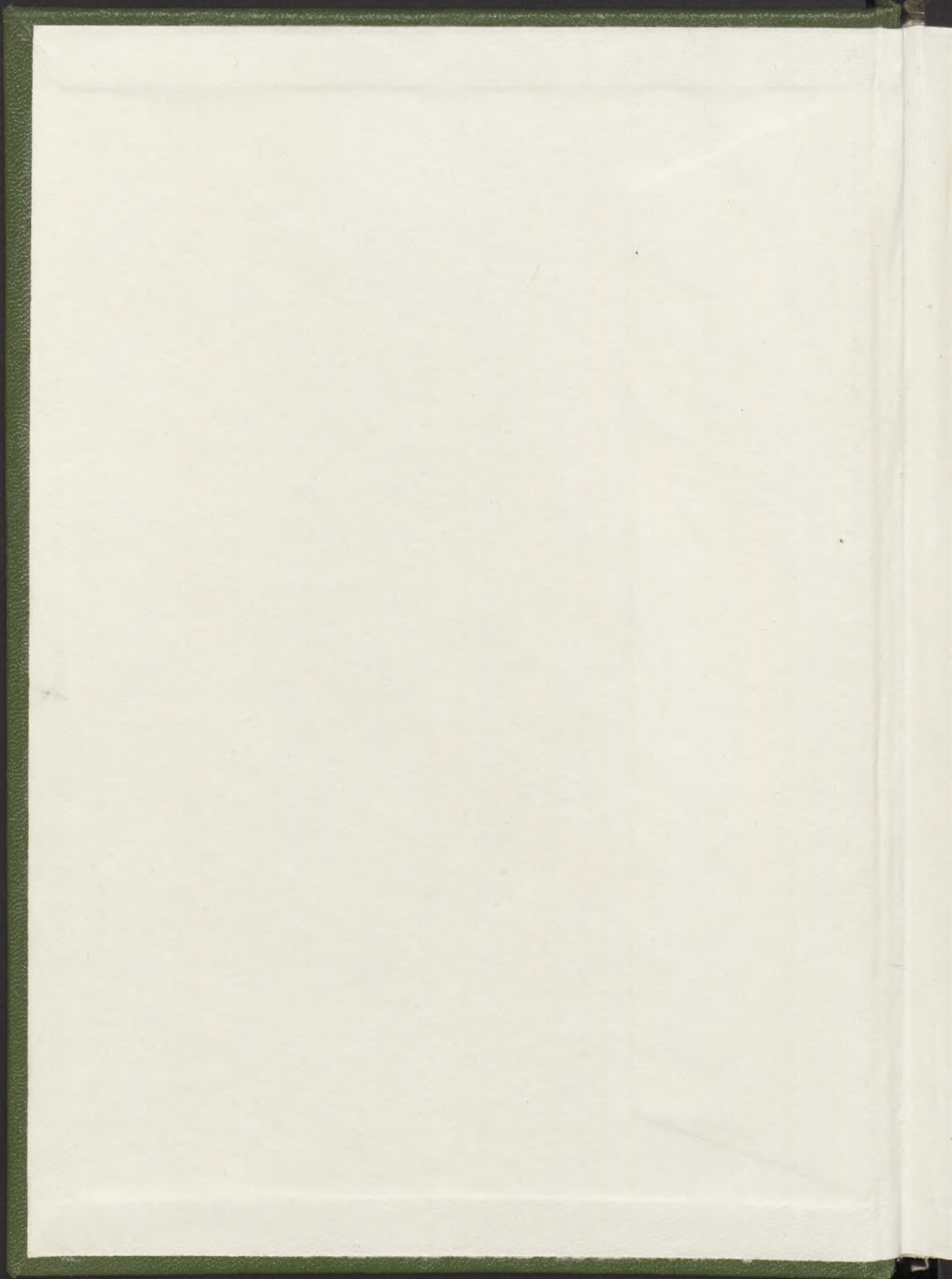
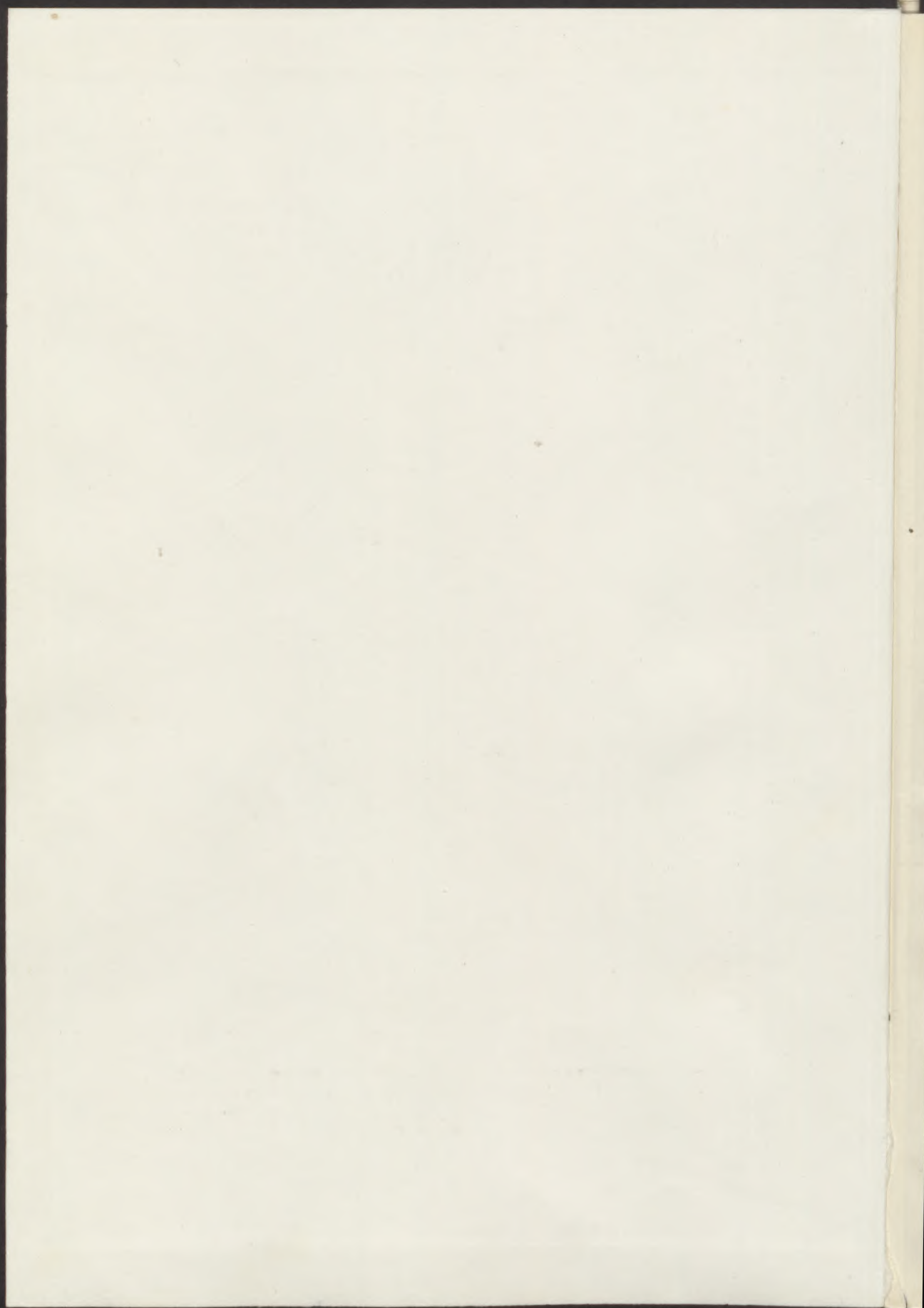

1. 0528X

K Ö S Z E G H Y E L E M É R

MAGYARORSZÁGI
ÖTVÖSJEGYEK

A KÖZÉPKORTÓL 1867-IG

MERKZEICHEN
DER GOLDSCHMIEDE
UNGARNS

VOM MITTELALTER BIS 1867

1 9 3 6

A KÖZGYÜJTEMÉNYEK ORSZ. FŐFELÜGYELŐSÉGE TÁMOGATÁSÁVAL
MIT UNTERSTÜTZUNG DES STAATLICH UNGARISCHEN OBERINSPEKTORATES
DER ÖFFENTLICHEN SAMMLUNGEN

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA BUDAPEST
KÖNIGL. UNGARISCHE UNIVERSITÄTS-DRUCKEREI

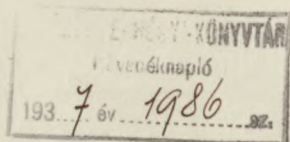
30 műmelléklettel, 48 ábrával a szöveg-
ben és 2043 jegy hasonmásával.

Mit 30 Tafeln, 48 Abbildungen im Text
und 2043 Faksimiles von Zeichen.

Copyright 1936 by Közgyűjtemények Orsz. Főfelügyelősége Budapest.

59458

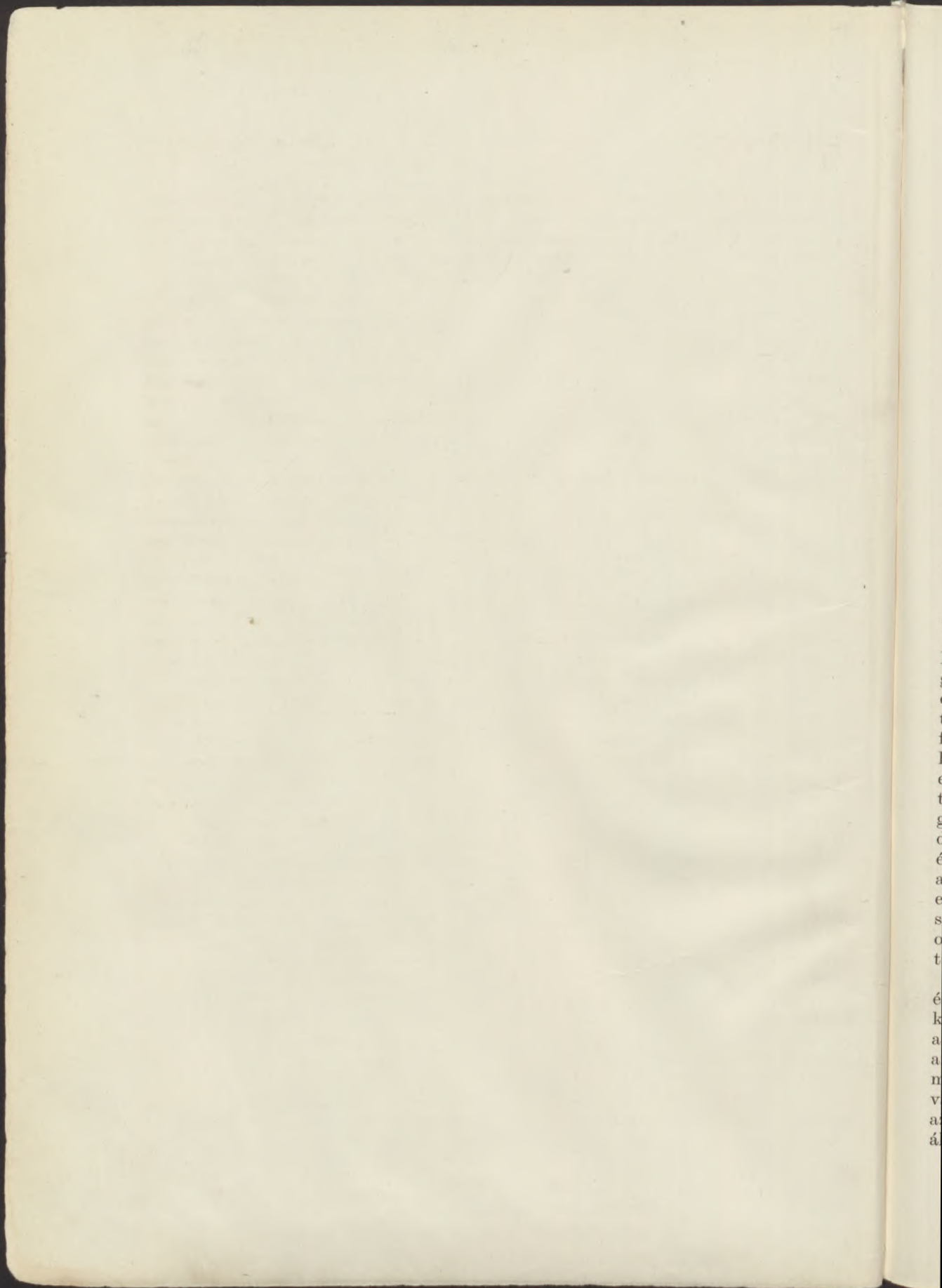
HÓMAN BÁLINT

vallás- és közoktatásügyi magyar királyi Miniszter Úr
Őnagyméltóságának
mély hálával és tisztelettel ajánlja a szerző.

Seiner Exzellenz

VALENTIN HÓMAN

königl. ung. Minister für Kultus und Unterricht
in tiefster Dankbarkeit und Verehrung
gewidmet.

ELŐSZÓ

Több mint negyedszázada már, hogy a magyarországi ötvösjegyek rendszeres gyűjtésébe belefogtam. Ezzel oly feladatra vállalkoztam, amelynek fontosságára kiváló szakemberek gyakran rámutattak azóta, hogy Rómer Flóris 1877-ben „a városok és mesterek rejtélyes bélyegei“ kutatásának szükségét a Századokban hangoztatta. Szakirodalmunk az ötvösjegyek tekintetében — a magyar ötvösség történetének egyéb irányban ugyancsak alapos művelése mellett — a külföldé mögött mégis messze elmaradt. Nem lehet csodálni tehát, hogy olyan általánosan elterjedt szakmunkában, amilyen a Marc Rosenberg „Der Goldschmiede Merkzeichen“ című műve, Magyarország Európa államai sorában régi ötvössége jelentős multjához nem méltó módon szerepel.

Elmaradottságunkat még 1910-ben is sajnálattal kellett észlelnem. Okát abban láttam, hogy nálunk az ilyen munkálatnál elengedhetetlen rendszeres adatgyűjtést nem terjesztették ki az ország egész területére s a jegyeknek minél pontosabb közlésére nem voltak elegendő figyelemmel. Munkálataimban tehát e két követelményt tartottam főként szem előtt. Gyűjtésem első eredményei felkeltek néhai Szalay Imre bárónak, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatójának érdeklődését s az ő javaslatára a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége az az 1910. év nyarán állami támogatást eszközölt ki kutatásaim céljaira. Ennek segítségével az 1910—1913. években az ország legjelentékenyebb városaiban folytathattam kutatásaimat.

Munkálataim eredményeit a Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1914. folyamában kezdtem közölni. A folytatást azonban a világháború kitörése megakasztotta, annak következményei miatt pedig már-már lemondtam arról, hogy munkámat valaha is befejezhessem. A szakkörök azonban, főként múzeumaink vezetői, állandóan biztattak a mű folytatására.

VORWORT

Vor mehr als einem Vierteljahrhundert habe ich mir vorgenommen, die Merkzeichen der Goldschmiede Ungarns zu sammeln. Auf die Wichtigkeit einer solchen Arbeit haben schon seit den siebziger Jahren d. vorigen Jahrhunderts hervorragende Fachleute oft hingewiesen. Dennoch ist die ungarische Fachliteratur in Hinsicht auf die Merkzeichen — obwohl die Geschichte der Goldschmiedekunst sonst eingehend bearbeitet wurde — weit hinter der ausländischen zurückgeblieben. Darum war es nicht zu wundern, daß z. B. in Marc Rosenbergs allgemein verbreitetem Werke über die Merkzeichen der Goldschmiede Europas, Ungarn nicht den Platz bekam, den die Bedeutung der einstigen ungarischen Goldschmiedekunst mit Recht verdient hätte.

Die Zurückgebliebenheit mußte ich noch in 1910 mit Bedauern feststellen und dem Umstand zuschreiben, daß bei uns die planmäßige Forschung der nötigen Daten nicht auf das ganze Land ausgedehnt wurde und daß man auf die Veröffentlichung der Merkzeichen nach wöglich genauen Aufnahmen, nicht genügend Gewicht legte. Bei meinen Forschungen habe ich also diese beiden Forderungen vor allem berücksichtigt. Auf die ersten Ergebnisse meiner Forschungen wurde der ehem. Direktor des Ungarischen Nationalmuseums w. Baron Emerich v. Szalay aufmerksam und auf sein Empfehlen hatte das Oberinspektorat der Museen mir eine Staatsunterstützung erwirkt. Mit deren Hilfe konnte ich in den Jahren 1910—1913 in den bedeutenderen Städten des Landes Forschungen durchführen.

Die Veröffentlichung der Ergebnisse meiner Forschungen wurde in der Zeitschrift des erw. Oberinspektorates im Jahre 1914 angefangen, aber durch den Weltkrieg unterbrochen. Die Folgen des Weltkrieges haben es verursacht, daß ich schon die Vollendung meiner Arbeit beinahe aufgab. Doch die Fachkreise haben mich stets zur Fortsetzung er-

Miután pedig be kellett látnom, hogy az ifjabb nemzedék kutatóinak aránytalanul nagyobb nehézségek állnak útjában az enyémhez hasonló munka elvégzésénél, mint amilyenekkel nekem kellett a világháború előtti viszonyok között megküzdenem, elhatároztam, hogy sajtó alá rendezem az évek előtt gyűjtött anyagot, amely időközben szíves segítőtársaim és újabb kutatók adataival is bővült és tisztázódott.

A nagy magyar történettudósnak, *Hóman Bálint*-nak köszönhetem azt, hogy munkám megjelenhetett, még hozzá olyan alakban, hogy adatait a külföldi szakkörök is felhasználhassák. Mint a vallás- és közoktatásügynek m. kir. minisztere kegyesen megengedte, hogy a Közgyűjtemények Orsz. Főfelügyelősége e mű megjelentetését támogassa. Ezáltal én is abba a helyzetbe jutottam, hogy az évtizedek előtt vállalt kötelezettségemnek eleget tehessek.

Önagyméltóságán kívül hálás köszönetet kell mondanom e helyen elsősorban *Pasteiner Ivánnak*, a közgyűjtemények orsz. főfelügyelőjének, továbbá *Gerevich Tibornak*, a Műemlékek Orsz. Bizottsága elnökének és *Zichy István* grófnak, a Történeti Múzeum főigazgatójának, akik e mű kiadását meleg pártfogásuk alá vették. Mindazok iránt, akik úgy kutatásaimban, mint e mű sajtó alá rendezése során végzett munkálataimban szíves segítségükben részesítettek, őszinte hálát érzek, ha lehetetlen is valamennyiüket felsorolnom. Bízom benne, hogy az általuk támogatott munka még további, fölötte kíváncsós kutatóknak lehet használható alapja.

Budapest, 1936 őszén.

A szerző.

muntert. Da ich einsehen mußte, daß der jüngeren Forschergeneration zu einer ähnlichen Arbeit viel mehr Hindernisse im Wege stehen, als mir in den Vorkriegsjahren gestanden sind, entschloß ich mich, das vor Jahren gesammelte Material, das ich inzwischen mit Hilfe liebenswürdiger Mitarbeiter noch erweitern und durch neuere Arbeiten anderer Forscher klarer ordnen konnte, zur Veröffentlichung vorzubereiten.

Dem großen ungarischen Historiker, Professor *Dr. Valentin Hóman*, kann ich es verdanken, daß mein Werk erscheinen und dabei auch für die Fachkreise des Auslandes zugänglich gemacht werden konnte. Als königl. ung. Unterrichtsminister hat er erlaubt, daß das Oberinspektorat der öffentlichen Sammlungen das Erscheinen dieses Buches unterstütze, wodurch auch ich der Verpflichtung, die ich vor Jahrzehnten auf mich nahm, nachkommen konnte.

Außer Seiner Excellenz sei an dieser Stelle der wärmste Dank gesagt vor allem Herrn *Dr. Iván Pasteiner*, Oberinspektor der öffentlichen Sammlungen, Prof. *Dr. Tibor Gerevich*, Obmann des ung. Denkmalamtes und dem Grafen *Stefan Zichy*, Generaldirektor des Ung. Hist. Museums, die das Erscheinen dieses Buches ihres warmen Beistandes würdigten. Allen, die mir sonst bei den Forschungen und bei der Drucklegung dieses Buches freundlich entgegenkamen, und die ich hier nicht einzeln anführen könnte, gebührt auch mein innigster Dank. Ich hoffe, daß sie an einer Arbeit mitgewirkt haben, die einer noch überaus nötigen weiteren Forschung dienen kann.

Budapest, im Herbst 1936.

Der Verfasser.

TARTALOMJEGYZÉK INHALTSVERZEICHNIS

	Oldal		Seite
Előszó	V	Vorwort	V
Bevezetés	XI—XXIV	Einleitung	XI—XXIV
Tájékoztató (Rövidítések)	XXII—XXIV	Erklärungen (Abkürzungen)	XXII—XXIV
Céhtörténeti adatok és jegyek városok szerint	1—368	Zunftgeschichtsdaten und Zeichen nach Städten	1—368

A városnevek mellett álló csillagok a szövegek közötti ábrák (céhpecsét) számát mutatják.

Die Sterne neben den Stadtnamen geben die Zahl der Textillustrationen (Zunft-siegel) an.

Városnév	Jegyek f.-száma	Oldal	Stadtname	Lf. Nr. d. Zeichen	Seite
Arad	1— 22	1	Agram**	2143	363
Bács	—	4	Altsohl	2145—2149	366
Baja	23— 29	4	Arad	1— 22	1
Bakabánya	—	6	Armenierstadt	—	340
Bán	30— 31	6	Bács	—	4
Bártfa*	32— 39	7	Baja	23— 29	4
Beszterce*	40— 50	9	Banowitz	30— 31	6
Besztercebánya*	51— 127	13	Bartfeld*	32— 39	7
Borosjenő	—	24	Bistritz*	40— 50	9
Brassó**	128— 294	25	Borosjenő	—	24
Budapest	—	54	Budapest	—	54
Buda**	295— 359	54	Bp.-Altöfen	360— 380	63
Óbuda	360— 380	63	Bp.-Ofen**	295— 359	54
Pest**	381— 565	65	Bp.-Pest**	381— 565	65
Csáktornya	—	89	Debrecin*	566— 593	90
Debrecen*	566— 593	90	Dés	—	98
Dés	—	98	Diakovár	—	98
Diakovár	—	98	Dunaszerdahely	594— 595	98
Dunaszerdahely	594— 595	98	Eisenstadt	965— 966	161
Eger	596— 615	99	Eltsch	806— 807	136
Eperjes**	616— 657	101	Enyeden	—1272	230
Érsekújvár	658— 665	108	Eperies**	616— 657	101
Eszék	—	110	Erlau	596— 615	99
Esztergom*	666— 682	110	Esseg	—	110
Fiume	683— 685	112	Fiume	683— 685	112
Fogaras*	686— 689	113	Fogarasch*	686— 689	113
Futak	—	115	Freystadt	691— 694	116
Galánta	690	116	Futak	—	115
Galgóc	691— 694	116	Fünfkirchen*	1610—1627	284
Gölnicbánya	695— 697	117	Galanta	690	116
Gyöngyös	698— 706	118	Georgenberg	2073—2074	348
Győr*	707— 768	120	Göllnitz	695— 697	117
Győrsziget	769— 775	128	Gran*	666— 682	110
Gyula	—	129	Groß-Steffelsdorf**	1871—1902	312
Gyulafehérvár	776— 783	130	Großwardein*	1522—1564	270
Hidegkút	—	132	Gutenbrunn	—	132
Igló	784— 800	133	Güns*	1101—1119	190
Jászberény	801— 805	135	Gyöngyös	698— 706	118
Jolsva	806— 807	136	Győrsziget	769— 775	128

Városnév	Jegyek f.-száma	Oldal	Stadtname	Lf. Nr. d. Zeichen	Seite
Kapronca	—	137	Gyula	—	129
Károlyváros	—	137	Hatzfeld	—	368
Kassa**	808—910	137	Hermannstadt**	1275—1490	231
Kecskemét	911—919	152	Jászberény	801—805	135
Késmárk	920—964	155	Karlsburg	776—783	130
Kismarton	965—966	161	Karlstadt	—	137
Kolozsvár*	967—1012	162	Karpfen	1066—1070	184
Komárom*	1013—1060	173	Kaschau**	808—910	137
Korompa	1061—1065	183	Kecskemét	911—919	152
Korpona	1066—1070	184	Kesmark	920—964	155
Körmöcbánya*	1071—1100	185	Klausenburg*	967—1012	162
Kőrös	—	190	Komorn*	1013—1060	173
Kőszeg*	1101—1119	190	Kopreinitz	—	371
Lippa	1120—1121	193	Königsberg	2131—2132	357
Liptószentmiklós	1122—1132	194	Kremnitz*	1071—1100	185
Losonc	1133—1136	196	Kreuz	—	190
Lőcse*	1137—1218	197	Krompach	1061—1065	183
Lugos	—	216	Kronstadt**	128—294	25
Marosvásárhely**	1219—1230	216	Leutschau*	1137—1218	197
Medgyes***	1231—1243	219	Lippa	1120—1121	193
Miskolc	1244—1248	222	Losonc	1133—1136	196
Modor	1249—1250	224	Lugos	—	216
Módos	—	224	Marosvásárhely**	1219—1230	216
Mosóc	1251—1254	225	Mediasch***	1231—1243	219
Munkács	1255—1262	226	Miskolc	1244—1248	222
Nagybánya	1263—1269	227	Modern	1249—1250	224
Nagybeckerek	1270—1271	229	Módos	—	224
Nagyenyed	1272	230	Moldau*	—	348
Nagykőrös	1273—1274	230	Mosóc	1251—1254	225
Nagyszeben**	1275—1490	231	Munkács	1255—1262	226
Nagyszentmiklós	—	266	Nagybeckerek	1270—1271	229
Nagyszombat*	1491—1521	266	Nagykőrös	1273—1274	230
Nagyvárad*	1522—1564	270	Nagyszentmiklós	—	266
Nyíregyháza	1565	276	Neuhäsel	658—665	108
Nyitra	1566—1586	277	Neusatz	2133—2139	358
Pancsova	1587	279	Neusohl*	51—127	13
Pápa	1588—1609	280	Neustadt	1263—1269	227
Pécs*	1610—1627	284	Neutra	1566—1586	277
Pozsega	—	288	Nyíregyháza	1565	276
Pozsony**	1628—1809	288	Oderhey	2047	343
Pozsony-Vártelek	1810—1865	304	Ödenburg**	1977—2039	331
Privigye	1866—1870	311	Pancsova	1587	279
Rimaszombat**	1871—1902	312	Pápa	1588—1609	280
Rozsnyó*	1903—1918	318	Pozsega	—	288
Ruma	—	321	Preßburg**	1628—1809	288
Sárospatak*	1919—1920	321	Preßburg-Schloßgrund	1810—1865	304
Sátoraljaújhely	1921	322	Priwitz	1866—1870	311
Szegesvár*	1922—1932	322	Pukantz	—	6
Selmecbánya*	1933—1976	325	Raab*	707—768	120
Sopron**	1977—2033	331	Rosenau*	1903—1918	318
Szamosújvár	—	340	Ruma	—	321
Szántó	—	340	Sankt Nikolaus i. L. ...	1122—1132	194
Szatmárnémeti*	2034—2038	340	Sárospatak*	1919—1921	321
Szeged	2039—2046	342	Sátoraljaújhely	1921	322

Városnév	Jegyek f.-száma	Oldal	Stadtname	Lf. Nr. d. Zeichen	Seite
Székelyudvarhely	2047	343	Schäßburg*	1922—1932	322
Székesfehérvár.....	2048—2072	344	Schemnitz*	1933—1976	325
Szepesszombat.....	2073—2074	348	Segedin	2039—2046	342
Szepsi*	—	348	Steinamanger	2077—2085	349
Szigetvár	2075—2076	349	Stuhlweißenburg	2048—2072	344
Szombathely	2077—2085	349	Szántó	—	340
Tata	2086—2087	352	Szatmárnémeti*	2034—2038	340
Temesvár	2088—2112	352	Szigetvár	2075—2076	349
Trencsén	2113—2130	355	Temesvár	2088—2112	352
Újbánya	2131—2132	357	Tirnau*	1491—1521	266
Újvidék	2133—2139	358	Totis	2086—2087	352
Ungvár*	—	359	Trentschin	2123—2130	355
Vác	2140—2142	360	Tschakaturm	—	89
Varasd	—	362	Ungvár*	—	359
Versec	—	362	Vukovár	—	362
Vukovár	—	362	Waitzen	2140—2142	360
Zágráb**	2143	363	Waraschdin	—	362
Zalaegerszeg*	2144	365	Werschetz	—	362
Zólyom	2145—2149	366	Zalaegerszeg*	2144	365
Zombor.....	2150—2151	367	Zipser Neudorf	784—800	133
Zsombolya	—	368	Zombor.....	2150—2151	367

A MAGYARORSZÁGTÓL ELCSATOLT DIE VON UNGARN ABGETRENNTEN
VÁROSOK. STÄDTE

mai hivatalos nevük szerint.

nach den heutigen amtlichen Namen.

AUSZTRIA — ÖSTERREICH	Oldal Seite	Nové Zamky	108	Vukovar	362
Eisenstadt	161	Prešov	101	Zagreb	363
CSEHSZLOVÁKIA — TSSCHECHOSLOVAKEI		Prievidza	311	OLASZORSZÁG — ITALIEN	
Banovce n. Bebravou	6	Pukanec	6	Fiume	112
Baňská Bistrica	13	Rimavská Sobota	312	ROMÁNIA — RUMÄNIEN	
Baňská Stiavnica	325	Rožňava	318	Aiud	230
Bardiov	7	Spišská Nová Ves	133	Alba Julia	130
Bratislava	288	Spišská Sobota	348	Arad	1
Bratislava-Podhradie	304	Trenčín	355	Baia Mare	227
Dunajská Streda	98	Trnava	266	Bistrița	9
Galanta	116	Užhorod	359	Brașov	25
Gelnica	117	Zvolen	366	Cluj	162
Hlohovec	116	JUGOSZLÁVIA — SÜDSLAWIEN		Dej	98
Jelšava	136	Bač	4	Făgăraș	113
Kežmarok	155	Čakovec	89	Gherla	340
Komarno	173	Diakovár	98	Gutenbrunn	132
Košice	137	Futog	115	Ineu	24
Kremnica	185	Jaša Tomič	224	Jimbolia	368
Krumpachy	183	Karlovac	137	Lipova	193
Krupina	184	Koprivnica	137	Lugoj	216
Levoča	197	Križevac	190	Medias	219
Liptovský Sv. Mikuláš	194	Novi Sad	358	Odorheiu Sacuiese	343
Lučenec	196	Osijek	110	Oradea Mare	270
Modra	224	Pančevo	279	Sannicolaul Mare	266
Moldava n. Bodvou	348	Požega	288	Satu Mare	340
Mošovce	225	Ruma	321	Sibiu	231
Mukačevo	226	Sombor	367	Sighișoara	322
Nitra	277	Varaždin	362	Târgu Mureș	216
Nová Baňa	357	Veliki Bečkerek	229	Timișoara	352
		Vršac	362		

	Oldal		Seite
Függelék	369—371	Anhang	369—371
Hibaigazítások	372	Berichtigungen	372
Jegymutatók	373—398	Markenregister	373—398
a) Betűsjegyek	375—388	a) Monogramme	375—388
b) Alakosjegyek	389—397	b) Figürliche Marken	389—397
c) Számok	397—398	c) Zahlen	397—398
Ötvösök betűrendi név- mutatója	399—408	Verzeichnis der Gold- schmiedennamen	399—408

Műmellékletek jegyzéke. — Verzeichnis der Tafeln.

	F. sz. Lf. Nr.
I. Martinus et Georgius de Colosvar, alias de Clussenberch : Szent László mellszobra — <i>Herme Ladislaus' des Heiligen</i> . Ca 1400 ...	1546
II. Magister „Z“ : Mátyás király serlege — <i>Corvinus-Pokal</i> . 1462	2156
III. Magister „OP“ : Zápolyai-serleg — <i>Zápolya-Pokal</i> . Ca 1500 ...	2157
IV. Franciscus Képiró : Losonci-kancsó — <i>Losonci-Kanne</i> . 1548 ...	985 a
V. Magister „IE“ : Brassai céhcímer — <i>Kronstädter Zunftschild</i> . 1556	165
VI. — Ugyanannak hátlapja — <i>Rückseite des vorigen Schildes</i>	165
VII. Andreas Fleischer : Toldalaghy-kanna — <i>Kanne des M. Toldalaghy</i> . 1623	1379
VIII. Stephanus Brozer : Aranykehely — <i>Goldkelch</i> . 1640	995
IX. Johannes Süßmilch : Elefántesontkupa — <i>Elfenbeinkanne</i> . Ca 1640	208 a
X. Petrus Kecskeméti : Szőlőfőpohár — <i>Traubenpokal</i> . 1664	879 a
XI. Magister „GG“ : Fedeles talpaspohár — <i>Kluftbecher mit Deckel</i> . 1670	687 a
XII. Sebastianus Hann : Sába királynője — <i>Königin von Saba</i> . Ca 1680	1437 nn
XIII. „ „ Szarvas — <i>Hirsch</i> . Ca 1680	1437 hh
XIV. „ „ Epitáfiumrészlet — <i>Epitaph (Ausschnitt)</i> . 1697	1437 n
XV. Bartholomaeus Weigl : Fedeles kupa — <i>Deckelkanne</i> . Ca 1680	1958 b
XVI. Georgius Belényesi : Csobolyó — <i>Weingefäß</i> . 1687	689 b
XVII. Andreas Hertzog : Tréfás pohár — <i>Scherzbecher</i> . Ca 1700	1184 b
XVIII. Michael Klein : Kehely — <i>Kelch</i> . 1714	1961
XIX. Michael Hossmann : Szürcsölő — <i>Trinkschale</i> . Ca 1720	1454 e
XX. Michael May junior : Fedeles pohár és feszület — <i>Deckelbecher und Kruzifix</i> . 1727, 1752	263 a
XXI. Johannes Szilassy : Kehely — <i>Kelch</i> . 1763	1189 dd
XXII. „ „ Úrmutató — <i>Monstranz</i> . 1767	1189 ii
XXIII. a) Johannes Michael Puchmayer : Kehely — <i>Kelch</i> . 1769	338 b
b) Josephus Fauser : Kehely — <i>Kelch</i> . 1760	472
XXIV. Simon Reichenpfalter : Elefántesontkupa — <i>Elfenbeinkanne</i> . 1765	480 a
XXV. Johannes Szakáll : Boroskancsó — <i>Weinkanne</i> . 1779	1005 f
XXVI. Josephus Prandtner sen. : Levita-kancsó — <i>Leviten-Kanne</i> . 1795	491 d
XXVII. Josephus Szent-Pétery : Kávékészlet — <i>Kaffeesevice</i> . 1823	505 e
XXVIII. „ „ Dombormű — <i>Relief</i> . 1830	508 a
XXIX. Aloisius Giergl : Kávékészlet — <i>Kaffeesevice</i> . 1826	515 f
XXX. Különböző céhemlékek — <i>Diverse Zunftdenkmäler</i>	—

BEVEZETÉS

Az ötvösség alkotásai magukon viselik a különböző nemzetek ízlésének és a készítési hely művelődési szintjének ismertető jeleit. Ezenkívül azonban rendszerint egyéni művészi törekvés is nyilvánul meg rajtuk az arany- és ezüstművesség mesterségi fogásainak uralása mellett. Ezért minden művészi ötvösmunka felébreszti bennünk az érdeklődést nemcsak a tárgy készültének helye, hanem annak mestere iránt is.

Magyarország évszázadokon át — különösen viharos története nyugodtabb szakaszaiban — jelentékeny ötvösség színhelye volt. Ennek fölvirágoztatásában a magyarság pompaszeretetének, amely már a honfoglalás korában ismert volt, továbbá a Kárpátok koszorúzta terület régebbi nagy arany- és ezüstercgazdagságának volt főrésze.

A magyarságnak Európa szívében való megjelenése idején az ötvösök, mint valamennyi mesterembere a harcias népnek, amelynek fiai az ipari munkát nem tartották szabad emberhez méltónak, a szolganépek sorából kerültek ki. Később a királyok által különösen pártolt szabad városi polgárságok tagjai voltak és mindenféle nemzet fiaiból származtak. Szent István, mint ismeretes, minél több idegen „vendég”-et igyekezett országába vonzani — akik különféle szokásokat és tudományokat hoznak magukkal — s utódai közül többen követték az ő példáját.

Az Árpádok és az Anjouk korában művészetünk emlékein erősen érezhető

EINLEITUNG

Schöpfungen der Goldschmiedekunst tragen neben Merkmalen eines nationalen Geschmackes und der Kulturstufe ihrer Entstehungsstätte meist auch entschiedene Kennzeichen individuellen künstlerischen Bestrebens, verbunden mit den Kenntnissen des Gold- und Silberschmiedehandwerkes. Darum möchten wir nicht nur das Land der Herkunft, aber auch den Meister bei jeder künstlerischen Goldschmiedearbeit kennen.

Ungarn war Jahrhunderte hindurch Stätte einer blühenden Goldschmiedekunst, besonders in den ruhigeren Abschnitten der bewegten ungarischen Geschichte. Den Hauptanteil hatten daran vor allem die Prachtliebe der Ungarn, die schon zu Zeiten ihrer Landnahme bekannt war, und der Reichtum des Karpathenbeckens an Gold- und Silbererzen.

Zur Zeit des Erscheinens der Ungarn in Mitteleuropa gehörten die Goldschmiede, wie alle Handwerker bei dem kriegslustigen Volke, dessen freie Söhne das Handwerk ihrer nicht würdig hielten, zu den Dienenden, später zu dem, von den Königen besonders begünstigten, freien Bürgertum der Städte. Sie stammten meist aus aller Herren Ländern. Der erste König der Ungarn, Stephan der Heilige, war bestrebt je mehr fremde „Gäste”, — die verschiedene Gebräuche und Wissenschaften in das Land bringen, — heranzuziehen und seine Nachfolger hatten auch ein ähnliches Bestreben.

In der Arpaden- und in der Anjouzeit ist in den Kunstdenkmälern der

a román népek művészetének befolyása. Ebben a korban az ötvösöknek is első-sorban az olaszok és franciák soraiból kellett kikerülniök. Később — eltekintve Mátyás király olasz hatás alatt álló udvarától — inkább német eredetűek foglalták el ezt a térszínt. Az ötvösök megbecsülését tanúsítja Gallicus Péternek, a sienai származású ötvösnek (l. 2152. f. sz.) szepesi alispánsága és várnagysága.

Annak ellenére, hogy az idegen kézművesek állandóan áramlottak az országba s hogy a keresztény királyság első korszakában a nyugati szokások felvétele s azokkal együtt a műiparban a nyugati stílussajátosságoknak átvétele feltűnő gyorsasággal ment végbe, az ötvösség alkotásai az országban nemzeti jelleget nyertek. Eleinte még a Keletről hozott nomádművészet* nyomai is keverednek a nyugati stílusok elemeivel. Főként azonban a nemzet ama rétegének ízlése, amely az ötvösöket leginkább foglalkoztatta, volt irányadó abban, hogy a nyugati stílusokban készült alkotásokon is magyarosság nyilvánuljon meg. A színes, csillogó ékességnek átöröklődő szeretete a ruházatban és fegyverzetben a jövevénynépekre is átragadt. Látjuk, hogy például az erdélyi szászok népviseletében mindmáig több pompaszeretet nyilvánul meg, mint amennyi népjellegükhöz tartoznék. Az ötvösnek, még ha idegenből származott is, műgyakorlatában a nemzeti ízléshez kellett alkalmazkodnia

Einfluß der romanischen Völker stark zu spüren. Damals müssen auch die Goldschmiede in erster Linie Italiener und Franzosen gewesen sein. Später waren es — abgesehen vom Hofe Matthias' Corvinus — immer mehr Deutsche. Daß sie hochgeschätzt waren, zeigt das Beispiel des zum Zipser vicecomes und Burgkastellan erhobenen Sieneser Goldschmiedes Petrus Gallicus. (Siehe Nr. 2152.)

Trotz des steten Zuflusses der fremden Handwerker und trotz dessen, daß in der ersten Epoche des christlichen Königtums ein rasches Anpassen an westliche Gebräuche und damit auch an den westlichen Stil des Kunstgewerbes erzwungen wurde, hat die Goldschmiedekunst in Ungarn eine nationale Eigenart. Anfangs mischen sich Spuren einer aus dem Osten mitgebrachten Nomadenkunst* mit den Motiven westlicher Stile. Hauptsächlich aber hat der ererbte Geschmack jener Klasse, die den Goldschmieden die meiste Arbeit gab, dazu beigetragen, daß Werke westlichen Stiles eine ungarische Note bekamen. Die angeborene Freude am farbenfrohen, glitzernden Schmuck der Kleidung und der Rüstung, die sich auch auf die Ansiedler übertragen hat, — so, daß z. B. deutsche Sprachinseln bis heute mehr Schmuck an ihrer Volkstracht bewahrt haben als zu ihrem Volkscharakter paßt, — verlangte vom fremden Handwerker eine Anpassung an die heimische Kunstübung.

* Fettich Nándor: A honfoglaló magyar-ság fémművészete, Archaeol. Hungarica, XXI. kötet, 1936, 135. táblával. (Sajtó alatt.)

* Nándor Fettich: Die Metallkunst der landnehmenden Ungarn, Archaeol. Hungarica, Band XXI, 1936, mit 135 Tafeln. (Im Druck.)

Alkalom bőséggel kínálkozott úgy az egyházi, mint a világi célokat szolgáló ötvösség terén a pompás alkotásokra. A templomok felszerelésének bőkezű adományozásában a főurakkal és a birtokos nemességgel később a városok meggazdagodott polgársága is versenyre kelt. A dúsan termő föld, a vadban bővelkedő erdőségek s a legnemesebb bor országában folyó élet gazdagsága, pompája az ötvösöket arra ösztönözte, hogy sajátosan pazar díszű tárgyakat alkossanak. Csak természetes, hogy eközben a színpompás technikai eljárásokat, mint például az olasz eredetű, de virágzása tetőfokát csak magyar földön elért sodronyzománcot, különös előszeretettel művelték.

A magyarországi ötvösség fénykora kétségenkívül a XIV. és XV. század volt. Ámde régi művészetünk főművelőhelyeinek, amelyek az ország szíve táján feküdtek, alig maradt, főként ingó emlékekben nyomuk. Az építészeti emlékekszintájából következő, ötvösművészetük is magasan túlszárnyalhatta azt az ötvösséget, amely az országnak pusztításoktól később mégis valamivel jobban megkímélt kerületi részein virágzott. Levéltári adatok is csak olyan szórványosan vannak ezekről a helyekről, hogy igazán bajos arra a kérdésre válaszolnunk, vajjon kik és hovávalók voltak azok az ötvösök, akiknek a fénykorszakban legtöbb részük volt az ötvösség felvirágoztatásában. Hogy a tiszta magyarfajú lakosság fiai is megbarátkoztak idővel a műipari foglalkozással, az abból is kiviláglik, hogy ötvösségünknek nem egy kimagasló alakja később éppen a színmagyar városoknak a török

Gelegenheit bot sich zur Genüge zu prächtigen Goldschmiedearbeiten so für kirchliche, wie für profane Zwecke. Die Ausschmückung der Gotteshäuser, darin später auch die reichgewordene Bürgerschaft mit dem Hoch- und Landadel wetteiferte, das reiche, üppige Leben im Lande des fruchtbarsten Bodens, der wildreichsten Waldungen und des edelsten Weines rief bei den Goldschmieden ein Bestreben hervor, eigenartig prunkvolle Schöpfungen zu erfinden. Dabei wurden Techniken, die die Farbenlust und Prachtliebe befriedigen konnten, wie der aus Italien stammende, aber erst in Ungarn zur vollen Blüte gelangte Drahtschmelz, mit Vorliebe gepflogen.

Die Glanzperiode der ungarischen Goldschmiedekunst war zweifellos das XIV. und XV. Jahrhundert. Aber von den Hauptkunststätten dieser Zeit, die im Herzen des Landes waren, ist sehr wenig auf uns geblieben. Nach dem Niveau ihrer Baudenkmäler urteilend müssen wir annehmen, daß auch ihre Goldschmiedekunst weit jener überlegen war, die auf den, später mehr verschont gebliebenen Peripherien des Landes betrieben wurde. Auch das Archivsmaterial ist in den zentralen Kulturstätten so spärlich, daß wir die Frage, wer und woher die Goldschmiede waren, die an dem Aufblühen der Goldschmiedekunst den meisten Anteil gehabt haben, schwer beantworten können. Daß sich die Söhne der herrschenden Rasse auch mit dem Kunsthandwerk befreundet haben, dafür spricht der Umstand, daß manche hervorragende Goldschmiede der späteren Zeit der vor den Türken geflüchte-

elől elmenekült lakosságából került ki s a legjelesebb ötvösök egyike-másika régi nemesi családok leszármazója volt.

A legkorábbi s a legfejlettebb ízlés korából való ötvösművészeti emlékeink vajmi ritkák. A XIII. század közepéig alkotottakat elseperte a tatárjárás forgósele. Amit az azutáni korszakban, főként az Anjouk korától kezdve, akik alatt Magyarország Európa leghatalmasabb és leggazdagabb országai közé tartozott, egészen Mátyás király dicsőséges uralkodásának végéig az ötvöseink templomok, paloták, udvarházak és polgári házak felszerelésére alkottak, arról az egykorú leírások adatain kívül, ha nem is nagyszámban maradt, de annál pazarabb emlékek tanuskodnak.

A műkincsekre, de főként az anyagi értékük miatt az elharácsolás veszélyétől leginkább fenyegetett ötvöstárgyakra, pusztító, majdnem megsemmisítő volt az országnak a Jagellók alatti elszegényedése és a törököknek másfél-százados uralma. Ami nem lett zsákmányolások martaléka s amit nem olvasztottak be inséges időkben, azt külföldre mentették, s amit a töröktől, de nem háborús pusztulástól mentes területeken alkottak, annak a javát is elvitték nemzeti felkelések és vallási harcok nyomán fakadt inségek, kobzások.

A nemzeti sajátosságoknak leghalványabb nyomait is figyelembevevő, beható kutatás még sok, eddig fel nem ismert származású ötvösmunkát fog magyar eredetűnek felismerhetni. A régebbi műtárgyaknál, ha csak nem maradt írott nyoma a származásuknak, a kutatás csak a stíluskritika alapjára helyezkedhetik. A XV. század végétől

ten Einwohnerschaft der reinungarischen Gegenden angehörten und sogar aus altadeligen Familien abstammten.

Die Werke der frühesten und der höchstentwickelten Goldschmiedekunst sind sehr selten geworden. Was bis zur Mitte des XIII. Jahrhunderts geschaffen wurde, hat der Sturm des Mongolen einbruches in 1241 weggefeht. Was dann, besonders seit der Herrschaft der Anjou-Könige, unter denen Ungarn eines der mächtigsten und reichsten Länder Europas war, bis zum Ende des glorreichen Regierens Matthias' Corvinus an glänzenden Goldschmiedearbeiten Kirchen, Paläste, Land- und Stadthäuser ausstattete, davon sprechen außer Beschreibungen nur wenige, allerdings prächtige Denkmäler.

Für die Kunstschatze und schon besonders für die Goldschmiedearbeiten, die ihres materiellen Wertes wegen den meisten Gefahren ausgesetzt sind, war die Verarmung des Landes unter den Jagellonen und die anderthalb Jahrhunderte der Türkenherrschaft vernichtend gewesen. Wenn sie nicht einer Plünderung oder der Geldnot zur Beute fielen, wurden sie ins Ausland gerettet, und von dem, was in den von Türken, aber nicht von Kriegsverwüstungen freigebliebenen Landesteilen geschaffen wurde, blieb auch kaum das Beste im Lande.

Eine eingehende, auch die kleinsten Zeichen einer Sonderart beachtende Forschung kann noch manche, bisher nicht richtig beurteilte Arbeiten den Goldschmieden Ungarns zuweisen. Bei älteren Werken muß man sich, wenn keine urkundlichen Beweise der Herkunft vorliegen, auf die Merkmale der

kezdve, de helyyel-közzel már korábban is, a nemzeti jellegen kívül, amely rányomta bélyegét a tárgyakra, valósággal rájuk nyomott bélyegek is támogatják a kutatást.

*

Ez a könyv a művelődéstörténeti kutatásnak itt említett támaszaival foglalkozik.

Ötvöstárgyakon különféle jelek, jegyek szoktak előfordulni. Némelyikkel a tárgy készítője kívánta nevét s esetleg a készítés idejét és helyét megörökíteni, vagyis művészi aláírást akart adni. Más jelzések egyáltalán nem e céllal kerültek a tárgyra, számunkra azonban ugyanannyit jelentenek. Az előbbieket aránylag ritkák s rendszerint vésették. Azonban úgy, miként a rokon műipari ágakban, bármely korszakban előfordulhatnak. Így például a soproni múzeum petőfházi rézkelyhét annak mestere már a VIII. században megjelölte: „CUNDPALD FECIT” aláírásával.* Máskor azonban homályosabb a vésett jegyek értelme, sokszor nem is a készítőre vonatkoznak, hanem a tulajdonosra s nem is egykorúak a tárggyal.

Sokkal gyakoribbak azok a jegyek, amelyeket eredetileg nem szántak mesterjelzésnek, hanem csak a nemes fém-tartalom biztosítékainak. Ezek bélyegzett bizonyítékai a származásnak, amelyeket nehéz volt hamisítani s hitelességüket könnyebb volt ellenőrizni. Az ötvözésre és fémjelzésre vonatkozó szabályok, amelyeknek a kutatás e

nationalen Eigenart, also rein auf Stilkritik verlassen. Vom Ende des XV. Jahrhunderts, aber hie und da auch schon von früher an, kommen auch Merkzeichen dem Forscher zur Hilfe.

*

Dieses Buch befaßt sich mit den hier gemeinten Hilfsmitteln der kulturgeschichtlichen Forschung.

An Goldschmiedearbeiten kommen verschiedene Zeichen vor. Sie können mit der Absicht, Meister oder auch Ort und Zeit des Verfertigers anzugeben, also als richtige Künstlersignaturen angebracht worden sein, oder aber mit einem anderen Zweck ausgeführt, für uns dasselbe bedeuten. Die ersten sind meist graviert und ziemlich selten. Sie können, wie auch auf verwandten Gebieten, in jedem Zeitalter vorkommen. So trägt z. B. ein Kupferkelch des Ödenburger Museums aus dem VIII. Jahrhundert schon die Bezeichnung: „CUNDPALD FECIT”.* Andere gravierte Zeichen sind nicht so klarsprechend, beziehen sich oft auf die Besitzer und sind nicht selten nachträglich angebracht.

Viel häufiger sind die Zeichen, die eigentlich nicht als Meistersignaturen gedacht waren, sondern nur der Sicherung des Feingehaltes gedient haben. Sie sind gestempelte Beweise der Herkunft, die schwer nachzunahmen waren und eine Identifizierung mit Kontrollabschlägen zuließen. Darum verlangen auch die Vorschriften über Feingehalt und Bezeichnung der Goldschmiede-

* A magyar tört. ötvösmű-kiállítás lajstroma, Bp., 1884; II. terem, 1. szekrény, 2. szám. — Archaeologiai Értesítő, 1890, 364—366 (Bella L.). — Magyar Művészet, 1928, 570 (Csatkai F.) képpel — mit Abbildung.

segédeszközeit köszönhetjük, ez okból mindig arról szólnak, hogy e pecsét-szerű, sokszor pecséteteknek nevezett jegyeket bele kell ütni a tárgyakba.

Magyarországon a XIV. századig vezethető vissza a bélyegzett jegyek használata. E gyakorlat talán a Nyugatról származik, de eddig még ott sem tisztázták a kérdést, hogy mikor és hol lett szokássá a nemesfémből készült tárgyak bélyegzése.* Az V—VIII. században Bizáncban kialakult, bonyolult bélyegzési rendszerhez a magyarországinak nyilván nincs köze, bár a középkorban gyakori bizánci kapcsolataink mellett arra gondolhatnánk, hogy a fémbélyegzés — amely Rosenberg Márk véleménye szerint a Keletről Róma érintése nélkül jutott el a Nyugatra — esetleg éppen Magyarországon át juthatott volna el a nyugati nemzetekhez. Ámde a magyarországi ötvös-jegyeknek legkorábbi példái a nyugati bélyegzéssel mutatnak rokonságot, amely a bizáncinál sokkal későbbi keletű és sokkal egyszerűbb. Nyugaton az első időben beérték általában egy jeggyel, amely azt tanúsította, hogy a tárgy olyan városból származik, ahol az ötvözt — vagyis a nemesfémeknek kevésbé értékes fémek hozzáadása útján már ősidők óta szokásos szilárdítását — a fémfinomság, tehát a színarany- és ezüsttartalom arányának megállapításával már szabályozták. A származási hely megjelölésére Franciaországban, ahonnan az első, írott bélyegzési adat (1275) származik, városi címert, az olasz földön pedig, ahonnan a legkorábbi bélyegzett tárgy

arbeiten, denen wir diese Stützen der Forschung verdanken können, stets das Einschlagen der siegelartigen, oft auch Siegel genannten Stempel.

In Ungarn ist schon im XIV. Jahrhundert nachweisbar das „Schlagen“ solcher Stempel, deren Gebrauch aus dem Westen zu stammen scheint. Aber auch da ist es noch unentschieden, wie und wo man auf den Gedanken einer Stempelung von Edelmetallwerken gekommen sei.* Mit der komplizierten byzantinischen Stempelung im V—VIII. Jahrhundert hat die in Ungarn offenbar nichts zu tun, obwohl man bei der häufigen Berührung Ungarns mit Byzanz im Hochmittelalter daran denken könnte, daß die Stempelung — die M. Rosenbergs Meinung nach aus dem Orient zu kommen scheint, „ohne durch Rom hindurchgegangen zu sein“, — ihren Weg über Ungarn nahm. Doch die Art der frühesten Stempelung in Ungarn ist mit jener des Abendlandes verwandt, wo sie viel später auftaucht und viel einfacher ist. In der ersten Zeit begnügte man sich im Westen damit, durch einen Stempel zu bezeugen, daß die Goldschmiedearbeit aus einer Stadt stamme, wo das Legieren, also das Beimischen von minderwertigen Metallen zu den Edelmetallen, was seit uralten Zeiten geübt wurde, um Gold und Silber zu härten, durch behördliche Festsetzung des Feingehaltes geregelt ist. Zur Bezeichnung des Ortes gebrauchte man in Frankreich, woher die erste schriftliche Nachricht über eine Stempelung stammt (aus 1275), Stadtwappen, in Italien, woher

* Marc Rosenberg: Der Goldschmiede Merkmale, III. Aufl. I. Band, S. XXX—XXXII; IV. Band, S. 616.

ismeretes (XIV. század), városnév kezdőbetűit használták. Valamivel később mint az ilyen városi jegyek, bukkannak föl hol ezekkel együtt, hol nélkülük a mesterjegyek, amelyekkel a tárgy készítője vállalt az ötvözésért felelősséget, míg az előbb említett városi jegyekkel rendszerint az iparosoknak testülete, a céh igazolta a féminomság vizsgálatának, az úgynevezett „próbálás“-nak hatóságoktól elrendelt végbevételét.

Magyarországon az ötvöstárgyak bélyegzésének legkorábbi írott nyoma a szepesi szászoknak 1370-ből származó jogkönyvében található (l. a 156. és 197. oldalt). Ebben már megkövetelik egy mesterjegynek a tárgyra ütését. E korból azonban nem ismerünk bélyegzett ötvösmunkát a Szepességről.

(Az egyetlen jeggyel bíró, de nem bélyegzővel ütött, hanem vésett majuszkulákkal jelölt, XIV. századi szepesi ötvösmű az e könyvben 2153. folyószámú oltári feszület. Azonban nagyon kérdéses, hogy betűi a mesterre vonatkoznak-e.)

A legkorábbi bélyegzett ötvösmű Magyarország területéről egy ezüstcsésze a XIV. századból.* Keleties dísz és nyugati jellegű bélyegzése valószínűvé teszi, hogy Kelet és Nyugat határán, tehát Magyarországon készült. Sajnos, bélyegei közül az egyik (2155. f. sz.) teljesen kivehetetlen ábrájú, a másik jegy „A“ betűje pedig (2154. f. sz.) éppen úgy lehet Alba Regia (Székesfehérvár) avagy Agria (Eger) városneveknek, mint valamely ötvös keresztnévnek kezdőbetűje, tekintve, hogy abban az időben az ötvösöket

die ersten gestempelten Objekte bekannt sind (XIV. Jahrh.), Anfangsbuchstaben des Stadtnamens. Etwas später als solche Stadtzeichen tauchen neben diesen oder auch allein die Meisterzeichen auf, mit welchen der Verfertiger sich für das richtige Legieren verantwortlich bekennt, wogegen mit dem Stadtstempel immer eine Handwerkerkörperschaft die Ausführung einer Feingehaltsuntersuchung, des sogenannten „Probieren“-s bestätigt.

In Ungarn befindet sich die früheste schriftliche Nachricht über eine Stempelung im Rechtsbuche der Zipser aus dem Jahre 1370 (siehe S. 156 u. 197), in dem das Aufschlagen eines Meisterzeichens verlangt wird. Aus dieser Zeit ist aber bisher keine gestempelte Arbeit aus der Zips bekannt.

(Das einzige bezeichnete, aber nicht gestempelte Goldschmiedewerk aus dem XIV. Jahrhundert in der Zips ist ein Altarkreuz, hier Nr. 2153. Es ist aber sehr fraglich, ob seine gravierten Majuskeln den Meister bezeichnen.)

Die früheste gestempelte Goldschmiedearbeit aus Ungarn ist eine Silberschale aus dem XIV. Jahrhundert.* Ihre orientalische Verzierung verbunden mit der Stempelung abendländischer Art weist auf ein Berührungsgebiet beider Eigenarten, also auf Ungarn. Leider ist von ihren beiden Marken die eine undeutlich (Nr. 2155), und das „A“ in Nr. 2154 kann gerade-
sogut für den Anfangsbuchstaben von Alba Regia (Stuhlweißenburg) oder Agria (Erlau), wie für den Anfangsbuchstaben des Namens eines, nur

* Varjú Elemér: Vezető a Magyar Nemzeti Múzeum Tört. Osztálya kiállított gyűjteményeiben, 1929; 19. o.

* Elemér v. Varjú: Führer durch die Schausammlung der hist. Abteilung des Ung. Nationalmuseums, 1933; S. 16.

csupán keresztnévükön említik az iratok is.

(Azt a magyarázatot, amely ezt a jegyet az „argentum“ szó kezdőbetűjének mondja,* nem tartom elfogadhatónak. Egyrészt, mert az „aurum“ is a-val kezdődik, tehát egy A magában nem jelöli meg a nemes fém anyagát, másrészt, mivel a bélyeggel általánosan a fémfinomságnak bizonyos fokát jelölték meg s nem csupán azt, hogy a tárgy aranyból vagy ezüsből van-e. Ugyanez okból úgy vélem, hogy az a koronás A betű, amely 1500 körül magában fordul elő ötvösjegyként, szintén csak városnevet, esetleg ötvösnevet jelenthet. Lásd a 2158. folyószámot.)

Ezek szerint valószínű, hogy Magyarország különböző részein már a XIV. században egymástól eltérő bélyegzési módok jöttek szokásba. Az eltérés az ötvösök származásával magyarázható. A szepesi német telepesek a csupán mesterjeggyel való bélyegzés szokását korábbi hazájukból hozhatták magukkal. (A legkorábbi, de némileg határozatlannak mondott adatot, amely a bélyegzésnek Németországban, 1289-ben Erfurtban való fellépéséről szól, Rosenberg is csak mesterjegy követelésének értelmezi.) Viszont a városi jegyek használatát olasz ötvösök honosíthatták meg nálunk. Hogy azonban a magyar bélyegzési gyakorlat nem okvetlenül külföldi példák után igazodott, annak világos bizonyítéka a „*céhmesterség pecsétje*“-vel való bélyegzés, amelynek néhány céhünkben van nyoma (lásd 174/176. old.). Ez egészen egyedülálló magyar sajátosság, mert használata idején Európa szerte címerekből vagy városnevek kezdőbetűiből alkotott jegyekkel igazolták

mit Taufnamen benannten Goldschmiedes angesehen werden.

(Die Deutung dieses Zeichens als Anfangsbuchstaben von „argentum“, * scheint mir nicht annehmbar zu sein, erstens, weil das Wort „aurum“ auch mit A anfängt, also ein A allein zur Bezeichnung des Materials nicht geeignet ist, zweitens weil Stempel allgemein einen gewissen Feingehaltsgrad und nicht nur das bezeichnen wollen, ob das Objekt aus Silber oder Gold angefertigt sei. Aus denselben Gründen glaube ich, daß auch das um 1500 wieder allein vorkommende, bekrönte A, Nr. 2158, auch einen Stadtnamen oder einen Goldschmied andeuten muß.)

Demnach ist es wahrscheinlich, daß in Ungarn schon im XIV. Jahrhundert von einander abweichende Arten der Stempelung auftraten. Das kann mit der verschiedenen Herkunft der Handwerker zusammenhängen. Die Zipser deutschen Siedler können die Gepflogenheit des Stempeln mit einem Meisterzeichen aus ihrer früheren Heimat mitgebracht haben. (Die frühesten Nachrichten über eine Stempelung in Deutschland, aus Erfurt 1289, deutet Rosenberg auch nur als Forderung von Meisterzeichen.) Die Stempelung mit Stadtzeichen können Italiener nach Ungarn eingeführt haben. Aber, daß die Stempelung in Ungarn nicht unbedingt aus dem Auslande stammt, zeigt die allein dastehende Art des Stempeln mit dem „Siegel der Zunftmeisterschaft“, die in einigen Zünften üblich war (siehe S. 174/176), wo doch in Westeuropa zu dieser Zeit allgemein Wappenzeichen oder Anfangsbuchstaben von Stadtnamen die Ausführung der Feingehaltskontrolle, die Beschau

* Archaeologiai Értesítő, 1934, 106. (Höllrigl J.)

a fémfínomságot vizsgáló próbálást. Két egészen különös alakú jegy (2159. és 2160. f. sz.) a céhmesterség pecsétje előfutárjának látszik. Ha egyelőre még nincs is módunkban e jegyeket megfejtenuk, annyit bátran következtethetünk az azonos alapformán belül változó betűikből, hogy Magyarországon a XV. század végén már az ötvöstárgyak bélyegzésének valamely rendszere alakult ki.

Éppen ez okból korai jegyek előfordulását inkább a magyarországi származás mellett, mint az ellen lehet érvül felhozni. Különösen, ha a tárgy stílusa, felirata, címere vagy hozzáfűződő hagyomány szintén emellett szól. Legkevésbé sincs azonban helyén, hogy ha ilyen tárgyakat olyan helyről származóknak akarnak feltüntetni, ahol készültük idején még bélyegzésnek nincs nyoma (lásd 2156. és 2157. f. sz.), vagy jegyeiket távolos városok legrégebbi példáiként akarják szerepeltetni (lásd 861a f. sz.).

A bélyegzés azonban nem válhatott nálunk általánossá 1500 előtt, mert különben a bélyegzett műveknek gyakrabban kellene előfordulniok. Valószínűleg csak egyes céhek gyakorolták eleinte. A bélyegzés ugyanis, amelynek kezdete látszólag egybeesik a céhek alakulásával, elejétől kezdve céhbeli ügy volt. Országos törvény nem intézkedett akkoriban ez iránt. Azt a céhszabályt, amelyben legkorábban van szó a mesterjegy mellett alkalmazott céhjegyéről („signum commune cehae”, lásd 231. oldal) II. Ulászló 1504-ben valószínűleg valamely más, talán a budai céh szabályainak mintájára adta ki a nagyszebenieknek. Miként a céhjegy elnevezés is tanúsítja, ott ahol céhek állottak fenn, az ötvöstárgyak próbálása és bélyegzése a céhek hatás-

bezeugen. Zwei ganz eigenartige Stempel (Nr. 2159 u. 2160) scheinen die Vorgänger des Siegels der Zunftmeisterschaft zu sein und wenn auch vorläufig zu wenig Material für die Lösung dieser Zeichen vorliegt, weisen sie mit den wechselnden Buchstaben bei gleichbleibender Grundform darauf hin, daß sich schon zu Ende des XV. Jahrhunderts in Ungarn ein System der Stempelung ausgebildet hat.

Ebendarum kann das Vorhandensein eines frühen Stempels eher ein Beweis für, als gegen die ungarische Herkunft einer Arbeit sein. Besonders wenn Stil, Inschrift, Wappen oder Überlieferung auch dafür sprechen. Keinesfalls ist es angebracht, Arbeiten dieser Art für Länder oder Städte in Anspruch zu nehmen, wo zur Zeit ihres Entstehens noch keine Stempelung nachweisbar ist (siehe Nr. 2156 u. 2157), oder aber ihre Zeichen als früheste Beispiele von Beschaueichen fernliegender Städte zu deuten (siehe Nr. 861a).

Die Stempelung wird bis um 1500 nicht allgemein geworden sein in Ungarn, sonst müßten gestempelte Arbeiten häufiger vorkommen. Wahrscheinlich wurde sie nur in einzelnen Zünften eingeführt. Die Stempelung, deren Anfänge mit der Bildung der ersten Zünfte zusammenfallen, war von Anfang an eine Zunftangelegenheit. Landesgesetzlich war sie damals nicht vorgeschrieben. Die früheste Vorschrift über ein Anbringen von Zunftzeichen („signum commune czehae”, siehe S. 231) neben dem Meisterzeichen, hat König Wladislaus II. in 1504 wahrscheinlich auch nach dem Muster anderer, vielleicht der hauptstädtischen Zunftvorschriften herausgegeben. Wie es der Ausdruck „Zunftzeichen” zeigt, war dort, wo eine Zunft bestanden

körébe tartozott. A Szent István koronája birodalmában, eltérően az osztrák tartományoktól, a céhek fennállása utolsó éveik ezeknek kezében is maradt. Ezért is tárgyalja e mű a magyarországi ötvösjegyeket csupán az 1867. évig terjedően, amelynek január hó 1-ével a féminomság vizsgálata állami hivatalok kezébe ment át s e téren az osztrákhhoz hasonló fémjelzési rendszer lépett életbe. Egyébként ez az időpont annál inkább alkalmasnak látszott az e műben felölelt anyag lezárására, mert azon túl már alig érdeklő a művészettörténeti kutatást az ötvöstárgyak származása.

A XVI. századtól kezdve az ötvöstárgyak bélyegzése már általánossá vált a céhekben, ha a bélyegzés módja nem is vált egységessé. Egységesnek csupán a céhmesterek kötelezettségét mondhatjuk a próbálásra, „próbaszedés”-re, valamint a mesterjegyek használatát. Próbabélyeg használatát az eddig ismert céhszabályok csak a XVI. században említik. A próbálás végbevitelének módjáról a céhszabályok nem nyilatkoznak. Csak egyes kifejezésekből következtethetjük, hogy a Nyugaton szokásos próbálási eljárásoknak, a tűzben és a kövön való vizsgálásnak mindkét módja nálunk is ismert volt. A céhiratokban azonban erről sohasem esik szó, miután a nemesfémekkel dolgozó iparosok mindent, ami a nemesfémek finomítására vonatkozott, szigorú titokként őriztek.* Az ötvösjegyek ismerete, vagyis a mesterek utáni kutatás nézőpontjából egyébként nincs nagy fontossága sem a pró-

hat, die Kontrolle über den Feingehalt Pflicht der Zünfte. Sie blieb auch im Reiche der hl. Stephanskronen — nicht wie in Österreich — bis zu den letzten Jahren des Bestehens der Zünfte in deren Händen. Darum werden auch die Merkzeichen der Goldschmiede Ungarns hier nur bis zu dem Jahre 1867 behandelt, zu dessen Anfang die Untersuchung des Feingehaltes an staatliche Ämter überging und eine der österreichischen ähnliche Punzierung eingeführt wurde. Diese Änderung fällt übrigens schon in jene Zeit, wo unser Interesse an der Provenienz der Goldschmiedearbeiten aufhört.

Vom XVI. Jahrhundert an ist die Stempelung in den Zünften allgemein geworden, wenn sie auch nicht einheitlich ausgeübt wurde. Einheitlich war nur die Vorschrift der Beschau und des Bezeichnens der Arbeiten mit einem Meisterzeichen. Beschauzeichen erwähnen die derzeit bekannten Zunftordnungen nur im XVI. Jahrhundert. Über die Art des bei der Beschau auszuführenden Probierens schweigen die Zunftartikel. Man kann nur aus Andeutungen folgern, daß die beiden, in Westeuropa üblichen Arten des Probierens, die Kupellenprobe und die Strichprobe bekannt waren. Aber in den Zunftschriften wird davon nicht gesprochen, da alle Handwerker, die mit Edelmetallen zu tun hatten, das Umgehen mit solchen als Geheimnis hüteten.* Für die Markenkunde, deren eigentlichen Zweck die Forschung nach den Meistern bildet, hat übrigens weder die Art des Probierens, noch der

* Archaeologiai Értesítő 1884, 252/253 (Ballagi A.).

bálás módjának, sem a fémfinomság fokának. (Az előírt fémfinomság a XIV. században még 15/16, a XVI. században 14/16 volt, a XVII—XVIII. században azonban már megengedték olyan ötvözet használatát is, amelyben 16 latból csak 13, sőt 12 volt színezüst.) Jelentősége csupán annak van, hogy az előírt arányú ötvözet használatát, illetve a próba megejtését a XVI. század óta ezüstmunkákon általánosan jegyek beütésével igazolták.

Magyarországi aranytárgyakon a XIX. századig próbabélyegek egyáltalán nem, s beütött mesterjegyek is csak elvétve fordulnak elő.* A XVI. században az ékszerek hátlapjára bélyeges lemezeket forrasztottak a mesterek jegyével,** de e sajátos megjelölési módról az eddig ismert, ritka példák nyomán még semmi közelebbi biztosan nem állíthatunk.

*

E mű az ötvöstárgyaknak Magyarországon szokásos egész bélyegzéséről igyekszik képet adni. Nem bélyegzett műtárgyak csak akkor szerepelnek benne, ha valamely elfogadható alapon tulajdoníthatók egy mesternek. Viszont sok helyet foglalnak el benne bélyegzett tárgyak, amelyek nem műalkotások. Azonban ezek gyakori jegyei teszik sokszor a művészi tárgyak jegyeinek megfejtését lehetővé.

Az itt közölt anyagokon kívül százával vannak meghatározatlan jegyeim úgy saját gyűjtésemből, mint segítő munkatársaim, elsősorban cs. *Varjú* Elemér ny. nemzeti múzeumi igazgató és *Csányi* Károly műegyetemi tanár szíves közléseiből. Ezek közzétételére azonban csak más keretben kerülhet majd sor.

Feingehaltsgrad eine besondere Bedeutung. (Dieser war im XIV. Jahrhundert noch in 15/16, im XVI. Jahrhundert in 14/16 vorgeschrieben, im XVII. und XVIII. Jahrhundert wurde auch schon die Verarbeitung des 13 und 12 lötigen Silbers erlaubt.) Wichtig ist nur, daß die Benützung der vorgeschriebenen Legierung, bzw. die Ausführung der Beschau seit dem XVI. Jahrhundert auf Silberarbeiten allgemein durch Zeichen bezeugt wurde.

Goldarbeiten aus Ungarn kommen bis zum XIX. Jh. mit Beschauzeichen nie, mit gestempelten Meisterzeichen auch nur selten vor.* Im XVI. Jahrhundert wurden Goldarbeiten durch Anlöten kleiner Plättchen mit Marken bezeichnet,** doch sind die Beispiele einer solchen Bezeichnungsart bisher so selten, daß über sie derzeit nichts Genaues gesagt werden kann.

*

In diesem Buch wird die Darstellung der Stempelung in Ungarn angestrebt. Ungestempelte Kunstwerke werden nur dann erwähnt, wenn ihre Zuteilung an einen Meister begründet ist. Einfache Arbeiten dagegen, die gestempelt sind, nehmen hier viel Platz ein. Doch gerade diese ermöglichen oft die Deutung der Stempel der künstlerischen Arbeiten

Außer den hier mitgeteilten, habe ich noch Hunderte von ungedeuteten Marken gesammelt und auch geschätzte Mitarbeiter, so vor allen Dir. Elemér v. *Varjú* und Prof. Karl *Csányi*, die meine Arbeit von Anfang an trefflich unterstützten, haben mir solche mitgeteilt. Diese könnten aber nur in einem anderen Rahmen veröffentlicht werden.

* Rosenberg egy 1774-i osztrák aranybélyegzési rendeletet tévesen vonatkoztat Magyarországra. — Bei R³ 7870 wird ein österreichisches Patent über Goldpunzierung irrthümlich als „Gesetz von 1774 für ganz Österreich-Ungarn geltend“ erwähnt. — ** Arch. Értesítő 1934, 103. (Höllrigl J.)

Tájékoztató a könyv használatához. (Rövidítések.)

Az anyag elrendezése teljesen a Rosenberg-féle mű bevált rendszeréhez alkalmazkodik, hogy az azt ismerő körök annál könnyebben vehessék tudomásul e mű kiigazító és kiegészítő adatait.

A városok betűrendben következnek egymás után. A magyar helynevek mellett a városok német nevei s az elcsatolt városoknak mai hivatalos nevei is szerepelnek, hogy a másnyelvű s a történelmi magyar városneveket sajnálatosan mellőző szakirodalommal való egybevetés és a megoldatlan kérdések tekintetében más nemzetekkel kívánatos szellemi együttműködés könnyebbé váljék.

Az egyes városokra vonatkozó szakaszok bevezetései a céhek fejlődésének jelentősebb mozzanatait s a bélyegzési szabályok kivonatait foglalják össze. A szöveg közti rajzok eredeti nagyságukban mutatják be a céhek pecségeit. A szakirodalmat mindig csak az illető kiadvány nyelvén idézem. Az ötvösökre vonatkozó forrásokat lehetőleg a bevezetések kapcsán említem, mert igen bajos lett volna az ötvösök minden egyes életrajzi, illetőleg működési adatánál a forrást külön megjelölnöm.

A bevezető áttekintések után első helyen a próbabélyegek következnek kor-meghatározásokkal, azután a járulékos jegyek, évbetűk, stb. és végül a mesterjegyek. A bélyegzett jegyek rajzai kétszeres nagyításban, a vésettek hasonmásai eredeti nagyságukban mutatják a jegyeket. Azokat a jegyeket, amelyeket nem volt módomban sajátmagamnak lerajzolnom, csak körvonalas rajzokban mutatom be, zárójelben közölve alattuk a forrást vagy a közlő nevét. Ezeknél a méret pontosságáért nem kezeskedem.

A mesterjegyek mellett a mesterek neveit, — amennyiben lehetőleg hiteles levéltári adatok alapján megállapíthatók voltak, — latin alakban közlöm. Eltekintve a kétnyelvűség mellett nagyon kívánatos közös nevezőre hozataltól, tud-

Erklärungen zur Benutzung des Buches. (Abkürzungen.)

Die Anordnung des Materials folgt genau jener des Werkes Marc Rosenbergs, um den Lesern, die mit seiner bewährten Methode schon vertraut sind, die Benutzung dieses Buches zu erleichtern.

Die Städte folgen einander nach der alphabetischen Reihe der ungarischen Stadtnamen. Außer den deutschen Namen sind bei den von Ungarn abgetrennten Städten auch die heutigen amtlichen Namen angegeben, um die Identifizierungen mit Daten aus der Literatur anderer Nationen zu ermöglichen und die geistige Zusammenarbeit, die zur Klärung mancher Fragen nötig wäre, zu erleichtern.

In den Einleitungen der einzelnen Kapitel sind wichtigere Geschichtsdaten der Zünfte und die Stempelungsvorschriften zusammengefaßt. Die Zunftsiegel sind in Originalgröße abgebildet. Die Literaturhinweise sind nur in der Sprache der Veröffentlichung gegeben. Es wurden wozüglich alle Quellen, wo sich Daten über Goldschmiede auffinden lassen, in den Einleitungen erwähnt, denn es wäre unmöglich gewesen bei den Marken anzugeben, woher die einzelnen Daten über die Meister stammen.

Nach den Einleitungen folgen zuerst die Beschauzeichen mit Zeitbestimmungen, dann die Feingehaltszeichen, Kontrollbuchstaben, etc. und zuletzt die Meisterzeichen. Alle gestempelten Marken sind in zweifacher Größe, die Faksimiles gravierter Zeichen in Originalgröße wiedergegeben. Die Abbildungen der Zeichen, die nicht nach eigenen Aufnahmen mitgeteilt werden, sind in Konturzeichnungen gegeben und unter ihnen die Quelle in Klammern bezeichnet. Bei diesen ist das Maß nicht immer genau.

Neben den Meisterzeichen sind die Namen der Meister, — soweit sie aus Archivsdaten festzustellen waren, — in lateinischer Form angegeben. Das Lateinische war in Ungarn Umgangssprache und die Goldschmiede haben auch ihre

juk, hogy ötvöseink előszeretettel művelték a deák nyelvet. Ott, ahol a jegy választása nem a latin névalak alapján történt, zárójelben közlöm a jegynek megfelelő magyar, német, esetleg tájszólásos névalakot, amelyet gyakran használnak a céhiratok is.* A nevek után következő adatok felsorolásánál a születés, házasságkötés és halálozás szokásos jelzésein kívül a következő rövidítéseket használtam:

e. = említik mint ötvöst (oklevelek, polgárlajstromok, céhiratok, vándorkönyvek, ötvöstárgyak feliratai, stb.);

M = mesterré lett;

MC = cémester (magister cehae);

MCII = alcémester.

A mesterek életrajzi adatai után *a*), *b*), *c*) alatt az azonos mesterjegyekkel ellátott munkák rövid leírása következik. A mesterjegy mellett a tárgyon látható próbabélyegnek folyószáma a tárgyleírás első sorával egyvonalban a „Próba“ jelzésű rovatban látható, megkülönböztetés céljából „Nr.“ jellel. A tárgyak leírása végén idézőjelek közé tett évszámok a tárgyon látható keltezést, idézőjelekül a hozzávetőleges kormeghatározást mutatják. A tárgyak méreteit (magasság *M*, hosszúság *H*, átmérő *Átm.*-vel jelezve), a leírás utolsó sorának jobb szélén álló számok centiméterekben tüntetik fel.

A tulajdonosok lakóhelyeit a fennebb említett okból szintén lehetőleg két nyelven közlöm. Meg kell jegyezni, hogy a tulajdonosokra vonatkozó adatok túlnyomó részben az 1910—1913. évekbeli állapotnak felelnek meg. A tulajdonos és a hely neve után zárójelben előforduló nevek a segítő munkatársak nevei, akik szívességének az illető adatot köszönhetem. A gyakoribb rövidítések, amelyek a tulajdonosoknál előfordulnak:

Mus. Nat. Hung. = Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest (Bp.);

Zeichen nach der lateinischen Form des Namens gebildet. Wenn das Zeichen vom Namen abweicht, wird in Klammern die deutsche, mundartliche oder die ungarische Form des Vornamens angegeben, wie sie in den Zunftschriften vorkommt.* Nach den Namen folgen biographische Daten, wobei außer den üblichen Zeichen, die das Geburts-, Heirats- oder Todesjahr andeuten, folgende Abkürzungen vorkommen:

e. = erwähnt als Goldschmied (in Urkunden, Bürgerlisten, Zunftschriften, Wander-Büchlein, Inschriften, etc.);

M = Meister geworden;

MC = Vorsteher (magister cehae);

MCII = Untervorsteher.

Nach den biographischen Daten folgen unter *a*), *b*), *c*) kurze Beschreibungen der Werke, die dasselbe Meisterzeichen aufweisen. Die Nummern der Beschauzeichen, die neben dem Meisterzeichen am Werke zu sehen sind, werden in einer Linie mit der ersten Zeile der Beschreibung in der Rubrik „Beschau“ angeführt. Jahreszahlen zwischen Berufszeichen geben die an den Werken vorkommende Datierung an, ohne Berufszeichen, die mutmaßliche Zeitbestimmung. Höhe (*H*) Länge (*L*) oder Durchmesser (*Dm*) der Arbeit sind in der letzten Zeile der Beschreibung in Zentimetern angegeben.

Die Namen der Orte sind nach den Namen der Eigentümer womöglich zweisprachig angeführt. Es ist zu bemerken, daß Daten über Eigentümer in überwiegender Mehrheit noch aus den Jahren 1910—1913 stammen. Namen in Klammern nach den Ortsnamen geben die geschätzten Mitarbeiter an, denen ich die betreffende Mitteilung verdanken kann. Öfters vorkommende Abkürzungen sind bei den Eigentümern:

Mus. Nat. Hung. = Ungarisches Nationalmuseum, Budapest (Bp.);

* A mesterjegyeknél figyelembe kell venni azt is, hogy hol a magyar, hol a latin, ill. német nyelvhasználatnak megfelelően helyezik el a betűket.

* Es ist zu beachten, daß die Meisterzeichen sich oft nach der ungarischen Schreibweise richten, die den Familiennamen nach vorne setzt.

Mus. Nat. Transilv. = Erdélyi Nemzeti Múzeum, Kolozsvár (1919 előtt).

(Itt meg kell jegyezni, hogy az e műben a Nemzeti Múzeum és Iparművészeti Múzeum tulajdonában levőknek feltüntetett tárgyak újabban nagyjából a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Múzeumban vannak egyesítve.)

A tulajdonosok megjelölése után „Expos.“ jelzéssel azoknak a kiállításoknak éve és a kiállítási lajstromok folyószáma következik, amelyek az illető ötvösmunka szerepelt. Ha nincs e jelzés mellett más város neve, úgy mindig Budapesten rendezett kiállításról van szó.*

Az irodalom felsorolásánál az önállóan, illetve különnyomatban is megjelent munkákat a szerző neve alatt idézem. Folyóiratban megjelent közleményeknél az évfolyam és oldalszám után zárójelben látható a cikk szerzőjének neve.

Mus. Nat. Transilv. = Siebenbürgen Nationalmuseum, Klausenburg (vor 1919).

(Hier muß bemerkt werden, daß die in diesem Werke als Eigentum des Ung. Nationalmuseums und des Kunstgewerbe Museums erwähnten Gegenstände neuesten im Historischen Museum des Ung. Nationalmuseums vereint wurden.)

Nach Erwähnung der Eigentümer, sind mit der Bezeichnung „Expos.“ die Jahreszahlen und Katalognummern der Ausstellungen angegeben, wo die betreffende Arbeit ausgestellt war. Wenn nicht ein Stadtname dabei angegeben ist, sind Ausstellungen in Budapest gemeint.*

Bei den Literaturhinweisen sind nur selbständige Werke unter dem Namen des Verfassers angeführt. Bei Zeitschriften bezeichnet der Name in Klammern nach dem Titel, Jahrgang und Seitenzahl den Verfasser des betreffenden Artikels.

* Ilyen kiállítások lajstromai:

- 1884. A magyar történeti ötvösmű-kiállítás lajstroma. I—V. terem, szekrények, lapszámok és folyószámok az idézetben.
- 1896. Az ezredéves kiállítás történelmi csoportjának lajstroma.
- 1913. A Magyarországon készült régi egyházi kelyhek kiállításának leíró jegyzéke.
- 1918. A Magyar Nemzeti Múzeumban tervezett régi ezüst-kiállítás katalógusa. Kézirat.
- 1927. Az Orsz. Magy. Iparművészeti Múzeum régi ezüstkészítésének leíró lajstroma.
- 1930. Régi egyházművészet országos kiállítása az Orsz. Magy. Iparművészeti Múzeumban.
- 1931. Erdély régi művészeti emlékeinek kiállítása (ugyanott, mint az előző).
- 1934. A magyarországi református egyházak műkincseinek kiállítása az O. M. Iparművészeti Múzeumban. Katalógusa csak kéziratban van. A pesti ötvösműveket Mihalik Sándor dr. dolgozza fel a „Tanulmányok Budapest múltjából“ IV., 1936-i kötetében. E dolgozatra „M. S.“ rövidítéssel hivatkozom. A többi anyagra vonatkozó adatok és rajzok Csányi Károly műegyetemi tanár szíves közlései.
- 1935. A régi Buda és Pest iparművészetének kiállítása. Leíró lajstrom. (Ugyanott.)

* Solche Ausstellungen waren:

- 1884. Ausstellung von Goldschmiedearbeiten. Katalog nur ungarisch, I—V. Säle, Schrank, Seitenzahl u. lf. Nummer angeführt.
- 1896. Milleniumsausstellung. Katalog der hist. Abteilung (deutsch) mit lf. Nr.
- 1913. Kelchsausstellung im Kunstgewerbe Museum. Katalog nur ungarisch.
- 1918. Geplante Ausstellung von alten Silberarbeiten im Nationalmuseum. Katalog nur handschriftlich.
- 1927. Ausstellung von alten Silberarbeiten im Kunstgewerbe Museum. Katalog nur ungarisch.
- 1930. Ausstellung alter kirchlicher Kunst im Kunstgewerbe Museum. Katalog ungarisch-deutsch.
- 1931. Ausstellung alten Kunstgewerbes aus Siebenbürgen. Katalog ungarisch-deutsch.
- 1934. Ausstellung der Kunstschatze in den reformierten Kirchen Ungarns. Katalog nur handschriftlich. Die Bearbeitung der Pester Goldschmiedearbeiten veröffentlicht Dr. A. v. Mihalik in „Tanulmányok Budapest múltjából“, IV. Band, 1936. (Abgekürzt „M. S. 1—41.“) Die anderen Mitteilungen aus dieser Ausstellung verdanke ich Prof. Karl Csányi.
- 1935. Ausstellung des Kunstgewerbes aus dem alten Ofen und Pest. Katalog nur ungarisch.

ARAD

Az ötvösök tevékenységének nyomai a XVIII. század első feléig nyúlnak vissza. Az 1732. évi hivatalos összeírás szerint a városban kb. 1730 óta két ötvös működik.¹ Számuk 1749-ben: 2,² 1774-ben: 1,³ 1828-ban: 2.⁴

Ötvöscéh fennállásáról nincs adatunk. Ellenben 1777 és 1816 között két aradi ötvös mint vidéki mester szerepel a budai céh irataiban.⁵

A céhekben dívó szokás mintájára a mesterjegyen kívül próbabélyeget is ütnek a mesterek a tárgyakra. Ebben kiterjesztett szárnyú főnixszmadarat látunk, többnyire bástyán s néha lán-gokból kiemelkedve. Ez a címertani alak a XVIII. században használt városcímerekből került a jegybe.

(1702-ben a város címerében még sas látható.⁶ A kurucok által 1707-ben felégetett városnak 1710-ben történt újr-építése után került a lángokból kiemelkedő főnixsz a címerbe,⁷ de az 1834-ben nyert újabb címerben⁸ újra sas látható sisakdíszként. Az ötvösjegyek azonban még később is a kócsagszerű, bóbítás madáralakot tartották fenn.)

A 3. sz. próbabélyeg, amelyet Hirsch ötvös nyilván a saját nevéből alkotott a maga használatára, mutatja, hogy az ilyen (házi) próbabélyeget a mesterek maguk ütötték a tárgyra, s az nem céhben végzett próbának a jele.

Die Spuren der Tätigkeit von Goldschmieden reichen bis 1730 zurück. Laut der amtlichen Registrierung von 1732 sind in der Stadt seit 1730 zwei Goldschmiede tätig.¹ Ihre Zahl beträgt 1749: 2,² 1774: 1,³ 1828: 2.⁴

Vom Bestehen einer Goldschmiedezunft haben wir keine Angaben. Zwei Arader Goldschmiede sind zwischen 1777 und 1816 Landmeister in Ofen.⁵

Nach dem Vorbilde der zünftigen Orte waren neben den Meisterzeichen auch Beschauzeichen in Gebrauch. In diesen ist ein Phönix mit ausgebreiteten Flügeln, meistens auf einem Turm, zu sehen. Diese heraldische Figur ist dem, im XVIII. Jh. gebrauchten Stadtwappen entnommen.

(Im J. 1702 enthält das Stadtwappen einen Adler.⁶ Der Phönix gelangte nach dem Wiederaufbau der Stadt, welche 1707 von den Kurutzen niedergebrannt wurde,⁷ in das Wappen, doch seit 1834 dient wieder ein Adler als Helmzier.⁸ Die Goldschmiedezeichen halten aber an der reiherartigen Form des Vogels, mit einem Schopf am Kopfe, fest.)

Das Beschauzeichen Nr. 3, das der Goldschmied Hirsch offenbar aus dem eigenen Namen für sich gebildet hatte, beweist auch, daß diese Ortszeichen von den Meistern selbst angebracht wurden.

¹ Arch. Értesítő 1904, 386 (Illésy J.). — ^{2, 3} Márki Sándor: Arad vármegye és város története, II, Arad, 1895; 863. — ⁴ Kapossy János: Magyarorsz. ötvösök a XVIII—XIX. században Bp. 1934. — ⁵ Mihalik Sándor dr. szíves közlése. — Gefl. Mitteilung des H. Dr. A. v. Mihalik. — ⁶ Podhradzky: Collectio diplomatum, etc. (Manusc. Mus. Nat. Hung., 2230. Fol. Lat.) — ⁷ Perecsényi Nagy László: Orod kéziratából közli Márki S. op. cit. II, 788. — ⁸ Tagányi Károly: Magyarország címertára, Bp. 1881.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung
1		XVIII. sz. 2. fele 2. Hälfte XVIII. Jh.	7		XIX. sz. 1. fele 1. Hälfte XIX. Jh.
2		XVIII. sz. vége Ende XVIII. Jh.	8		1843
3		1800 körül Um 1800	9		1847
4		XIX. sz. eleje Anfang XIX. Jh.	10		1853
5		XIX. sz. eleje Anfang XIX. Jh.	11		XIX. sz. közepe Mitte XIX. Jh.
6	 (Csányi)	XIX. sz. 1. fele 1. Hälfte XIX. Jh.	12		
F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur		
13		Andreas Stagl , e. 1777—1783. Ez időben említik mint a budai céh vidéki mesterét. — Zu dieser Zeit erwähnt als Landmeister der Ofner Zunft.			
Nr. 1		a) Aranyozott fedél 1748-i augsburgi ciboriumhoz. — Verg. Deckel eines Augsburger Ciboriums aus 1748. Minorita rendház — Minoritenkloster, Arad.			
Nr. 1		b) Oltárfeszület, XVI. Lajos-stílusú. — Altarkreuz in Zopfstil. Minorita rendház — Minoritenkloster, Arad.			
14					
Nr. 2		Sótartó áttört kosárral, 3 saskarmos lábon. — Salzfaß mit durchbrochenem Korb, auf 3 Füßen in der Form von Adler- krallen. M—H 5,5 Mus. Nat. Hung.			
15		Hirsch Herz , ca 1770—1810. Családi közlés szerint ez időtájt működött; II. József családnév-felvételi rendeletéig Hirsch Goldschmiednek nevez- ték. — Laut Familienmitteilung um obige Zeit tätig; bis zu der Verordnung Josefs II über Familiennamen der Juden hieß er: Hirsch Goldschmied.			

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesteriegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
15	Nr. 3	a)	Adománygyűjtő fülescsésze, 2 drb, héber felirattal 5566-ból (1805). — <i>Zwei Henkeltassen für Almosen mit hebr. Inschrift von 5566 (1805).</i> Izr. hitközség — Isr. Gemeinde, Arad.
	Nr. 3	b)	Vadásztőr tokja. — <i>Scheide eines Jagdmessers.</i> Özv. gróf Dessewffy Miklósné, Budapest.
16			HERZ Josephus Herz * 1800, M ca 1825, † 1881. Az előbbi unokája. (Családi közlés.) — <i>Enkelsohn des Vorigen. (Familienmitteilung).</i>
	Nr. 4	a)	Örökméces, vert rózsákkal és öntött cherubfejekkel. — <i>Ewige Lampe, mit getriebenem Rosenornament und gegossenen Cherubsköpfen.</i> Kegytemplom — Wallfahrtskirche, Máriaradna.
	Nr. 5	b)	Szertartási korona. — <i>Krone für Ritusgebrauch.</i> Izr. hitközség — Isr. Gemeinde, Arad.
17			CSÁNYI Carolus Schoen, e. 1828.
	Nr. 6	(Csányi)	Kis kávéskanna. — <i>Kleine Kaffeekanne.</i> Magántulajdon — Privatbesitz, Pusztakamarás. (Csányi.)
18			SCHÖNWALD Noë Schönwald * 1814, M ca 1840, † 1891.
	Nr. 7	a)	Veret Damjanich tábornok pipáján. — <i>Beschlag an einer Pfeife des Generals Damjanich.</i> 1848/49-es ereklyemúzeum — Reliquienmuseum, Arad.
	Nr. 7	b)	Csengetyű, síma felületű. — <i>Tischglocke, glatt.</i> Varjú Eleménné, Budapest.
19			BRÜLL Mauritius Brüll, e. 1837—1846.
	Nr. 8	a)	Emlékérem szent Flórián alakjával; egyoldalú; az 1845. évi aradi tűzvész emlékére. — <i>Gedenkmedaille, einseitig; mit Darstellung des Hl. Florian; zum Angedenken an die Arader Feuersbrunst im Jahre 1845.</i> Mus. Nat. Hung. (Numism.) — Numism. Közlöny, 1911, 126.
	Nr. 9	b)	Kehely, körtealakú nodusszal, és patena. Magyar felirat 1847-ből. — <i>Kelch mit Birnennodus und Patene. Ung. Inschrift aus 1847.</i> M—H 16,3 Ev. egyház — Ev. Gemeinde, Arad.
20			BRÜLL Ugyanaz — Derselbe
	Nr. 10		Evőkészlet. — <i>Tafelsilber.</i> Magántulajdon, Korompa — Privatbesitz, Krompach

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
21	Nr. 11	JB	Ignatius Brüll, ca 1850. (Családi közl. — <i>Familienmitteil.</i>) Kulcstartó. — <i>Schlüsselbehälter</i> Springer Dávid, Gyulafehérvár — <i>Karlsburg.</i>
22	Nr. 12	SB	Talán szintén a Brüll-család tagja. — <i>Vielleicht auch Mitglied d. Familie Brüll.</i> Kávéskanál, XIX. sz. 2. fele. — <i>Kaffeelöffel, 2. Hälfte. XIX. Jh.</i> Mus. Nat. Hung.

BÁCS

BAČ.

A középkorban jelentékeny, népes, városi jelleggel, várral és káptalannal bíró mai községnek ötvöscéhe fennállásáról 1512-ből van adatunk.¹ A törökök által 1526 szept. 29-én történt elpusztítása óta nincs nyoma az ötvösség föléledésének.

Über das Bestehen einer Goldschmiedezunft in dieser, im Mittelalter bedeutenden, volkreichen, Stadtrecht, Burg und Kapitel besitzenden Gemeinde haben wir aus 1512 Nachricht.¹ Nach der Türkenzeit findet sich keine Spur von Goldschmieden.

¹ Gyárfás Tihamér: A brassai ötvösség története, 187/188.

BAJA

Egyes ötvösök működéséről vannak adataink a XVIII. század végétől kezdve. Céhük nem volt, ezt bizonyítja egy 1795-beli inaslevél,¹ melyet nem a céhmester, hanem a városi jegyző állít ki, továbbá ugyancsak e mellett szól az a körülmény is, hogy az 1799—1819 évek között két bajai ötvös vidéki mesterként szerepel a budai céhben.²

Próbabélyegükben eleinte a város-címer nyomán³ Ádámot és Évát a tudásfája alatt ábrázolják, később — nyilván vallási okokból — került az ötvös az emberalak-ábrázolást s ezért az erő-

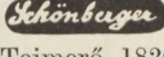

Über die Tätigkeit einzelner Goldschmiede gibt es Angaben vom Ende des XVIII. Jh. an. Ein Lehrlingsbrief aus d. J. 1795,¹ der nicht vom Zunftvorsteher sondern vom Stadtnotär ausgestellt wurde, beweist, daß sie keine eigene Zunft bildeten. Dasselbe beweist die Tatsache, daß 2 Meister in der Ofner Zunft als Landmeister erwähnt werden.²

Im Beschauzeichen wird Adam und Eva unter dem Baume der Erkenntnis dargestellt, wie im Stadtwappen.³ Später halten statt der, offenbar aus religiösen Motiven gemiedenen mensch-

nek és ügyességnek zsidó szertartási tárgyakon használt jelképeit: oroszlánt és szarvast vés a fa alá. A koronás próbabélyeg (25. sz.) a vele kapcsolatos s okleveles alapon Bajára utaló mesterjegy miatt kísérletkép szerepel itt.

lichen Figuren, die, in der jüdischen Ornamentik oft gebrauchten Symbole der Kraft und der Geschicklichkeit: Löwe und Hirsch den Baum. Das Beschauzeichen Nr. 25. wurde hier wegen des damit gefundenen Meisterzeichens versuchsweise untergebracht.

¹ Archivum Musei, Kassa—Kaschau. — ² Mihalik S. dr. közl. — Mitteil. d. H. Dr. A. v. Mihalik. — ³ Tagányi Károly: M. o. címertára.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
23			Próbabélyeg a XIX. század elejéről. — <i>Beschauzeichen vom Anfang d. XIX. Jh.</i>
24			Próbabélyeg 1820 körül. — <i>Beschauzeichen um 1820.</i>
25			Talán szintén bajai próbabélyeg, XIX. sz. 1. fele. — <i>Vielleicht auch Beschauzeichen von Baja, 1. Hälfte XIX. Jh.</i>
26			Andreas Schönberger , e. 1828.
Nr. 23			Kis kanna, fedelén golyó. — <i>Kännchen, am Deckel Kugel.</i> Nagy Ferenc v. b. t. t. Budapest.
27			Ugyanaz — <i>Derselbe</i>
Nr. 24			Cukorszóró, empire. — <i>Zuckerstreuer, Empire.</i> M—H 15,8 Szalay Imre báró, Budapest.
28			Ugyanaz — <i>Derselbe</i>
Nr. 24			Tejmerő, 1820—30-as forma. — <i>Schöpflöffel, Typ von 1820—30.</i> Váradi Szűcs Irén, Budapest.
29			Franciscus Niederleitner , e. 1829.
			Hasonló alakú pecsétet használ a lőcsei ötvöscéh ládájának egyik okmányán (Szepesi Múzeum). — <i>Gebraucht ähnliches Siegel an einer Urkunde der Leutschauer Goldschmiedezunft (Zipser Museum).</i>
Nr. 25			Kávés- és tejeskanna, cukortartóval, empire. — <i>Kaffee- und Milchkannen, Zuckerbehälter, Empire.</i> Báró Kohner Adolf, Budapest.

BAKABÁNYA

PUKANTZ

PUKANEC.

Bár egyelőre sem ötvöscéhről, sem ottani származású ötvöstárgyról nincs határozott adatom, szükségesnek találok megemlíteni, hogy Miksa király 1571-i rendelete¹ értelmében a kamara a megszabott ár ellenében hetenkint $\frac{1}{2}$ márká ezüstöt tartozott adni az ottani ötvösöknek. Ilyen rendelet ki-
eszközlése az ötvösök szervezettségére mutat s így abból bátran lehet arra következtetni, hogy ez időben céhük állott fenn.

Obwohl bis jetzt genaue Angaben weder über eine Goldschmiedezunft, noch über Werke dortiger Provenienz vorliegen, muß ich bemerken, daß laut einer Urkunde König Maximilians I aus 1571¹ die Kammerbehörde wöchentlich $\frac{1}{2}$ Mark Silber für den gesetzlichen Preis an die dortigen Goldschmiede auszuliefern hatte. Die Erwirkung einer solchen Verordnung läßt auf die Möglichkeit des Bestehens einer Zunft schließen.

¹ Péch Antal: Alsómagyarország bányaművelésének története, I. 276. — Kmetty Béla: A magyar ötvösök helyzete a XVI. században, Bp. 1912; 11.

BÁN

BANOWITZ

BÁNOVCE NAD BEBRAVOU.

Az alábbi múzeumi tárgy próbabélyegében a trencsénmegyei Bán címerét (3 virágos, leveles rózság)¹ tünteti fel, a mellett pedig az 1828-ban itt szereplő 2 ötvös² egyikének családnevét viseli s így kétségtelenül joggal szerepel e helyütt mint az itteni ötvösség emléke.

Das unten angeführte Musealobjekt weist als Beschauzeichen das Wappen von Bán bei Trentschin auf (Rosenstengel mit 3 Blüten und Blättern),¹ daneben aber trägt es den Zunamen eines der zwei hier bekannten Goldschmiede,² kann also mit vollem Rechte diesem Orte zugeteilt werden.

¹ Tagányi Károly: op. cit. — ² Kapossy János: op. cit.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
30			Próbabélyeg a XIX. sz. 1. feléből. — <i>Beschauzeichen aus der 1. Hälfte d. XIX. Jh.</i>
31	Nr. 30		Johannes Otto, e. 1828. Tejmerő kanál, 1820—30-as forma. — <i>Schöpflöffel, Typ von 1820—30.</i> Mus. Nat. Hung. Közlemények a Nemz. Múz.-ból, Bp. 1916, 65, tévesen rozsnóinak mondja.

BÁRTFA

BARTFELD

BARDIOV.

Az egykori bányavárosban,¹ Bártfán, Zsigmond király még 1419-ben oltalmába veszi az arany- és ezüstabányák művelését.² Így érthető, hogy már a XV. század elején több ötvöséről esik említés.³ Eddig nem ismeretes, hogy mikor alakult a cég. A XVII. századból származik a cégpecsét,⁴ melynek rajza itt látható. Az ötvösök száma 1732-ben 4,⁵ 1824-ben szintén

négyet említenek a céhiratok.⁶

A próbabélyeg, amelynek használatáról csak a XVIII. század első felétől kezdve tudunk,⁷ a cégpecsétben is látható városcímer nyomán készült. A városcímerben szereplő keresztbe tett bárdokat azonban az ötvösök alabárdokká alakították.

A város középkori számadáskönyve 1433-ban „Stadtzeichen“-t említ, amelyet egy ezüst serlegre alkalmaztak.⁸ Ebből tévesen történt következtetés próbajegyeknek igen korai használatára.⁹ E „Stadtzeichen“ készítéséért egyik olvasás szerint 6, a másik szerint 2, de mindenképpen több forintot fizettek s így nyilvánvaló, hogy azon a város címerét kell értenünk, amelynek rávésése vagy ráforrasztása által kellett a serleget a város ajándékként megjelölni s egyben ékebbé tenni.

In der einstigen Bergstadt¹ Bartfeld wird noch 1419 der Gold- und Silberbergbau von König Sigismund unter Schutz genommen.² So ist es auch zu verstehen, daß schon vom Anfang d. XV. Jh. mehrere Goldschmiede bekannt sind.³ Derzeit ist es noch ungeklärt, wann die Zunft gegründet wurde. Das hier abgebildete Zunftsiegel⁴ stammt aus dem XVII. Jh. Die Zahl

der Goldschmiede beträgt 1732: 4,⁵ und 1824 werden ebenfalls vier in Zunftschriften erwähnt.⁶

Das Beschauzeichen, dessen Gebrauch von der 1. Hälfte d. XVIII. Jh. angefangen bekannt ist,⁷ ist dem, auch in dem Zunftsiegel enthaltenen Stadtwappen nachgebildet.

In den Rechnungsbüchern der Stadt wird 1433 ein „Stadtzeichen“ erwähnt, das an einen silbernen Becher „gemacht“ wurde.⁸ Daraus wurde irrtümlich auf eine sehr frühe Benützung eines Beschauzeichens gefolgert.⁹ Der für das „Machen“ dieses „Stadtzeichen“-s bezahlte Preis (6 oder 2 Gulden, doch jedenfalls mit „Fl.“ bezeichnete Summe) beweist klar, daß es sich in diesem Falle nur um das Eingravieren oder Anlöten eines Stadtwappens handeln kann, womit der Becher verziert wurde.

¹ Johann Kachelmann: Geschichte d. ungrischen Bergstädte, Schemnitz, 1855. II. 82. — ² Myskovszky Viktor: Bártfa középkori műemlékei, II. 107. — ³ Archaeologiai Értesítő, 1886, 173. (Ballagi A.) — ⁴ Múzeumi és Könyvt. Értesítő, 1912, 288. (Köszeghy E.) — ⁵ Arch. Ért. 1904, 385. (Illésy J.) — ⁶ Archivum Musei Scepusiensis, Lőcse—Leutschau. — ⁷ Mihalik József a Múz. és Könyvt. Értesítőben, 1910, 81. és a Ráth György-féle „Az iparművészet könyvé“-ben, III. 125. Nem pontos rajzzal. — ⁸ Myskovszky V. ibidem. — Fejérpataky László: Magyar városok középkori számadáskönyvei, Bp. 1885; 321. — ⁹ Arch. Ért. 1886, 174. (Ballagi A.)

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
32			Próbabélyeg XVIII. sz. — <i>Beschauzeichen XVIII. Jh.</i>
33			Próbabélyeg XVIII. sz. — <i>Beschauzeichen XVIII. Jh.</i>
34			Fémfinomsági jel XIX. sz. — <i>Feingehaltszeichen XIX. Jh.</i>
35			Israel Herlich, e. 1715.
Nr. 32			Teáskanna, hétszer árkolt testén vert és vésett lambrekén. — <i>Teekanne, an dem siebenmal gerippten Leib Lambrequin, getrieben und graviert.</i> Museum, Kassa — <i>Kaschau.</i> — A kassai múzeum gyűjteményeinek leíró lajstroma, 1903. 337, képpel — <i>mit Abbildung.</i>
36			
Nr. 32			Kehely, aranyozott, lábán és kosarán vert barokk díszítmény. Felirat 1721-ből. — <i>Kelch, vergoldet, am Fuß u. Schalenkorb getriebene Barockverzierung; Inschrift von 1721.</i> Museum, Bártfa — <i>Bartfeld.</i> — Mihalik J.: Vezető a Sárosm. Múzeum gyűjteményeiben, 87.
37			? Johannes (Hanns) Michelmann, e. 1779.
Nr. 33			Tejszínes kanna, árkolt testén vert és vésett dísz. — <i>Schmettenkanne, an dem gerippten Leib getr. u. grav. Verzierung.</i> Museum, Kassa — <i>Kaschau.</i> — Mint — <i>wie</i> Nr. 35., 334.
38			Gustavus Westher, * 1815, M 1848, † 1885.
Nr. 34			Kanál, 1848-as 20-assal. — <i>Löffel, mit 1848-er Münze.</i> N. Westher, Bártfa — <i>Bartfeld.</i>
39			Ugyanaz — <i>Derselbe</i>
Nr. 34			Evőeszköz, 1850-es forma. — <i>Tafelsilber, Typ um 1850.</i> N. Westher, Bártfa — <i>Bartfeld.</i>

BESZTERCE

BISTRITZ

BISTRITZA.

Ötvösei már a XVI. században céhet alkottak, melynek szabályai az 1615., 1624., 1632. és 1652. évekből maradtak meg.¹ A céhnek itt látható XVI. századi pecsétjében² kehely fölött a mondatszalagon Beszterce neve a régi szász tájnyelvben használatos alakjában („Nösen“) fordul elő.

1547 és 1552 között 8 ötvöse szerepel.³ 1728-ban 4, 1754-ben 3, 1778-ban megint 4 mester volt a céhben.⁴

Az ötvösműveket a XVIII. századig csak mesterjegyekkel bélyegezték, a XIX. században már próbabélyeggel is, amely a városnak a XIV. században nyert címere nyomán az Anjouk címerének sisakdíszét: a koronából kinövő, patkót rágó strucmadarat ábrázolja.

Die Goldschmiede bilden schon im XVI. Jh. eine Zunft, deren Privilegien aus 1615, 1624, 1632 und 1652 erhalten geblieben sind.¹ Das aus dem XVI. Jh. bekannte, hier abgebildete Zunftsiegel² weist einen Kelch mit dem mundartlichen Stadtnamen („Nösen“) in der Inschrift auf.

In den Jahren 1547—1552 werden 8 Goldschmiede erwähnt,³ 1728 sind 4, 1754 : 3, 1778 : 4 Meister in der Zunft.⁴

Die Goldschmiedearbeiten wurden bis in das XVIII. Jh. nur mit Meisterzeichen, im XIX. Jh. auch mit Beschauzeichen versehen, das dem, im XIV. Jh. erlangten Stadtwappen nachgebildet die Helmzier des Anjou-Wappens aufweist: Strauß mit Hufeisen im Schnabel, aus einer Krone steigend.

¹ Beszterce város levéltára. — Archiv der Stadt Bistritz. — ² Múz. és könyvt. Ért. 1911, 288. (Gyárfás T.) — ³ Archiv des Vereins für Siebenbürg. Landeskunde, 1887, XXI. 79. (F. Kramer.) — ⁴ Városi levéltár — Stadtarchiv.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung
40		XIX. század 1. fele 1. Hälfte XIX. Jh.	41		XIX. század közepe Mitte XIX. Jh.
F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur			
42		? Ötvösként nem ismeretes. — Als Goldschmied nicht nachgewiesen. Ereklyetartó, aranyozott, mellbogláralakú felső része előlapján gót fülkékben szentek, hátlapján kagylófaragásban Szent György; ágakból font szárral; hatszögű talpán az elől közölt felirat, mely esetleg a készítő neve is lehet. — Reliquienbehälter, verg., am oberen,			

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
42		<p>den Brustspangen ähnlichen Teil vorne Heiligenfiguren in gotischen Nischen, an d. Rückseite Hl. Georg in Muschelschnitzerei; Schaft aus Ästen geflochten; am sechseckigen Fuß die repr. Inschrift, vielleicht der Name des Meisters. M—H 33,7</p> <p>Mus. Nat. Hung. Expos. 1884: II, 8, 71, 34. Pulszky-Radisics-Molinier: Az ötvösség remekei, II. 107, képekkel — mit Abbildungen. Arch. Értesítő 1892, 203 (Kárász L.); 1897, 417 (Kövér B.).</p>
43		<p>(A következő mű lelőhelye után kísérletkép ide osztom be. — Nach dem Aufbewahrungsort des folg. Werkes versuchsw. hier untergebracht.)</p> <p>a) Kehely, aranyozott; hatkaréjos talpán és kosarán levéldísz, gömbnodusán zománc. 1600 tájáról. Utólagos felirat 1637-ből. — Kelch, verg., am Sechspaßfuß und Schalenkorb Blätterschmuck, am Kugelnodus Email. Um 1600. Spät. Inschrift von 1637. M—H 26</p> <p>Ev. egyház, Beszterce — Ev. Kirche, Bistritz.</p> <p>b) Fedeles kupa, vert lambrekénnel. XVII. század eleje. — Deckelkanne mit getr. Lambrequins. Anfang XVII. Jh. M—H 14,5</p> <p>Mus. Nat. Transsilv., Kolozsvár — Klausenburg.</p>
44		<p>a) Talpas pohár 1641-i felirattal. — Kluftbecher mit Inschrift v. 1641. Mus. Nat. Hung.</p> <p>b) Patena „A. B. 1646” véséssel. — Patene, bezeichnet: „A. B. 1646.” Ev. egyház, Beszterce — Ev. Kirche, Bistritz. V. Roth: Kunstdenkmäler aus den sächsischen Kirchen Siebenbürgens, I. 247/691.</p> <p>c) Ugyanaz, 1647-i magyar felirattal. — Dasselbe mit ung. Inschrift v. 1647. Ev. egyház, Beszterce — Ev. Kirche, Bistritz. V. Roth: a. a. O. 247/692.</p> <p>d) Talpas pohár, r. aranyozott, vésett molnárcéh-jelvénnel és felirattal. — Kluftbecher teilverg., m. grav. Zunftzeichen u. Inschrift: „NÖSEN—M—CZ—M—CZ—BECHER: DER MYLLER-CZEH 1656” M—H 16,5</p> <p>Gróf Bánffy György, Bp. Expos. 1884: IV, 36, 97; 1927: 244; 1931: 199.</p> <p>e) Talpas pohár vert lambrekénnel. — Kluftbecher m. getr. Lambrequin. Mus. Nat. Transsilv., Kolozsvár — Klausenburg. M—H 17,8</p>
45		<p>a) Fedeles kupa, r. aranyozott, testén hólyagok, fedelén szarvas. Feliratai 1655. és 1702-ből. — Deckelkanne, teilverg., am Körper Buckel getr., am Deckel Hirsch. Inschriften v. 1655. u. 1702. M—H 29</p> <p>Ev. egyház, Beszterce — Ev. Kirche, Bistritz. V. Roth a. a. O. 218/565. Tafel 174.</p>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
45		<p>b) Serleg, aranyozott, kerek talppal, füles nyélgommbal, kelyhe 6 oldalán angyalok, gémek. Felirata 1663-ból. — <i>Pokal, verg., m. rundem Fuß u. Bügelknauf, an d. 6-seitigen Schale Engel u. Kraniche getr., Inschrift v. 1663.</i> M—H 18,3 U. ott — <i>Daselbst. V. Roth a. a. O. 182/443. Tafel 151/1.</i></p> <p>c) Fedeles kupa, aranyozott, alakos tréb., fedelén szarvas. XVII. század közepe, felirat 1702-ből. — <i>Deckelkanne, verg., figural getr., auf d. Deckel Hirsch. Mitte XVII. Jh., spät. Inschrift v. 1702.</i> M—H 20 U. ott — <i>Daselbst. V. Roth a. a. O. 220/571. Tafel 182/2.</i></p> <p>d) 6 tányér, r. aranyozott, hatszögű szegélyén indadisz. — <i>6 Teller, t. verg., am sechseckigen Rand Rankenornament getr. Átm.—Dm 23,6</i> Gróf Batthyány Lajos, Ikervár. Expos. 1912: 685.</p> <p>e—f) Ugyanaz, nyolcszögű. — <i>Ähnl. Teller, achteckig. Átm.—Dm. 25,5</i> e) Seitovszky Tibor dr., Bp. Expos. 1931: 227. f) Báró Prónay György, Bp. Expos. 1931: 220.</p>
46		<p>Andreas Schoppelt, e. 1692—1714. (1714-ben kertjét az ötvöscéhnek adja. Városi levéltár. — <i>Schenkt 1714 seinen Garten der Goldschmiedezunft. Stadtarchiv.</i>)</p> <p>Ciborium, r. aranyozott, fedelén sas, hengeres testén vésett címer, felirat 1692-ből és alábbi jelzés. — <i>Ziborium teilverg., auf d. Deckel Adler, am zyl. Leib grav. Wappen, Inschr. v. 1692 und darunter: „Excudebat Andreas Schoppelt“</i> Ev. egyház, Beszterce — <i>Ev. Kirche, Bistritz. V. Roth a. a. O. 193/479, Tafel 159.</i></p>
47		<p>Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i></p> <p>Pohár, r. aranyozott, cápázott testén koronát tartó oroszlán és alábbi felirat. — <i>Becher, t. verg., geperlt, m. grav. Löwen und Inschrift: „TEMPORE FELICI NUMERATUR MULTI AMICI / SI FORTUNA PERIT: NULLUS AMICUS ERIT. / ANDREAS SCHOPPEL: ANNO 1702 die 18 Au.“</i> M—H 9,8 Mus. Nat. Hung.</p>
48		<p>Georgius Gunesch, MC 1728—1757. (Talán volt hasonlónevű elődje, akitől a korábbi jellegű a) b) művek származhatnak. — <i>Hat vielleicht einen gleichnamigen Vorfahren, der die älteren Werke a) b) geschaffen hat.</i>)</p> <p>a) Kókuszserleg, részben aranyozott, nyele bogas ág; felirata 1688-ból. — <i>Kokosnußpokal, teilvergoldet, Schaft: knorriger Ast. Inschrift aus 1688.</i> M—H 27 Gróf Andrassy Manó, Bp. Exp. 1884: V. 4.</p>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur	
48		<p>b) Kókuszserleg, aranyozott, fedelén makkos levéldísz. — <i>Kokos- nußpokal, verg., auf d. Deckel „Schmeck“ m. Eichel.</i> M—H 34,2 Ev. egyház, Beszterce. — <i>Ev. Kirche, Bistritz.</i> Expos. 1913: 138. V. Roth: a. a. O. 173/417.</p> <p>c) Patena, aranyozott, 1713-i felirat. — <i>Patene, verg., Inschrift v. 1713.</i> Ev. egyház — <i>Ev. Kirche, Weillau.</i> V. Roth a. a. O. 272/725.</p> <p>d) XVI. századbeli kehely kiegészítése, 1739. — <i>Ergänzung eines Kelches aus d. XVI. Jh.</i> Ev. egyház, Szászrégen — <i>Ev. Kirche, Sächsisch-Regen.</i> — Expos. 1913: 161.</p> <p>e) Hasonló munka 1740-ből. — <i>Ähnl. Arbeit bezeugt für 1740.</i> Ev. egyház, Teke — <i>Ev. Kirche Tekendorf.</i> Expos. 1913: 19. V. Roth a. a. O. 87/192.</p> <p>f) Patena, aranyozott, 1740-i felirat. — <i>Patene, verg., Inschrift v. 1740.</i> U. ott — <i>Daselbst.</i> V. Roth a. a. O. 251/723.</p> <p>g) Öv, aranyozott csattal és boglárókkal. — <i>Gürtel m. verg. Schnalle u. Buckeln.</i> Mus. Nat. Hung.</p>	
F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
49			<p>Johannes Deutschmann † 1878. A XIX. sz. derekán működött. — <i>Tätig um Mitte XIX. Jh.</i></p>
	Nr. 40		<p>a) Kulcslyukpajzs vésett tölgykoszorúval. — <i>Schlüsselloch- schild m. grav. Eichenkranz.</i> Pollitzer Albert, Beszterce — <i>Bistritz.</i></p>
	Nr. 40		<p>b) Kis kávéskanna vésett Bethlen-címerrel. — <i>Kaffeekännchen m. grav. Wappen d. Grafen Bethlen.</i> M—H 9,1 Gróf Bánffy György, Bp. Expos. 1927: 649.</p>
	Nr. 40		<p>c) Kehely, aranyozott, síma kuppával és körtenodusszal. — <i>Kelch, verg., m. glatter Kuppe u. Birnennodus.</i> M—H 26 Ev. egyház, Beszterce — <i>Ev. Kirche, Bistritz.</i> V. Roth a. a. O. 155/358. <i>Abb. I. 86. Marken 179. u. 180. (verzeichnet).</i></p>
50			<p>Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i></p>
	Nr. 41		<p>2 síma pohárka, belül aranyozott. — <i>2 kleine glatte Becher, innen vergoldet.</i> M—H 9,2 Mus. Nat. Hung.</p>

BESZTERCEBÁNYA

NEUSOHL

BAŇSKÁ BISTRICA.

Ötvöseiről már a XIV. és XV. századokból is van tudomásunk.¹ A XVI—XIX. századi ötvösségről a városi levéltárban őrzött céhnapló nyújt adatokat, amely 1580—1871 között 120 mestert említ.² 1580-ban 10 mester alakítja meg a céhet s nagyjából ez volt a mesterek száma a XVIII. század végéig.

A városi levéltárban megvannak a céhszabályok 1580-ból és 1630-ból. A céh pecsétje 1598-ból ismeretes.³ A céh ládája 1654-ből a városi múzeumban van.⁴

Az ötvösművek bélyegzéséről az 1630-i céhszabályok 8. pontja a következőket mondja :

„Zum achten soll einem jeden ernstlich auferlegt seyn, bey seiner Treuen und Ehrn, die Sülber auf 14 Loth gerecht und guet zu verarbeÿten und zu ververtigen, zu dem endt dann dem Geschwornen Eltesten Gem : Stadtzeichen od Prob anvertrauet werden soll, dass jeder seine Arbeith v : 2 Loth und drüber wägent bey Ihnen Probieren und deß Mäisters zeichen, so solche Arbeit verferdigt hat nottiern und zeichnen lassen.“

1630 előtt, úgylátszik, nem használtak próbabélyeget s a tizennyolcadik században is használaton kívül volt az egyideig. A próbabélyeg mindig a város címerét (vörös pajzsban négy vízszintes ezüst pólya) mutatja. A korábbi szakirodalmunkban felmerült feltevés, hogy ennek a bányavárosnak bányászalak lett volna a próbabélyegében,⁵ tévedésen alapult. (Lásd 96. f. sz.)

Goldschmiede sind schon aus dem XIV. und XV. Jh. bekannt.¹ Über das XVI—XIX. Jh. geben die Zunftbücher Auskunft, die im Stadtarchiv aufbewahrt werden und v. 1580 bis 1871

120 Meister erwähnen.²

Im J. 1580 gründen 10 Meister die Zunft und ungefähr so viele arbeiten ständig bis zum Ende d. XVIII. Jh. dort.

Im Stadtarchiv werden auch die Statuten von 1580 und 1630 aufbewahrt.

Das Zunftsiegel ist aus d. J. 1598 bekannt.³ Die Zunftlade v. 1654 befindet sich im Stadtmuseum.⁴

Über die Stempelung bestimmt der 8. Art. der Statuten v. 1630 Folgendes :

Vor 1630 waren anscheinend keine Beschauzeichen im Gebrauch, und auch im XVIII. Jh. sind sie für eine Zeit außer Gebrauch gekommen. Das Beschauzeichen weist immer das Stadtwappen (im r. Felde vier wagerechte s. Balken) auf. Die Meinung, daß in dieser Bergstadt eine Bergmannsfigur als Beschauzeichen gebraucht worden sei,⁵ beruhte auf einem Irrtum. (Siehe Nr. 96.)

¹ Arch. Ért. 1886, 173, (Ballagi A.) — Ipolyi Arnold: Besztercebánya művelődéstörténeti vázlata. — ² Múz és Könyvt. Ért. 1913, 216 (Mihalik József), 1914, 32 (Köszeghy E.), 1918, 36 és 127 (Mihalik Sándor). — ³ Arch. Ért. 1892, 77 (Mihalik J.). — ⁴ Arch. Ért. 1889, 341 (Lipcey J.) és 1899, 336 (Mihalik J.), képpel — m. Abbild. — ⁵ Arch. Ért. 1890, 20 (Kövév Béla); 1908, 378 (Kemény Lajos).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung
51		XVII. század <i>XVII. Jahrhundert</i>	64		1835
52		1689	65		1837
53		1690	66		1840
54		1694	67		1843
55		1698	68		1846
55 ^A	 (Csányi)	1716	69		1848
56		1746	70		1855
57		1800 körül <i>Um 1800</i>	71		1858
58		1818	72		1859
59		1823	73		1865
60		1827	74		Fémfinomsági jel 12- latos ezüstre 1800 körül <i>Feingehaltszeichen für 12- löhiges Silber für 1800</i>
61		1828	75		Fémfinomsági jel 13- latos ezüstre 1850 körül <i>Feingehaltszeichen für 13- löhiges Silber um 1850</i>
62		1832	76		Fémfinomsági jel arany- tárgyakra XIX. sz. 1. fele <i>Feingehaltszeichen für Goldarbeiten XIX. Jh. 1. Hälfte</i>
63		1833			

Ellenőrző évbetűk 1818 és 1846 között voltak használatban.

Jahresbuchstaben waren als Kontrolle 1818—1846 im Gebrauch.

77	„D“	1818	81	„N“	1829	85	„V“	1840
78	„I“	1823	82	„S“	1833	86	„Z“	1841
79	„L“	1827	83	„T“	1835	87	„C“	1843
80	„M“	1828	84	„X“	1837	88	„F“	1846

A XIX. század derekán Rosenberger F. mester a mesterjegy kiegészítésül helybélyegzőt használ és pedig 1848—1860-ig a 89., 1860-tól a 90. folyószámút.

Um die Mitte des XIX. Jh. gebraucht F. Rosenberger als Ergänzung des Meisterzeichens Ortsstempel und zwar v. 1848 bis 1860 Nr. 89, nach 1860 Nr. 90.

89 **NEVSOHL**

A mesterjegyek meghatározásához első sorban azt a levéltári anyagot használtam, amelyet 1911-ben a városi levéltár vezetőse és az egyházi hivatalok szívesek voltak rendelkezésemre bocsátani. (V. ö. Arch. Ért. 1912, 139.)

90 **NEUSOHL**

Zur Identifizierung der Meisterzeichen dienten die Archivalien, die mir in freundlicher Weise von der Leitung des Stadtarchivs und von den Pfarrämtern 1911 zur Verfügung gestellt worden waren. (Vergl. Arch. Ért. 1912, 139.)

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
91		<p>Johannes (Hans) Khuen, * Lőcsén — in Leutschau, M 1551, † 1581.</p> <p>a) Lőcsé város ezüst pecsétje, melyet nyilván remekbe készített s a Hain-krónika alábbi feljegyzése szerint szülővárosának ajándékozott. — <i>Silb. Stadtsiegel d. Stadt Leutschau, offenbar als Meisterstück verfertigt und laut folg. Aufzeichnung der Hain'schen Chronik der Vaterstadt geschenkt:</i></p> <p>„Ao 1551 hat Meister Hanß Kühn, ein Stadtkind und Goldschmied zu Neusohl zum ewigen Gedechniß und seinem Vaterland zu Ehren das große Petschaft gemacht und der Stadt verehret.“</p> <p>Mus. Nat. Hung. — S. Weber: <i>Zipser Geschicht- und Zeitbilder</i>, 277. (fehlerhaft „Kühe“). — Bal-Förster-Kaufmann: <i>Hain Gáspár Lőcsei Krónikája</i>, 98. — A pecsét rajza — <i>Abbildung d. Siegels</i> J. Bárdossy: <i>Supplementum Analectorum terrae Scepusiensis, Leutschoviae</i>, 1802; 392.</p> <p>b) Talpas pohár, oldalán vésett városcímer és alakok, alábbi felirattal: — <i>Kluftbecher, an der Seite grav. Stadtwappen u. Figuren. Inschrift:</i></p> <p>„AD SECVNDAS EGREGI DOMINI GEORGII RADWANSKII NVPTIAS CIVITAS NOVISOLIENSIS... DONO: DEDIT. 1576“</p> <p>Báró Radvánszky Béla. Arch. Ért. 1883, 73, képekkel — <i>mit Abbildungen</i>; 1900/211. (Jurkovich Emil). Expos. 1884: IV, 60, 37. Rosenberg³ 9298.</p>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
92	Jegy nélkül Ohne Zeichen	Wolff Konsbol (Konswoll, Konswald), e. 1574—1580. Csúcsíves kehely, aranyozott, XV. századi jellegű fülkés noduszszal, hatkaréjos talpán alábbi felírás. — <i>Gotischer Kelch, verg., mit Kapellennodus, an dem Sechspaßfuß folg. Inschrift:</i> <i>„BALZER . PERGER . PAVL . KVTLER . ZM . WOLF . KONS BOL . FECIT. — 1574.”</i> M—H 21 R. k. pléb. templom, Úrvölgy. — <i>R. k. Pfarrkirche, Herrengrund.</i> (Kom. Zólyom). Expos. 1884: II, 81, 51. — Pulszky-Radisics: Az ötvösség remekei. I. 93, képpel — <i>mit Abbildung.</i>
93	„CL“ egybefontan verbunden	Christophorus Lehner senior, e. 1596—1608. (Az elhalt mesterek névsora szerint kb. 1610-re esik elhunyt. — <i>Nach dem Todtenbuch der Meister schon um 1610 gestorben.</i>) Fedeles kupa mitológiai alakokkal, 1599-ből. — <i>Deckelkanne mit mythol. Gestalten, datiert 1599.</i> <i>Sammlung Harck, Dresden.</i> A M. Nemz. Múzeum 1906. évi jelentése (Hampel J.). Arch. Ért., 1910, 111 (Divald K.).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
94			Jonas Hammermann, e. 1602. Nr. 51 a) Ciborium vésett Illésházy—Széchy-címerekkel. — <i>Ziborium mit grav. Illésházy—Széchy-Wappen.</i> R. k. pléb. templom — <i>R. K. Pfarrkirche</i> , Eperjes. Arch. Ért., 1896, 337. (Mihalik J.); 1900, 211. (Jurkovich E.). Nr. 51 b—d) Díszkanalak. — <i>Prunklöffel.</i> b) c) Auctio Ernst-Museum, Bp. 1929 (Csányi). d) Donáth S., Bp.
95			Christophorus Lehner junior, judex 1630, † ca 1647. (Ez év február 14-én már nem él. — <i>14. II. 1647 nicht mehr am Leben.</i>) — Fedeles kupa, hengeres testén puttók, fedelén pelikán. XVII. század 2. negyede. Későbbi felirat 1682-ből. — <i>Deckelkanne, am zylindr. Leib Putten, am Deckel Pelikan. 2. Viertel XVII. Jh., Inschrift v. 1682.</i> M—H 23 Ev. egyház, Besztercebánya — <i>Ev. Kirche, Neusohl</i> . Arch. Ért., 1910, 18 (Divald K.), képpel — <i>mit Abbild.</i> Nr. 3. (Divald a kupát az idősb Lehnernek tulajdonítja, de stílusa után inkább az ifjabbé. — <i>Divald teilt die Kanne Lehner senior zu, doch ist sie eher von L. junior.</i>)

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
96			Erasmus Bergmann , e. 1643, † 1647. E mesterjegyet mások (l. Arch. Ért. 1890, 20. és 1908, 378.) Besztercebánya város próbabélyegének nézték. Azt hiszem, hogy az Arch. Ért. 1912, 146. oldalán közölt megfejtésem helyességét nincs ok kétségbevonni. — <i>Dieses Meisterzeichen hielten andere (s. Arch. Ért. 1890, 20 u. 1908, 378) für Beschauzeichen der Bergstadt Neusohl. Ich glaube, gegen meine Identifizierung (Arch. Ért. 1912, 146) ist nichts einzuwenden.</i> — a) Aranyból készült fedeles kupa, zománccal és ékkövekkel. — <i>Deckelkanne aus Gold, m. Email u. Edelsteinen.</i> M—H 20 Esterházy Miklós herceg. (Most letét az Iparm. Múzeumban. — <i>Jetzt deponiert im Kunstgew. Museum, Bp.</i>) Expos. 1884: III, 159, 2. Nr. 51 b) Cápáspohár, részben aranyozott, vésett királyfalvi Roth-címerrel. — <i>Becher, t. verg., geperlt, m. grav. Wappen d. Roth de Királyfalva.</i> M—H 9,4 Özv. Teleki Sándorné grófnő. Expos. 1884: V, 19. Arch. Ért. 1889, 228.
97			Andreas Sperndorfer , † ca 1645—1650, avagy — oder Andreas Schüssler , e. 1654—1680. Nr. 51 a) Fedeles kupa, fehér e. borításának nyílásain át az aranyozott alapon tréb. jelenetek Jónás életéből láthatók. — <i>Deckelkanne, m. getr. Szenen aus d. Leben Jonas'.</i> M—H 26,2 Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum, Bp.</i> Nr. 51 b—d) Díszkanalak hermás nyéllel. — <i>Prunklöffel, Stiele m. Hermen.</i> b) c) Mus. Nat. Hung. d) Iparm. Múz. — <i>Kunstgew. Mus., Bp.</i> Nr. 51 e) Gyömbértartó, részben aranyozott, árkolt testén tájképek tréb. — <i>Ingwerbehälter, t. verg., am gefurchten Leib Landschaften.</i> M—H 14,5 Dr. Wittmann Ernő, Bp. Expos. 1927: 102.
98		„IH“	Joachim Hacker , e. 1645—1651. Nr. 51 Díszkanál, bütykös nyelén herma. — <i>Prunklöffel am Stiel Herme.</i> Eisenstädter Ödön, Bp. Expos. 1927: 116.
99			Johannes Carolus Bürtsch , e. 1647—1678, MC 1654. Nr. 51 a) Kehely, aranyozott, barokkdísszel. — <i>Kelch, vergoldet, barock. „1653.“</i> R. k. templom — <i>R. K. Kirche, Szmrecsány.</i>

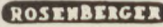
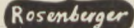

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
99	Nr. 51		b) Nyolckaréjos kétfülű csésze. — <i>Buckelschale m. 2 Henkeln.</i> Radvánszky Antal, Radvány. († Radisich J.)
100			Jacobus Ramsler senior , e. 1648—1670, avagy — <i>oder Johannes Ramsler</i> , M 1680, e. — 1691.
	Nr. 51		a) Kehely, kerek talpán virágok, áttört kosárral. — <i>Kelch, am runden Fuß Blumen getr., Schalenkorb durchbrochen.</i> — „1683.“ M—H 21,3 Ev. egyház, Besztercebánya — <i>Ev. Kirche, Neusohl.</i> Arch. Ért., 1910, 19, képpel — <i>mit Abbildung.</i>
	Nr. 51		b—c) 2 pohár, részben aranyozott, vésett nagyvirágokkal. — <i>2 Becher, teilverg., m. grav. großen Blumen.</i> M—H 11 Ráth-Museum, Bp.
	Nr. 51		d) Ékszertálka, tréb. virággal. — <i>Schmuckschale m. getr. Blumen.</i> Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp.
101			Alexander Kraudy , e. 1652, † 1679.
	Nr. 51		a) Kehely, hatkaréjos talp, cherubfejes nodus. — <i>Kelch m. Sechspañfuß u. Cherubsköpfen am Nodus.</i> — „1673.“ M—H 24 Ev. egyház, Besztercebánya — <i>Ev. Kirche, Neusohl.</i> Arch. Ért. 1910, 20. (Divald K.).
	Nr. 51		b—c) Ékszertálka, nyolckaréjos, közepén b) zománcfestmény: bányászok; c) trébelés: halfarkú ló. — <i>Schmuckschalen, im Spiegel: b) Bergleute in Emailmalerei: c) Seepferd getr.</i> b) Collect. Ipolyi, Esztergom — <i>Gran.</i> c) Báró Radvánszky B., Sajókaza.
	Nr. 51		d) Ékszertálka, hatkaréjos. — <i>Sechsbuckelige Schmuckschale.</i> Auctio Kilényi, Bp. (Csányi.)
102			Michaël Allert , M 1663, MC 1685, 1687, 1690, 1692.
	Nr. 51		a—c) Ékszertálkák, tükrükben trébelés: a) halfarkú ló; b) Amor íjjal; c) mitológiai jelenet. — <i>Schmuckschalen, im Spiegel getr.: a) Seepferd; b) Amor m. Bogen; c) mythologische Szene.</i> a) Ernst-Auctio, Bp. (Csányi); b) Báró Radvánszky B., Sajókaza; c) Báró Dirsztayné, Bp. (Csányi.)
	Nr. 51		d) Kanál figurális nyéllel. — <i>Löffel m. figuralem Stiel.</i> Mus. Nat. Hung.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
102	Nr. 52		e) Fedeles kupa, aranyozott. — <i>Deckelkanne, vergoldet.</i> Magántul. — <i>Privatbesitz.</i> Bp. (Csányi).
	Nr. 53		f—g) 2 kehely, kerek talpukon 2 cherubfej, 1690-i felirattal. — <i>2 Kelche, am runden Fuß Cherubsköpfe getr., Inschr. v. 1690.</i> Ev. egyház, Besztercebánya — <i>Ev. Kirche, Neusohl.</i> Arch. Ért., 1910, 19 (Divald K.), képpel — <i>mit Abbildung,</i> Nr. 5.
102 ^A			Michael Schüssler, M 1683, MC 1690—1692, e. — 1695. (Csányi)
	Nr. 51		Ékszertálka trébelt virággal. — <i>Schmuckschale m. getr. Blumen.</i> Ernst-Auctio, 1928/II. Bp. (Csányi.)
103			Mathias Schüssler senior, M 1687, e. — 1725.
	Nr. 52		a—b) Díszkanalak hermás nyéllel. — <i>Prunklöffel,</i> <i>an Stielen Hermen.</i> a) Mus. Nat. Hung. b) Ernst-Auktio, 1929, Bp. (Csányi).
	Nr. 55		c) Ékszertálka, tükrén : aratás. — <i>Schmuckschale, im Spiegel :</i> <i>Ernte.</i> Özv. Radvánszky Andorné, Radvány.
104			Zacharias Allert, M 1693, e. — 1701.
	Nr. 54		Ékszertálka, trébelt gyümölcsfüzérben vésett Maj- thényi-címerrel. — <i>Schmuckschale, m. grav. Wappen im getr.</i> <i>Fruchtgewinde.</i> Majthényi Rudolf, Nyitra-Novák († Nagy Géza).
105			Johannes Georgius Puskailler, M 1716, e. — 1750.
	Nr. 55a		a) Fedeles serleg, részben aranyozott, figurális szár- ral. — <i>Deckelpokal, t. verg., m. figürl. Schaft.</i> Ernst-Auctio, Bp. (Csányi.)
	—		b—c) Füstölő 1724-ből és tál trébelt kínzóeszközökkel. — <i>Turribulum dat. 1724 u. Schüssel m. getr. Passionswerkzeugen.</i> R. k. pléb. templom, Besztercebánya — <i>R. k. Pfarrkirche, Neusohl.</i>
	—		d—g) 2 ámpolna tálcával 1724-ből és tömjéntartó. — <i>2 Mess-</i> <i>kännchen m. Platte v. 1724 u. Navicula.</i> R. k. szláv templom, Besztercebánya — <i>R. k. slaw. Kirche, Neusohl.</i>
106			Paulus Kolbány, M 1746, e. — 1782, † vor 1790 előtt.
	Nr. 56		a—b) 2 díszkanál, sodrott nyelükön bányászalak. — <i>2 Prunk-</i> <i>löffel, an den gedrehten Stielen Bergmannsfiguren.</i> Mus. Nat. Hung.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
106	—		c) Fémfeszület alábbi felirattal — <i>Kruzifix aus Metall, mit der Inschrift: PAVLVS KOLBANY „1764.“</i> Ev. egyház, Besztercebánya — <i>Ev. Kirche, Neusohl.</i>
107	Nr. 56	SL	Samuel Lenkholtzer, M 1753, e. — 1760, † vor 1767 előtt. a—g) Díszkanalak, sodrott nyelük végén bányász, fején a) kvarekristály, b—g) koráll. — <i>Prunklöffel m. Bergmanns-figur, am Kopfe a) Quarzstück, b—g) Korallstück haltend.</i> a) Iparm. Múz. — <i>Kunstgew. Mus., Bp.</i> ; b—g) Gundelfinger K., Lőcse — <i>Leutschau.</i>
108	—		— Paulus Kupetz, M 1772, e. — 1810. (Ha nem a 106. sz. a. mester. — <i>Wenn nicht der Meister Nr. 106.</i>) — Fémfeszület alábbi jelzéssel — <i>Kruzifix, aus Metall, bezeichnet: „FEC. P. K. — 1788.“</i> R. k. szláv templom, Besztercebánya — <i>R. k. slaw. Kirche, Neusohl.</i> Múz. és Könyvt. Értesítő 1918, 131 (Mihalik S.).
109	Nr. 57	AK	Andreas Kolbány, M 1790, † 1831. a) Fanyelű kanna, empire. — <i>Kanne, m. hölz. Henkel, Empire.</i> M. Bernauer, Pozsony — <i>Pressburg.</i>
	Nr. 57		b) Asztali csengő. — <i>Tischglocke.</i> Museum, Besztercebánya — <i>Neusohl.</i>
	Nr. 57		c—e) Síma, aranyozott kelyhek. — <i>Glatte Kelche, vergoldet.</i> R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> ; c) Padkóc; d—e) Liptó-Szt.-Miklós.
	Nr. 57		f) Tojásalakú cukortartó. — <i>Ovale Zuckerdose.</i> Garam Jenő, Bp.
	Nr. 57		g) Csontfogantyús kanna. — <i>Kanne m. Elfenbein-Henkel.</i> Wertheimer A., Bp. Expos. 1927: 638.
	Nr. 58		h) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Mus. Nat. Hung.
110		SL	Samuel Libay, * 1782 Modor-Modern, M 1807, MC 1833, 1835, 1845, 1858, † 1869. A XIX. század egyik legismertebb ötvöse, híres filigránműves. A bécsi és pesti céhek tiszteleti tagja. — <i>Berühmt durch seine Filigranarbeiten, Ehrenmitglied der Zünfte in Wien und Pest.</i>
	Nr. 74		a—b) 2 copfstílusú gyertyatartó. — <i>2 Leuchter in Zopfstil.</i> R. k. pléb. templom, Besztercebánya — <i>Pfarrkirche, Neusohl.</i>
	Nr. 57		c) Evőeszközök, XIX. sz. eleje. — <i>Tafelsilber, Anfang XIX. Jh.</i> Özv. Schlott Gyuláné, Besztercebánya — <i>Neusohl.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
111			Ugyanaz. — Derselbe.
	Nr. 59		Diszkard markolata és veretei. — <i>Griff u. Beschläge eines Prunksübels.</i> Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp.
112			Ugyanaz. — Derselbe.
	Nr. 59		a) Kagylóalakú csésze, szára delfin kerek talpon. — <i>Muschelförm. Schale, Stiel: Delphin, auf rundem Fuße.</i> Ev. egyház, Besztercebánya — <i>Ev. Kirche, Neusohl</i> . Arch. Ért., 1910, 22.
	Nr. 63		b) Kis cukorszóró. — <i>Kleiner Zuckerstreuer.</i> II. Auctio, 1935 „Vagyonmentő“, Bp. (Csányi).
	Nr. 64		c) Glabits bíró serlege. — <i>Pokal des Stadtrichters Glabits.</i> — „1835.“ Museum, Besztercebánya — <i>Neusohl</i> . — Expos. 1896 : XXVII/4700. Arch. Ért., 1896, 335 (Mihalik J.), 1910, 22 (Divald K.)
	Nr. 65		d) Fedeles serleg. — <i>Deckelpokal.</i> — „1837.“ U. ott — <i>Daselbst.</i> Arch. Ért., 1896, 395. Mus. Katal. 1909, 38.
	Nr. 76		e) Arany pecsétgyűrű Radvánszky-címerrel. — <i>Gold. Siegelring.</i> Özv. Radvánszky Andorné, Radvány.
113			Ugyanaz. — Derselbe.
	Nr. 60		a) Keresztelőérem. — <i>Taufpatenmedaille.</i> — „1829.“ Museum, Besztercebánya — <i>Neusohl</i> . Múz. és Könyvt. Értesítő, 1913, 234.
	Kopott Verwisch		b) Sótartó. — <i>Salzfaß.</i> Dr. Jankovich J., Bp.
114			Ugyanaz. — Derselbe.
	Nr. 67		a) Gyűrűtartó, indás szőlőlevél. — <i>Ringbehälter (Rebenblatt).</i> Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp.
	?		b—g) XVIII. századbeli modorú gyertyatartók. — <i>Leuchter, Typ XVIII. Jh.</i> Szent-Ivány József, Liptó-Szentiván.
115			Ugyanaz. — Derselbe.
	Nr. 69		Kis, kerek szelence. — <i>Kleine, runde Dose.</i> Museum, Besztercebánya — <i>Neusohl</i> . Katal. 1909 : 36.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
115 ^A			Meghatározatlan jegyváltozáttal. — <i>Mit unbestimmtem Meisterzeichen :</i>
	Nr. 66		<i>a—d) Gyertyatartók és csatok. — Leuchter u. Schnallen.</i> Ev. egyház, Besztercebánya — <i>Ev. Kirche, Neusohl. Arch. Ért.</i> , 1910, 23. (Divald K.).
115 ^B			Jegynélküli filigránművek. — <i>Filigranarbeiten ohne Zeichen :</i>
	—		<i>a) Napóleon-szobor. — Napoleon-Statue.</i> M—H 97
	—		<i>b)—g) Bogáralakok. — Käferfiguren.</i> H—L 8,5—2,8
	—		<i>h) I. Ferenc mellszobra. — Büste v. Franz I.</i> M—H 71,5 <i>a—h) Iparm. Múz. — Kunstgew. Mus. Bp. — Ráth György: Az iparművészet könyve, III, 123; h) képével — mit Abbildung v. h.).</i>
116			Georgius Sodomka, M 1814, MC 1849.
	Nr. 58		<i>a) Feszület, aranyozott, ovális talppal. — Verg. Kruzifix m. ovalem Fuß.</i> R. k. pléb. templom, Besztercebánya — <i>Pfarrkirche, Neusohl. Expos. 1884: II, 126.</i>
	Nr. 58		<i>b) Kehely féldrágakövekkel. — Kelch m. Halbedelsteinen.</i> Museum, Besztercebánya — <i>Neusohl.</i>
	Nr. 60		<i>c) Ostyatartó. — Ziborium.</i> R. k. pléb. templom. Zólyom — <i>Pfarrkirche, Altsohl.</i>
117			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 63		<i>a) Kehely. — Kelch. — „1834.“</i> Ev. egyház, Zólyom — <i>Ev. Kirche, Altsohl.</i>
	Nr. 63		<i>b) Filigrán-gombok. — Knöpfe in Filigranarbeit.</i> Néprajzi Múzeum — <i>Ethnogr. Museum, Bp.</i>
	Nr. 66		<i>c) Céhpohár magyar felirattal. — Zunftpokal m. ung. Inschrift. — „1841.“</i> Museum, Besztercebánya — <i>Neusohl.</i>
	Nr. 66		<i>d) Kehely német felirattal. — Kelch m. deutscher Inschrift. — „1841.“</i> M—H 26 Ev. egyház, Besztercebánya — <i>Ev. Kirche, Neusohl. Arch. Ért.</i> , 1910/22, képpel — <i>mit Abbildung.</i>
118			Franciscus Rosenberger, M 1823, MC 1858, 1866, † 1882.
	Nr. 60		<i>a) Burnótszelence. — Schnupftabakdose.</i> Mus. Nat. Hung.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
118	Nr. 62	b)	Ecet-olajtartó kagylós delfinnel. — <i>Essig- u. Ölbehälter m. Delphin.</i> Scitovszky Tibor dr., Bp.
	Nr. 62	c)	Áttört kosárka. — <i>Körbchen, durchbrochen.</i> Egry Aurélné, Bp. Expos. 1927: 907.
119			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 66	a)	Gyümölcstartó: delfin kagylóval. — <i>Tafelaufsatz: Delphin m. Muschel.</i> Museum, Besztercebánya — <i>Neusohl.</i> Múz. és Könyvt. Ért., 1913, 230, (Divald K.) képpel — <i>mit Abbildung.</i>
	?	b)	Cukorfogó, áttört. — <i>Zuckerzange, durchbrochen.</i> Engelmann Alfréd, Besztercebánya — <i>Neusohl.</i>
120			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 69—72		Evőeszköz magántulajdonban, Besztercebánya és Budapest. — <i>Tafelsilber in Privatbesitz, Neusohl und Budapest.</i>
121			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 73	a)	Kehely. — <i>Kelch.</i> R. k. szláv templom, Besztercebánya — <i>Slav. Kirche, Neusohl.</i>
	Nr. 74	b)	Gyógyszerészkanál. — <i>Apothekerlöffel.</i> Engelmann Alfréd, Besztercebánya — <i>Neusohl.</i>
122			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 76		Arany jeggyűrű LFvR-véséssel. — <i>Gold. Ehering, grav. LFvR.</i> Özv. Radvánszky Andorné, Radvány.
123			Aloisius Herritz, M 1831, e. — 1846.
	Nr. 62		Keresztelőérem filigrán foglalattal. — <i>Patenmedaille mit Filigranrahmen.</i> — „1833.“ Museum, Besztercebánya — <i>Neusohl.</i> Múz. és Könyvt. Ért., 1913, 233. képpel — <i>mit Abbildung.</i>
124			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 68		10 darab barokkjellegű gyertyatartó. — <i>10 Altarleuchter, Barockform.</i> R. k. pléb. templom, Besztercebánya — <i>Pfarrkirche, Neusohl.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
125		AH	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 76		Aranyozott gyümölcskések. — <i>Verg. Obstmesser</i> . Özv. Radvánszky Andorné, Radvány.
126		CM	Carolus Mixkovszky , M 1852, e. — 1869. 1828—1852-ig Radványban lakó vidéki mester. — <i>Von 1828 bis 1852 Landmeister in Radvány</i> .
	Nr. 68		Sótartók kerek talpon. — <i>Salzfässer auf rundem Fuß</i> . Özv. Radvánszky Andorné, Radvány.
127		Mixkovski	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 70		a) Levesmerő. — <i>Suppenschöpfer</i> . Özv. Emler Vilmosné, Besztercebánya — <i>Neusohl</i> .
	Nr. 70		b) Kávéskanalak, 1848-i huszasokból. — <i>Kaffeelöffel aus Münzen</i> . Lehoczky Borbála, Bp. Expos. 1927: 766.

BOROSJENŐ

INEU.

Az ötvösök szabadalmait, melyeket 1642-ben kaptak I. Rákóczi György erdélyi fejedelemtől, a Magyar Tud. Akadémia levéltára őrzi.¹ E szabadalmak 1652-ben újabb megerősítést nyertek.² Mikor az 1655. évi október 1-i erdélyi törvény a borosjenei céheket feloszlatta, a „már régibb idő óta létezett” ötvöscéhet meghagyják.³ Idővel talán lehetséges lesz az erdélyi ötvösmunkák nagy tömegéből, amelyeket hosszú időn át csak mesterjegyekkel jeleztek, a borosjenei származásúakat is különválasztani.

Die Privilegien der Goldschmiede, die sie 1642 von dem Fürsten Georg Rákóczi I. erhalten haben, werden im Archiv d. ung. Akademie d. Wissenschaften aufbewahrt.¹ Sie wurden 1652 neu bestätigt.² Als das siebenb. Gesetz v. 1. X. 1655 die Zünfte v. Borosjenő auflöste, wurde das Bestehen der Goldschmiedezunft weiterhin erlaubt.³ Mit der Zeit wird es vielleicht möglich sein, aus der grossen Menge der nur mit Meisterzeichen gestempelten siebenbürgischen Arbeiten auch diejenigen von Borosjenő abzusondern.

¹ Arch. Értesítő 1884, 236 (Ballagi A.) — ² Márki Sándor: Arad vm. és Arad város monografiája II, 2, 255, — ³ Erdélyi országgyűlési emlékek XI, 195. — Kopp Tibor; Erdély művelődése I. és II. Rákóczi György korában.

BRASSÓ

KRONSTADT

BRAȘOV.

A brassai ötvösség történetét kimerítő levéltári kutatások alapján részletesen feldolgozta és közzétette Gyárfás Tihamér dr.¹ Az alábbi adatok és meghatározások erre az igen alaposnak mondható műre támaszkodnak, az ott vázlatos rajzokban közzétett ötvösjegyek helyett azonban pontosabb felvételek kerülnek itt bemutatásra.

A céhszabályok az 1511. és 1656. évekből maradtak fenn.²

A céhpecsét a XVI. századból és 1686-ból ismeretes.³

A céh ezüstmű készült remekművű behívó táblája a Magyar

Nemzeti Múzeumnak becses műkincse.⁴

A céh a városi erődtímenyek közül az északkeleti tornyot kapta 1511-ben gondozásra.

Az egyidejűleg működő mesterek száma a XVI. században 30—40, 1691-ben 36, 1740-ben 20, 1830-ban 14.

Az ötvöstárgyak próbálásáról és jelzéséről az 1656-i céhszabály így intézkedik:

„43. Das Silber soll viertzen Löthig gearbeitet werden, welcher es geringer arbeitet, und mit der Prob fehlet, verfället zum ersten — fl. 1, — zur anderer Prob — fl. 3, zum dritten — fl. 6. Und wird Ihm auch allemahl die Arbeit zuschlagen; wofern einer seine Arbeit ohne Prob last ausgehen, der wird mit Handwerkshren gestrafft.“

„47. Allerley Arbeit, sie sey groß oder klein, so nur den Zeichen leiden kann, soll keiner unter den M.-n ausgehen lassen, dieselbe sey sein eigen, oder einem fremden bei straff fl. 1. —“

Die Geschichte der Kronstädter Goldschmiedekunst ist auf Grund eingehender archivalischen Studien von Dr. T. v. Gyárfás ausführlich bearbeitet.¹ Die Identifizierung der Meisterzeichen geschah mit Hilfe dieses Werkes. Statt der skizzenhaften Zeichen werden aber hier genauere Aufnahmen wiedergegeben.

Die Zunftartikel sind uns aus den Jahren 1511 und 1656 erhalten.²

Das Zunftsigel ist aus dem XVI. Jh. und v. 1686 bekannt.³

Das aus Silber kunstvoll verfertigte Einberufungszeichen ist

im Ung. Nat. Museum.⁴

Die Zunft hatte seit 1511 unter den Stadtbefestigungen den nordöstlichen Turm zu bewachen.

Die Zahl der gleichzeitig tätigen Meister war im XVI. Jh. 30—40, in 1691: 36, in 1740: 20, in 1830: 14.

Die Statuten von 1656 bestimmen über das Probieren und Zeichnen Folgendes:

Az 1511-i céhszabály még nem említi a jegy kötelező használatát. Az 1556-i ezüst behívótáblán egyenként poncolt betűk láthatók. Ezidőtájt válhatott általánossá a mesterek nevének kezdőbetűiből alkotott monogrammos jegyek használata, ami okvetlenül összefügg az 1556-i kolozsvári országgyűlés határozatával, amely szerint: az ötvösöknek 15-latos ezüsből kell művelniök és mindnek jele rajta legyen az ő művén.⁵ A céhiratok között őrzött tanulókönyv bekötési táblája belső oldalán 15 mester jegyének lenyomata látható, akik a század derekán szerepelnek. Ezzel nyilván olyan ellenőrző tábla használatát akarták bevezetni, amilyen másutt is használatos volt⁶ s amilyen — az itt elkezdett helyett — bizonyára Brassóban is készült, de elveszett.⁷

1600 körül a város jelképét, a koronát az ötvösök beveszik a mesterjegyeikbe. Egyesek az egész város címet, a koronás fagyökeret is beleveszik. Arra szigorúan ügyeltek, hogy másvárosi ötvösök a koronát ne használják jelül.⁸ A XVIII. század első felében, amikor már 14 latosnál gyengébb ötvözetű ezüsből is dolgozhattak az ötvösök, a 13 és 12 számok fémfinomsági jeleként szerepelnek az ötvöstárgyakon, hol a mesterjegybe foglaltan, hol a koronával egybekapcsolva, hol pedig a koronás mesterjegy avagy a mesterjegy mellett külön is fellépő városcímeres jegy mellett harmadik jegyként beütve.⁹

In den Artikeln von 1511 ist der Gebrauch des Zeichens noch nicht vorgeschrieben. Das silb. Zunftschild v. 1556 trägt getrennt punzierte Lettern. Um diese Zeit muß der Gebrauch von Meisterzeichen, die Monogramme aufweisen, allgemein geworden sein, was unbedingt mit dem Beschluß des Siebenbürger Landtages v. 1556 zusammenhängt, nach welchem die Goldschmiede ihre Arbeiten (aus 15 löt. Silber) mit ihren Zeichen versehen mußten.⁵ In dem Lehrlingsbuche der Zunft sind Abdrücke von 15 Zeichen zu sehen, die vermutlich Meistern der Mitte des XVI. Jh. gehören. Damit wollte man wahrscheinlich eine Kontrolltafel anlegen; wie solche auch anderwärts in Gebrauch waren,⁶ und die dann offenbar auch hier angelegt wurde, doch später verloren gegangen ist.⁷

Um 1600 wird das Wahrzeichen der Stadt, die Krone, von den Goldschmieden in ihre Zeichen aufgenommen. Manche nehmen sogar das ganze Stadtwappen, die gekrönte Wurzel in ihr Zeichen. Auf den Gebrauch der Krone als ausschließlich Kronstädter Zeichen wurde streng geachtet.⁸ In der 1. Hälfte d. XVIII. Jh., als man auch schlechteres als 14 lötiges Silber verarbeiten durfte, kommen die Zahlen 13 und 12 als Feingehaltszeichen in Gebrauch, manchmal im Meisterzeichen, manchmal im Beschauzeichen, manchmal neben den anderen Zeichen als drittes Zeichen gesondert angebracht.⁹

¹ Gyárfás Tihamér dr.: A brassai ötvösség története. Brassó, 1912. — ² Gyárfás i. m. — a. o. O. 13. — ³ Arch. Ért. 1910, 235 (Gyárfás T.) — ⁴ Lásd 165. f. sz. — Siehe Lf. Nr. 165. — ⁵ Erdélyi országgyűlési emlékek, II. 69. — ⁶ Lásd Nagyszeben — Siehe Hermannstadt. — ⁷ Századok 1909, 238; Arch. Ért. 1910, 408 (Gyárfás T.) — ⁸ Lásd Segesvár — Siehe Schäßburg. — ⁹ Arch. Ért. 1912, 47 (Kőszeghy E.)

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Körmeghatározás Zeitbestimmung	F. sz. Lf. Nr.	Fémfínomsági jel Feingehaltszeichen	Kor Zeit
128		XVIII. század eleje <i>Anfang XVIII. Jh.</i>	141		ca 1700
129		1730 körül <i>Um 1730</i>	142		ca 1730
130		XVIII. sz. első fele <i>1. Hälfte XVIII. Jh.</i>	143		ca 1750
131			144		ca 1760
132		XVIII. sz. közepe <i>Mitte XVIII. Jh.</i> (133. sz. a. XIX. sz.-ban is)	145		ca 1780
133			146		ca 1800
134		1790 körül <i>Um 1790</i>	147		
135		1810 körül <i>Um 1810</i>	148		ca 1810
136		1830 körül <i>Um 1830</i>	149		
137			150		ca 1820
138		1850 körül <i>Um 1850</i>	151		
139			152		ca 1830
140			153		
			154		ca 1850
			155		
			156		
			157		

A mesterjegyek közül az elsők, (158—176-ig, 160, 165, 171 és 175 kivételével) a „Lehrlingsbuch“ lenyomatai után készültek, részben tárgyakon is előfordultak. Itt a mesterek működési adatainak időrendjében következnek egymás után, a Lehrlingsbuch-beli sorrend (Lb. 1—15.) megjelölésével.

Rövidítések az irodalmi utalásoknál:

Gy = Gyárfás Tihamér dr.: A brassai ötvösség története, Brassó, 1912. — Roth = Dr. Viktor Roth: Kunstdenkmäler aus den sächsischen Kirchen Siebenbürgens, I. Goldschmiedarbeiten, Hermannstadt, 1922.

Die ersten unter den Meisterzeichen (Nr. 158—176, mit Ausnahme von 160, 165, 171 u. 175) sind nach den Abdrücken im Lehrlingsbuche reproduziert, (teils auch an Werken vorgekommen). Hier sind sie nach den Daten über die Meister geordnet. „Lb. 1—15“ bezeichnet die Reihenfolge im Lehrlingsbuch.

Abkürzungen bei den Literaturhinweisen:

F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
158		Johannes Schyrmer, e. 1526 (iudex), avagy — oder Georgius (Jorg) Schyrmer, e. 1546. (Lb. 8.) Hasonló Ähnlich Alul hengeres, felül kiszélesedő pohár, aranyozott szegéllyel. — Becher m. zyl. Körper, oben erweitert; Randstreifen verg. M—H 12 Museum, Nagyvárad — Großwardein.
159		Ludovicus Goldschmied, e. 1528, MC 1530. (Lb. 6.) Kehely, kúpidomú kuppáján vésett szegély. — Kelch, m. konischer Kuppa, am Lippenrand Gravierung. M—H 13,7 Iparm. Múzeum — Kunstgew. Museum, Bp.
160		Talán ugyanaz a „Lehrlingsbuch“ készülte előtti időben. — Vielleicht derselbe vor dem Anlegen des Lehrlingsbuches. Egybejáró poharak, 3 drb.; szegélyükön öntött oroszlánfejek és vésett lombdís; a fenéken címer. — Häufebecher, 3 Stücke; an den Rändern gegoss. Löwenköpfe u. grav. Ranken; am Boden Wappen. — „1543.“ M—H 14,8 Musée Cluny, Paris, Expos. 1931: 92.
161		Erasmus aurifaber (Goldschmied), M ca 1544, MC 1553/54, 1559, 1560. (Lb. 2.) Műve nem ismeretes. — Arbeiten nicht bekannt.
162		Leonardus (Lenart) Fischer, e. 1551—1556, MC 1551, 1553, 1554. (Lb. 1.) Talán hasonló az alábbi tárgy „LF“ jegye. — Vielleicht ähnl. Marke: Kanál pajzsalakú fejjel. — Löffel m. schildförm. Kopf. — „1579.“ Eisenstädter Ödön, Bp. Expos. 1927: 107.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
163		Jacobus Schirmer , e. 1554—, MC 1566—1569. (Lb. 11.) a) Mellboglár gót fülkés szobrocskákkal és zománcos levelekkel. — <i>Heftel, gotisch, m. Heiligenfiguren unter Baldachinen u. email. Blattwerk.</i> Collect. Ipolyi, Esztergom — <i>Gran. Expos.</i> 1931 : 306. b) Serleg, reneszánsz; nyelén alakos fülek; csészéje 1745-ből. — <i>Renaissancepokal mit Bügelnodus; Schale aus 1745.</i> Erd. Nemz. Múzeum, Kolozsvár — <i>Siebenbürg. Nat. Museum, Klausenburg.</i>
164		Clemens aurifaber senior („Meister Klement“) , MC 1555/58, 1560/62, 1570/72. (Lb. 3.) Pohár, poncolt indadíszel. — <i>Becher m. gepunztem Rankenornament.</i> — „1602.“ Bruckenthal-Museum, Nagyszeben — <i>Hermannstadt.</i>
165		Céhímer vagy behívótábla. Reneszánsz pajzs előlapján domborműben, hátlapján vésetten ötvösműhely képe. — <i>Zunftschild oder Einberufungszeichen. Renaissanceschild m. Darstellungen v. Goldschmiedewerkstätten, an d. Vorderseite plastisch, an d. Rückseite graviert.</i> — „1556.“ M—H 14 Mus. Nat. Hung. Expos. 1884, III. 173. Arch. Ért. 1887, 134 (Resch A.) Gy: 168, (Gyárfás szerint a tárgy előlapjára poncolt jegy nem a készítő jele. — <i>Nach Gyárfás soll das Zeichen nicht dem Verfertiger gehören.</i>)
166		Leonhardus (Lenard) Kinig , e. 1557—1570. (Lb. 15.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeiten nicht bekannt.</i>
167		Franciscus Schirmer , e. 1557, avagy — oder Franciscus Scherwerd , MC 1563/64. Műve nem ismeretes. — <i>Arbeiten nicht bekannt.</i>
168		Gregorius (Greger) Kindler , e. 1559—, MC 1593/95, 1599, +1615(?) (Lb. 6.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeiten nicht bekannt.</i>
169		Petrus (Pitter) Perelheffter I , e. 1559—1572, MC 1563/66, 1570/72. (Lb. 10.) Műve nem ismerete — <i>Arbeiten nicht bekannt.</i>
170		Johannes (Hans) Bloweber , e. 1564. (Lb. 9.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeiten nicht bekannt.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
171		Valószínűleg ugyanaz. — <i>Wahrscheinlich derselbe.</i> Kókuszserleg foglalata, fedelén harcos alakkal. — <i>Fassung eines Kokosnußpokals, auf d. Deckel Kriegerfigur.</i> Wendlinger J. Bp.
172		Christianus (Krestel) Kattner, alias Gross, e. 1565—, MC 1567/69, 1573/74. (Lb. 4.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeiten nicht bekannt.</i>
173		Georgius (Gerg) Katzenorffer, e. 1569—, MC 1582, 1588/90. (Lb. 12.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeiten nicht bekannt.</i>
174		Simon Kopescher, e. 1575—1576. (Lb. 13.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeiten nicht bekannt.</i>
175		Nicolaus Goldschmied, e. 1576—1604, MC 1591/92. Talpas pohárka, felső szegélyén lambrekén, talpán hólyagok. — <i>Kluftbecher, oben Lambrequin, unten Buckeln.</i> M—H 10 Mus. Nat. Hung.
176		Jeremias Greff, e. 1579, MC 1579, 1583, 1585, 1588/89, 1591, † 1593. (Lb. 14.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeiten nicht bekannt.</i>
177		Johannes (Hans) Igell I, e. 1581—, † 1614. Mellboglár Brassó vidékéről. — <i>Heftel aus d. Kronstädter Gegend.</i> Mus. Nat. Hung.
178		Martinus (Merten) Tink, e. 1586—, † 1601. Fedeles kupa, heng. testén zenélő puttók. — <i>Deckelkanne, am zyl. Leib musizierende Putten.</i> — „1637.“ M—H 25,8 Bruckenthal-Museum, Nagyszeben — <i>Hermannstadt.</i> Gy: 323 — <i>Roth:</i> 227, 587, <i>Tafel</i> 102.
179		Stephanus Tellmann, e. 1589, † 1612. Pohár, felül tölcéséres, szegélyén vésett indadísz, alatta címer. — <i>Becher, oben trichterförm., m. grav. Rankenorn. u. Wappen.</i> M—H 25,8 Báró Radvánszky Béla, Sajókaza.

F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
180		Mattes Schuller, e. 1591—, MC 1597, 1604/05, 1610, † 1610, avagy — oder Michael Schildmacher, e. 1602, † 1604. Fedeleš kupa, vésett arabeszkés lambrekénnel. — <i>Deckelkanne, m. grav. Arabeskenbehängen. Ca 1600.</i> Báró Herzog Mór Lipót, Bp. Expos. 1931 : 54, képpel — mit Abbildung.
181		Simon Gruz, e. 1594—, MC 1610, † 1611. Mellboglár, nyilas tűvel. — <i>Heftel, m. pfeilartiger Nadel.</i> Bruckenthal Museum, Nagyszeben — Hermannstadt.
182		Georgius (Gerg) Kozak, e. 1596—, † 1626. a—b) Talpas poharak. — <i>Kluftbecher.</i> a) Mus. Nat. Hung. b) B. Herzog M. Lipót, Bp. Expos. 1931: 171. c) Mellboglár, zománcsal és kövekkel. — <i>Heftel m. Email u. Steinen.</i> Gróf Andrassy Géza, Bp. Expos. 1931.: 348.
183		Bartholomaeus (Bartesch) Igell senior, e. 1599—, MC 1633. 1638, † 1646. Fedeleš kupa, testén Krisztus ostromoztatása, kálvária és feltámadás. — <i>Deckelkanne, am Leib getrieben: Geißelung, Kreuzigung u. Auferste-</i> <i>hung Christi.</i> — „1612 DEN 22. MAIVS“ M—H 33 Ev. egyház, Brassó — Ev. Kirche, Kronstadt. Expos. 1884: IV, 65. Gy: 238; Roth: 222, Tafel 189, 4.
184		David Prodner I, e. 1599, † 1618, avagy — oder David Prodner II, M 1628, † 1645, avagy — oder David Prodner III, M 1652, † 1660. Patena. — <i>Patene.</i> Ref. egyház — Ref. Kirche, Sepsiszentgyörgy.
185		Petrus Perelhefter II, M ca. 1600, MC 1607/09, 1612, 1620, 1625, 1629, 1630, † 1633, avagy — oder Petrus Perelhefter III, M 1628, † 1655. Ugyane jegyet használja P. P. II.-nek Mihály fia is, MP betűk mellé- ütésével. L. 210. sz. — <i>Dasselbe Zeichen gebraucht auch P. P. II.'s</i> <i>anderer Sohn, Michael, m. Hinzufügen v. MP. Siehe Nr. 210.</i> Fedeleš kanna, testén tréb. angyalfejek és hólyagok. — <i>Deckelkanne,</i> <i>m. getr. Engelsköpfen u. Buckeln.</i> — <i>Ca 1630.</i> M—H 15,7 Iparm. Múzeum — Kunstgew. Museum, Bp.
186		Simon Henek, e. 1609—, † 1629. Boglár drótpiramisokkal. — <i>Heftel m. Drahtpyramiden.</i> Bruckenthal-Museum, Nagyszeben — Hermannstadt.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
187	—	Michaël Goldschmit, alias Schmitt senior , M ca. 1610, MC 1620/21, iudex 1639—1659, † 1659. Az alábbi tárgyakat a mester felesége, Fronius Zsuzsánna részére esetleg ő maga kezdte el. — <i>Die folg. Werke sind für Schmitt's Gattin, Susanna Fronius verfertigt, vielleicht von ihm angefangen.</i> — Vide nr. 223. a—b) Két fedeles kanna, jelenetekkel Jézus életéből, fedelükön Agnus Dei; Fronius-címerrel s alábbi felírral. — <i>2 Deckelkannen m. Szenen aus d. Leben Jesu: auf d. Deckel Agnus Dei. Mit Fronius-Wappen u. Inschrift: Catarina Froniana.</i> — „1654.“ M—H 22,8 Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 242; Roth: 223, 578/79.
188		Thomas Trepches senior , MC 1615/16, † 1618. a) Kehely sodronyzománccal; XVI. sz. jellegű. — <i>Kelch m. Drahtemail, Art d. XVI. Jh.</i> M—H 23 Ev. egyház, Sövényeszeg — <i>Ev. Kirche, Schweischer.</i> Roth: 69. b) Fedeles kupa, testén 3 keretben női alakok. — <i>Deckelkanne, am Leib weibl. Gestalten in Kartouchen.</i> — „1672.“ Bruckenthal-Museum, Nagyszeben — <i>Hermannstadt.</i> Roth: 221, 574. (A mű esetleg a mester fiától származik. Lásd 203. sz. — <i>Möglicherweise T. T. juniors Werk. Siehe Nr. 203.</i>)
189		Michaël Schelling , M 1616, MC 1634/35, 1639, † 1652, avagy — <i>oder Michaël Seibriger alias Sommer</i> , M 1624, MC 1647/48, 1650/56, 1658/59. † 1673. a) Kehely sodronyzománccal, csúcsíves (későbbi? jegy és 1640 évszám). — <i>Kelch m. Drahtemail, gotisch (später? bezeichnet u. datiert 1640).</i> Ev. egyház — <i>Ev. Kirche, Stein.</i> Expos. 1913: 142. Roth: 165. b) Kupa. — <i>Kanne.</i> — „1645.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Báline (Csányi).</i> c) Patena. — <i>Patene.</i> — „1651.“ Magyar ev. templom, Brassó — <i>Ung. ev. Kirche, Kronstadt.</i> d) Fedeles kanna, testén ószövetségi jelenetek; későbbi felírat 1731. évből. — <i>Deckelkanne m. Szenen a. d. alten Testament: spät. Inschr. v. 1731.</i> Fekete templom, Brassó — <i>Schwarze Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 24; Roth: 222. e) Kehely patenával. — <i>Kelch mit Patene.</i> Ev. egyház — <i>Ev. Kirche, Fogaras.</i>
190		Egyike az előbbieknél. — <i>Einer der obigen Meister.</i> a) Fedeles kanna, testén zenélő angyalok medaillonokban. — <i>Deckelkanne, m. musizierenden Engeln.</i> M—H 32,5 Báró Herzog M. Lipót Bp. Expos. 1931: 60, Tafel VIII.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
190	Hasonló Ähnlich	b) Fedeles kanna, karcsú testén vésett ékítmény. — <i>Deckel- kanne, am Leib Ornament graviert.</i> — „1634.“ M—H 26 Ev. egyház, Berethalom — Ev. Kirche, Birtihalm. Roth: 213..
191		Martinus Messen, M 1616, † 1637. a—c) Talpas poharak. — <i>Kluftbecher.</i> c) XVII. sz. eleji jellegű, 1675-i felirattal. — <i>Typ v. Anf. XVII. Jh., m. Inschrift v. 1675.</i> a) Mus. Nat. Hung. b) Des Echerolles Sándor. Expos. 1884: IV, 115. c) Gróf Andrássy Géza, Bp. Expos. 1931: 181.
192		Johannes (Hans) Retsch senior, M 1618, MC 1639/41, † 1645, avagy — oder Johannes (Hans) Retsch junior, M ?1653, MC 1677/79, † 1708. a) Boglár kövekkel és zománcsal. — <i>Heftel m. Steinen u. Email ver- ziert.</i> Mus. Nat. Hung. Gy: 320. b) Talpas pohár. XVII. sz. dereka. — <i>Kluftbecher. Mitte XVII. Jh.</i> Bruckenthal-Museum, Nagyszeben — Hermannstadt. c) Serleg díszedény-nodussal. — <i>Pokal m. Vasennodus. Ca 1650.</i> M—H 16,6 Ev. Egyház, Brassó — Ev. Kirche, Kronstadt. Roth: 174, — <i>Tafel 146/1.</i>
193		Jeremias Jekel, M 1618, MC 1637/38, 1640/45, senator 1646—, † 1667. 2 talpaspohár tréb. lambrekénnel. XVII. sz. 1. fele. — <i>2 Kluftbecher m. getr. Lambrequins. 1. Hälfte XVII. Jh.</i> M—H 19,2; 13,8 Báró Radvánszky Béla, Sajókaza.
194		Caspar Backos (Barthos), M 1622, † 1647. (Csányi) Mészáros céhpohár. — <i>Becher einer Fleischerzunft.</i> Collect. Holitscher, Bp. (Csányi).
195		Johannes (Hans) Birlhelmer alias Repser senior, M 1624, † 1653. a—c) Kokuszserleg 1650-ből és 2 talpaspohár vadászjelenetekkel. — <i>Kokosbecher dat. 1650 u. 2 Kluftbecher, am Fuße Jagdszenen.</i> Bruckenthal-Museum, Nagyszeben — Hermannstadt. d) Talpaspohár, talpán nyúl és kutya. — <i>Kluftbecher, am Fuße Hase u. Hund.</i> Mus. Nat. Hung.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
196		Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . a) Kókuszserleg. — <i>Kokosbecher</i> . — „1650.“ Bruckenthal-Museum, Nagyszeben — <i>Hermannstadt</i> . b) Talpaspohár vésett állatokkal. — <i>Kluftbecher m. grav. Tierfiguren</i> . Dr. Hirschler Henrik, Bp.
197		Johannes Welzer, M ca. 1624, † 1654. Talpaspohár, tréb. lambrekénnel. — <i>Kluftbecher m. getr. Lambrequin</i> . Dr. Hirschler Henrik, Bp. Expos. 1927: 216; 1931: 215.
198		Talán ugyanaz. — <i>Vielleicht derselbe (Hans W.)</i> Talpaspohár reneszánsz ékítménnyel. — <i>Kluftbecher mit Renaissanceornament</i> . M—H 16,8 Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp. Expos. 1931: 190.
199		Martinus Weiss senior, M 1628, † 1659. Talpaspohár tréb. állatokkal. — <i>Kluftbecher m. getr. Tierfiguren</i> . Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp. Expos. 1884: IV, 2, 37; 1931: 211.
200		Ugyanaz avagy — <i>Derselbe oder Martinus Weiss junior</i> , M 1638, † 1647. Fedeles kupa, vésett címerrel. — <i>Deckelkanne, m. grav. Wappen</i> . — „1644.“ M—H 29 Ev. egyház, Beszterce — <i>Ev. Kirche, Bistritz</i> . Roth: 203, 543, <i>Tafel</i> 175.
201		Martinus Hundertschaff alias Kemmel, M 1629, † 1633. Patena. — <i>Patene</i> . Átm.—Dm. 14 Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt</i> .
202		Bartholomaeus (Bartesch) Igell junior, M 1630, † 1633. Fedeles kupa, felül hengeres, alul csonkakúp, testén tréb. alakokkal. — <i>Deckelkanne, oben zylindrisch, unten stumpfkegelförmig; mit getriebenen Figuren</i> . — „1634.“ Ev. egyház, Feketealom — <i>Ev. Kirche, Zeiden</i> . Arch. Ért. XX. 23. (Mihalik J.) Gy: 49, képpel. Roth: 225, 584, <i>Tafel</i> 172.
203		Thomas Trepches junior, M 1632, MC 1653/57, † 1676. a) Talpaspohár madarakkal. — <i>Kluftbecher, daran Vögel getr</i> . Mus. Nat. Hung.

F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
203		b) Talpaspohár, tréb. oroszlán, ló. — <i>Kluftbecher, daran Löwe u. Pferd getrieben.</i> Gróf Andrassy Manó. Expos. 1884: IV, 37, 107., gróf Andrassy Géza. Expos. 1927: 220; 1931: 193.
204		Franciscus Rether , M 1635, † 1684. Serleg, nyelén 3 fül, kelyhe fenekén magyar felirat. — <i>Pokal, am Stengel 3 Bügel, am Boden d. Kuppä ung. Inschrift.</i> Ref. egyház — Ref. Kirche, Marosvásárhely.
205		Andreas Schmidt , M 1635, † 1639. a) Patena, későbbi évszámmal. — <i>Patene, später datiert.</i> — „1693.“ Ev. egyház, Brassó — Ev. Kirche, Kronstadt. Gy. 317, 25; Roth: 249, 707. b—c) Talpaspoharak tréb. állatokkal. — <i>Kluftbecher m. Tiergestalten.</i> b) Mus. Nat. Hung. c) Gróf Bánffy Miklós, Bp. Expos. 1931: 189.
206		Georgius Streitferder , M 1638, † 1653. a—g) Ostyatartótálak, vert hólyagokkal, 1646-i feliratokkal. — <i>Hostienschalen m. getr. Buckeln u. Inschriften v. 1646.</i> Ev. egyházak 7 Brassó körüli községben — Ev. Kirchen in 7 Gemeinden der Kronstädter Gegend. Roth 196, 492—498, Tafel 99. h—i) Talpaspoharak vert gyümölcskötegekkel. — <i>Kluftbecher m. Fruchtgehängen.</i> h) Csübrý J., Nagyszeben — Hermannstadt. i) M. tul. — Privatbesitz. Expos. 1931: 185. j—k) Fedeles kupa és kis pohár. — <i>Deckelkanne u. kleiner Becher.</i> Ref. Egyház — Ref. Kirche, Fogaras. Arch. Ért. XX, 31. (Mihalik J.); Gyár-fás: 319/49.
207		Thomas Depner , e. 1640—1644. (Roth) Cápázott fedeles kanna. — <i>Geperlte Deckelkanne.</i> — „1646.“ Ev egyház, Prázmár — Ev. Kirche, Tartlau. Roth.: 216, 561, Tafel 173 4. Irrtümlich Simon Drauth (* 1647 † 1693) zugeschrieben.
208		Johannes (Hans) Süßmilch senior , M 1640, MC 1665/67, 1671, 1673/74, † 1675. a) Elefántcsontkupa foglalata. — <i>Fassung einer Elfenbein-Deckelkanne.</i> M---H 19,5 Feledi H., Budapest. Expos. 1912: 79; 1931: Iparműv. Múzeum — Kunstgew. Museum, Bp. Expos. 1931: 69. b—d) Talpaspoharak. — <i>Kluftbecher.</i> a) Ref. egyház — Ref. Kirche, Szászbonnya. b) Museum, Segesvár — Schäßburg. c) Collectio-Ipolyi, Esztergom — Gran.

F. sz. Lf. Nr	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
208		e) Serleg, hólyagos, füles nyéllel. — <i>Pokal, am Buckelnodus Bügel.</i> Szent Miklós-templom, Brassó — <i>St. Nicolaus Kirche, Kronstadt.</i> f—i) Mellboglárok. — <i>Heftel.</i> Mus. Nat. Hung.
209		Georgius Harnischmacher , M 1641, e. — 1677; avagy — <i>oder</i> Georgius Henek alias Zakull , M 1658, † 1660. a) Vadászserleg, kelyhén vésett rókavadászat, nyelén szarvasfejek. — <i>Jagdpokal, an d. Kuppa Fuchsjagd grav., am Stengel Hirschköpfe.</i> Mus. Nat. Hung. b) Talpaspohár, dísz: gyümölcs. — <i>Kluftbecher m. getr. Obstgehängen.</i> Gróf Andrassy Géza, Bp. Expos. 1931: 201.
210	MP	Michaël Perelhefter , M 1641, † 1660. Atyja, P. Péter II. je gyét (185. sz.) használja, e betűket fűzve hozzá. — <i>Gebraucht das Zeichen seines Vaters, Petrus P. II. (Nr. 185), mit Hinzufügen von MP.</i> Talpaspohár korabarrokk dísszel. — <i>Kluftbecher m. frühbarock Orn</i> Dr. Hirschler Henrik, Bp. Expos. 1927: 186; 1931: 214, b.
211		Valentinus (Felten) Urbiger , M 1641, † 1657. a) Fedeles kupa, 6-szögű testén angyalfejek, virágkosarak. — <i>Deckelkanne, an d. 6 Kanten Engelsköpfe u. Blumenkörbe. „1723.“</i> M—H 19,4 Bruckenthal-Museum, Nagyszeben — <i>Hermannstadt. Roth: 214, 5581, Tafel 178.</i> b) Cápázott fedeles kupa, fedelén szarvas. — <i>Deckelkanne, der zylindr. Leib geperlt, auf d. Deckel Hirsch.</i> M—H 21 Gróf Andrassy Manó. Expos. 1884: IV, 2, 148, Gr. Andrassy Géza. Expos. 1931: 63.
212		Daniel Schuller , M 1642, avagy — <i>oder</i> Simon Drauth , * 1647, M ca. 1670, senator 1680, iudex 1689, † 1693. a—c) Fedeles kupák. — <i>Deckelkannen.</i> b) Amorettekkal. — <i>Mit Amoretten.</i> a) Mus. Nat. Hung. b) Özv. Schul Henrikné, Fogaras. Expos. 1884: IV, 2, 149. Arch. Ért. XX. 34 (Mihalik J.) c) Ref egyház — <i>Ref. Kirche, Ds (Csányi).</i> d) Talpaspohár. — <i>Kluftbecher.</i> M—H 13,5 Báró Bálintitt József. Expos. 1884: IV, 2, 20.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
213		<p>Marcus Schoppel, M 1644, MC 1658/62, † 1665.</p> <p>Talpas pohár, korabaroikk keretekben ló, oroszlán, szarvas. — <i>Kluftbecher, in frühbarock Kartouchen Pferd, Löwe, Hirsch getr.</i> M—H 16,6</p> <p>Fuchs Artur, Bp.</p>
214		<p>Marcus Plecker, M 1644, † 1663.</p> <p>a) Ostyatartó, hengeres doboz, hólyagos fedéllel. — <i>Hostienbüchse m. gebuckeltem Deckel.</i> — „1653.“ M—H 5</p> <p>Ev. egyház, Rozsnyó — <i>Ev. Kirche, Rosenau. Roth: 195, 487.</i></p> <p>b) Cápázott pohár. — <i>Becher m. geperltem Körper.</i></p> <p>Mus. Nat. Hung. Gy: 115, 322/178. (Michael Prodner műveként — <i>zugeteilt</i>).</p>
215		<p>Laurentius Kusch, M 1644, † 1670.</p> <p>(Roth) Ostyatartó, heng. szelence, fedelén feszület. — <i>Hostiendose, zylindr., auf d. Deckel Kruzifix.</i> M—H 18,3</p> <p>Ev. egyház Rozsnyó — <i>Ev. Kirche, Rosenau. Gy: 321, 70; Roth: 195, 488.</i></p>
216		<p>Paulus Roth, M 1646, MC 1687, † 1689.</p> <p>Hatszögű tányérok lombdísszel. — <i>Sechseckige Teller, m. getr. Laubwerk.</i></p> <p>Özv. báró Bornemissza Gyuláné Expos. 1931: 231.</p>
217		<p>Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i></p> <p>a) Fedeles kupa, vésett újtestamentumi jelenetekkel. — <i>Deckelkrug m. grav. Szenen aus d. Leben Christi.</i> M—H 17,5</p> <p>Báró Herzog M. Lipót, Bp. Expos. 1931: 61.</p> <p>b) Keresztelő medence, hólyagos testtel és akasztó láncokkal. — <i>Taufbecken, gebuckelt, m. Trageketten.</i> M—H 19,4</p> <p>Felirata — <i>Inschrift: „AB IGNE ... CONSVMP TVM ... ITERVM RENOVATVM ... ANNO 1661. — DURCH PAVLV M ROHT IST DIESES BECKEN GEMACHT.“</i></p> <p>Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt. Gy: 268; Roth: 234, Tafel 194/2.</i></p> <p>c—f) Négy további művet említ — <i>Vier weitere Arbeiten erwähnt:</i> Gy: 324, 100.</p>
218		<p>Caspar Kreisch I., M 1648, † 1660.</p> <p>a—b) Fedeles kupák női alakokkal. — <i>Deckelkannen m. Frauengestalten.</i></p> <p>a) Bertalan-templom, Brassó — <i>Bartholomaeus Kirche, Kronstadt. Gy: 249, Tab. XXIV. Roth: 215, 599, Tafel 177 4. b) Ev. egyház, Nagysenk — Ev. Kirche, Großschen. Roth: 220, 573, Tafel 180/1.</i></p>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
218		c) Öv 12 boglárral. — <i>Gürtel m. 12 Buckeln.</i> Sigerus Emil, Brassó — <i>Kronstadt.</i>
219		Georgius Gebell junior, M 1648, † 1653. a) Céhpohár. — <i>Zunftbecher.</i> — „1662.“ Gróf Andrassy Géza, Bp. Expos. 1931: 170. b) Fedeles kupa, XVII. sz. közepe. — <i>Deckelkrug, Mitte XVII. Jh.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz.</i> Expos. 1931: 68.
220		Thomas Klosch, M 1649, MC 1668/70, 1675/78, † 1708. a) Serleg, sodronyzom. kosarú kelyhén vésett vadászjelenet. — <i>Pokal, an d. Kuppa grav. Jagdszene, Schalenkorb m. Drahtemail.</i> Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum, Bp.</i> M—H 17,5 b) Öv, pántjain sodronyzománc. — <i>Gürtel, an d. Endstücken Draht-</i> <i>email.</i> U. ott — <i>Daselbst.</i> Expos. 1931: 282. c) Feszület. — <i>Kruzifix.</i> Szt. Miklós-templom, Brassó — <i>St. Nicolaus Kirche, Kronstadt.</i>
221		Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> a) Mellboglár zománcdísszel. — <i>Heftel m. Emailverzierung.</i> Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum, Bp.</i> b) Serlegtalp. — <i>Fußstück eines Pokals.</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche,</i> Bálványosváralja (Csányi).
222	„MR“ koronával m. Krone	Michaël Rehner, M 1649, † 1668. Serleg, XVII. sz. 2. fele. — <i>Pokal, 2. Hälfte XVII. Jh.</i> Mus. Nat. Hung. Közlemények a M. N. Múzeum régiségtárából 1916, 59.
223		Michaël Schwarz, M 1652, † 1676. Ő fejezhette be a 187. sz. a. említett műveket s innét van a kettős évszám. — <i>Er könnte die Werke</i> <i>Nr. 187 a—b) beendet haben, dadurch wäre die zweifache Datierung erklärt.</i> a) Fedeles kupák, mesterjegy nélkül, 1654-ből. — <i>Deckelkannen,</i> <i>ohne Meisterzeichen, dat. 1654.</i> — Későbbi felirata: — <i>Spätere</i> <i>Inscription: „ANNO 1667. MICHAEL SCHWARTZ FECIT.“</i> Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt.</i> Lásd — <i>Siehe</i> Nr. 187. b) Talpas pohár. — <i>Kluftbecher.</i> — „1675.“ M—H 18,6 Ráth-Museum, Bp.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
224		Johannes (Hans) Nadascher , M 1654, † 1669. Zománcos mellboglár. — <i>Heftel m. Email verziert</i> . Átm.—Dm. 12 Mus. Nat. Hung.
225		Georgius May I , M 1655, e. —1684. a) Serleg. XVII. sz. 2. fele. — <i>Pokal. 2. Hälfte XVII. Jh.</i> Ref. egyház — Ref. Kirche, Marosvásárhely. b) Fedeles kupa, testén: Eszter Ahasvér előtt. — <i>Deckelkanne, am Leib getr. Szenen aus d. Geschichte Esthers.</i> M—H 24 Musée de Cluny, Paris. Magyar Művészet 1931: 550 (Dr. Bárány Istvánné), képpel — mit Abbildung. Expos. 1931: 73.
226		Lucas Crestels , M 1657. (Roth) Kehely sodronyzománcos kosárral. — <i>Kelch m. drahtemailliertem Korb.</i> — „1659.“ Ev. egyház, Vidombák — Ev. Kirche, Weidenbach. Roth: 65/149. (L. Crestel csak restaurátornak véve — nur als Restaurator angenommen).
227		Michaël Prodner , M 1662, e. —1694. Talpas pohár fülkagylódísszel. — <i>Kluftbecher m. Ohrmuschel-ornament.</i> Báró Herzog M. Lipót, Bp. Expos. 1931: 204.
228		Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> a) Talpas pohár hermákkal. — <i>Kluftbecher m. Hermen.</i> M—H 13,3 Báró Szentkereszthy Stefánia. Expos. 1884: IV, 2, 140. b) Kupa, fedelén szarvas. — <i>Kanne, auf d. Deckel Hirsch.</i> M—H 23,2 Ev. egyház, Nagycenk — Ev. Kirche, Großschenk. Roth: 215, 560. Abbildung Tafel 101.
229		Stephanus Pip alias Zimmermann , M 1662, MC 1680/81, senator 1684, † 1689. a) Hólyagos virágserleg. — <i>Tulpenpokal m. Buckeln.</i> M—H 18,5 Mus. Nat. Hung. Gy: 324/105. b) Női öv türkizes boglárokkal. — <i>Frauengürtel, an d. Buckeln Türkise.</i> Gyárfás Tihamér dr. Brassó — Kronstadt. c) Sodronyzom. kehely kiegészítése. — <i>Ergänzung eines Kelchs m. Drahtemail.</i> Ev. egyház, Jakabfalva — Ev. Kirche, Jakobsdorf. Expos. 1913: 69a. Roth: 70.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
229		<p>d) Fedeles kupa prófétákkal. — <i>Deckelkanne m. Prophetengestalten.</i> M—H 26 Musée de Cluny, Paris. Magyar Művészet 1931: 550. (Dr. Bárány Istvánné), képpel — <i>mit Abbildung.</i> Expos. 1931: 59.</p> <p>e) Talpaspohár, alakos. — <i>Kluftbecher m. Figuren.</i> M—H 19,7 Ref. egyház Ref. Kirche, Ópályi. Expos. 1934: V. 48, 19. Ugyanattól lehet (jegyének rajza nehezen ismerhető fel) — <i>Wahrscheinlich von demselben Meister (Marke schwer erkennbar):</i></p> <p>f) Serleg, heng. testén virágok. — <i>Pokal an d. zylindr. Schale Blumen.</i> Ev. egyház, Brullya — <i>Ev. Kirche, Braller. Roth: 177.</i></p> <p>g) Patena. — <i>Patene.</i> Ev. egyház, Jakabfalva — <i>Ev. Kirche, Jakobsdorf. Roth: 245.</i></p> <p>h) Fedeles kupa lambrekénnel. — <i>Deckelkanne m. Lambrequins.</i> Ev. egyház, Kőhalom — <i>Ev. Kirche, Repts. Roth: 212, Tafel 177/2.</i></p>
230		<p>Lucas Baum, M 1665, MC 1690/92, † 1711.</p> <p>a) Fedeles kupa, nagyvirágos, Horváth-Fekete címerrel. — <i>Deckelkanne m. großen Blumen, grav. Allianzwappen.</i> — „1673.“ M—H 19 Wittmann Ernő, Bp. Expos. 1927: 65; 1931: 70.</p> <p>b) Kehely, áttört nagyvirágos kosárral. — <i>Kelch m. durchbroch. großblumigem Schalenkorb.</i> — „1686.“ Ev. egyház, Szt. Ágota — <i>Ev. Kirche, Agnetheln. Expos. 1913: 26. Gy: 321; Roth: 108.</i></p> <p>c—d) Fedeles kupák, vert nagyvirágokkal. — <i>Deckelkannen m. großen Blumen.</i> c, d) Mus. Nat. Hung. Gy: 321, 73 e) Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt—Blumenau. Roth: 250, 593, Tafel 187.</i></p> <p>f) Fedeles kupa, cápázott. — <i>Deckelkanne, geperlt.</i> Ev. egyház, Feketehalom — <i>Ev. Kirche, Zeiden. Roth: 216, 562, Tafel 173/2.</i></p> <p>g) Mellboglár zománccal. — <i>Heftel m. Email verziert.</i> Átm.—Dm. 13 Erdélyi Nemz. Múzeum, Kolozsvár — <i>Sieben. Nat. Museum, Klausenburg.</i></p> <p>h—j) Három további munkát említ — <i>Drei weitere Arbeiten erwähnt:</i> Gyárfás: 321, 73</p>
231		<p>Johannes Henning, M 1666, MC 1685—1703, † 1711.</p> <p>Cápás pohár. — <i>Becher geperlt.</i> — „1678.“ Gróf Andrassy Géza, Bp. Expos. 1931: 127.</p>
232		<p>Johannes (Hans) Süssmilch junior, M 1666, † 1688.</p> <p>a—g) Mellboglárok zománccal. — <i>Heftel m. Email verziert.</i> a—f) Mus. Nat. Hung. — g) Bárány István M. Lipót, Bp. Expos. 1931: 329.</p>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
233		<p>Michaël Neustäder, * 1640, M 1667, † 1710.</p> <p>a—d) Mellboglárok sodronyzománccal. — <i>Heftel m. Draht-email verziert.</i></p> <p>a) Mus. Nat. Hung. b) Iparm. Múzeum — Kunstgew. Mus. c) Glück Frigyes, Bp. d) Keresztény múzeum, Esztergom — <i>Christl. Mus., Gran. Expos. 1931:</i> b) 327, c) 336, d) 342.</p> <p>e) Serleg, XVII. sz. — <i>Pokal, XVII. Jh</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i>, Póka. (Csányi.)</p> <p>f) Patena. — <i>Patene.</i> Ev. egyház, Kaca — <i>Ev. Kirche, Katzendorf. Roth:</i> 260, 711</p> <p>g) Talpaspohár, nagyvirágos. — <i>Kluftbecher m. großen Blumen.</i> Báró Radvánszky Béla, Sajókaza.</p> <p>h) Fedeles kupa, nagyvirágos. — <i>Deckelkanne m. großen Blumen.</i> Báró Herzog M. Lipót, Bp. Expos. 1931: 72.</p>
234		<p>Johannes (Hans) Mautner alias Starckmann senior, M 1670, † 1694.</p> <p>a) Egybejáró poharak. — <i>Setzbecher.</i> „1680.“ Gróf Mikes Kálmán, Csesztve. (Csányi.)</p> <p>b) Pohár Apor-címerrel. — <i>Becher m. Apor-Wappen.</i> „1681.“ Mus. Nat. Hung. Gy: 320, 53.</p> <p>c) Egybejáró poharak. — <i>Setzbecher.</i> „1682.“ Gróf Esterházy Kálmán, Gyalu. (Csányi.)</p> <p>d—e) 2 pohár alábbi felirattal. — <i>2 verg. Becher m. der Inschrift:</i> „CLEMÊS MIKES AL PR. RAE. COS. JUD. PAE. ET RAE. M. PROT. 1682.“ Mus. Nat. Hung. Expos. 1931: 129.</p> <p>f) Fedeles serleg festett zománc nyomaival; II. Rákóczi Ferenc utazóserlege. — <i>Deckelpokal m. Spuren v. Maleremail, einst Franz Rákóczi II. gehörig.</i> Ref. Kollégium, Marosvásárhely. Expos. 1884: III. 165.</p> <p>g) Egybejáró poharak, XVII. sz. — <i>Setzbecher, XVII. Jh.</i> Collectio Kilenyi, Bp. (Csányi.)</p> <p>h) Pohár vésett címerrel. — <i>Becher m. grav. Wappen.</i> M—H 10,9 Báró Radvánszky Béla, Sajókaza.</p> <p>i) Serleg áttört kosárral. — <i>Pokal m. durchbroch. Schalenkorb.</i> Baumgarten Nándor, Bp. Expos. 1931: 48. M—H 17</p>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
235		Ugyanaz. — Derselbe. Ostyatartócsésze balusztortalpon. — <i>Hostienschale, auf balusterförmigem Fuß.</i> — „1691.“ Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 262. Roth: 192, 473. — (Dr. Roth sieht das bei ihm verzeichnet reprod. Zeichen für einen Vogel m. ausgebreiteten Flügel an und schreibt das Werk einem unbekannten Augsburger Meister zu. Das Augsburger Beschauzeichen hat weder Dr. Gyárfás, noch der Verfasser an der Schale gesehen).
236		Andreas Gorgias, M 1672, e. —1691. Patena. — <i>Patene.</i> — „1690.“ Átm.—Dm. 16 Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 316, 17.
237		Michaël Repser, M 1673, † 1717. a) Fokos f. e. veretei. — <i>Weißsilb. Beschläge einer Prunkart.</i> „1674.“ Julius Teutsch, Brassó — <i>Kronstadt.</i> Gy: 323, 89. b) Mellboglár türkizekkel. — <i>Heftel m. Türkisen.</i> Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum, Bp. Expos. 1931:</i> 332. c) Mellboglár zománccal. — <i>Heftel m. Email.</i> Emil Sigerus, Nagyszeben — <i>Hermannstadt.</i> d—f) Három további tárgy Gy.: 322,80, valószínűleg u. a. jeggyel. — <i>Drei weitere Werke bei Gy.: 322,80, wahrscheinlich dieselbe Marke.</i>
238		Marcus Fuchs junior, M 1678, † 1709. Mellboglár színes kövekkel. — <i>Heftel m. bunten Steinen.</i> Gróf Andrásy Géza, Bp. Expos. 1931 : 346.
239		Thomas Melchior, M 1678, e. —1690. a) Szabócéh pohara. — <i>Schneiderzunftbecher.</i> — „1685.“ Bruckenthal-Múzeum, Nagyszeben — <i>Hermannstadt.</i> M—H 10 b) Ostyatartó, heng. szelence. — <i>Zylindr. Hostiendose.</i> — „1690.“ M—H 7,8 Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 325, 112; Roth: 184, 485. c) Fedeles kupa, virágfüzéres. — <i>Deckelkanne m. Blumengewinde.</i> Gróf Andrásy Manó. Exp. 1884 : IV., 2, 58. Gy: 325, 112. M—H 17 d—e) Talpaspohár és fedeles kupa. — <i>Kluftbecher u. Deckelkanne.</i> Mus. Nat. Hung.
240		Martinus Draudt, e. 1682, † 1696. Kis talpaspohár állatokkal. <i>Kleiner Kluftbecher m. Tierfiguren.</i> Báró Herzog M. Lipót, Bp.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
241		Talán ugyanaz. — <i>Vielleicht derselbe.</i> Mellboglár festett zománccal. — <i>Heftel m. Maleremail.</i> Glück Frigyes, Bp. Expos. 1931: 335.
242		Michaël Hennek alias Zakull, M 1683, MC 1697—1703, 1705/14, † 1718. Aranyozott díszkanál. — <i>Vergold. Prunklöffel.</i> H—L 16 Mus. Nat. Hung.
243		Martinus Thadeus, M 1683, MC 1705/09, † 1709. Fedeles kupa zenélő puttókkal. — <i>Deckelkanne m. musiz. Putten.</i> Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 246. Roth: 228, 589.
244		Georgius May II., M 1684, MC 1709/11, † 1712. a) Kehely, talpán vert virágok. — <i>Kelch, am Fuße Blumen</i> <i>getr. „1691.“</i> Mus. Nat. Hung. Expos. 1931: 22. b) Golyókon álló fedeles pohár. — <i>Deckelbecher auf Kugeln stehend.</i> Ernst-auctio, Bp. (Csányi). c) Fajánsztál foglalata. — <i>Fassung einer Fayenceschüssel.</i> Szt. Miklós-templom, Brassó — <i>St. Nicolaus Kirche, Kronstadt.</i> d) Fedeles kupa Jónással. — <i>Deckelkanne m. Jonas-Szene.</i> Mus. Nat. Hung. Expos. 1931: 74.
245		Petrus Sigerus I, M 1685, senator 1702, † 1715. Nyeregkápa virágos verete. — <i>Sattelkopf m. getr. Blumen.</i> Gróf Degenfeld Miklós. Expos. 1931: 422.
246		Petrus Bartesch III, M 1685, † 1710. Fedeles kupa, heng. testén alakok tréb., fedelében Apor— Farkas-címer. — <i>Deckelkrug, m. Figuren, im Deckel Allianzwappen.</i> „1688.“ Mus. Nat. Hung. Czobor—Szalay: II. 321, képpel — <i>mit Abbildung.</i> 378. Expos. 1931: 77.
247		Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> (P. B. J = junior.) (Roth) Fedeles kupa táncoló puttókkal. — <i>Deckelkanne m. tanzenden</i> <i>Putten. „1693.“</i> Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt-Martinsberg.</i> Roth: 228, 590, <i>Tafel</i> 185, 2.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
248	Nr. 128		Jeremias Jekelius III , M 1686, MC 1712/15, † 1716. Öv 9 boglárval. — <i>Gürtel mit 9 Buckeln.</i> — Ca. 1700. Gróf Andrassy Géza, Bp. Expos. 1931: 289.
249	Nr. 141		Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> Övrészek áttört virágokkal. — <i>Gürtelteile m. durchbroch. Blumen.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz.</i> Expos. 1931: 287.
250			Petrus Hiemesch II , M 1690, MC 1715, † 1721, avagy — <i>oder Petrus Hirschler</i> , M 1698, † 1705.
—			a) Kehely és patena. — <i>Kelch m. Patene.</i> „1703.” Bertalan templ., Brassó — <i>Bartholomaeus Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 324, 97. Roth: 143, 322.
—			b) Fedeles kupa, heng. testén angyalok, fedelén szarvas. — <i>Deckelkanne, am zylindr. Körper Engel, auf d. Deckel Hirsch.</i> M—H 25,4 Ev. kincstár, Brassó — <i>Ev. Kirchenschatz, Kronstadt.</i> Gy: 247, Roth: 228, 588.
—			c) Kiegészítés a 215. sz. ostyatartón. — <i>Ergänzung d. Hos- tiendose Nr. 215. s. dort.</i>
251	Nr. 130		Andreas May senior , M 1690, † 1737.
			a) Serleg, fedelében alábbi vésés. — <i>Pokal, im Deckel graviert:</i> „A. MAY AÑO 1 : 7 : 2 : 9.” Mus. Nat. Hung.
	Nr. 131		b) Ciborium, négykaréjos talpon gömbös testtel. — <i>Ziborium, auf vierpassigem Fuß, m. kugelförm. Körper.</i> — „1732.” M—H 19,7 Román múzeum, Nagyszeben — <i>Rumän. Museum, Hermannstadt.</i>
251A			Ugyanaz avagy fia: — <i>Derselbe oder sein Sohn:</i> Andreas May junior , M 1723, † 1728. (Jegye „AM” fölötté korona. — <i>Meisterzeichen:</i> „AM” darüber Krone.)
—			a) Patena. — <i>Patene.</i> — „1723.” Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Gemeinde, Kronstadt.</i> Gy: 317, 23. Roth: 262, 788.
—			b) Patena. — <i>Patene.</i> Ev. egyház, Mogyorós — <i>Ev. Kirche, Nußbach.</i> Roth: 246, 681.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
252	—		<p>Georgius Olescher senior, M 1693, † 1707.</p> <p>a) Ostyatartó golyós lábakon, heng. testén címer. — <i>Hostiendose auf Kugelfüßen, am zylindrischen Körper Wappen.</i> — „1697.“ Ev. egyház, Vidombák — Ev. Kirche, Weidenbach. Gy: 319, 45. Roth: 196.</p> <p>b) Fedeles kupa, bordás testű. — <i>Deckelkanne, am zyl. Körper Rippen.</i> Gróf Teleki Samu. Expos. 1884: IV, 25. Képe — <i>Abbild.</i> IV, 26.</p> <p>c) Talpaspohár. — <i>Kluftbecher.</i> Mus. Nat. Hung. Expos. 1931: 195.</p> <p>d) Fedeles kupa, 3 bibliai jelenettel keretekben. — <i>Deckelkanne, m. drei biblischen Szenen in Kartouchen.</i> Donáth Sándor, Bp. Expos. 1931: 75.</p> <p>e) Fedeles kupa, testén gyümölcskötegek és angyalfejek. — <i>Deckelkanne, m. Fruchtbündeln u. Engelsköpfen.</i> M—H 26,5 Báró Herzog M. Lipót, Bp. Expos. 1931: 64, Tab. IX.</p>
253	—		<p>Jacobus Gaal, M 1698, † 1719.</p> <p>Öv 13 boglárval. — <i>Gürtel m. 13 Buckeln.</i> Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i> Gy: 126, 283.</p>
254	—		<p>Christianus (Crestel) Erkedder, M 1698, † 1718.</p> <p>a) Céhpohár. — <i>Zunftbecher.</i> — „1699.“ M—H 14 Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i></p> <p>b) Öv. — <i>Gürtel.</i> Karpathen-Museum, Nagyszeben — <i>Hermannstadt.</i> Gy: 317, 28.</p> <p>c) Kehely- vagy serlegtalp. — <i>Fuß eines Kelches oder Pokals.</i> Székely-Múzeum — <i>Sekler-Museum</i>, Sepsiszentgyörgy.</p>
255	Nr. 143		<p>Martinus Enyeter, M 1698, † 1717.</p> <p>Öv aranyozott csattal. — <i>Gürtel m. verg. Schnalle.</i> Gyárfás Tihamér dr., Brassó — <i>Kronstadt.</i> Gy: 325.</p>
256	—		<p>Stephanus Weltzer II, M 1700, † 1734.</p> <p>(Roth) a) Barokk kehely. — <i>Kelch m. Barockornament.</i> „1719.“ M—H 27 Ev. egyház, Rozsnyó — Ev. Kirche, Rosenau. Roth: 140, 315, Tafel 119/4.</p>

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
256	—		b) Barokk kehely, későbbi (?) felirattal 1750-ből. — <i>Kelch m. Barockornament. Spätere (?) Inschrift v. 1750.</i> M—H 20,4 Ev. egyház, Földvár. — <i>Ev. Kirche, Marienburg.</i> Gy: 325, 114. Roth: 137, 308
257	—		Andreas Mauthner alias Starkmann, M 1712, † 1750. Pohár nyolcoldalú testtel. — <i>Becher m. achtseitigem Körper.</i> Gróf Andrássy Géza, Bp. Expos. 1931: 144.
258	—		Petrus Hiemesch III, * 1691, M 1719, † 1764. a) Kis ostyatartó szelence. — <i>Kleine Hostiendose.</i> Ev. kincstár, Brassó — <i>Ev. Kirchenschatz, Kronstadt.</i> Roth: 202, 519. b) Pohár, nyolcoldalú. — <i>Becher, achtseitig.</i> Báró Herzog M. Lipót, Bp. Expos. 1931: 145.
259	—		Georgius Olescher junior, M 1721, MC 1737— 1761, † 1761. a) Patena. — <i>Patene.</i> „1738.“ Csernátfalva. Gyárfás: 319, 48. b—c) Kehely „RENOV. 1749“ felirattal és patena 1750-ből. — <i>Kelch m. Inschrift: „RENOV. 1749“ und Patene, datiert 1750.</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Sepsiszentgyörgy.</i> d—e) Övek boglárokkal. — <i>Gürtel m. Buckeln.</i> Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i> f—g) Kehely és patena. — <i>Kelch u. Patene.</i> Ferenciek templ., Brassó — <i>Franziskanerkirche, Kronstadt.</i> Gy: 319, 48. h) Pohár, hat oldalát vésett barokkdísz tölti ki. — <i>Becher, die sechs Seiten sind mit Barockornament ausgefüllt.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum, Bp.</i>
260	—		Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> Cápas pohár érmekkel. — <i>Münzbecher, geperlt.</i> „1741.“ Gróf Bánffy György. Expos. 1884: V, 15, 2 1931: 151. M—H 14,5
261	Nr. 144		Lucas Römer, M ca 1724, † 1765. Lámpa. — <i>Lampe.</i> „1756.“ Gör. kat. templom, Brassó — <i>Griech. kath. Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 289, 2.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
262	—		— Georgius May III, M ca 1729, † 1736. Bethlen Klára grófnő pohara, jegy nélkül, alábbi jelzéssel. — "Becher d. Gräfin Klara Bethlen, bezeichnet: „Ge May 1729“ Mus. Nat. Hung. Expos. 1931: 147.
263	Nr. 130		Michaël May II, 1731, MC 1769—, † 1776. a) Pohár, 8 oldalú alábbi jelzéssel. — <i>Becher, 8 seitig.</i> „Michael May fecit Ao 1727 Coronae.“ M—H 28 Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum, Bp. Expos. 1931: 50.</i>
	Nr. 130		b) Madonnakép barokk kerete. — <i>Bildrahmen. Barock.</i> M—H 44 R. k. pléb. templom, Brassó — <i>R. k. Pfarrkirche, Kronstadt.</i> Expos. 1884: II, 122, 7. Gy: 132, képpel — <i>Mit Abbildung.</i>
	Nr. 130		c) Evangeliarium bekötési táblái, újszöv. jelenetekkel, 1753-i felirattal és alábbi jelzéssel. — <i>Einbanddeckel eines Evan-</i> <i>geliars, m. neutestam. Szenen. Inschrift v. 1753. Bezeichnet:</i> „Elaborat a Michael May Coronae.“ Miklós-templ. Brassó — <i>Nicolaus-Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 279, kép- pel — <i>mit Abbildung.</i>
	Nr. 130		d) Kávészkanna, aranyozott, körtealakú testén tréb. rokokó dísz. — <i>Kaffeekanne, verg., m. birnenförm. Leib. Rokoko.</i> M—H 14, 4 Iparm. Múz. — <i>Kunstgew. Museum, Bp. Expos. 1931: 87.</i>
264	Nr. 130		Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> a) Ostyatartó esésze baluszter-lábon. — <i>Hostien-</i> <i>schale auf Baluster-Fuß.</i> „1739.“ M—H 13,9 Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt-Blumenau.</i> Roth: 199, 504.
	Nr. 130		b) Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1743.“ Miklós-templom, Brassó — <i>Nicolaus-Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 322, 87.
	Nr. 130		c) Feszület. — <i>Kruzifix.</i> — „1752.“ M—H 29,4 Glück Frigyes Bp. Expos. 1931: 268.
	Nr. 130		d—e) Övek. — <i>Gürtel.</i> d) Mus. Nat. Hung. e) Mus. Nat. Transsilv. Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i>
	Nr. 130		f) Pohár, fenekén éremmel. — <i>Becher im Boden Medaille.</i> Gróf Andrássy Géza, Bp. Expos. 1931: 148. M—H 15,2
	Nr. 130 ? 131 ?		g) Kehely patenával. — <i>Kelch nebst Patene.</i> M—H 16 Ev. egyház, Boldogváros — <i>Ev. Kirche, Seligstadt.</i> Expos. 1913: 125, Roth: 152, 348.
265	Nr. 129 + 145		Josephus Benckner, M 1731, † 1783. a) Fedeles kupa, heng. teste árkölt; fülén fonott szalagdísz. — <i>Deckelkanne, m. gefurchtem Leib, am Henkel</i> <i>Bandornament.</i> M—H 62 Tószeghy Richárd, Bp. Expos. 1931: 85.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
265	?		b) Fedeles kupa, XVIII. sz. — <i>Deckelkanne XVIII. Jh.</i> Ph. Sartorius, Augsburg. Rosenberg, 3, 9606. (Unbekannte Marken.)
266			Ugyanaz avagy — <i>Derselbe oder</i> Johannes Benckner II , M 1755, MC 1780—1793, † 1801.
Nr. 132			a) Artophorion. „1768.“ Miklóstemplom, Brassó — <i>Nicolauskirche, Kronstadt.</i>
Nr. 133			b) Aranyozott női öv. — <i>Frauengürtel, vergoldet.</i> Iparműv. Múz. — <i>Kunstgew. Museum, Bp. Expos. 1931 : 303.</i>
	?		c) Kehely hatszor ívelt szegélyű talpon, sima kuppával. — <i>Kelch m. sechsfach gewelltem Aufsatzrand u. glatter Kuppe.</i> Székese gyház, Gyulafehérvár — <i>Kathedrale, Karlsburg.</i> M—H 24
267			Ugyanazok egyike. — <i>Einer derselben.</i>
Nr. 144			a) Kis serleg, kupáján 3 sorban szívalakú hólyagok. — <i>Kleiner Pokal, an d. Schale herzförmige Buckeln.</i> M—H 17 Pekár Imre dr., Bp.
Nr. 144?			b) Rokokó kehely 1616-i kupával. — <i>Rokoko-Kelch (Kuppe v. 1616)</i> M—H 27 Ev. egyház, Rozsnyó — <i>Ev. Kirche, Rosenau.</i> Roth: 148, 336.
268			Valószínűleg az utóbbi mester. — <i>Wahrscheinlich dem letzt. genannten Meister gehörig.</i>
Nr. 144?			a) Rokokó kehely áttört kupakosárral. — <i>Rokoko-Kelch m. durchbroch. Schalenkorb.</i> „1760.“ M—H 25,7 Ev. kincstár, Brassó — <i>Ev. Kirchenschatz, Kronstadt.</i> Roth: 145, 330. Abbild. 71.
Nr. 144			b) Pohár barokk-kagylódísszel. — <i>Becher m. Barock-Muschelwerk.</i> Báró Herzog M. Lipót, Bp. Expos. 1931 : 149. Kétségtelenül ugyanattól. — <i>Unbedingt von demselben Meister.</i>
—			c) Kehely újszöv. jelenetekkel. Jegy nélkül, alábbi jelzéssel. — <i>Kelch m. Szenen aus d. Leben Jesu. Ohne Marke, bezeichnet : „Hoc Artificiosum Opus factum est de Joh. Benckner Año 1779.“</i> Ev. kincstár, Brassó — <i>Ev. Kirchenschatz, Kronstadt.</i> Roth: 146, 331. Tafel 133, 3.
—			d) Szentkép kerete alábbi jelzéssel. — <i>Bildrahmen. Bezeichnet : „Fecit Johannes Benckner A: 1783.“</i> Miklóstemplom, Brassó — <i>Nicolauskirche, Kronstadt.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
269	Nr. 145		Michael Erkeder, M 1736, † 1756. Öv. — Gürtel. Mus. Nat. Hung.
270	—		Petrus Lang, M 1739, † 1776, avagy — oder Petrus Laurenti, M 1755, e. — 1769. a—c) Női övek. — Frauengürtel. a) Julius Teutsch, Brassó — Kronstadt; b) Bruckenthal-Museum Nagyszeben — Hermannstadt; c) Faragó Ödön Bp. d) Női öv, rajta boglárók váltakozva festett zománcú tagok- kal. — Gürtel m. Buckeln, Zwischenglieder m. Maleremail. Gróf Andrássy Géza, Bp. Expos. 1931 : 290.
271	—		Samuel Barbenius, M 1742, MC 1776—1780, † 1786. a) Fafeszület foglalatja. — Fassung eines Holz- kruzifixes. „1747.“ b) Tál alacsony talpon. — Schüssel auf niederem Fuß. a—b) Miklós-templom, Brassó — Nicolaus-Kirche, Kronstadt Gy: 286, 1.
272	Nr. 144		Marcus Riemer III, M 1756, † 1787, avagy — oder Marcus Riemer IV, * 1757, M 1783, † 1831. a) Evőkészlet magántulajdonban. — Tafelsilber in Privatbesitz. ? b) Esketési korona. — Griech. orient. Hochzeitskrone. Miklós-templom, Brassó — Nicolaus-Kirche, Kronstadt. Gy: 289, 2.
273	—		Samuel Kalb, M 1758, † 1788. a—b) Női övek. — Frauengürtel. a) Mus. Nat. Hung. b) Bruckenthal-Museum, -Nagyszeben — Her- mannstadt. — c—d) Két további mű. — Zwei weitere Arbeiten bei Gy : 325, 108
274	?		Samuel May, M 1769, † 1804. (1800-tól cs. és kir. dézsmaszedő Segesvárt. — Von 1800 an k. u k. Decimator in Schäßburg.) ? a) Szt. Miklós-kép borítása, melyen az arc és kéz festettek. — Überzug eines H. Nicolausbildes m. gemaltem Gesicht u. Händen. ? b) Evangeliarium táblái. — Einbanddeckel eines Evangeliiars.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
274	?		c—d) Esketési koronák. — <i>Hochzeitskronen</i> . a—d) Miklós-templom, Brassó — <i>Nicolaus-Kirche, Kronstadt</i> . Gy: 285, 289.
	?		e) Kehely. — <i>Kelch</i> . Ferenciek temploma, Brassó — <i>Franziskanerkirche, Kronstadt</i> . Gy: 323, 91.
Nr. 145			f) Öv áttört csattal. — <i>Gürtel m. durchbrochener Spange</i> . Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg</i> .
275			Laurentius Römer , M 1779, MC 1798—1815, † 1834.
Nr. 150			a—b) Két lámpa. — <i>Zwei Lampen</i> . — „1788.“ Gör. kath. templom, Brassó — <i>Griech. kath. Kirche, Kronstadt</i> . Gy: 289, 2.
Nr. 150			c) Kehely patenával. — <i>Kelch m. Patene</i> . — „1792.“ Miklós-templom, Brassó — <i>Nikolaus-Kirche, Kronstadt</i> .
Nr. 150			d) XVII. sz. serleg talpa. — <i>Fußteil eines Pokals aus d. XVII. Jh.</i> — „RENOVATUM 1807.“ Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt-Martinsberg</i> . Gy: 256, 5; <i>Roth</i> : 175, 424.
Nr. 150			e—f) Asztali csengő és koppantó. — <i>Tischglocke u. Lichtschere</i> . Székely Nemz. Múzeum — <i>Sekler Nat. Museum, Sepsiszentgyörgy</i> .
276			Ugyanaz. — Derselbe.
Nr. 148			a) Ostyatartó tál. — <i>Hostienschüssel</i> . — „1817.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Sepsiszentgyörgy-Szemerja</i> .
Nr. 153			b) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Julius Teutsch, Brassó — <i>Kronstadt</i> .
277			Ugyanaz. — Derselbe.
Nr. 147			Kehely. — <i>Kelch</i> . — „1823.“ Ev. egyház, Keresztényfalva — <i>Ev. Kirche, Neustadt</i> . Expos. 1913: 165.
278			Ugyanaz. — Derselbe.
Nr. 146			Evőkészlet. — <i>Tafelsilber</i> . Künnle Tivadar dr., Sepsiszentgyörgy.
279			Johannes Georgius Jekel , * 1756, M 1781, † 1821.
Nr. 134			a) Síma kehely. — <i>Glatte Kelch</i> . — „1790.“ M—H 22 Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Sepsiszentgyörgy</i> .

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
279	Nr. 134	b)	Kávészkanna, empire. — <i>Kaffeekanne. Empire.</i> Báró Apor P., Abosfalva. (Csányi).
280			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 147	a)	Copfstílusú artophorion. — <i>Artophorion in Zopfstil.</i> — „1797.“ Gör. kath. templom, Brassó — <i>Griech. kath. Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 266, 1.
	Nr. 146	b—c)	Gyertyatartók. — <i>Leuchter.</i> — Ca 1800. b) Zathureczky Gy., Sepsiszentgyörgy; c) Miklós-templom, Brassó — <i>Nikolaus-Kirche, Kronstadt.</i>
	?	d)	Kehely patenával. — <i>Kelch mit Patene.</i> — „1800.“ Ev. egyház, Keresztényfalva — <i>Ev. Kirche, Neustadt.</i> Gy. 320, 60; <i>Roth: 162, 386.</i>
	?	e)	Lámpa. — <i>Lampe.</i> Gör. kath. templom, Brassó — <i>Griech. kath. Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 289, 2.
	?	f)	Filigránműves tintatartó. — <i>Tintenfaß in Filigranarbeit.</i> Báró Apor István. Expos. 1931: 27.
281			„PA . RABER 12“ Paulus Raaber, * 1757, M 1781, † 1815. — Mária halálát ábrázoló kép foglalata. — <i>Fassung eines den Tod Mariae darstellenden Bildes.</i> — „1785.“ Miklós-templom, Brassó — <i>Nicolaus-Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 268, 3.
282			Josephus (Traugott) Römer, M 1812, MC 1823— sok éven át — <i>durch viele Jahre.</i>
	Nr. 135	a)	Öv áttört csattal. — <i>Gürtel m. durchbrochener Schnalle.</i>
	Nr. 149	b)	Sótartók. — <i>Salzfässer.</i> Ca 1810—1820. Adolf Resch, Brassó — <i>Kronstadt.</i>
	—	c)	Öv f. e. félgömbökkel. — <i>Gürtel m. weißsilb. Halbkugeln.</i> Farágó Ödön, Bp.
	?	d)	Füstölő. — <i>Weihrauchfaß.</i> Gör. kath. templom, Brassó — <i>Griech. kath. Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 289, 1.
283			Laurentius Resch, M 1813, † 1823. — Evőkészlet. — <i>Tafelsilber.</i> — Ca 1810—1820. D'Isoz Kálmán, Bp.
	Nr. 133 + 150		

F. sz. Lf. Nr.	Beschau Próba	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
284			Christianus Gottlieb Fleischer, M 1825, MC 1851, † 1888.
Nr. 136			a—b) Kelyhek patenával. — <i>Kelche m. Patenen.</i> — a) „1830“; b) „1840.“ Ev. egyház — <i>Ev. Kirche.</i> a) Nagycsür — <i>Großscheuren</i> ; b) Rozsnyó — <i>Rosenau.</i> Roth: 157, 364; 159, 375.
Nr. 137			c) Patena. — <i>Patene.</i> Ev. kincstár, Brassó — <i>Ev. Kirchenschatz, Kronstadt, Roth:</i> 245.
Nr. 137 —138			d—e) Kanalak. — <i>Löffel.</i> d) Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt, Roth:</i> 270, 815. e) Gör. kel. egyház u. o. — <i>Griech. orient. Kirche daselbst.</i> Gy: 317, 22.
Nr. 138			f) Kenyértál. — <i>Brotschüssel.</i> Miklós-templom, Brassó — <i>Nikolaus-Kirche Kronstadt.</i>
285			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 138			a—b) Ciborium és patena. — <i>Ziborium u. Patene.</i> — b) „1833.“ Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt, Roth:</i> 203, 523.
Nr. 138			c) Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1836.“
Nr. 138			d—e) Szentképek foglalatai. — <i>Fassungen zweier Heiligenbilder.</i> G. kel. templom, Brassó — <i>Gr. orient. Kirche, Kronstadt.</i> Gy: 318.
Nr. 137			f—k) Kannák, cukortartó és szóró, gyertyatartók és evőeszközök. — <i>Kannen, Zuckerstreuer, Schale, Leuchter u. Tafelsilber.</i> Zathureczky Gyula, Sepsiszentgyörgy.
Nr. 138			l) Övcsat. — <i>Gürtelschnalle.</i> Mus. Nat. Hung.
?			m) Gyertyatartók. — <i>Leuchter.</i> Ev. egyház, Brassó — <i>Ev. Kirche, Kronstadt, Roth:</i> 267, 807.
?			n) Áttört kenyérkosár. — <i>Brotkorb, durchbrochen.</i> Deutsch József dr., Budapest. — <i>Expos. 1927:</i> 582; <i>1931:</i> 253.
286			Thomas Kasten, M 1825, † 1838.
Nr. 133 +155			a) Öv. — <i>Gürtel.</i> Mus. Nat. Transilv. Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i>
Nr. 133 +154			b) Kávéskanna, késő empire. — <i>Kaffeekanne. Spätempire.</i> Künnle Tivadar dr., Sepsiszentgyörgy.
Nr. 133 +155			c) Füstölő. — <i>Weihrauchfaß.</i> G. kel. templom, Brassó — <i>Gr. orient. Kirche. Kronstadt.</i> Gy: 325.
287			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 133 +156			Fogadalmi tárgy (fül). — <i>Votivgegenstand (Ohr).</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
288			Carolus Muschalek, M 1831, † 1853.
Nr. 138	a)	Öv. — Gürtel.	Bruckenthal Museum, Nagyszeben — Hermannstadt. Gy: 318, 33.
Nr. 138	b)	Evangelium táblái. — Einbanddeckel eines Evangeliums.	Miklós-templom, Brassó — Nikolaus-Kirche, Kronstadt. Gy: 285, 2.
289			Carolus Resch, M 1841, † 1905.
Nr. 157?	a)	Kehely áttört kosárral. — Kelch m. durchbroch. Schalenkorb.	Ev. egyház, Feketehalom — Ev. Kirche, Zeiden. 318, 32; Roth: 161, 383
Nr. 133 + 157	b—i)	Kannák s asztali készletek. — Kannen u. Tafelsilber.	Zathureczky Gy., Végh E, Künnle T. dr., Sepsiszentgyörgy.
290			Ugyanaz. — Derselbe.
			A 289/b—i tárgyak némelyikén. — An einigen Arbeiten Nr. 289/b—i).
291			Henricus Jekelius, M 1845, MC 1863—, † 1890.
Nr. 140	a)	Lámpa. — Lampe. — „1847.“	Miklós-templom, Brassó — Nicolaus-Kirche, Kronstadt.
Nr. 140	b)	Négy szentkép foglalata. — Fassungen von vier Heiligenbildern. Az egyiken: — An einem: „H. JEKELIUS 1850.“	G. kat. templom, Brassó — Gr. kat. Kirche, Kronstadt. Gy: 268.
Nr. 139	c)	Kehely patenával. — Kelch m. Patene. — „1856.“	Ref. egyház — Ref. Kirche, Sepsiszentgyörgy.
Nr. 140	d)	Újbarokk kávéskanna. — Kaffeekanne. Neubarock.	Bodor Tivadar dr., Sepsiszentgyörgy.
292			Ugyanaz. — Derselbe.
Nr. 157?	a)	Patena. — Patene.	Ev. egyház, Brassó — Ev. Kirche, Kronstadt. Roth: 245, 676.
Nr. 157	b)	Evőeszközök. — Tafelsilber.	Künnle T. dr., Sepsiszentgyörgy; J. Teutsch, Brassó — Kronstadt.
293			Eduardus Schnell, M 1848.
Nr. 157		Oltári feszület. — Altarkreuz. — „1861.“	M—H 61 Ev. egyház, Kolozsvár — Ev. Kirche, Klausenburg. Roth: 4, 5.
294			Adolphus Gust, M 1853, e. — 1865.
	?	Lámpa. — Lampe.	G. kel. templom, Brassó — Gr. orient. Kirche, Kronstadt. Gy: 316.

BUDAPEST

A mai székesfőváros ötvöse a céhvilág idején az akkor egymástól függetlenül, önálló városi életet élő városrészekben elkülönült céhekben, illetve céhen kívül éltek s így itt is külön fejezetekben kerülnek tárgyalásra.

Die Goldschmiede d. heutigen Haupt- u. Residenzstadt bildeten zur Zeit des Zunftlebens in den ehemals selbständigen Stadtteilen auch selbständige Zünfte, sie werden also hier in gesonderten Abschnitten behandelt.

BUDAPEST-BUDA

Ötvöseinek művészetéről a török hódoltság előtti időből számos adat szól. A XIV—XV. századi uralkodók, különösen Nagy Lajos, Zsigmond és Mátyás király udvartartásai az itteni ötvösöknek bőven adtak munkát. Az 1400—1421 közti időből származó budai jogkönyv 99. pontjában az ötvöscéhről már ekként rendelkezik :

„der goltsmid zechmaister, dy der stat gesworen haben, — — — dy sullen alle wochen ain mal zum minsten, oder zwir, wan sy das guet dungket, aller goltsmid arbeit redlich und getreulich peschawen, das ein yeder rechtigklich arbeit, als des handwerch recht ist.“¹

A kolozsvári ötvösök vitás ügyeiben 1473-ban a budai céh a legfelső fellebbezési fórum.² A céh legrégebb szabályainak keltét nem ismerjük, de a zágrábi céh (l. ott) kiváltságlevele bizonyítja, hogy a budaiak céhszabályait már a XV. században mások is átvették.

Középkori ötvösségünk kiváló alkotásainak jelentékeny része ugyan bizonyly a főváros ötvösségének tulajdonítható, miután azonban e műtárgyak jegyeket nem viselnek és egyelőre más alapon sem hozhatók budai avagy az udvarnál szereplő olasz mesterek neveivel kapcsolatba, kívül esnek e mű körén.³

BUDAPEST-OFEN

Für die Goldschmiedekunst vor der Türkenherrschaft haben wir manche Beweise. Die Höfe der Herrscher, besonders die von Ludwig I, Sigismund und Matthias Corvinus, gaben den hiesigen Goldschmieden reichlich Arbeit. Schon das Rechtsbuch aus der Zeit 1400—1421 enthält im 99. § über die Goldschmiedezunft Folgendes :

Für die Klausenburger Goldschmiede galt die Ofner Zunft schon 1473 als höchstes Appellationsforum.² Die Entstehungszeit der ersten Artikel ist nicht festgestellt, doch der Zunftbrief der Agramer Goldschmiede (s. dort) beweist es, daß die Ofner Artikel schon im XV. Jh. von anderen übernommen wurden.

Ein guter Teil der hervorragenden ungarischen Goldschmiedearbeiten des Mittelalters könnte mit Recht den Ofner Meistern zugeteilt werden, da aber diese Werke keine Zeichen aufweisen und in keiner Weise mit hiesigen oder mit am Hofe tätigen italienischen Meistern in Verbindung

A török hódoltság idején az ősi lakosság műipara elpusztul s még a felszabadulás utáni első időben is a törökökkel bevándorolt rácok művelik elsősorban az ötvösséget. 1696-ban nyolc ötvös szerez új szabadalmakat a céhnek,⁴ ezek között is csak egy van még, aki neve után ítélve nem délszláv származású.

A török hódoltság után új virágzásnak indult a céh, amelynek az 1696-i szabadalomlevél szerint elsősege volt az ország többi ötvöscéhei felett. A céh tagjairól Mihalik Sándor dr., aki Buda ötvösségéről részletes monografiát szándékozik megjelentetni, kimerítő adatgyűjtést végzett. (Ennek készsége rendelkezésemre bocsátott eredményeit a mesterjegyek meghatározásához használtam fel.) Az ő kutatásai szerint a budai céhnek számos tagja volt a vidéki városokban is. 1688—1867-ből körülbelül másfélszáz mester nevét állapította meg a céhíratok és egyéb források alapján. 1828-ban 14 mester volt a céhben.⁵

A céh pecsétjei közül a nagyobb 1697-ből való,⁶ a kisebb⁷ szintén közel egykorú a másikkal.

Az ötvöstárgyak bélyegzését illetően kétségtelen biztonsággal csak a XVIII. század utolsó negyedében állapíthatjuk meg próbabélyeghasználatát, amely a város címerének megfelelően háromtornyú várkaput ábrázol nyitott szárnyakkal.⁸ Az 1696-i céhszabály említi

gebracht werden können, gehören sie nicht hieher.³

Während der Türkenherrschaft (1541—1686) geht das Kunsthandwerk der Einheimischen zu Grunde und auch in der ersten Zeit nach der Befreiung sind die meisten Goldschmiede mit den Türkeneingewanderte Südslawen. Auch unter den 8 Meistern, die 1696 neue Innungsartikel erlangen,⁴ ist nur einer nicht südslawischer Abkunft.

Die Zunft, die laut der Statuten von 1696 über sämtliche Goldschmiedezünfte des Landes eine „Präminenz“ hatte, blühte nach der Türkenherrschaft neu auf. Über die Mitglieder hat Dr. A. v. Mihalik ausführliche Daten gesammelt, die er mir in liebenswürdiger Weise überließ und die zu den nachfolgenden Bestimmungen benutzt wurden. Nach seinen erforschten Daten hatte die Ofner Zunft auch in den Provinzstädten viele Mitglieder. Aus den Archivalien sind etwa anderthalbhundert Goldschmiede nachgewiesen.

Im J. 1828 waren 14
Meister in der Zunft.⁵

Das größere Siegel der Zunft⁶ stammt aus 1697, das kleinere⁷ wird auch nicht viel jünger sein.

Der Gebrauch von
Beschauezeichen kann
mit Sicherheit nur im
letzten Viertel d. XVIII. Jh.
nachgewiesen werden und
zwar, dem Stadtwappen
entsprechend; in der Form
eines dreitürmigen Schloß-
tores mit geöffneten Flü-

a próbát, de a bélyeg alakját nem. Valószínű, hogy hasonló volt a későbbihez. A XVIII. század derekán azonban próbabélyeg nélkül alkalmazzák a mesterjegyeket. A XIX. században a próbabélyegábrája háromormós bástyatorony.

geln,⁸ Die in den Artikeln v. 1696 erwähnte „Prob“ wird unbedingt ähnlich gewesen sein. Um die Mitte d. XVIII. Jh. kommen die Meisterzeichen ohne Beschauzeichen vor. Im XIX. Jh. ist im Beschauzeichen ein dreizackiger Basteiturm.

¹ Michnay-Lichner: Buda törvénykönyve. — Ofner Stadtrecht, Pozsony-Pressburg, 1845; 76. — ² Jakab Elek: Oklevéltár Kolozsvár történetéhez, Buda, 1870; 245. — Novák János: A kolozsvári ötvöszék, Kolozsvár, 1913; 10. — ³ Stíluskritikai alapon joggal hoztak kapcsolatba Budával kiváló szaktekintélyek sodronyzománcos műkincseket. — Auf stilkritischer Grundlage haben hervorragende Fachautoritäten Denkmäler der Drahtemalkunst mit Ofen in Verbindung gebracht: Josef Hampel „Das Kurschwert Friedrichs des Streitbaren von Sachsen“, Zeitschrift für hist. Waffenkunde, Dresden 1897—1899, I. 81/84; Erwin Hintze „Das Kopfreliquiar der hl. Dorothea“, Schlesiens Vorzeit, N. F. II. 64/69. — ⁴ Századok 1877, 809. (Rómer F.) — ⁵ Kapossy János: Magyarországi ötvösök a XVIII—XIX. században. — ⁶ Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1912, 288. (Kőszeghy E.) — ⁷ Turul 1930, 21. (Mihalik S.) — ⁸ Arch. Értesítő 1911, 49. (Kőszeghy E.)

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
295		XVII. sz. vége <i>Ende</i> XVII. Jh.	302		Ca 1800	310		1810
296			303			311		1815
296 ^A			304			312		1821
297		XVIII. sz. vége <i>Ende</i> XVIII. Jh.	305		1805— 1809	313		1824
298			306			313 ^A		1825
299			307			314		1826
300			308			315		1833
301			309			316		1835

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
317		1839	320		1845	323		1857
318		1841	321		1847	324		1860
319		1843	322		1854	325		1864
Fémfinomsági jelek. — Feingehaltszeichen.								
326		Ca 1740	327		Ca 1760	328		Ca 1765

Ellenőrző betűket használtak : — Kontrollbuchstaben waren in Gebrauch :

329 „A“	1810—1815	331 „C“	1821	333 „G“	1826—1860
330 „B“	1815	332 „F“	1825		

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
334			? Franciscus Petrovich, e. 1696—1720. (Egy Petrovich-család nemesi címerének sisakdíszé karddal át- döfött szív. — <i>Eine adelige Familie Petrovich führt in ihrem Wap- pen als Helmzier ein Herz durchstoßen von einem Schwert.</i>)
	Nr. 295		Díszkanál, fején vésett dísz. — <i>Zierlöffel m. grav. Verzierung.</i> Mus. Nat. Hung.
335			
	Nr. 296		Kehely, baluszterszárral és fehérézüst kuppakosárral. — <i>Kelch m. Balusternodus u. weißsilb. Schalenkorb.</i> Piaristakolostor, Podolin — <i>Piaristenkloster, Pudlein.</i>
336			Jacobus Martinovics, e. 1732—1760.
	Nr. 326		Kétágú karosgyertyatartó. — <i>Zweiarmiger Leuchter.</i> Zsidó Múzeum, Óbuda — <i>Jüd. Museum, Alt-Ofen.</i> Expos. 1935 : 52.
337			Johannes Benyo, M 1740, e. —1758.
	Nr. 327		Két misekannácska. — <i>Zwei Meßkännchen.</i> Szt. Anna-templom — <i>St. Annen-Kirche,</i> Bp. Expos. 1935 : 8.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
338	—		Johannes Michael Puchmayer , civis 1746, e. 1746—1778. a) Tálca misekannákhoz, vésett címerrel, igazolhatón 1763-ból. — <i>Tasse für Meßkännchen m. grav. Wappen. Urkundlich bezeugt für 1763.</i> Szt. Anna-templom — <i>St. Annen-Kirche</i> , Bp. Expos. 1935 : 7. — b—c) Kehely, festett zománc medaillonokkal, és tömjéntartó, igazoltan 1769-ből. — <i>Kelch m. Medaillons in Maleremail, und Weihrauchschiffchen, bezeugt für 1769.</i> Üjlaki pléb. templom — <i>Ujlaker Pfarrkirche</i> , Bp. Expos. 1935 : 12, 13. Budapesti rk. egyházközségek tudósítója, 1935, 3. sz. 13/14. (Schoen A.) Csillag ? Stern ? d) Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1791“ M—H 23 Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Gyermely. Expos. 1934. (Csányi.)
339	Nr. 328		Martinus Lubisics , civis 1750, † 1790. Örökmécses igazolhatón 1766-ból. — <i>Ewige Lampe. Urkundl. bezeugt für 1766.</i> Üjlaki pléb. templom — <i>Ujlaker Pfarrkirche</i> , Bp. Expos. 1935 : 10. L. Schoen A. 338 b—c-nél id. cikkét.
340	Nr. 296 A		Emericus Lubisics , M 1773, † 1830. (Schoen A.) Tajtékpipa copfstíliú verete. A tajtékaragványon a faragó nevével. — <i>Beschlag einer Meerschammpfeife in Zopfstil. An der Pfeiffe: „SC...IT IOSEPH UNGVARI BUDAE.“</i> Donáth Sándor, Bp.
340 ^A	Nr. 296 A	 (Csányi)	Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i> Kehely körtenodusszal. — <i>Kelch mit Birnennodus.</i> — „1788.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Cece. Expos. 1934: IX, 30, 6.
341	Nr. 300		Johannes Mathias Roth, (Reth) M 1775, e. — 1807. a) Aranyozott kávéskanna, kései rokokó, trébelt díszítéssel. — <i>Verg. Kaffeekanne m. getr. Ornamenten. Spätrokoko.</i> Keresztény Múzeum, Esztergom — <i>Christl. Museum, Gran.</i> Nr. 301 b) Evőeszközök, sótartók. — <i>Tafelsilber, Salzjässer.</i> Tóth János gyógyszerész, Bp. Nr. 303 c) 2 gyertyatartó, XVI. Lajos-stílusú. — <i>2 Leuchter in. Zopfstil.</i> Várpalotai Palotay Ödönné, Bp.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
341	Nr. 304	d)	Lapos pohárka. — <i>Becher, plattgedrückte Form.</i> Zsidó Múzeum, Óbuda — <i>Jüd. Museum, Altofen. Expos. 1935 : 34.</i>
	Nr. 303	e—f)	Evőkészlet. — <i>Tafelsilber.</i> e) Mus. Nat. Hung.; f) Pilinszky Ferenc dr., Bp.
342			Franciscus Xaverius Huber , M 1784, e. — 1808. (1784 előtt Pozsonyban működik. — <i>Vor 1784 in Preßburg tätig.</i>)
	Nr. 299	a)	Tajtékpipa verete. — <i>Fassung einer Meerschampaufe.</i> Museum, Kassa — <i>Kaschau.</i>
	Nr. 300	b)	Gyermek kard veretei. — <i>Beschläge eines Kindersäbels.</i> <i>Mus. Nat. Hung.</i>
343			Paulus Czigler , M 1793, e. — 1824.
	Nr. 311 +330	a)	Kanna. — <i>Kanne.</i> — <i>Empire.</i> M—H 23 Dr. Dukai Takách B.-né. Expos. 1912 (Szombathely — <i>Steinamanger</i>) : 645.
	Nr. 311	b)	Adománygyűjtő csésze. — <i>Tasse für Opfergaben.</i> Chevra Kadisa, Óbuda — <i>Alt-Ofen. Expos. 1935 : 35.</i>
344			Wenzel Gretschi , * 1749, M 1795, † 1821.
	Nr. 306	a)	Öröklámpa. — <i>Ewige Lampe.</i> <i>Mus. Nat. Hung.</i>
	Nr. 306	b)	Karos gyertyatartók. — <i>Armleuchter.</i> Koós Elemér, Zsarnó.
	Nr. 306	c)	Elefántcsontfeszület foglalatja. — <i>Fassung eines Elfenbeinkruzifixes.</i> XII. Auctio Ernst-Museum, Bp. (Csányi.)
	Nr. 310 +329	d)	Kánál. — <i>Löffel.</i> — „1811.“ † Báró Szalay Imre, Bp.
	Nr. 310	e)	Tajtékpipa kupakja. — <i>Fassung einer Meerschampaufe.</i> Műkereskedelem — <i>Kunsthandel</i> , Bp.
	Nr. 311 +330	f)	Úrmutató, drágakövekkel. — <i>Monstranz m. Edelsteinen.</i> Érseki kápolna, Eger — <i>Erzbischöfliche Kapelle, Erlau.</i>
345			Wolfgang Jocher , M 1798, e. — 1828.
	Nr. 302	a)	Gyertyatartó 3-szögű talpon. — <i>Leuchter auf dreieckigem Fuss.</i> <i>Mus. Nat. Hung. Expos. 1935 : 58.</i>
	Nr. 305	b)	Késpallók. — <i>Messerbänke.</i> Özv. Radnich Imréné, Zsámbék.

F. sz Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
346			Az előző kettő egyike. — <i>Einer der beiden vorigen Meister.</i> (Az első esetben az „I” egy második keresztnévet, a másodikban a „G” Goldschmiedet jelenthetne. — <i>Im ersten Falle würde das „I” einen zweiten Vornamen, im zweiten das „G” Goldschmied bedeuten.</i>)
	Nr. 297		Háromlábú serpenyő. — <i>Dreifüßige Kasserolle.</i> Mus. Nat. Hung. Expos. 1935 : 61.
347			Franciscus Pauscher, M 1805, e. — 1828.
	Nr. 307		Tintatartó négy lábú tálcán. — <i>Tintenfaß auf vierfüßiger Platte.</i> Mus. Nat. Hung. Expos. 1935 : 65.
348			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 307		Sótartók. — <i>Salzfässer.</i> — Empire. Weszelyné Engelmayer Mária, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
349			Edmundus Jocher, M 1806, e. — 1849.
	Nr. 308		a) Evőkészlet (Szalay Péterné, * 1774, névbetűivel). — <i>Tafelsilber.</i> † Bárá Szalay Imre, Bp.
	Nr. 308		b) Asztali csengő. — <i>Tischglocke.</i> — Empire. Műkereskedelem — <i>Kunsthandel</i> , Bp.
350			Josephus Wurtzinger, M 1809, e. — 1828.
	Nr. 309		a) Evőkészlet. — <i>Tafelsilber.</i> Szalay Győzőné, Bp.
	Nr. 311 + 330		b) Sótartó, utazókészlethez. — <i>Salzfaß in einem Reise-Etui.</i> Collectio Kilényi, Bp. (Csányi.)
351			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 310 + 329		a) Tajtékpipa kupakja. — <i>Fassung einer Meerschampauffeife.</i> Donáth Sándor, Bp.
	Nr. 311		b) Sótartó. — <i>Salzfaß.</i> Dr. Patay Józsefné, Bp. Expos. 1935 : 81.
352			Ugyanaz avagy — <i>Derselbe oder:</i> Josephus Willigut, M 1816, † 1843.
	Kopott Verwisch + 332		Sótartó. — <i>Salzfaß.</i> Dr. Nagy Ferenc, Bp.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
353	Nr. 313		Johannes Liebrich, M 1803, e. — 1849. Talpas, fedeles kanna. — <i>Kanne m. Deckel u. Fuß.</i> Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. Expos. 1935 : 99.
	Nr. 313		
	Nr. 314		b—c) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> b) Mus. Nat. Hung; c) Friedmann Izidor, Bp.
	Nr. 316		d) Tóramutató. — <i>Thorazeiger.</i> Zsidó Múzeum, Óbuda — <i>Jüd. Museum, Alt-Ofen</i> . Expos. 1935 : 41.
	Nr. 317		
	Nr. 319		e—f) Kegyeképkoronák. — <i>Kronen für Gnadenbilder.</i> Szt. Anna-templom — <i>St. Annen-Kirche</i> , Bp. Expos. 1935 : 21, 24.
354			Josephus (Carolus) Gretschl, M 1822, MC 1848 és — und Josephus Gretschl junior, tanul apjánál 1843—1848-ig s az 50-es években belép az üzletbe társnak — <i>lernte 1843—1848 beim Vater und tritt in dem 50-er Jahren in das Geschäft.</i> (Családi közlés. — <i>Familienmitteilung.</i>)
	Nr. 314		a) Üveg pohár és tányér foglalata. — <i>Fassung eines Glas- bechers m. Tasse.</i> Péchy Melánia, Eperjes. Exp. 1917 (Eperjes).
	Nr. 315		b) Cédrustartó doboz fedelén Amor-alakkal. — <i>Zederbe- hälter, auf dem Deckel Amor-Figur.</i> Zsidó Múzeum, Óbuda — <i>Jüd. Museum, Altofen</i> . Expos. 1935: 42.
	Nr. 316		c) Tejszínes kanna. — <i>Schmettenkanne.</i> Jankovich János dr., Bp.
	Nr. 318		d) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Özv. Gretschl Józsefné, Bp.
	Nr. 318		e) Két alamizsnagyűjtő csésze. — <i>Zwei Almosentassen.</i> Zsidó Múzeum, Óbuda. — <i>Jüd. Museum, Alt-Ofen</i> . Expos. 1935 : 46, 47.
	Nr. 320		f) Tejszínes kanna. — <i>Schmettenkanne.</i> Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> Bp.
	Nr. 321		g) Díszes evőkészlet. — <i>Reichverziertes Eßbesteck.</i> Mus. Nat. Hung.
	Nr. 321		h) Persely. — <i>Sammelbüchse.</i> Wertheimer Adolf, Bp. Expos. 1935 : 144.
	Nr. 323		i) Sótartó. — <i>Salzfaß.</i> Csekei Varjú Elemérné, Bp.
	Nr. 323		j) Két tóramutató. — <i>Zwei Torazeiger.</i> Zsidó Múzeum, Óbuda — <i>Jüd. Museum, Alt-Ofen</i> . Expos. 1935 : 49, 50.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
355		Gretschl	Ugyanaz. — Derselbe.
Nr. 313A + 332		a)	Asztali csengő, áttört szegélyű tányéron. — <i>Tischglocke auf einer Tasse mit durchbrochenem Rand.</i> Winkler Gyuláné, Sztankahermány.
Nr. 314 — 325		b)	Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Mt. sok budai családnál — <i>Privatbesitz in Ofner Häusern.</i>
Nr. 321		c)	Keresztelői emlékkanál. — <i>Löffel (Patengeschenk).</i> — „1846.“ † Báró Szalay Imre, Bp.
Nr. 323		d)	Szentségmutató, újbarokk. — <i>Monstranz. Neubarock.</i> Majtin Imre, Bp.
Nr. 323		e)	Koppantó tálcával. — <i>Lichtschere mit Tasse.</i> Mus. Nat. Hung.
356		MR	Mayer Roth, e. 1828. (Kaposy J.: M. o. ötvösök.)
Nr. 314			Kanna, tojásdad testén övszalag puttókkal. — <i>Kanne, am ovalen Leib Gürtelband mit Putten.</i> — <i>Empire.</i> Petneházi Brettner Sári, Bp. — Expos. 1935 : 135.
357		KOVÁCSY	Johannes Kovácsy, M 1841, e. — 1849.
—		a)	Kehely, alábbi felirattal: — <i>Kelch, mit folgender Inschrift:</i> „Ió · 14 · próbás ezüst ~ készítet; Rem... Kovácsy Ia Budán 1841 év.“ Piarista Múzeum — <i>Piaristen Museum</i> , Bp. Expos. 1935 : 135.
Nr. 320 + 333		b)	Ostyatányér rózsás szegélydísszel. — <i>Hostienteller, am Rande Rosenornament.</i> Ev. egyház, Körmöcbánya — <i>Ev. Kirche, Kremnitz.</i>
Nr. 320 + 333		c)	Koppantó. — <i>Lichtschere.</i> † Pekár Imre dr., Bp.
Nr. 320		d)	Talpas pohár. — <i>Becher auf hohem Fuß.</i> Fővárosi Múzeum <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. Expos. 1935 : 135.
358		CM	Carolus Missbrenner, M 1841, e. — 1848. (1848—1868 a pesti céh tagja — <i>Mitglied d. Pester Innung.</i>)
Nr. 320 + 333			Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Friedmann Izidor, Bp.
359		EG	Eduardus Gretschl, M 1848, e. — 1868.
Nr. 324 + 333			Pohár, alul öblös testén újrokoko keretben felirat. — <i>Becher mit Inschrift in einer neurokoko Kartouche.</i> — „1860.“ † Pekár Imre dr., Bp.

BUDAPEST-ÓBUDA

Ötvöseiről Schoen Arnold dr. a XVIII. század közepétől kezdve ismer-tetett¹ és lekötelező szívességgel közölt velem adatokat. Számuk akkoriban 5—6 lehetett egyidejűleg, 1828-ban 14.² Céh fennállásáról adatunk eddig nincs. 1820 és 1840 között önálló próba-bélyeget használnak,³ amelyben Óbuda címere,⁴ lilium látható, amely mellett vagy alatt többnyire a városnév pa-rányi kezdőbetűi: O és B olvashatók. Ellenőrző betűk szintén előfordulnak 1823-tól kezdve.

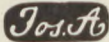

¹ Schoen Arnold dr.: Óbuda multjából, Bp. 1935, 51/58. — ² Kapossy János: Magyarországi ötvösök a XVIII—XIX. században, Budapest, 1934. — ³ Arch. Értesítő 1911, 49 (Köszeghy E.) — ⁴ Tagányi Károly: Magyarország címertára Bp. 1881.

BUDAPEST-ALTOFEN

Über hiesige Goldschmiede hat Dr. Arnold Schoen Daten von der Mitte d. XVIII. Jh. angefangen erforscht¹ und mir liebensw. mitgeteilt. Ihre Zahl beträgt um diese Zeit 5—6, in 1828 werden 14 erwähnt.² Von einer Zunft haben wir bisher keine Kenntnis. Zw. 1820 u. 1840 taucht ein eigenes Altofner Beschauzeichen auf³, das Stadtwappen, die Lilie⁴ mit den Anfangsbuchstaben des ung. Ortsnamens aufweisend. Kontrollbuchstaben kommen auch vor.

[illegible]

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
372	Nr. 361		Mathias Scherr (Scheer) , e. 1834—1848. (Műve szerint 1822-ben is működik. — <i>Nach Beschauz. schon 1822 tätig.</i>) Sókanálka. — <i>Salzlöffelchen.</i> Collectio Kilényi, Bp. (Csányi).
373	Nr. 362		Josephus Kräntz , † 1833. (Műve szerint 1823-ban is működik. — <i>Nach Beschauzeichen schon 1823 tätig.</i>) Filigránművű csésze. — <i>Tasse in Filigranarbeit.</i> Csekei Varjú Elemérné, Bp.
374	Nr. 363		Philippus Adler , e. 1828. (Műve szerint 1825-ben is működik. — <i>Nach Beschauzeichen schon 1825 tätig.</i>) <i>a—b) Tajtékipák kupakjai. — Beschläge von Meerschampaufpfeifen.</i> <i>a) Mus. Nat. Transsilv., Kolozsvár — Klausenburg; b) † Görgey János, Topore.</i>
375	Nr. 365		Ugyanaz — <i>Derselbe</i> <i>a) Tajtékipa verete. — Beschlag einer Meerschampaufpfeife.</i> Mus. Nat. Transsilv., Kolozsvár — Klausenburg.
	Nr. 365?		<i>b) Keresztelőérem filigránműves foglalata. — Fassung einer Patenmedaille. Filigranarbeit.</i> Museum, Nagyvárad — Grosswardein.
	Nr. 366		<i>c) Tóramutató. — Thorazeiger.</i> Zsidó Múzeum, Óbuda — Jüd. Museum, Alt-Ofen. Expos. 1935: 37.
	Nr. 367		<i>d) Keresztelőérem filigr. foglalata. — Patenmed. in Filigranfassung.</i> Mus. Nat. Hung. (Numism.)
	Nr. 367		<i>e) Filigránművű kosárka. — Körbchen in Filigranarbeit.</i> Mus. Nat. Hung.
	Nr. 367		<i>f) Tajtékipa verete. — Beschlag einer Meerschampaufpfeife.</i> Museum, Pozsony. — Pressburg.
376	Nr. 365—367		Josephus Polák , e. 1828. <i>a—e) Keresztelőérmek foglalatai. — Fassungen von Patenmedaillen.</i> <i>a—b) „1833“; c) „1871“; d) „1837“; e) „1848“</i> <i>a) c) e) Mus. Nat. Hung. (Numism.); b) Fekete Ignác, Bp. Expos. 1912: 882. d) Auctio Ernst. 1925. II. (Csányi).</i>
	Nr. 367		<i>f) Tórákészet 5 darabból. — Thorageschirr, 5 Stücke.</i> Zsidó Múzeum, Óbuda — Jüd. Museum, Alt-Ofen. Expos. 1935: 36.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
377	Nr. 365		Isaac Seitz, Josephus Soszperger avagy — oder Ignatius Stigler, e. 1828. Cukorfogó, áttört és vésett. — <i>Zuckerzange, graviert und durchbrochen.</i> Csekei Varjú Elemérné, Bp.
378	Nr. 365		Josephus Adler, e. 1828. Tajtékpipa verete. — <i>Beschlag einer Meerschaumpfeife.</i> Petróczy Lajos, Grancs-Petróc.
379	Nr. 367		a) Filigránművű gombok. — <i>Knöpfe in Filigranarbeit.</i> Csekei Varjú Elemérné, Bp.
	Nr. 367		b) Filigránművű ládika. — <i>Kästchen in Filigranarbeit.</i> Wieland Györgyné Wieland Andrea bárónő, Bp.
380	Nr. 365		Tajtékpipa verete. — <i>Beschlag einer Meerschaumpfeife.</i> Donáth Sándor Bp.

BUDAPEST-PEST

Az ötvösöknek már a török hódoltság előtt céhük volt. 1529-ből való szabályaikat ismerjük, mert más céhek részére is átírták azokat¹ (lásd bővebben Komárom alatt). A céhnek ekkori viszonyairól közelebbit nem tudok. A mestereknek 13 latos ezüsből kellett művelniök s a hamis pecsétet használó mestert megfosztották a mesterségétől. A pecsét alatt próbabélyeget kell értenünk. Azonban, hogy ez milyen lehetett, arra nézve az átírt céhszabályok nem adnak biztos útmutatást. A komáromi céhnek az itteniek alapján átírt

Die Goldschmiede hatten schon vor der Türkenzeit eine Zunft. Ihre Artikel von 1529 kennen wir aus Abschriften, die für andere Zünfte gemacht wurden.¹ (S. bei Komorn.) Näheres aus dieser Zeit ist mir über die Zunft nicht bekannt. Die Meister mußten 13 lötiges Silber verarbeiten, und diejenigen, die falsche Siegel gebraucht haben, wurden der Meisterschaft enthoben. Das Siegel ist offenbar das Beschauzeichen. Welcher Art dieses war, erfahren wir aus den überschriebenen Artikeln nicht. Die ungarische Artikeln der Komor-

magyar szabályai SVC betűkből alkotott monogramm ráütését írják elő a művekre, mint a „céhmesterség pöczétjét“, viszont a trencsényi szabályok latin szövege (l. 174. o.) T betű ráütését követeli ugyane helyen. Ebből éppúgy lehet következtetni, hogy a pesti szabály a céhmesterség pecsétjét (SVC = Signum Visitationis Cehae) írta elő próbabélyegül, mint azt, hogy a város kezdőbetűje: P volt a próba. Az utóbbi feltevés mellett szól, hogy a Fővárosi Múzeum egy XVIII. századi bélyegzőt őriz a pesti próbabélyegzők között, amely P betűt és 13-as számot tüntet fel. (381. sz.) Egyelőre hiteles pesti tárgyat nem ismerünk a török hódoltság előtti időből.

A nagyobb céhpecsét, melyet még a XIX. században is használnak,² mint itt az ábrán látható, még XVII. századi jellegű. Ebből azt következtethetnők, hogy a török uralom alól való felszabadulás után Pesten is megalakult az ötvöscéh. Ennek azonban a kétségtelenül 1760 előtti-nek s nem régiesen utánzottnak látszó pecséten kívül nincs nyoma. Ha lett volna is céh itt 1686 után, úgy rövidesen tönkre kellett volna mennie, mert a Rákóczi-kor zavarai és a pestis miatt elnéptelenedett a város. (1710-ben 300-ra apadt a lakosok száma.) Az ez után rohamosan fejlődni kezdő város ötvösei 1725 és 1759 között a budai céh (lásd ott) kültagjai. 1760-ban 7 mester eszközli ki a céh új szabályait.³

ner verlangen das Draufschlagen eines Monogrammes aus den Lettern SVC, als Siegel der Zunftmeisterschaft, während der Text der Trencsiner Artikel (s. S. 174) an derselben Stelle das Anbringen eines T vorschreibt. Daraus könnte man auf die Anwendung des SVC-Zeichens (= Signum Visitationis Cehae), aber geradeso auch auf die Anwendung des Anfangsbuchstaben des Stadtnamens, also: P, als Beschauzeichens schließen. Für die letztere Annahme spricht ein, im Hauptst. Museum aufbewahrtes Beschauzeichen (XVIII. Jh.) mit P und 13 (Nr. 381). Vorläufig ist kein Werk sicherer Pester Provenienz aus der Zeit vor der Türkenherrschaft bekannt.

Das größere Zunftsiegel, das noch im XIX. Jh. gebraucht wurde,² weist noch, wie es die Abbildung nebenan zeigt, auf das XVII. Jh. hin. Daraus könnte man folgern, daß nach der Türkenzeit auch in Pest eine Innung gegründet wurde. Außerdem, scheinbar vor 1760 und nicht

später archaisierend nachgemachten Siegel spricht aber nichts dafür. Wenn auch eine Zunft nach 1686 bestanden hätte, wäre sie bald zu Grunde gegangen, denn durch die Rákóczi-Kriege und die Pest entvölkerte sich die Stadt. (In 1710 ist die Einwohnerzahl 300.) Zwischen 1725 u. 1759 waren die Goldschmiede der sich rasch entwickelnden Stadt Mitglieder der Ofner Zunft (s. dort). Im J. 1760 erwirken 7 Meister die neue Zunftordnung.³

Ez időből származik a céh kisebb, rokokó jellegű pecsétje.⁴

A céh a várossal együtt gyorsan erősödött és népesedett.⁵ A címtárak szerint⁶ 1803-ban 6 arany- és 9 ezüstműves volt a városban, 1815-ben 28 arany- és 28 ezüstműves, 1839-ben 19 arany- és 16 ezüstműves. Horváth Henrik dr., aki a pesti ötvösökre vonatkozólag beható kutatásokat végzett, a Fővárosi Múzeumban őrzött céhnapló és egyéb források alapján 1760 és 1867 között kétszáznál több mestert állapított meg. Az általa, valamint Nagy Lajos dr. által is gyűjtött levéltári adatok, amelyek sajtó alatt vannak⁷ s melyeket a szerzők szíves készséggel bocsátottak rendelkezésemre, továbbá Schoen Arnold dr. szíves közlései szolgáltak alapul az alább következő mesterjegyek meghatározásához.

A próbabélyegek a város címerét, az egytornyos várkaput ábrázolják.⁸ A legelső változatokon még éppen úgy, mint a város legrégebbi pecsétjén,⁹ a kapunyílást sajátosan széles keret veszi körül.

1761 és 1818 között ellenőrző betűket is használnak.¹⁰

A céhnek egy serlege fennmaradt 1836-ból, amelyet a Fővárosi Múzeumban őriznek. Ugyanott a próbabélyeknek számos ponca is megvan.

Aus dieser Zeit stammt das kleinere Rokoko-Siegel der Zunft.⁴

Mit der Stadt wuchs und bevölkerte sich rasch die Innung.⁵ Laut Adreßbücher⁶ waren in 1803: 6 Gold- und 9 Silberschmiede in der Stadt, 1815: 28 Gold- u. Silberschmiede, 1839: 19 Gold- u. 16 Silberschmiede. Dr. Heinrich Horváth, der sich mit den Pester Goldschmieden eingehend befaßt hat, kennt aus den Zunftprotokollen u. anderen Archivalien zwischen 1760 u. 1867 über 200 Meister. Seine Daten, ergänzt durch die Forschungsergebnisse Dr. Ludwig Nagy's, die demnächst erscheinen sollen⁷ und die von beiden Forschern mir mitgeteilt wurden, sowie gefl. Mitteilungen Dr. Arnold Schoen's, bildeten die Grundlage zu den Identifizierungen der weiter folgenden Meisterzeichen.

Als Beschauzeichen diente das Stadtwappen: Burgtor mit einem Turm.⁸ In den ersten Varianten ist das Burgtor, wie im alten Stadtsiegel,⁹ mit einem auffallend breiten Rahmen umgeben.

Von 1761 an bis 1818 waren auch Kontrollbuchstaben in Gebrauch.¹⁰

Ein erhalten gebliebener Innungsbecher v. 1836 wird im Hauptst. Museum aufbewahrt, wo auch viele Punzen des Beschauzeichens erhalten sind.

¹ Századok 1877, 405 és 795 (Rómer F.); Kmetty Béla: A magyar ötvösök helyzete a XVI. században. Bp., 1912. — ² Arch. Ért. 1892, 430 (Mihalik J.); Múz. és Könyvt. Ért. 1912, 292 (Köszeghy E.), rajzzal. — ³ Századok, mint 1. — ⁴ Múz. és Könyvt. Ért. 1912, 292. — ⁵ Schmall: Adalékok Budapest történetéhez, 142—162. — ⁶ Adreßbuch d. k. Freystadt Pesth 1803, 1805, 1815. — ⁷ Budapest Régiségei XII. kötet. — ⁸ Rosenberg: Der Goldschmiede Merkzeichen I. 1890. — Knies: Die Punzierung in Österreich, Wien, 1896; Tafel VIII, 1—11. — ⁹ Tagányi Károly: Magyarország címertára, Bp. 1881. — ¹⁰ Múgyűjtő, 1931, 132 (Horváth H.).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
381		? XVIII. sz. ? XVIII. Jh.	395		Ca 1815	409		1836
382		1760	396		1818	410		1837
383		1763	397		1821	411		1838
384		1764/65	398		1822	412		1839
385		1768/74	399		1823	413		1840
386		Ca 1775	400		1824	414		1841
387		Ca 1776	401		1826	415		1842
388		Ca 1777	402		1827	416		1843
389		Ca 1778	403		1829	417		1844
390		1785/86	404		1831	418		1845
391		1792/96	405		1832	419		1846
392		Ca 1800	406		1833	420		1847
393			407		1834	421		1848
394		Ca 1810	408		1835	422		1849

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
423		1850	430		1858	437		1866
424		1851	431		1859	438		1867
425		1852	432		1860	439		Pipakupa-próba <i>Pfeifenbeschlagpunze</i> Fémfinomsági jel <i>Feingehaltszeichen</i> ca 1860
426		1854	433		1861	440		
427		1855	434		1862	441		
428		1856	435		1863	442		Aranypróbák XIX. sz. 1. fele <i>Goldpunzen</i> XIX. Jh. 1. Hälfte
429		1857	436		1865	443		
						444		
						445		Aranypróba <i>Goldpunze</i> ca 1860

Ellenőrző betűk 1761 május 24-től 1818-ig átlag két-három évenként változva voltak ezüst tárgyakon használatban. (Az évszám mellett zárójelben jelzem a hónapot s napot, amikor Horváth Henrik dr. megállapítása szerint az ellenőrző betűt változtatták.) Arany tárgyakon később is előfordulnak.

Kontrollbuchstaben waren von 24. V. 1761 an bis 1818 für Silberarbeiten in Gebrauch und wechselten durchschnittlich in 2—3 Jahren. (Neben der Jahreszahl ist Monat u. Tag des Buchstabenwechsels nach Dr. H. Horváth in Klammern angegeben.) An Goldarbeiten kommen sie auch später vor.

446 „A“ 1761—1762 (VI. 23)	452 „G“ —1781 (VII.)	458 „M“
447 „B“ —1763 (VI. 12)	453 „H“ —1783 (X. 27)	459 „N“
448 „C“ —1765 (VI. 16)	454 „I“ —1785 (X. 4)	460 „O“
449 „D“ —1767 (VI. 19)	455 „J“ —1787 (XII. 9)	461 „P“
450 „E“ —1768 (VI. 13)	456 „K“ —1792 (XII. 9)	462 „Q“ 1816—1818 (XII. 15)
451 „F“ —1774 (VI. 12)	457 „L“ —1796 (XII. 8)	463 „A“ 1818 (XII. 15) — rövid ideig - kurze Zeit

1835-től kezdve a próbabélyeg és mesterjegy mellett külön helyi bélyeg lép fel. Ezt Mark Rosenberg (R³ 9400) a mesterjegy kiegészítő részének tartja. Miután azonban e bélyegnek azonos alakjai különböző mesterjegyekkel is fordulnak elő, inkább a próbabélyeg kiegészítésének tekinthetők, amelyeket nyilván a céh próbálómestereinek kellett a tárgyakra alkalmazniok.

Um 1835 treten neben den Beschau- und Meisterzeichen gesonderte Ortsstempel auf. Dieselbe sollen nach Mark Rosenberg (R³ 9400) einen integrierenden Teil des Meisterzeichens bilden. Da aber dieselben Formen dieses Stempels mit verschiedenen Meisterzeichen vorkommen, sind sie eher als Ergänzungen der Beschauzeichen anzusehen, die von den Zeichenmeistern angebracht worden sind.

464	PESTH	Um 1835 körül	468	PESTH	Um 1850 körül
465	PESTH	„ 1837 „	469	PESTH	„ 1858 „
466	PESTH	„ 1839 „	470	PEST	} Helybélyegző arany tárgyakra. Ortsstempel für Goldarbeiten.
467	PESTH	„ 1844 „	471	PEST	

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
472	Nr. 382	IF	Josephus Fauser, e. 1751, MC II. 1761—1762, † 1762. a) Kehely trébelt rokokódísszel. — <i>Kelch mit getr. Rokokoverzierung.</i> Szent Anna-templom — St. Annenkirche, Bp. Műgyűjtő 1931, 131 (Horváth H.), képpel — m. Abbildung. Expos. 1935: 2.
	Nr. ? +446		b) Kanalak kagylódísszel. — <i>Löffel mit Muschelverzierung.</i> Fővárosi Múzeum — Hauptst. Museum, Bp. Expos. 1935: 53, 54.
	Nr. 383		c) Ciborium. — <i>Ziborium.</i> — Rokoko. „1763“. R. k. pléb.-templom — Pfarrkirche, Hatvan.
	Nr. 385		d) Barokk gyertyatartók. — <i>Leuchter. Barock.</i> M.-tul., Nagycenk — Privatbesitz, Gross-Zinckendorf (Csányi).
473	Nr. 384 +449	MA	Michaël Abrahámffy, e. 1756—1787. Kardhüvely veretei. — <i>Beschläge einer Säbelscheide.</i> — Rokoko. Gróf Bánffy Miklós, Bp. Expos. 1927: 492.
474	Nr. 382 +446	SI	Josephus Schätzl, M 1757, MC 1763, e. † 1767. a) Tejeskanna. — <i>Milchkanne.</i> b) Kávéskanna. — <i>Kaffee-kanne.</i> a) Fővárosi Múzeum — Hauptst. Museum, Bp.; b) Ernst-Museum, Bp. (Csányi).
	Nr. ? +447		c) Ékszerartó doboz; barokk. — <i>Schmuckkasette. Barock.</i> Gróf Csáky Mihály, Szepesmindszent — Bethendorf.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
474	Nr. 384 +448 Nr. 384 +449 Nr. 385	d) Kehely. — <i>Kelch</i> . — Rokoko. Ferenciek zárdája — <i>Franziskanerkloster</i> , Gyöngyös. Expos. 1935: 3. e) Gyertyatartó négyszögű talpon. — <i>Leuchter auf viereck. Fuß</i> . Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 51. f) Kanálkák kagylódísszel, — <i>Löffelchen mit Muschel- verzierung</i> . Csekei Varjú Elemérné, Bp.	
475	Nr. 382 +446 Nr. 390 +454	 Franciscus (Josephus?) Trautzi , e. 1760—1778. a) Kehely a Szentháromság képével. — <i>Kelch, daran Hl. Dreifaltigkeit</i> . Ferenci kolostor — <i>Franziskanerkloster</i> , Gyöngyös. Expos. 1935: 5. b) Cukortartó, árktolt csészével. — <i>Zuckerbehälter mit ge- furchter Schale</i> . † Báró Szalay Imre, Bp.	
476	N. 392? +456	 Johannes Kojanitz , e. 1759—1785. Kehely patenával. — <i>Kelch m. Patene</i> . — Louis XVI. R. k. pléb.-templom — <i>Pfarrkirche</i> , Gyula.	
477	Nr. ? +447 Nr. 384 +448 N. 384? +449 Nr. 385 +451 N. 387? +451 N. 387? +452 Nr. 387 +452 Nr. 388 +452	 Josephus Pasperger I , e. 1762—, † 1791. (A család nevét Paschbergernek is írják. — <i>Der Familienname wird auch Paschberger geschrieben</i> .) a) Feszület. — <i>Kruzifix</i> . — Rokoko. „1763“. Szt. Bertalan-templom — <i>Bartholomaeus-Kirche</i> , Gyöngyös. b) Bors- és mustártartó. — <i>Pfeffer- und Senfgefäß</i> . — Rokoko. Prinz Heinrich Reuss, Wien. Rosenberg ³ 9409. c) Kehely, aranyozott. — <i>Kelch, vergoldet</i> . M—H 31, 8 Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 14. d) Gyertyatartó 8-szögű talpon. — <i>Leuchter auf 8-eckigem Fuß</i> . Özv. Radvánszky Andorné, Radvány. e) Ereklyetartó feszület. — <i>Kruzifix m. Reliquien</i> . Ferenci kolostor — <i>Franziskanerkloster</i> , Gyöngyös. Exp. 1935: 11. f) Kehely ékkövekkel. — <i>Kelch m. Steinen besetzt</i> . Rokoko. R. k. pléb.-templom — <i>Pfarrkirche</i> , Kecskemét. Expos. 1896: 2351. R ³ 9410. g) Kehely. — <i>Kelch</i> . — Rokoko. M—H 31, 5 Főv. Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. Expos. 1913: 115. Múz. és Könyvt. Értesítő, 1913, 129. (Csányi K.) h) Cukortartó, fedelén rózsaszál. — <i>Zuckerdose, a. d. Deckel Rose</i> . Dr. Pekár Imre, Bp.	

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
478	N. 391? +454 Nr. 392 +454 ?	IP	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . a) Sugaras szentségmutató. — <i>Strahlenmonstranz</i> . — Empire. ? ... Expos. 1884. R ³ 9412. b) Kávéskanna. — <i>Kaffeekanne</i> . Dr. Neogrády Lajosné, Lőcse — <i>Leutschau</i> . c) Kávéskanna. — <i>Kaffeekanne</i> . Rakovszky Antal, Kocsóc (Csányi).
479	Nr. 384 +448	SR	Simon Reichenpfalter, M 1763, e. —1772. Cukortartó. — <i>Zuckerbehälter</i> . Nagy Ferenc dr., Bp.
480	Nr. 384 +449 Nr. 385 +450 Nr. 385 +451	SR	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . a) Elefántesontkupa foglalata. — <i>Fassung einer Elfenbeinkanne</i> . Dr. Hirschler Henrik, Bp. R ³ 9407 a) (<i>Besitzer noch: Herzogl. Cumberlandsche Silberkammer, Wien—Penzing.</i>) Expos. 1927: 457; 1935: 56, képpel — <i>mit Abbildung</i> . b) Aranyozott szentségmutató. — <i>Vergoldete Monstranz</i> . ? templom — ? Kirche, Bp. R ³ 9407 b). c) Öröklámpa. — <i>Ewige Lampe</i> . — Rokoko. R. k. pléb.-templom — <i>Pfarrkirche</i> , Sátoraljaújhely.
481	Nr. 387 +449 Nr. 392 +451 Nr. ? +451	PD	Paulus Dallinger, e. 1766—1771. a) Ciborium körtenoduszán és talpán hat bordával. — <i>Ziborium, Fuß u. Birnennodus sechsmal gerippt</i> . R. k. pléb.-templom, Pinkafő — <i>Pfarrkirche</i> , Pinkafeld. Exp. 1912. b) Aranyozott hólyagos serleg. — <i>Verg. Buckelpokal</i> . — „1738”. (?) <i>A. S. Drey, München. R³ 9413. (Nach dem Kontrollbuchstaben sollte das Werk aus 1768 und nicht aus 1738 stammen.)</i> c—d) Kehely és kenyérosztótányér. — <i>Kelch u. Hostienteller</i> . „1769”. Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Ócsa. Expos. 1934: M. S. 2, 3.
482	Nr. ? +451 Nr. ? +451	MS	Johannes Michaël Schwager, e. 1769—1822. a) Kehely, kagylós keretekben jelenetekkel Jézus életéből. — <i>Kelch m. Scenen aus d. Leben Jesu</i> . M—H 29,8 Szt. Anna-templom — <i>St. Annen-Kirche</i> , Bp. Expos. 1935: 4. b) Díszkanál. — <i>Zierlöffel</i> . Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
482	Nr. 386 +452		c) Kehely körtenodusszal. — <i>Kelch m. Birnennodus.</i> — „1776“. — Mus. Nat. Hung.
	Nr. 389 +452		d—e) Tórákészlet részei. — <i>Teile eines Thorageschirrs.</i> — Zsidó Múzeum, Óbuda — <i>Jüd. Museum, Alt-Ofen.</i> Expos. 1935: 27, 28.
483	Nr. 388 +452		Georgius Raisch , M 1772, e. —1782. a) Kehely. Kései rokokó. — <i>Kelch, spätrokoko.</i> — Benecs kolostor, Komárom — <i>Benediktinerkloster, Komorn.</i>
	?		b) Cukortartó doboz. — <i>Zuckerdose.</i> — Mauthner Alfréd, Bp. Expos. 1927: 439.
	Nr. 389 +452		c—d) Sótartók. — <i>Salzfässer.</i> c) Egry Aurélné. Expos. 1927: 711; d) Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum.</i>
484	Nr. 386 +452		Lambertus Hartl , M 1777, e. —1793. a—b) Két gyertyatartó. — <i>Zwei Leuchter.</i> — Mus. Nat. Hung.
	N. 393? +457		c) Kanna. — <i>Kanne.</i> — Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Árokalja (Csányi).
485	Nr. 391 +457		Johannes Michaël Miller , M 1781, e. — 1798. Tóradísz. — <i>Thoraschmuck.</i> — Zsidó Múzeum, Óbuda — <i>Jüd. Museum, Alt-Ofen.</i> Expos. 1935: 29.
486	Nr. 393 +457		Franciscus Zeller , M 1783, e. —1798. (1802-ben már nem él. — <i>Vor 1802 gestorben.</i>) a) Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1798.“ — M—H 23 Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Héves. Expos. 1934: M. S. 10.
	Nr. 392 +459		b) Könyvesat. — <i>Buchschließe.</i> — Mauthner Alfréd, Bp.
487	Nr. 391 +457		Franciscus Pasperger , M 1787, MC 1812, 1828. a) Öröklámpa. — <i>Ewige Lampe.</i> — b) Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1795.“ — c) Két kehely. — <i>Zwei Kelche.</i> — „1797.“ a) Pekár Imre dr., Bp. — b) Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Gomba. Expos. 1934. — c) Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Fülöpszállás. Expos. 1934: M. S. 6, 8, 9.
	Nr. 393 +458		d) Kanna. — <i>Kanne.</i> — e) Gyűjtőcsésze. — <i>Sammeltasse.</i> — d) Pekár I. dr., Bp. — e) Chevre Kadisa, Óbuda — <i>Alt-Ofen.</i> Expos. 1935: 31.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
487	Nr. 393 +459		f) Olajtartó. — <i>Ölbehälter</i> . — „1811“. Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 18.
	Nr. 393 +460		g) Csát. — <i>Schnalle</i> . — „1806.“ — h) Kehely. — <i>Kelch</i> . — „1806.“ g) Ev. egyház, Beszterce — <i>Ev. Kirche, Bistritz</i> . — h) Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Pomáz</i> . Expos. 1934: M. S. 11.
	N. 393? +461		i) Csát. — <i>Schnalle</i> . — j) Tóradisz. — <i>Thoraschmuck</i> . i) Föv. Múzeum — <i>Hauptst. Museum, Bp.</i> Expos. 1935: 72. — j) Zsidó Múzeum, Óbuda — <i>Jüd. Museum, Alt-Ofen</i> . Expos. 1935: 32
488			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 393 +460		a) Asztaldísz. — <i>Tafelaufsatz</i> . Özv. Herzog Mórné báróné, Bp. Expos. 1935: 73.
	Nr. 395 +461		b—c) Kelyhek. — <i>Kelche</i> . — „1815“. Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> . b) Bp. Kálvin-tér. Expos. 1934: M. S. 14. — c) Páty. Expos. 1934: M. S. 15, 16.
	Nr. 398		d) Persely. — <i>Sammelbüchse</i> . — e) Sótartó. — <i>Salzfaß</i> . d) Chevra Kadisa, Óbuda — <i>Alt-Ofen</i> . Expos. 1935: 38. — e) Dr. Pa- tay Józsefné, Bp. Expos. 1935: 95.
	Nr. 404		f) Késpallók. — <i>Messerbänke</i> . Csekei Varjú Elemérné, Bp.
489			Mathias Kuhnert, M 1788, † 1795.
	Nr. 391 +456		a) Cukortartó doboz. — <i>Zuckerdose</i> . — b) Evőeszköz. — <i>Tafelsilber</i> . a) Museum, Debrecen, — <i>Debrezin</i> . — b) Özv. Nánássyné, Eger — <i>Erlau</i> .
	Nr. 391 +457		c—d) Kávés- és tejszínes kanna, medaillonokban nőalakokkal. — <i>Kaffee- u. Schmettenkannen m. Frauengestalten in Me- daillons</i> . Báró Kohner Adolf, Bp.
	Nr. 391 +457		e) Cukortartó urna, fedelén lepke. — <i>Zuckerbehälter in Urnen- form, auf d. Deckel Schmetterling</i> . Iglói Szontágh József, Rozsnyó — <i>Rosenau</i> .
	Nr. 391 +457		f) Két gyertyatartó. — <i>Zwei Leuchter</i> . — Louis XVI. Ráth-Museum, Bp.
490			Josephus Trautzi, e. 1791—1827.
	Nr. 393 +459		a) Pipaveret. — <i>Pfeifenbeschlag</i> . Műkereskedelem — <i>Kunsthandel</i> . Bp.
	Nr. 393		b) Gyertyatartók. — <i>Leuchter</i> . Mus. Nat. Hung.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
491			Josephus Prandtner senior, e. 1791—, † 1837.
	Nr. 391 +456		a) Kanna 3 madárlábon. — <i>Kanne auf 3 Vogelfüßen</i> . Benedek Imre, Bp.
	Nr. 392 +457		b) Cukortartó urna. — <i>Zuckerbehälter in Urnenform</i> . Motesiczky László, Bp.
	Nr. 393 +457		c) Tálca. — <i>Tischbrett</i> . Dr. Halász Aladár, Bp. Expos. 1935: 78.
	Nr. 393 +458		d) Levita kancsó és tál. — <i>Leviten-Kanne u. Schlüssel</i> . Zsidó Múzeum, Óbuda — <i>Jüd. Museum, Alt-Ofen</i> . Expos. 1935: 30.
	Nr. 393 +458		e) Díszkard verete. — <i>Beschläge eines Prunksäbels</i> . Mus. Nat. Hung.
492			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 393 +460		a) Kosárka. — <i>Körbchen</i> . — b) Csat. — <i>Schnalle</i> . a) Wolfner Gy., Bp. Expos. 1935: 71. — b) Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 70.
	Nr. 393 +461		c) Cukortartó négy lábon. — <i>Zuckerdose auf vier Füßen</i> . Ráth-Museum, Bp.
493			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 394 +461		a) Két kehely és tányér. — <i>2 Kelche u. Hostienteller</i> . — „1816.“ — b) Cukorszóró. — <i>Zuckerstreuer</i> . a) Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Cegléd. Expos. 1934: M. S. 17, 18, 19. b) Főv. Múzeum — <i>Haupt. Museum</i> , Bp.
	Nr. 395 +462		c) Öröklámpa. — <i>Ewige Lampe</i> . Auctio „Szent György Céh“, 1910, Bp.
	Nr. 396		d) Kehely. — <i>Kelch</i> . — „1820.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Abony. Expos. 1934: M. S. 22.
	Nr. 396		e—f) Gyertyatartó és fényellenző. — <i>Leuchter u. Lichtschirm</i> . Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 77, 82.
	Nr. 397		g) Tálka. — <i>Schüsselchen</i> . Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 90.
	Nr. 401		h) Sótartó. — <i>Salzfaß</i> . Wolfner Gyula, Bp. Expos. 1935: 104.
494			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 400		a) Evőeszköz. — <i>Tafelsilber</i> . Mus. Nat. Hung.
	Nr. 401		b) Kehely. — <i>Kelch</i> . — „1821.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Aba. Expos. 1934: M. S. 23.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
494	Nr. 405	c)	Kanna. — <i>Kanne</i> . — „1832.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Dörsöd. Expos. 1934: M. S. 30.
495		Prundtner	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 397	a)	Sótartók. — <i>Salzfässer</i> . Friedmann Izidor, Bp.
	Nr. 399	b)	Betegetető csésze. — <i>Krankentasse</i> . Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 98.
	Nr. 400	c)	Kehely. — <i>Kelch</i> . — „1824.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Felcsút. Expos. 1934: M. S. 26.
	Nr. 401	d)	Tányér. — <i>Teller</i> . Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 112.
	Nr. 403 + 493	e)	Két díszváza. — <i>Zwei Prachtvasen</i> . Főv. Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. Magyar Iparművészet, 1915, 34, képpel — <i>mit Abbildung</i> . Expos. 1935: 110.
496		AM	Antonius Müller, e. 1794—1815.
	Nr. 391 + 457	a)	Kanal. — <i>Löffel</i> . Mus. Nat. Hung.
	Nr. 393 + 459	b)	Sajkaalakú sótartó. — <i>Kahnförmiges Salzfaß</i> . Mus. Nat. Hung.
	Nr. ? + 459	c)	Öröklámpa. — <i>Ewige Lampe</i> . Józsefvárosi pléb.-templom — <i>Josefst. Pfarrkirche</i> , Bp. (Dr. Leyer K.)
497		LF	Leopoldus Fischer, M 1795, MC 1806, † 1809.
	Nr. 393 + 457	a)	Kenyérosztó tányér. — <i>Hostienteller</i> . — „1796.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Bp. Kálvin-tér. Expos. 1934: M. S. 7.
	Nr. 393 + 457	b—c)	Kanna és lábas. — <i>Kanne u. Kasserolle</i> . — <i>Empire</i> . Dr. Deutsch József, Bp. Expos. 1927: 731; 1935: 64.
	Nr. 393 + 459	d)	Díszkard. — <i>Prunksäbel</i> . — e) Gyertyatartó. — <i>Leuchter</i> . d) Gróf Teleki Domokos. Expos. 1935: 74. — e) Özv. Mautherné, Bp. Expos. 1935: 60.
	Nr. 393 + 460	f)	Díszkard. — <i>Prunksäbel</i> . — g) Kanal. — <i>Löffel</i> . f) Museum, Sopron — <i>Ödenburg</i> . — g) Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp.
498		DT	Dominicus Trautzl, e. 1796—1827.
	Nr. 395 + 462	a)	Kehely. — <i>Kelch</i> . — „1817.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Nagyszokoly. Expos. 1934: M. S. 21.

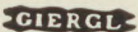

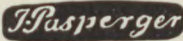

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
498	Nr. 396 +463	b) Evőkanál. — <i>Löffel</i> . Csekei Varjú Elemérné, Bp.	
499	Nr. 444 +470	FXCS Franciscus Xaverius Christianus Schletter, M 1799, MC 1807, e. — 1822. (Aranyműves. — <i>Goldschmied.</i>) Zománcos arany karperec. — <i>Goldenes Armband m. Email</i> . Winckhler Ernőné, Szepesszombat — <i>Georgenberg</i> .	
500	Nr. 394 +461	 Josephus Zahn , e. 1802—1828. a) Kanna. — <i>Kanne</i> . Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Kecskemét.	
	Nr. 395 +462	b) Sótartó. — <i>Salzfaß</i> . Kőszeghy Antalné, Bp.	
501	Nr. 393 +459	 Thomas Trautzi , e. 1803—1815. a) Persely, sírhantidomú. — <i>Sammelbüchse in Grabform</i> . Zsidó Múzeum, Óbuda — <i>Jüd. Museum, Alt-Ofen</i> . Expos. 1935: 33.	
	Nr. 393 +459	b) Tajtékpipa verete. — <i>Beschläge einer Pfeife</i> . <i>Großherzog von Baden, Schloß Karlsruhe, R¹ 2369</i> .	
502	Nr. 444	 Georgius Schwartz , M 1804, † 1836. (Aranyműves. — <i>Goldschmied.</i>) „E“ ellenőrző betűvel — <i>Mit dem Kontrol buchstaben „E“</i> : Pecsétgyűrű Jakubovich-címerrel. — <i>Siegelring m. Wappen</i> . † Jakubovich Emil dr., Bp.	
503	Nr. 394 +461	 Johannes Kriek , e. 1806—1844, 1816—1826, próbames- ter. — <i>Zeichenmeister</i> . a) Szaruserleg foglalata. — <i>Fassung eines Hornbechers</i> . Mus. Nat. Hung.	
	Nr. 394 +461	b) Kehely. — <i>Kelch</i> . Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Szilasbálhás. Expos. 1934. M. S. 20.	
	Nr. 396	c) Sótartó. — <i>Salzfaß</i> . Mus. Nat. Hung.	
504		 Josephus Szent-Pétery , * 1781 Rimaszombat, M 1810, † 1862. A XIX. század legkiválóbb magyar ötvösművé- sze, a bécsi és besztercebányai ötvöscéhek tiszteleti tagja, a párisi akadémia tagja. (Életrajza Horváth Henrik dr. tollából sajtó alatt.) — <i>Der hervorragendste Goldschmiedekünstler Ungarns im XIX.</i> <i>Jh., Ehrenmitglied der Zünfte in Wien u. Neusohl, Mitglied der Akad.</i> <i>in Paris. (Seine Biographie von Dr. Horváth erscheint nächstens.)</i>	

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
504	Nr. 394 + 461		a) Kehely Keglevich-címerrel. — <i>Kelch m. Wappen.</i> — „Jos. Szentpeteri fecit pro specimine artis Pesthini Ao 1811 die 24 Martii.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Szilvásvárad. Expos. 1934: M. S. 12.
	Nr. 395 + 462		b—c) Kanna és cukortartó. — <i>Kanne u. Zuckerbehälter.</i> Fleissig J., Bp. Expos. 1935: 75, 76.
	Nr. 396 + 463		d) Kanna. — <i>Kanne.</i> — „1820“. — e) Tál kígyós füllel. — <i>Schüssel mit Schlangenhenkeln.</i> — f) Fedeles kanna. — <i>Deckelkanne.</i> d) Ref. egyház — Ref. Kirche, Rimaszombat. — e) Wertheimer A., Bp. Expos. 1935: 85. — f) Föv. Múz. — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 109.
	Nr. 398		g) Kávészkanna. — <i>Kaffeekanne.</i> Benedek I., Bp.
	Nr. 401		h—i) Cukortartó és lábas. — <i>Zuckerbehälter u. Kasserolle.</i> Mus. Nat. Hung.
	Nr. 402		k) Tál. — <i>Schüssel.</i> — „1828“. Ref. egyház — Ref. Kirche, Kecskemét.
505			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 398		a) Fedeles kanna. — <i>Deckelkanne.</i> — b) Két kanál. — <i>Zwei Löffel.</i> a) Wertheimer A., Bp. — b) Iparm. Múz. — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: a) 91; b) 92—93.
	Nr. 399		c—d) Kenyérosztó tányérok. — <i>Hostienteller.</i> Ref. egyház — Ref. Kirche, c) Makó; d) Kiskúnhalas. Expos. 1934.
	Nr. 399		e) Kávékészlet 5 darabból. — <i>Kaffeesservice aus 5 Stücken.</i> Máriássy Andorné, Bp. Expos. 1935: 96, képpel. — <i>M. Abbildung.</i>
	Nr. 400		f) Keresztelő tál és kanna. — <i>Taufschüssel u. Kanne.</i> Ref. egyház — Ref. Kirche, Bp. Kálvin-tér. Expos. 1935: 19.
	Nr. 400		g) Plakett a pesti lövölde tréb. látképével. — <i>Plakett mit getr. Ansicht der Pester Schießstätte.</i> 10 × 21 Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 100.
	Nr. 401		h) Kókuszdió cukortartó. — <i>Zuckerbehälter m. Kokosnußschale.</i> Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 102.
	Nr. 402		i) Talpas serleg. — <i>Stengelpokal.</i> Wertheimer Adolf, Bp. Expos. 1935: 108.
506			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 405		a) Űrasztali tányér. — <i>Hostienteller.</i> Ref. egyház — Ref. Kirche, Abádszalók. Expos. 1935: 20.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
506	Nr. 415	b)	Lábas. — <i>Kasserolle</i> . — c) Kehely. — <i>Kelch</i> . M—H 20, 3 b) Mus. Nat. Hung. — c) Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Hajdúböszörmény. Expos. 1935: b) 128; c) 23.
	Nr. 417	d)	Díszkard. — <i>Prunksäbel</i> . — e—f) Serlegek. — <i>Pokale</i> . d) Iparm. Múz. — <i>Kunstgew. Mus. Bp.</i> — e) Fodor Oszkár, Bp. — f) Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: d) 133; e) 131; f) 132.
	Nr. 418	g)	Kehely. — <i>Kelch</i> . — „1840.” Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Szentmártonkáta. Expos. 1934: M. S. 33.
	Nr. 419	h)	Késbakok, 6 drb. — <i>Messerbänke, sechs Stücke</i> . Mus. Nat. Hung.
	Nr. 420	i)	Oltárfeszület. — <i>Altarkreuze</i> . M—H 80 Székesegyház, Székesfehérvár — <i>Bischöfl. Kirche, Stuhlweissenburg</i> . Expos. 1935: 25, képpel — <i>M. Abbildung</i> .
	Nr. 420	j—k)	Portási bot és díszkard. — <i>Prunkstab u. Prunksäbel</i> . Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 141, 142.
	Nr. 421	l)	Kehely az utolsó vacsora tréb. képével Leonardo után. — <i>Kelch, daran getr. Leonardo's Abendmahl</i> . Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Kecskemét. Expos. 1934: M. S. 38.
	Nr. 421	m)	Díszkard. — <i>Prunksäbel</i> . Glück Frigyesné, Bp. Expos. 1935: 147.
	Nr. 422	n)	Kanál. — <i>Löffel</i> . Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 148.
	Nr. 423	o)	Mentelánc. — <i>Mantelkette</i> . Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 149.
	Nr. 424	p)	Szivarszipka, rajta plaszt. kiképzett álló agár. — <i>Zigarrenspitz, darauf eine stehende Windhundfigur</i> . Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp.
507			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 420	a)	Fedeles doboz. — <i>Dose</i> . Wertheimer Adolf, Bp. Expos. 1935: 140.
	Nr. 432	b)	Sarkantyú. — <i>Sporen</i> . Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 155.
508			Ugyanannak jegye aranyra. — <i>Zeichen desselben für Gold</i> .
	Nr. 444 + 463		Pecsétgyűrű címeres karneollal. — <i>Siegelring mit Karneol</i> . Mus. Nat. Hung. Jelentés a M. N. Múzeum 1912. évi állapotáról, 47.
508 ^A			— Ugyanannak jegynélküli domborművei — <i>Desselben Meisters Relief-Arbeiten ohne Zeichen</i> :
	—	a)	Nagy Sándor átkelése a Granichuson. Rézdombormű. — <i>Alexander d. Große am Granichus. Kupfer</i> . — „1830”. 35 × 60 Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 157.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
508 ^A	—		b) Porus király fogságbaesése. Ezüstdombormű. — <i>König Porus' Gefangennahme. Silber.</i> — „1850“. 31,5 × 64,5 Littmann S. Sándor. Expos. 1935: 160.
	—		c) Vitam et sanguinem. Réz. — <i>Treuebezeugung d. ung. Stände vor M. Theresia. Kupfer.</i> „1852“. 58 × 50
	—		d) Budavár bevétele. Réz. — <i>Zurückeroberung d. Ofner Burg. Kupfer.</i> — „1853“. 52 × 50
	—		e) Krisztus a Kálvárián. Réz. — <i>Christus am Kalvarienberg. Kupfer.</i> — „1855“. 49 × 44 c—e) Iparm. Múz. — <i>Kunstgew. Museum, Bp.</i> Expos. 1935: 161—163.
	—		f—g) „Zrínyi kirohanása“ és „Barbarossa ikoniai ütközete“. Ezüst domborművek. — <i>Zrinyis Ausfall und Barbarossa's Schlacht bei Ikonia. Silberreliefs.</i> 37 × 23 Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 158, 159.
509	Nr. 444		Carolus Thiel, e. 1811—1828. Pecsétgyűrű Ratkovszky-címerrel. — <i>Siegelring m. Wappen.</i> Ratkovszky Károly, Bp.
510	Nr. 394 +460		Fridericus Kronberger, e. 1814—1828. a) Borsszóró hordócska. — <i>Pfeffertonne.</i> Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 59.
	Nr. 394 +461		b) Kanna. — <i>Kanne.</i> b) Föv. Múzeum — <i>Hauptst. Museum, Bp.</i> Expos. 1935: 66.
	Nr. 400		c) Szavazó urna. — <i>Wahlurne.</i> c) Chevra Kadisa, Óbuda — <i>Alt-Ofen.</i> Expos. 1935: 40.
511	Nr. 395 +462		Talán — <i>Vielleicht Josephus Blettel</i> örökösei — — 's Erben, — e. 1815. (Az 1785—1811-ig szereplő J. Blettelnek tulajdonítható jegy nem fordult elő 1816-nál korábbi próbával. — <i>Das Zeichen könnte J. Blettel, e. 1785—1811, gehören, doch es kam mit früherem Beschauzeichen, als 1816 nie vor.</i>)
	Nr. 408		a) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Özv. Szirányiné, Bp.
			b) Szelence. — <i>Dose.</i> Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum, Bp.</i>
512	Nr. 396 +463		Josephus Nickl, e. 1815—1828. a) Sakktábla és figurák. — <i>Schachbrett m. Figuren.</i> Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum, Bp.</i> Expos. 1935: 84.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
512	Nr. 397		b) Két gyertyatartó. — <i>Zwei Leuchter</i> . Friedmann Izidor, Bp.
513	Nr. 400		Antonius Starzer, M 1816, e. —1864. Sótartó. — <i>Salzfaß</i> . Dr. Patay Józsefné. Expos. 1935: 101.
514	Nr. 407 —421		Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . Tálca és evőeszközök. — <i>Tischbrett u. Tafelsilber</i> . Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp.
515	Nr. 395 +462		Aloisius Giergl, M 1817, e. —1850. a) Cukortartó cizellált dísszel. — <i>Zuckerbehälter, ziseliert</i> . Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. M—H 7, 6
	Nr. 395 +462		b) Só- és borstartó. — <i>Salz- u. Pfefferbehälter</i> . † Báró Szalay Imre, Bp.
	Nr. 396		c) Cukortartó urna. — <i>Zuckerbehälter in Urnenform</i> . M—H 17 „Verfertigt von Alois Giergl bürgl. Silberarbeiter in Pesth im Jahre 1818“. Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. Magyar Iparművészet, 1915, 34, képpel — <i>M. Abbildung</i> . Expos. 1935: 88.
	Nr. 397		d) Alacsonyperemű tál. — <i>Schüssel m. niederem Rand</i> . Székesegyház — <i>Bischöfl. Kirche</i> , Temesvár.
	Nr. 398		e) Sótartó. — <i>Salzfaß</i> . Chorin Ferenc Bp. Expos. 1935: 94.
	Nr. 401		f) Asztalkészlet. — <i>Tafelsilber</i> . Wertheimer Adolf, Bp. Expos. 1935: 105.
	Nr. 405		g) Mosdótál és pohár. — <i>Waschschüssel und Becher</i> . Bethlenfalvy Ernőné, Hunfalva — <i>Hunsdorf</i> .
	Nr. 415		h) Agarászserleg, fedelén agár. — <i>Pokal, auf d. Deckel Wind- hundfigur</i> . Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 126.
	Nr. 419		i) Evőeszköz. — <i>Tafelsilber</i> . Mus. Nat. Hung.
516	Nr. ?		Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . a) Kehely. — <i>Kelch</i> . „Fecit Aloysius Giergl Pestini. 1817.“ R. k. pléb.-templom — <i>Pfarrkirche</i> , Bp.—Lipótváros. (Nagy L.)
	Nr. 398		b) Cukortartó. — <i>Zuckerbehälter</i> . — <i>Empire</i> . Piarista Múzeum — <i>Piaristen Museum</i> , Bp.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
517			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 409		a)	Evőkészlet. — <i>Tafelsilber.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp. Expos. 1935 : 117.
Nr. 410		b)	Díszkard, melyet Klauzál Gábor kapott Csengrád m. közönségétől. — <i>Prunksäbel.</i> Mus. Nat. Hung. Arch. Ért. 1874, 103 (Ortvay T.).
Nr. 413		c)	Fedeles doboz lóversenydíj aranyainak befogadására. — <i>Deckeldose für Wettrennen-Premie.</i> Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 125.
Nr. 415		d)	Kehely. — <i>Kelch.</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Munkács.
Nr. 419		e)	Fedeles doboz lóversenydíj aranyainak befogadására. — <i>Deckeldose für Wettrennen-Premie.</i> Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 138.
518			Johannes Pasperger, M 1817, e. — 1839.
Nr. 396		a)	Gyümölcstartó, szára : női alak. — <i>Tafelaufsatz. Schaft: Frauengestalt.</i> — b) Sótartó. — <i>Salzfaß.</i> Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. a) Expos. 1935 : 89.
Nr. 401		c)	Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> — d) Sótartó. — <i>Salzfaß.</i> c) Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 106. — d) † Spőner Sándor, Tállya.
Nr. 403		e)	Késbak sótartóval. — <i>Messerbank m. Salzfaß.</i> Dr. Halász Aladár, Bp. Expos. 1935: 111.
Nr. 405		f)	Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1833.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Gyömrő. Expos. 1934: M. S. 32.
519			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 400			Kávéskanna, hordóalakú. — <i>Kaffeekanne, faßförmig.</i> Benedek Imre, Bp.
520			Christophorus Mayle, M 1817, e. — 1840. (Aranyműves. 1844-ben már nem él. — <i>Goldarbeiter. 1844 nicht mehr am Leben.</i>)
Nr. 444 + 471			Aranygyűrű titkos rekesszel. — <i>Goldring m. Geheimfach.</i> Friedmann Izidor, Bp.
521			Josephus Pieroth, M 1819, e. — 1860. (A meghatározás, illetve a többi, 518, 534, 537. sz. IP-jegyektől való különválasztás a jeggyel eddig előfordult próbabélyegegek kora alapján történt, de véglegesnek még nem tekinthető. — <i>Der Versuch der Identifizierung, bzw. Absonderung von den anderen JP Marken, Nr. 518, 534, 537, geschah auf Grund der mit der Marke bisher vorgekommenen Beschauzeichen.</i>)

Lf. Nr. F. sz.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
521	Nr. 401	a—b)	Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . a) Mus. Nat. Hung. — b) Divéky Ágostné, Alsó-Kubin.
	Nr. 413	c)	Kehely. — <i>Kelch</i> . Ref. egyház — Ref. Kirche, Gyömrő. Expos. 1934: M. S. 32.
	Nr. 414	d)	Pacificale. R. k. pléb.-templom — Pfarrkirche, Nyíregyháza.
	Nr. 417	e)	Sótartó. — <i>Salzfaß</i> . Baumann Antalné, Bp.
522	Nr. 400		Franciscus Schmidt , M 1820, e. —1865. Levita kanna. — <i>Leviten-Kanne</i> . M—H 22 Zsidó Múzeum, Óbuda — Jüd. Museum, Altofen. Expos. 1935: 39.
523	Nr. 409		Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . a) Tojástartó. — <i>Eiertasse</i> . Fővárosi Múzeum — Hauptst. Museum, Bp.
	Nr. 411	b)	Kávészkanna. — <i>Kaffeekeanne</i> . Benedek Imre, Bp.
	Nr. 413	c)	Tóramutató. — <i>Thorazeiger</i> . Zsidó Múzeum, Óbuda — Jüd. Museum, Altofen. Expos. 1935: 45.
	Nr. 426	d)	Pohár. — <i>Becher</i> . — „1855”. Dr. Nagy Ferenc, v. b. t. t., Bp.
524	Nr. 401		Carolus Laky , M 1821, e. —1864. a) Gombolyagtartó. — <i>Garnhälter</i> .
	Nr. 412	b)	Ecet-olajtartó. — <i>Essig- u. Ölbehälter</i> . a—b) Fővárosi Múzeum — Hauptst. Museum, Bp.
525	Nr. 408		Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . a) Sótartó. — <i>Salzfaß</i> . Tószeghy Richárd, Bp.
	Nr. 415	b)	Két gyertyatartó. — <i>Zwei Leuchter</i> . Mus. Nat. Hung.
	Nr. 416	c)	Kehely. — <i>Kelch</i> . — „1843.” M—H 23 Ref. egyház — Ref. Kirche, Pálfa. Expos. 1934: M. S. 35.
526	Nr. 428		Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . a) Kenyérosztótányér. — <i>Hostienteller</i> . Ref. egyház — Ref. Kirche, Szentmártonkáta. Expos. 1934: M. S. 36.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
526	Nr. 432	b)	Cukorfogó — <i>Zuckerzange</i> . Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp.
	Nr. 433	c)	Űrmutató. — <i>Monstranz</i> . Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 26.
	Nr. 434	d)	Kehely. — <i>Kelch</i> . Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Lepsény. Expos. 1934: M. S. 40. M—H 29, 5
527			Georgius Müller, M 1822, e. —1864. (Aranyműves. — <i>Goldarbeitermeister</i> .)
	Nr. 444 + 470	a)	Kígyós gyűrű, aranyból, nyitható rekeszében haj. — <i>Gol-dener Schlangenring, daran Kapsel mit Haarlocke</i> .
	Nr. 440 + 471	b)	Aranygyűrű Comppemann angol tábornok miniatür-képével. — <i>Goldring mit Miniaturportrait</i> . a—b) Mus. Nat. Hung. — b) Jelentés a M. N. Múzeum állapotáról, 1912: 47.
528			Josephus Müller, M 1823, e. —1864.
	Nr. 401	a)	Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Friedmann Izidor, Bp.
	Nr. 407	b)	Kanna, késő empire. — <i>Kanne. Spätempire</i> . † Pekár Imre dr., Bp.
529			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 405	a)	Sótartó 3 golyólabon. — <i>Salzfaß auf 3 Kugelfüssen</i> . Váradi Szűts Irén, Bp.
	Nr. 406	b)	Pékcéh serlege. — <i>Beckerzunftpokal</i> . Mus. Nat. Hung.
	Nr. 421	c)	Levesestál. — <i>Terrine</i> . Dr. Hirschler Henrik, Bp. Expos. 1935: 146.
530			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 409	a)	Kávéskanna. — <i>Kaffeekanne</i> . Bárcziházi Bárczy Elek, Bp.
	Nr. 411	b)	Karosgyertyatartó. — <i>Armleuchter</i> . Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 120.
	Nr. 412	c)	Csengő. — <i>Glocke</i> . M—H 10
	Nr. 413	d)	Gyertyatartó. — <i>Leuchter</i> . c—d) Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 121, 124.
531			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 405	a)	Evőkészlet. — <i>Eßbesteck</i> . Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 114.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
531	Nr. 419	b)	Lábas. — <i>Kasserolle</i> . Dr. Deutsch József, Bp. Expos. 1935: 137.
532	Nr. 408	a)	JT Josephus Trautzi junior, M 1826, e. — 1844. Evőkészlet. — <i>Tafelsilber</i> . Özv. Várallyai Dezsőné, Nyíregyháza.
	Nr. 411	b)	Kávéskanalak. — <i>Kaffeelöffel</i> . Garam Jenő, Bp.
533	Nr. 401	a)	CFS Talán — <i>Vielleicht</i> Franciscus Schiberna, e. 1831— 1849. (Amennyiben már 1826-ban működött. — <i>Wenn er schon 1826 tätig war.</i>) Sótartó. — <i>Salzfaß</i> . Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 103.
	Nr. 409	b)	Levesmerőkanál. — <i>Suppenschöpfelöffel</i> . Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Bp.
534	Nr. 404	a)	JP Josephus Pasperger II, e. 1827. (Lásd a megjegyzést 521. sz. a. — <i>Siehe Bemerkung Nr. 521.</i>) Sótartó, szára indián-alak. — <i>Salzfaß, Schaft ein Indianer</i> . Wertheimer Adolf, Bp. Expos. 1935: 122.
	Nr. 408	b)	Üvegdoboz fedele. — <i>Deckel einer Glasdose</i> . Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 116.
535	Nr. 407	a)	PRANDTNER Johannes Prandtner, M 1828, e. — 1839. Kézi gyertyatartó. — <i>Handleuchter</i> . Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Bp.
	Nr. 408	b)	Úrmutató. — <i>Monstranz</i> . — c) Evőkészlet. — <i>Eßbesteck</i> . Mus. Nat. Hung. c) Expos. 1935: 115.
	Nr. 409	d)	Az ötvöscéh pohara. — <i>Becher d. Goldschmiedezunft</i> . Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp.
536	Nr. 412		Prandtner Ugyanaz avagy — <i>Derselbe oder</i> Josephus Prandtner junior, M 1837. Evőeszközök magántulajdonban. — <i>Tafelsilber in Privatbesitz</i> .
537	Nr. 418	a)	JP A két előző egyike. — <i>Einer der beiden obigen Meister</i> . Két sórtartó. — <i>Zwei Salzfüßer</i> . Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp.
	Nr. 422	b)	Pohár, virágkehelyidomú. — <i>Tulpenbecher</i> . Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 129.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
538		FO	Fridericus Offenmüller , e. 1827—1864. (Aranyműves. — <i>Goldarbeitermeister</i> .)
	Nr. 444 +471		Aranygyűrű feszülettel. — <i>Goldring m. Kruzifix</i> . Friedmann Izidor, Bp.
539		SZIGETI	Samuel Szigeti , M 1831, e. — 1849. (Aranyműves. — <i>Goldarbeitermeister</i> .)
	Nr. 444 +471		Zománcos aranygyűrű gyémánttal. — <i>Goldring m. Email u. Diamant</i> . Friedmann Izidor, Bp.
540		PARCZER	Josephus Parczer , M 1836, e. — 1864.
	Nr. 411		Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel</i> . Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 119.
541		GOSZMANN	Georgius Goszmann , * 1807, M 1836, MC 1860.
	Nr. 409		a) Gyűrűtartó: szárnyas puttó horgos állvánnyal. — <i>Ringhälter: Putto Gerüst haltend</i> . Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 118.
	Nr. 413		b) Persely. — <i>Sammelbüchse</i> . c) Kehely. — <i>Kelch</i> . b) Föv. Múz. — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. — c) Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Szentmártonkáta. Expos. 1934: M. S. 33.
542		99	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 411		a) Koppantó. — <i>Lichtschere</i> . — b) Kis kanna. — <i>Kl. Kanne</i> . a) Dr. Egerer Gedeon; b) Dr. Nagy Ferenc, v. b. t. t., Bp.
543		99	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 417		a) Kehely. — <i>Kelch</i> . Ref. Egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Tiszaderzs. Expos. 1934: M. S. 37.
	Nr. 417 —422		b) 17 darab pecsenyenyárs. — <i>17 Stück Bratenspieße</i> . Wertheimer Adolf, Bp. Expos. 1935: 130.
	Nr. 418		c) Egressy Gábor emlékerlege, fedelén Thália plasztikus alakja. — <i>Pokal, gewidm. d. großen Schauspieler Egressy. Auf d. Deckel Thalia</i> . — „1845“. Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 136.
	Nr. 419		d) Asztali csengő. — <i>Tischglocke</i> . Mus. Nat. Hung. Expos. 1935: 123.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
543	Nr. 420	e) Tűtartó. — <i>Nadelbehälter.</i> f) Cukortartó. — <i>Zuckerdose.</i> e) Főv. Múz. — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. — f) Undi M., Bp.	
	Nr. 423	g) Serleg, újbarokk. — <i>Pokal, neubarock.</i> † Pekár Imre dr., Bp.	
	Nr. 423	h) Cukorszóró. — <i>Zuckerstreuer.</i> Iparm. Múz. — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 151.	
	Nr. 427	i) Kis szelence. — <i>Kleine Dose.</i> Dr. Egerer Gedeon, Bp.	
	Nr. 428	j) Gyertyatartó, empire darab párja. — <i>Leuchter, einem Empirestück nachgemacht.</i> Bárczyházi Bárczy Elek, Bp.	
	Nr. 430	h) Gyümölcsstartó. — <i>Tafelaufsatz.</i> Dr. Deutsch József, Bp. Expos. 1935: 150.	
544		 Josephus Redl , M 1839, e. — 1849. (Aranyműves. — <i>Goldarbeitermeister.</i>)	
	Nr. 444 + 471	Aranygyűrű türkizzel. — <i>Goldring mit Türkis.</i> Museum, Kassa. — <i>Kaschau.</i>	
545		 Andreas Heuffel , * 1813 Bazin-Böding, M 1841, e. — 1860.	
	Nr. 440	a—b) Keresztelő érmek foglalatjai. — <i>Fassungen von Patentmedaillen.</i> a) „1864“. Mus. Nat. Hung. (Numism.)	
546		BOLLO Melchior Bollo , * 1787 Bártfa — <i>Bartfeld</i> , e. 1842—1860. (Aranyműves. — <i>Goldarbeitermeister.</i>)	
	Nr. 444 + 470	Arany kígyósgyűrű. — <i>Goldring, eine Schlange darstellend.</i> Eisenstädter Ödön, Bp.	
547		SCHICKINGER Josephus Schickinger , M 1842, e. — 1849.	
	Nr. 420	Festékesdoboz. Marastoni Jakabnak, az első magyar festészeti akadémia alapítójának, ajándékozták tanítványai. — <i>Farbenkassette. Dem Begründer der Kunstakademie geschenkt von seinen Schülern.</i> — „1847“. Főv. Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp. Expos. 1935: 143.	
548		SCHLETTER Franciscus Schletter junior , M 1842, * 1891.	
	Nr. 432	Késbakok. — <i>Messerbänke.</i> Műkereskedelem — <i>Kunsthandel</i> , Bp.	

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
549		PN	Paulus Neugeboren , M 1843, e. — 1864. (Aranyműves. — <i>Goldarbeitermeister</i> .)
	Nr. 444 +470		Arany pecsétgyűrű, karneollal. — <i>Gold. Siegelring m. Karneol</i> . Hencz Károly dr., Bp.
550		PATITS	Franciscus Patits , M 1845, e. — 1868. (Aranyműves. — <i>Goldarbeitermeister</i> .)
	Nr. 444 +470		Arany pecsétgyűrű. — <i>Goldener Siegelring</i> . Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp.
551			Valószínűleg ugyanaz. — <i>Wahrscheinlich derselbe</i> .
	Nr. 438		Kanalak. — <i>Löffel</i> . Fővárosi Múzeum — <i>Hauptst. Museum</i> , Bp.
552		KIRNER	Georgius Kirner , M 1846, e. — 1868.
	Nr. 431		Kanalak. — <i>Löffel</i> . Kenessey Gyuláné, Székesfehérvár — <i>Stuhlweissenburg</i> .
553		PHT	Philippus Trittenwein , M 1847, e. — 1864.
	Nr. 425 —435		Evőeszközök magántulajdonban. — <i>Tafelsilber in Privatbesitz</i> .
554		CM	Carolus Missbrenner , M 1848, e. — 1868.
	Nr. 432		Keresztelőérem foglalata. — <i>Fassung einer Patenmedaille</i> . Mus. Nat. Hung. (Numism.)
555		SJ	Johannes Stolz , e. ca 1850.
	Nr. 423		a) Fésűtartó üvegdoboz fedele. — <i>Deckel einer Glaskassette</i> . Özv. Puky Józsefné, Bp.
	Nr. 428		b) Evőkészlet. — <i>Tafelsilber</i> . D'Isoz Kálmán, Bp.
556		Jegy nélkül <i>Ohne Zeichen</i>	Adalbertus (Béla) Rappel , M 1851, e. — 1868.
	—		Kehely. — <i>Kelch</i> . — Neorokoko. „Rappel Bélától Pesten. — 1861.“ Kegytemplom — <i>Wallfahrtskirche</i> , Máriaradna.
557			? Joséphus Teschlag , M 1851, e. — 1868. (Aranyműves. — <i>Goldarbeitermeister</i> .)
	Nr. 437		Kanál. — <i>Löffel</i> . Mus. Nat. Hung.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
558		Csh	Paulus Cseh, e. 1860—1868. (Művei szerint már 1857-ben működik. — <i>Nach Werken schon 1857 tätig.</i>)
Nr. 429			Csésze és cukorfogó. — <i>Tasse und Zuckerzange.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgew. Mus.</i> , Bp. Expos. 1935: 154.
559		Cs.P.	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 430			Evőeszközök magántulajdonban. — <i>Tafelsilber in Privatbesitz.</i>
—438			
560		IC	Ignatius Cserekviczky, e. 1860—1868.
Nr. 435			Evőeszköz m.-tulajdonban. — <i>Tafelsilber in Privatbesitz.</i>
561		JF	J. Fiktorovich, e. 1860—1864. (Céhen kív. — <i>A. d. Zunft.</i>)
Nr. 445			Arany pecsétgyűrű topázzal. — <i>Gold. Siegelring m. Topas.</i>
+471			Szerző tulajdona — <i>Im Besitze d. Verfassers.</i>
562		DM	Michael Dietrich, e. 1862—1868.
Nr. 434			Evőeszköz m.-tulajdonban. — <i>Tafelsilber in Privatbesitz.</i>
563		MD	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 435			Evőeszköz m.-tulajdonban. — <i>Tafelsilber in Privatbesitz.</i>
564		WM	Wilhelm Meitinsky, e. 1864--68. (Céhen kívül. — <i>Außer der Zunft.</i>)
Nr. 444			Arany pecsétgyűrű. — <i>Goldener Siegelring.</i>
+470			Csekei Varjú Elemérné, Bp.
565		JL	J. Lehmann, e. 1864—1868. (Céhen kív. — <i>A. d. Zunft.</i>)
Nr. 437			Sótartó. — <i>Salzfaß.</i> Csekei Varjú Elemérné, Bp.
565 ^A		NT	
Nr. 439			Tajtékpipa verete. — <i>Beschlag einer Meerschampfeife.</i> † Petrőczy Lajos, Grancs-Petróc.

CSÁKTORNYA

TSCHAKATHURM

ČAKOVEC.

A vegyes céh 1765-i latin szabályai (Orsz. Levéltár, Art. Cehales I, 367—372) az ötvösöket is említik.

Die Privilegien der gemischten Zunft aus 1765 (Staatsarchiv, Bp.) erwähnen auch Goldschmiede.

DEBRECEN

Az ötvöscéh már a XVI. század elején fennáll s ez időben a nagyváradai ötvöscéhvel köt szövetséget, amelyet 1590-ben az ötvösök megújítanak.¹ A céh szabályait már 1557-ben átveszik a kecskeméti ötvösök.² A régi céhszabályokat újabbakkal bővítve 1598-ban adja ki a város s Rudolf király 1600-ban megerősíti azokat.³ A díszesen kiállított címlappal⁴ bíró eredeti oklevél az Országos Levéltárban van.

Az ötvösök száma 1600-ban⁵: 16, 1732-ben⁶ és 1744-ben⁷: 8, 1807-ben⁸: 2.

Az ötvöscéh pecsétje a XVII. század elejéről ismeretes.⁹

A céh egyéb emlékeiből egy ónkancsó 1743-ból s egy fajánszkorsó 1744-ből¹⁰ a debreceni múzeumban, egy aranyozott ezüst céhpohár a Magyar Nemzeti Múzeumban látható.

Az 1598-i céhszabályok szerint a mestereknek 13 latos ezüsből kellett művelniök s minden fél girát meghaladó műre rá kellett ütnie a mesternek a jegyét. Próbabélyegről ez időben nem esik szó. A XVII. században és a XVIII. század első felében vésett és poncolt jegyek egyaránt használatosak. A század második felében kétségtelenül kimutatható, hogy az apostoli kettőskeresztet használják próbabélyegül. 1807 körül megszűnt a céh.¹¹

DEBREZIN

Die Zunft der Goldschmiede besteht schon am Anfang des XVI. Jh. und schließt mit der von Großwardein eine Union, welche 1590 erneuert wird.¹ Die Zunftartikel werden 1557 von den Kecskeméter Goldschmieden entlehnt.² Die alten Privilegien werden, durch neue ergänzt, von der Stadt in 1598, von König Rudolf in 1600 bekräftigt.³ Die Originalurkunde, mit prächtigem Tittelblatt,⁴ befindet sich im Staatsarchiv zu Budapest.

Die Zahl der Goldschmiede war 1600⁵: 16, 1732⁶ und 1744⁷: 8, 1807⁸: 2.

Das Zunftsigel ist vom Anfang des XVII. Jh. bekannt.⁹

Von den Zunftdenkmälern ist ein Zinnkrug von 1743 und ein Fayencekrug von 1744¹⁰ im städt. Museum, ein vergoldeter Silberpokal von 1744 im Ung. Nat. Museum zu sehen.

Laut der Artikel von 1598 waren die Meister verpflichtet 13 lötiges Silber zu verarbeiten und jedes Werk von über $\frac{1}{2}$ Gira mit Meisterzeichen zu versehen. Beschauzeichen werden nicht erwähnt. Im XVII. Jh. und in der 1. Hälfte des XVIII. Jh. sind gravierte und gepunzte Meisterzeichen in Gebrauch. In der 2. Hälfte ist die Anwendung des Doppelkreuzes als Beschauzeichen zweifellos nachweisbar. Um 1807 wurde die Zunft aufgelöst.¹¹

A XIX. században a város címeréből vett Agnus Dei van a céh nélkül dolgozó mesterek próbabélyegeiben.

Den Meistern d. XIX. Jh. dient als Beschauzeichen das, aus dem Stadtwappen genomene Agnus Dei.

¹ Archaeologiai Értesítő 1883, 237 (Ballagi A.). — ² Hornyik János: Kecskemét város története II. 271. — ³ Századok 1877, 800 (Rómer F.). — Történelmi Tár 1887, 595 (Révész K.). — ⁴ Czobor—Szalay: M. o. Művészeti Emlékei II., LXXVI. 2. — ⁵ Századok 1877, 800. — ⁶ Archaeologiai Értesítő 1904, 385 (Illésy J.). — ⁷ A céhpohár felirata szerint — Laut Inschriften des Zunftpokals. — ⁸ Szűcs István: Debrecen története, 991. — ⁹ Múz. és Könyvt. Ért. 1912, 288 (Kőszeghy E.). — ¹⁰ Czobor—Szalay op. cit. — ¹¹ Zoltai Lajos dr. közlése, akinek számos adatot köszönhetek a városi levéltárból. — Gefl. Mitteilung v. Dr. L. Zoltai aus d. Stadtarchiv.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung
566		XVIII. század 2. fele 2. Hälfte XVIII. Jh.	569		XIX. század 1. fele 1. Hälfte XIX. Jh.
567		ca 1780—1805.	570		XIX. század közepe Mitte XIX. Jh.
568		XIX. század eleje Anfang XIX. Jh.	571		1865 körül Um 1865.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
-------------------	------------------------------	---

572

a) Pohár, alul hengeres, övparkánya fölött tölcéséres; peremén vésett, aranyozott indaszalag. XVI. sz. — *Becher, unten zylindrisch, über d. Gurtleiste trichterförmig; am Lippenrand gravierte, vergoldete Rankenguirlande. XVI. Jh.*

Múzeum, Debrecen — *Debrecin*. (Halápon találták XVI. sz. érmekkel telve — *Wurde in Haláp, Meierhof Debrecins, mit Münzen aus dem XVI. Jh. gefüllt gefunden.*)

b) Pohár vésett lambrekénnel. — *Becher m. grav. Lambrequin.* — „1579.“ (Utólag 1529-re hamisítva. — *Nachträglich in 1529 geändert.*)
M—H 25,5

Grófi Andrássy Géza, Bp. — *Expos. 1884: IV, 3, 39; 1931: 91.* (Tévesen tüntették fel erdélyinek, 1884-ben még tudták, hogy az ónodi egyházé volt. — *Auf der Ausstellung 1931 wurde das Werk irrtümlich für Siebenbürger Arbeit ausgegeben; 1884 war es bekannt, dass es aus Ónod stammt.*)

573

Martinus Zegedi (Szegedi), e. 1600—1645.

a) Fedeles kanna, heng. testét oszlopos ívek tagolják. — *Deckelkanne, der zylindrische Leib durch Arkatur gegliedert.* — „1631.“

Ref. egyház, Debrecen — *Ref. Kirche, Debrecin.*

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
573		Mesterjegy nélkül, hasonló alakú vésett jelzéssel : <i>Ohne Marke, mit ähnlichem gravierten Zeichen :</i> b) Verejtékes pohár, aranyozott. — <i>Tränenbecher, vergoldet.</i> — Ca. 1630. Ref. egyház — Ref. Kirche, Tiszaluc. Expos. 1934 : XIII, 56, 1. (Csányi.)
574		Michael Beri , e. 1627. (Csányi) a) Úrasztali pohár, peremén indadísz. — <i>Abendmahlsbecher, am Lippenrand Rankenornament.</i> — „1630.“ M—H 13 Ref. egyház — Ref. Kirche, Dancsháza. Expos. 1934 : V, 53, 13. b) Fedeles kupa, testén oszlopoktól tartott boltívek. — <i>Deckelkanne, am Leib Arkatur.</i> — „1640.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Hajdúböszörmény. Expos. 1934 : V, 46, 16. c) Verejtékes talpaspohár. — <i>Kluftbecher mit Tränen verziert.</i> Ref. egyház — Ref. Kirche, Tiszaszentimre. Expos. 1934, IV, 45, 5.
575		a) ⁱ Kenyérosztótányér. — <i>Hostienteller.</i> — „1628.“ Ref. egyház, Debrecen — Ref. Kirche, Debrezin. Expos. 1934, V, 52, 6. Hasonló jegy, azonban inkább FD-nek olvasható — <i>Ähnliches Zeichen doch eher als FD zu lesen :</i> b) Úrasztali tányér. — <i>Hostienteller.</i> — „1610.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Nyírbátor. Expos. 1934 : V, 47, 64 (Csányi.)
576		Gregorius Gyursa , e. 1645. (Csányi) a) Kenyérosztótányér vésett címerrel. — <i>Hostienteller m. grav. Wappen.</i> — „1629.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Nagybajom. Expos. 1934 : V, 53, 53 (Csányi). b) Pohár, peremén vésett arabeszk. — <i>Becher, am Lippenrand grav. Arabesken.</i> Ref. egyház — Ref. Kirche, Sarkad. Expos. 1934 : VI, 49, 9 (Csányi).
577		— Stephanus (István) Sárközi , e. 1647—1650. Vésett „SI“ monogrammal — <i>Mit graviertem Monogramm „SI“ :</i> a) Fedeles kanna kiöntő csőrrel, testén oszlopoktól tartott boltívek. — <i>Deckelkanne m. Ausgußschneppe, am Leib Arkatur.</i> — „1671.“ Ref. egyház, Debrecen — Ref. Kirche, Debrezin. Vésett „S:I“ betűkkel — <i>Mit graviertem Lettern „S:I“ :</i> b) Hasonló tárgy ugyanott. — <i>Ähnliches Werk daselbst.</i> — „1679.“

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
578		<p>— Stephanus (István) Ecsedi, e. 1677—1678. Véssett „E : I“ betűkkel — <i>Mit gravierten Lettern „E : I“ :</i> Fedeles kupa a XVII. sz. 2. feléből, fedelében felirat 1765-i átalakításról. — <i>Deckelkanne, XVII. Jh. 2. Hälfte, laut der Inschrift im Deckel 1765 umgearbeitet.</i> Ref. egyház, Debrecen — Ref. Kirche, Debrecin.</p>
579		<p>— Johannes Kiskomáromi, e. 1680. Véssett jelzésekkel — <i>Mit gravierten Signaturen :</i> a) Kenyérosztó tál, közepén koszorúban felirat. — <i>Hostienschüssel, in der Mitte Inschrift in Blumenkranz.</i> „... 1680. KISKOMÁROMI: ÖTVES: IANOS“ Ref. egyház, Debrecen — Ref. Kirche, Debrecin. b) Hasonló tárgy ugyanott. — <i>Ähnlicher Gegenstand daselbst.</i> „... 1680. K:K:EÖTVES: IANOS“ (<i>Eötves, ötvös = Goldschmied.</i>)</p>
580		<p>Fedeles kanna. — <i>Deckelkanne.</i> — „1684.“ Ref. egyház, Debrecen — Ref. Kirche, Debrecin.</p>
581		<p>Andreas Pesti, e. 1715—1720. a) Fedeles kupa, hengeres testén oszlopokon nyugvó ívek. — <i>Deckelkanne, am zylindrischen Körper Arkatur.</i> — „1703.“ Ref. egyház, Debrecen — Ref. Kirche, Debrecin. b) Hólyagos serleg. — <i>Buckelpokal.</i> — „1713.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Komádi. Expos. 1934 : VI, 49, 6 (Csányi). c) Céhpohár. — <i>Zunftbecher.</i> — (Renov. 1758.) <i>Auctio, Ernszt-Museum, Bp. (Csányi.)</i></p>
582		<p>Michaël Márialaki, e. 1741, MC 1742, 1744, 1752. (Csányi), a) Kenyérosztótányér alábbi véssett mesterjelzéssel. — <i>Hostienteller m. grav. Inschrift, laut welcher der Verfertiger M. M. ist.</i> „Ezen tányér készítettett . . . M : M : által 1741.“ Ref. kórháztemplom, Debrecen — Ref. Spitalkirche, Debrecin. b) Harangvirág idomú kehely. — <i>Kelch m. Glockenkuppe.</i> — „1741.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Köröstarcsa. Expos. 1934 : VI, 50, 10 (Csányi). c) Cápázott pohár címerrel. — <i>Becher, geperlt, m. Wappen.</i> — „1753.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Csaroda. Expos. 1934 : VI, 49, 27 (Csányi).</p>

F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
582 ^A	 (Csányi)	Georgius Büttösi, e. 1742—1784. a) Úrasztali serleg. — <i>Abendmahlspekale</i> . — „1732.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Karcag. Expos. 1934 : IV, 45, 12 (Csányi). b) Talpaspohár, peremén arabeszk. — <i>Kluftbecher, am Lippenrand Arabeske</i> . — „1741.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Mikepéres. Expos. 1934 : V, 53, 31 (Csányi). c—d) Két kehely. — <i>Zwei Kelche</i> . — c) „1759.“ ; d) „1760.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Túrkeve. Expos. 1934 : IV, 44, 6—7 (Csányi).
583		Stephanus Csonka, e. 1744—1752. a) Az ötvösök céhszerlege. — <i>Zunftpokal der Goldschmiede m. Inschrift</i> : „A Debré N; Ötvös Czeh maga szám csinál ez Pohart.... 1744.“ b) Hentescéh kis serlege. — <i>Kleiner Pokal d. Metzgerzunft</i> . „1745.“ a—b) Mus. Nat. Hung. c) Kenyérosztó tányér. — <i>Hostienteller</i> . — „1745.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Kenderes. Expos. 1934 : IV, 45, 32 (Csányi). Hasonló jegy négyszögű keretben — <i>Ähnl. Zeichen in Viereck</i> : d) Kehely hatkaréjú talppal. — <i>Kelch m. Sechspaßfuß</i> . „1732.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Kunhegyes. Expos. 1934 : IV, 44, 2 (Csányi). Jegy nélkül — <i>Ohne Meisterzeichen</i> : e) Helyreállítás XVII. századvégi hólyagos serlegen. — <i>Renovierungsarbeit an einem Buckelpokal vom Ende d. XVII. Jh. Mit Inschrift</i> : „RENOVALTATOTT... CSONKA ISTVAN ALTAL ANNO 1745.“ (Renoviert durch István = Stefan Csonka.) Ref. egyház, Debrecen — Ref. Kirche, Debrezin.
584		Stephanus Büttösi, e. 1744—1788. a) Szőlőfőserleg, talpán kései barokk keretekben felirat. — <i>Traubenspekale, am Fuß in spätbarocken Kartouchen Inschrift</i> . — „1748.“ Museum, Debrecen — Debrezin. b) Serleg, oroszlánlábakon, XVI. sz. modorú. — <i>Pokal auf Löwenfüßen, in der Art d. XVI. Jh.</i> — „1754.“ M—H 156, Ref. egyház — Ref. Kirche, Tiszaszőlős. Exp. 1934 : IV, 44, 3 (Csányi). c) Talpaspohár. — <i>Kluftbecher</i> . — „1761.“ M—H 17,6 Ref. egyház — Ref. Kirche, Békésszentandrás. Expos. 1934 : VI, 50, 2 (Csányi).

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
584	Nr. 566	d)	Pohár. — <i>Becher</i> . — „1763.“
	Nr. 566	e)	Serleg hólyagos nodusszal. — <i>Pokal m. Buckelnodus</i> . — „1765.“ d—e) Ref. egyház, Debrecen — Ref. Kirche, Debrecin.
	—	f)	Szőlőfőserleg talpa (kelyhe 1658-ból). — <i>Fußteil eines Traubenpokals (Kelch v. 1658.)</i> — „1766“. M—H 32,5 Ref. egyház — Ref. Kirche, Szoboszló. (Letét az Iparműv. Múzeumban — <i>Deponiert im Kunstgewerbe-Museum. Bp.</i>)
	—	g)	Kehely barokk trébelt dísszel és vésett címerrel. — <i>Kelch m. getr. Barockverzierung u. grav. Wappen</i> . — „1771.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Geszt. Expos. 1934:VI, 49, 7 (Csányi).
	Nr. 566	h)	Kenyérosztó tányér. — <i>Hostienteller</i> . — „1775.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Balkány. Expos. 1934:V, 47, 28 (Csányi).
	Nr. 566	i)	Serleg áttört nodusszal. — <i>Pokal m. durchbrochenem Nodus</i> . — „1778.“ Ref. kórháztemplom, Debrecen — Ref. Spitalkirche, Debrecin.
	—	j)	Kehely, 1687-i „régí romlott“ pohárból. — <i>Kelch aus einem Becher v. 1687 umgeformt durch Büttösi István (Stefan)</i> . „....Büttösi István által 1784 dik Esztendőben.“ Ref. egyház, Nagyvárad — Ref. Kirche, Grosswardein.
	—	k)	Kehely. — <i>Kelch</i> . — „1784.“ Ref. egyház, Nagyvárad — Ref. Kirche, Grosswardein.
	—	l)	Fedelese kanna, testén boltívek alatt rokokó díszítés. Fedelében 1647-i feliratos lemez. (Büttösi nyilván a debreceni ref. egyház egész kincstárát átdolgozta.) — <i>Deckelkanne m. Rokokoverzierungen unter Arkaturgliederung. Im Deckel Platte m. Inschrift v. 1647. (Scheinbar hat Büttösi die meisten Gefäße der Ref. Kirche von Debrecin umgeformt.)</i> Ref. egyház, Debrecen — Ref. Kirche, Debrecin.
585			Samuel Békésy , MC 1752, e. —1784. (Szücs I. id. (Csányi) művében Weszprémi István „Magyarországi öt különös elmékedések“ című, 1795-ben kiadott munkájára hivatkozva egy Büttösi Sámuel ötvöst említ. Zoltai L. dr. közlése szerint Békésyvel téveszti össze. — <i>In der Literatur wird statt Békésy irrümlich ein Samuel Büttösi erwähnt.</i>)
	—	a)	Virágkehely. — <i>Tulpenkelch</i> . — „1751.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Berettyóújfalu. Expos. 1934:V, 53, 1 (Csányi).
	Nr. 566	b)	Hasonló mű. — <i>Ähnliche Arbeit</i> . — „1757.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Törökszentmiklós. Expos. 1934:V, 53,

F. sz. Lf Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
585	--		c) Javítás az 581c) sz. céhpoháron. — <i>Reparaturarbeit an dem Zunftbecher Nr. 581c</i> . — „1758.“ Ernszt-auctio, Bp. (Csányi.)
Nr. 566			d) Hólyagos kehely. — <i>Gebuckelter Kelch</i> . — „1761.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Mád. Expos. 1934 : XIII, 56, 18 (Csányi.)
			e) Hasonló mű. — <i>Ähnliche Arbeit</i> . — „1766.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Nyiracsád. Expos. 1934 : V, 46, 2 (Csányi.)
586			Michaël Pesti , e. 1752—, MC II 1777, 1783—1788 özvegye vezeti a műhelyt — <i>leitet seine Witwe die Werkstatt</i> . (Zoltai.)
Nr. 567			a) Bordázott cukortartó. — <i>Zuckerdose, gerippt</i> . — Ca. 1770. Dr. Nagy Ferenc, v. b. t. t., Bp.
	Kopott Verwisch		b) Kanalak. — <i>Löffel</i> . — Ca 1780—1790. Váradi Szűcs Ernő, Bp.
			Nem egybekötött betűs jeggyel — <i>Mit nicht verbundenem MP</i> :
Nr. 566			c) Kenyérosztótányér. — <i>Hostienteller</i> . — „1780.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Bojt. Expos. 1934 : XII, 38, 9 (Csányi.)
587			Johannes Marjalaki , e. 1761—, MC 1777, 1799— 1803, 1806 munkára képtelen — <i>arbeitsunfähig</i> . (Zoltai.)
		(Csányi)	Virágkehely, kerek talpán és kuppáján mélyített körvonalú hólyagok. — <i>Tulpenkelch, am runden Fuß u. an der Kuppe Buckeln m. vertieften Konturen</i> . — „1776.“ M—H 273, Ref. egyház — Ref. Kirche, Mezősas. Expos. 1934 : VI, 49, 11.
588			— Josephus Egei , M 1777, e. —1796. Mesterjegy nélkül, kiírt jelzéssel. — <i>Ohne Meisterzeichen, mit Signatur</i> . Virágkehely. — <i>Tulpenkelch</i> . — „1780... ÖTVÖS EGEI JÓSEF M... ..E... Debretzen.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Bojt. Expos. 1934 : XII, 38, 8
588 ^A			Daniel Koromzay , e. 1795—1806.
			a) Virágkehely. — <i>Tulpenkelch</i> . — „1793.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Kunmadaras. Expos. 1934 : IV, 44, 27.
			b) Serleg. Az 584e) sz. másolata. — <i>Pokal. Nr. 584e) nach- gemacht</i> . — „1802.“ Ref. egyház, Debrecen — Ref. Kirche, Debrezin.
Nr. 567			c) Kehely áttört kosárral. — <i>Kelch m. durchbrochenem Schalen- korb</i> . — „1805.“ M—H 30, 2 Ref. egyház — Ref. Kirche, Püspökladány. Expos. 1934 : V, 46, 37.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
589		VL	Ladislaus Veress , ca 1820—1850.
	Nr. 568		Tajtékpipa foglalata. — <i>Fassung einer Meerschaumpfeife</i> . Mus. Nat. Hung.
590		KI	Emericus (Imre) Kápolnási , ca 1830—1860.
	Nr. 570		a) Merőkanál. — <i>Schöpflöffel</i> . Museum, Debrecen.
	Nr. 570		b) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Váradi Szűcs Ernő; Kereki Nagy Sándor, Bp.
591		KI	Ugyanannak jegye, melyet eredetileg bizonyára arany- tárgyakra szánt. — <i>Zeichen, desselben Meisters, eigentlich gewiß für Goldarbeiten bestimmt</i> .
	Nr. 570		a) Kanálkák 1830-i és 1848-i Máriásokból. — <i>Löffel aus Silbermünzen v. 1830 u. 1848 gefertigt</i> . Dr. Kosztka József, Kassa — Kaschau.
	Nr. 570		b) Kanalak. — <i>Löffel</i> . Mus. Nat. Hung.
592		HK (Zoltai)	Carolus (Károly) Huszár , ca 1840—1870. E jegy az 592A jeggyel együtt van a tárgyon. — <i>Neben diesem Zeichen auch das Zeichen 592A</i> .
	Nr. 569		Kerékgyártócéh pohara. — <i>Zunftbecher</i> . — „1853.“ Museum, Debrecen. (Zoltai L.)
592 ^A		HUSZAR	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 571		Babérkoszorú, fehérézüst, Jókainé Laborfalvi Rózának aján- dékotta Debrecen közönsége. — <i>Lorbeerkrantz, weißsilbern, der Tragödin Rosa Laborfalvi gewidmet von der Stadt Deb- recen</i> . — „1865.“ Mus. Nat. Hung.
593		BJ	Josephus Borsovay , * 1823, M ca 1850, † 1911.
	—		Mentegomb. — <i>Knopf zur Volkstracht</i> . Museum, Debrecen.
593 ^A			BORSOVAY Ugyanannak jegye az 592A sz. koszorún Huszár jegye mellett. — <i>Zeichen desselben Meisters an dem Kranz Nr. 592A, neben Huszár's Zeichen</i> .

DÉS DEJ.

Ötvösei már 1586-ban céhet alkot-
tak, amelynek szabadalmait Báthory
Endre erdélyi fejedelem 1599-ben
hagyta jóvá.¹ A kulcsos városok, úgy-
mint: Kolozsvár, Nagyszeben, Brassó
és Beszterce régi ötvöscéhei e „soha
nem volt” szabadalmak használatát el-
lenőrizni kívánták.²

1599-ben 6 ötvösről esik említés.

Die Goldschmiede bildeten schon
1586 eine Zunft, deren Privilegien 1599
von dem Fürsten v. Siebenbürgen A.
Báthory bekräftigt wurden.¹ Die alten
Zünfte von Klausenburg, Hermann-
stadt, Kronstadt u. Bistritz wünschten
die Ausübung dieser „vor dem nie ge-
wesenen“ Privilegien zu überwachen.²

1599 werden 6 Goldschmiede genannt.

¹ Jakab Elek: Kolozsvár története II. 356. — ² Szádeczky Lajos: Iparfejlődés és a céhek története Magyarországon, Bp. 1913; II. 86.

DIAKOVÁR DIAKOVO.

A vegyes céh 1838. évi latin sza-
bályai (Orsz. Levéltár, Liber Coeha-
lium 858) az ötvösöket is említik.

Die Privilegien der gemischten Zunft
aus 1838 (Staatsarchiv, Bp.) erwähnen
auch Goldschmiede.

DUNASZERDAHELY DUNAJSKÁ STREDA.

Egy 1852-től 1860-ig itt működött
komáromi aranyműves (l. 1060. sz.)
közlése szerint a múlt század dere-
kán Dunaszerdahelyen több ötvös
dolgozott.

In Dunaszerdahely waren — laut
Mitteilung eines 1852—1860 dort täti-
gen Komorner Goldschmiedes (s. Nr.
1060.) — Mitte d. XIX. Jh. mehrere
Goldschmiede tätig.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
594			Próbabélyeg 1834-ből. (Valószínűleg csak úgynevezett házi, nem céhbeli próba jele.) — <i>Beschauzeichen v. 1834. (Wahr- scheinlich nur vom Meister selbst angebracht.)</i>
595			Neoman Salomon Neoman (Neumann), e. 1832. (Tanít- ványának, Király József komáromi ötvösnek a komáromi levéltár- ban lévő irataiban szerepel. — <i>In den Schriften seines Lehrlings, des Komorner Goldschmiedes Király erwähnt. Stadtarchiv, Komorn.</i>)
	Nr. 594		Filigránművű csat. — <i>Schnalle in Filigranarbeit.</i> Barsi József, Érsekújvár — <i>Neuhäusel.</i>

EGER

Ámbár már 1573-ban is esik egri ötvösről említés¹ s a vármegye 1741-i hivatalos jelentése szerint Egerben aranyművesek is vannak, „akik finom munkát végeznek“, céhet mégsem alakítottak. Legalábbis a kilenc egri céh között, amelyeket egy 1741-i jelentés felsorol, az ötvösök céhe nem fordul elő.² A XIX. században az egri ötvösök másvárosi céhekben vidéki mesterek. Egyikük ilyenként szerepel 1829-ben a kassai céhben,³ egy másik 1830-ban a besztercebányaiban,⁴ mindegyik ott, ahol a mesterségét tanulta.

1828-ban 5 mester volt a városban.⁵

Bélyegzésre a mesterjegyek mellett a XVIII. században csak fémfínomsági jegyeket, 1800 tájától kezdve a céhbeli próbák látszatát keltő próbabélyegeket használtak. Az utóbbiak egyszer a meglehetősen bonyolult városcímert: a várfalat egyszerűvával és szőlőtőkével mutatják, máskor püspöksüveg keresztbe helyezett pásztorbottal és apostoli kereszttel utal bennük Egerre, mint érseki városra.

ERLAU

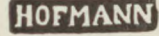
Obwohl schon 1573 ein Erlauer Goldschmied erwähnt wird¹ und auch 1741 eine amtliche Meldung des Komitates in der Mehrzahl von Goldschmieden spricht, „die feine Arbeit leisten“, haben sie keine Zunft gegründet. Wenigstens wird 1741 unter den 9 Zünften der Stadt die der Goldschmiede nicht erwähnt.² Im XIX. Jh. waren die Erlauer Goldschmiede Landmeister in anderen Zünften. Einer ist 1829 in der Kaschauer Zunft,³ der andere 1830 in der Neusohler⁴ eingetragen, wo sie gelernt haben.

1828 werden 5 Meister erwähnt.⁵

Zur Stempelung wurden neben den Meisterzeichen im XVIII. Jh. nur Feingehaltszeichen, von ca 1800 an auch den zünftigen Beschauzeichen ähnliche Ortszeichen gebraucht. Letztere weisen einmal das ziemlich komplizierte Stadtwappen: Festung, Einhorn u. Weinrebe auf, sonst einen Bischofshut mit dem Bischofsstab und dem apostolischen Kreuz, die auf Erlau als Sitz eines Erzbischofs hinweisen.

¹ Archaeologiai Értesítő 1902, 73 (Kemény L.). — ² Heves vármegye monografiája, 583 (Nagy B.). — ³ Mihalik József: Kassaváros ötvössége, 328. — ⁴ Múz. és Könyvt. Értesítő, 1918, 139 (Mihalik S.). — ⁵ Kapossy János: M. o. ötvösök a XVIII–XIX. században Bp. 1934.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Fémfínomsági jel Feingehaltszeichen	Kor Zeit
596		Ca 1800	599		Ca 1840	602		XVIII. sz.-Jh.
597		Ca 1810	600			603		
598		1830	601		Ca 1850	604		

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
605	Nr. 602		a) Füstölő. Barokk. — <i>Weihrauchgefäß. Barock.</i> Székesegyház, Eger — <i>Kathedrale, Erlau.</i>
	Nr. 602		b) Üvegpalack szőlőfürt alakú ezüst feje. — <i>Weißsilberner Knopf in Traubenform an einer Glasflasche.</i> Özv. Nánássyné, Eger — <i>Erlau.</i>
606			
	Nr. 603		Tálca és szenteltvízmerő. — <i>Platte u. Weihwasserschöpfer.</i> Érseki kápolna, Eger — <i>Erzbischöfl. Kapelle, Erlau.</i>
607			Mesterjegy nélküli tárgyak — <i>Arbeiten ohne Meisterzeichen :</i>
	Nr. 596		a) Fogadalmi tárgyak: kezek, lábak stb. egy Madonnaképen. — <i>Votivgegenstände, Füße, Hände etc. darstellend, an ein Madonnenbild angehängt.</i> Minorita-templom, Eger — <i>Minoriten-Kirche, Erlau.</i>
	Nr. 596		b) Pecsétgyűrű molnár-jelvénnnyel. — <i>Siegelring eines Müllers.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz, Bp. (Csányi.)</i>
608			Josephus Kufer, e. 1828.
	Nr. 604		Fogadalmi szív. — <i>Votivgegenstand, ein Herz darstellend.</i> Ciszterciek temploma, Eger — <i>Zisterzienser-Kirche, Erlau.</i>
609			Josephus Mikovinyi, e. 1828—1832. (1830-ban vidéki mester Besztercebányán, ahol 1816-tól 1821-ig tanuló volt. — 1830 <i>Landmeister in Neusohl, wo er 1816—1821 Lehrling war.</i>)
	Nr. 597		4 drb gyümölcskés. — <i>4 Stück Obstmesser.</i> — Empire. Kiszely Géza, Bp.
610			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 598		a) Lábas fedelén sassal. — <i>Kasserolle, auf d. Deckel Adler.</i> Malatinszky Györgyné, Bp.
	Nr. 598		b) Lábas fedelén makkal. — <i>Kasserolle, auf d. Deckel Eichel.</i> Arverési Csarnok — <i>Auktionshalle, 1929, XI, Bp. (Csányi.)</i>
611			? Hofmann, ca 1830—1850. (Eddig levéltári adat nincs róla. — <i>Bisher urkundliche Daten nicht vorhanden.</i>)
	Nr. 599		a) Evőkészlet. — <i>Tafelsilber.</i> Özv. Nánássy Dezsőné, Eger — <i>Erlau.</i>
	Nr. 599		b) Gyertyatartók. — <i>Leuchter.</i> Ladoméri Szmertnik Andor dr., Monor.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
612	Nr. 599		Valószínűleg ugyanaz. — <i>Wahrscheinlich der vorige Meister.</i> Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Kálniczky Gézáné, Kassa — <i>Kaschau.</i>
613	Nr. 600		A. Cinka, ca 1830—1850. (Eddig levéltári adat nincs róla. — <i>Bisher urkundliche Daten nicht vorhanden.</i>) a) Sótartó. — <i>Salzfaß.</i> Baross János, Bp.
	Nr. 600		b) Kókuszdióból készült cukortartó foglalata. — <i>Fassung einer Kokusnuß als Zuckerbehälter.</i> Mus. Nat. Hung.
614	Nr. 600?		Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> Cukorcsíptető. — <i>Zuckerzange.</i> Fekete Károlyné, Eger — <i>Erlau.</i>
615	Nr. 601		a) Kanál 1848-as rubelből. — <i>Löffel aus einem Rubel von 1848.</i> Mus. Nat. Hung.
	Nr. 601?		b) Sótartó három lábon. — <i>Salzfaß auf drei Füßen.</i> Árverési Csarnok — <i>Auktionshalle, Bp. (Varjú.)</i>

EPERJES

EPERIES

PREŠOV.

Egyes mestereiről már a XV. század második felében és a XVI. század első felében szó esik,¹ de még 1589 március 4-én is azt mondja Eperjesről a kassai céh, hogy ott céh nélkül élnek az ötvösök.² Ugyanazon évben azonban megalakult már a céh, miként azt a város által 1664 március 3-án kiadott, módosított szabályú kiváltságlevél mondja, amelyet az 1589-től vezetett jegyzőkönyvvel együtt a céh ládjában őriznek az eperjesi levéltárban.³

Einzelne Goldschmiede werden schon in der 2. Hälfte d. XV. Jh. und in der 1. Hälfte d. XVI. Jh. erwähnt,¹ doch erklären noch 4. III. 1589 die Kaschauer Goldschmiede, daß „die Epperiesser kein Zech haben.“² Im selben Jahr wurde aber noch die Zunft gegründet, wie das aus dem 1664 erneuerten Privilegienbrief zu ersehen ist, welcher mit den 1589 angefangenen Protokollen zusammen in der Zunftlade im Stadtarchiv aufbewahrt wird.³

A jegyzőkönyvet vegyesen majd magyarul, majd németül vezették.⁴

A céh pecsétje két változatban ismeretes. A szent Eligius⁵ ábrázoló kisebbik pecsét⁵ valószínűleg a céh 1589. évi megalkulása idejéből származik. A másik változat,⁶ amely a szent helyett egy mivelő ötvöst tüntet fel, úgy vélem, olyan időben kerülhetett használatba, amikor a céh vezetése protestáns kézben volt.

A mesterek száma 1664-ben 4,⁷ 1715-ben és 1828-ban 5.⁸

Az 1664. évi céhszabály 1. pontja értelmében az ötvösöknek 12 latos ezüsből kellett mivelnük s a 12 latos ezüstműre a város bélyegét és saját mesterjegyüket kellett ráütniük.⁹

A próbabélyeg a város címerének változatait¹⁰ követi. A címerben előforduló sas karmaiban a legrégibb és legújabb próbákön a város nevével összefüggő három eper is jól látható. A céhélet és az egész műipar hanyatlására mutat, hogy a XIX. században az erősebb műiparú szomszédos versenytársaknak, Kassának (l. 622. sz.) és Lőcsének (l. 623. sz.) jegyeit is utánozzák az eperjesi mesterek.

Az a korábbi feltevés, hogy Eperjesen próbabélyegül ES betűkből alkotott monogrammot használtak volna,¹¹ már régen tarthatatlannak bizonyult,¹² ennek ellenére Rosenberg műve utolsó kiadásában is mint megállapítás fordul elő.¹³ Holott kétségtelen, hogy a

Die Protokolle wurden abwechselnd deutsch und ungarisch geführt.⁴

Das Siegel der Zunft ist in zwei Varianten bekannt. Das kleinere Siegel mit dem Hl. Eligius⁵ scheint aus der Zeit der Privilegienerlangung zu stammen. Die andere Variante mit einem Goldschmied an Stelle d. Hl. Eligius,⁶ könnte meiner Meinung nach in einer Zeit in Gebrauch gekommen sein, als die Vorsteher der Zunft Protestanten waren.

Die Zahl der Meister war im Jahre 1664 : 4,⁷ 1715 u. 1828 : 5.⁸

Laut § 1 der Zunftartikel mussten die Gold-

schmiede aus 12 lötigen Silber arbeiten und auf die 12 lötigen Arbeiten das Stadtzeichen und ihr Meisterzeichen draufschlagen.⁹

Das Beschauzeichen folgt der Entwicklung des Stadtwappens.¹⁰ In den frühesten und spätesten Varianten ist der Adler mit den drei Erdbeeren (eper=Erdbeere), gut zu erkennen. Ein Zeichen des Verfalles ist, daß die Meister von Eperies im XIX. Jh. die Beschauzeichen der Nachbarstädte, die in der Goldschmiedekunst stärker waren, wie Kaschau (Nr. 622) und Leutschau (Nr. 623), nachahmten.

Die frühere Meinung, daß in Eperies ein Monogramm ES als Beschauzeichen gedient hätte,¹¹ ist längst als Irrtum erwiesen,¹² trotzdem kommt es noch in der letzten Auflage des Werkes Mark Rosenbergs als entschiedene Bestimmung vor.¹³ Obwohl es sich in

próbabélyegnek nézett E S Saárossy diesem Falle unzweifelhaft um eine
Imre céhmester mesterjegye volt. irrtümliche Deutung des Meisterzeichens
(l. 649. sz.) Emerich Saárossy's (Nr. 649) handelte.

¹ Archaeologiai Értesítő 1896, 142; 1898, 382 (Mihalik J.); 1901, 287 (Takáts S.); 1903, 74 (Kemény L.); Közlemények Szepes vármegye multjából 1910, II. 22. (Förster J.). — ² Mihalik József: Kassa város ötvösségének története, Bp. 1900, 203. — ³ Lasztókay László: Eperjes város iparára vonatkozó adatok. Manuscript. Mus. Nat. Hung., 424, Oct. Hung. V. — ⁴ Ibidem. — ⁵ Múz. és Könyvt. Értesítő 1912, 28. (Kőszeghy E.). — ⁶ Turul 1930, 22 (Mihalik S.). — ⁷ Vide Nr. 3. — ⁸ Kapossy János: Magyarországi ötvösök a XVIII—XIX. században, Bp. 1934. — ⁹ Vide Nr. 3. — ¹⁰ Tagányi Károly: Magyarország címer-tára, Bp. 1881. — ¹¹ Archaeologiai Értesítő 1896, 342. (Mihalik J.) — ¹² Archaeologiai Értesítő 1912, 136. (Kőszeghy E.). — ¹³ R³ 9256.

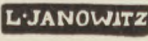

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Finomsági jel Feingehaltsz	Kor Zeit
616		Ca 1660— 1710	622		Ca 1830	627		Ca 1760
617		Ca 1760— 1770	623			628		XIX. sz. eleje Anfang XIX. Jh.
618		Ca 1780	624		Ca 1840	629		
619		Ca 1790— 1800	625		1842	630		XIX. sz. 1. fele 1. Hälfte XIX. Jh.
620		Ca 1820	626		Ca 1850	631		XIX. sz. közepe Mitte XIX. Jh.
621		1821				632		Kiegészítőjegy Ergänzungszeichen ad Nr. 621.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
633	Nr. 616		Simon Krikavinus, e. 1664. Díszkanál, lapos nyelén vésett virágok. — <i>Prunklöffel, am flachen Stiel Blumen graviert.</i> — „1665.“ H—L 18 Múzeum, Bártfa — Bartfeld.
634	Nr. 616		Georgius Schade, e. 1664. Ékszettálka, nyolchólyagos, tréb. nagy virágokkal. — <i>Schale m. acht Buckeln u. getriebenen großen Blumen.</i> Kolos Ödön, Késmárk — Kesmark.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
635			Henricus Köhler (Kéler) , e. 1682, † vor 1715 előtt.
	Nr. 616	a)	Pohár, felirattal. — <i>Becher m. Inschrift:</i> „Joh. Szentpéteri Inc. Cott. de Sar. Subst. Jur. Notar. Ao 1681.“ Mus. Nat. Hung.
	Nr. 616	b)	Ostyatartótál kerek talpú síma szárral. — <i>Schalenziborium auf kreisrundem Fuß, m. flacher Schale u. glattem Schaft.</i> „Heinrich Köhler (Susanna Geborene Mesin) Anno 1682.“ Ev. egyház, Eperjes — <i>Ev. Kirche, Eperjes.</i>
	Nr. 616	c)	Cápas pohár. — <i>Becher, geperl.</i> — „1684.“ Iglói Szontagh József, Rozsnyó — <i>Rosenau.</i>
636			Michaël Metzner senior , e. 1701—1706, † vor 1715 előtt.
	Nr. 616	a)	Díszkanál szabócéh-jelvénnel. — <i>Prunklöffel mit Schneider-zunftabzeichen.</i> — „1705.“ Faltin Gézáné, Eperjes. Expos. 1917 (Eperjes). Jegy nélkül. — <i>Ohne Zeichen:</i>
	—	b)	Kehely alábbi felirattal. — <i>Kelch m. Inschrift:</i> „AVS LIEBTRAGENDEN VND AVFRICHTIGEN GEMÜTH ZU GOTTES WORT... HAT MICHAEL METZNER BURGER UND GOLDARBEITER UND ELISABETHA METZNERIN GEBOHRNE SCHADIN DIESEN KELCH ... VEREHRET: ANNO 1705 DEN 18 IANVARY.“ Ev. egyház, Eperjes — <i>Ev. Kirche, Eperjes.</i>
637			Daniel Miske , * Késmárk — <i>Kesmark</i> , e. 1754—1765.
	Nr. 617	a)	Ecet-olajtartó. — <i>Essig- u. Ölbehälter.</i> — Ca 1760—1770. Özv. Radvánszky Andorné, Radvány.
	Nr. 617	b)	Gyertyatartók. — <i>Leuchter.</i> — XVIII. század 2. fele. — 2. H. XVIII. Jh. Szent-Ivány József, Liptószentiván.
	Nr. 627	c)	Cukortartó, bordás testű. — <i>Zuckerbehälter m. gerippter Schale.</i> Tahy László dr., Bp.
638			Martinus Fucker , e. 1755—1786.
	Nr. 617		Ereklyetartó. Kései rokokó. — <i>Reliquienbehälter. Spätrokoko.</i> Ferenciek temploma, Eperjes — <i>Franziskanerkirche, Eperjes.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
639			— Michaël Metzner, junior , e. 1767, MC 1770. Véselt jelzéssel — <i>Mit eingravierter Signierung</i> : — Javítási munka az 1596-ból való bányászjelvényen. — <i>Renovierungsarbeit an Schlägel u. Hammer v. 1596. Später eingraviert</i> : „N. M. M. 1766“ (=neugemacht M. M.) Városháza, Korompa — <i>Rathaus, Krompach</i> .
640			Paulus Szakmáry , * 1743 Késmárk — <i>Kesmark</i> , e. 1772—, † 1816.
Nr. 618			a) Gyümölcstál, négylábon, áttört csészével. — <i>Tafelaufsatz auf vier Füßen, m. durchbroch. Schale</i> . — Louis XVI. <i>Eisenstädter Ödön, Bp.</i>
Nr. 619			b) Gyertyatartók tojásdad talpon. — <i>Leuchter auf ovalem Fuß</i> . <i>Divéky Agostné, Alsókubin.</i>
Nr. 619			c) Cukortartó, tojásalakú. — <i>Zuckerdose, eiförmig</i> . <i>Faltin Gézáné, Eperjes. Expos. 1917 (Eperjes).</i>
Nr. 627			d) Fogadalmi ajándék: kar. — <i>Votivgegenstand, einen Arm darstellend</i> . <i>Múzeum, Kassa — Kaschau.</i>
Nr. 618			e—f) Evőkészlet és sőtartók. — <i>Tafelsilber</i> .
Nr. 619			e) Kőszeghy Sándor, Bp. f) Özvegy Dessewffy grófné, Kassa —
Nr. 627			<i>Kaschau.</i>
641			Mathias Rombauer , M ca 1800, e. 1807, MC 1828.
Nr. 617			Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . — Ca. 1800. <i>Özv. Fábryné Ghillány Márta, Bp.</i>
642			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
Nr. 628			a) Kehely baluszterszárral. — <i>Kelch m. Balusterschaft</i> . <i>R. k. pléb. templom — Pfarrkirche, Kapi (Com. Sáros).</i>
Nr. 628			b—c) Kanalak. — <i>Löffel</i> . b) Mus. Nat. Hung. c) Kőszeghy Sándorné, Bp.
643			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
Nr. 628			a) Gyertyatartók. — <i>Leuchter</i> . b) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . a—b) Özv. Tahy Gusztávné, Eperjes. b) Özv. Ghillány Józsefné, Bp.
Nr. 629			c) Madonna-kép aranyozott koronája. — <i>Vergold. Krone von einem Madonnenbilde</i> . <i>Dómkincstár, Kassa — Domschatz, Kaschau. (Dep. Múzeum.)</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
644			Ugyanaz. — Derselbe.
	Nr. 628		a) Űrmutató alakú ereklyetartó. — <i>Reliquiar in Monstranzform.</i> „F. Math. Rombauer 1831“
	Nr. 628		b) Kehely festett zománcú plakettekkel. — <i>Kelch m. Plaketten in Maleremail.</i>
	Nr. 628		c) Tömjéntartó. — <i>Weihrauchschiffchen.</i> a—c) Ferenciek zárdája — <i>Franziskanerkloster</i> , Okolicsnó.
	Nr. 628?		d) Ciborium festett zománcú plakettekkel. — <i>Ziborium m. Plaketten in Maleremail.</i> R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Pécsújfalu.
	Nr. 628		e) Sótartók. — <i>Salzfässer.</i> — f—g) Gyertyatartók. — <i>Leuchter.</i> e) Görgey Gusztáv, Lőcse — <i>Leutschau</i> . f) Dr. Nagy Ferenc v. b. t. t., Bp. g) Motesiczky Lászlóné, Bp.
645			Ugyanaz. — Derselbe.
	Nr. 628		Kanalak. — <i>Eßlöffel.</i> Grieger Tivadar, Eperjes.
646			Elias Kéler, e. 1816—1828.
	Nr. 628		a) Fogadalmi szív. — <i>Votivherz.</i> — „1817.“ — b) Persely. — <i>Almosenbüchse.</i> R. k. pléb. templom, Eperjes — <i>Pfarrkirche</i> , Eperjes.
	Nr. 621 + 632		b) Kehely baluszterszárral. — <i>Kelch m. Balusterschaft.</i> R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Alsókubin — <i>Unterkubin.</i>
	—		c) Fogadalmi ajándékkép, Madonna előtt térdelő nőalakkal. — <i>Votivtäfelchen: vor d. Mutter Gottes knieende Frau.</i> — <i>Empire.</i> Múzeum, Bártfa — <i>Bartfeld.</i>
	Nr. 623 + 627		d) Miskannák. — <i>Zwei Meßkännchen.</i> R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Kapi.
647			Ugyanaz. — Derselbe.
	Nr. 623		Sótartók és evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Kőszeghy Sándorné, Bp.
648			Ugyanaz. — Derselbe.
	Nr. 620		a) Fogadalmi tárgy. — <i>Votivgeschenk.</i> — b) Tejmerőkanál. — <i>Schöpflöffel.</i> a) R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Eperjes. b) Mus. Nat. Hung.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
649	Nr. 622		Emericus Saárossy, MC 1828. a) Szenteltvízhintő. — <i>Weihwasserstreuer</i> . R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Eperjes. Expos. 1896, 2166. Arch. Ért. 1896, 342 (Mihalik J.), 1912, 136 (Kőszeghy E.). R ³ : 9256.
	Nr. 622		b) Fogadalmi ajándékok. — <i>Votivgegenstände</i> . Ugyanott — <i>Dasselbst</i> .
	Nr. 622		c) Evőeszközök (A kanalak nyele mindig hegyes lándzsalevél alakú.) — <i>Tafelsilber</i> . (<i>Die Löffel mit zugespitztem Stiel</i> .) Berzeviczy Albert v. b. t. t., Kőszeghy Sándorné Ghillány Erzsébet, Fábryné Ghillány Márta, Bp.; Mus Nat. Hung.
650	Nr. 630		Carolus Mateides, e. 1828. Sótartók és evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Kőszeghy Gyuláné, Bp.
651	Nr. 630		Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . a) Cukorcsíptető. — <i>Zuckerzange</i> . Özv. Zalán K.-né, Bp.
	Nr. 630		b) Füles pohárka. — <i>Becher mit Henkel</i> . Zsedényi Józsefné, Kassa — <i>Kaschau</i> .
652	Nr. 624		L. JANOWITZ Leopoldus Janowitz, e. 1838–1842. a) Tálca, tojásdad. — <i>Platte, oval</i> . — „1838.“ Kőszeghy Sándorné, Bp.
	Nr. 625		b) Kanál. (Szájhagyomány szerint Kossuth Lajostól származik.) — <i>Löffel</i> . (<i>Nach d. Überlieferung ein Andenken v. L. Kossuth</i> .) Gimnáziumi múzeum, Brassó — <i>Gymnasial Museum, Kronstadt</i> .
653	—		Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . Ládaalakú filigrándoboz. — <i>Filigrankästchen in Truhenform</i> . † Winckler Benő, Selmecebánya — <i>Schemnitz</i> .
654	Nr. 630		Gottfried Kéler, e. 1844–1846. Evőkészlet. — <i>Tafelsilber</i> . Berzeviczy Albert, v. b. t. t., Bp.
655			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . Tálca, négyszögű. — <i>Platte, viereckig</i> . Kőszeghy Sándorné, Bp.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
656	Nr. 626	 S. Wessely, ca 1850—1870.	
		Kanál. — <i>Löffel</i> . Mus. Nat. Hung.	
657	Nr. 631	 Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .	
		a) Sótartók. — <i>Salzfässer</i> . — b) Kanál. — <i>Löffel</i> . a) M.-tul., Szepesszombat — <i>Privatb.</i> , Georgenberg. b) Mus. Nat. Hung.	

ÉRSEKÚJVÁR

NEUHÄUSEL

NOVÉ ZÁMKY.

1603-ban a komáromi ötvösök céhmestere a győri, komáromi, újvári és esztergomi ötvösök részére kéri és kiszakozli a pesti ötvösök 1529-ből való céhszabályainak átírását.¹ Az ez alkalomból felsorolt tizenhét mester között magából Érsekújvárból csupán egyetlen mester szerepel. A későbbi időkből is csak egy-egy ottani mesterről akad adat.² Arra még egyelőre nem merült fel bizonyíték, hogy használták-e valaha azt a próbabélyeget, amelyet a céhszabály mint a „céhmesterség pöcsétjét“ előírt részükre, (lásd bővebben Komárom alatt), valamint arra sem, hogy mikor tértek át a saját városuk címeréből alkotott külön próbabélyeg használatára: már a XVII. század első felében-e, mint a győriek (l. ott), vagy csak a XVIII. században, mint a komáromiak. A XVIII. század második felében már a csillagalakú ábrázolással találkozunk a próbabélyegükben, amely a városcímer nyomán az ottani vár hatszögű alaprajzát utánozza.

Die Neuhäusler Goldschmiede haben 1603 gemeinsam mit denen von Raab, Komorn und Gran die Privilegien der Pester Goldschmiede aus dem J. 1529 für sich erbeten und auch erhalten.¹ Bei der Erwirkung dieser Privilegien wird unter 17 Goldschmieden nur einer aus Neuhäusel selbst erwähnt. Auch aus späterer Zeit sind nicht viele bekannt.² Ob sie das gemeinsame Beschauzeichen dieser vereinigten Zünfte auch gebraucht haben, das in den Zunftartikeln vorgeschrieben ist und aus dem Monogramm der Buchstaben SVC besteht, (s. unter Komárom—Komorn), oder wann sie von dem Gebrauch dieses Zeichens zu dem eines eigenen Beschauzeichens übergegangen sind, — im XVII. Jh., wie die Raaber, oder nur im XVIII. Jh., wie die Komorner, — ist noch nicht nachgewiesen. In der 2. Hälfte des XVIII. Jh. gebrauchen sie schon ein Zeichen, das dem Stadtwappen nachgebildet ist, in dem der sternförmige Grundriß der dortigen Festung zu sehen ist.

A próbabélyeg és mesterjegy mellett a XVIII. században a fűrészvonalú metszés³ is előfordul, amelynek alkalmazására az ország nyugati részén (l. Pozsony és Sopron alatt) egészen a XVIII. század közepéig vannak bizonyítékaink.

Neben den Beschau- und Meisterzeichen kommt im XVIII. Jh. auch der Ziselierstich³ vor, dessen Gebrauch in einigen Städten Westungarns (s. unter Pozsony—Pressburg u. Sopron—Ödenburg) bis zur Mitte des XVIII. Jh. nachgewiesen ist.

¹ Egyetemi Könyvtár — Universitätsbibliothek, Bp. Századok 1877, 407. (Rómer F.). — ² Hadtörténeti Közlemények 1911, 89. (Komáromy A.); Kaposy János: Magyarországi ötvösök . . ., Bp. 1934. — ³ Archaeologiai Értesítő 1911, 39. (Kőszeghy E.).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung
658		XVIII. sz. 2. fele 2. Hälfte XVIII. Jh.	660		XIX. sz. 1. fele 1. Hälfte XIX. Jh.
659		1820? 1826?	661		Fémfinomsági jel XIX. sz. 1. fele Feingehaltszeichen 1. Hälfte XIX. Jh.
F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen			
		Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur			
662	Nr. 658	 Kehely, aranyozott. Kései rokokó. — <i>Vergoldeter Kelch. Spätrokoko.</i> Ferenciek temploma, Érsekújvár — <i>Franziskanerkirche, Neuhäusel.</i>			
663	Nr. 659	 Két gyertyatartó. Kései empire. — <i>Zwei Leuchter. Spätempire.</i> Motesiczky László, Bp.			
664		 Franciscus Körner , * 1810, † 1890. (Csáka Károly úr, érsekújvári lakos közlése, aki személyesen ismerte. — <i>Mitteilung des K. Csáka in Neuhäusel, der ihn persönlich gekannt hat.</i>) a) Filigránmívű gombok. — <i>Filigranknöpfe.</i> Ferenciek kolostora, Érsekújvár — <i>Franziskanerkloster, Neuhäusel.</i> b) Hasonló tárgyak. — <i>Ähnliche Arbeiten.</i> Museum, Székesfehérvár — <i>Stuhlweissenburg.</i>			
665	Nr. 661	 Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> Merőkanál. — <i>Schöpflöffel.</i> — Ca 1830—1840. Csáka Károly, Érsekújvár — <i>Neuhäusel.</i>			

ESZÉK

ESSEG

OSIJEK.

Az ötvös-céh szabadalmait III. Károly király 1723-ban erősítette meg.¹ Ebben az időben négy tagja volt a céhnek. Az 1828. évben két mesterről esik említés.²

Die Zunftartikel der Goldschmiede wurden 1723 von König Karl III bestätigt.¹ Zu dieser Zeit zählte die Zunft 4 Mitglieder. 1828 werden zwei Meister genannt.²

¹ Archaeologiai Értesítő 1904, 385. (Illésy J.), hiv. Liber regius XXXIV, 162. —

² Kapossy János: Magyarországi ötvösök a XVIII—XIX. században, Bp. 1934.

ESZTERGOM

GRAN

Az érsekújvári ötvösökről mondtak a velük együtt szabadalmakat szerzett esztergomiakra is vonatkoznak. Ez a céh azonban a közös kiváltságlevél szerzése idején népesebb volt az újvárinál. 1603-ban hat mestere szerepel.¹ A kuruc idők viszontagságai után elnéptelenedett a céh s egyidőre egészen megszűnt. 1715-ben még két mester dolgozik a városban, 1732-ben már egy sem.² Egyelőre nincs rá adatom, hogy mikor kezd az ötvösség itt újra feléledni.

A céh pecsétje a XVII. századból ismeretes.³

Saját önálló próbabélyege 1800 táján merül fel: kupolás kapu hol két, hol négy toronytól oldalozottan, alatta többnyire négypólyás pajzs-szal.⁴ Ellenőrző betűk, valamint helybélyegzők az aranytárgyakon látható finomsági számok mellett a város nevével, szintén használatosak voltak.

Das, über die Neuhausler Goldschmiede Gesagte gilt ebenfalls für die Graner Goldschmiede. Aber diese waren zur Zeit der Privilegienerwirkung an Zahl stärker als die Neuhausler. 1603 werden 6 Graner Goldschmiede erwähnt.¹ Nach den Kurutzenkriegen ist die Zunft für einige Zeit eingegangen. 1715 arbeiten noch zwei Goldschmiede, 1732 keiner mehr.² Wann sich dann ihr Gewerbe wieder erholt hat, ist derzeit unbekannt.

Ihr Zunftsiegel ist aus dem XVII. Jahrhundert bekannt.³

Ein eigenes Beschauzeichen: ein Tor, darüber eine Kuppel, daneben Türme und darunter öfters ein Schild mit 4 horizontalen Balken, taucht um 1800 auf.⁴ Kontrollbuchstaben, und neben den Goldpunzen Ortszeichen mit dem Stadtnamen, waren auch in Gebrauch.

¹ Századok 1877, 798 (Rómer F.). — ² Arch. Értesítő 1904, 385. (Illésy J.). — ³ Turul 1930, 22 (Mihalik S.). — ⁴ Karl Knies: Die Punzierung in Österreich, Wien, 1896; 76, Taf. VIII, 19.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung	F. sz. Lf.Nr.	Fémfinomsági jel Feingehaltszeichen	Kor Zeit
666		XIX. sz. eleje Anfang XIX. Jh.	671		Ca 1800
667		XIX. sz. 1. fele 1. Hälfte XIX. Jh.	672		XIX. sz. 1. fele 1. Hälfte XIX. Jh.
668			673		Aranytárgyak jegyei Goldpunzen
669			674		
670		1843		Ellenőrző- betűk Kontroll- buchstaben	
		1845	675	„D“	XIX. sz. 1. fele 1. Hälfte XIX. Jh.
			676	„M“	
F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy, Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meisterzeichen Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur			
677		 Johannes Majovszky, e. 1815—1828.			
	Nr. 671	Velőkanál. — <i>Hirnlöffel.</i> Mus. Nat. Hung.			
678		 Martinus Melichar, * 1798 (ex Bohemia), e. 1827—1831.			
	Nr. 666	a) Két gyertyatartó nyolcszögű talpon. — <i>Zwei Leuchter auf achteckigem Fuß.</i> Majtin József, Bp.			
	Nr. 666	b) Sótartók. — <i>Salzfässer.</i> Auctio — Ernst-Museum, Bp. (Csányi).			
	Nr. 666?	c) Karos gyertyatartók felső része, (az alsó rész Bécs 1816, I. M.) — <i>Obere Teile von Girandolen, (der untere Teil Wien 1816, I. M.)</i> Wertheimer Adolf, Bp. Expos. 1927: 729.			
679		 Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>			
	Nr. 667	a) Sótartók, félgömbös csészével. — <i>Salzfässer m. halbkugeli- ger Schale.</i> Mus. Nat. Hung.			
	Nr. 667	b) Hajkefe foglalata. — <i>Fassung einer Haarbürste.</i> Majtin József, Bp			

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
680			Ignatius Raab , e. 1846. (Tanult Győrött Christianus Raabnál, felszabadult 1836-ban. — <i>Gelernt u. freigesprochen bei Christian Raab in Raab, 1836.</i>)
	Nr. 668 + 675		a) Kávészkanna. Késő empire. — <i>Kaffeekanne. Spätempire.</i> † Pekár Imre dr., Bp.
	Nr. 672 + 676		b) Fogadalmi táblácskák, térdeplő alakokkal. — <i>Votiv-täfelchen mit knieenden Gestalten.</i> Eisenstädter Ödön, Bp.
	Nr. 670		c) Bértálási érem foglalat. — <i>Fassung einer Firmungs-medaille.</i> Schmelcz N., Pozsony — Pressburg.
681			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 669		Evőkészlet — <i>Tafelsilber.</i> † Alapy Gyula dr., Komárom — Komorn.
682			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 670		a) Evőkészlet. — <i>Tafelsilber.</i> † Alapy Gyula dr., Komárom — Komorn.
	Nr. 673 + 674		b) Aranycsat gyöngysoron. — <i>Goldene Perlenkettenschnalle.</i> Eisenstädter Ödön, Bp.

FIUME

1776 óta, amikor Mária Terézia királynő Fiumét a Szent István koronája birodalmába bekebelezte, az ötvösök — Gotthardi iparkamarai titkár és Gigante ékszerész urak szíves közlései szerint — céhet nem alkottak, s csak fémfínomsági jeleket használtak. Többnyire az ottani környék népének viseletéhez tartozó ékszereknek, úgymint filigránműves csatoknak, gyűrűknek és a „navicellá”-nak nevezett hatalmas fülbevalóknak készítésével foglalkoztak.

1828-ban 7 volt a mesterek száma.*

Seit 1776, als die Königin Maria Theresia die Stadt Fiume dem Reiche der Hl. Stephanskronen einverleibt hat, haben die Goldschmiede — laut Mittheilung des H. Gewerbekammer-Sekretärs Gotthardi und des H. Juveliers G. A. Gigante — keine eigene Zunft gebildet und nur Feingehaltszeichen gebraucht. Meistens arbeiteten sie an der Herstellung von Schmucksachen, die zur Volkstracht der dortigen Gegend gehören, wie: Schnallen, Ringe und kolossale Ohrgehänge (Navicelle).

In 1828 waren hier 7 Meister.*

* Kapossy János: Magyarországi ötvösök a XVIII—XIX. században.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
683	?		— Ruppani , ca. 1800. Ilyen nevű ötvösnek tulajdonítják az alábbi tárgyakat Gigante G. A. ékszerész sz. közlése szerint. — <i>Nach H. G. A. Gigante werden ihm zugeschrieben:</i> Öröklámpa, két darab. — <i>Ewige Lampen, zwei Stück.</i> Szent Vitus temploma — <i>St. Veitskirche, Fiume.</i>
684	„13“		„ N S “ Nicolaus Slabus , M 1844? (Az 1918-ban fennálló Slabus-féle üzlet alapítási éve. — <i>Gründungsjahr des im J. 1918 bestehenden Juweliergeschäftes.</i>) Ékszerek. — <i>Schmucksachen.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Fiume (Gotthardi).
685	„13“		Franciscus Corossacz , ca. 1850. (Gigante) Népies ékszerek. — <i>Volkstümliche Schmucksachen.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Fiume (G. A. Gigante).

FOGARAS

FOGARASCH

FĂGĂRAȘ.

I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem-sége idején, a XVII. század második felében, több ötvösről esik szó a fogarasi várban,¹ ahol a fejedelem többnyire udvart tartott. Egyikük a pénzverőnek élén állott.² Arról is tudunk, hogy Bornemissza Anna fejedelemné részére 14 latos ezüsből dolgoztak.³ Céhet is alkottak. Ennek bizony-sága a fennmaradt cég-pecsét.⁴ Munkáikat csak mesterjegyekkel jelölték s néha azokkal sem. Így az erdélyi ötvösmunkák nagy tömegéből egyelőre csak igen keveset sorozhatunk ide fogarasi származású-ként. Ezeket azonban, úgy vélem, Menge von siebenbürgischen Gold-némi joggal azoknak tekinthetjük,

In der 2. Hälfte des XVII. Jh., während der Herrschaft des Fürsten von Siebenbürgen Michael Apafi I, werden mehrere Goldschmiede in dieser Burg, wo er meist Hof hielt, erwähnt,¹ der eine als Leiter der Münze.² Auch das ist bekannt, daß sie für die Fürstin Gegenstände aus 14 lötigem Silber arbeiten mußten.³ Sie haben auch eine Zunft gebildet, denn ihr Zunft-siegel ist uns erhalten ge-blieben.⁴ Ihre Arbeiten be-zeichneten sie nur mit Meisterzeichen, manchmal auch gar nicht, und so können aus der großen Menge von siebenbürgischen Gold-schmiedewerken vorläufig nur wenige

mert nagyon is valószínű, hogy olyan ötvösművek, amelyeket a fejedelem, annak neje vagy a bizalmas tanácsosa, Teleki Mihály 1670—1680 táján készíttettek, az udvari ötvösök kezéből kerültek ki. Jóllehet tudjuk, hogy a fejedelmi udvar állandóan foglalkoztatta a többi erdélyi városban levő ötvöscéhek mestereit és így elsősorban a kolozsváriakat.⁵ Mégis meg akarom kísérelni a nagytömegű erdélyi jegyek tisztázását.

unter dem Namen Fogarasch eingereiht werden. Es besteht aber die Wahrscheinlichkeit, daß solche Arbeiten, die der Fürst, seine Gattin oder sein vertrautester Ratgeber Michael Teleki um 1670—1680 machen ließen, von den Hofgoldschmieden verfertigt wurden. Obwohl andererseits bekannt ist, daß der fürstliche Hof sehr viel Goldschmiede auch in anderen Städten Siebenbürgens ständig beschäftigt hat.⁵

¹ Szádeczky Béla: I. Apafi Mihály udvartartása, I., 40. — ² Archaeologiai Értesítő 1877, 307. (Thallóczy L.) — ³ Vide Nr. 1. — ⁴ Turul 1930, 24 (Mihalik S.). — ⁵ Novák János: A kolozsvári ötvöscéh a XIII. századig. Kolozsvár, 1913, 57.

F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
686		<p>a) Hólyagos ékszettálka, Apafi-címerrel és a fejedelemné nevével. — <i>Buckelschale m. Apafi-Wappen und dem Namen der Fürstin. „APAFI: ANNA * ANNO: DO: 1666.“</i> Mus. Nat. Hung. Expos. 1931: 222.</p> <p>b—p) Hatszögű tányérok, aranyozott szegélyükön barokk trébelés, közepükön 2 címer. — <i>Sechseckige Teller, der verg. Rand getr., in d. Mitte 2 Wappen und Inschrift:</i> „TELEKI MICHAEL... VER JVDITH ANNO DO 1670.“ b) Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i>, Bp. Expos. 1931: 226. c) Ráth-Múzeum, Bp. d) Bárá Radvánszky Béla, Sajókaza. e—o) Gróf Teleki Samu. Expos. 1884: V, 21; 1931: 225. p) Bárá Prónay György, Bp. Expos. 1931: 223.</p> <p>r) Egymásbajáró poharak, 6 drb. — <i>Setzbecher, 6 Stück, m. Inschrift:</i> „ARVA VER JVDIT 1695.“ Bárá Vay Béla. Expos. 1884: V, 22.</p> <p>s) Fedeles kanna, teste hatszor árkolt. — <i>Deckelkanne, der Leib mit 6 senkrechten Furchen.</i> Ref. egyház, Kolozsvár — <i>Ref. Kirche, Klausenburg.</i> (Csányi.)</p>
687		<p>a) Fedeles talpaspohár, fedelében Teleki-Vér-címer — <i>Kluftbecher m. Deckel, im Deckel Allianzwappen Teleki-Vér.</i> — „1670.“ Özv. Alapi Salamon Gézáné, Bp. Expos. 1931: 191, képpel — <i>mit Abbildung.</i></p> <p>b) Gyapjas pohár. — <i>Becher.</i> Bárá Radvánszky Béla, Sajókaza.</p>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
688		Hatszögű tányér, hasonló 686b-hoz. — <i>Teller ähnlich Nr. 686b.</i> Mauthner Alfréd, Bp. Exp. 1931 : 224.
689		Georgius Belényesi , e. 1685—1686. (A fejedelemné udvari ötvöse s a pénzverőház igazgatója. A marosvásárhelyi Teleki-levéltár 1689-i adata szerint „sokat dolgozott Teleki Mihálynak Fogarasban.” — <i>Hofgoldschmied der Fürstin u. Leiter der Münzstätte. Arbeitete nach Archivdaten viel für M. Teleki in Fogarasch.</i>) Jegy nélkül — <i>Ohne Marke</i> : a) Biblia kötése Apafi-címerrel s alábbi felirattal : — <i>Einband einer Bibel m. Apafi-Wappen u. Inschrift.</i> „BIBLIA SACRA MICHAELIS APAFI PRINCIPIS TRANSILVANIAE 1680. — DONAVIT FAMVLO FRATRI (que) SVO ANDREAE TOLDALAGI 1680.“ Gróf Bánffy György. Expos. 1884 : II, 122, 10, 3. A fenti jeggyel — <i>Mit obiger Marke</i> : b) „Pogánypénzes csobolyó“, címerekkel és alábbi felirattal — <i>Weingefäß m. antiken Münzen verziert ; an d. Seite 2 Wappen und Inschrift</i> : „MICH : TELEKI DE SZEK C(ELSISSIMI) P(RINCIPIS) I(NTIMVS) CON(SILIARVS) — VER JVDITH AN. D. 1687.“ M—H 30 Gróf Teleki Samu (1884), gróf Teleki Domokos (1931). Expos. 1884 : IV, 24, 48 ; 1931 : 261, képpel — <i>mit Abbildung.</i> c) Tányér. — <i>Teller.</i> — „1689.“ Gróf Teleki József, Sárospatak. (Csányi)

FUTAK

FUTOG.

Az ötvösök más iparosokkal együtt kapják szabadalmaikat az 1818. évben.¹ Hogy ez időben hányan működnek itt, nem tudhatjuk. 1715-ben csak egy ötvösről tesznek jelentést.²

Die Goldschmiede erhalten mit anderen Handwerkern zusammen ihre Privilegien im Jahre 1818.¹ Wie viele damals tätig waren, ist unbekannt. Im Jahre 1715 wird nur einer genannt.²

¹ Országos Levéltár — Staatsarchiv, Bp. (Liber Coehalium 420 ; 714.) — ² Arch. Értesítő 1904, 392 (Illésy J.). — Kaposy János : Magyarországi ötvösök a XVIII—XIX. századból, Bp. 1934.

GALÁNTA

GALANTA.

Ötvösről e helyen régebbi időben egyáltalán nem fordult elő semmilyen adat. Egy mesterlevél¹ arról tanúskodik, hogy itt a — bizonyos csekély számban működött — ötvösöket az asztalos-, lakatos-, kovács- és kerékgyártó-céh előjárói avatták mesterekké.

Goldschmiede waren in dieser Ortschaft scheinbar nur in neuester Zeit und in mäßiger Zahl tätig. Ein Meisterbrief¹ bezeugt, daß ein Goldschmied von den Vorstehern der Tischler-, Schlosser-, Schmiede- und Wagnerzunft zum Meister geweiht wurde.

¹ Goldstein Jakab mesterlevele 1867-ből a Goldstein testvérek ékszerüzletében, Érsekújvárt. — Meisterbrief des Jakob Goldstein v. 1867 bei den Juvelieren Gebrüder Goldstein in Neuhausel.

F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
690	HG Hermann Goldstein , M ca 1840, e. 1867. Próbabélyeg nélkül— <i>Ohne Beschauzeichen</i> : a) Filigrángombok. — <i>Knöpfe in Filigranarbeit</i> . Goldstein Testvérek, Érsekújvár. — <i>Gebr. Goldstein, Neuhausel</i> . b) „Srófosgombok“. — <i>Knöpfe m. gewundenen Furchen</i> . Grünhut József, Komárom — <i>Komorn</i> .	

GALGÓC

FREYSTADT

HLOHOVEC.

Az ötvöscéh kiváltságlevelét megőrizte a XVI. századból a nagyszombati városi levéltár. Keltezése : „Datum Galgócij, 17. Octobris A. (15)84.“¹ Az akkori mesterek számáról ebből az oklevélből nem nyerünk tájékoztatást. 1732-ben két mester dolgozik itt, 1828-ban egy.²

Der Zunftbrief der Goldschmiede ist im Archiv von Tirnau erhalten. Er stammt aus dem XVI. Jh. „Datum Galgócij, 17. Octobris A. (15)84.“¹ Die Zahl der damals tätigen Meister ist aus dieser Urkunde nicht ersichtlich. 1732 arbeiten zwei Meister, 1828 wird einer genannt.²

¹ Archaeologiai Értesítő 1883, 20 (Ballagi A.). — ² Kapossy János : Magyarországi ötvösök a XVIII—XIX. századból, Bp. 1934.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
691			Valószínűleg házi próbabélyeg a XIX. század elejéről. — <i>Wahrscheinlich ein nicht zünftiges Ortszeichen, Anfang XIX. Jh.</i>
692			Fémfinomsági jel XIX. sz. — <i>Feingehaltszeichen XIX. Jh.</i>
693	Nr. 691		Laurentius Rosenauer, e. 1828. Kanalak. — <i>Löffel</i> . — Ca. 1810—1820. Id. Sporzon Pál, Magyaróvár — <i>Ung. Altenburg</i> , Felsenburg Fülöp, Nyitra — <i>Neutra</i> , Barsi József, Érsekújvár — <i>Neuhäusel</i> .
694			Moses Wallach, ca 1840—1860. (Grünhut József öreg komáromi aranyműves közlése. — <i>Mitteilung des Juweliers J. Grünhut</i> .)
	Nr. 692		a) Filigrángombok. — <i>Knöpfe in Filigranarbeit</i> . Grünhut József, Komárom — <i>Komorn</i> .
	Nr. 692		b) Díszű, pajzsalakú, filigránműves fejjel. — <i>Ziernadel m. schildförm. Kopf in Filigranarbeit</i> . Museum, Felka.

GÖLNICBÁNYA

GÖLLNITZ

GELNICA.

A kassai céh irataiban 1811-ben egy gölnicbányai ötvös vidéki mesterként szerepel.¹ Egyelőre nem igazolható, hogy többen is működtek-e ott. Miután azonban a fentjelzett időből több ötvöstárgy kétségtelenül szepességi származásának látszik, azonban a Szepesség nagyobb városaiba nem illik bele, azon az alapon, hogy a mesterjegy betűi a gölnicbányai mester névéhez illenek, jónak látom e tárgyakat — a további kutatás érdekében — itt szerepeltetni.

Ein Göllnitzer Goldschmied wird 1811 in der Kaschauer Zunft als Landmeister erwähnt.¹ Ob noch mehrere dort tätig waren, ist bisher nicht nachgewiesen. Doch mussten einige Arbeiten, die auf den Zipser Gau als Herkunftsort weisen und in den grösseren Orten der Zips nicht untergebracht werden können, auf Grund der Übereinstimmung der Lettern des Meisterzeichens mit den Anfangsbuchstaben des Göllnitzer Meisters versuchsweise hier untergebracht werden.

¹ „Protokollbuch vor die Meister“, Museum, Kassa — Kaschau. Mihalik J.: Kassa város ötvösségének története, Bp. 1900 a mesterek sorában nem említi, csupán tanulóit sorolja fel, 328. old.

F. sz. Lf. Nr	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
695		I3	Fémfinomsági jel a XIX. sz. elejéről. — <i>Feingehaltszeichen Anfang XIX. Jh.</i>
696		IS	Johannes Stark, M 1811, e. — 1826. (Vidéki mester a kassai céhben. — <i>In der Kaschauer Zunft</i> 28. X. 1811. „als Landmeister auf und angenommen worden.“)
Nr. 695			A szepesolaszii kékfestőcéh behívótáblája. — <i>Einberufungsabzeichen der Färberzunft in Wallendorf.</i> — „1819.“ Szepesi Múzeum, Lőcse — <i>Zipser Museum, Leutschau.</i>
697		BS	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 695			a—b) Cukorszórók. — <i>Zuckerstreuer.</i> — <i>Empire.</i> a) Wieland Györgyné, Bp. b) Kováts Gézané, Abaújnádásd.
Nr. 695			c—d) Bútorveretek. — <i>Möbelbeschläge.</i> — <i>Empire.</i> c) Wieland Albert báróné, Farkasfalva — <i>Farksdorf.</i> d) Dr. Kopasz Árpádné, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
Nr. 695			e) Evőkészlet. — <i>Tafelsilber.</i> Zsedényi Inez, Lőcse — <i>Leutschau.</i>

GYÖNGYÖS

Ötvöséről már a XVI. században esik szó.¹ 1732-ben két mester működik ott.² A vármegye jelentése 1741-ben többes számban jelenti róluk, hogy „finom munkát végeznek“. A hét gyöngyösi céh között azonban az aranyműveseké nem fordul elő.³ Az ottani plébániatemplomnak egy ötvösművén ott említett mester⁴ nevére utaló mesterjegy mellett a pesti céh próbabélyege látható. (L. 705. sz.) Ebből arra lehet következtetni, hogy az illető mester a pesti céhben vidéki mester lehetett. A város címerében⁵ csillag és félhold alatt futó farkas látható. Ennek mintájára készült próbabélyeg

Ein Goldschmied wird schon im XVI. Jh. erwähnt.¹ 1732 sind zwei Meister tätig.² Ein Bericht des Komitates von 1741 erwähnt sie in der Mehrzahl und meldet, dass sie „feine Arbeit leisten.“ Unter den sieben Zünften wird aber keine Goldschmiedezunft aufgezählt.³ Ein Werk in der Pfarrkirche, das die Namensbuchstaben eines in Gyöngyös erwähnten Meisters⁴ und daneben das Pester Beschauzeichen aufweist (s. Nr. 705.), läßt darauf schließen, daß dieser Meister in der Pester Zunft Landmeister war. Ein, dem Stadtwappen⁵ — laufender Wolf unter Stern und Halbmond — nachgebildetes Be-

eddig csak a XIX. század közepéről schauzeichen ist bisher nur aus der Mitte des XIX. Jh. nachgewiesen.⁶

¹ Szederkényi Nándor: Heves vármegye története, Eger, 1890, II. 406; Kmetty Béla: A magyar ötvösök helyzete a XVI. században, Bp. 1912, 94. — ² Archaeologiai Értesítő 1904, 385. (Illésy J.); Kapossy János: Magyarországi ötvösök a XVIII—XIX. századból, Bp. 1934. — ³ Heves vármegye monografiája, Bp. é. n., 583. (Nagy Béni dr.) — ⁴ Mihalik József: Kassa város ötvösségének története, Bp., 1900, 320. — ⁵ Tagányi Károly: Magyarország címertára, Bp. 1881. — ⁶ Archaeologiai Értesítő 1911, 49. (Kőszeghy E.).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung	F. sz. Lf. Nr.	Fémfinomsági jel Feingehaltzeichen	Kor Zeit	
698		XVIII. század vége Ende XVIII. Jh.	700		} XVIII. sz. — Jh.	
699		XIX. század közepe Mitte XIX. Jh.	701			
F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen				Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
702						
	Nr. 700	Ereklyetartó, díszedényalakú nodusszal. — <i>Reliquiar mit Vasennodus.</i> — Rokoko. Szt. Bertalan-templom — <i>Bartholomäuskirche</i> , Gyöngyös.				
703						
	Nr. 701	Javítás XVII. századi feszületen. — <i>Restaurierung eines Kruzifixes aus d. XVII. Jh.</i> — „S : R : T : 1644.“ (Ez a készítő jele lehet. — <i>Vielleicht die Signatur des Verfertigers.</i>) Szt. Bertalan-templom. — <i>Bartholomäuskirche</i> , Gyöngyös.				
704						
	Nr. 698	Carolus (Karl) Goldberger, e. 1795. (Esetleg az előbbi jegy is az övé. — <i>Möglicherw. gehört die vorige Marke auch ihm.</i>) Feszület, XVIII. század 2. fele. — <i>Kruzifix, 2. H. XVIII. Jh.</i> R. k pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Gyöngyös.				
705						
	Nr. 387	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> Pesti próbával, de ellenőrző betű nélkül. — <i>Mit Pester Beschauzeichen, doch ohne Kontrollbuchstaben.</i> Kehely. Kései rokokó. — <i>Kelch. Spätrokoko.</i> — „ <i>Ex Voto Calvariana. Gyöngyös. Ano 1805. K. G.</i> “ R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Gyöngyös.				
706						
	Nr. 699	Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel.</i> Özv. Sziránviné. Bp.				

GYŐR

RAAB

Ötvösei a komáromiakkal, érsek-újváriakkal és esztergomiakkal társulva közösen nyerik el 1603-ban a pesti céhnek 1529-ben nyert kiváltságlevele átírását.¹ A későbbben önállósult céhnek újabb szabályai fennmaradtak az 1761 és 1766 évekből.² Az 1663 óta — és pedig 1728-ig magyarul — vezetett céhnaplót a bencések győri gimnáziumának múzeuma őrzi, s azoknak céljaimra szükséges áttanulmányozását Börzsönyi Arnold igazgató úr szíves készséggel tette lehetővé.³ Újabban alaposabb feldolgozás is jelent meg ez iratokról,⁴ amely egyéb levéltári anyagra is támaszkodik és így lehetővé tette korábbi meghatározásaim teljesebbé tételét, illetve helyesbítését.

1663 és 1867 között 64 ötvös nevét sorolják fel az ötvöscéh iratai.

A céh pecsétje az 1610. évből ismeretes⁵ és egy hólyagos serleg fedelén dolgozó ötvöst látni rajta. Feje mellett „S: LEO“ felírás. (Szent Leó pápa mint a céh védőszentje szerepel a céhiratokban is.) A mondatszalgajlásai között a céhpecsétben kereszt látható. Ez a város régebbi címerében⁶ szent István vértanú alakja mellett lényeges alkatrészként jelentkezik.

A céh ládája 1748-ból maradt fenn.⁷

A négy város ötvöseinek közös céh-szabályzata értelmében az ötvöstárgyak bélyegzésére a „céhmesterség pöcsétjét“, vagyis az SVC betűkből alkotott próbabélyeget kellett használni

Die Goldschmiede bildeten mit denjenigen von Komorn, Neuhäusel und Gran eine Union. Sie haben 1603 die Zunftartikel der Pester Goldschmiede von 1529 übernommen.¹ Die neueren Satzungen der später selbständig gewordenen Zunft sind aus den Jahren 1761 u. 1766 erhalten.² Die, seit dem Jahre 1663 geführten Zunftschriften, werden im Museum des Benediktiner-Gymnasiums in Raab aufbewahrt und wurden mir von H. Direktor Börzsönyi in liebensw. Weise zur Verfügung gestellt.³ In neuerer Zeit erschien eine gründliche Bearbeitung dieser Schriften,⁴ die auch andere Archivalien benützt u. einige Erweiterungen meiner früheren Bestimmungen ermöglichte.

1663—1867 werden in den Zunftschriften 64 Goldschmiede erwähnt.

Das Zunftsigel ist aus d. J. 1610 bekannt⁵ und weist einen Goldschmied auf mit der Bezeichnung: „S: LEO“. (Hl. Leo wird auch in den Zunftschriften als Schutzheiliger d. Zunft erwähnt.) Zwischen den Windungen des Schriftbandes ist im Siegel ein Kreuz zu sehen. Ein ähnliches Kreuz steht auch in dem früheren Stadtwappen⁶ neben der Gestalt des Hl. Stephans des Märtyrers.

Die Zunftlade ist von 1748 erhalten.⁷

Laut der Vorschriften der gemeinsamen Artikel der vier Städte hätte die Stempelung der Goldschmiedearbeiten mit dem gemeinsamen Beschauzeichen geschehen sollen, das aus den Lettern

(SVC = Signum Visitationis Cehae, l. bővebben Komáromnál). Győrtől ennek a próbabélyegnek használatát még nem sikerült bebizonyítani. Ha használták is, úgy csak rövidebb időn át tehették azt. A XVII. század 30-as éveiben már kétségtelenül a keresztet használják próbabélyegül s miután ez az 1610-i céhpecsétben is előfordul, valószínű, hogy már ez időben is kereszt volt a próbában. A XVIII. században az időközben pólyákkal bővült város-címert utánozzák a próbabélyegen, de a címerben szereplő szent István vértanú alakja helyébe, amelyet nehéz lehetett a jegybe vésni, kettős keresztet tesznek s így teljesen az államecímerhez hasonló próbabélyeg használatához jutnak el.⁸ 1767-től kezdve, amikor a céhnapló szerint könnyebb módon való próbálásra térnek át, külön próbames-tereket is választanak, akiknek ellen-őrző betűket kellett az elvégzett próba jeléül a tárgyakra ütniök s csak, ha ez már rajtuk volt, üthette rájuk a céhmester a próbát.

SVC gebildet ist. (SVC = Signum Visitationis Cehae, s. Näheres unter Komárom — Komorn.) In Raab ist der Gebrauch dieses Zeichens nicht nachweisbar und auch nicht wahrscheinlich, da schon um 1630 ein Kreuz als Beschauzeichen auftaucht. Da ein solches auch im Zunftsiegel v. 1610 zu sehen ist, hat sicher auch schon zu dieser Zeit ein Kreuz als Beschauzeichen gedient. Im XVIII. Jh. wird das inzwischen mit horizontalen Balken erweiterte Stadtwappen im Beschauzeichen nachgebildet, doch an die Stelle der Heiligengestalt tritt in der vereinfachten Nachbildung ein Doppelkreuz, so daß dadurch ein, dem ungarischen Staatswappen ähnliches Beschauzeichen entsteht.⁸ Von 1767 an wurde laut des Zunftsprotokolls „das Probieren auf leichtere Art“ eingeführt, neben den Zeichenmeister ein eigener Probiermeister gewählt, der die Werke zu probieren und bevor das „Zeichen“ angebracht wurde, mit dem Kontrollbuchstaben zu versehen hatte.

¹ Századok 1877, 798. (Rómer Flóris); Szávay Gyula: Győr, 229. és Jankó László: Győri ötvösök, 5. o. úgy tüntetik fel, mintha e szabályokat a győri ötvösök kapták volna 1529-ben. — ² Egyetemi Könyvtár — Universitätsbibliothek, Bp., Archiv. 207, 208. — ³ Archaeologiai Értesítő 1912, 149. (Kőszeghy E.). — ⁴ Jankó László: Győri ötvösök a XVI—XIX. században, Győr, 1934. (A tárgyak leírásánál Jankó és oldalszám alatt idézem. — Bei den Literaturhinweisen unter Jankó u. Seitenzahl zitiert.). — ⁵ Múz. és Könyvt. Értesítő 1912, 288. (Kőszeghy E.). — ⁶ Tagányi Károly: Magyarország címertára, Bp. 1881. — ⁷ Jankó László i. m. — a. a. O. 22. — ⁸ Arch. Értesítő 1912, 148. (Kőszeghy E.).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
707		XVII. sz. — Jh.	709	 (Csányi)	Ca 1760
708		XVIII. sz. 1. fele. 1. H. XVIII. Jh.	710		XVIII. sz. 2. fele. — 2. H. XVIII. Jh.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
711		Ca 1797	717		1819	722		1844
712		Ca 1800	718		1821	723		1846
713		1804	719		1823	724		1848
714		Ca 1810	720		1830	725		1851
715			720 ^A	Hasonló Ähnlich	1840	725 ^A	Hasonló Ähnlich	1854
716		1815	721		1843	726		Ca 1860

Ellenőrző betűk a céhnapló szerint — Kontrollbuchstaben laut d. Zunftprotokolls.

727 „A“	1767—	730 „F“	1787—	734 „M“	1797—
728 „B“	1772—	731 „G“	1788—	735	1821*
729 „E“	1781—	732 „H“	1791—	736 „B“	1823—
		733 „J“	1793—		1848*

* A csillaggal jelölt időmegjelölések a céhnaplóban nem szerepelnek, hanem tárgyakon való előfordulás alapján voltak megállapíthatók. 1810—1820 táján szünetel az ellenőrző betűk használata.

* Die mit einem Stern bezeichneten Zeitbestimmungen kommen im Zunftprotokoll nicht vor. Sie beruhen auf Vorkommen an Werken. Um 1810—1820 bleiben die Kontrollbuchstaben aus.

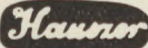

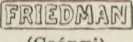
F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
737	Nr. 707		Johannes Pereszteghy, e. 1628—, MC 1632—1651. a) Fedeles kupa, felfelé karcsúsodó testén vésett dísz, fedélbillentője szirén. — <i>Deckelkanne, der nach oben sich verjüngende Leib m. Gravierungen verziert. Deckelgriff Sirene.</i> — „1634.“ M—H 21,5 Ref. egyház, Győr — Ref. Kirche, Raab. Expos. 1934: VII, 22, 44. Jankó: 9.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
737	Nr. 707	b)	Kehely, hatkaréjos talppal, tojásnodusszal és megújított kuppával. — <i>Kelch, auf Sechspaßfuß, m. ovalem Nodus und erneuerter Kupp.</i> — „1637.“ Székesegyház, Győr — <i>Kathedrale, Raab.</i> Arch. Értesítő, 1912, 46. (Köszeghy E.). Jankó: 8.
738			— Gregorius Békési , e. 1648. (Győri mesterként még nem igazolható. Békésy Gáspár azonban szerepel a céhben 1603-ban. Egy ref. vallású Békessy Gergely 1649-ben áll be a kassai céhbe. — <i>Als Meister in Raab urkundlich nicht nachgewiesen. 1603 wird aber Gaspar Békésy in der Zunft erwähnt. Ein Gregorius Békessy, reformiert, wird 1649 in der Kaschauer Zunft aufgenommen.</i> — Jegy nélkül. — <i>Ohne Zeichen.</i> Patena alábbi felirattal: — <i>Patene mit der Inschrift:</i> „ GENEROSUS . D . NICOLAUS . IVANIOS & GREGORIUS BEKESI . AURIFABER . IN . HONOREM . DEI . PROCURAVERT — A. D. 1648. Ref. egyház, Győr — <i>Ref. Kirche, Raab.</i>
739			Johannes Michaël Crines , M 1700, civis 1708, MC 1725/25, 1738/43, 1747/54, e. — 1756.
	Nr. 708		Oltári feszület körtenodusszal és tréb. talppal. — <i>Altarkreuz m. Birnennodus u. getr. Fuß.</i> — Ca. 1710—1720. Bencések temploma, Győr — <i>Benediktinerkirche, Raab.</i> Arch. Értesítő, 1928, 261. Műgyűjtő, 1931, 131 (Horváth H.), képpel — <i>m. Abbild.</i>
740			Stephanus Letovics (L. István) , M 1715—, MC 1743, 1744, † 1745. (A céhjegyzőkönyvet 1728-ig magyarul vezetik, így érthető, hogy e mesterjegy is a magyar névírásnak felel meg. — <i>Das Zunftprotokoll wird bis 1728 ausschließlich ungarisch geführt, darum ist es leicht verständlich, daß auch dieses Meisterzeichen der ungarischen Schreibweise des Namens entspricht.</i>)
	Nr. 708		Díszkanál. — <i>Zierlöffel.</i> Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum, Bp.</i>
741		„M K“	Johannes Michaël Kopf , M 1743, MC 1759/60.
	Nr. 708		Evőkészlet. — <i>Eßbesteck.</i> — „1752.“ Ernszt-auctio, 1925. (Csányi).
742		IN	Josephus Nigl , M 1759, MC 1764—1790.
	Nr. 709	(Csányi)	a) Úrmutató Bíró Márton veszprémi püspök címével. — <i>Monstranz m. Wappen des Bischofs Bíró (†1762.)</i> Székesegyh. — <i>Kathedrale, Veszprém.</i> Expos. 1930: 292. Jankó: 25. (Csányi.)

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
742	?		b) Kehely. — <i>Kelch</i> . Újvárosi pléb. templom, Győr — <i>Neustädt. Pfarrkirche, Raab</i> . Jankó : 25.
743			Mesterjegynélküli tárgy — <i>Werk ohne Meisterzeichen</i> :
	Nr. 709		Kehely Bíró Márton püspök címerével. — <i>Kelch m. Wappen des Bischofs Bíró</i> . — „1756.“ R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche, Sümeg</i> . (Csányi).
744			— Josephus Liebl , e. 1765—1768 mint kardesiszár — <i>als Schwertfeger</i> . (A város 1750. évi tilalma ellenére ötvösként is működik. — <i>Trotz eines Verbotes d. Stadt v. 1750 auch als Goldschmied tätig</i> . Jankó : 27.)
	—		a) Kehely felirattal és 1768-at adó kronogrammal. — <i>Kelch m. Inschrift u. Chronogramm v. 1768</i> . — „... Fct. Joseph Liebl.“ Székesegyház, Győr — <i>Kathedrale Raab</i> . Jankó : 27.
	—		b) Díszkard. — <i>Prunksäbel</i> . — Rokoko. „IOSEPH. LIEBEL A. RAAB.“ Iparm. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum, Bp.</i> Jankó : 27.
745			Andreas Schweyer , M 1766, MC 1790—1793.
	Nr. 710 + 727		Örökmécses, árkolt testű, kései barokk. — <i>Ewige Lampe, m. gefurchtem Körper. Spätbarock</i> . — 1767—1771. Dr. Hirschler Henrik, Bp.
746			Josephus Salabak , M 1790, e. — 1797.
	Nr. 710 + 731		Kehely, talpán és kosarán koszorús dísz. — <i>Kelch m. Kranz-ornament am Fuß und Schalenkorb</i> . Székesegyház, Győr — <i>Kathedrale, Raab</i> .
747			Johannes Gottfried Hentsch , M 1790, MC 1796—e. — 1809.
	Nr. 711 + 734		a) Képkeret. — <i>Bildrahmen</i> . — Louis XVI. Székesegyház, Győr — <i>Kathedrale, Raab</i> . Jankó : 26.
	Nr. 711 + 734		b) Két gyertyatartó. — <i>Zwei Leuchter</i> . — Empire. U. ott — <i>Ebendort</i> . (Csányi).
748			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 711 + 734		a) Kanalak. — <i>Löffel</i> . — Ca. 1800. Haid Sándorné, Sopron — <i>Ödenburg</i> .

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
748	Nr. 713 + 734		b) Fogadalmi ajándék. — <i>Votivgabe</i> . Székesegyház, Győr — <i>Kathedrale, Raab</i> .
	Nr. 713 + 734		c) Filigránmívű cukoresíptető. — <i>Zuckerzange. Filigranarbeit</i> . Özv. Nánássy Dezsőné, Eger — <i>Erlau</i> .
749			Johannes Christophorus Roth, e. 1807—1828, MC 1809—1820.
	Nr. 712		a) Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel</i> . Mus. Nat. Hung.
			Valószínűleg ugyanaz a mesterjegy, de ICA-nak olvasták — <i>Vermutlich dasselbe Meisterzeichen, doch als ICA erwähnt:</i>
	?		b) 2 sótartó kigyókból font szárral. — <i>2 Salzfüßer, als Schaft Schlangen</i> . Strasser-Feldau Zelma, Bp. Expos. 1927: 693.
750			Christianus Raab, M 1809, MC 1820—1828, 1836— 1855, e. — 1861. (Jankó: 29 szerint: „1829. május 2-án szabadul fel fia, ugyancsak Christian Raab; itt tehát nyilván két Christian Raab dolgozott.“ Az ifjabb C. R.-nek a céhből való fel- vételéről azonban nem találtam adatot. — <i>Nach Jankó: 29 wurde 2. V. 1829 sein Sohn, gleichfalls Christian, freigesprochen, so daß es sich hier um zwei gleichnamige Meister handelt, doch fand ich keine Daten über die Aufnahme eines Ch. R. juniors als Meister.</i>)
	Nr. 714		Sótartó, alakos. — <i>Salzfaß, figural</i> . M—H 10,7 Mus. Nat. Hung.
751			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 715		Kávéskanna. — <i>Kaffeekanne</i> . — Empire. M—H 23 † Pekár Imre dr., Bp.
752			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 715		a) Madonna-képről való korona. — <i>Krone zum Anhängen an ein Madonnenbild</i> . Mus. Nat. Hung.
	Nr. 716		b) Fedeles lábas. — <i>Kasserolle m. Deckel</i> . Ernszt-auctio, Bp. (Csányi).
753			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 717		a) Tejszínes kanna fanyéllal. — <i>Schmettenkanne m. Holzgriff</i> . Singer Károly, dr.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
753	Nr. 717	b)	Kerek tálca, áttört szegélyű. — <i>Runde Platte m. durchbrochenem Rand.</i> Baross János, Bp.
754			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 719 + 735	a)	Keresztelőérem filigrán foglalata. — <i>Filigranfassung einer Taufpatenmedaille.</i> Mus. Nat. Hung. (Numism.).
	Nr. 720 + 736	b)	Fogadalmi tárgyak. — <i>Votivgeschenke.</i> Székesegyház, Győr — <i>Kathedrale, Raab.</i>
	Nr. 720 ^A	c)	8-soros lánc Máriaképen. — <i>Kette an einem Marienbilde.</i> Karmelitatemplom, Győr — <i>Karmelitenkirche, Raab.</i>
755			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 720	a)	Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Benedek H., Pápa.
	Nr. 720 ^A	b)	Tálca, áttört szegélyű. — <i>Platte m. durchbroch. Rand.</i> Sárkány Ferenc, Komárom — <i>Komorn.</i>
756			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 721		Evőeszközök magántulajdonban. — <i>Tafelsilber in Privatbesitz.</i>
757			Johannes Waas, M 1812, MC 1828—1836, e. — 1841.
	Nr. 718 + 735		Kilencsoros lánc. — <i>Neunreihige Kette.</i> Műkereskedelem — <i>Kunsthandel, Bp.</i>
758			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 719		Evőeszközök magántulajdonban. — <i>Tafelsilber in Privatbesitz.</i>
759			Johannes Stadler, M 1818, e. — 1847.
	Nr. 718	a)	Sótartó puttóval. — <i>Salzfaß mit Putto.</i> Majtin József, Bp.
	Nr. 719	b)	Fogadalmi ajándék. — <i>Votivgeschenk.</i> Székesegyház, Győr — <i>Kathedrale, Raab.</i>
759 ^A			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	?	(Csányi)	Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1831.“ M—H 25,5 Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Dudar. Expos. 1934:VIII, 23, 40.</i>

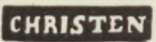
F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
760	Nr. 720		Gustavus Hauszer , M 1828, MC 1855—1859, e. — 1866. Keresztelőérem. — <i>Taufpatenmedaille</i> . Mus. Nat. Hung. (Numism.).
761	Nr. 722		Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . Evőkészlet m.-tulajdonban — <i>Tafelsilber in Privatbesitz</i> , Bp.
762	Nr. 725	HAUSZER	Ugyanaz — <i>Derselbe</i> . Kanálka. — <i>Löffelchen</i> . Mus. Nat. Hung.
762 ^A	—		Ugyanaz jegy nélkül. — <i>Derselbe ohne Zeichen</i> : Javítás Szent László hermájának koronáján. — <i>Renovierungsarbeit an der Krone des Kopfreliquiars d. Hl. Ladislaus</i> . „Durch Hauszer renovirt 1850. 24. Juli.“ (Vide nr. 1546.) Székesegyház, Győr — <i>Kathedrale</i> , Raab. Expos. 1884: II, 42, 3, 15.
763	Nr. 720	HÜGEL	Johannes Nep. Hügel , M 1830, e. — 1831. Evőkészlet m.-tulajdonban. — <i>Tafelsilber in Privatbesitz</i> , Bp.
764	Nr. 723		Martinus Ortner , M 1838, e. — 1871. Evőeszközök m.-tulajdonban, Győr és Bp. — <i>Tafelsilber</i> , <i>Privatbesitz</i> , Raab u. Bp.
765	Nr. 723		Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . Kanálka magántulajdonban, Győr. — <i>Löffelchen in Privatbesitz</i> , <i>Raab</i> .
766	Nr. 724		Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . Fogadalmi ajándékok. — <i>Votivgeschenke</i> . Székesegyház, Győr — <i>Kathedrale</i> , Raab.
766 ^A	Nr. 724	ORTNER	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Mus. Nat. Hung. — Magántulajdon, Győr — <i>Privatbesitz</i> , Raab.
767	Nr. 725 ^A		Bernhardus Friedmann , M 1852, e. — 1871. (Csányi) Kanál m.-tul., Győr. — <i>Löffel in Privatbesitz</i> , Raab. (Csányi.)
768	Nr. 726	RÁTH	Gustavus Ráth , M 1860. Merőkanál. — <i>Schöpflöffel</i> . Grünbaum N., Pápa.

GYŐRSZIGET

Az egykor önálló községként a vármegyébe tartozott Győrsziget ötvöse, akik közül kettőnek sikerült nyomára jönnöm, eredetileg nem voltak a győri céhnek tagjai. Ebből magyarázható, hogy a munkáikon a céhekben dívó szokás mintájára alkalmazott, de nem egyforma alakú, hanem saját ízlésük szerint választott házi próbákat találok. Az egyik a püspöki székhely közelében élve, püspöksüveget és a próbáiába, a másik, aki zsidó volt, inkább gyűrűt választott jelül. Ez utóbbi a házi próbát még a győri céhbe való felvétele* után is tovább használta.

Einst bildete der Raaber Stadtteil auf dem I. Raabufer eine selbständige Gemeinde und die zwei Goldschmiede, deren Namen ich erforscht habe, waren nicht Mitglieder der städtischen Zunft. Sie gebrauchten den zunftmäßigen Beschauzeichen ähnliche Zeichen, die sie sich offensichtlich nach Belieben wählten. Der eine wählte sich mit Hinsicht auf den Bischofssitz einen Bischofshut, der andere, dem als Juden dieses Zeichen nicht paßte, einen Ring. Dieser hat sein eigenes Zeichen auch nachdem er in die Raaber Zunft aufgenommen wurde,* weiter gebraucht.

* A győri ötvöscéh irataiból a Bencésrend gimnáziuma múzeumában. — *Nach dem Zunftprotokoll der Raaber Goldschmiede, Museum des Benediktiner Gymnasiums, Raab.*

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung
769		1839. Csak Christen A. házi próbája. — <i>Nur von A. Christen gebraucht.</i>	771		1850. U. az mint a 769. sz. — <i>Wie Nr. 769.</i>
770		1846. U. az mint a 769. sz. — <i>Wie Nr. 769.</i>	772		1857. Csak Lion F. házi próbája. — <i>Nur von Ph. Lion gebraucht.</i>
F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meisterzeichen Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur			
773		 A. Christen , ca 1830—1850. (Levéltári adat nincs róla, 1910-ben öreg győri lakosok még emlékeztek a nevére. — <i>Archivalische Daten über ihn nicht vorhanden, sein Name war 1910 in Raab noch bekannt.</i>)			
	Nr. 769	Kanál. — <i>Löffel.</i> Magántulajdon, Győr — <i>Privatbesitz, Raab.</i>			
	Nr. 770	Merőkanál. — <i>Schöpflöffel.</i> Mus. Nat. Hung.			
774		 Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>			
	Nr. 771	Kanalak. — <i>Löffel.</i> Mus. Nat. Hung.			

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
775		Lion	Philippus Lion (Leon), M 1856. (Családi közlés szerint * 1829, † 1909. A győri céhben felvételre jelentkezett 1855-ben, felvették 1856 VIII. 6. Jankó László Győrnél id. műve 31. oldalán Philig Leonként említi. — <i>Nach Familienmitteilung</i> * 1829, † 1909. <i>Bittet um Aufnahme in der Raaber Innung 1855, wird 6. VIII. 1856 aufgenommen. Bei L. Jankó, op. cit. 31, als Leon Philig erwähnt.</i>)
	Nr. 772	Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> .	Magántulajdon, Győr — <i>Privatbesitz in Raab.</i>

GYULA

Habár a gyulai ötvösségről nem sokat tudunk, meg kell e várost itt emlétenem. Az ötvösség jelentékeny művelő helyének kellett ugyanis lennie s minden bizonnyal céhhel is kellett bírnia. Ötvössége a német művészet történetében is említésre érdemes szerephez jutott. Dürer Albert olyan ötvösöktől származik, akik kiképzésüket az ötvös-művészetben Gyulán nyerték. E városra vonatkozik Dürer önéletrajzi feljegyzéseinek szószerint idézett alábbi mondata:

„... meines Vaters Vater ist genant gewest Antony Dürer, ist knabenweis in das obgedachte Staedtlein kummen zu einem Goldschmidt und hat das Handwerk bei ihm gelernt.“¹

Ismert dolog, hogy ez az Antony Dürer (recte Thürer) az egykori Aytós községből (ajtó = Tür!), Gyula mellől került Gyulára 1410-ben és ötvössé lett. Fia, az idősebb Dürer Albert, 1427-ben született Gyulán, ott tanulta az ötvösmesterséget és 1455-ben elköltözött családjával Nürnbergbe. Fivérének, Lászlónak fia Miklós, szintén Gyulán tanult, később nagybátyja után ment

Obwohl Näheres über Goldschmiede dieser Stadt nicht bekannt ist, war sie jedenfalls Stätte einer entwickelten Goldschmiedekunst, wo gewiß auch eine Zunft bestand. Sie muß hier erwähnt werden, denn ihr Name wird auch in der Geschichte der deutschen Kunst aufgezeichnet. Albrecht Dürer stammt von solchen Goldschmieden ab, die in Gyula die Kunst gelernt haben. Auf diese Stadt bezieht sich die folgende Stelle in Albrecht Dürers selbstbiographischen Aufzeichnungen:

Es ist bekannt, daß dieser Antony Dürer (recte Thürer) aus dem ehemaligen Dorfe Aytós (ajtó = Tür!) 1410 nach Gyula kam und Goldschmied wurde. Sein Sohn Albrecht Dürer d. Ä., geboren 1427 in Gyula, erlernte das gleiche Handwerk und führte 1455 sein Geschlecht nach Nürnberg. Der Sohn seines Bruders Ladislaus, namens Nicolaus, lernte auch in Gyula,

Németországba, ott „Niclas der Unger“ néven ötvösmester lett, először Nürnbergben, később Kölnben.²

Egy másik nevéssé lett gyulai ötvös a Münchenben jelesen működött Zeggin (Seggin, Seggein) György,³ akinek magyar voltáról és gyulai tanulásáról a „Wappenbuch der Münchner Goldschmiede“ következő feljegyzése tanuskodik :

„anno 1558 ist Georg Zeggin von Segedein aus Hungern an der Teissen gelegen und zu Jula in Hungern gelernt (aufgenommen worden), gestorben Ao 1581.“⁴

A török uralom az egykori ötvösség minden emlékét és nyomát elsodorta.

ging später zum Onkel, nannte sich Niclas der Unger, wurde Goldschmied erst in Nürnberg, dann in Köln.²

Ein anderer, von hier stammender Künstler ist der Münchner Goldschmied Georg Zeggin (Seggin, Seggein),³ über dessen Herkunft die folgende Aufzeichnung in dem „Wappenbuch der Münchner Goldschmiede“ berichtet :

Die Türkenherrschaft hat alle Spuren der einstigen Goldschmiede verwischt.

¹ Arch. Értesítő 1879, 73 (Henszlmann J.) — Szendrei János : Dürer Albert származása és művészete, Bp. 1886. — ² Wilhelm Waetzoldt : Dürer und seine Zeit, Leipzig, 1935, 12. — ³ Zeggin = Szegény, l. Arch. Ért. 1884, 212 (Ballagi A.). Erre a Zegginre Mihalik Sándor dr., aki eredményesen kutatja a külföldre került magyar ötvösök nyomait, volt szíves figyelemztetni. — Der Name Zeggin ist die altertümliche Schreibweise des Namens Szegény = arm. Auf diesen Meister hat mich Dr. A. v. Mihalik, der mit Erfolg Forschungen über ungarische Goldschmiede im Ausland betreibt, aufmerksam gemacht. — ⁴ Max Frankfurter : Die Alt-Münchner Goldschmiede und ihre Kunst, München, 1912, 297.

GYULAFEHÉRVÁR

KARLSBURG

ALBA JULIA.

Az ötvösök szabadalmaikat 1590-ben vagy 1591-ben kapták Báthory Zsigmond erdélyi fejedelemtől. A kulcsos városok, ú. m. Kolozsvár, Nagyszeben, Brassó és Beszterce ötvösei 1592-ben ugyanis ellenőrzést kívánnak gyakorolni a „privilegiom“ fölött, „ki soha nem volt“.¹ Az ez ügyben indult pereskedésben öt gyulafehérvári ötvös szerepel. De már a korábbi években is több más mesternek neve fordul elő. 1569 és 1573 között négy mester nevét ismerjük.²

Die Goldschmiede erhielten ihre Privilegien um 1590 von dem Fürsten von Siebenbürgen Sigismund Báthory. Die Goldschmiede der Städte Klausenburg, Hermannstadt, Kronstadt und Bistritz verlangten 1592 ein Überwachungsrecht über den Gebrauch dieser Privilegien, die bis dahin nicht vorhanden waren.¹ Zu dieser Zeit werden in der Zunft 5 Meister erwähnt. Aber schon aus früheren Jahren sind mehrere bekannt. 1569—1573 werden 4 Meister genannt.²

Az erdélyi fejedelemség korából egyelőre nagyon nehéz ötvösműveknek itteni származását biztonsággal megállapítani, miután a korábbi századokban úgy, mint egész Erdélyben, itt sem voltak külön próbabélyegek használatban.

A XVIII. századból kísérletkép két ötvösművet alább ide soroztam be, miután a rajtuk látható mesterjegyek e tárgyak lelőhelyén kívül még máshol nem fordultak elő. A másodiknak jegye pedig az itteni pénzverő egyik éremvésőjének nevéhez illik.

A XIX. századból előkerült próbabélyeget, úgy látszik, minden előzmény nélkül, önkényesen választották.

Aus der Zeit des Fürstentums sind vorerst noch schwer Arbeiten hiesigen Ursprunges mit Sicherheit nachzuweisen, da in den früheren Jahrhunderten auch hier, wie in Siebenbürgen allgemein, kein Beschauzeichen im Gebrauch war.

Aus dem XVIII. Jh. werden versuchsweise zwei Arbeiten angeführt, da ihre Meisterzeichen außerhalb ihres Aufbewahrungsortes anderswo noch nicht vorgekommen sind. Außerdem paßt das eine Zeichen zu dem Namen eines hiesigen Stempelschneiders.

Das im XIX. Jahrhundert auftauchende Beschauzeichen wurde scheinbar ganz willkürlich gewählt.

¹ Szádeczky Lajos: Iparfejlődés és a céhek története Magyarországon, II, 88. —

² Deák Farkas: A kolozsvári ötvöslegények strikeje, Bp. 1886, 12.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
776			Próbabélyeg 1860 tájáról. — <i>Beschauzeichen um 1860.</i>
777			Fémfinomsági jel, XIX. sz. — <i>Feingehaltszeichen, XIX. Jh.</i>
778			Aranybélyeg 1860 körül. — <i>Goldpunze um 1860.</i>
779			Kehely, körtenodusszal és vert kuppakosárral a XVIII. sz. 1. feléből. — <i>Kelch m. Birnennodus u. getr. Schalenkorb. 1. Hälfte d. XVIII. Jh.</i> Székesegyház, Gyulafehérvár — <i>Kathedrale, Karlsburg.</i>
780			? Octavianus Cochsel, e. 1742—1750. Éremvéső a pénzverőben, a bécsi Cochsel ötvöscsalád sarja. — <i>Stempelschneider in der hiesigen Münze, Sprosse der Wiener Goldschmiedefamilie Cochsel. — Vide: Lajos Huszár und Béla v. Procopius: Medaillen- und Plakettenkunst in Ungarn, Bp. 1932; 75.</i> Körmeneti kereszt, körtenodusszal az alsó szár és a nyélhüvely között. — <i>Vortragekreuz, mit Birnennodus zwischen Kreuz u. Aufsteckhülse. — XVIII. sz. — XVIII. Jh.</i> Székesegyház, Gyulafehérvár — <i>Kathedrale, Karlsburg.</i>

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
781		CB	Carolus Budai , * 1804 Wien, e. 1828. (A polgárok lajstroma szerint — <i>Laut „Incorporations Protokolls“ der Bürger</i> : „No. 100. Carl Budai, geb. 1804 in Wien, seiner Kunst ein Juvelier, ist am 17-ten Jänner 1828 in die Zahl der deutschen Bürgerschaft aufgenommen worden.“)
	Nr. 777	a)	Pohár vert szegélydísszel. — <i>Becher m. getriebenem Ornamentfries am Lippenrand.</i> — „1861.“ M—H 26 Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — Klausenburg.
	Nr. 777	b)	Kehely, síma körtenodusszal és hólyagos kosárral; hozzá patena. — <i>Kelch m. glattem Birnenmodus u. Schalenkorb aus Längsbuckeln; nebst Patene.</i> — „1862.“ Ev. egyház, Nagyajta. — <i>Ev. Kirche, Großeidau. V. Roth, Kunstdenkmäler in d. sächs. Kirchen Siebenb., 156, 363 u. 244, 666, mit Abbildung, I, 80.</i>
782		JP	Josephus Pákoszta , * 1835 Gyulafehérvár — <i>Karlsburg</i> , M 1860, † 1885. (Családi közlés. — <i>Familienmitteilung.</i>) — A polgárok lajstroma szerint csak 1867-ben vették fel. — <i>Laut Incorporations Protokolls No. 196 wird er erst 1867 „als Festungsgerichtlicher Bürger beeedet.“</i>
	Nr. 776	a)	Fogadalmi ajándék (láb). — <i>Votivgabe (Fuß).</i> Székesegyház, Gyulafehérvár — <i>Kathedrale, Karlsburg.</i>
	Nr. 776	b)	Csat ékkövekkel. — <i>Schnalle m. Steinen besetzt.</i> Özv. Pákoszta Józsefné (1910), Gyulafehérvár — <i>Karlsburg.</i>
783		JP	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 778		Jegygyűrű u. ott. — <i>Ehering der Witwe des Meisters, daselbst.</i>

HIDEGKUT

GUTENBRUNN

GUTENBRUNN.

E temesmegyei „mezőváros“ arany- és ezüstműves mesterei más mesteremberekkel együtt 1846-ban magyar-nyelvű szövegezéssel kapták céhlevelüket.*

Die Gold- und Silberschmiede dieser Ortschaft im Komitat Temes erhielten ihren Zunftbrief in ungarischer Sprache mit anderen Handwerkern zusammen 1846.*

* Orsz. Levéltár. — Staatsarchiv, Bp. (Liber Coehalium, supplement. 21.)

IGLÓ

(ZIPSER NEUDORF)

SPIŠSKÁ NOVÁVES.

Ennek a régi bányavárosnak ötvösei 1758 óta a lőcsei ötvöscéhben mint vidéki mesterek fordulnak elő.¹ A Lengyelországnak történt elzálogosítás (1412—1772) korából, amikor Lőcse szabad királyi városa mellett Igló kevésbé jelentékeny szerepet játszott, ötvöseiről keveset tudunk. Kísérletkép alább ebből a korból egy tárgyat iktatok ide, amelynek felirata Iglóra utal, mint a 13 elzálogosított szepesi város főhelyére.

1773-ban 4 mesterről esik említés.²

Próbabélyegül bányász-éket és kalapácsot használtak az ötvösök, amely jelvények a város címerében is szerepelnek, kivételesen azonban egy koronát is, miután Iglónak címe a visszacsatolás után „korona- és bányaváros” volt.

Die Goldschmiede dieser Bergstadt (der ursprüngliche deutsche Name lautet Iglo) sind seit 1758 als Landmeister in der Leutschauer Zunft eingetragen.¹ Aus der Zeit, wo Iglo an Polen verpfändet war (1412—1772), ist über Goldschmiede bisher wenig bekannt. Versuchsweise wurde ein älterer Gegenstand seiner Inschrift wegen hier untergebracht, die auf Iglo, als auf den Hauptort der 13 verpfändeten Zipser Städte, hinweist.

1773 werden 4 Meister erwähnt.²

Als Beschauzeichen kommen Schlägel u. Hammer, die auch im Wappen dieser Bergstadt zu sehen sind, vereinzelt aber auch eine Krone vor, da Iglo nach der Wiedervereinigung mit Ungarn auch „Kron- und Bergstadt“ genannt wird.

¹ Archivum Musei Scepusiensis, Lőcse—Leutschau. — ² Kapossy János: Magyarországi ötvösök a XVIII—XIX. századból, Bp. 1934.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
784		1834	786		Ca 1845— 1850	788		1851
785		1835	787			789		Ca 1860
Fémfinomsági jegyek — Feingehaltszeichen								
790		XIX. sz. eleje. — Anfang XIX. Jh.	791		XIX. sz. közepe. — Mitte XIX. Jh.	792		XIX. sz. közepe. — Mitte XIX. Jh.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
793	—	PT	Díszkanál, a kerek feje s hatoldalú nyele közti tagon öntött lengyel sassal s alábbi vésett felirattal. — <i>Prunklöffel, zwischen der runden Schaufel u. dem sechskantigen Stiel Verbindungsglied m. gegossenem polnischen Adler. Gravierte Inschrift: „XIII. OPP. off. Aõ. 1647. I:O:“</i> (A XIII szepesi város ajándéka. — <i>Gabe der XIII Zipser Städte.</i>) Collectio Ipolyi, Keresztény-múzeum, Esztergom — <i>Christl. Museum, Gran.</i>
794			Samuel Lietschner , e. 1811—1823. (Vidéki mesterként a lőcsei céhben. — <i>Als Landmeister in der Leutschauer Zunft.</i>)
	Nr. 790		Két gyertyatartó. — <i>Zwei Leuchter.</i> — Empire. Iglói Szontagh József, Rozsnyó — <i>Rosenau.</i>
795	—	Jegy nélkül. <i>Ohne Zeichen.</i>	Martinus Mattyasovszky , e. 1828—1836. Kehely körtenodusszal. — <i>Kelch m. Birnenmodus.</i> „fecit Martin Mattyasovszky 1836.“ M—H 21,5 R. k. szlávtemplom — <i>R. k. slaw. Kirche, Igló.</i>
795 ^A			Ugyanaz avagy Mathias Mattyasovszky , e. 1835— — <i>Derselbe oder</i> 1846. (Vidéki mester a lőcsei céhben. — <i>Landmeister in Leutschau.</i>)
	Nr. 784		a) Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel.</i> Magántulajdon, Lőcse — <i>Privatbesitz, Leutschau.</i>
	Nr. 785		b) Hengeres doboz csavaros fedővel. — <i>Zylindrische Dose mit Schraubendeckel.</i> Friedmann Izidor, Bp.
796			A fentiek egyike. — <i>Einer der beiden obigen Meister.</i>
	Nr. 785		Karosgyertyatartó. — <i>Armleuchter.</i> Kircz Dezsőné, Eperjes. Exp. 1917 (Eperjes).
797			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 785?		Evőkészlet. — <i>Tafelsilber.</i> Iglói Szontagh Klára, Bp.
798			Johannes Umlauff , M 1842 Lőcsén — <i>in Leutschau,</i> 1844 Iglón — <i>in Igló.</i>
	Nr. 786		a) Pohárka. — <i>Becher.</i>
	Nr. 787		b) Kanálka 1839-i huszasból. — <i>Löffel aus einer Münze v. 1839.</i> a—b) Özv. Loysch Andorné, Lőcse — <i>Leutschau.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
799			KNISNER Albertus Knisner, ca 1850—1870. (Rokoni közlés — <i>Mitteilung der Verwandtschaft.</i>)
	Nr. 788		a) Karkötő áttörtmívű gombolyagtartóval. — <i>Armband m. durchbrochenem Knäuelbehälter.</i> Divald Kornélné, Bp.
	Nr. 791		b) Melltű kis boglárokkal. — <i>Brosche m. Buckeln.</i> Museum, Poprád.
799 ^A			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> Próba helyett a következő mesterjeggyel együtt fordult elő s ebből látszik, hogy a mesterek maguk végezték a próbálást. — <i>Anstatt d. Beschauzeichens mit dem folgenden Meisterzeichen. Daraus ist ersichtlich, daß die Meister selbst probiert haben.</i>
	—		Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel.</i> Grieger Tivadar, Eperjes.
799 ^B			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 792		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Kasprak J., Igló.
800			JAVYLA Ignatius Javylak, ca 1860.
	Nr. 789		Evőeszközök u. ott. — <i>Tafelsilber daselbst.</i>

JÁSZBERÉNY

Itteni ötvösökről eddig még nincsenek adataim. A céhekben használt próbákat követő helyi bélyeg, amelyet Mihalik Sándor dr. állapított meg elsőként, a városnak a városcímerben is látható jelképét, a Lehel vezér mondbeli kürtjének tartott bizánci elefántesontkürtöt ábrázolja jellegzetes alakjában.

Über hiesige Goldschmiede ist bisher nichts bekannt. Das Ortszeichen, das zuerst von Dr. A. Mihalik als solches bestimmt wurde, weist ein Horn auf, das auch im Stadtwappen abgebildet ist. Das ist nämlich das hier aufbewahrte byzantinische Horn, das der Sage nach dem Heerführer Lehel zugedacht wurde.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Fémföldnomsági jel Feingehaltszeichen
801		1792	802		1857	803	 1846

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
804			Martinus Vásárhely, e. 1792—1825, aurifaber? (Az alábbi tárgy adományozója, s miután neve összevág a mesterjeggyel, valószínűleg készítője is. — <i>Spender des folgenden Tellers; die Übereinstimmung der Anfangsbuchstaben seines Namens mit dem Meisterzeichen, erlauben die Voraussetzung, daß er auch der Verfertiger war.</i>)
	Nr. 801		Kenyérosztó tányér. — <i>Hostienteller.</i> — „1792.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Jászberény. Expos. 1934 : VIII, 28, 27.
805			
	Nr. 802		a) Tálca misekannákhoz. — <i>Platte für Messkännchen.</i> — „1846.“ Ferenciek temploma — <i>Franziskanerkirche</i> , Jászberény.
	Nr. 803		b) A Lehel kürtje pántjai és fúvócsöve, a jegyek mellé beütött évszámmal. — <i>Beschläge und Mundstück am sogenannten Horn des Lehel.</i> — „1857.“ Jász Múzeum — <i>Jazygisches Museum</i> , Jászberény.
805 ^A			Második jegy a 805b) tárgyon. — <i>Zweites Zeichen an 805b).</i>

JOLLSVA

JELŠAVA.

ELTSCH

Az itteni ötvösökről keveset tudunk. 1715-ben egyről, 1828-ban ugyancsak egyről van hír.¹

Egy itteni származású múzeumi tárgyon olyan próbabélyeg látható, amely a város régebbi címerével² — kardot tartó páncélos kar, csillagokkal körülvéve — kétségtelen hasonlóságot mutat.

Über hiesige Goldschmiede haben wir wenige Angaben. Einer wird 1715, einer 1828 erwähnt.¹

An einem Musealobjekt von hiesiger Herkunft ist ein Beschauzeichen zu sehen, das mit dem älteren Stadtwappen² — gepanzerter Arm mit Schwert, von Sternen umgeben — eine entschiedene Ähnlichkeit aufweist.

¹ Kapossy J.: M. o. ötvösök a XVIII—XIX. sz.-ban. Bp., 1934. — ² Tagányi K. op. cit.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
806			Próbabélyeg 1824 táján. — <i>Beschauzeichen um 1824.</i>
807			A jolsvai szabócéh serlege, urnaalakú; hasábos talapzatán figurális díszekkel. — <i>Becher der Eltscher Schneiderzunft in Urnenform; am prismat. Postament figurale Darstellungen.</i> — „1824.“ Mus. Nat. Hung.

KAPRONCA

KOPREINITZ

KOPRIVNICA.

A céhszabályok, amelyeket az ötvösök más mesteremberekkel együtt 1763-ban nyertek Mária Terézia királynőtől, a budapesti Egyetemi Könyvtárban vannak meg.

Die Zunftartikel, welche die Goldschmiede mit anderen Handwerkern zusammen 1763 erhalten haben, werden in der Universitätsbibliothek zu Budapest aufbewahrt.

KÁROLYVÁROS

KARLSTADT

KARLOVAC.

A vegyes céh 1846. évi szabályai (Orsz. Levéltár, Liber Coehalium 928) arany- és ezüstműveseket is említene.

Die Privilegien der gemischten Zunft v. 1846 (Staatsarchiv, Bp.) erwähnen auch Gold- und Silberschmiede.

KASSA

KASCHAU

KOŠICE.

A város ötvösségének történetét Mihalik József részletesen feldolgozta és közzétette alapvető monografiájában.¹ Véleménye szerint a céh már 1376 táján alakult meg.² Kétségtelenül hiteles bizonyítékunk van a céhnek a festők céhével együttes fennállásáról, 1476-ból a céhpecsétben³, amely a közismert művészcímet is magában foglalja. 1520 után az ötvösök céhéből a festők már kiváltak volt.⁴

Az ez időben érvényben volt céhszabályok nem maradtak fenn. A céhszabályoknak 1601-ben történt módosításánál a negyven évvel azelőtt nyert szabadmakról esik szó.⁵ Ebben az időben a céhnek saját tornya van

Die Geschichte der Goldschmiedekunst in dieser Stadt wurde durch Josef Mihalik¹ eingehend erforscht und veröffentlicht. Seiner Meinung nach wurde die Zunft um 1376 gegründet.² Zweifellos sicheren Beweis bietet uns über das Bestehen einer gemeinsamen Zunft der Goldschmiede und der Maler im XV. Jh. das Zunftsiegel von 1476.³

Nach 1520 ist die Zunft der Goldschmiede schon selbständig geworden.⁴

Die Zunftartikel aus dieser Zeit sind uns nicht erhalten geblieben. In einer Erneuerung der Artikel aus d. J. 1601 werden die vor 40 Jahren erhaltenen Privilegien erwähnt.⁵

Zu dieser Zeit hatte die Zunft ihren

a városi erődítmények sorában, amely 1556-ban leég, majd újra felépítik⁶ s 1640-ig mindig az ötvösök tornyaként említik a városi jegyzőkönyvek.⁷ A céh hanyatlására mutat, hogy 1706-ban már csak két más céhvel együtt látják el az ötvösök egy torony őrzését.⁸

A céh virágzása a XVI. század 2. felére és a XVII. századra esik. A XVI. század közepétől kezdve tömegesen menekülnek Kassára a török hódoltság területéről az alföldi színmagyar ötvösök és vezető szerephez jutva a céhben, rövidesen elmagyarosítják azt. A céh elmagyarosodásának tulajdoníttja Mihalik az új, 1584-i céhpecsét használatbavételét.⁹ Ennek nyelén már magyar felirat olvasható, ámde — úgy vélem — itt is, miként másutt, inkább felekezeti, mint nemzeti okai lehettek annak, hogy az ötvösök megváltoztatták pecsétjüket s elhagyták belőle az ötvösök védőszentjének, Szent Eligiusnak alakját.

1666-ban a céh „confoederatio“-ba lépett az ungvári céhvel, amely alkalommal megegyeztek a mestereknek egymástól kölcsönösen remeklés nélkül való átvételéről.¹⁰

Az egyidejűleg működő mesterek száma 1394-ben 10-re, 1575—1640 táján 18—20-ra, 1732-ben 6-ra, 1828-ban 8-ra rúgott.

Az 1786-i céhládát, amelyben egyebek között megvan az 1600-tól vezetett „Regestrom“ is, a város múzeuma őrzi.¹¹

Az ötvöstárgyak bélyegzéséről az 1601-i céhszabályok 2. pontja a következőképp intézkedik:

eigenen Turm in der Stadtbefestigung zu bewachen, der 1556 abgebrannt ist und neuerbaut wurde,⁶ bis 1640 aber noch als der Turm der Goldschmiede erwähnt wird.⁷ 1706 haben diese nur mehr mit zwei anderen Zünften gemeinsam einen Turm.⁸

Die Blütezeit der Zunft fällt auf die 2. Hälfte d. XVI. Jh. und auf das XVII. Jh. Von der Mitte des XVI. Jh. an flüchten aus der von den Türken besetzten ungarischen Tiefebene viele reinungarische Goldschmiede nach Kaschau und spielen in der Zunft eine führende Rolle. Diesem Umstand schreibt Mihalik die Einführung des neuen Zunftsiegels v. 1584 zu.⁹ Der Schaft trägt schon ungarische Inschrift, doch wird auch hier, so wie in anderen Orten, mehr in den konfessionellen,

wie in den nationalen Verhältnissen die Ursache zu suchen sein, daß ein neues Siegel ohne der Heiligengestalt eingeführt wurde.

Im J. 1666 schließt die Zunft eine „Confoederation“ mit der von Ungvár. In dieser wird die gegenseitige Übernahme der Meister, ohne neuem Meisterstück, vereinbart.¹⁰

Die Zahl der gleichzeitig arbeitenden Meister beläuft sich 1394 auf 10, um 1575—1640 auf 18 bis 20, 1732 auf 6, 1828 auf 8.

Die Zunftlade v. 1786 ist im städt. Museum erhalten,¹¹ sie enthält unter anderem die Zunftprotokolle von 1600 an.

Über die Stempelung der Goldschmiedearbeiten verfügt der 2. § der Artikel v. 1601 so, daß jeder Meister

„*Második articulus. Minden a czéh próbája szerint miveljen es a mit csinál, mingiárt az ő maga ielet reá üssön, annakutana a Czéhmasterhez menvén, azt az ő czinalmányát meghmutatna neki, ha iavallia es helien hadja azt az Czéhmaster, ő is üssön rea a proba szerint a varas ielet, de ha a probát fel nem éri, azt a Czéhmasterek előtt összerontsa.*“¹²

1632-ben megengedi a városi tanács, hogy 12 latos ezüstöt is lehessen feldolgozni: „*Az Tizenket latosból valo munkán penigh a varos czimeret rea ne eossek, hanem amely mester affeleboel mivel, avagy csinal valamit, az a maga Nevet messe rea es Tizenket punctozkat jelüel neve melle.*“¹³ (L. 848. f. sz.)

A „város jele“ a városcímerben szereplő lilium volt. Mihalik úgy vélte, hogy „a lilomos bélyegző két példányban volt használatban: a nagyobb a nagyobb-szabású, a kisebb a kisebbméretű ötvös-művek jelzésére használtatott... körülbelül 1780–90-ig, amidőn a lilium alá vagy fölé a 13-as szám helyeztetett. Így használtatott az azután egészen a legutolsó időkig, amikor ezt a bélyegzőt a hivatalos jelzés váltotta fel.“¹⁴ Ezzel szemben alább láthatjuk, hogy a lilomos próbabélyeg a XVI. század közepétől kezdve (a legrégebbi évvel jelzett tárgyunk 1558-ból való), körülbelül 1770-ig igen sokféle alakban és nagyságban volt használatban. A változatok megállapítása a kormeghatározás szempontjából bír jelentőséggel. 1770 után a lilomos jegy mellett harmadik jegyként féminomsági jelek merülnek fel, majd ezek magukban állva váltakoznak a lilium *fölött* 13-ast mutató bélyegekkel. Végül 1812-től kezdve évenként változó évszámmal oly jegyek jönnek használatba, melyek az újabb városi címerből nem a liliumot, hanem a pólyákat és félsast ábrázolják. Csak 1867 után lép életbe a hivatalos vagyis fémjelző hivatalok által végzett

verpflichtet sei nach der Prob der Zunft zu arbeiten und was er verfertigt, sofort mit seinem Zeichen zu versehen, nachher zu dem Zunftmeister zu gehen und seine Arbeit ihm zu zeigen; und wenn der Zunftmeister sie für gut erklärt, soll er nach der Prob das Stadtzeichen draufschlagen, sonst aber sie vor den Meistern zerstampfen.¹²

1632 erlaubt der Stadtrat die Verarbeitung von 12 lötigem Silber, doch wird dabei verboten, auf solche Arbeiten das Stadtzeichen draufzuschlagen, dagegen wird verlangt, daß an diesen Arbeiten neben dem Namen des Meisters als Zeichen 12 Pünktchen eingestochen werden sollen.¹³ (S. Nr. 848.)

Das „Stadtzeichen“ war die im Stadtwappen vorkommende Lilie. J. Mihalik meinte noch, daß das Lilienzeichen in zwei Exemplaren gebraucht wurde: ein größeres für die größeren, ein kleineres für die kleineren Arbeiten und zwar bis ca 1780–90, zu welcher Zeit ober oder unter der Lilie die 13-er Zahl angebracht wurde. In dieser Form sei dann das Beschauzeichen bis zu den neuesten Zeiten gebraucht worden, als dann die amtliche Punzierung eintrat.¹⁴ Dagegen können wir untenfolgend sehen, daß das Lilienzeichen von der Mitte d. XVI. Jh. (das älteste datierte Werk ist von 1558) bis ca 1770 in sehr vielen Formen und Größen gebraucht wurde. Nach 1770 tauchen neben dem Lilienzeichen Feingehaltszeichen auf. Dann kommen diese alleinstehend vor, gleichzeitig gebraucht man Zeichen, die *ober* der Lilie eine 13-er Zahl aufweisen. Endlich kommen von 1812 an solche Zeichen in Gebrauch, die mit jährlich wechselnden Jahreszahlen aus dem Stadtwappen die Balken und den gespaltenen Adler ohne der Lilie aufweisen. Nur nach 1867 kann von einer amtlichen, d. h. durch die Punzierungsämter ausgeführten Punzierung gesprochen werden.

jelzés. A céhiratok tanúsága szerint 1814-ben 8, majd évente 7, 6, 5, itt-ott 4 forintot a céh fizet a próbabélyegért („für Probpunzen samt Stahl.“)¹⁵

In den Zunftschriften kommen jährlich von 1814 an 8, 7, 6, 5, 4 Gulden als Zunftausgaben vor „für Probpunzen samt Stahl.“¹⁵

¹ Mihalik József: Kassaváros ötvösségének története. Bp., 1900. E szakaszban „Mih. K. Ö.“ és oldalszám alatt idézem. — *Wird in diesem Abschnitt unter „Mih. K. Ö.“ und Seitenzahl zitiert.* — ² Mih. K. Ö. 9. — ³ Arch. Közlemények, XII. 95 (Myskovszky V.); Mih. K. Ö. 19. — ⁴ Mih. K. Ö. 7. — ⁵ Mih. K. Ö. 50. — ⁶ A Felsőmagyarországi Múzeum-Egylet X. Évkönyve, 40. (Myskovszky V.); Mih. K. Ö. 46. — ⁷ Mih. K. Ö. 65. — ⁸ Mih. K. Ö. 66. — ⁹ A Felsőm. Múz. Egylet III. Évkönyve, melléklet. — Mih. K. Ö. 21. — ¹⁰ Mih. K. Ö. 96. — ¹² Mih. K. Ö. 63. — ¹² Mih. K. Ö. 51. — ¹³ Mih. K. Ö. 52. — ¹⁴ Mih. K. Ö. 45. — ¹⁵ Az ötvöscéh iratai a kassai múzeumban. *Zunftschriften im Kaschauer Museum.*

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
808		Ca 1558 —1578	818		Ca 1671	828		1816
809		Ca 1580	819		XVII. sz. vége Ende XVII. Jh.	829		1817
810		Ca 1600	820		Ca 1770	830		1822
811			821		Ca 1800	831		1825
812			822			832		1827
813		XVIII. sz. eleje Anfang XVII. Jh.	823		Ca 1800	833		1830
814		Ca 1630	824		? Ca 1810	834		1832
815		XVII. sz. közepe Mitte XVII. Jh.	825		1812	835		1835
816			826		1814	836		1837
817		Ca 1666 —1668	827		1815	837		1842

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
838		1843	841		1851	845		1856
839		1844	842		1853	846		1858
840		1845	843		1854	847		1864
			844		1855			

Fémfinomsági jelek — Feingehaltszeichen

848		1632— 12 latos ezüstre — für 12 löt. Silber	850		XVIII. sz. vége Ende XVIII. Jh.	853		XIX. sz. középe Mitte XIX. Jh
849		Ca 1770	851					Ca 1840
			852		Ca 1800	854		aranyra für Gold

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
-------------------	------------------------------	---

855	<p>ANTONIUS Antonius Goldschmied (aurifex), civis 1493, MC 1052, †1520.</p> <p>^{1/1} Kassa város pecsétje az 1502-ben nyert városcímerrel, hátlapján alábbi felirat — <i>Stadtsiegel mit dem Wappen v. 1502, an der Rückseite Inschrift:</i></p> <p>„LIBER · AB · OFFICIIS · GAVDENS · ANTONI(VS) ARTE · HOC CELAVIT. MAI · QVD HABET · MEA · CASSA SIGIL. 1 · 5 · 0 · 4.“</p> <p>Átm.—Dm. 6</p> <p>Museum, Kassa — <i>Kaschau</i>. Arch. Értesítő 1895, 370 (Mihalik J.), Mh. K. Ö. 126 képpel — <i>mit Abbildung</i>.</p>	
855 ^A	<p>A város számadáskönyvei alapján, melyek szerint 1502 táján más ötvös nem kapott városi megbízásokat, Mihalik J. e mesternek tulajdonítja a kassai dómkincstár 1502-i jelzetlen aranykelyhét a város címerével s az ezzel való stílusbeli egyezés alapján még két más tárgyat. — <i>Auf Grund der Stadtrechnungen, laut deren um 1592 nur dieser Goldschmied städtische Aufträge zugewiesen erhielt, wird ein goldener Kelch m. Stadtwappen u. „1502“ im Kaschauer Domschatze von J. Mihalik diesem Meister zugeteilt, sowie auf Grund der Ähnlichkeit der Technik zwei weitere Arbeiten. Mh. K. Ö. 128/129.</i></p>	

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
856	Nr. 808		Csupán próbabélyeggel. — <i>Nur mit Beschauzeichen;</i> Pohár, felül tölcséres, felső szegélyén vésett indadísz. XVI. sz. — <i>Becher, oben sich erweiternd, am Lippenrand grav. Ran-</i> <i>kenornament.</i> M—H 20,5 Museum, Rimaszombat. (A rimaszécsi ref. egyháztól — <i>Von der Kirche</i> <i>in Rimaszécs.</i>)
857	Nr. 808		Laurentius Kys , civis 1539 („Laurentius aurifaber Cassoviensis, filius relictæ Georgii Kys“), MC 1557, † 1586. Kanál, kerek fejjel, lapos nyelén a mesterjeggyel és a mesternek Mih. K. Ö. 150. alatt közölt pecsétjével teljesen egyező vésett családi jegy kibővítve LK és 1558. évszámmal. — <i>Löffel m. runder Schauffel, am flachen Stiel dem Meister-</i> <i>zeichen und dem bei Mih. K. Ö. 150. reprod. Siegel genau</i> <i>entsprechende grav. Hausmarke erweitert m. LK u. 1558.</i> Eisenstädter Ödön, Bp.
858	Nr. 808		Johannes de Lipa , civis 1542, e. — 1565. Fedeles kupa, aranyozott, testén két sorban alakok keretek- ben, fedelén római páncélos pajzstartó alak. — <i>Deckel-</i> <i>kanne, verg., am Körper zwei Friese m. Figuren in Kartou-</i> <i>chen, Deckelfigur: Schildträger in Römerpanzer.</i> M—H 18 Mus. Nat. Hung. Mih. K. Ö. 153, képpel — <i>mit Abbildung.</i> R ² 9273.
859	Nr. 809		Johannes (Hans) Barth , civis 1565, senator 1568, e. — 1586, † <i>vor</i> 1588 előtt. Díszkanál golyóban végződő baluszternyéllel. — <i>Prunklöffel,</i> <i>m. Balusterstiel u. Kugelknopf.</i> — XVI. sz. — Jh. Museum, Debrecen.
860	Liliom Lúie		Ugyanaz? — <i>Derselbe?</i> — (Azon az alapon, hogy a család — (Csányi) de nem az ötvös — neve Parth alakban is előfordul a városi jegyzőkönyvekben, Mih. K. Ö. 177/180. e jegyet neki tulaj- donítja. — <i>Auf Grund dessen, daß der Name der Familie —</i> <i>aber nicht des Goldschmiedes — auch in der Form Parth vor-</i> <i>kommt, wird dieses Zeichen bei Mih. K. Ö. 177/180. dem obigen</i> <i>Meister zugeschrieben.</i>) Serleg, aranyozott, alacsony talpán és felül kiszélesedő kuppá- ján reneszánsz dísz. — <i>Pokal, verg., am niederen Fuß u.</i> <i>an der nach oben sich erweiternden Kupa Renaissance-</i> <i>ornament.</i> M—H 26 Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Vilmány. Mih. K. Ö. 177, képpel — <i>mit</i> <i>Abbildung.</i> Expos. 1934: XIII, 55, 7.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
861			Thomas Zegedy, nobilis , e. 1572—1598, MC 1585—1587, 1590.
Nr. 811?			a) Kehely, aranyozott, hatkaréjos talpon, a lapos nodusz rotuluszain zománcsal. Ószláv felirattal 1583-ból. — <i>Kelch, verg., auf Sechspaßfuß, m. Email an den Rosetten d. flachen Nodus. Altslaw. Inschrift v. 1583.</i> R. k. plébániatemplom — <i>Pfarrkirche</i> . Egyházashetye. Expos. 1884:II, 112, 8, 128; 1913:111. — R ³ 2327, 2374. Rosenberg tévesen hamburgi műnek minősítette. — <i>Das Meisterzeichen, das an diesem Gegenstand in seinem oberen Teil ein wenig verschwommen erscheint, doch so in dem Mass, wie in den Konturen des Buchstaben Z genau mit der deutlichen Marke des folgenden Gegenstandes übereinstimmt, wurde von M. Rosenberg als dreitürmiges Tor gedeutet und als ältestes Beispiel des Hamburger Beschauzeichens in Verbindung mit der als Meisterzeichen gedeuteten Kaschauer Lilie veröffentlicht. Doch nicht nur das Übereinstimmen der Marke, sondern auch die slawische Inschrift sprechen für die Kaschauer Herkunft.</i>
Nr. 810			b) Kókuszserleg foglalata. — <i>Fassung eines Kokusnußbechers.</i> Museum, Kassa — <i>Kaschau</i> . Katalog 1903:4, 582.
861 ^A			Ugyanaz TZA betűkből álló (Thomas Zegedy Aurifaber) monogrammot vés az 1476-i céhpecsétnek 1586-ban megújított nyelébe. — <i>Derselbe bezeichnet den 1586 erneuerten Griff des Zunftsiegels v. 1476 mit grav. Monogramm aus TZA (Thomas Zegedy Aurifaber)</i> Mih. K. Ö. 190.
862			Laurentius Sikett , e. 1576—1581. Egyízben „Eothwes Lorincz der Tobe“ (taube=süket) néven is szerepel. — <i>Einmal auch „Eothwes Lorincz der Tobe“ genannt. (Eothwes, ötvös = Goldschmied, sikett, süket = Taub.)</i>
Nr. 810			Díszkanál gömbvégű sodrott nyéllel. — <i>Prunklöffel m. gewundenem Stiel und Kugelknopf.</i> Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg</i> .
863			Emericus (Imre) Debreczeny de Bonczhida , civis 1591, e. —1637. (Pecsétjében is DI van. — <i>Gebraucht (Csányi) auch im Siegel DI.</i> Mih. K. Ö. 217.)
	Liliom Lilie		Talpas pohár, talpán vésett levelek. — <i>Kluftbecher, am Fuß Blattwerk graviert.</i> — „1645.“ M—H 18,2 Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Zsujta. Expos. 1934:XIII, 55, 20. (Csányi.)
864			Johannes Várad (Wárad) alias Keőwmyes , civis 1595, senator 1601—, MC 1604, 1610/12, 1617/19, 1626/27, e. —1630. (Bár csak 1595-ben kap polgárjogot, az 1584-ből való munkájából következtethetjük, hogy már korábban is Kassán működik s így esetleg az 1580-i művön látható jegy, amelynek a kassai ötvösök között más gazdája nem akad, az övé lehet. — <i>Obwohl er nur 1595 das Bürgerrecht bekommt, wird das 1580 vorgekommene Zeichen doch ihm gehören, denn schon 1584 ist seine Tätigkeit nachweisbar.</i>)

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
864	Nr. 810?		a) Kehely, hatkaréjos talpon, lapos almanodusszal. — <i>Kelch m. Sechspaßfuß u. flachgedrücktem Apfelnodus</i> . „1580.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Abaújvár. Expos. 1934 : XIII, 55, 49 (Csányi).
	Nr. 812		b) (Jegy nélkül. — <i>Ohne Zeichen</i> .) Céhpecsét 1584-ből, réz, ezüst nyelén vésett névvel. — <i>Zunftsigel v. 1584, Kupfer, an dem silb. Schaft graviert</i> : „IOHANNES WARADI.“ Museum, Kassa — Kaschau. Mih. K. Ö. 21.
			c) Kehely kerek talpon, hólyagos nyélgommbbal, kuppáján hálós dísz. — <i>Kelch m. rundem Fuß, Buckelnodus, an der Kuppe Netzkariierung</i> . M—H 15,5 Ref. egyház — Ref. Kirche, Győrke.
865	Nr. 811		Michaël Veres de Válaszút, civis 1596, MC 1622. Veretek XVI. sz.-végi kard hüvelyén. — <i>Beschläge an der Scheide eines Schwertes v. Ende d. XVI. Jh.</i> Mus. Nat. Hung.
866	Nr. 812		Ambrosius Rácz de Gyalu, civis 1598, senator 1607—, MC 1612/13, 1615/16, 1620/21.
			Fedelese kupa, reneszánsz dísszel és hermás fülel. — <i>Deckelkanne, m. Renaissanceornament u. Hermengriff</i> . — „1606.“ Gr. Andrássy Manó. Expos. 1884:IV, 22, 2, 25. Utóbb — <i>Später Iparműv. Múzeum</i> — Kunstgew. Museum, Bp. Mih. K. Ö. 229, képpel — <i>mit Abbildung</i> .
866 ^A		 (Csányi)	Talpaspohár, peremén vésett levéldísz. — <i>Kluftbecher, am Lippenrand grav. Blattornament</i> . — XVI—XVII. sz. — Jh. Ref. egyház — Ref. Kirche, Felsőnavaj. Expos. 1934 : XIII, 55, 13 (Csányi).
867	Nr. 813		Petrus Khurmesser, * Kassa — Kaschau, M ca 1600 (?), 1605— Lyon, Paris. — A kassai levéltár adatai szerint örökségi ügyekben 1605-ben mint Guise herceg lyoni udvari ötvöse, 1608-ban mint IV. Henrik király párizsi udvari ötvöse szerepel. Mihalik J. szerint valószínű, hogy szülővárosában tanult, ott lett mester 1600 előtt s ott működött 1603-ig. — <i>1605 als Hofgoldschmied des Herzogs von Guise in Lyon, 1608 als Hofgoldschmied des Königs Heinrich IV. in Paris erw. in Erbschaftsangelegenheiten im Kaschauer Archiv. Nach J. Mihalik wahrscheinlich in Kaschau gelernt, vor 1600 Meister geworden und bis 1603 dort tätig gewesen</i> .
			Serleg, kerek talppal és hólyagos nyélgommbbal. — <i>Pokal, m. rundem Fuß u. Buckelnodus</i> . — „1603.“ Museum, Bártfa — Bartfeld. Múz. és Könyvt. Értesítő 1909, 74 (Mihalik J.), képpel — <i>mit Abbildung</i> .

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
868	—		— Andreas Váradi, e. 1600—1606. Patena alábbi felirattal. — <i>Patene mit Inschrift</i> : „AND : AVRIFEX VERO GRATIS PRAEPARAVIT ET SVO AVREO DEAVRAVIT AN : DI : 1630.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Fóny. Arch. Értesítő 1899, 311 (Miha- lik J.), Gockel Andrásnak tulajdonítja, de az csak 1646-ban lett mes- ter — <i>Andreas Gockel zugeschrieben, doch der wird erst 1646 Meister.</i>
869	Nr. 810? Liliom Lilie	 (Csányi)	Michaël Czikos de Tarcal, e. 1601—1612. a) Kókuszserleg foglalat. — <i>Fassung eines Kokus- bechers.</i> Patay A., Rákoshegy (Csányi). b) Serleg hólyagos nodusszal és hálózott kuppával. — <i>Pokal m. Buckelnodus u. kariertes Kuppe.</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Bodrogkeresztúr. Múz. és Könyvt. Értesítő 1912, 30 (Visegrádi J.), képpel — <i>mit Abbildung.</i>
869 ^A		 (Csányi)	Gregorius Garai, civis 1606, e. — 1615. (Csányi) Kehely hatkaréjos talppal, lapított gömbnodusszal és áttört kosárral. XVI. sz.-végi modorú. Későbbi felirata 1653-ból. — <i>Kelch m. Sechspaßfuß, gedrückt Kugelnodus u. durchbroch. Korb. Typ Ende XVI. Jh. Spätere Inschrift v. 1653.</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Felsődobsza. Expos. 1934, XIII, 55, 30 (Csányi).
870	?		„ME“ Mathias Egry de Kolozsvár, M et civis 1609, egybekötve e. — 1637. (Pecsétjén EME látható. — <i>Sein Siegel weist EME auf=Egry Mátyás Eötvös. Mih. K. Ö. 250.)</i> Patena. — <i>Patene.</i> — „1628.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Korláth. Arch. Értesítő 1899, 312 (Miha- lik J.).
871	Nr. 815		Laurentius Nagy de Kolozsvár, M et civis 1623, MC 1640, 1644, 1646/47, 1653, e. — 1654, avagy — <i>oder Leonardus aurifaber</i> , M 1640. (Családi neve ismeretlen. — <i>Familiennamen unbekannt.</i>) Serleg kerek talpon ; füles nyélgommbal, vésett szegélydísszel. — <i>Pokal auf rundem Fuß, m. Bügelnodus u. grav. Lippen- rand.</i> — „1641.“ M—H 17,7 Csoma József, Abaújszék. Expos. 1913 : 168.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
872	Nr. 816		Stephanus (István) Zongó , M et civis 1632, e. —1637. Úrasztali serleg, aranyozott. — <i>Abendmahlspokal, verg.</i> — „1654.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Felsőcsáj.
873	Nr. 814		Martinus Szentkirályi , M 1634, MC 1660, † vor 1668 előtt. Serleg díszedénynodusszal, kuppáján trébelt angyalfejekkel. — <i>Pokal m. Vasennodus, an der Kupa Engelsköpfe getr.</i> Iparműv. Múzeum — Kunstgew. Museum, Bp. M—H 24,5
874	Nr. 816 Nr. 816		Michaël Kállai , M et civis 1639, MC 1648/50, 1650, e. —1662. a) Pohár. — <i>Becher.</i> — „1637.“ M—H 11 Ref. egyház — Ref. Kirche, Rozvány. Expos. 1934 : XIII, 56 (Csányi). b) Ostyatányér. — <i>Hostienteller.</i> — „1649.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Miskolc. Expos. 1884 : III, 247, 35. Mih. K. Ö. 270.
875	Nr. 816		Eucharius Kammerschreiber , M 1642, e. —1645. 1642 előtt Eperjesen működik, 1648-ban már nem él. A jegyet Mihalik J. Eötvös Eucharius-ként fejti meg. — <i>Vor 1642 in Eperies tätig, 1648 nicht mehr am Leben. J. Mihalik deutet das Zeichen als Eötvös (Goldschmied) Eucharius.</i> Ostyatányér Rákóczi György és Lorántffy Zsuzsánna vésett címereivel. — <i>Hostienteller m. Wappen.</i> — „1644.“ Ref. egyház, Kassa — Ref. Kirche, Kaschau. Mih. K. Ö. 275.
876	Nr. 815 Nr. 815		Stephanus (István) Gönczy , M 1642, MC 1655/59, 1663/66, 1668/70, 1672, 1683/84, †1692. a) Ostyatányér. — <i>Hostienteller.</i> — „1650.“ Ref. egyház, Kassa — Ref. Kirche, Kaschau. Mih. K. Ö. 275 b) Díszkanál. — <i>Prunklöffel.</i> Mus. Nat. Hung.
877	Liliom Lilie		„BM“ Michaël Bithe , M 1653, e. —1683, † vor 1691 előtt. Ostyatányér. — <i>Hostienteller.</i> — „1681.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Gönc. Mih. K. Ö. 283.
878	Nr. 815 Nr. 815		Paulus Nonnert , M 1656, e. —1664. a) Ostyatányér. — <i>Hostienteller.</i> — „1657.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Nagykálló. Expos. 1934:V, 47, 35 (Csányi). b) Fedeles kanna, karsú testen érkeserűi Fráter István trébelt címérével. — <i>Deckelkanne am schlanken Leib. getr. Wappen.</i> — „1662.“ M—H 50 Ref. egyház, Kassa — Ref. Kirche, Kaschau. Mih. K. Ö. 286, képpel — mit Abbildung.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
879		PK	Petrus W. Kecskeméti, M 1663, e. —1672. Jeles „Ötvöskönyve“ révén, amelyben életrajzi adatok is vannak, (közzétette Ballagi Aladár, Arch. Értesítő 1884, 201—392.) ismert ötvös. Nagyváradon született, ott tanult s lett is mesterré. A törököknek 1660-i ostroma előtt Kassára menekült s 1663-ban polgárjogot szerezve itt működik, Ballagi szerint 1676-ig. Mihalik szerint 1680-ban is látható kézírása a céhregesztromban. — <i>Durch sein ausgezeichnetes Traktat über die Goldschmiedekunst (veröffentlicht durch A. Ballagi, Arch. Értesítő 1884, 201—392), in dem auch biographische Notizen enthalten sind, bekannt. Wurde in Großwardein geboren, hat dort gelernt und ist auch dort Meister geworden. Flüchtet vor der Belagerung der Stadt durch die Türken, 1660, nach Kaschau, wo er 1663 Bürger wird und als Goldschmied tätig ist, nach Ballagi bis 1676; nach Mihalik sind bis 1680 seine Schriftzüge in dem Zunfthuch nachweisbar.</i>
Nr. 815		a)	„Szőlőfőpohár“, kerek talppal, hólyagos, füles nyél-gombbal, fedelén gazdag, vagdalt orombokrétával. — <i>Trubenpokal, m. rundem Fuß, Buckelnodus m. Bügeln, auf d. Deckel reicher „Schmeck“.</i> — „1664.“ M—H 50 Ref. egyház, Kassa — Ref. Kirche, Kaschau. Expos. 1896 : 2208. Arch. Értesítő 1896, 337 (Mihalik J.) Mih. K. Ö. 263, képpel — mit Abbildung. Expos. 1913 : 158. R ³ 9274 a).
Nr. 817		b)	Cápás pohár. — <i>Becher, geperlt.</i> — „1666.“ M—H 9,2 Báró Radvánszky Béla, Sajókaza.
Nr. 817		c)	Tál vert barokk csigás dísszel, Kecskeméti feljegyzései szerint 1667 v. 1668-ból. Későbbi felirat 1733-ból. — <i>Schüssel m. getr. barocken Schnörkel u. Muschelornamenten. Laut Kecskeméti's Aufzeichnung 1667 oder 1668 verfertigt. Spätere Inschrift v. 1733.</i> 64 × 44 Ref. egyház — Ref. Kirche, Miskolc. Expos. 1896 : 2223. Arch. Értesítő 1896, 337 (Mihalik J.) Mih. K. Ö. 265, képpel — mit Abbildung. R ³ 9274 b). Expos. 1934 : XIII, 57, 23.
880		VI	Stephanus (István) Vásárhelyi, M 1663, e. —1680, † vor 1691 előtt. (1679-ben hamis „pecsétcsinálás“ miatt mesterségétől eltiltják, de a céh visszaveszi. — <i>Wird 1679 wegen Siegelfälschung ausgeschlossen, doch von der Zunft zurückgenommen.</i>)
Nr. 818			Díszkanál, nyelén voluták. — <i>Prunklöffel, am Stiel Voluten.</i> Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — Klausenburg.
880 ^A		KS	Samuel Komáromi, M 1663, † 1685.
Nr. 818?		(Csányi)	Serleg, cápázott kuppával. — <i>Pokal, geperlt.</i> — „1675.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Százazberencs. Expos. 1934 : XIII, 55, 2 (Csányi).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
881	Nr. 848		Gregorius Békéssy II, M 1684, MC 1693. Pohár, félgömbidomú, aranyozott szegéllyel. — <i>Becher, halbkugelförmig, m. verg. Rand.</i> — „1688.“ Museum, Kassa — <i>Kaschau.</i>
882	Nr. 819		Johannes Maius, alias Brassai, civis 1690, MC 1694/95, e. — 1699. (Mih. K. Ö. 294 et 295 két mesternek véli — <i>als zwei Meister erw.</i>) Sugaras úrmutató alsó része. — <i>Fuß einer Strahlenmonstranz mit der Inschrift: „Fecit Cassoviae Ioannes Maius Coronensis Transylvanus Die 7 Juny A 1694 a' 93.“</i> Püspöki kápolna, Rozsnyó (a korompai r. k. plébánia letéte) — <i>Bischöfl. Kapelle, Rosenau (Depos. d. r. k. Pfarrkirche, Krompach).</i> Vajdovszky—Divald: Szepesvármegye művészeti emlékei, III, 76, képpel — <i>mit Abbildung.</i>
883	Nr. 851?		Stephanus Diószegi, civis 1755, MC 1770/71, e. — 1782. (Csányi) Kehely, négykaréjos talpon, XVI. Lajos-stílusú. — <i>Kelch auf Vierpaßfuß, Louis XVI.</i> — „1779.“ M—H 26 Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Göncruszka.</i> Mih. K. Ö. 304, képpel, amelyen a későbbi kehelyfedő, l. 886d f. sz. is rajta van. — <i>mit Abbildung, an der auch der spätere Deckel, Nr. 886d zu sehen ist.</i> Expos. 1934: XIII, 55, 4.
884	Nr. 820 Nr. 849		Andreas Grimm, M 1767, e. — 1783. a) Ostyatartó szelence, enyhén bordázott. XVIII. sz. 2. fele, későbbi felirattal. — <i>Hostiendose, leicht gerippt. 2. H. XVIII. Jh., spätere Inschrift v. 1826.</i> Ev. egyház, Kassa — <i>Ev. Kirche, Kaschau.</i> Mih. K. Ö. 307. b) Hasonló cukortartó. — <i>Ähnl. Zuckerdose.</i> Özv. Erőss Károlyné, Alsó-Lánc.
885	Nr. 820 + 849 Nr. 849 Nr. 850 Nr. 851		Samuel Tarnóczy, M 1771, MC 1780, e. — 1786, amikor Kassáról eltávozik. — <i>als er Kaschau verläßt.</i> a) Két gyertyatartó ellipszis-talpon; kései rokokó. — <i>Zwei Leuchter auf ovalem Fuß. Spätrokoko.</i> Várady-Szakmáry Adorján, Lucsivna — <i>Lautschburg.</i> b) Ciborium, hatkarélyos talppal, fedelén bárány. — <i>Ziborium mit Sechspaßfuß; Deckelfigur: Lamm.</i> „1771.“ M—H 20,5 c) Kehely, hatkarélyos talppal, körtenodusszal és trébelt kosárral. — <i>Kelch m. Sechspaßfuß, Birnennodus u. getr. Schalenkorb.</i> M—H 22 b—c) Német ev. egyház, Kassa — <i>Deutsche ev. Kirche, Kaschau.</i> d) Két korona szentképekről. — <i>Zwei Kronen v. Heiligenbildern.</i> Museum, Kassa — <i>Kaschau.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
886			Johannes Wandet senior, M 1779, e. —1804.
Nr. 852	a)		Ciborium. — Ziborium. — „1797.“ R. k. pléb. templom — Pfarrkirche, Eperjes.
Nr. 852	b)		Úrasztali pohár, alacsony talpon, fedéllel. — <i>Abendmahls- becher, auf niederem Fuß, m. Deckel.</i> — „1801.“ M—H 9
Nr. 852	c)		Kenyérosztó kosár, aranyozott réz, fedelén ezüst pelikán. — <i>Abendmahlsbrotkorb, Kupfer verg., auf d. Deckel silb. Pelikan.</i> — „1801.“ M—H 18
Nr. 852	d)		A 883. sz. kehely fedője. — <i>Deckel zum Kelch Nr. 883.</i> b—d) Ref. egyház — Ref. Kirche, Göncruszka. Mih. K. Ö. 308, ké- pekkel — mit Abbildungen. b) Expos. 1934 : XIII, 55, 33.
Nr. 852	e)		Ereklyetartó. — <i>Reliquienbehälter.</i> — Louis XVI. Székesegyház, Rozsnyó — Kathedrale, Rosenau.
Nr. 852	f)		Gyertyatartók bütykös ágak alakjában. — <i>Leuchter in der Form v. knolligen Ästen.</i> Orsolya-templom, Kassa — Ursulinerkirche, Kaschau. Mih. K. Ö. 308.
Nr. 852	g—i)		Sótartók, késbakok stb. — <i>Salzfässer, Messerbänke, etc.</i> Kosztka József dr., Dessewffy grófnő, özv. Hegedüsné, Kassa — Kaschau.
887			Josephus Dendely, M 1787, MC 1808/14, 1816/19, † 1819.
Nr. 824			Fogadalmi tárgyak (lábak, szemek). — <i>Votivgeschenke (Füße, Augen).</i> Dómkincstár, Kassa — Domschatz, Kaschau.
888			Daniel Szakmáry, M 1788, e. —1809.
Nr. 822	a)		Kehely patenával. — <i>Kelch nebst Patene.</i> — „1804.“ Ev. egyház, Kassa — Evang. Kirche, Kaschau. Mih. K. Ö. 309.
Nr. 822	b)		Díszfokos. (Egykor Zikó János 1849-es honvéd őrnagy tul.) — <i>Prunkast.</i> Ereklyemúzeum — Reliquienmuseum, Arad.
Nr. 822	c)		Kehely. — <i>Kelch.</i> — Louis XVI. R. k. pléb. templom, Szomolnok — Pfarrkirche, Schmöllnitz.
Nr. 822	d)		Kehely. — <i>Kelch.</i> — Empire. R. k. pléb. templom, Rozsnyó — Pfarrkirche, Rosenau.
Nr. 822	e)		Fogadalmi kép alakokkal. — <i>Votivbild m. Figuren.</i> Museum, Kassa — Kaschau.
Nr. 823	f)		Két gyertyatartó. — <i>Zwei Leuchter.</i> — Empire. Mus. Nat. Hung.
Nr. 828	g)		Ostyatartó talpas tál. — <i>Hostienschale in Aufsatzform.</i> — „1816.“ Ev. egyház — Evang. Kirche, Nyiregyháza.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
889	Nr. 852	DSZ	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . Fogadalmi tárgyak. — <i>Votivgeschenke</i> . Dómkincstár, Kassa — <i>Domschatz, Kaschau</i> .
890	Nr. 854	JW	Johannes Widemann, M 1807, e. — 1808. (Arany- műves. — <i>Goldarbeitermeister</i> .) Jegygyűrű. — <i>Ehering</i> . — „1841.” Jekelfalussy Gabriella, Bethlenfalva — <i>Betelsdorf</i> .
891	Nr. 825	JW	Johannes Wandet junior, M 1808. Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Özv. Wieland Gyuláné, Lőcse — <i>Leutschau</i> .
892	Nr. 826	IW	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . Kézi gyertyatartók. — <i>Handleuchter</i> . — Empire. Bárczyházi Bárczy Elek, Bp.
893	Nr. 852	FF	Johannes Farkas, e. 1811 (Kaposy) — 1833. a) Fogadalmi tárgy (átdöfött szív). — <i>Votivgabe (Herz v. Dolch durchstoßen)</i> . Museum, Kassa — <i>Kaschau</i> .
	Nr. 833		b) Evőkészlet. — <i>Tafelsilber</i> . Zayzon Gy., Sepsiszentgyörgy.
894	Nr. 826 — 829 Nr. 827	JH	Johannes Hanff, M 1812, MC 1819, 1821, 1823, 1828/30, 1833/39. a) Fogadalmi tárgyak. — <i>Votivgaben</i> . Museum, Kassa — <i>Kaschau</i> .
			b) Kanna. — <i>Kanne</i> . — Empire. Benedek Imre, Bp.
895	Nr. 830	JH	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . a) Cukortartó urna. — <i>Zuckerbehälter in Urnenform</i> . Gróf Almásy Györgyné, Bp.
	Nr. 831 — 840		b) Fogadalmi tárgyak. — <i>Votivgaben</i> . Museum, Kassa — <i>Kaschau</i> .
	Nr. 833		c) Kókuszserleg. — <i>Kokusnußpokal</i> . Gróf Bissingen Nándorné, Bp.
	Nr. 833 — 839		d) Asztali ezüstnemű. — <i>Tafelsilber</i> . Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Kassa, Eperjes, Bethlenfalva, etc.
896	Nr. 832	FF	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . a) Két kézi gyertyatartó. — <i>Zwei Handleuchter</i> . Kőszeghy Antal, Bp.
	Nr. 833		b) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Jekelfalussy Gabriella, Bethlenfalva — <i>Betelsdorf</i> .

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
897	Nr. 834	Hanff.	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> a) Üveg pohár fedele és alja. — <i>Deckel u. Unter- tasse zu einem Glasbecher.</i> Özv. Glósz Kálmánné, Kakaslomnic — <i>Grosslomnitz.</i>
	Nr. 836		b) Kehely, késő empire. — <i>Kelch. Spätempire.</i> Ev. egyház. Göllicbánya — <i>Ev. Kirche, Göllnitz.</i>
898	Nr. 841	MM	Mathias Horák , M 1820, MC 1851, 1855. Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Gregorovitz Henrik, Szepesszombat — <i>Georgenberg.</i>
899	Nr. 841	HORAK	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> a) Kávéskanna. — <i>Kaffeekanne.</i> Dessewffy grófnő, Kassa — <i>Kaschau.</i>
	Nr. 841		b) Sarkantyúpár. — <i>Sporen.</i> Museum, Kassa — <i>Koschau.</i>
900	Nr. 841	HORÁK	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel.</i> Mus. Nat. Hung.
901	Nr. 835	Wz	Wilhelmus (Vilmos) Szakmáry , M 1824, e. — 1847. a) Áttört szegélyű kerek tál. — <i>Platte m. durchbroche- nem Rand.</i> Báró Szalay Gáborné, Bp.
	Nr. 837		b) Kézi gyertyatartó. — <i>Handleuchter.</i> Csekei Varjú Elemérné, Bp.
902	Nr. 836	SAKMARÝ	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> Úrmutató. Kései empire. — <i>Monstranz. Spätempire.</i> — „1837.“ R. k. pléb. templom, Bártfa — <i>Pfarrkirche, Bartfeld.</i>
903	Nr. 853	Wz	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> Fogadalmi ajándékok. — <i>Votivgaben.</i> Museum, Kassa — <i>Kaschau.</i>
904	Nr. 836	Gerhardt	Johannes Gerhardt , M 1830. (Művei szerint 1854-ben még működik. — <i>Nach Werken 1854 noch tätig.</i>) Evőkészlet. — <i>Tafelsilber.</i> Gregorovitz Henrik, Szepesszombat — <i>Georgenberg.</i>
905	Nr. 837	Wz	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> U. az mint a 904. sz. — <i>Wie Nr. 904.</i>
906	Nr. 843	Wz	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> Persely, puttonyformájú. — <i>Sparbüchse in Buttenform.</i> Dessewffy grófnő, Kassa — <i>Kaschau.</i>
907	Nr. 853	Wz	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> Ugyanaz mint a 904. sz. — <i>Wie Nr. 904.</i>

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
908		KF	Carolus Frölich, M 1835, MC 1855. (Műve szerint 1864-ben is működik. — <i>Nach Werken noch 1864 tätig.</i>)
Nr. 836		a)	Tajtékpipa foglalata. — <i>Fassung einer Meerschampfeife.</i> Museum, Kecskemét.
Nr. 841		b)	Persely, urnaformájú. — <i>Sparbüchse in Urnenform.</i> Dessewffy grófnő, Kassa — <i>Kaschau.</i>
Nr. 842 — 845		c)	Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Mus. Nat. Hung.
Nr. 844		d)	Fogadalmi szív. — <i>Votivherz.</i> Museum, Kassa — <i>Kaschau.</i>
909		KF.	Ugyanaz. — <i>Derselbe Meister.</i>
Nr. 846		a)	Sarkantyúpár. — <i>Sporen.</i> Museum, Kassa — <i>Kaschau.</i>
Nr. 847		b)	Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Gregorovitz Henrik, Szepesszombat — <i>Georgenberg.</i>
Nr. 853		c)	Javítás 1714-i kelyhen. <i>Reparatur an einem Kelch v. 1714.</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Sátoraljaújhely.</i>
910		Motsáry	Michaël Motsáry, M 1847, e. — 1855.
Nr. 841			Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel.</i> Museum, Kassa — <i>Kaschau.</i>

KECSKEMÉT

Az ötvöscéhet 1557-ben Szeged török kézre került után három onnan menekült ötvösmester alapítja,¹ akik ez alkalommal átveszik a debreceni céhnek artikulusait.² Később a város elpusztulván a török által, a városi tanács 1625-ben megerősíti a régi szabályokat.³ A céhnek ez újjáalakulásánál négy ötvösmester szerepel. Az ötvösöknek 1732-ben történt összeírása alkalmával a vármegye azt jelenti, hogy van ugyan egy-két ötvösnek nevezett iparos, „de ezek nem érdemlik meg ezt a nevet”.⁴ A céh már ebben az időben kétségkívül feloszlott. Egy kecskeméti ötvös 1770 és 1776 között vidéki mester a budai céhben.⁵

Drei Goldschmiede, die vor den Türken aus Segedin geflüchtet waren, begründen im Jahre 1557 die Goldschmiedezunft in Kecskemét,¹ und übernehmen dabei die Zunftartikel von der Debresiner Zunft.² Diese werden, nachdem die Stadt durch die Türken zerstört wurde, im Jahre 1625 neuerdings bestätigt.³ Bei dieser Neugründung der Zunft werden 4 Goldschmiede erwähnt. Im Jahre 1732 erklärt eine amtliche Meldung, daß die 1—2 hiesigen, Goldschmiede genannten Handwerker diesen Namen nicht verdienen.⁴ Die Zunft war damals unbedingt schon aufgelöst. Ein hiesiger Goldschmied ist 1770—1776 Landmeister in Ofen.⁵

Kecskemétről került elő az a talpas-pohár, amelynek nehezen kibetűzhető próbabélyegét (l. 1013. sz.), szándékosan megfordítva, kecskefejnek lehetett nyilvánítani s ez alapon azután a bel- és külföldi szakirodalomban a kecskefej lett a kecskeméti ötvösök próbájaként ismeretes.⁶ Ez elég helytálló megállapításnak is látszott, mert a város 1554-i pecsétjében⁷ is kecskefej a címerkép. Alaposabban vizsgálva meg a szóbanforgó jegyet és annak másutt is előkerült példányait, kitűnt, hogy az a komáromi, győri, esztergomi és érsekújvári céhek együttes szabályaiban és a komáromi céhpecsétben is előforduló SVC betűkből alkotott monogrammal azonos.⁸ Hogy e jelet Kecskeméten is használták volna a XVII. sz.-ban, az, habár nem kizárt dolog, nem valószínű, mert hiteles kecskeméti tárgyakon ez időben csak mesterjegyek szerepelnek. Ezek egyikében (914. sz.) ugyan a mesternév betűi alatt van valami kis ábrázolás, amelyet a helyre utaló kecskefejnek lehetne nézni, azonban mint próbabélyeget csak a XIX. században tudjuk kétségtelenül megállapítani az újabb városcímernek megfelelően a két hátsó lábán álló kecske alakját.

Auf Grund der Marke Nr. 1013, die man, da sie an einem Kluftbecher aus Kecskemét vorgekommen ist, als den Kopf eines Ziegenbocks (Kecske = Ziege) gedeutet hatte, wurde als Beschauzeichen von Kecskemét in der Fachliteratur ein Ziegenkopf bekannt.⁶ Das war auch annehmbar, da im Stadtsiegel v. 1554⁷ auch ein Ziegenkopf abgebildet ist. Durch genaueres Untersuchen der erwähnten Marke und deren auch anderswo aufgefundenen Exemplaren konnte indessen festgestellt werden, daß die willkürlich verkehrt abgebildete Marke mit dem Beschauzeichen SVC der Komorn—Raab—Gran—Neusiedler Union identisch ist.⁸ Daß dieses Zeichen auch hier in Gebrauch gewesen wäre, dagegen spricht der Umstand, daß Arbeiten von nachweisbar Kecskeméter Herkunft im XVII. Jh. nur Meisterzeichen aufweisen. In einem solchen kommt zwar unter den Lettern ein undeutliches Zeichen vor (Nr. 914), das als Ziegenkopf angesehen werden könnte und so auf den Ort hinweisen sollte, doch als Beschauzeichen ist die, dem neueren Stadtwappen nachgebildete Figur eines Ziegenbockes bisher erst aus dem XIX. Jh. nachgewiesen.

¹ Pozsár: A csongrádmegyei céhek története, Csongrád, 1912; 40. — ² Hornyik János: Kecskemét város története, Kecskemét, 1860/62, II. 271. — ³ Arch. Értesítő, 1884, 206. (Ballagi A.) — ⁴ Arch. Értesítő 1904, 385. (Illésy J.) — ⁵ Lásd Budánál — *S. bei Buda-Ofen*. — ⁶ Arch. Értesítő 1896, 338. (Mihalik J.); Egyházi Műipar 1909, 99. (Gyárfás T.); R³ 9418 u. 9419. — ⁷ Pest-Pilis-Solt-Kiskun vmegye monografiája, II. 356. — ⁸ L. Komárom, 175/176. o. és 1039d) f. sz. — *Siehe Komárom — Komorn, S. 175/176, u. Nr. 1039d).*

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung	F. sz. Lf. Nr.	Fémfínomsági jel Feingehaltszeichen	Kor Zeit
911		XIX. sz. 1. fele 1. Hälfte XIX. Jh.	912		XIX. sz. eleje Anfang XIX. Jh.
			913		

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
914		<p>Georgius Cseh, e. 1625.</p> <p>a) Talpaspohár trébelt lambrekénnel. — <i>Kluftbecher m. getr. Lambrequin.</i> — „1626.“ M—H 22 Ref. egyház — Ref. Kirche, Kecskemét. Expos. 1934 : VIII, 28, 11.</p> <p>b) Serleg, csúcsíves nyélgommbbal. — <i>Pokal m. gotischem Nodus.</i> — „1637.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Tószeg. Expos. 1934 : VIII, 28, 13.</p> <p>c) Két kenyérosztó tányér. — <i>Zwei Hostienteller.</i> — „1638.“ Ref. egyház — Ev. Kirche, Kecskemét.</p> <p>d) Talpaspohár. — <i>Kluftbecher.</i> — „1641.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Okécske. Expos. 1934 : VIII, 28, 16.</p> <p>e) Pohár, felül tölcséres. — <i>Becher, oben sich erweiternd.</i> Mus. Nat. Hung.</p> <p>f) Kenyérosztó tányér. — <i>Hostienteller.</i> Ref. egyház — Ref. Kirche, Nagykőrös. Expos. 1934 : VIII, 28, 35.</p>
915		<p>Elias (Illés) Tar, e. 1640—1663. (Szilády Károly dr. főlevéltáros szíves közlése a városi levéltár adataiból. — <i>Gefl. Mitteilung des H. Archivars Dr. Szilády aus den Stadtarchivsurkunden.</i> — Lásd — <i>Siehe</i> : Arch. Értesítő 1912, 140.)</p> <p>Jegy nélkül, vésett mesterjelzéssel — <i>Ohne Zeichen, m. grav. Signatur</i> :</p> <p>a) Fedeles kanna, teste középgyűrűje felett hengeres, alatta csonkakúpídomú, vésett feliratokkal. A fül alján pajzs mesterjelzéssel. — <i>Deckelkanne, der Leib ober dem Mittelring zylindrisch, unten stumpfkegelförmig, m. grav. Inschriften. Am unteren Ende d. Henkels Schildchen, daran graviert : „A : D : 1642 Elias Aurifex.“</i> M—H 32 Ref. egyház — Ref. Kirche, Kecskemét. Arch. Értesítő, 1905, 45 (Mihalik J.) Expos. 1934 : VIII, 28, 15.</p> <p>A fenti mesterjeggyel — <i>Mit obigem Meisterzeichen</i> :</p> <p>b) Aranyozott pohár. — <i>Becher, vergoldet.</i> — „1644.“ M—H 17,2 Ugyanott — <i>Dasselbst.</i></p> <p>c) Kenyérosztó tányér. — <i>Hostienteller.</i> — „1645.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Jászberény. Expos. 1934 : VIII, 28, 29.</p> <p>d) Kenyérosztó tányér feliratokkal. — <i>Hostienteller m. Inschriften.</i> „... ab Michael Sijgyarto et Elia Eötvös Kecskemetiensibus A. Do. 1647.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Kecskemét. Arch. Ért. 1905, 45 (Mihalik J.)</p> <p>e) Csizmadia céhpohár. — <i>Zunftbecher der Tschismenmacher.</i> — „1661.“ Ugyanott — <i>Dasselbst.</i></p>
916		<p>„C: M:“ vésett jegy — <i>graviertes Zeichen.</i></p> <p>Serleg, magyar felirattal. — <i>Pokal m. ung. Inschrift.</i> — „1671.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Kecskemét.</p>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
917			Sarkantyú. — <i>Sporen</i> . — XVIII—XIX. század — Jh. Goittein S., Kecskemét.
918			
	Nr. 912		a) Gyűrű ráforrasztott feszülettel. — <i>Ring m. angelötetem Kruzifix</i> .
	Nr. 913		b) Csát virágdíszítménnyel cizellált alapon. — <i>Schnalle m. Blumenornament auf ziselirtem Grund</i> . a—b) Museum, Kecskemét.
919			Laurentius Tichi, e. 1828. (Kaposy : M. o. ötvösök.)
	Nr. 911		Fedeles serleg, baluszter-nyéllel, s kupája alján hólyagokkal. Felirata szerint Dékány László, Kecskemét város érdemes csendbiztosa kapta érdeme jeléül 1836-ban. Fedelére utólag keresztet forrasztottak. — <i>Deckelpokal m. Balusterschaft u. Buckeln an der Kupa. Laut Inschrift dem Polizeikomissar v. Kecskemét gewidmet 1836. Auf dem Deckel späteres Kreuz</i> . M—H 26 Piarista-múzeum — Piaristen-Museum, Bp.

KÉSMÁRK

KESMARK

KEŽMAROK.

Ötvöseinek neveivel már a XV. századtól kezdve gyakran találkozunk. Így a városi adónyilvántartásban 1434 és 1438 között négy, 1587 és 1591 között ugyancsak négy ötvösről esik szó.¹ Am azért a céhüket csak 1713-ban alapították meg, miként az a városi levéltárban őrzött eredeti céhlevél szavaiból következik, amelyek szerint ebben az évben öt, az ötvösművészettel foglalkozó mester elhatározta volt, hogy, miként az más szabad királyi városokban szokásos, egy céhet vagyis művészetük alapján álló társaságot alapít.² Ha azonban céhük nem is volt, azért már akkor is bizonyos szabályok szerint műveltek. Mint szepesi szászokra,

Goldschmiede werden seit dem XV. Jh. öfters genannt. So werden in den Steuerregistern der Stadt zwischen 1434 und 1438 vier, zwischen 1587 und 1591 auch vier erwähnt.¹ Doch haben sie ihre Zunft nur 1713 errichtet, denn aus dem, im Stadtarchiv erhaltenen Zunftbrief geht hervor, daß in diesem Jahre fünf, „der löbl. Kunst derer Goldschmiede zugethane“ Meister gesonnen waren „eine Zechen-Ordnung oder Bruderschaft ihrer Kunst nach, wie es sonst in anderen Königl. freyen Städten gebräuchlich, aufzurichten.“² Wenn sie auch keine Zunft hatten, befolgten sie doch, auch bis dahin zunftmäßige Maßnahmen. Denn in dem, aus d. Jahre

t. i. reájuk is mértékadó volt a szepesi szászoknak 1370-ből kelt, de már akkor legrégebb jogokra hivatkozó jogkönyve, a „Zipser Willkühr“,³ amely az ötvösökről is intézkedik s így Magyarországon az ötvösmesterség gyakorlatának legkorábbi intézményes szabályozása. E jogkönyv legrégebb, a XV. sz. első feléből származó szepeszombati példányának 74. pontja megköveteli, hogy minden ötvös üsse rá munkáira a maga jegyét, mert ha másképen cselekednék, úgy kell vele elbánni, mint egy hamisítóval.⁴ S ezt a szabályt a késmárki ötvösök céh nélkül is követték, miként az a 940. f. sz. késmárki művön látható.

A mesterek száma az 1732 évben 6, 1828-ban 5 volt.⁵

Már az 1713-i céhalapítás előtti időből is van rá adatunk, hogy a város címerben szereplő keresztbetett kardokból próbabélyeget alkottak az ötvösök.⁶ Acéh megalapítása után, amelynek szabályai a 8. pontban a beszttercebányai céhszabályok szavaival teljesen egyező szavakkal (l. ott) szabták meg a városi bélyegnek és a mesterjegynek használatát, a próbabélyeg a város címerének megfelelően a koronával és rózsával, majd a XIX. században a fémfínomság 13-asával bővült ki.

1800 táján ellenőrző betűket is vesznek használatba, ezeket azonban elég ritkán változtatják.

1370 stammenden, aber sich auf älteste Rechte berufenden Rechtsbuche der Zipser, in der „Zipser Willkühr“³ sind schon gewisse Maßnahmen für die Goldschmiede vorgeschrieben, welche die erste Regelung des Goldschmiedehandwerkes in Ungarn darstellen. In dem 74. § der ältesten, aus der 1. Hälfte d. XV. Jh. stammenden Georgenberger Abschrift dieses Rechtsbuches wird verlangt, es soll „ein goltsmyt sein czeihen off sein werk sloen, würde her darüber anders befonden, so salman yn richten gleych einen felscher“.⁴ Und diese Vorschrift haben die Kesmarker Goldschmiede auch ohne Zunft eingehalten, wie das bei Nr. 940 zu sehen ist.

Die Zahl der Meister war 1732: 6, 1828: 5.⁵

Schon vor der Errichtung der Zunft wurde ein Beschauzeichen mit den gekreuzten Schwertern des Stadtwappens eingeführt.⁶ Nach der Errichtung der Zunft, in deren Artikeln der 8. § mit denselben Worten, wie in den Zunftartikeln von Neusohl (s. dort), den Gebrauch des Stadtzeichens und des Meisterzeichens vorschreibt, wird das Beschauzeichen mit der Krone und der Rose, die auch im Stadtwappen enthalten sind, im XIX. Jh. auch noch mit der Ziffer 13 erweitert.

Um 1800 kommt auch der Kontrollbuchstabe in Gebrauch, doch nur ziemlich selten wechselnd.

^{1,2} Lipták János dr. szíves közlései a városi levéltárból. A céhlevél másolata az Egyet. Könyvtárban. — *Gefl. Mitteilung v. Dr. Johann Lipták aus dem Stadtarchiv. Kopie des Zunftbriefes in der Universitätsbibliothek, Bp.* (Manusc. VII. 5.) — ³ Kolozsvári—Óvári: A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye, II. 2, 25. — ⁴ Demkó Kálmán: Löcse története. (A Szepesmegyei Tört. Társulat Milleniumi Kiadványai V. kötet.) 80. — ⁵ Kapossy J.: Magyarorsz. ötvösök a XVIII—XIX. században, Bp., 1934. — ⁶ Vajdovszky—Divald: Szepes vármegye művészeti emlékei, III. kötet: Iparművészet, Bp. 1907; 72. Divald felteszi, hogy már a XVII. században állt fenn a céh. — *Divald meint, die Zunft sei schon im XVII. Jh. bestanden.*

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
920		Ca 1686	925		XIX. sz. eleje <i>Anfang</i> XIX. Jh.	930		Ca 1850
921		Ca 1715—	926			931		1852
922		Ca 1780	927			932		Ca 1860
923		Ca 1800	928			Fémfinomsági jelek <i>Feingehaltszeichen</i>		
924			929		Ca 1850	933		
						934		
						935		

Ellenőrző betűk — *Kontrollbuchstaben*

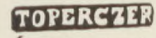
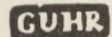

936 „A“ Ca 1800— 937 „B“ Ca 1820— 938 „C“ Ca 1840—

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
939			— Nicolaus de Olomutz, e. 1450—1453. Bártfa város ezüst pecsétje címerrel és alábbi körirattal. — <i>Silbernes Stadtsiegel von Bartfeld, daran Stadtwappen und folg. Umschrift: „SIGILLVM · MAIVS · CIVITATIS · BARTPHE · TERRE · HVNGARIE.“</i> Városi levéltár, Bártfa. — <i>Stadtarchiv, Bartfeld</i> . A Magyarországi Kárpátgyűjtő XV. Évkönyve, 1888, 10 (Myskovszky V.), közli a készítésről szóló oklevelet. — <i>In dem XV. Jahrbuche des Ung. Karpathenvereines, 1888, 10 (V. Myskovszky) der Meister urkundlich nachgewiesen.</i>
940			Johannes (Hanns) Mathiasch, e. 1589—1595. (Özv. Görgy Kristófné 1595 június 24-i végrendeletében szerepel. L. Báró Radvánszky Béla: Magyar családélet..., III., Bp. 1896; 163. — <i>Urkundlich erwähnt 24. VI. 1595.</i>) — Kehely, aranyozott, hatkaréjos talpán vésett arabeszek, kupáján a 4 evangélista domborm. képeivel. A jegy mellett poncolt mesternév és évszám. — <i>Verg. Kelch, am Sechspaßfuß grav. Arabesken, an der Kuppa Reliefe der 4 Evangelisten. Neben dem Zeichen eingeschlagen: „Hanns Mathiasch 1589.“</i> M—H 23 R. k. pléb. templom, Strázsa — <i>Pfarrkirche, Michelsdorf</i> . Divald K.: Szepesvármegye Művészeti Emlékei, III. 36, képpel — <i>mit Abbildung.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
941	Nr. 920	DH	Daniel Halcz , e. 1715—1720. (Műve szerint már 1686-ban is működött. — <i>Laut folg. Arbeit schon 1686 tätig.</i>) Ostyatartó szelence, hengeres testén vert virágok, fedelén magasszárú virág. — <i>Hostiendose, am zylindr. Körper getr. Blumen, am Deckel langstieliger „Schmeck.“</i> — „1686.“ Ev. egyház, Késmárk — <i>Ev. Kirche, Késmárk</i> . Divald: Op. cit. III. 75, képpel — <i>mit Abbildung.</i>
942	Nr. 921	IH	Johannes Heil , e. 1715—1752. Aranyozott barokk kehely. — <i>Kelch, verg., barock.</i> — „1718.“ R. k. pléb. templom, Izsákfalva — <i>Pfarrkirche, Eisdorf.</i>
943	Nr. 921	IVS	Jacobus Várady-Szakmáry senior , * 1697, ~ 1728, e. 1732 (mint mester — <i>als Meister</i>), † 1769. (Turul 1896, 112, Kubinyi M.) Kancsó, nyolcoldalú, alul kiöblösödő testén vésett Spóner-Meltzer-címerek. — <i>Kanne, am achteckigen, nach unten sich wölbenden Körper gravierte Wappen.</i> — „1733.“ M—H 28 Ev. egyház, Késmárk — <i>Ev. Kirche, Késmárk</i> . Divald: Op. cit. III, 75.
944	Nr. 933	JO	Jacobus Olmützer senior , e. 1732—1760. Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> — Rokoko. Zsedényi Józsefné, Kassa — <i>Kaschau.</i>
945	Nr. 922	IVSz	Jacobus Várady-Szakmáry junior , * 1732, e. 1760. Evőeszközök, XVIII. század 2. fele. — <i>Tafelsilber, 2. Hälfte, XVIII. Jh.</i> Winckler Benő, Selmecbánya — <i>Schemnitz.</i>
946	Nr. 922	AH	Andreas Hanzély senior , * 1742, e. 1772, † 1816. (Az ev. egyház anyakönyvéből. — <i>Aus d. ev. Matrikel.</i>) a) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> — Ca 1790—1800. Özv. Neogrády Lajosné, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
	Nr. 923		b) Kávés és tejszínes kanna. — <i>Kaffee u. Schmettenkanne.</i> — Empire. Wesselyné Engelmayer Mária, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
947	Nr. 923	U	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> Kávés kanna fanyéllel. — <i>Kaffeekanne m. Holzhenkel.</i> — Empire. Raisz György, Lőcse — <i>Leutschau.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
948			Ugyanaz avagy — <i>Derselbe oder</i> : Andreas Hanzély junior , * 1780, e. 1813—1828, † 1847.
Nr. 923		a)	Késbakok akantuszlábakon. — <i>Messerbänkchen m. Füßen aus Akanthusblättern geformt.</i> Winckler Benőné, Selmezbánya — <i>Schemnitz.</i>
Nr. 934		b)	Gyertyatartók. — <i>Leuchter.</i> — Empire. Özv. Eröss Károlyné, Alsólánc.
Nr. 924		c)	Lábas fanyéllal. — <i>Kasserolle m. Holzgriff.</i> Dr. Lipták Jánosné, Késmárk — <i>Kesmark.</i>
Nr. 924		d)	Javítás egy 1730-i feszületen. — <i>Reparatur an einem Kruzifix v. 1730.</i> R. k. pléb. templom, Késmárk — <i>Pfarrkirche, Kesmark.</i>
Nr. 924 + 936		e)	Lábas, fedelén bogyó. — <i>Kasserolle, auf d. Deckel Beere.</i> Dr. Lipták Jánosné, Késmárk — <i>Kesmark.</i>
Nr. 924 + 936		f)	2 sótartó. — <i>2 Salzfüßer.</i> — Empire. Kolbenhayer Vilma, Késmárk — <i>Kesmark.</i>
Nr. 924 + 936		g)	2 gyertyatartó. — <i>2 Leuchter.</i> — Empire. Özv. Szunnyoghné, Tállya.
949			Jacobus Olmützer junior , e. 1802—1828, MC 1826.
Nr. 922		a)	2 gyertyatartó ellipszis alaprajzú talpon baluszterszárral. — <i>2 Leuchter m. ovalem Fuß u. Balusterstiel.</i> Báró Wieland Albertné, Farkasfalva — <i>Farksdorf.</i>
Nr. 923		b)	Ecet- és olajtartó, közepén álló nőalak. — <i>Essig- u. Ölbehälter, in der Mitte stehende Frauengestalt.</i> Spóner Sándor, Tállya. (Szerző tulajdonában van Spóner Pál késmárki ügyvéd kiadási naplója, amelyben e tárgyról az alábbi bejegyzés olvasható — <i>In einem Ausgabenbuch des Kesmarker Advokaten Paul v. Spóner im Besitze d. Verfassers befindet sich die Aufzeichnung: „30, V. 1809. Essig u. Öl Aufsatz, Probe 13, G: 20/12—84 F.“ mit Bleistift: „In Tállya.“</i>)
Nr. 923		c)	2 gyertyatartó. — <i>2 Leuchter.</i> — Empire. Dr. Márki Dénesné, Késmárk — <i>Kesmark.</i>
Nr. 933		d)	Ugyanaz. — <i>Dasselbe.</i> Motesiczky László, Bp.
Nr. 933		e)	Kések, villák, nyolcszögű nyelekkel. — <i>Messer, Gabeln mit achtseitigen Stielen.</i> Özv. Umlauff Antalné, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
Nr. 924 + 936		f)	2 gyertyatartó. — <i>2 Leuchter.</i> — Empire. Özv. báró Wieland Artúrné, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
950			Daniel Wachter , e. 1828.
Nr. 922?			Evőkészlet. — <i>Tafelsilber.</i> — Ca 1800. Özv. Radvánszky Andorné, Radvány.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
951		CM	Constantinus Michel, e. 1828.
Nr. 924 + 936			a) Kávészkanna, kései empire. — <i>Kaffeekanne. Spätempire.</i> — „1826.“ Dr. Lipták Jánosné, Késmárk — <i>Kesmark.</i>
Nr. 924 + 936			b) Merőkanál, fejében érem a Hiszekegy szövegével. — <i>Schöpflöffel, der Kopf aus einer Medaille mit dem Text des Glaubensbekenntnisses.</i> Özv. báró Wieland Artúrné, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
952		Michel	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 924 + 936			Kávészkanna, karcsú testén meanderöv. — <i>Kaffeekanne m. Meanderbordüre am schlanken Leib.</i> Benedek Imre, Bp.
953		CMichel	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 924 + 936			Evőkészlet. — <i>Tafelsilber.</i> Báró Wieland Albertné, Farkasfalva — <i>Farksdorf.</i>
954		Gemza	Johannes Gemza, ca 1820—1850.
Nr. 925 + 937			Urnaalakú cukortartó. — <i>Zuckerbehälter in Urnenform.</i> Winckler Ernő*, Szepesszombat — <i>Georgenberg.</i>
955		Gemza	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 925 + 937			a) Cukortartó golyós lábakon. — <i>Zuckerbehälter auf Kugelfüßen.</i> Özv. Bartsch Gyuláné, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
Nr. 925 + 937			b) Áttört tortakés. — <i>Tortennmesser, durchbrochen.</i> Winckler Benőné, Selmecbánya — <i>Schemnitz.</i>
Nr. 926			c) Cukorfogó. — <i>Zuckerzange.</i> Mortenson Blanka, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
956		Gemza	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 927			a) Gyümölcstartó talpas tál. — <i>Tafelaufsatz.</i> Kolbenhayer Vilma, Késmárk — <i>Kesmark.</i>
Nr. 928 — 929			b) Asztali ezüstnemű. — <i>Tafelsilber.</i> Több szepesi magánháznál — <i>Bei mehreren Zipser Privathäusern.</i>
957		Jy	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 926 + 938			Áttört tortakés és érmeskanál. — <i>Tortennmesser u. Münzenlöffel.</i> Özv. Wieland Artúrné, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
958		gg	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 927 + 938			a) Talpas cukorporcsésze. — <i>Tafelaufsatz.</i> Zsedényi Józsefné, Kassa — <i>Kaschau.</i>
Nr. 929			b) Két sótartó. — <i>Zwei Salzfüßer.</i> Özv. Rózsay Emilné, Késmárk — <i>Kesmark.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
959			Ludovicus Toperczer, ca 1840—, MC 1867.
Nr. 935		a)	Filigránmívű cukorfogó. — <i>Zuckerzange, Filigranarbeit.</i> Mus. Nat. Hung.
Nr. 935		b)	Gólyaalakú cukorfogó. — <i>Storchtörmige Zuckerzange.</i> Özv. Neogrady Lajosné, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
Nr. 927		c)	Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Magántulajdon, Késmárk — <i>Privatbesitz, Kesmark.</i>
960			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 935			Évőkészlet szarvasagancsnyéllel. — <i>Hirschhornbesteck.</i> Özv. Bartsch Gyuláné, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
961			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 931			Talpas gyümölcstartó. — <i>Tafelaufsatz.</i> Museum, Poprád.
962			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 932			Áttört tortakés. — <i>Tortenmesser, durchbrochen.</i> Szerző tulajdonában — <i>Im Besitze d. Verfassers.</i>
963			Johannes Guhr, ca 1850—.
Nr. 929		a)	Tallérből készült kanál. — <i>Münzlöffel.</i> Dr. Winkler Kálmáné, Bp.
Nr. 930		b)	Tajtékpipa foglalata. — <i>Fassung einer Meerschaumpfeife.</i> Kolbenhayer Vilma, Késmárk — <i>Kesmark.</i>
964			Ugyanaz. — <i>Derselbe Meister.</i>
Nr. 932?			Ugyanaz, mint 963b), ugyanott. — <i>Dasselbe wie 963b), daselbst.</i>

KISMARTON

Ötvöseiről egyelőre nem sokat tudunk. 1752-ben¹ és 1817-ben² egy-egy-ről van adat. Az utóbbi Sopronban volt vidéki mester.

A következő tárgy próbabélyegének e város címerével való feltűnő egyezése alapján Varjú Elemér e tárgyat innen származónak tartja.

EISENSTADT

Über Goldschmiede ist vorerst nicht viel bekannt. 1752¹ und 1817² wird je einer erwähnt. Letzterer war Landmeister in Ödenburg.

Auf Grund der auffallenden Ähnlichkeit zw. dem Stadtwappen und dem folg. Beschauzeichen, hält E. v. Varjú das folg. Werk hiesigen Ursprunges.

¹ Kapossy János: Magyarorsz. ötvösök a XVIII—XIX. században, Bp. 1934. —

² Dr. Csátkai Endre: Soproni ötvösök a XV—XIX. században. Sopron 1931; 19. *Mit deutscher Übersicht.*

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
965	 (Varjú)		Próbabélyeg a XIX. század elejéről. <i>Beschauzeichen vom Anfang des XIX. Jahrhunderts.</i>
966		 (Varjú)	
	Nr. 965		Sótartó, három kecskelábon. — <i>Salzfaß auf drei Bockfüßen.</i> Arverési Csarnok — Auktionshalle, Bp. 1935, II, (Varjú).

KOLOZSVÁR

KLAUSENBURG

CLUJ.

Az ötvösök már a XV. században céhet alkottak. Legkorábbi céhszabályaik 1494-ből ismeretesek.¹ Ezeket 1516-ban módosították.² A legények 1532-ben a céhen belül külön társulatot alakítottak,³ amelynek szabályait 1591-ben változtatták meg.⁴

Amikor a XVI. század közepén Kolozsvárt a reformáció teljes diadalt aratott s ugyanakkor az ötvöscéhben a magyarok a szászokkal szemben túlsúlyra jutottak, a régi céhszabályzatot, amelyről később mint „pápás céhlevél”-ről esik szó,⁵ új szabályokkal cserélik fel. Ebből az 1561-i új céhlevélből,⁶ amelynek szavai szerint a régi artikulusok „istentelen Baluaniozasra ualok uolnanak”, az oltárfenntartás és minden vallásos vonatkozás, — valószínűleg még a céhet megelőző vallásos „testvérület” maradványai, — kimaradtak. Ugyancsak elmaradt az a szakasz is, amely szerint vitás kérdésekben a nagyszebeni szász céhhez fordultak. A szászokkal való kapcsolat helyett ez időben magyar városok, Nagyvárad

Die Goldschmiede begründen schon im XV. Jh. ihre Innung. Die frühesten Artikel sind aus d. J. 1494 bekannt.¹ Diese wurden 1516 geändert.² Die Gesellen bildeten 1532 innerhalb der Zunft eine eigene Gesellschaft,³ deren Vorschriften 1591 geändert wurden.⁴

Nach dem vollen Sieg der Reformation in Klausenburg um Mitte d. XVI. Jh., als zugleich auch in der Zunft die Ungarn überwiegende Mehrheit über die Sachsen erreicht hatten, wurden die alten Zunftartikel, die als „päpstische“ galten,⁵ durch neue ersetzt. Im neuen Zunftbrief v. 1561⁶ wurden alle Vorschriften religiösen Charakters, wie z. B. Erhaltung eines Altares, weggelassen. Sie stammten wahrscheinlich noch von einer religiösen Bruderschaft, aus welcher die Zunft im XV. Jh. hervorgegangen ist. Auch jede Verbindung mit der sächsischen Zunft in Hermannstadt wurde vermieden, die in den ersten Artikeln als Appellationsforum vorkommt. Statt dessen hat die Zunft mit den ungari-

és Debrecen ötvöseivel lép a céh összeköttetésbe.⁷ 1573-ban nagy pörbe is keveredtek a nagyszebeniekkel, akik magyar legényeket és tanulókat nem akartak felvenni.⁸ A pörből folyólag a kolozsvári legények sztrájkba is léptek.

A céh rendkívül népes volt, különösen a XVI. és XVII. században. 1453 és 1660 között 400 ötvös neve fordul elő.⁹ Sőt Novák János a céh történetéről írt kis monografiájában azt állítja, hogy mintegy 1000 kolozsvári ötvösről gyűjtött adatokat.¹⁰ Azt hiszem azonban, hogy ebbe a számba még az ötvöslegényeket és tanulókat is beleértette. Az 1585-i „Regestrum Aurifabrorum Colosvariensium“ szerint 1556 és 1585 között, tehát 30 év alatt, 46 mester lépett a céhbe.¹¹ 1570-ben egyidejűleg 32 mester működik. Ennyien szavaznak le egy vitás ügyben.¹²

A város erődítményei sorában az ötvöscéhnak saját tornya volt, amelynek helyreállítását és felszerelését 1550 és 1665 között többször említik.¹³

A céhpecsét felirata ekként szól:

„S. cehae aurifabrorum de coloswar.“

A XV. századból származik.¹⁴

Az ötvöstárgyak bélyegzéséről az 1561-i céh szabály a következőképp intézkedik:

„Minden mesternek saját es twlaidon Belege legien es azt ki ki mynd az ő miere felwsse

eg' lot ewst bwntetes alat, az ew beleget, arra az mel fel giranal tewb lezen.“¹⁵

Próbabélyegről a céhszabályokban nincs szó. Miután pedig tudjuk, hogy más erdélyi városokban a próbabélyeg használata csak a XVIII. században jött szokásba, Gyárfás Tihamér dr.

schen Zünften von Großwardein u. Debrezin Beziehungen gepflogen.⁷ 1573 brach sogar ein großer Rechtsstreit mit den Hermannstädtern aus, die sich weigerten ungarische Gesellen u. Lehrlinge aufzunehmen.⁸ Ausstände der Gesellen waren damit verbunden.

Die Zunft war außerordentlich bevölkert, besonders im XVI. u. XVII. Jh. 1453—1660 werden 400 Goldschmiede erwähnt.⁹ Der Autor einer Monographie über die Zunft versichert sogar, er habe über nahezu 1000 Klausenburger Goldschmiede Daten gesammelt,¹⁰ doch müssen in dieser Zahl Lehrlinge und Gesellen inbegriffen sein. Nach dem „Regestrum Aurifabrorum Colosvariensium“ sind 1556—1585, also in 30 Jahren, 46 Meister in die Zunft getreten.¹¹ 1570 arbeiten gleichzeitig 32 Meister, denn so viele stimmen bei einer Streitfrage ab.¹²

Unter den Befestigungswerken der Stadt gehörte ein eigener Turm der Obhut der Goldschmiede an, der von 1550 bis 1665 öfters erwähnt wird.¹³

Das Zunftsiegel trägt die Inschrift:

Es stammt aus d. XV. Jh.¹⁴

Über die Stempelung verfügt der 3. § der Zunftartikel v. 1561 so, daß jeder Meister sein eigenes Zeichen haben soll und dieses Zeichen auf jedes Werk von über 1/2 Gira

unter Strafe eines Lot Silbers draufzuschlagen verpflichtet sei.¹⁵

Ein Beschauzeichen wird in den Artikeln nicht erwähnt. Da wir aber wissen, daß auch in anderen Städten von Siebenbürgen die Beschauzeichen erst im XVIII. Jh. auftauchen, halte

feltevést,¹⁶ amelyet Rosenberg is átvett tőle,¹⁷ hogy t. i. már a XVI. században háromtornyos, rácsos várkapu lett volna a kolozsvári próbabélyeg, nem fogadhatom el kellőképp indokoltan. A XVIII. században már megállapítható ilyen jegy használata.

(A Rosenberg-mű 3. kiadásában 8090. szám alatt bemutatott bélyeg inkább a régi pozsonyi próbának látszik, míg a Kniestől¹⁸ általa átvett 8091. számú jegy, amelyet Knies pozsonyinak vélt, határozottan a hátrább következő 2054. szám alatti székesfehérvári próbával azonos. Azokat a próbabélyegeket, amelyek a háromtornyos várkapukat, sok magyar városnak címerképét tüntetik fel, csak igen alapos tanulmányozás után lehet egymástól elválasztani s a hozzájuk tartozó mesterjegyek megfejtése nélkül nem lehet őket helyesen beosztani.)¹⁹

Tekintettel a csak mesterjeggyel ellátott erdélyi ötvöstárgyaknak nagy tömegére, amelyből számos darab magyar felírásokat is visel, jónak láttam azokból legalább egy kis részt e város neve alá vonni, ahol Erdélynek legnagyobb magyar ötvöscéhe állott fenn. Jól tudom, hogy e tárgyaknak beosztása nem lehet olyannyira helytálló, mint Erdély két másik nagy ötvösművészeti gócpontjánál, Brassónál és Nagyszebennél, ahol a mesterjegyre bevett korona, illetve a szerencsésen fennmaradt ellenőrző mesterjegytábla az ötvösmunkák ottani származásának megállapítását megkönnyíti. Mégis, úgy vélem, nagy a valószínűsége annak, hogy az erdélyi magyar munkák jó része a sokszáz ötvös erősen magyar kolozsvári céhéből került ki.

E helyen meg kell jegyezni, hogy Rosenberg művének „Rumänien“ fejezetében Klausenburg (Cluj) címszó alá sorozta be Kolozsvári Márton és György

ich Dr. T. Gyárfás's Behauptung,¹⁶ die von M. Rosenberg¹⁷ übernommen wurde: ein dreitürmiges Tor m. Gitter sei hier schon im XVI. Jh. das Beschauzeichen, für nicht genügend begründet. Im XVIII. Jh. ist dieses Beschauzeichen schon nachweisbar.

(Das bei R³ 8090 angeführte Zeichen scheint eher ein Preßburger Beschauzeichen zu sein, das von Knies¹⁸ übernommene R³ 8091 aber, welches von Knies für Preßburg in Anspruch genommen wurde, ist entschieden das Stuhlweißenburger Zeichen Nr. 2054. Die dreitürmigen Tore, die in den Wappen von vielen ung. Städten vorkommen, können nur nach eingehendem Studium von einander abgesondert und ohne Lösung der, zu ihnen gehörenden Meisterzeichen, nicht der richtigen Stadt zugewiesen werden.)¹⁹

Mit Hinsicht auf die große Menge von siebenbürgischen Goldschmiedewerken, die nur mit Meisterzeichen versehen sind und deren viele ungarische Inschriften tragen, habe ich eine kleine Anzahl von ihnen dieser Stadt zugeteilt. Es ist allerdings klar, daß diese Zuteilungen nicht so stichhältig sein können, wie bei den zwei anderen großen Goldschmiedekunststätten Siebenbürgens, bei Kronstadt und Hermannstadt, wo die Krone im Zeichen und das Vorhandensein der Kontrolltafel die Identifizierung erleichtern. Doch glaube ich mit genügender Wahrscheinlichkeit annehmen zu können, daß ein guter Teil der siebenbürgischen Arbeiten den zumeist ungarischen, hiesigen Goldschmieden gehört.

Hier muß bemerkt werden, daß M. Rosenberg im Abschnitt „Rumänien“ seines Werkes, unter Klausenburg (Cluj) die Meister Martin und Georg von Kluss-

szobrászokat (eml. 1370—1390).²⁰ A Prágába került híres Szent György-szobornak, amelynek megalkotása „a régi magyar művészetnek egyik legnagyobb tette,”²¹ e két nagy mesterét, úgy miként atyjukat, Kolosvári Miklós festőt, származásuk helye után egyszer „de Colosvar” néven, máskor megint, és pedig a német lakosságú Pozsony-Szent György részére készített Szent György-szobruk²² elveszett feliratán, „de Clussenberch” néven nevezték. E címen azonban nem vonhatók ide. Eltekintve attól, hogy Rosenberg-nél említett művük nem szorosan vett ötvösmű, — mégha ez a szobrászatunk, mint Gerevich Tibor mondja, a hermákat alkotó ötvösművészetünkéből is nőtt ki,²³ — egyelőre nincs alapunk feltételezni, hogy ötvösművészeti iskolázottságukat, amelyet a Szent György-szobor részleteire pazarolt aprólékos gondosság világosan mutat,²⁴ Kolozsvárt nyerték volna. Munkásságuk tere főként Nagyvárad volt.²⁵ Az aacheni dómkincstár címerpajzsait, melyeket Rosenberg mint valószínűleg az ő műveiket említ, kellő alap nélkül hozták velük kapcsolatba.

berch (erw. 1370—1390) eingereiht hat.²⁰ Diese beiden großen Meister der Bronze-statue d. Hl. Georgs am Prager Hradschin, deren Schöpfung „eine der größten Taten der alten ungarischen Kunst ist,”²¹ wurden allerdings — so wie ihr Vater, der Maler Nicolaus de Colosvar — nach ihrem Abstammungsort einmal „de Colosvar” und an der Prager Statue, die ursprünglich für die deutsche Bürgerschaft v. St. Georgen im Preßburger Komitat geschaffen war,²² „de Clussenberch” genannt, gehören doch nicht hierher. Abgesehen davon, daß ihr bei R³ erwähntes Werk kein richtiges Goldschmiedewerk ist, — wenn auch, wie Prof. Gerevich sagt, diese Plastik sich aus der Goldschmiedekunst der Kopfreliquiare entwickelt hat,²³ — haben wir vorerst keinen Grund anzunehmen, daß sie ihre Ausbildung in der Goldschmiedekunst²⁴ in Klausenburg genossen hätten. Ihr Betätigungsfeld war vor allem die Stadt Großwardein.²⁵ Die beiden Wappenschilder im Aachener Domschatz, die R³ 8087b als „wahrscheinlich von denselben Meistern“ bezeichnet, wurden ohne Grund ihnen zugewiesen.

¹ Jakab Elek: Kolozsvár város története, I. 498; Oklevéltár, CLII. — ² Novák János: A kolozsvári ötvöscéh a XVIII. századig, Kolozsvár, 1913. 12. — ³ Szádeczky Lajos: Iparfejlődés és a céhek története M. o.-n, Bp., 1913, 40. — ⁴ Novák J. op. cit. 52. — ⁵ Századok 1886, 564. (Deák Farkas). — ⁶ Szádeczky L. op. cit. 54. — ⁷ Novák J. op. cit. 42. — ⁸ Deák Farkas: A kolozsvári ötvös legények strikeja. Értekezések a tört. tud. köréből, XIII. 3. — ⁹ Századok 1880, 678. (Deák Farkas). — ¹⁰ Novák J. op. cit. 64. — ¹¹ Jakab E. op. cit. II. 149. — ¹² Századok 1886, 564. — ¹³ Novák J. op. cit. 36/41. — ¹⁴ Jakab E. op. cit. IV, 7, 31; Arch. Ért. 1895, 254. (Mihalik J.) — ¹⁵ Szádeczky L. op. cit. 57. — ¹⁶ Egyházi Múpar 1909, 99 (Gyárfás T.). — ¹⁷ R³ 8087. — ¹⁸ Karl Knies: Die Punzierung in Österreich, Wien, 1896, 76. Tafel VIII, 14. — ¹⁹ Arch. Értesítő, 1912, 144 (Kőszeghy E.). — ²⁰ R³ 8087. — Thieme-Becker: Künstlerlexikon, Leipzig, 1930; Band XIII, 160. — ²¹ Minerva, Bp. 1924; 110. (Gerevich T.) — ²² Gerevich Tibor: Kolozsvári Tamás, az első magyar képtábla-festő, Bp., 1923, 36, hiv. Ernyey József adataira. — ²³ Vide nota 21. — ²⁴ Divald Kornél: Magyarország művészeti emlékei. Bp., 1927, 103. — Hekler Antal: A magyar művészet története. Bp., 1934, 63. — ²⁵ Divald op. cit. 102. Vide Nr. 1546.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
967		Ca 1765	969		XIX. sz. eleje Anfang XIX. Jh.	971		XIX. sz. eleje Anfang XIX. Jh.
968		XVIII. sz. vége Ende XVIII. Jh.	970			972		

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
973		Ca 1820	977		1848	981		XIX. sz. közepe Mitte XIX. Jh.
974		1827	978		1853	982		Fémfinom- sági jel Feingehalts- zeichen ca 1779—1800
975		Ca 1830— 1840	979		XIX. sz. közepe Mitte XIX. Jh.	983		Kiegészítő jegy Ergänzungs- zeichen ad Nr. 1011
976		1847	980					

F. sz. Mesterjegy Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom
Lf. Nr. Meisterzeichen Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur

984 — Gallus Barbeel, (Borbély Gál?) 1531. (Levéltári adat nincs róla, csak magyaros névirása alapján sorozom ide. — *Urkundlich nicht nachgewiesen, wird nur auf Grund der ungarischen Schreibweise des Namens versuchsweise hier eingereiht.*)

Csúcsíves kehely, hatkaréjos talppal, párnanodusszal és áttört kupakosárral. A nodusz alatti tagon vésett mester(?)-név. — *Gotischer Kelch, m. Sechspaßfuß, Polsternodus u. durchbroch. Schalenkorb. Am Glied unter dem Nodus graviert: „BARBEEL GAL 1531.“*

Akadémia, Kolozsvár — Klausenburg. Expos. 1884: II, 88, 8, 70.

985 $K \times R F$ Franciscus Képiró, M vor 1547 előtt, e. 1566. (Ötvös-
 $\frac{1}{1}$ mesterként szerepel a céh „Inventariumá“-ban 1566-ban, ami-
kor tartozása fejében ötvösművet tesz zálogba. A „Regestrum“
azonban nem említi az 1547 óta a céhbe lépett mesterek sorában, tehát
korábban léphetett a céhbe. — *Wird im „Inventarium“ der Zunft als Gold-
schmied erwähnt, der 1566 ein Goldschmiedewerk für eine Schuld als Pfand
hinterlegt. Im „Regestrum“ wird er aber nicht unter den Meistern aufgezählt,
die seit 1547 in die Zunft aufgenommen wurden. Er muß also vor 1547 in
die Zunft getreten sein. Jakob op. cit. II. 313.*)

a) Boroskancsó, aranyos, zománcos. Teste hólyagos, kiöntőcsőre
Losonci-címert tartó sarkány, fedelén oszlopon álló sas, nyele füles
díszedényalakú, talpán hólyagok és alakos, öntött medaillonok.
A test középszalagján alábbi felirat és mesterjegy. — *Weinkanne,
verg. u. emailliert. Der Körper gebuckelt, Ausgußrohr: Drache m.
Wappen, auf d. Deckel Adler, am Vasennodus Bügel, am Fuß Buckel
u. gegoss., figürl. Medaillons. Mit Bezeichnung des Bestellers:
„ENGEM CHENALTATOTT LOSONCI ANTAL — 1548“ —
(Mich ließ A. Losonci machen ...) und Meisterzeichen. M—H 75*

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
985		<p>b) Tál az előző kancsóhoz, lapos hólyagokkal, Báthory Klára és Losonci Antal vésett címerével. — <i>Schüssel zur vorigen Kanne, mit flachen Buckeln u. grav. Wappen.</i> Átm. — Dm. 80</p> <p>a—b) Esterházy hercegi kincstár. (Most letét az Iparműv. Múzeumban) — <i>Fürst Esterházy's Schatzkammer (Jetzt Deposit im Kunstgew. Museum Bp.)</i> Expos. 1884: III. 19, 169, 1 képpel — <i>mit Abbildung.</i> — Pulszky—Radisics—Molinier: <i>Chefs-d'oeuvre d'orfèvrerie</i>, 1885, II. 67, képpel — <i>mit Abbildung.</i> — Kampis Antal: Erdély iparművészetéről (különny. Asztalos M.: A történeti Erdély, Bp., 1936-ból) c. tanulmánya 17. oldalán, nézetem szerint igen helytállóan, kolozsvári műnek tekinti, de Kőmives Ferenc kolozsvári mesternek tulajdonítja a kancsót. Miután ez azonban csak 1556-ban lett mester (céhmester 1588, 1594-ben fiát, Ferencet tanulónak veszik fel), nem lehet az 1548-ban készült remekmű mestere — <i>A. Kampis teilt dieses Kunstwerk dem Klausenburger Meister Franz Kőmives zu. Dieser wird aber nur 1556 in die Zunft aufgenommen (MC 1588, 1594 wird sein Sohn Franz Lehrling), kann also nicht der Meister dieses Kunstwerkes v. 1548 sein.</i> Vide Jakab op. cit. II. 313/314.</p>
986		<p>Fabianus Enyedi, M infra 1563—1566, e. —1586.</p> <p>a) Talpas pohár, vésett lambrekénnel, koszorúban évszámos család-jeggyel. — <i>Kluftbecher m. grav. Lambrequin u. Hausmarke.</i> — „1593.“ Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — Klausenburg.</p> <p>b) Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1598.“ Unitárius egyház — <i>Unitarier Kirche</i>, Várfalva. Biró Lajos: A várfalvi unitárius templom története, Kvár. é. n. 4.</p>
987		<p>Michaël Katonay, M 1576, MC 1583, 1591.</p> <p>Cápázott pohár. — <i>Becher, geperlt, m. Inschrift: „STEPHANVS · SZENAS · SENIOR · ANNO · 1591.“</i> Mus. Nat. Hung.</p>
988		<p>Martinus Bajusz, M 1583, avagy — oder Martinus Biró alias Fenes, M 1585, e. 1586.</p> <p>a) Pohár, felül tölcseres, peremén vésett indadísz. — <i>Becher oben sich erweiternd, am Lippenrand grav. Rankenornament.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe Museum</i>, Bp.</p> <p>b) Hasonló pohár. — <i>Ähnlicher Becher.</i> Herzfelder M., Bp.</p>
989		<p>Talpas pohár. — <i>Kluftbecher.</i> — Ca 1600. Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe Museum</i>, Bp.</p>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
990		a) Buzogány zománccal és 60 türkizzel díszítve. Bocskay-családi kincs. — <i>Prunkstreitkolben m. Email u. 60 Türkisen geschmückt. Aus dem Familienschatz des Fürsten Bocskay.</i> — „1605.“ Bruckenthal-Museum, Nagyszeben — Hermannstadt. — Rajza — <i>Abbildung in Szilágyi S.: I. Rákóczi György</i> , 17. b) Cápás pohár, magyar felirattal. — <i>Becher, geperlt, m. ung. Inschrift.</i> Matskásy István, Bp.
991		Kis serleg, gömbnodusszal és pikkelyes véséssel. — <i>Kleiner Pokal, m. Kugelnodus u. grav. Schuppenornament.</i> — „Colossvart 1611.“ M—H 12,6 Kolosváry Sándor, Nagyvárád — Grosswardein.
992		Egymásbajáró poharak. — <i>Setzbecher.</i> — „BACZY GEORGY 1633.“ Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — Klausenburg.
993		Andreas Hunyadi, e. 1628—1633. (1633-ban I. Rákóczi Györgynek dolgozik. — <i>1633 für den Fürsten Georg Rákóczi I. (Kat. 1884) tätig.</i>) a) Fedeles kupa, testén Rákóczi címere egyesítve Erdélyével. — <i>Deckelkanne m. vereintem Wappen v. Rákóczi u. v. Siebenbürgen.</i> Gr. Andrassy Manó. Expos. 1884: IV, 61, 3, 53. M—H 26 b) Buzogány, türkizekkel kirakva. — <i>Prunkstreitkolben m. Türkisen besetzt.</i> <i>Kunsthistorisches Museum, Wien. Kunst und Kunsthandwerk, 1912, 25, 4, mit Abbildung.</i>
994		Laurentius Filstich, nobilis (Nemes Filstich Lőrinc), e. 1633—1641. (Műve szerint már 1630-ban is működik. — <i>Seiner Arbeit nach schon 1630 tätig.</i>) a) Pohár vésett címerrel (karddal átdöfött egyszarvú) és alábbi felirattal. — <i>Becher mit graviertem Wappen und Inschrift:</i> „Laurentius Filstich 1630.“ Mus. Nat. Hung. b) Kehely. XVII. század. — <i>Kelch. XVII. Jahrhundert.</i> Ref. egyház — Ref. Kirche, Bádok (Csányi).
995		— Stephanus (István) Brozer, a. 1633—1660, MC 1639, 1642. Jegy nélkül. (Aranytárgyakra nyilván nem kellett jegyet ütni.) — <i>Ohne Zeichen. (Für Goldarbeiten waren offenbar keine Zeichen vorgeschrieben.)</i> Kehely aranyból, zománccal és domborművekkel. Teljes mesternév-

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
995		<p>vel. — <i>Goldener Kelch mit Email und Reliefs. Signatur:</i> <i>„Colosvarat Brozer Istvan czinalta anno 1640.“</i> Ref. egyház, Kolozsvár — <i>Ref. Kirche, Klausenburg.</i> Expos. 1896. Arch. Ért. 1896, 340 (Mihalik J.). Czobor—Szalay: Magyarország történeti emlékei — <i>Die historischen Denkmäler Ungarns. II, 314. Gazette d. beaux arts Paris, 1900, 278 (Radisics J.). Most — Jetzt Mus. Nat. Hung.</i></p>
995 ^A		<p>Ugyanaz avagy — <i>Derselbe oder</i> Stephanus (István) Bányai, M 1638, e. —1664. Cápás pohár, magyar feliratú. — <i>Becher, geperlt, m. ung. Inschrift.</i> — „1649.“ Magántulajdon — <i>Privatbesitz, Bp.</i></p>
996		<p>David Weynberg, e. 1634—, MC 1659. Fedeles kupa, aranyozott, fedelén oroszlán pajzzsal. — <i>Deckelkanne, verg., Deckelfigur: Löwe mit Schild.</i> <i>Mus. Nat. Hung.</i></p>
997		<p>Paulus Zilahy, e. 1635—1651. Serleg, hólyagos nyélgombján fülekkel, magyar felirattal. — <i>Pokal mit Buckelnodus, daran Bügel. Ungarische Inschrift.</i> — „1634.“ <i>Mus. Nat. Hung.</i></p>
998		<p>? Michaël Minarcher senior, e. 1640 avagy — <i>oder</i> Michaël Minarcher junior, e. 1640. (Csányi) Talpas pohár, XVII. század 1. fele. — <i>Kluftbecher. 1. Hälfte d. XVIII. Jh.</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Mócs (Csányi).</i></p>
999		<p>Paulus Karsai, e. 1648—, MC 1662, 1672, 1674. Pohár magyar felirattal. — <i>Becher mit ung. Inschrift.</i> — „1647.“ <i>Mus. Nat. Hung.</i></p>
1000		<p>Valentinus (Bálint) Radecius, e. 1649—1677, MC 1653. a) Pohár vésett címerrel és magyar felirattal. — <i>Becher m. graviertem Wappen und ung. Inschrift.</i> — „1647.“ M—H 15,8. Gróf Andrassy Géza, Bp. Expos. 1931 : 112. b) Kupa, hatkaréjos talppal. — <i>Kanne m. sechsapaßigem Aufsatzrand.</i> Ref. egyház, Kolozsvár — <i>Ref. Kirche, Klausenburg (Csányi).</i></p>
1001		<p>Michaël Gatthi, e. 1653. Talpas pohár. XVII. század közepe. — <i>Kluftbecher. Mitte d. XVII. Jh.</i> Museum, Nagyvárád — <i>Grosswardein.</i></p>

F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur	
1002		Stephanus Cimbalmos , e. 1660. Nagy boroskanna. — <i>Große Weinkanne</i> . Mus. Nat. Hung.	
1003		Michaël Werner , e. 1663, M 1664, 1672/74, 1702 avagy — oder Mathias Werner , MC 1705. a) Csavaros palack, négyszegletű, magyar köriratú vésett Bethlen-Mikes-címerekkel. — <i>Schraubenflasche, viereckig, m. grav. Wappen und ung. Inschriften</i> . — „1693.“ Iparművészeti Múzeum — <i>Kunstgewerbe Museum</i> , Bp. b) Magasszárú kehely. — <i>Kelch m. hochem Stiel</i> . Ev. egyház, Dendrád — <i>Ev. Kirche, Deutsch-Zepling</i> . Expos. 1913 : 91. c) Talpaspohár három virággal. — <i>Kluftbecher m. drei Blumen</i> . Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> . Expos. 1912 (Szombathely): 637. d) Fedeles kupa Szent Györggyel. — <i>Deckelkanne m. Hl. Georg</i> . Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> . Expos. 1912 (Szombathely): 634.	
1004		Daniel Brassai , MC 1680, 1685, 1695. Csavaros palack, körteidomú teste alján hólyagokon tréb. nagy virágok; magyar köriratú vésett Jósika-címerrel — <i>Schraubenflasche, am birnenförmigen Leib unten Buckeln m. getr. großen Blumen. Wappen m. ung. Inschrift</i> . — „1689.“ Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum, Bp.</i> (Depositum.)	
F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1005			Johannes Szakáll , e. 1748—1792, MC 1770, 1772. — a) Cápás pohár vésett Mauksch-címerrel. — <i>Becher geperlt, m. grav. Wappen</i> . — „TOBIAS MAUCKSCH APOTHEC : CLAUDIOP : 1754.“ M—H 10,8 Radvánszky Béla báró, Sajókaza. — b) Boroskanna, lopótök alakú. — <i>Weinkanne m. kugeligem Leib u. langem Hals</i> . — „1756.“ Báró Herzog M. Lipót, Bp. Expos. 1931 : 89. — c) Kehely vésett címerrel. — <i>Kelch m. grav. Wappen</i> . „1758.“ Egyházm. múzeum, Gyulafehérvár — <i>Diöces.-Museum, Karlsburg</i> . Expos. 1913 : 105. Tévesen Szatmári Józsefnek tulajd. — <i>Irrtümlich einem Josef Szatmári zugeschrieben</i> . Nr. 967 d) Sisakalakú kanna. — <i>Kanne in Helmform</i> . — „1765.“ Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Pusztakamarás (Csányi). ? e) Fedeles kanna cápás alapon kagylós dísszel. — <i>Deckelkanne, m. Muschelornamenten am geperltm Grund</i> . — „1768“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Mezőbogháth</i> . Expos. 1884 : IV, 67, 3, 67.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1005	Nr. 982	f)	Kanna vésett címerrel. — <i>Kanne mit graviertem Wap- pen.</i> — „1779.“ Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Bp. Expos. 1931 : 88.
	Nr. 982?	g)	Keresztelő medence. — <i>Taufbecken.</i> — „1783.“ Ev. egyház, Kolozsvár — <i>Ev. Kirche, Klausenburg</i> . V. Roth: <i>Kunst- denkmäler in den sächs. Kirchen Siebenbürgens</i> , 234, 602.
	Nr. 982?	h)	Áldozópohár. — <i>Abendmahlsbecher m. Inschrift</i> : „Fecit Joh. Szakáll Reg. Fisc. aurikampsor et pagamentus 1788.“ Unit. egyház, Kolozsvár — <i>Unitarier Kirche, Klausenburg</i> (Csányi).
	Nr. 968?	i)	Kehely. — <i>Kelch.</i> — Rokoko. Ev. egyház, Teke — <i>Ev. Kirche, Tekendorf</i> . V. Roth: op. cit. 149, 338.
	Nr. 968	j)	Hegyikristálypalack foglalata. — <i>Fassung einer Berg- kristallflasche.</i> Gróf Bánffy Miklós. Expos. 1931 : 269.
	Nr. 968?	k)	Gyertyatartó. — <i>Leuchter.</i> — XVIII. sz. — Jh. Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Ördögkeresztúr (Csányi).
	—	l)	Két pohár. — <i>Zwei Becher.</i> Mus. Nat. Hung.
1006			— Jacobus Ullreich , e. 1763. Levéltári adat nincs róla. — <i>Urkundliche Daten über ihn nicht vorhanden.</i>
	—		Kehely, szárán vésett mesterjelzéssel. — <i>Kelch, am Schaft graviert</i> : „Jaccb Ullreich Fecit istum Calix 1763.“ Ev. egyház, Kolozsvár — <i>Ev. Kirche, Klausenburg</i> . V. Roth: op. cit. 136, 306, <i>Abbildung Tafel</i> 130, 2.
1007			— Josephus Kolozsvári Kis , e. 1796.
	?		Kehely alábbi mesterjelzéssel. — <i>Kelch m. folg. Signatur</i> : „1796. Kolozsvarott delineahta és tsinalta Ötves Kolozsvári Kis Józseff.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Torockószentgyörgy. Arch. Értesítő 1905, 165 (Téglás I.).
1008			
	Nr. 969		Sarkantyú. XVIII. sz. vége. — <i>Sporen. Ende d. XVIII. Jh.</i> Székely Nemzeti Múzeum — <i>Sekler Nat. Museum</i> , Sepsiszentgyörgy.
1009			Georgius (György) Szathmári , ca 1800—1830.
	Nr. 982	a)	Kanál. — <i>Löffel.</i> — Ca 1800. Zayzon Gy., Sepsiszentgyörgy.
	Nr. 972	b)	Türkizekkel kirakott tajtékpipa foglalata. — <i>Fassung einer Meerschampaufeife mit Türkisen besetzt.</i> Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg</i> .
	Nr. 972	c)	Cukorszóró. — <i>Zuckerstreuer.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> . Expos. 1918 : 235.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
A 1009			Ugyanaz. — Derselbe.
	Nr. 970	a)	Hólyagos tál vésett címerekkel. — <i>Gebuckelte Schüssel mit gravierten Wappen.</i> Súly — Gewicht : 1180 gramm. Mus. Nat. Hung. (Szemere-aukció, Wien, 1910).
	Nr. 969	b)	Cigánypohár. — <i>Sogenannter Zigeunerbecher.</i> Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — Klausenburg.
B 1009			Ugyanaz. — Derselbe.
	Nr. 971	a)	Kávéskanna, XVIII. sz. modorú. — <i>Kaffeekanne, Typ vom XVIII. Jh.</i> Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — Klausenburg.
	Nr. 971	b)	Kávéskanna. — <i>Kaffeekanne.</i> — Empire. Mus. Nat. Hung.
C 1009			Ugyanaz. — Derselbe.
	Nr. 970	a)	Késbak. — <i>Messerbank.</i> — Empire. Zayzon Gy., Sepsiszentgyörgy. Bizonytalan jegyváltozattal: — <i>Mit unbestimmter Zeichenvariante:</i>
	Nr. 971	b)	Cukorszelence gömblábakon. — <i>Zuckerdose m. Kugelfüßen.</i> Mus. Nat. Hung.
	Nr. 971	c)	Ecet-olajtartó. — <i>Essig- u. Ölbehälter.</i> Majtin József, Bp.
	Nr. 971	d)	Ellipszis keretű tálca. — <i>Ovale Platte.</i> Dr. Jankovich János, Bp.
	Nr. 972	e)	Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel.</i>
	Nr. 973	f)	Cukortartódoboz. ládaalakú. — <i>Zuckerdose, truhenförmig.</i> e—f) Mus. Nat. Hung.
	Nr. 974	g)	Pénzes pohár. — <i>Münzbecher.</i> Szirmay Józsefné, Bp.
1010			Alexander (Sándor) Kolosvári, * 1822 Kolozsvár — Klausenburg, M 1847. Itt működik 1856-ig, azután Nagyváradon. (Családi közlés.) — <i>Hier tätig bis 1856, dann in Großwardein. (Familienmitteilung.)</i>
	Nr. 979		Tubákszelence, agátfedéllel, belül aranyozott. — <i>Schnupf- tabakdose m. Achatdeckel, innen vergoldet.</i> Magántulajdon — Privatbesitz, Bp.
A 1010			Ugyanaz. — Derselbe.
	Nr. 980	a)	Cigánypohár. — <i>Zigeunerbecher.</i> — „1853.“ M—H24 Mus. Nat. Transilv. Kolozsvár — Klausenburg.
	Nr. 980	b)	Kanal éremből készült fejjel. — <i>Löffel aus einer Münze verfertigt.</i> Mus. Nat. Hung.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1011			Erdődi, ca 1840—1853.
Nr. 975		a)	Fedeles kancsó, fedelén gyümölcs. — <i>Deckelkanne, auf dem Deckel Obst.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe Museum</i> , Bp. Expos. 1931 : 90.
Nr. 976		b)	Pohár, oldalán 4 medaillon. — <i>Becher, an der Wandung vier Medaillons.</i> Gróf Teleki Domokos. Expos. 1931 : 155.
Nr. 977 + 983a		c)	Háromrészes sótartó harcos alakkal. — <i>Dreiteiliges Salzfaß mit Kriegerfigur.</i> Mus. Nat. Hung.
Nr. 977 + 983a		d)	Talpas teakanna. — <i>Teekanne mit Fußteil.</i> Benedek Imre, Bp.
Nr. 978 + 983a		e)	Cigánypohár. — <i>Zigeunerbecher.</i> Mus. Nat. Hung.
1012			
Nr. 981			Kanalak, 1850—60-as forma. — <i>Löffel, Typ 1850—1860.</i> Szász Béla, Hochmann J.: Szepsiszentgyörgy.

KOMÁROM

KOMORN

KOMARNO.

Ötvöseiről nincs korábbi adatunk mint az, hogy 1603-ban a győri, érsekújvári és esztergomi ötvösökkel együttesen nyerik céhszabályaikat. E szabályzat alapjául a pesti ötvösök 1529-ben nyert szabályzata szolgált, amelynek eredetijét, sajnos, nem ismerjük. Tudjuk azonban, hogy 1603-ban a győri, komáromi, érsekújvári és esztergomi ötvösök e szabályokat hetesi Pethe Márton püspök előtt felmutatták s azoknak a maguk számára való átírását kieszközölték.¹ Ezeket az átírt artikulusokat 1614-ben a győri káptalan, majd 1628-ban gróf Esterházy Miklós kiadta a pápai ötvösöknek.² 1662-ben a trencséniek eszközölték ki a pesti szabályok átírását,³ majd 1681-

Über hiesige Goldschmiede haben wir keine früheren Angaben als, daß sie mit den Raaber, Neuhäusler u. Graner Goldschmieden zusammen ihre Satzungen 1603 erhielten. Diese wurden nach den Satzungen der Pester Innung v. 1529 ausgestellt, deren Original, leider, nicht bekannt ist. Doch wir wissen, daß diese Satzungen 1603 durch die Raaber, Komorner, Neuhäusler u. Graner Goldschmiede vor dem Bischof Martinus Pethe de Hetes vorgewiesen und für sie überschrieben wurden.¹ Diese überschriebenen Artikel wurden 1614 vom Raaber Kapitel, 1628 vom Grafen Nikolaus Esterházy für die Goldschmiede von Pápa bewilligt.² 1662 haben die Trencsiner Gold-

ben a komáromiak megerősítették az 1603-ban nyert szabályzatot.⁴

1603-ban Komárom Győr mögött, második helyen, egyetlen mesterrel képviselten szerepel a céhszabály bevezetésében. Annak ellenére, hogy ötvössége nyilván kevésbé volt jelentékeny Győrénél, a közös céhszabályoknak egyik fontos pontjával itt kell bővebben foglalkoznunk, mert a komáromi ötvöscéhre vonatkozó tárgyi és írott emlékek vetettek fényt az e pontban érintett s az egész fémjelzésünk története szempontjából nagy-jelentőségű kérdésre.⁵

A pesti szabályzatnak volt egy pontja, mely az ezüstművek próbálásáról és bélyegzéséről szólt. Eredeti szövegét nem ismerjük. Az eredetihez valószínűleg közelebbálló latinnyelvű trencsényi szabályzat megfelelő pontja következőképpen szól:

„Praeterea volumus, quod talis Magister, qui argentum laboraverit, cum duobus Magistris ad minus teneatur talem sui laborem ad Magistrum Cehae ad probandum portare, et ubi talis labor probatus fuerit et bonus reperietur, inculpatur in illum laborem Sigillum (Cehae, kitörülve — durchstrichen) haec litera in tali forma T.“

A győr—komáromi stb. céhszabály 2. pontja ugyanezt tartalmazza és pedig a pápaiak részére készült átírásban szószerint így:

„Másodszor az olyan mester, az ki ezüstmívet mível, tartozzék az myvet két vagy több mesterekkel az Czehmesterhez meghpróbálásra vinni és minekutána meghpróbálják és jónak talallják, az Czehmesterségnek pöczetit nyomjak reája, ki ilyen bető és ilyen formájú: . . .“

E szó után úgy a pápai átiratban, mint az 1681-i megerősítésben az SVC betűkből képzett ugyanolyan jel rajza

schmiede die Pester Artikel für sich erlangt,³ 1681 haben aber die Komorner die 1603 erlangten Satzungen bekräftigen lassen.⁴

Komorn ist in der Urkunde v. 1603 hinter Raab an zweiter Stelle, durch einen Meister vertreten. Trotzdem die hiesigen Goldschmiede den Raabern an Bedeutung offenbar nachstehen, müssen wir uns hier mit den gemeinsamen Satzungen eingehender befassen, denn gerade Komorn liefert reale und schriftliche Beiträge zur Lösung einer, in diesen Satzungen berührten und für die Geschichte der Punzierung in Ungarn sehr wichtigen Frage.⁵

In den Pester Artikeln war eine Stelle über das Probieren u. Bezeichnen der Silberarbeiten. Den Originaltext kennen wir nicht. Im lateinischen, also dem Original näher stehenden, Trencschiner Text lautet der § folgend:

Der 2. § der gemeinsamen Artikel der vier Städte hat denselben Inhalt und verfügt darüber im ungarischen Texte der Pápaer Abschrift, daß jeder Meister verpflichtet sei die Arbeit aus Silber mit zwei oder mehr Meistern zu dem Zunftvorsteher zu tragen und probieren lassen; nachdem sie probiert und gut befunden wurde, soll man das Zeichen der Zunftmeisterschaft draufschlagen, das solche Form hat: . . .

Hier folgt so im Pápaer Zunftbrief, wie in der Abschrift der Komorner v. 1681 ein, aus den Buchstaben SVC

következik, mint amilyen jelet a komáromiaknak XVII. századi céhpecsétjében⁶ az ötvösmester üllője fölött látunk. Ez a jel tehát egész nyilvánvalóan próbabélyeg formája, amelyet Komáromban használtak is az ötvösök. Komárom vármegye 1732-ben az ötvösök összeírása alkalmával jelenti, hogy a Rév-komáromban működő ötvösök „*munkájukat bizonyos jel rányomásával hitelesítik, mely jelet az ottani ötvöscéh már két század óta használ.*“⁷ Ez nyilván csak a fenti jegy lehetett, amely ekkor már második százada volt használatban.

E jel pajzsalakú mezőben mint próbabélyeg több ízben előfordult. Egyelőre még nem állapítható meg, hogy csak a komáromi céhben használták-e. Győrnél kifejtettem, hogy ott nem valószínű a használata. Érsekújvárból és Esztergomból XVI.—XVII. századi próbabélyeget még nem sikerült megállapítanom. Pápán már a XVII. század közepén a város címerből vett jegyet használnak. Ha figyelembe vesszük a jegyben lévő betűk leghelytállóbb értelmezését, akkor valószínűnek kell mondanunk, hogy ezt a jegyet más városokban is használták. Biztosat azonban egyelőre csak Komáromról mondhatunk s azért az ilyen jegyű tárgyakat ide soroztam.

A jelben levő SVC betűk értelmezésénél akkor, mikor e jel kérdését szakirodalmunkban először felvettem, két lehetőségre gondoltam. Abból, hogy a trencsényi szabályzatban e helyen T betű van, feltételeztem egyik lehetőségként, hogy a pesti szabályzatban ezen a helyen

gebildetes Monogramm, dessen genaue Abbildung auch in dem Siegel⁶ der Komorner Zunft über dem Ambos des Goldschmiedes zu sehen ist. Dieses Zeichen ist offensichtlich die Form des Beschauzeichens, das in Komorn gebraucht wurde. Das Komitat meldet auch 1732 bei der Konskription der Goldschmiede, daß die in Komorn tätigen Goldschmiede ihre Werke durch das Anbringen eines gewissen Zeichens beglaubigen, das von der Zunft schon seit zwei Jahrhunderten gebraucht wird.⁷ Das konnte nur das obige Zeichen sein.

Dieses Zeichen kam in schildförmigem Felde öfters als Beschauzeichen vor. Vorläufig ist es noch nicht möglich zu entscheiden, ob es nur in Komorn gebraucht wurde. Bei Raab wurde schon erklärt, daß es dort kaum in Gebrauch gewesen sei. Aus Neuhäusel und Gran sind Beschauzeichen des XVI.—XVII. Jh. noch nicht bekannt. In Pápa war schon Mitte d. XVII. Jh. das Zeichen dem Stadtwappen entnommen. Die glaubwürdigste Lösung der Lettern läßt die Voraussetzung zu, daß dieses Zeichen auch in anderen Städten gebraucht wurde. Sichereres können wir vorläufig nur über Komorn sagen und darum wurden alle Arbeiten mit diesem Zeichen hier eingereiht.

Was die Deutung der Lettern SVC anbelangt, habe ich damals, als ich das erstmal die Frage dieses Zeichens in der Fachliteratur aufwarf, an zwei Möglichkeiten gedacht. Auf Grund dessen, daß in den Trencschiner Artikeln an der betreffenden Stelle ein T steht, hielt ich

esetleg P betű lehetett s hogy ezt követve minden városban, ahol átvették a pesti céhszabályzatot, a város nevének kezdőbetűjét állapították meg próbabélyegül. Strigonium (Esztergom), Ujvár és Comárom kezdőbetűi véletlenül egyezvén e monogram betűivel, alátámasztották a megfejtést. Másrészt azonban már akkor valószínűbbnek mondtam, hogy a szabály szövegéből (a trencséniek szabályában is „sigillum cehae“ volt az eredeti szöveg!), illetve a „sigillum cehae“ és a „czéhmasterség pöczetje“ szavak betűszerinti értelméből következtetve, helyesebb megoldás a „sigillum cehae“ megfelelő kiegészítésében rejlik. Tekintettel arra, hogy a szóbanforgó céhszabályokat egymással egyezséget kötött céhek szerették, „Sigillum Ceharum Vnitarum“ megfejtést ajánlottam. Azóta azonban rájöttem, hogy a legtalálóbbság megfejtés „Sigillum Visitationis Cehae“ lehet, mert a céhmesterségnek (a céhmestereknek a látómester elnevezés is szokásos volt), legfontosabb feladata éppen a használt fémanyag vizsgálása, látása volt. A jelnek ilyen jelentése mellett érthető, hogy azt más céhek is átvették, legalábbis a szabályaikba, mint azt Pápa ötvöseinek szabályaiban azonos alakban, Zágráb ötvöseinek pecsétjében pedig (l. ott) kibővített alakban látjuk. Hogy próbabélyegként is használatba vették volna másutt, az még bizonyításra szorul. Az ország nyugati és északi részeiben a városi címerekből alkotott próbák használata már a XVI. században elterjedt, Erdélyben magukban álló mesterjegyek voltak ez időben használatosak s így, ha a „céhmasterség pecsétjé“-vel való jelzést más városok is átvették, úgy leginkább olyanok tehetők azt, amelyek a török uralom alá került területen feküdtek. Ott pedig a műipar s annak emlékei hamarosan elpusztultak. (Az SVC-jegynek egy tévedésen alapuló félremagyarázását lásd Kecskemétnél.)

Komáromban az 1603 és 1867 közötti időből 40-en felüli ötvösről találtam evéltári adatokat. 1689-ben⁸ 6, 1732-

es für möglich, daß im Pester Zunftbrief an dieser Stelle ein P stand und daß die Zünfte bei der Übernahme dieser Artikel die Anfangslettern der Namen ihrer Städte als Beschauzeichen vorgeschrieben haben. Die Namen von Gran, Neuhäusel und Komorn in teils lateinischer, teils ungarischer Form (Strigonium, Ujvár, Comarom) unterstützten diese Lösung. Aber auf Grund des Sinnes der Worte „sigillum cehae“ (wie sie ursprünglich im Trencschiner Texte standen), und „czéhmasterség pöczetje“ (= Siegel der Zunftmeisterschaft) habe ich schon damals für wahrscheinlicher erklärt, daß die richtige Deutung in der Ergänzung von „sigillum cehae“ liegt. Mit Hinsicht darauf, daß diese Artikel bei *vereinigten* Zünften eingeführt wurden, schlug ich die Deutung „Sigillum Ceharum Vnitarum“ vor. Doch glaube ich jetzt die richtigste Lösung in *Sigillum Visitationis Cehae* gefunden zu haben, da doch die Arbeit der Vorsteher in erster Reihe die Beschau war. (In der ung. Sprache werden sie auch látómester=Schaumeister genannt.) Mit solcher Bedeutung konnte das Zeichen auch von anderen Zünften übernommen worden sein, wie es auch mit unveränderter Form in Pápa und mit erweiterter Form in Agram geschah, (siehe dort). Ob es auch anderswo als Beschauzeichen wirklich gebraucht wurde, muß noch bewiesen werden. In den westlichen und nördlichen Teilen des Landes waren schon im XVI. Jh. Beschauzeichen, die den Stadtwappen nachgebildet wurden, gebräuchlich. In Siebenbürgen waren zu dieser Zeit alleinstehende Meisterzeichen in Gebrauch. So kommen am ehesten solche Zünfte als mögliche Übernehmer des SVC-Zeichens in Betracht, die in das von den Türken eroberte Gebiet fallen. Da wurde aber das Kunsthandwerk bald vernichtet. (Eine Mißdeutung des SVC-Zeichens s. Kecskemét.)

In Komorn sind mir 1603—1867 aus Schriften des Stadtarchivs über 40 Meister bekannt. In 1689⁸ werden 6,

ben⁹ 5, 1752-ben⁸ 8, 1828-ban⁹ 9 mes-
tert említenek.

A XVIII. század 2. felében az SVC-
jel mellé már a 13-as számot is oda-
ütik, néha azonban ezt magában is
használták már a próba jeléül. A szá-
zad végén merül fel a városcímer min-
tájára alkotott próbabélyeg. Ebben
várkaput látunk három toronnyal, me-
lyek középsője szélesebb.

1732⁹ : 5, 1752⁸ : 8, 1828⁹ : 8 Meister
genannt.

In der 2. H. d. XVIII. Jh. wird
schon neben dem SVC-Zeichen auch
die Zahl 13 angebracht, manchmal
aber auch allein als Zeichen verwen-
det. Um 1790 taucht das Beschauzei-
chen auf, das, dem Stadtwappen
nachgebildet, ein dreitürmiges Burgtor
mit breiterem Mittelturm aufweist.

¹ Századok 1877, 798 (Rómer F.). — Komáromi Közlöny 1887, 40—41. sz. (Szinnyei J.).
— ² Történelmi Tár 1894, 644/49 (Reizner J.). — ³ Arch. Értesítő 1883, 234 (Ballagi A.).
Az oklevél az Egyet. Könyvtárban. — *Die Urkunde in der Universitätsbibliothek, Bp.* —
⁴ Egyet. Könyvtár. — *Universitätsbibliothek, Bp.* — ⁵ Múzeumi és Könyvtári Értesítő
1912, 289/290 (Kőszeghy E.). — ⁶ Mint ⁵. — *Wie Note* ⁵. — ⁷ Arch. Értesítő 1904, 385 (Illésy
J.). — ⁸ Városi levéltár. — *Stadtarchiv.* — ⁹ Kapossy J. : M. o. ötvösök a XVIII—XIX.
században.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
1013		XVII. század XVII. Jh.	1018		Ca 1800	1023		1842
1014			1019			1024	 (Csányi)	1846
1015			1020		Ca 1820— 1830	1025		1848
1016		XVII— XVIII. sz. — Jh.	1021		1835	1026		Ca 1850
1017			1022		1838	1027		Ca 1860
Fémfinomsági jelek : — <i>Feingehaltszeichen</i> :								
1028		Ca 1780	1029		Ca 1830			
Ellenőrző betűk : — <i>Kontrollbuchstaben</i> :								
1030	„A“	Ca 1810	1032	„D“	Ca 1830	1034	„F“	1842
1031		Ca 1820	1033		1838	1035	„G“	1848
Kiegészítő helybélyegzők : — <i>Ergänzende Ortszeichen</i> :								
1036	KOMORN	Ca 1850	1037	KOMÁROM (Csányi)	Ca 1860			

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1038	—		<p>— Johannes Erman, e. 1604.</p> <p>Komárom város ezüstpecsétje, hátlapján alábbi mesterjelzéssel — <i>Silbernes Stadtsiegel v. Komorn, an der Rückseite bezeichnet</i> : „IOHNES · ERMAN FACIT · ANO 1604“</p> <p>Városi levéltár, Komárom — <i>Stadtarchiv, Komorn</i>. Arch. Értesítő 1896, 342 (Mihalik J.).</p>
1039			
Nr. 1013	a)		<p>Pohár, lilimos övpántjáig hengeres, azonfelül tölcéséres testtel; peremén vésett indadisz, fenekében vésett felirat — <i>Becher, unten zylindrisch, ober dem Mittelreifen trichterförmig; am Lippenrand Rankenornament, im Boden Inschrift grav.</i> : „SZIVOS IANOS DEAK 1652“</p> <p>Ref. egyház, Veszprém — <i>Ref. Kirche, Veszprim</i>. Expos. 1934 : VIII, 23, 23.</p>
Nr. 1014	b)		<p>Hasonló pohár. — <i>Ähnl. Becher</i>. — „SZIVOS IANOS DEAK ANNO 1653.“</p> <p>Özv. Keresztszeghyné, Bp. Expos. 1918.</p>
Nr. 1014?	c)		<p>Kenyérosztó tányér. — <i>Hostienteller</i>. — „1653“</p> <p>Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i>, Dad. Expos. 1934 : VII, 22, 63.</p>
Nr. 1013	d)		<p>Hasonló pohár, mint a) — <i>Ähnl. Becher wie a)</i>. — SZIVOS IANOS DEAK 1657.</p> <p>Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Kecskemét</i>. Arch. Értesítő 1896, 338 (Mihalik J.). A kecskefejnek nézett SVC alapján a tárgy itt kecskeméti származásuként s a mesterjegy az 1625-ben Kecskeméten szereplő ismeretlen családnevű Balás mester (Kecskeméti Balázs) műveként szerepel. Megjegyzendő, hogy Kecskeméten a Szívós család előfordul. 1707-ben, Kecskemét feldúlásakor a rácok megölik Szívós János öz tanácsbélit János fiával együtt. Ez azonban még nem elég bizonyíték az SVC-jegy kecskeméti használatához — <i>Das für einen Ziegenkopf angesehene SVC-Zeichen veranlasste, dass J. Mihalik diesen Gegenstand dem Kecskeméter Meister Blasius (e. 1625) zuschrieb Die Familie Szirós kommt allerdings in der Geschichte Kecskeméts vor, doch das beweist noch nicht, dass das SVC-Zeichen auch in Kecskemét gebraucht worden sei.</i></p>
1040			
Nr. 1013			<p>Díszkanál. — <i>Prunklöffel</i>. — „1657.“</p> <p>Mus. Nat. Hung.</p>
1041			
Nr. 1015			<p>Fedeles kupa, testén trébelt gyümölcsfüzér, fedelén pajzsot tartó oroszlán. — <i>Deckelkanne m. getr. Fruchtgehängen, Deckelfigur: Löwe mit Schild</i>. — „1662.“ M—H 25</p> <p>Ref. egyház, Győr — <i>Ref. Kirche Raab</i>. Expos. 1934 : VII, 22, 31.</p>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester – tárgy – tulajdonos – irodalom Meister – Gegenstand – Eigentümer – Literatur
1042	Nr. 1016?		Georgius Szentjóni, MC 1681. (Csányi) a) Kehely, hatkaréjos talppal, díszedénynódusszal és áttört kosárral. — <i>Kelch m. Sechspaßfuß, Vasennodus u. durchbrochenem Schalenkorb.</i> — „1666.“ M—H 21,5 Ref. egyház — Ref. Kirche, Bicske. Expos. 1934 : IX, 29, 1.
	Nr. 1016?		b) Kenyérosztó tányér. — <i>Hostienteller.</i> — „1666.“ Átm. — Dm. 17,5 U. ott — <i>Daselbst.</i> Expos. 1934 : IX, 29, 18.
A 1042			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 1016		a) Kenyérosztó tányér. — <i>Hostienteller.</i> — „1669.“ Ref. egyház, Komárom — Ref. Kirche Komorn. Expos. 1934 : VII, 22, 58.
	Nr. 1016		b) Kehely trébelt virágos dísszel. — <i>Kelch m. getr. Blumen.</i> — „1670.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Szöny. Expos. 1934 : VII, 22, 15.
	Nr. 1016		c) Hólyagos keresztelőkancsó, fedéllel és maszkeronos csőrrel, a hólyagokon nagy virágok. — <i>Buckelpokalförmige Taufkanne m. Deckel u. Ausgußschneppe ; an den Buckeln große Blumen.</i> — Ca 1680.
	Nr. 1016		d) Keresztelő tál, hullámos szegéllyel és trébelt nagy virágokkal. — <i>Taufschüssel m. gewelltem Rand u. getr. großen Blumen.</i> c—d) Ref. egyház, Győr — Ref. Kirche, Raab.
	Nr. 1016?		e) Kehely, trébelt virágokkal és áttört kosárral. — <i>Kelch m. getr. Blumen u. durchbr. Schalenkorb.</i> — „1690.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Ráckeve. Expos. 1934 : X, 31, 17.
	Nr. 1016?		f) Kis serleg, trébelt gyümölcsfűzékkel. Későbbi (?) felirattal. — <i>Kleiner Pokal, m. getr. Fruchtgehängen. Spättere (?) Widmung v. 1701.</i> Ref. egyház — Ref. Kirche. Dad. Expos. 1934 : VII, 22, 25.
B 1042			(Csányi)
	„SVC“		a) Kehely, díszedénynódusszal és áttört kosárral. — <i>Kelch m. Vasennodus u. durchbrochenem Schalenkorb.</i> — „1668.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Páty. Expos. 1934 : IX, 29, 12.
	„SVC“		b) Kehely, áttört kosárú. — <i>Kelch m. durchbroch. Schalenkorb.</i> — „1673.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Nagyigmánd. Expos. 1934 : VII, 22, 19.
	„SVC“		c) Kenyérosztó tányér. — <i>Hostienteller.</i> — „1678.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Környe. Expos. 1934 : VII, 22, 13.
	„SVC“		d) Kehely, csavart gerezdes gömbnódusszal. — <i>Kelch m. Kugelnodus, daran gedrehte Spalten.</i> — XVII. sz. 2. fele. 2. H. XVII. Jh. Ref. egyház — Ref. Kirche, Monor. Expos. 1934 : X, 32, 2.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
B 1042	„SVC“		e) Kehely, áttört kosarán nagy virágok. — <i>Kelch m. durchbr. Schalenkorb, daran große Blumen.</i> — Ca 1680. M—H 25 Ref. egyház — Ref. Kirche, Nagymaros. Expos. 1934 : VIII, 24, 11.
1043			
	„SVC“		a) Kenyérosztó tányér. — <i>Hostienteller.</i> — „1679.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Nagyigmánd. Expos. 1934 : VII, 22, 29.
Nr. 1016			b) Öv nyolc boglárral. — <i>Gürtel m. acht Buckeln.</i> — Ca 1700. Iparműv. Múzeum. — <i>Kunstgewerbe-Museum</i> , Bp.
1044			Michaël Gyurakovics, e. ca 1700. (1732-ben már nem él, ekkor már volt tanítványa mester. — <i>1732 nicht mehr am Leben, damals ist schon sein gew. Lehrling Meister.</i>)
	„SVC“		a) Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1706.“ M—H 18 Ref. egyház — Ref. Kirche, Vereb. Expos. 1934 : IX, 29, 22.
Nr. 1016			b) Díszkanál. — <i>Prunklöffel.</i> Gróf Bánffy Gy. Expos. 1927 : 133a.
Nr. 1016			c) Díszkanál. — <i>Prunklöffel.</i> Majtin J., Bp.
1045			Michaël Kelecsényi, e. 1774.
	„SVC +13“		a—b) Kehely és kenyérosztó tányér. — <i>Kelch u. Hostienteller.</i> — „1778.“ a) M—H 23; b) Átm. — Dm. 15,5 Ref. egyház — Ref. Kirche, Csép. Expos. 1934 : VII, 22, a) 20; b) 16.
Nr. 1017 +1028			c) Kanál, XVIII. sz. vége. — <i>Löffel, Ende XVIII. Jh.</i> Váradi Szűcs Ottilia, Bp.
Nr. 1028			d) Filigránmívű kosárka két fülel. — <i>Filigrankörbchen mit zwei Henkeln.</i> Műkereskedelem — <i>Kunsthandel</i> , Bp.
1046			
Nr. 1018			a) Gyöngyházfaragvány foglalata. — <i>Fassung einer Perlmutterschnitzerei.</i> Collectio Storno, Sopron — Ödenburg.
Nr. 1018			b) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Bencésrend, Komárom — <i>Benediktinerkloster, Komorn.</i>
Nr. 1019 +1030			c) Kanál. — <i>Löffel.</i> Mus. Nat. Hung.
Nr. 1019 +1030			d) Keresztelő kanna. — <i>Taufkanne.</i> — „1817.“ Ref. egyház, Komárom — Ref. Kirche, Komorn.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1047		ÜM	Martinus Üveges, e. 1808. (Felszabadult — <i>Freigesprochen 1797?</i>)
Nr. 1018		a)	Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1807.“ M—H 27 Ref. egyház — Ref. Kirche, Sárobgárd. Expos. 1934 : IX, 29, 10.
Nr. 1018		b)	Csat. — <i>Schnalle.</i> — Empire. Mus. Nat. Hung.
Nr. 1019		c)	Kanna, bordás testű, XIX. század eleje. — <i>Kanne, gerippt. Anfang XIX. Jh.</i> Ref. egyház — Ref. Kirche, Kömlőd. Expos. 1934 : VII, 22, 11.
1048		MÜ	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 1019 + 1030		a)	Kanál. — <i>Löffel.</i> — Ca 1810—1820. Bencésrend, Komárom — <i>Benediktinerkloster, Komorn.</i>
Nr. 1029		b)	Nyakbavaló lánc. — <i>Halskette.</i> Grünhut J., Komárom. — <i>Komorn.</i>
1049		IS₂	Josephus Szentendrey, e. 1809.
Nr. 1019 + 1031		a)	Mentekötő lánc. — <i>Kette zur ungarischen Tracht.</i> Ferencrendi kolostor, Érsekújvár — <i>Franziskanerkloster Neuhäusel.</i>
—		b)	„Srófós gombok.“ — <i>Knöpfe mit gedrehten Furchen.</i> Museum, Komárom — <i>Komorn.</i>
1050		MP	
Nr. 1019 + 1030			Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Bencésrend, Komárom — <i>Benediktinerkloster, Komorn.</i>
1051		CG	Carolus Gloger, e. 1824—1825.
Nr. 1019 + 1031		a)	Fedeles doboz, hengeres testű. — <i>Dose m. zyl. Körper.</i> Majtin József, Bp.
Nr. 1019 + 1031		b)	Fogadalmi tárgy. — <i>Votivgeschenk.</i> Ferencrendi kolostor, Érsekújvár — <i>Franziskanerkloster, Neuhäusel.</i>
1052		CC	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 1019 + 1031			Burnótszelence. — <i>Schnupftabakdose.</i> Praudich Pál, Bp.
1053		KO	? Antonius Opecz, e. 1828.
Nr. 1027			Késbakok. — <i>Messerbänke.</i> — Ca 1850. Bencésrend, Komárom — <i>Benediktinerkloster, Komorn.</i>
1054		ÜVEGES	Eduardus Üveges, e. 1836—1848.
Nr. 1019 + 1031			Nyaklánc. — <i>Halskette.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum, Bp.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1055	—	Üveges	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
		a)	Övcsat. — <i>Gürtelschnalle</i> . Mus. Nat. Hung.
Nr. 1020 + 1032		b)	Kanál. — <i>Löffel</i> . Bencésrend, Komárom — <i>Benediktinerkloster, Komorn</i> .
		c)	Hasonló tárgyak u. ott. — <i>Ähnl. Gegenstände daselbst</i> .
Nr. 1022			+ 1033 ; 1023 + 1034 ; 1025 + 1035.
^A 1055		ÜVEGES	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
Nr. 1023 + 1034		a)	Csésze 3 lábon. — <i>Kleiner Aufsatz auf 3 Füßen</i> . Csekei Varjú Elemérné, Bp.
Nr. 1024		b)	Kanál. — <i>Löffel</i> . Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Bp. (Csányi).
Nr. 1026 + 1035		c)	Merőkanál. — <i>Schöpflöffel</i> . Museum, Komárom — <i>Komorn</i> .
1056		KIRÁLY	Josephus Király, * 1832 Dunaszerdahely, M ca 1842, e. — 1852. (1852. IX. 26-ról orvosi bizonyítvány a levéltárban, mely szerint „Királ József helybeli aranymívesnek 1849 szept. 18-án karddal megvágott jobbkeze közép-, gyűrűs- és kisujja középipzei begyógyultak, de fesszesek s a finomabb munkát akadályozzák.“ — <i>Wurde in Freiheitskampf v. 1848/49 an der Rechten verwundet</i> .)
		—	Drótmívű pitykék. — <i>Knöpfe m. Drahtverzierung</i> . Museum, Komárom — <i>Komorn</i> .
1057		KIRALY	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
Nr. 1036			Öntött pitykék. — <i>Gegossene Knöpfe</i> . Museum, Komárom — <i>Komorn</i> .
1058		KI	Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
		—	Drótmívű pitykék. — <i>Knöpfe m. Drahtverzierung</i> . Museum, Komárom — <i>Komorn</i> .
1059		PETUELLI	Eduardus Petuelli, e. 1846.
Nr. 1024 + 1034		(Csányi)	Cukortartó magas talpon. — <i>Zuckerbehälter auf hohem Fuß</i> . Auctio Ernst, Bp. (Csányi).
1060		GRÜNHUTJOS	Josephus Grünhut, M ca 1860. (1910-ben még él. — <i>1910 noch am Leben</i> .)
Nr. 1037			Filigránmívű ládika. — <i>Kästchen in Filigranarbeit</i> . Auctio Ernst, Bp. (Csányi).

KOROMPA

KROMPACH

KROMPACHY.

Voltak-e ennek a bányavárosnak a korábbi századokban is ötvösei — amit a környék gazdag ezüsbányái könnyen elképzelhetővé tesznek — azt ez idő szerint még nincs módomban megállapítani. A XIX. századból egy ötvös működéséről tudok, aki munkáin csak fémfínomsági jeleket alkalmazott.

Ob in dieser Bergstadt auch in früheren Jahrhunderten Goldschmiede tätig waren — was bei den reichen Silberwerken der Umgebung leicht denkbar wäre — ist derzeit unbekannt. Aus dem XIX. Jh. ist ein Meister bekannt, der an seinen Arbeiten nur Feingehaltszeichen angebracht hat.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1061		13	Fémfínomsági jelek a XIX. század derekáról. <i>Feingehaltszeichen aus d. Mitte des XIX. Jh.</i>
1062		13	
1063			Eduardus Feldmayer, * ca 1800, működik — tätig ca 1830—1869. (Rokoni közlés. — <i>Mitteilung der Verwandtschaft.</i>)
Nr. 1061		a)	Dombormű filigránmívű keretben: Krisztus az Olajfák-hegyén. Öntött corpusszal bíró oltári fafeszület talapzatán. — <i>Plakette in Filigranumrahmung mit Relief: Christus am Ölberg. An einem Altarkreuz aus Holz mit gegossenem Corpus.</i> — „1844.“ Ev. egyház, Korompa — <i>Ev. Kirche, Krompach.</i>
„10“		b)	XVI. századi kehely megújított kuppája. — <i>Erneuerte Kuppe eines Kelches aus d. XVI. Jh.</i> Székese gyház, Szepeshely — <i>Kathedrale, Zipser Kapitel (Csányi).</i>
1064			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 1062		a)	Koponya az 1063a) feszület lábánál. — <i>Todtenschädel am Fuß d. Kruzifixes Nr. 1063a).</i>
Nr. 1062		b)	Filigránmívű gombok. — <i>Knöpfe in Filigranarbeit.</i> Lorx Elinor, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
1065			Valószínűleg ugyanaz. — <i>Wahrscheinlich derselbe.</i>
Nr. 1061			Füstölő és tömjéntartó, hozzátartozó kanálkával. — <i>Weihrauchfaß u. Schiffchen m. zugehörigem Löffel.</i> R. k. pléb. templom, Mateóc — <i>Pfarrkirche, Matzdorf.</i>

KORPONA

KRUPINA.

KARPFEN

A város bírása 1650-ben elkéri a rimaszombati ötvösök céhmesterétől az ottani céh szabályait, hogy az ő városának ötvöse is azok alapján céhet állíthassanak.¹ Hogy azután valóban föl is állították-e, arról egyelőre nincs tudomásom. Számuk aligha volt nagy. 1720-ban, 1732-ben, 1758-ban és 1798-ban csak egyről-egyről esik szó.²

Kísérletkép e város neve alatt mutatok be két próbabélyeget, melyek egy „K“-betűből és a 13-as számból állanak. Annyi kétségtelen, hogy olyan városba tartoznak, amelynek neve K-vel kezdődik. Azt, hogy miért éppen erre a városra gondoltam beosztásuknál, főképpen azzal tudom megindokolni, hogy a kérdéses várost, ahol a jegyeket használták, az országnak azon a táján kell keresnünk, ahol az ötvösök a városnév kezdőbetűjét próbabélyegül használták (Trencsén), vagy legalábbis a bélyegbe bevették (Körmöcbánya, Selmezbánya, Privigye).

Der Stadtrichter ersucht im J. 1650 den Vorsteher der Goldschmiedezunft in Rimaszombat um die Zunftartikel, nach denen sich die Goldschmiede seiner Stadt eine Zunft errichten wollten.¹ Ob sie sie auch errichtet haben, ist mir nicht bekannt. 1720, 1732, 1758 u. 1798 wird immer nur je ein Meister erwähnt.²

Versuchsweise möchte ich hier zwei Beschauzeichen anführen, die aus einem „K“ mit der Zahl 13 bestehen. So viel ist klar, daß diese Zeichen in eine Stadt gehören, deren Name mit K anfängt. Der Grund, der mich dazu bewog, daß ich sie hierher einteile, ist hauptsächlich der, daß ich den Ort, wo sie gebraucht wurden, in jener Gegend des Landes suchen zu müssen glaube, wo Anfangsbuchstaben des Stadtnamens das Beschauzeichen bildeten (Trentschin) oder doch darin vorkamen (Kremnitz, Schemnitz, Pritz.)

¹ Orsz. Levéltár: Nemz. Múz. céhiratok. — *Staatsarchiv, Bp.* — Mihalik Sándor: A rimaszombati ötvöscéh, Bp., 1919, 21. — ² Arch. Értesítő 1904, 385 (Illésy J.). Kapossy János: M. o. ötvösök a XVIII.—XIX. században.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung
1066		XVIII. sz. 2. fele 2. Hälfte d. XVIII. Jh.	1067	 (Csányi)	XIX. sz. 1. fele 1. Hälfte d. XIX. Jh.
F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur		
1068			Nr. 1066 Gyertyatartók, 4 darab, baluszterszárral, ívelt szélű, nyolcszögű talppal. — <i>Leuchter, 4 Stück, m. Balusterschaft u. achteckigem Aufsatzrand.</i> Mus. Nat. Hung.		

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1069			J. Tirman. (Közelebbi adata nincs. A két jegy egy tárgyon fordult elő. — <i>Näher nicht bekannt. Die zwei Zeichen sind an demselben Gegenstand.</i>)
1070			
Nr. 1067	Kis tálcá. XIX. sz. 1. fele. — <i>Kleine Platte. 1. Hälfte d. XIX. Jh.</i> Dr. Félix. Bp. (Csányi).		

KÖRMÖCBÁNYA

KREMELITZ

KREMNICHA.

A város számadáskönyveiben már 1442 és 1450 között 7 mester neve fordul elő.¹ Valószínűnek kell tehát mondanunk, hogy céhük az ország legrégebb ötvöscéheinek sorába tartozott. 1601-ben a régi céhszabályokat megváltoztatták.² Ebből az évből származik az a céhpecsétjük is, amelyet ismerünk.³ 1701-ben újabb szabadságlevelet kap a céh, amelyet e németnyelvű levél a szabad ötvösművészet testvérületének nevez.⁴

Az ötvösök számáról a XVI—XVII. századból nincsenek pontosabb adataink, csak egyik-másikukról volt eddig szó az irodalmunkban.⁵ 1732-ben 9 mester működik egyidejűleg.⁶ Abban a nagy bűnperben, amely 1833-tól 1835-ig folyt a kincstár megkárosítása miatt törvényellenesen nemesfémanyagot szerzett ötvösök ellen, öt más városbeli ötvösön kívül elsősorban hét körmöcbányai ellen indult meg az eljárás.⁷

In den Rechnungsbüchern der Stadt werden 1442—1450 schon 7 Goldschmiede erwähnt.¹ Es ist also wahrscheinlich, daß ihre Zunft zu den ältesten Zünften des Landes gehörte. 1601 wurden die alten Zunftartikel geändert.² Aus diesem Jahr ist das Zunftsiegel bekannt.³ Ein späterer Zunftbrief wurde 1701 ausgestellt, in dem die Zunft „Bruderschaft der Freyen Goldschmidt Kunst“ genannt wird.⁴

Über die Zahl der Goldschmiede im XVI—XVII. Jh. sind keine genaue Daten vorhanden, nur über einzelne von ihnen.⁵ In 1732 arbeiten gleichzeitig 9 Meister.⁶ In einem großen Kriminalprozeß, der 1833—1835 wegen Schädigung des Ärars durch ungesetzlichen Gold- u. Silberankauf gegen Goldschmiede geführt wurde, waren — außer 5 Goldschmieden aus anderen Städten — 7 Kremnitzer verwickelt.⁷

(Egyiküket kötél általi halálra is ítélték, de az ítéletet később 4 évi fegyházra változtatták. Négy másik körmöci 1—3½ évig terjedő szabadságvesztéssel bűnhődött s többek közt az egyiknek magában 22.282 forint kártérítést kellett fizetnie.)

Próbabélyegül a város védőszentjeként tisztelt szent Katalinnak a város címerben is előforduló attribútuma, a félkerék szolgált. A XVIII. század elején „C“-betű (Cremnitia) volt felette, később a fémfinomságot jelző 13-as szám.

Abban az alakban, ahogy Rosenberg (R³ 9276) közli, a jegyet nem volt alkalom látni. Az általa idézett forrás⁸ sem mondja meg, minő és milyen korú tárgyon fordult az ilyen alakban elő.

A XVIII. században egyideig nem használtak próbabélyeget. A XIX. századból külön helybélyegző is került elő, amelynek szövegezéséből („IN KREMNITZ“) nyilvánvaló, hogy az a mesterjegy kiegészítéseként került rá a tárgyra, és valóban eddig csak egy mesternek jegyével kapcsolatban fordult elő.

(Huszár Lajosnak és Procopius Bélának a magyar éremművészetről megjelent alapvető munkája szerint⁹ az itteni pénzverő éremvésői között akad olyan, aki mint ötvös is működött. Szorosan vett ötvösmunkát azonban nem ismerék éremvésőtől. Az érmekre nézve pedig lásd az illető művet.)

(Von diesen wurde einer sogar zum Tode verurteilt, doch dann zu 4 Jahren Kerker begnadigt, 4 andere Kremnitzer wurden zu 1—3½ Jahren verurteilt und einer mußte allein 22.282 Gulden Entschädigung zahlen.)

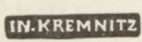

Als Beschauzeichen diente das, als Attribut der Hl. Katharina; der Schutzheiligen der Stadt, im Stadtwappen vorkommende Halbrad. Am Anfang d. XVIII. Jh. war der Buchstabe „C“ (Cremnitia) darüber, später die 13-er Zahl.

In der Form, wie es bei R³ 9276 abgebildet ist, kenne ich das Beschauzeichen nicht. An der von Rosenberg zitierten Stelle⁸ ist nicht angegeben, wo und wann es in dieser Form gebraucht worden sei.

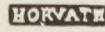
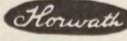
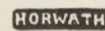

Im XVIII. Jahrhundert kommt eine Zeit lang das Beschauzeichen außer Gebrauch. Im XIX. Jh. kommt auch ein Ortszeichen vor in der Form „IN KREMNITZ“. In diesem Falle war das Ortzeichen Ergänzung des Meisterzeichens, was auch daraus sichtbar ist, daß es bisher nur mit dem Namen eines Meisters zusammen vorkam.

(Nach dem grundlegenden Werk über die Medaillenkunst in Ungarn von Huszár u. Procopius⁹ war unter den Stempelschneidern der hiesigen Münze auch solcher, der als Goldschmied tätig war. Streng genommene Goldschmiedearbeit ist aber von ihm nicht bekannt. Über Medaillen siehe das angeführte Werk.)

¹ Fejérpataky László: Magyar városok középkori számadáskönyvei, Bp. 1885; Arch. Értesítő 1886, 173 (Ballagi A.). — ² Kmetty Béla: A magyar ötvösök helyzete a XVI. században, Bp., 1912, 12. — ³ Múz. és Könyvt. Értesítő 1911, 289 (Gyárfás T.). — ⁴ Egyetemi Könyvtár. — *Universitätsbibliothek*, Bp. — Századok 1877, 407 és 795 (Rómer F.). — ⁵ Arch. Értesítő 1892, 78 (Mihalik J.). — ⁶ Kaposy János: M. o. ötvösök a XVIII—XIX. században, Bp. 1934. — ⁷ Városi levéltár. — *Stadtarchiv*. — ⁸ Múz. és Könyvt. Értesítő 1910, 85 (Mihalik J.). — ⁹ *Lajos Huszár und Béla v. Procopius: Medaillen- und Plakettenkunst in Ungarn*, Bp. 1932; 63.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Fémfinomsági jel Feingehaltszeichen	Kor Zeit
1071	„C“ félkerék fölött pajzsban über Halbrad im Schild	Ca 1701	1075		XIX. sz. 1. fele 1. H. XIX. Jh.	1079		XIX. sz. — Jh.
1072		Ca 1724	1076			1080		Aranypróba Goldpunze ca 1858
1073		XVIII. sz. vége Ende XVIII. Jh.	1077		1841		Kiegészítő helyi bélyeg Ergänzendes Ortszeichen	
1074		Ca 1800	1078		Ca 1850 —1860	1081		Ad Nr. 1097
F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur					
1082		„PN“ szívpajzsban in Herzschild	Petrus Neumann, e. 1701. (1715-ben már nem működik. — 1715 schon nicht mehr tätig.)					
	Nr. 1071	Bányászjelvények: ék és kalapács, aranyozott ezüst. — Abzeichen der Bergleute: Schlägel u. Hammer, vergoldet. Társláda, Ürvölgy — Bergmannszunft, Herrengrund. Arch. Értesítő, 1899, 126 (Lipsey J.), képpel — mit Abbildung.						
1083			Franciscus Josephus Fuchs, e. 1732—, senator 1749. (Műve szerint már 1724-ben dolgozott. — Seiner Arbeit nach schon 1724 tätig.)					
	Nr. 1072	Tömjéntartó. — Weihrauchschiffchen. — „1724.“ R. k. pléb. templom, Besztercebánya — Pfarrkirche, Neusohl.						
1084			Ugyanaz. — Derselbe.					
	—	a) Úrmutató ékkövekkel és zománccal. — Monstranz m. Schmucksteinen u. Email verziert. — „1728.“ R. k. vártemplom, Körmöcbánya — Schlosskirche, Kremnitz.						
	—	b) Feszület négy zöld kővel, jegy nélkül, vésett mesternévvel. — Kruzifix mit vier grünen Steinen, ohne Marke, graviert: „F. I. Fuchs — 1749“. Museum, Körmöcbánya — Kremnitz.						
1085		T N	Thomas Nitschko, e. 1766.					
	—	a) Patena — Patene.					Átm. — Dm 13,7	

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1085	—		b) Oltárkereszt, ellipszis talpon, vésett jeggyel. — <i>Altarkreuz m. ovalem Fuß. Grav. Zeichen: „: T : N :“ M—H 32</i> a—b) Ev. egyház, Körmöcbánya — <i>Ev. Kirche, Kremnitz.</i>
1086		GK	Georgius Kolmayer, e. 1766 avagy — oder Johannes Georgius Krausz, e. 1772—1828. (1828-ban már 80 éven felül van s nem dolgozik. — 1828 <i>ist er schon über 80 J. alt, arbeitet nicht mehr.</i>)
Nr. 1074			Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> — Ca 1800. Özv. Schlott Gyuláné, Besztercebánya — <i>Neusohl.</i>
1087		AS	Andreas Spanik, † 1829.
Nr. 1073			Cukortartó kókuszdióból, 3 lábú. — <i>Zuckerbehälter, Kokosnuß auf 3 Füßen.</i> Naményi-Koncz István, Bp.
1088		AS	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 1075			a) Filigránmívű csat. — <i>Schnalle in Filigranarbeit.</i> Mus. Nat. Hung.
?			b) Kehely. — <i>Kelch.</i> — Ca 1790. R. kath. pléb. templom, Tótpróna — <i>Pfarrkirche, Windisch-Proben</i> († Divald K.).
?			c) Merőkanál. — <i>Schöpflöffel.</i> — Ca 1800. Eisenstädter Ödön, Bp. Expos. 1927 : 121.
1089		LF	Ludovicus Fabriczius, e. 1827—1838.
Nr. 1075			Evőkészlet. — <i>Tafelsilber.</i> — Ca 1820—1830. Dr. Steller, Kassa — <i>Kaschau.</i>
1090		GW	Johannes Georgius Wiener, e. 1830—1835.
Nr. 1076			Filigrán pitykék. — <i>Knöpfe in Filigranarbeit.</i> Mus. Nat. Hung.
1091		GW	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 1075			a) Cukortartó urna. — <i>Zuckerbehälter in Urnenform.</i> Dirsztay báróné, Bp. (Csányi).
Nr. 1079			b) Ugyanaz mint 1090. — <i>Dasselbe wie Nr. 1090.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1092			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 1075		Sótartó, négy golyós lábon. — <i>Salzfaß auf vier Kugelfüßen.</i> Dr. Nagy Ferenc v. b. t. t., Bp.
1093			Henricus Schiller, e. 1830—1835.
	Nr. 1076		a) Filigránmívű csat. — <i>Schnalle in Filigranarbeit.</i>
	Nr. 1079		b) Hasonló tárgy. — <i>Ähnliche Arbeit.</i> a—b) Mus. Nat. Hung.
1094			Josephus Ignatius Horváth (Horwath) e. 1830—1858. (Tanult Besztercebányán. — <i>Gelernt in Neusohl 1817—1822</i>).
	Nr. 1075		Kanál. — <i>Löffel.</i> Uhr Adolf, Kassa — <i>Kaschau.</i>
1095			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 1075		Mint az 1094. sz. — <i>Wie Nr. 1094.</i>
1096			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 1076		Pohár alacsony talpon. — <i>Becher auf niederem Fuß.</i> M—H 10,4 Ev. egyház, Körmöcbánya — <i>Ev. Kirche, Kremnitz.</i>
1097			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 1077		a) Filigránmívű csat. — <i>Schnalle in Filigranarbeit.</i> Gazdik N., Körmöcbánya — <i>Kremnitz.</i>
	Nr. 1077 +1081		b) Cukorszelence. — <i>Zuckerdose.</i> Magántulajdon, Körmöcbánya — <i>Privatbesitz, Kremnitz.</i>
1098			Ugyanannak jegye aranytárgyakra. — <i>Desselben Zeichen für Goldarbeiten.</i>
	Nr. 1080		Jegygyűrű. — <i>Ehering.</i> — „1858.“ Urbanovszky Károly, Körmöcbánya — <i>Kremnitz.</i>
1099			
	Nr. 1080		Arany pecsétgyűrű Urbanovszky-címerrel. — <i>Goldener Siegelring mit Wappen.</i> Urbanovszky Károly, Körmöcbánya — <i>Kremnitz.</i>
1100			
	Nr. 1078		Kávéskanál 1848-i huszasból. — <i>Kaffeelöffel aus 1848-er Münze.</i> Hais Bernát, Bp

KÖRÖS

KREUZ

KRIŽEVAC.

Az ötvösök e horvátországi városban más iparosokkal együtt nyerték 1510-ben a szabadalmaikat, amelyeket II. Ulászló király távollétében Perényi Imre nádor erősített meg.¹ A török uralom után az újabb céhszabályokat, és pedig ismét a lakatosokkal és asztalosokkal együtt vegyes céhet alkotva, 1764-ben kapták.²

Die Goldschmiede dieser Stadt in Kroatien erhalten ihre Privilegien mit anderen Handwerkern zusammen 1510, bekräftigt in Abwesenheit des Königs Wladislaus II durch den Palatin Emerich Perényi.¹ Nach der Türkenzeit erlangen sie 1764 ihren neuen Zunftbrief, wieder mit den Schlossern u. Tischlern zusammen.²

¹ Századok 1877, 409/11 (Rómer F.); Kmetty Béla: A magyar ötvösök helyzete a XVI században, Bp., 1912, 12. — ² Egyetemi Könyvtár. — *Universitätsbibliothek, Bp.*, Szádeczky Lajos: Iparfejlődés és a céhek története M. o.-on, Bp., 1913, II. 242.

KŐSZEG

GÜNS

Az ötvösök céhéről a XVII. század közepétől kezdve vannak adataink.¹ A céh pecsétjét az 1650. évből ismerjük.² A pecsét készítése idején az ötvösök sorában — 1651-ben hatan vannak a céhben³ — a magyarok voltak többségben. A céhpecsétben is a városnév magyar alakja szerepel. A XVII. század elején még hárman voltak a céhben, 1732-ben már csak egyetlen egy mester dolgozik ott.⁴ 1828-ban újból hárman dolgoznak.⁵ A XIX. század közepén működött ötvösmesterekről 1910-ben még az 1838-ban született Kocsondy Károly aranyműves tudott felvilágosítást adni.

Figyelemreméltó szokás volt az itteni céhben, — amely szokásnak sze-

Über die Goldschmiedezunft gibt es Daten um die Mitte des XVII. Jh.¹ Das Zunftsigel ist aus dem Jahr 1650 bekannt.² Um diese Zeit sind in der Zunft — 1651 hat sie 6 Mitglieder³ — die Ungarn in Mehrheit. Auch im Siegel ist der Ortsname ungarisch geschrieben. Am Anfang d. XVII. Jh. sind noch 3 Meister in der Zunft, 1732 ist nur mehr einer da.⁴ 1828 arbeiten wieder 3 Meister.⁵ Von den Meistern, die um die Mitte d. XIX. Jh. tätig waren, konnte ich noch in dem Jahre 1910, von dem 1838 geborenen Goldschmied Karl Kocsondy Angaben bekommen.

Auf Spuren einer beachtenswerten Gewohnheit der hiesigen Goldschmiede

rencsésen fennmaradt emlékeire Csányi Károly műegy. tanár, munkámnak készséges támogatója, hívta fel a figyelmet, — hogy a mesterek ezüstlemezekbe ütötték be a mesterjegyeiket s melléjük a — valószínűleg a céhbélésük idején használt — próbabélyeget. Ezeket a lemezeket, amelyek a másutt szokásos ellenőrző-táblákat pótolták, a céhben őrizték meg.

Az e városra utaló ötvösmunkák a XVIII. század második feléig csak mesterjegyeket vagy vésett jelzéseket viselnek magukon. A XVIII. század végéről, a mesterjegy mellett poncolt helyi bélyeg merült fel. Majd 1800 körül próbabélyeget vesznek használatba, amely a városcímer nyomán várfalat ábrázolt toronnyal és két nyílással.

hat mich Prof. Csányi aufmerksam gemacht. Diese Gewohnheit war, daß jeder Meister sein Zeichen in ein Silberplättchen eingeschlagen hat und daneben das — scheinbar zu der Zeit seines Eintretens in die Zunft gebrauchte — Beschauzeichen. Diese Plättchen, die die anderswo üblichen Kontrolltafeln ersetzt haben, wurden dann in der Zunft aufbewahrt.

Die Arbeiten, die auf diese Stadt hinweisen, sind bis zur 2. Hälfte des XVIII. Jh. nur mit Meisterzeichen versehen. Ende das XVIII. Jh. taucht eine punzierte Ortsbezeichnung, um 1800 aber das Beschauzeichen auf, das nach dem Stadtwappen eine Burgmauer mit einem Turm und zwei Öffnungen darstellt.

¹ A győri ötvöscéh irataiban, Bencés gimn. múzeum, Győr. — *In den Zunftschriften der Raaber Goldschmiede, Museum d. Benedikt. Gymnasium, Raab.* — ² Múz. és Könyvt. Értesítő 1912, 291 (Kőszeghy E.). — ³ Mint ¹ jegyzet. — *Wie Note 1.* — ⁴ Arch. Értesítő 1904, 385 (Illésy J.). — ⁵ Kapossy János: M. o. ötvösök a XVIII—XIX. sz.-ból, Bp., 1934.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
1101		Ca 1800	1104		Ca 1820	1107		XIX. sz. 1. fele
1102			1105		XIX. sz. 1. fele	Poncolt hely- és korjelzés Punzierte Orts- u. Zeitangabe		
1103		Ca 1810	1106		1. Hälfte d. XIX. Jh.	1108		IN GÜNS 1798
F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen		Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur					
1109			a) Oltári feszület, trébelt négykaréjos talppal, körtenodusszal és aranyozott sugarakkal. — <i>Altarkreuz, m. getr. Vierpaßfuß, Birnennodus u. verg. Strahlenbündeln.</i> — „1679.“ Bencésrend temploma, Kőszeg — <i>Benedikt. Kirche, Güns.</i>					

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1109	—		b) Kehely, vert nagy virágokkal, vázanoduszán angyalfejek. — <i>Kelch m. getr. großen Blumen, am Vasennodus Engelsköpfe.</i> — „1682.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Környe. Expos. 1934 : VII, 22, 45.
1110	—		— F. Fodor, 1765. (Levéltári adata nincs. — <i>Archivdaten nicht vorhanden.</i>)
	—		Polgármesteri díszbuzogány, vésett mesterjelzéssel. — <i>Prunkstreitkolben, als Abzeichen der Bürgermeisterwürde gebraucht, gravierte Signatur : „F. Fodor. 1765“</i> Museum, Szombathely — <i>Steinamanger.</i> (Kőszeg város letéte — <i>Deposit der Stadt Güns.</i>)
1111	—		Díszkard Kőszeg város címerével. — <i>Prunkschwert mit dem Günser Stadtwappen.</i> — „1770.“ Mint az 1110. sz. — <i>Wie Nr. 1110.</i>
1112	Nr. 1108		Martinus Repsch, e. 1798—1828. Kehely kerek talpon, baluszterszárral, lándzsaleveles kosárral. — <i>Kelch auf rundem Fuß, m. Balusterschaft u. Schalenkorb aus Lanzenespitzblättern.</i> — „1798.“ M—H 25,5 R. k. pléb. templom, Kőszeg — <i>Pfarrkirche, Güns.</i> Expos. 1912 (Szombathely — <i>Steinamanger</i>) : 227.
1113	Nr. 1101		Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> a) Tálca, ellipszis idomú, 4 lábon. — <i>Platte, oval, auf 4 Füßen.</i> Artner N.-né, Sopron — <i>Ödenburg.</i>
	Nr. 1103		b) Levesmerőkanál. — <i>Suppenschöpfer.</i> — Ca 1810. † Báró Szalay Imre, Bp.
	Nr. 1103		c) Ellenőrző lemez. — <i>Kontrolltäfchen.</i> Museum, Kőszeg — <i>Güns.</i>
1114	Nr. 1102		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Loshausen Lates Kornélné, Bp.
1115	Nr. 1104		Johannes Klügl, e. 1828. Ellenőrző lemez trébelt szőlődísszel. — <i>Kontrolltäfchen m. getr. Traubenverzierung.</i> Museum, Kőszeg — <i>Güns.</i>
1116	Nr. 1106		Georgius Klügel (Kliegel), ca 1830—1850. Ellenőrző lemez, pajzsalakú. — <i>Kontrolltäfchen, schildförmig.</i> Museum, Kőszeg — <i>Güns.</i>
	Nr. 1105		Sarkantyú. — <i>Sporen.</i> Artner N.-né, Sopron — <i>Ödenburg.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1117			Antonius Fuchs , ca 1830—1860 (Kocsondy szerint 30 évnél tovább működött. — <i>Nach Kocsondy über 30 Jahre tätig</i>).
	Nr. 1103		Ellenőrző lemez, nyolcszögű. — <i>Kontrolltäfelchen, achteckig.</i> Museum, Kőszeg — <i>Güns</i> .
1118	Nr. 1107		Késbakok , 6 darab. — <i>Messerbänke, 6 Stück.</i> Özv. Szabó Lászlóné, Bp.
1119	Nr. 1107		Ostya- és olajtartó utolsó kenethez. — <i>Hostien- u. Ölbehälter zur letzten Ölung.</i> Mus. Nat. Hung.

LIPPA

LIPOVA.

Egyes ötvöseit említik a korábbi századokban.¹ Egyikük 1608-ban Báthory Gábor erdélyi fejedelemtől engedélyt nyert arra, hogy „dutkanát“ (apró pénzt) verjen.²

1782-ben egy ötvöslegény Lippán bizonyítványt kapott arról, hogy 9 hétfőig dolgozott egy ottani mesternél.³ A bizonyítványt a katonailag szervezett határőrvidéki község eljárósága állította ki. Ez időben tehát az ötvösöknek saját szervezetük nem lehetett és valami vegyes céhnek sem lehettek tagjai. E bizonyítványon nem a város régi címere — sárkány (?) és madár csolnakban, mellettük kereszt és csillagok⁴ — látható pecsétként, hanem az osztrák kétfejű sas. Miután pedig a Lippával szomszédos Máriaradna búcsújáróhely templomában egy ötvöstárgyat találtam, amelynek próbabélyegében kétfejű sas látható kapu fölött, kísérletképp ide osztom be jegyeit.

Einzelne Goldschmiede werden in den früheren Jahrhunderten erwähnt.¹ Einer v. ihnen erhielt 1608 vom Fürsten Gabriel Báthory die Erlaubnis, kleinwertiges Wechselgeld zu prägen.²

In 1782 wurde hier für einen Goldschmiedegesellen ein Arbeitszeugnis ausgestellt³ und zwar durch die militärisch organisierte Grenzgebietsgemeindevverwaltung. Daraus ist ersichtlich, daß die Goldschmiede damals keine Innung haben konnten und auch nicht einer gemischten Zunft angehörten. An diesem Arbeitszeugnis wurde nicht das alte Stadtwappen, Drache (?) u. Vogel in einem Kahn neben Kreuz u. Sternen⁴, als Siegel gebraucht, sondern der österreichische Doppeladler. Da ein Goldschmiedewerk in dem Kloster Máriaradna neben Lippa auch einen Doppeladler über einem Tor aufweist, reihe ich dessen Zeichen versuchsweise hier ein.

1820-ban vegyes céh kap szabadalmakat itt (módosítva 1841) s ezekben már ötvösök is szerepelnek,⁵ akik 1828-ben ketten voltak a városban.⁶

In den Artikeln der gemischten Zunft v. 1820 (geändert 1841) werden auch schon Goldschmiede erwähnt.⁵ In 1828 waren zwei in der Stadt.⁶

¹ Márki Sándor : Arad vármegye és Arad sz. k. város története, II. 1, 426. — ² Ibidem, II. 2, 225. — ³ Kassai múzeum levéltára. — *Archiv d. Kaschauer Museums.* — ⁴ Márki op. cit. II. 1, 183. — ⁵ Orsz. Levéltár. — *Staatsarchiv, Bp.* (Liber Coehal. 512 et 900). — ⁶ Kapossy J.: M. o. ötvösök a XVIII–XIX. században, Bp., 1934.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1120			Talán lippai próbabélyeg a XVIII. század végéről. <i>Vielleicht Beschauzeichen von Lippa, Ende d. XVIII. Jh.</i>
1121			
	Nr. 1120		Sugaras úrmutató, részben aranyozott, baluszterszárral. XVIII. sz. vége. — <i>Strahlenmonstranz, teilverg., m. Balusterschaft. Ende XVIII. Jh.</i> Kegytemplom — <i>Wallfahrtskirche</i> , Máriaradna.

LIPTÓSZT.-MIKLÓS ST. NIKOLAUS IN LIPTAU LIPTOVSKÝ SV. MIKULÁŠ

A három ötvös közül, akiket 1820 körül említene, ¹ az egyik a besztercebányai céhben volt vidéki mester. ² Később, állítólag, saját céhük is volt, erre azonban nincs okmányos bizonyítékom. Ellenben az 1828-ban született Uličný András aranyműves, akit még 1911-ben életben találtam, váltig állította, hogy ő a céhnek volt még tagja s meg is tudta nevezni az utolsó céhmestert.

Próbabélyegül itt püspöksüveget használtak az ötvösök. (A város címerében Szent Miklós püspök látható.)

Von den 3 Goldschmieden, die um 1820 erwähnt werden, ¹ ist einer in Neusohl Landmeister. ² Später sollen sie noch eine Zunft gebildet haben, wofür aber keine urkundlichen Beweise vorhanden sind. Doch der 1828 geborene Goldschmied Andreas Uličný, den ich noch 1911 gesprochen habe, behauptete, daß er noch in der Zunft eingetragen war und konnte mir noch den letzten Zunftvorsteher nennen.

Als Beschauzeichen gebrauchten sie eine Bischofsmütze. (Im Stadtwappen ist der Hl. Nikolaus abgebildet.)

¹ Archivum musei, Lőcse — *Leutschau.* — ² Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1918, 135 (Mihalik S.).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
1122		XIX. sz. eleje <i>Anfang XIX. Jh.</i>	1124		Ca 1830	1126		Ca 1850
1123			1125		Ca 1840			
F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meisterzeichen Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur						
1127		Mesterjegy nélkül — <i>Ohne Meisterzeichen</i> :						
Nr. 1122		Cukortartó, kerek talpon, gömbalakú testtel, két füllel, fedél- gombja fenyőtoboz. — <i>Zuckerbehälter auf rundem Fuß, m. kugeligem Körper u. 2 Henkeln. Deckelknopf Tannenzapfen.</i> Museum, Kassa — <i>Kaschau</i> .						
1128		DB Daniel Baranyi senior, e. 1820—1822, esetleg fia is — <i>möglicherweise auch sein Sohn</i> : Daniel Baranyi junior, e. 1843—1844, (tanult Kassán — <i>gelernt in Kaschau</i> — 1838.)						
Nr. 1123		a) Kávéskanál. — <i>Kaffeeelöffel</i> . — Ca 1800. Uhr Adolf, Kassa — <i>Kaschau</i> .						
Nr. 1123		b) Kávéskanál. — <i>Kaffeeelöffel</i> . — Ca 1830—1840. Uličný András, Liptószentmiklós — <i>St. Nikolaus in Liptau</i> .						
1129		PC Petrus Czupra, e. 1831—1867.						
Nr. 1124		Ezüst pecsétgyűrű címerrel (koronából kinövő medve kalászkok- kal) és „J. M.” véséssel. — <i>Silberner Siegelring mit graviertem Wappen und „J. M.”</i> Hermann N., Bp.						
1130		CZUPRA Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .						
Nr. 1125		Áttört hátú fésű, aranyozott. — <i>Vergoldeter Kamm mit durch- brochenem Rücken</i> . Museum, Kassa — <i>Kaschau</i> .						
1131		CZUPRA Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .						
Nr. 1125		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Özv. Oszwaldné, Márki Dénesné, Késmárk — <i>Kesmark</i> .						
1132		ULICHNY Andreas Uličný, * 1828, M 1852, 1911 még életben — <i>noch am Leben</i> . (Vándorkönyve nála. — <i>Wanderbüchlein bei ihm</i>). — a) Javítás XVI. századi kelyhen. — <i>Reparaturarbeit an einem Kelch aus dem XVI. Jh.</i> Ev. egyház — <i>Ev. Kirche</i> , Liptótarnóc.						
Nr. 1126		b) Kanalak. — <i>Eßlöffel</i> . Uličný András, Liptószentmiklós — <i>St. Nikolaus in Liptau</i> .						

LOSONC

LUCENEC.

Itt lakókként említett ötvösök¹ 1778 és 1867 között a besztercebányai céhnek vidéki mesterei.² E városban tehát ezidőtájt nem lehetett ötvöscéh. Korábbi időből itteni ötvösökről keveset tudunk. 1732-ben egy mester működött e városban.³ Ámde a XVIII. század első feléből akadt olyan ötvösmű, amely a Losonc címerében látható pelikánt tünteti fel próbabélyegként. Ezt tehát egyelőre kísérletkép ide sorozom.

Goldschmiede, die als Losoncer Einwohner erwähnt werden,¹ sind in 1778—1867 Landmeister in der Neusohler Zunft.² Hier war also um diese Zeit keine Zunft. Aus früherer Zeit ist über hiesige Goldschmiede wenig bekannt. 1732 wird ein Meister erwähnt³. Eine Arbeit aus der 1. Hälfte d. XVIII. Jh., die als Beschauzeichen den, im Stadtwappen von Losonc vorkommenden Pelikan aufweist, wurde versuchsweise hier eingereiht.

¹ Céhiratok a Szepesi Múzeumban, Lőcsén és a M. Nemz. Múzeumban. — *Zunftschriften im Museum zu Leutschau u. im Ung. Nat. Museum.* — ² Múz. és Könyvt. Értesítő, 1918, 133 (Mihalik S.). — ³ Kapossy J. op. cit.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Fémfinomsági jegy Feingehaltszeichen	Kor Zeit
1133		? XVIII. sz. 1. fele 1. Hälfte XVIII. Jh.	1134		XIX. sz. eleje Anfang d. XIX. Jh.
F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meisterzeichen Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur			
1135					
	Nr. 1133	Pohár, oldalában 12 tallér, a közökben barokk díszítés, fenekében 1731-i tallér. — <i>Becher m. 12 eingelassenen Talern, dazwischen Barockverzierung. Im Boden Taler v. 1731.</i> Iparműv. Múzeum (Jósika S. báró hagyatéki letét) — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp.			
1136		Keller Daniel Keller II, e. 1778—1814 (vidéki mester Besztercebányán — <i>Landmeister in Neusohl</i>), avagy — oder Daniel Keller III, e. 1812—1835 (mint — wie D. K. II).			
	Nr. 1134	a) Filigránmívű cukorfogó. — <i>Zuckerzange in Filigranarbeit.</i> Mus. Nat. Hung.			
	„13“	b) Szarvasagancsból készült sótartók és késbakok. — <i>Salzfäßer u. Messerbänke aus Hirschhorn.</i> Lengyel Iván, Rimaszombat († Divald).			

LŐCSE

LEVOČA.

LEUTSCHAU

E régi szabad királyi város ötvöseiről a XV. század eleje óta sokszor esik szó,¹ ám azért más városokhoz viszonyítva aránylag csak későn, 1575-ben tömörülnek önálló céhbe. Ennek oka abban rejlik, hogy a középkori „Fraternitas Corporis Christi“ testvérület, amelynek az ötvösök tagjai s többször vezetői is voltak, mélyen a XVI. századba nyúlva maradt fenn e városban.² Másrészt mint szepesiekre, reájuk is kötelező volt már a XIV. század óta a „Zipser Willkühr“-nek az ötvösök működését szabályozó szakasza. E jogkönyvnek a Késmárnál említett szepesszombati példányánál valamivel későbbi lőcsei példányában a 79. szakasz meghatározza az ezüst ötvözésének arányszámát s kötelezi az ötvösöket saját jelük használatára.

„79. Was ein ider Golttschmidt einer Margk silbers czw seczenn soll. Auch wellen wir das czw einem Rechten haben, das keyn Golttschmidt eyner Margk schmeidiges silbers me kupper czw seczen soll wen eyn loth. Dorueber soll ein iglicher golttschmidt sein czeychen auff seyn werck schlochen, wurde er dorueber anders erfundenn szo szoll man in gleych eynem falschen richten.“³

Ezt a szabályt, úgy látszik, szigorúan szem előtt tartották. Sőt feltehetjük róluk, hogy már a céh megalapítása előtt a mesterjegyen kívül az ötvözet finomságát megjelölő jeleket is használtak. 1557-ben ugyanis egy kassai ötvös ellen folyó perben a felperes egy lőcsei ötvösre hivatkozik, aki az „összeeresztett“ ezüstről megmondta, hogy nem volt tiszta és „semmi jelt“ nem látott rajta.⁴

Az első céhlevél 1575 április 29-én

Die Goldschmiede dieser alten königl. Freistadt werden schon seit dem Anfang d. XV. Jh. oft genannt,¹ doch sie bilden verhältnismäßig zu anderen Städten ziemlich spät, 1575, ihre Zunft. Der Grund liegt darin, daß die mittelalterliche „Fraternitas Corporis Christi“, in der die Goldschmiede Mitglieder waren und oft auch leitende Rolle spielten, sich bis tief in das XVI. Jh. hinein erhalten hat.² Andererseits waren sie als Zipser der Regelung des Goldschmiedehandwerkes in der „Zipser Willkühr“ schon seit dem XIV. Jh. untergeordnet. Im 79. § des Leutschauer Exemplares dieses Rechtsbuches wird, ebenso wie in der bei Kesmark erwähnten Georgenberger Abschrift, der Grad der Legierung und der Gebrauch des Zeichens vorgeschrieben.

Diese Vorschrift scheinen sie streng eingehalten zu haben. Man kann sogar annehmen, daß sie schon vor der Entstehung der Zunft auch außer den Meisterzeichen Feingehaltszeichen gebrauchten, denn in einem Kaschauer Prozeß sagt der, als Sachverständiger befragte Leutschauer Meister 1557 aus, er habe an der, den Streit bildenden, zusammengeschmolzenen Silbermasse kein Zeichen gesehen.⁴

Der erste Zunftbrief wurde 1575

kelt. Ez a céh ládájával és okmányaival együtt elpusztult az 1747 augusztus 22-i nagy tűzvészben, amelynek az akkori céhmester is áldozatul esett. Az elégett régi szabályokat ekkor újjal pótolták s egy új céhjegyzőkönyvet is kezdtek vezetni, amelynek bevezetése a céhet ért nagy szerencsétlenség leírásával kezdődik. Ez az 1871-ig vezetett céhjegyzőkönyv a céhnek a XVIII. század közepén készült ládájával együtt ma is megvan^{4a} a Szepesi Tört. Társulat lőcsei múzeumában.

A céh pecsétje 1772-ből ismeretes.⁵ A szent ötvös alakja mögött szokatlan rajta a koronás bejárattal és emeleti ablakkal bíró épület. Ez nem az ötvösök védőszentjére vonatkozó ábrázolás, hanem sokkal inkább az akkori céhmesternek, Szilassy Jánosnak nemességére és háztulajdonos voltára való célzás lehet, aki valószínűleg készítője volt a céhpecsétnek. A korábbi pecsétről szó van a szakirodalomban,⁶ de kora meghatározása nélkül.

A korábbi céhiratok elpusztulta ellenére a krónikák,⁷ az 1625 óta meglevő ev. anyakönyvek és a városi levéltár okleveleinek adataiból megállapítható, hogy az ötvösök száma 1542-ben⁸ 6, 1666-ban 7 volt. Lőcsének a császáriak részéről történt 1709/10-i ostroma, majd az ezután következett pestis leapasztotta az ötvösök számát egyre. Azonban 1715-ben már 3, 1732-ben⁹ újra 7, 1763-ban 8, 1810-ben¹⁰ 5, 1828-ban⁹ 4 mester dolgozik itt.

ausgestellt. Dieser ist mit der Zunftlade und allen Zunftschriften durch die große Feuersbrunst v. 22. VIII. 1747, bei der auch der damalige Vorsteher um das Leben gekommen ist, vernichtet worden. Der Zunftbrief wurde nach diesem Unglück erneuert und auch ein neues Zunftprotokoll angelegt, wo diese Ereignisse beschrieben sind. Dieses bis 1871 geführte Zunftprotokoll wird mit der, aus der Mitte d. XVIII. Jh. stammenden Zunftlade zusammen im Museum zu Leutschau aufbewahrt.^{4a}

Das Zunftsiegel ist von 1772 bekannt.⁵ Das Gebäude mit bekröntem Eingang u. oberem Stockwerk hinter der Heiligengestalt ist darin ungewöhnlich. Es wird kaum zum Schutzpatron gehören, aber eher ein Hinweis auf den Adel und auf das Hausbesitzertum des dama-

ligen Vorstehers Szilassy sein, von dem das Siegel wahrscheinlich gefertigt wurde. Ein älteres Siegel wird in der Literatur auch erwähnt,⁶ doch ohne Zeitbestimmung.

Trotz des Fehlens der früheren Zunftschriften kann, aus Daten der Chroniken,⁷ der ev. Matrikeln (1625—) u. Schriften des Stadtarchivs, festgestellt werden, daß die Zahl der Goldschmiede in 1542⁸: 6, in 1666: 7 ausmachte. Nach der Belagerung Leutschaus durch die kaiserlichen Truppen in 1709/10 und der darauffolgenden Pestseuche ist in 1711 ein einziger Goldschmied hier. In 1715 sind schon 3, 1732⁹ 7, 1763: 8, 1810¹⁰: 5, 1828⁹: 4 Meister da.

Próbabélyegül a kettős kereszt szolgált, amely már a szepesi szászok XIV. századi pecsétjében szerepel¹¹ s Lőcse címerében is, amely város már 1270-ben központja a szepesi német telepeknek s székhelye a szászok grófjának, két oroszán tartja a kettős keresztet. 1600 táján, valamint a XVIII. század második felében, 1780 körül a próbabélyegben éppúgy, mint az 1772-i céhpecsétben a kettős kereszt szárai között CL, a városnév kezdőbetűi (Civitas Leutschovia) helyezkednek el.

A lőcsei mesterjegyek között igen érdekes példákat találunk arra, hogy némely ötvösmester milyen rejtélyes jegyet választott a maga számára. Am azért ezek is megfejthetők. Így például az 1660 körül működő ötvösök között három is akad, akinek jegye az első pillanatban egészen megfejthetetlennek látszik. Az egyik négy nagyobb s egy kisebb pontból s azt átvágó két rézsutos sávból álló jegyet használ (1177. f. sz.). Ha azonban tudjuk, hogy az akkori ötvösök egyike a lőcsei nemes Kramer-családnak volt a tagja, amelynek címerében négyszirmú rózsza látható két rézsutos pólyára helyezetten, akkor a jegy többé már nem rejtély. Van továbbá két jegyünk, amelyben három, csúcsával egymáshoz érő háromszögből alkotott családjegy látható (1173. és 1180. sz.). Miután azonban a későbbi tárgyon előforduló jegyben a családi jelvény egy A-val bővült, joggal következtethetjük, hogy ez esetben egy családból való két olyan mesterrel van dolgunk, akik közül az ifjabbnak A-val kezdődő keresztneve van s amellet az idősebbikkel egyideig még együtt működött. (Különben nem lett volna szüksége a megkülönböztető jegybővítésre.) Ilyen két ötvösünk van az 1667-ig működött Wüstemann Erhard és ennek 1662-től kezdve tevékeny fia, Áron személyeiben. Ha még hozzávesszük, hogy az ez időben működött többi ötvösök mind olyan jegyekkel bírnak, amelyek-

Das Beschauzeichen ist das Doppelkreuz, das schon im XIV. Jh. im Siegel der „Universitas Saxonum de Scepus“ vorkommt.¹¹ Im Wappen der Stadt Leutschau, die schon 1270 Mittelpunkt der deutschen Siedlungen in der Zips und Sitz des Landgrafen (Sachsengrafen) war, wird das Doppelkreuz von zwei Löwen gehalten. Um 1600 und um 1780 sind, wie im Zunftsigel v. 1772, neben dem Doppelkreuz auch die Lettern CL (Civitas Leutschovia) zu sehen.

Einige Leutschauer Meisterzeichen bieten sehr interessante Beispiele dafür, daß manche Goldschmiede ganz rätselhafte Zeichen wählten, die aber doch zu lösen sind. So haben z. B. von den, um 1660 tätigen Meistern gleich drei solche Zeichen, die auf den ersten Blick ganz unlösbar erscheinen. Der eine gebraucht ein Zeichen, das aus 5 Punkten und aus zwei schrägen Strichen besteht. (Nr. 1177.) Wenn wir aber wissen, daß einer der damals lebenden Goldschmiede der adeligen Leutschauer Familie Kramer angehört, in deren Wappen eine vierblättrige Rose über zwei Schrägbalken liegt, ist das Zeichen kein Rätsel mehr. In weiteren zwei Zeichen kommt eine Hausmarke vor, die aus drei Dreiecken besteht (Nr. 1173. u. 1180.). Da aber in dem Zeichen, das an späterer Arbeit vorkommt, diese Hausmarke mit einem A erweitert ist, können wir das Folgende feststellen: Die beiden Zeichen müssen solchen Goldschmieden gehören, die aus derselben Familie sind. Der Taufname des Jüngeren muß mit A anfangen und er hat unbedingt noch mit dem Älteren gleichzeitig gearbeitet. (Sonst wäre die Erweiterung der Hausmarke überflüssig.) Solche Goldschmiede besitzen wir in Erhard Wüstemann, der bis 1667, und in seinem Sohn Aron, der von 1662 an als Goldschmied nachweisbar ist. Da wir noch dazu wissen, daß die anderen, damals tätigen Goldschmiede, lauter

ben az ő neveikre illő betűk láthatók, akkor az eleinte megfejthetetleneknek látszó jegyek rejtélyét bizvást megoldott-nak fogadhatjuk el.¹²

solche Meisterzeichen haben, deren Lettern mit den Anfangsbuchstaben ihrer Namen übereinstimmen, können wir diese rätsel-hafte Zeichen ruhig für gelöst annehmen.¹²

¹ Henszlmann Imre : Lőcse régiségei, Bp., 1879. Arch. Értesítő 1893—1910 (Mihalik J., Kemény L., Divald K.). — Demkó Kálmán : Lőcse története, Lőcse, 1896, 303—458. — A Szepesmegyei Történelmi Társulat évkönyvei, X—XI. — ² Közlemények Szepes vármegye multjából, 1911, 136 (Iványi B.). — ³ Demkó K. op. cit., 81. — ⁴ Mihalik József : Kassaváros ötvösségének története, Bp., 1900, 163. — ^{4a} Arch. Ért. 1906, 89 (Mihalik J.). — ⁵ Múzeumi és Könyvt. Értesítő 1912, 291 (Kőszeghy E.). — ⁶ Arch. Értesítő 1910, 451 (Kemény L.). — ⁷ *Leutschauer Chronik des Konrad Sperfogel u. Leutschauerische oder Zipser Chronika des Caspar Hain, Manuscripte im Besitz der ev. Gemeinde, Leutschau.* — Bal-Förster-Kaufmann : Hain Gáspár krónikája, Bp., 1910/13. — ⁸ Közlemények Szepes vármegye multjából, 1909, 228. — ⁹ Kaposy J. : M. o. ötvösök a XVIII—XIX. században. — ¹⁰ Demkó K. op. cit. 304. — ¹¹ Bárdossy : Supplementum analectorum Scepusii, Leutschoviae, 1802. — ¹² Arch. Értesítő 1912, 220 (Kőszeghy E.).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Fémfinomsági jel Feingehaltszeichen	Kor Zeit
1137		XVI. sz. vége <i>Ende XVI. Jh.</i>	1145		Ca 1800	1154		Ca 1730
1138		Ca 1600	1146		1821— 1824	1155		Ca 1750
1139			1147		Ca 1825	1156		
1140		XVII. sz. <i>XVII. Jh.</i>	1148		1828	1157		Ca 1760
1141			1149		Ca 1835	1158		
1142		XVIII. sz. <i>XVIII. Jh.</i>	1150		Ca 1840	1159		Ca 1770
1143		Ca 1740— 1760	1151		Ca 1845	1160		Ca 1790
1144		Ca 1780— 1790	1152		Ca 1850	1161		Ca 1800
			1153		Ca 1860	1162		

F. sz. Lf. Nr.	Fémfinomsági jel Feingehaltszeichen	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Fémfinomsági jel Feingehaltszeichen	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Fémfinomsági jel Feingehaltszeichen	Kor Zeit
1163		XIX. sz. eleje <i>Anfang XIX. Jh.</i>	1165		Ca 1820	1167		Ca 1830
1164			1166		Ca 1825	1168		
F. sz. Lf. Nr.	Próba -Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur					
1169		Mesterjegynélküli mű — <i>Arbeit ohne Meisterzeichen</i> :						
	Nr. 1137	Díszkanál. — <i>Prunklöffel</i> . — Renaissance. Museum, Bártfa — <i>Bartfeld</i> .						
1170			Sebastianus Aurifaber, e. 1575.					
	Nr. 1138	Fedeles serleg, aranyozott, kerek talpon, vázanodusszal, a kuppa alján hólyagok. Fedelében vésett Máriássy-címer és PM. Későbbi felirat 1664-ből. — <i>Deckelpokal, verg., auf rundem Fuß, m. Vasennodus u. Buckeln am unteren Teil der Kuppa. Im Deckel Wappen u. PM graviert. Spätere Inschrift v. 1664.</i> — Ca 1560—1580. M—H 31 Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp. Expos. 1884. (Gróf Andrássy Manó) III, 2, 31, 33, rajzokkal — <i>mit Zeichnungen</i> .						
1171			? Goldschmied Melchior, e. 1587, avagy — <i>oder</i> Goldschmied Mathias, e. 1600 („Mathia Golt-schmidt aus der Leutsch“).					
	Nr. 1138	Kettősserleg fele, hólyagos körtenodusszal, vert és vésett kuppával. Utólagos felirat 1706-ból. — <i>Hälfte eines Doppelpokals m. Buckeln am Birnennodus, getr. u. grav. Kupa. Spätere Inschrift v. 1706.</i> M—H 14 Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Tornaia.						
1172			Szerpentinserleg foglalata XVI. sz. jellegű forgácslevéldísszal és sodronyzománcsal. — <i>Fassung eines Serpentinpokals mit gotisierendem Blatterschmuck und Drahtemailverzierung.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp.					
1173			Erhardus Wüstemann, civis, aurifaber 1612, tribunus 1633, senator 1639, e. — 1667. (A jegy megfejtése a 199. oldalon. — <i>Lösung d. Zeichens s. Seite 199.</i>)					
	Nr. 1139	a) Gyömbértartó, téglalakú testtel, csavaros fejjel, fenekén a híres lőcsei orvos, Spielenberger Sámuel vésett címerével és alábbi felirattal. — <i>Ingwerbehälter, ziegelförmig m. Schraubenkopf, am Boden Wappen d. berühmten Leutschauer Arztes Samuel Spielenberger u. Inschrift: „DVM SPIRO SPERO MDCXXXIII“</i> Gróf Andrássy Géza, Bp. Expos. 1884 : V, III, 10.						

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1173	Nr. 1139	b)	Serleg, talpa és kelyhe hálósan vésett. — <i>Pokal mit gravierter Karierung am Sockel und Kelch.</i> M—H 13,3 Ev. egyház, Lőcse — <i>Ev. Kirche, Leutschau.</i>
	Nr. 1139	c)	Talpas csésze felsőrésze. (Alja Nürnberg). — <i>Oberteil einer Schale. (Fuß aus Nürnberg.)</i> M—H 14,6 Mus. Nat. Hung. (91/1926). Expos. 1884 : III, 3, 42, 15. R ³ 9289/a.
	Nr. 1140	d)	Ivóedény, ágaskodó lóformájú. — <i>Trinkgefäß in Form eines steigenden Pferdes.</i> M—H 26 † J u. H. Jeidels, Frankfurt. R ³ 9289/b.
	Nr. 1140	e)	Serleg. — <i>Pokal.</i> — Ca 1650. Mus. Nat. Hung. (31/1926).
	—	f)	Kehely hatkaréjos talpon, gyöngyökkel és türkizekkel díszítve. Bizonyíthatón 1665-i adomány. — <i>Kelch auf Sechspaßfuß, m. Perlen u. Türkisen geschmückt. Nachweisbar Schenkung v. 1665.</i> M—H 22 R. k. plébániatemplom, Szepesmindszent — <i>Pfarrkirche, Betendorf.</i>
	Nr. 1140	g)	Serleg, félgömbös kuppával. Barokk. — <i>Pokal m. halbkugelförmiger Kupp.</i> Barock. Gróf Teleki Sámuel. Expos. 1884. R ³ 9289/c.
	Nr. 1140	h)	Serleg, díszedénynodusszal, harangalakú kuppáján palmettás dísz. — <i>Pokal m. Vasennodus, an der glockenförm. Kupp.</i> Palmetten. Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum, Bp.</i> Elmosódott, de valószínűen azonos jeggyel — <i>Mit verschwommenem, doch wahrscheinlich demselben Zeichen :</i>
	Nr. 1140	i)	Serleg, szára: angyal. — <i>Pokal; Schaft: ein Engel.</i> M—H 23 Ev. német egyház, Kassa — <i>Deutsch-evang. Gemeinde, Kaschau.</i> Arch. Értesítő, 1893, 151 (Mihalik J.). Expos. 1896 : 2215. R ³ 9289/e.
	Nr. 1140	j)	Fedeles kupa bibliai jelenetekkel. Barokk. — <i>Deckelkanne mit biblischen Darstellungen.</i> Barock. O. N. Bulitschnia, Moszkva — <i>Moskau.</i> R ³ 9289/d.
1174		VS	Valentinus Scheuermann, e. 1625—1670.
	Nr. 1140	a)	Céhserleg. — <i>Zunftpokal.</i> — „1661.“ Kovácsceh, Svedlér — <i>Schmiedezunft, Schwedler.</i>
	Nr. 1140	b)	Díszkanál. — <i>Prunklöffel.</i> — „GEORG : STEINHÜBEL 16 : 72 :“ Mus. Nat. Hung.
	Nr. 1140	c)	„Szent János áldása“-kehely. — <i>Kelch d. Johannis Segens.</i> R. k. templom, Poprád — <i>Pfarrkirche, Poprad.</i> Divald: Szepes vm. művészeti emlékei, III, 74, képpel — <i>Mit Abbildung.</i>
	Nr. 1140	d)	Kehely, aranyozott. — <i>Verg. Kelch.</i> Kircz Dezsőné, Eperjes. Expos. 1917 (Eperjes).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1175	Nr. 1140?	 (1884. kat.)	Ugyanaz, ha ugyan nem az 1170. számmal azonos. — <i>Derselbe, wenn nicht mit Nr. 1170 identisch.</i> Strucctojs foglalata. — <i>Fassung eines Straußeneies.</i> M—H 33 B. Rédl Béla. Expos. 1884 : III, 3, 51, 45. R ³ 9288.
1176	Nr. ?	 (Mihalik)	Christophorus Pollak, e. 1625—1647. Kehely, hatkaréjos talpán Krisztus, Madonna és 4 evangélista ; körtenodussszal és áttört kosárral. — <i>Kelch, am Sechspaß- fuß Christus, Madonna u. 4 Evangelisten; Birnennodus u. durchbroch. Schalenkorb.</i> — „1640.“ R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche, Szinye.</i> Arch. Értesítő, 1905, 54 (Mihalik J.), képpel — <i>Mit Abbildung.</i>
1177	Nr. 1140		Paulus Kramer nobilis, e. 1626—1668. (A jegy megfejtése a nemes Kramer-család címere alapján történt. A nemeslevél 1601 március 1-én kelt s a leibici evangélikus egy- háznál van. — <i>Das Zeichen wurde auf Grund des Wappens gelöst. Wappenbrief v. 1. III. 1601 bei der ev. Gemeinde in Leibitz.</i> Arch. Értesítő 1912, 220.) a) Fedeles kupa vésett lambrekénnel és Szontagh-címerrel ; fedelén Neptunus. — <i>Deckelkanne m. grav. Lambrequin u. Wappen m. „L. S.“</i> Ipárműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe Museum, Bp.</i>
	Nr. 1140		b) Díszkanál vésett merővel. — <i>Prunklöffel m. grav. Schaufel.</i> Csekei Varjú Elemérné, Bp.
1178	Nr. 1140		David Genersich, e. 1629—1657, iudex 1652/53. a) Ostyatarató szelence, alacsony hengeres testén Utolsó vacsora, fedelén feszület. — <i>Hostiendose, am niederen, zylindri- schen Leib Letztes Abendmahl, auf dem Deckel Kruzifix.</i> — „ANNO 1657 DAVID GENERSICH.“ Ev. egyház, Lőcse — <i>Ev. Kirche, Leutschau.</i>
	Nr. 1140		b) Kehely, kerek talpán, noduszán és kosarán festettzománcú virágok. — <i>Kelch, am runden Fuß, Nodus u. Schalenkorb Blumen in Maleremail.</i> Ev. egyház, Rozsnyó — <i>Ev. Kirche, Rosenau.</i>
	Nr. 1140		c) Díszkanál, alakos nyéllel. — <i>Prunklöffel m. figuralem Stiel.</i> Várady-Szakmáry Adorján, Lucsivna — <i>Lautschburg.</i>
1179	Nr. 1140	 (1884. kat.)	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> a) Menyasszonyserleg, nőt ábrázol, akinek 12-szer behúzott szoknyája a kehely ; zománcozás nyomaival. — <i>Jungfern- becher, Frauengestalt, deren 12-mal eingezogener Rock die Kuppa bildet. Mit Spuren v. Email.</i> M—H 17,8 Gróf Bánffy György. Expos. 1884 : III, 3, 53, 50; 1927 : 78. R ³ 9288/a.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1179	Nr. 1140	b)	Talpas tál, szára delfin, csészéjén Bacchus áll s „szőllyőfő serleg“-et tart. — <i>Tafelaufsatz mit Delphinschaft, auf der Schale steht Bacchus mit Traubenpokal.</i> M—H 60 Albert and Viktoria-Museum, London (Csányi).
	Nr. 1140	c)	Díszkanál, alakos nyéllel. — <i>Prunklöffel mit figuralem Stiel.</i> J. S. Drey, München. R ^a 9288/b.
1180			Aron Wüstemann, * 1636, e. 1662—, † 1685.
	Nr. 1140		Tálca, két későbbi talpú misekannával. — <i>Platte m. Meßkännchen; Füße renoviert.</i> Minoritatemplom, Lőcse — Minoritenkirche, Leutschau.
1181			Valószínűleg ugyanaz. — <i>Wahrscheinlich derselbe.</i>
	Nr. 1141		Serleg állatalakokkal. — <i>Pokal m. Tierfiguren.</i> — Ca 1670. Gróf Andrassy Géza, Bp.
1182			Stephanus Novoszady, e. 1663—, civis 1664, („ <i>Goldschmied aus Puchov</i> “), † 1703. (Fiai: Zsigmond, sz. 1666-ban és Kristóf, sz. 1669-ben, Svédországban működtek. — <i>Seine Söhne: Sigismundus, * 1666, u. Christophorus, * 1669, waren Goldschmiede in Schweden.</i> — Vide: Mihalik Sándor: Adatok a magyar ötvösség történetéhez, Bp. 1935.)
	Nr. 1140		Ciborium, füles tojásnodusszal és fehérézüst kuppakosárral. — <i>Ziborium, am ovalen Nodus Bügel, weißsilb. Schalenkorb.</i> — Ca 1670. R. k. templom, Szepes-Jánosfalva — <i>Pfarrkirche, Johannessdorf.</i>
1183			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 1140	a)	Kis hólyagos serleg. — <i>Kleiner Buckelpokal.</i> Báró Herzog M. Lipót, Bp.
	Nr. 1140	b)	Füstölő, vert nagyvirágos díszű. — <i>Rauchfaß m. getr. großen Blumen.</i> R. k. pléb. templom, Lőcse — <i>Pfarrkirche, Leutschau.</i>
1184			Andreas Hertzog, e. 1699.
	—	a)	Úrmutató, sugárkoszorús, talpán trébelt bibliai jelenetek. — <i>Strahlenmonstranz, am Fuß bibl. Szenen getrieben.</i> M—H 105 „...ist gemacht in Leutschau bei Andreas Hertzog... Ao 1699.“ R. k. pléb. templom, Podolin — <i>Pfarrkirche, Pudlein.</i> Divald op. cit. III, 77.
	Nr. 1140	b)	Három golyón álló pohár, belőle kinövő oszlopon ágyú. — <i>Kugelbecher, in der Mitte Stange, daran Kanone.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe Museum, Bp.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1185	—		<p>AR Andreas Reuther, e. 1703—, MC 1719. (1711-ben egyedül van a céhben. 1720-ben özvegye vezeti a műhelyt. — <i>Ist 1711 allein in der Zunft. 1720 leitet seine Witwe die Werkstatt.</i>)</p> <p>Kehely, hatkaréjos talpán 3, kosarán 4 festőzománcos plakett: Olajfák hegye, ostromztatás, keresztvitel és 4 evangélista. — <i>Kelch m. Plaketten in Maleremail, am Sechspaßfuß: Ölberg, Peinigung u. Kreuztragung, am Korb: 4 Evangelisten.</i> — „1700.“ M—H 25</p> <p>Székesegyház, Szepeshely — <i>Kathedrale, Zipser Kapitel</i>. Expos. 1884: II, 12, 137, 45. Divald: op. cit. III. 79. Az 1884-i „lajstrom“ az AR jelet ARGENTEA-nak vélte. En mesterjegynek tartom, annál is inkább, mert a festőzománc nagy mestere, Szilassy János, Reuther András leányát vette el, tehát műhelyének örököse volt. A próbabélyeg 1700 körül elmarad más esetben is. (L. 1184/a.) Divald selmecbányai műnek vélte a kelyhet. — <i>Der Katalog der Ausstellung 1884 meint, AR bedeute ARGENTEA. Meiner Meinung nach bedeuten die Buchstaben Andreas Reuther, dessen Tochter der grosse Meister des Maleremails Szilassy (Nr. 1188) heiratete und so auch seine Werkstatt erbt. Das Beschauzeichen fehlt auch andersmal um 1700. (S. Nr. 1184/a.) Divald hielt das Werk für Schemnitzner Arbeit.</i></p>
1186	Nr. 1143 Nr. 1143 ?		<p>EL Elias Lang, M 1718, MC 1729, 1733, 1746/47, † 1747. (Az 1747. VIII. 22-i tűzvésznél vesztette életét. — <i>Beim großen Brand v. 22. VIII. 1747 um das Leben gekommen.</i>)</p> <p>a) Az 1180. számú misekannák alsó részei. — <i>Renovierte untere Teile der Meßkännchen Nr. 1180.</i> Minoritatemplom, Lőcse — <i>Minoritenkirche, Leutschau.</i></p> <p>b) Utazópohár, félgömbös. — <i>Reisebecher, halbkugelförmig.</i> Auctio, Ernzt-Museum, Bp. (Csányi).</p>
1187	Nr. 1142		<p>DF Daniel Finck, M 1721, e. —1750.</p> <p>Gyümölcsescsésze, tükrében gyümölcsköteg. — <i>Fruchtschale, im Spiegel Früchtenbündel.</i> Ráth-Museum, Bp. Expos. „Rákóczi“, 1935: 44.</p>
1188			<p>JS Johannes Szilassy nobilis, M 1729, MC 1747—1782, † 1782. A XVIII. század legkiválóbb zománcfestő ötvöse Magyarországon. „Tűzben pikturált“ vagyis festőzománcos rézlemezekkel díszített munkái messze földön elterjedtek. Életével és műveivel többen foglalkoztak.* Mihalik J., aki szerint a kassai Szilassy György ötvösmesternek volt a fia, felteszi, hogy „atyja hagyományait örökölte művészetében.“ Divald K. szerint „alighanem Selmecbányán sajátította el festett zománcképeinek technikáját.“ Berwaldszky Kálmán megállapítása szerint nemes Szilassy János rozsnói asztalosmesternek volt a fia. 1728-ban elvette Reuther András lőcsei ötvös özvegyének leányát, Katalint. Miután Reuther is már művelte a festőzománctól (l. 1185. sz.),</p>

F. sz. Lf. Nr	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1188			<p>bizonyára Lőcsén, apósánál, ill. annak halála után özvegye által továbbvezetett műhelyében tanulta s maga fejlesztette tovább e technikát. Az 1188. sz. jegyet legkorábbi munkáin használta. — <i>Der hervorragendste Meister der Emailmalerei in Ungarn. Szilassy's Arbeiten, geschmückt mit Plaketten in Maleremail, sind weit verbreitet. Sein Leben u. seine Werke haben mehrere Forscher beschäftigt.* Nach J. Mihalik soll er der Sohn des Kaschauer Goldschmiedes Georg Szilassy gewesen sein u. dessen Kunsttradition geerbt haben. K. Divald meinte, er habe die Technik des Maleremails in Schemnitz erlernt. K. Berwaldsky hat bewiesen, daß er der Sohn d. adeligen Tischlermeisters Johann Sz. in Rosenau war. 1728 heiratete er die Tochter Andreas Reuthers in Leutschau. Da Reuther auch schon das Maleremail ausübte (s. Nr. 1185), wird er diese Technik bei seinem Schwiegervater, bzw. nach dessen Tod in seiner, von der Witwe weitergeführten Werkstatt erlernt haben. Das Zeichen Nr. 1188 kommt auf seinen frühesten Arbeiten vor.</i></p> <p>* Arch. Értesítő 1892—1906. (Radisics J., Papp K., Mihalik J., Kemény L.) — Mihalik József: Kassa város ötvösségének története, Bp., 1900; 92, 93, 104, 301, 324. — Vajdovszky—Divald: Szepesvármegye művészeti emlékei III., Bp., 1907; 81/88. E szakaszban Divald és oldalszám alatt idézem. — <i>In diesem Abschnitt unter Divald u. Seitenzahl zitiert.</i> — Művészet, 1910, 269/70 (Berwaldsky K.)</p>
Nr. 1154		a)	Sugaras úrmutató, festőzománc-plakettekkel. — <i>Strahlenmonstranz m. Plaketten in Maleremail.</i> — Ca 1730. M—H 74,5 Székesegyház, Szepeshely — Kathedrale, Zipser Kapitel.
Nr. 1143		b)	Tömjéntartó. — <i>Weihrauchschiffchen. Barock.</i>
Nr. 1143		c)	Két misekannácska, árkolt testű. — <i>Meßkännchen, gefurcht. Barock.</i> b—c) R. k. pléb. templom, Szepesszombat — <i>Pfarrkirche, Georgenberg.</i>
Nr. 1143		d)	Hasonló kannácskák. — <i>Ähnliche Meßkännchen.</i> Dr. Hirschler Henrik, Bp.
1189		IS	Ugyanannak jegye kb. 1740-től. — <i>Desselben Zeichen von ca 1740 an.</i>
?		a)	Sugaras úrmutató, zománccal, ékkövekkel, talpán az alvó Jesse. — <i>Strahlenmonstranz, m. Email u. Steinen, am Fuß Jesse.</i> „JOHANNES SZILASSY PINXIT, FECIT LEUTSCHOVIAE 1741.“ R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche, Nyársardó.</i> Divald: 84.
—		b)	Sugaras úrmutató, zománccal alakokkal; szára angyal. — <i>Strahlenmonstranz, mit emallierten Gestalten; Schaft: ein Engel.</i> „JOHANNES SZILASSY PINXIT 1742 LEUTSCHOVIAE.“ M—H 80 R. k. pléb. templom, Lőcse — <i>Pfarrkirche, Leutschau.</i> Divald: 84, képpel — <i>Mit Abbildung.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1189	?	c)	Úrmutató. — <i>Monstranz</i> . — „1747.” R. k. pléb. templom, Létánfalva — <i>Pfarrkirche, Lethendorf</i> . Divald: 87.
	?	d—e)	Úrmutató és ciborium. — <i>Monstranz u. Ziborium</i> . — „1750.” R. k. pléb. templom, Mátyásfalva — <i>Pfarrkirche, Matthiasdorf</i> . Divald: 86.
	?	f—i)	Úrmutató, kehely, feszület és réz ereklyetartó. — <i>Monstranz, Kelch, Kruzifix u. messing. Reliquiar</i> . — „1750.” R. k. pléb. templom, Ménhárd — <i>Pfarrkirche, Menhardsdorf</i> . Divald: 87.
Nr. 1143		j)	Kehely zománcképekkel, köztük: Lőcse égése 1747-ben. — <i>Kelch m. Emailbildern, darunter: Brand v. Leutschau in 1747</i> . — „1751.” R. k. pléb. templom, Lőcse — <i>Pfarrkirche Leutschau</i> . Expos. 1896: 2390. Arch. Ért., 1896: 332 (Mihalik J.). Divald: 82. R ³ 9290/a.
Nr. 1143		k)	Kehely, zománcképes. — <i>Kelch m. Emailbildern</i> . — „1751.” R. k. pléb.-templom, Zsolna — <i>Pfarrkirche, Sillein</i> . Múz. és Kt. Ért. 1912, 242. (Divald.)
	?	l)	Ereklyetartó zománcképekkel. — <i>Reliquienbehälter mit Emailbildern</i> . — „1753.” Szent József-kápolna, Szepesszombat — <i>H. Josefkapelle, Georgenberg</i> . Divald: 87.
	?	m—o)	Kehely, ciborium és feszület zománcképekkel, virágokkal és kövekkel. — <i>Kelch, Ziborium u. Kruzifix m. Bildern, emaillierten Blumen u. Steinen</i> . — „1754.” R. k. pléb. templom, Kisszeben — <i>Pfarrkirche, Zeben</i> . Arch. Értesítő, 1903, 206/215 (Papp K.), képekkel — <i>Mit Abbildungen</i> .
	?	p)	Kehely, zománcképes. — <i>Kelch m. Emailbildern</i> . „1755.” R. k. pléb. templom, Stósz — <i>Pfarrkirche, Stoss</i> .
—		q)	Kehely 6 zománcképpel. — <i>Kelch m. 6 Emailbildern</i> . — „1756.” Ferencszárda, Rozsnyó — <i>Franziskanerkirche, Rosenau</i> .
	?	r)	Úrmutató zománcképekkel. — <i>Monstranz m. Emailbildern</i> . — „... ANNO 1757. PARAVIT JOAN. SZILASSY LEUTSCHOVIAE.” R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche, Tolcsva</i> . Arch. Ért. 1906, 290 (Kemény L.) Múz. és Könyvt. Értesítő 1911, 10 (Visegrádi J.).
Nr. 1143		s)	Feszület zománcképekkel. — <i>Kruzifix m. Emailbildern</i> . „FECIT JOANNES SZILASSY 1758.” M—H 45 Jakab-templom, Lőcse — <i>Jakobskirche, Leutschau</i> . Divald: 87, képpel — <i>Mit Abbildung</i> .
—		t)	Úrmutató zománcozott medaillonokkal, alakokkal és virágokkal. — <i>Monstranz m. email. Medaillons, Gestalten u. Blumen</i> . — „FECIT JOANNES SZILASSY LEUTSCHOVIAE 1758.” Minoritatemplom, Lőcse — <i>Minoritenkirche, Leutschau</i> . Divald: 82, képei — <i>Mit Abbildung</i> .

F. sz. Lf. Nr	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1189	?	u)	Kehely három zománcképpel. — <i>Kelch mit drei Emailbildern.</i> — „1758.“ R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Varannó. Arch. Ért., 1906, 290 (Kemény L.).
	?	v—y)	Kehely, ciborium és feszület. — <i>Kelch, Ziborium u. Kruzifix.</i> — „1758.“ R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Felsőtárca. Arch. Ért., 1906, 290 (Kemény L.).
	?	z)	Úrmutató zománcképekkel. — <i>Monstranz mit Emailbildern.</i> — „1758.“ Tulajd. és irodalom mint m—o) — <i>Eigent. u. Literatur wie m—o).</i>
	?	aa—bb)	Kehely és ciborium. — <i>Kelch u. Ziborium.</i> — „1759.“ G. kat. templom — <i>Gr. k. Kirche</i> , Porács. Divald: 85, bb) képével — <i>mit Abbildung von bb).</i>
	?	cc)	Feszület. — <i>Kruzifix.</i> — „1761.“ Tulajd. és irodalom mint u) — <i>Eigent. u. Literatur wie u).</i>
	—	dd)	Kehely képekkel és angyalokkal, hozzá patena. — <i>Kelch m. Bildern u. Engeln, dazu Patene.</i> „FECIT JOANNES SZILASSI LEUTSCHOVIAE ANNO 1763.“ Iparműv. Múzeum. — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp. Expos. 1896: 2391. Czobor—Szalay: M. o. tört. emlékei, II, 316, képpel — <i>Mit Abbild.</i> R ³ 9290/b.
	?	ee)	Kehely zománcképekkel. — <i>Kelch m. Emailbildern.</i> — „1763.“ Székesegyház, Szepeshely — <i>Kathedrale</i> , Zipser Kapitel.
	—	ff)	Kehely zománcképekkel és angyalokkal. — <i>Kelch m. email. Bildern u. Engeln.</i> „... ANNO 1764. FECIT LEUTSCHOVIAE JO: SZ.“ R. k. pléb. templom, Korompa — <i>Pfarrkirche</i> , Krompach. Divald: 85, képpel — <i>Mit Abbild.</i>
	—	gg)	Kehely zománcképekkel. — <i>Kelch m. Emailbildern.</i> „... 1764. FECIT LEUTSCHOVIAE JOANNES SZILASSY.“ Minoritatemplom — <i>Minoritenkirche</i> , Arad.
	?	hh)	Úrmutató zománcképekkel. — <i>Monstranz m. Emailbildern.</i> M—H 97 „... FECIT E. JOANNES SZILASSY 1764. LEUTSCHOVIAE.“ R. k. pléb. templom, Gölnicbánya — <i>Pfarrkirche</i> , Göllnitz. Divald: 84, képpel — <i>Mit Abbild.</i>
	?	ii)	Úrmutató zománcképekkel. — <i>Monstranz m. Emailbildern.</i> „FECIT JOANNES SZILASSY LEUTSCHOVIAE 1767.“ Orsolya-r. templom, Kassa — <i>Ursuliner Kirche</i> , Kaschau. Expos. 1896: 2389. Arch. Ért., 1906, 191 (Kemény L.). R ³ 9290/c.
	?	jj)	Kehely zománcképekkel. — <i>Kelch m. Emailbildern.</i> — „1768.“

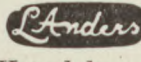

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1189	?	kk)	Hasonló ciborium. — <i>Ähnl. Ziborium</i> . — „1769.“
	?	ll)	Hasonló réz-úrmutató. — <i>Ähnl. Monstranz, Messing</i> . — „1769.“ jj—ll) R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Kluknó. Divald: 86.
	?	mm)	Úrmutató zománcképekkel. — <i>Monstranz m. Emailbildern</i> . „... JOH. SZIL. 1769.“ R. k. pléb. templom, Csütörtökhely — <i>Pfarrkirche, Donnersmark</i> . Arch. Ért., 1906, 291.
	?	nn)	Úrmutató zománcképekkel. — <i>Monstranz m. Emailbildern und ungarischer Signatur</i> . M—H 100 „Készítettett . . . 1770-ik esztendőben Lőcsén lakozó Szilassy János arany és ezüstműves által tiszta megaranyozott ezüsből. Inventálta, az képeket tűzben pikturálta, egészben készítette.“ Dómkincstár, Kassa — <i>Domschatz, Kaschau</i> . Arch. Ért., 1892/448. (Radics J.), rajzzal — <i>Mit Zeichnung</i> . Expos. 1896 : 2492. Czobor—Szalay: M. o. tört. emlékei, II. 315, képpel — <i>Mit Abbild.</i> Arch. Ért., 1904: 275. (Kemény L.). R ³ 9289/f (recte 9290/d).
	?	oo)	Feszület. — <i>Kruzifix</i> . — „1770.“ Tulajd. és irodalom mint ll) — <i>Eigent. u. Literatur wie Nr. ll)</i> .
Nr. 1143		pp)	Kehely. — <i>Kelch</i> . — „1770.“ R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Igló. Divald: 86.
Nr. 1143		rr)	Kehely. — <i>Kelch</i> . — „1770.“ R. k. pléb. templom, Malompatak — <i>Pfarrkirche, Mühlenbach</i> . Divald: 86.
—		ss)	Úrmutató zománcképekkel. — <i>Monstranz mit Emailbildern</i> . „1772 . . . PER ARTIFICEM JOHANNEM SZILASSY.“ Gimn. templom, Lőcse — <i>Gymn. Kirche, Leutschau</i> . Divald: 85, képpel — <i>Mit Abbild.</i>
	?	tt)	Ereklyetartó feszület. — <i>Kruzifix m. Reliquien</i> . — „1772.“ — Mint — <i>wie ll)</i> .
Nr. 1155		uu)	Ékszerartó ládika 29 zománcképpel (allegorikus alakok) és vésett Szirmay-Schmidegg-címerekkel. — <i>Schmuckkasette m. Emailbildern und grav. Wappen</i> . 30 × 18 × 14. Csáky Mihály gróf, Mindszent — <i>Bethendorf</i> . Arch. Ért., 1892/448. Divald: 87.
Nr. 1155		vv)	Kehely 6 zománcképpel. — <i>Kelch m. 6 Emailbildern</i> . — „1773.“ R. k. pléb. templom, Duránd — <i>Pfarrkirche, Durlsdorf</i> .
	?	xx)	Kehely. — <i>Kelch</i> . — „1773.“ Mint — <i>wie Nr. mm)</i> .
Nr. 1157		yy)	Kehely. — <i>Kelch</i> . — „1773.“ R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Vidernik.
—		zz)	Feszület. — <i>Kruzifix</i> . „FECIT J. SZILASSY 1773.“ R. k. pléb. templom, Káposztafalu — <i>Pfarrkirche, Kapsdorf</i> .

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1189	?	α, β, γ)	Űrmutató, kehely és feszület. — <i>Monstranz, Ziborium u. Kelch.</i> — „1773.” R. k. templom, Domány (most Görgön) — <i>Pfarrkirche, Domansdorf (jetzt in Gorg).</i>
	?	δ)	Ciborium. — <i>Ziborium.</i> — „1775.” Székesegyház, Nyitra — <i>Kathedrale, Neutra.</i> Arch. Ért., 1906, 291.
—	—	ϵ)	Kehely patenával. — <i>Kelch m. Patene.</i> — „1777.” Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum, Bp.</i> Magyar Iparművészet, 1904, 60.
—	—	η)	Kehely zománcképekkel. — <i>Kelch mit Emailbildern.</i> „FECIT JOHANNES SZILASSY LEUTSCHOVIAE 1778.” R. k. pléb. templom, Káposztafalva — <i>Pfarrkirche, Kapsdorf.</i>
—	—	θ)	Kehely három képpel. (Egyik új.) — <i>Kelch mit drei Bildern. (Eines ist neu.)</i> — „1781.” Seminarium, Rozsnyó — <i>Rosenau.</i>
	?		Évszám nélküli munkái — <i>Arbeiten ohne Jahreszahl:</i>
	?	ι)	Űrmutató zománcképekkel. — <i>Monstranz m. Emailbildern.</i> R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche, Varannó.</i> Arch. Ért., 1906, 289. Kemény szerint az 1189/a mintájára készült — <i>L. Kemény sagt, sie sei nach dem Muster von Nr. 1189 a verfertigt.</i>
Nr. 1143		κ)	Kehely képek nélkül, barokk. — <i>Kelch ohne Bilder, barock.</i> R. k. templom, Dénesfalva — <i>R. k. Kirche, Densdorf.</i>
Nr. 1143		λ)	Kehely zománcképekkel. — <i>Kelch m. Emailbildern.</i> R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche, Eperjes.</i>
Nr. 1143		μ)	Feszület zománcképekkel. — <i>Kruzifix m. Emailbildern.</i> Ev. egyház — <i>Ev. Kirche, Eperjes.</i>
Nr. 1155		ν)	Ereklyetartó, zománképes. — <i>Reliquienbehälter mit Emailbildern.</i> R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche, Rimaszombat.</i>
—	—	ξ)	Feszület zománcképekkel. — <i>Kruzifix m. Emailbildern.</i> Minoritatemplom — <i>Minoritenkirche, Arad.</i>
—	—	\omicron)	Kehely zománcképekkel. — <i>Kelch m. Emailbildern.</i> Premontrei templom, Kassa — <i>Praemonstratenserkerche, Kaschau.</i> Arch. Ért., 1895, 448 (Mihalik J.). Expos. 1913: 20.
	?	π)	Űrmutató. — <i>Monstranz.</i> Domonkos-templom, Kassa — <i>Dominikanerkirche, Kaschau.</i> Arch. Ért., 1895/448.
	?	ρ)	Ciborium. — <i>Ziborium.</i> R. k. pléb. templom, Landok — <i>Pfarrkirche, Landeck.</i> Divald: 86.
	?	σ, τ, υ)	Kelyhek. — <i>Kelche.</i> R. k. pléb. templom, Szepesolaszi — <i>Pfarrkirche, Wallendorf.</i> Plébánia és pálostemplom, Késmárk — <i>Pfarr- u. Paulanerkirche, Kesmark.</i> Divald: 86.
	?	φ, χ)	Űrmutatók. — <i>Monstranzen.</i> R. k. pléb. templom, Ruszkinóc és Lukásóc — <i>Pfarrkirche, Rissdorf u. Lukásóc.</i> Arch. Ért., 1906, 292 (Kemény L.).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1190		EMH	Eusebius Michaël Haendel, M 1733, e. —1756.
Nr. 1143	a)		Kehely, hatkaréjos talppal, körtenodusszal, a kuppán vésett Radvánszky-Spielenberg-címerekkel. — <i>Kelch m. Sechspaßfuß, Birnennodus u. grav. Wappen.</i> — „1736.“ Ev. egyház — Ev. Kirche, Toporc.
Nr. 1156	b)		Árkolt testű pohár. — <i>Becher, m. gefurchtem Körper.</i> Magántulajdon — Privatbesitz, Bp. Expos. 1918. M—H 13
1191		EMH	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
Nr. 1143			Szabócéh behívótáblája. — <i>Einberufungszeichen der Schneiderzunft.</i> Museum, Lőcse — Leutschau (1911. 1919 már nincs — <i>nicht mehr da</i>).
1192		IK	Johannes Kaynaar, * 1717, M 1746, e. —1756. (Finck Dánielnél tanult 1730—1734-ig, amit azért említék, miután a festőzománc művelését ennél tanulhatta. — <i>War Lehrling 1730—1734 bei D. Finck, kann also das Maleremail bei dem gelernt haben.</i>)
Nr. 1158	a)		Két oltári gyertyatartó, korai rokokó, 3 festőzománcos medaillonnal, kettőben címer, a harmadikon J. A. E. L.-ből képzett szimmetrikus monogramm. — <i>Zwei Altarleuchter, frührokoko, mit Medaillons in Maleremail m. Wappen u. Monogramm.</i> Ev. egyház, Lőcse — Ev. Kirche, Leutschau.
Nr. 1143	b)		Két gyertyatartó. — <i>Zwei Leuchter.</i> — Rokoko. Szent-Ivány József, Liptó Szentiván.
Nr. 1143	c)		Kávészkanna és evőeszközök. — <i>Kaffeekanne u. Tafelsilber.</i> Görgey Albert, Toporc.
Nr. 1143	d)		Cápás pohár. — <i>Becher, geperlt.</i> Özv. Ümlauff Antalné, Lőcse — Leutschau.
1193		B	Johannes Bernhardus Liedemann, M 1758, MC 1782 (1758—1762-ig Iglón lakó vidéki mester. — 1758—1762 als Landmeister in Igló wohnhaft.)
Nr. 1142	a)		Kanna. — <i>Kanne.</i> — Rokoko. Bethlenfalvy Béla dr., Bethlenfalva — Betelsdorf.
Nr. 1143	b)		Két kanna csavarodó árkokkal. — <i>2 Kannen m. gewundenen Furchen.</i> Wessely N.-né, Lőcse — Leutschau.
1194		PL	Paulus Lőw junior, * 1724, M 1760.
Nr. 1143	a)		Cukorszóró, bordás testű. — <i>Zuckerstreuer, gerippt.</i> Both Tamásné, Eperjes.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1194	Nr. 1143	b)	Bordás sótartók és evőeszköz. — <i>Salzfäßer, gerippt u. Tafelsilber.</i> Báró Kray István, Csontfalu — <i>Tschentschitz.</i>
1195			Johannes David Haendel, * 1736, M 1760, e. — 1787.
	Nr. 1143	a)	Füles ékszertálca. — <i>Schmuckschalen m. Henkeln.</i> „DER A.(NNA) K.(ATHARINA) S.(TEINACKER) 1787 VER- EHRT VON JO. DAV.(ID) HEN.(DEL) GROSSVAT(ER).“ Özv. Rózsay Emilné, Késmárk. (I. D. H. leszármazója — <i>Nachkommē</i>).
	Nr. 1159	b)	Háromlábú tálca. — <i>Platte auf drei Füßen.</i> Özv. Glósz Kálmánné, Kakaslomnic — <i>Grosslomnitz.</i>
1195 ^A			Jegy nélkül ugyanattól — <i>Ohne Zeichen von demselben:</i> Fedeles kanna. — <i>Deckelkanne.</i> M—H 31 „ANNO 1774. FECIT J. D. HANDEL LEUTSCHOVIAE.“ Ev. egyház, Késmárk — <i>Ev. Kirche, Kesmark.</i> Divald op. cit. 83, kép- pel — <i>Mit Abbild.</i>
1196			Johannes Daniel Szakmáry, M 1761, e. — 1803. (1761 előtt Késmárkon működik. — <i>Vor 1761 in Kesmark tätig.</i>)
	Nr. 1157		Ostyatartó szelence 3 angyalfejes lábon, fedelén kereszt. — <i>Hostienbüchse auf 3 Cherubsköpfen, auf d. Deckel Kreuz.</i> — „1764.“ M—H 15 Ev. egyház, Lőcse — <i>Ev. Kirche, Leutschau.</i>
1197			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 1142	a)	Szelence. — <i>Büchse.</i> — Rokoko. Csekei Varjú Elemérné, Bp.
	Nr. 1143	b)	Cukortartó szelence. — <i>Zuckerbüchse.</i> Mus. Nat. Hung.
	Nr. 1157	c—d)	Füstölő és tömjéntartó. — <i>Weihrauchfaß u. Schiffchen.</i> R. k. pléb. templom, Illésfalva — <i>Pfarrkirche, Sperndorf.</i>
	Nr. 1158	e)	2 gyertyatartó, baluszternyelű. — <i>2 Leuchter m. Balusterschaft.</i> Báró Kray István, Csontfalu — <i>Tschentschitz.</i>
	Nr. 1158	f)	Fanyelű kis kanna. — <i>Kleine Kanne m. Holzstiel.</i> Özv. Glósz Kálmánné, Kakaslomnic — <i>Grosslomnitz.</i>
1198			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 1142	a)	2 gyertyatartó. — <i>2 Leuchter.</i> Özv. Neogrády Lajosné, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
	Nr. 1143	b—c)	2 kanna csavarodó árkokkal. — <i>2 Kannen m. gewundenen Furchen.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe Museum, Bp.</i> (Inv. 13085, 15507).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1199		IK	Josephus Kiray, e. 1780—, MC 1807, † 1823.
	Nr. 1142	a)	Két gyertyatartó nyolcszögű talpon. — <i>Zwei Leuchter auf achteckigen Füßen.</i> Umlauff Antal, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
	Nr. 1142	b)	Tejeskanna három lábon. — <i>Milchkanne auf drei Füßen.</i> Szontágh József, Rozsnyó — <i>Rosenau.</i>
	Nr. 1160	c—d)	Kávéskanna és lábas. — <i>Kaffeekanne u. Kasserolle.</i> Lublóváry Raisz György, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
1200		IK	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 1159	a—b)	Gyertyatartók. — <i>Leuchter.</i> — Empire. a) † Báró Wieland Arturné, Farkasfalva. — b) † Gundelfinger K., Lőcse — <i>Leutschau.</i>
	Nr. 1159	c)	Sótartók négy lábon. — <i>Salzfässer auf vier Füßen.</i> Mortenson Blanka, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
	?	d)	Cukortartó urna. — <i>Urnenförmiger Zuckerbehälter.</i> Entz Béla dr., Pécs — <i>Fünfkirchen (Csányi).</i>
1201		JK	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 1161	a)	Kis tálcá. — <i>Kleine Platte.</i> — „1813.“ R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Toporc.
	Nr. 1144	b)	Késbakok. — <i>Messerbänke.</i> Gundelfinger Kálmán, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
1202		IKo	Johannes Kolbenhayer, e. 1795—.
	Nr. 1161	a)	Kehely. — <i>Kelch.</i> — Louis XVI. — „1795.“ R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Igló.
	Nr. 1161	b)	Síma kehely patenával. — <i>Glatte Kelch m. Patene.</i> R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Vidernik.
	Nr. 1161	c)	Síma pohár. — <i>Glatte Becher.</i> Grieger N., Eperjes.
1203		CU	Carolus Unger, M ca 1796, e. 1801—, MC 1828. (Már 1795-ben jelentkezik felvételre, de még 1796-ban sincs ezüstje a remekre. — <i>Meldet sich schon 1795, hat aber auch in 1796 noch kein Silber für das Meisterstück.</i>)
	Nr. 1142	a)	Kehely baluszterszárral. — <i>Kelch m. Balusterschaft.</i>
	Nr. 1146	b)	Feszület, kései copfstílus. — <i>Kruzifix, Spätzopfstil.</i> a—b) R. k. pléb. templom, Izsákfalva — <i>Pfarrkirche</i> , Eisdorf.
	?	c)	Síma kehely. — <i>Glatte Kelch.</i> Székesegyház, Szepeshely — <i>Kathedrale</i> , Zipser Kapitel.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1204			Johannes Samuel Szakmáry, M ca 1800, e. 1806—, MC 1828.
	Nr. 1162		a) Evőkészlet. — <i>Tafelsilber</i> . — Ca 1800. Báró Kray István, Csontfalva — <i>Tschentschitz</i> .
	—		b) Újítás XVIII. századi kannán. — <i>Renovierung einer Kanne aus dem XVIII. Jahrhundert</i> . — „RENOVATUM PER ME JOANNEM SAMUELEM SZAKMARY AO 1810.“ Ev. egyház, Lőcse — <i>Ev. Kirche, Leutschau</i> .
1205			Jacobus Kalix, e. 1802—1829.
	Nr. 1145		a) Evőkészlet. — <i>Tafelsilber</i> . — Ca 1800—1810. † Özv. Wieland Gyuláné, Lőcse — <i>Leutschau</i> .
	Nr. 1163		b) Pluviale-csat. — <i>Pluvialeschnalle</i> . Museum, Rózsahegy — <i>Rosenberg</i> .
	Nr. 1167		c—d) Borsszóró és ecet-olajtartó. — <i>Pfefferstreuer u. Ölbehälter</i> . c) Özv. Neogrády L.-né; — d) Lublóvári Raisz György, Lőcse — <i>Leutschau</i> .
1206			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 1164		Levesmerő ott, ahol 1205a). — <i>Suppenshöpfer, wie Nr. 1205a</i>).
1207			Ludovicus Anders, * 1797, e. 1821—1844.
	Nr. 1147		Vadászkürt foglalata. — <i>Fassung eines Jägerhorns</i> . Schürger Grete, Kassa — <i>Kaschau</i> .
1208			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 1165		Evőkészlet. — <i>Tafelsilber</i> . Szent-István-Várkony-család, Mecenzéf — <i>Metzenseifen</i> .
1209			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 1165		Kanalak. — <i>Löffel</i> . Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Eperjes.
1210			Ludovicus Amtmann, e. 1824—1828. (1824 előtt Bártfán. — <i>Vor 1824 in Bartfeld</i> .)
	Nr. 1146		Szekrényveretek. — <i>Beschläge eines Schrankes</i> . — Empire. Dr. Kopasz Árpádné, Lőcse — <i>Leutschau</i> .
	Nr. 1148		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Özv. Bartsch Gyuláné, Lőcse — <i>Leutschau</i> .

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1211			Paulus Novak , * 1805, e. 1828—1836. (1840—1841 özvegye vezeti a műhelyt — <i>leitet seine Witwe die Werkstatt.</i>)
	Nr. 1168		a) A korompai úrmutató felsőrésze. — <i>Oberteil der Krompacher Monstranz.</i> — „1830.“ — Lásd — <i>Siehe Nr. 882.</i>
	—		b) Filigrán pitykék. — <i>Filigranknöpfe.</i> Museum, Kassa — <i>Kaschau.</i>
1212			Carolus Aystorfer , * 1808, e. 1836—1848.
	Nr. 1149		Ostyatartó szelence, hengeres testén hosszú hólyagok. — <i>Hostiendose, m. längl. Buckeln am zylindr. Körper.</i> — „1837.“ Ev. egyház, Lőcse — <i>Ev. Kirche, Leutschau.</i> M—H 7,6
1213			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 1166		Sókanálka. — <i>Salzlöffelchen.</i> Wieland Györgyné, Bp.
1214			Josephus Kovatsik , e. 1842—1845.
	Nr. 1151		a) Karkötő gombolyagtartóval. — <i>Armband m. Garnbehälter.</i> Mus. Nat. Hung.
	Nr. 1151		b) Síma pohár. — <i>Glatter Becher.</i> Özv. Loysch Andorné, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
1215			Antonius Umlauff , e. 1842—1867.
	Nr. 1150		Evőkészlet. — <i>Tafelsilber.</i> Özv. Dobai Székely Farkasné, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
1216			Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>
	Nr. 1152		a) Kanálkák 1842-i ezüstpénzből. — <i>Löffelchen aus 1842-er Münzen.</i> Báró Wieland Albertné, Farkasfalu — <i>Farksdorf.</i>
	Nr. 1152		b—c) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> b) Mus. Nat. Hung. — c) Magántulajdon — <i>Privatbesitz, Lőcse.</i>
1217			Alexander Bartsch , * 1814, e. 1842—, † 1885.
	Nr. 1153		a) Sótartók. — <i>Salzfäßer.</i> Mus. Nat. Hung.
	Nr. 1153		b) Teaszűrő. — <i>Teesieb.</i> Mint — <i>wie 1211b).</i>
1218			BARTSCH Ugyanaz. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1153		a) Sarkantyú. — <i>Sporen.</i> Mus. Nat. Hung.
	Nr. 1153		b) Üvegkancsó foglalata. — <i>Fassung eines Glaskruges.</i> Wieland Györgyné, Bp.

LUGOS

LUGOJ.

A vegyes „kézműves céh“ 1844-ben kapta magyarnyelvű szabadalmait.¹ A kézművesek között arany- és ezüstművesek is szerepelnek, de 1828-ban csak egy volt itt.²

Die gemischte Handwerker-Innung erhält 1844 Privilegien in ung. Sprache.¹ Unter den Handwerkern werden auch Gold- und Silberschmiede erwähnt, in 1828 war aber nur einer da.²

¹ Orsz. Levéltár. — *Staatsarchiv, Bp.* (Liber Coehalium 925.) — ² Kapossy J.: M. o. ötvösök a XVIII—XIX. században, Bp., 1934.

MAROSVÁSÁRHELY

TÂRGU MUREŞ.

Az ötvösök 1590 táján nyerték szabadalmaikat, miként az a nagyobb, „kulcsos“ városok tiltakozásából kitűnik.¹ 1632-ben a városi tanács új szabadsomlevelet adott ki részükre, amelyet I. Rákóczi György fejedelem erősített meg.²

E céhszabály 19. pontja szerint: „Az céhnak pedig pecsétin ilyen címer lézen: egy háromtornyú kapuköz, az kapu közt pedig egy ötvösrendű mesterember művelni láttatik az ő rendi szerént; az pecsétcímernek pedig körüllette ez az írás legyen: *Sigillum aurifabrorum MVásárhelyen(sium)*.“ Ilyen alakban ismerjük is a pecsétet.³ Később egy másik céhpecsét került használatba,⁴ amelyben „ötvösrendű“ alak helyett püspök ül a kapuban s a három torony is eltér a régi pecsétbeli toronyok alakjától s a kolozsvári címerben

Die Goldschmiede erhielten ihre Privilegien um 1590, wie das aus dem Protest der größeren, geschlossenen Städte hervorgeht.¹ 1632 erlangten sie vom Stadtmagistrat neue Artikel, die von dem Fürsten Georg Rákóczi I. bekräftigt wurden.²

In diesen Artikeln (§ 19) wird auch die Form des Zunftsiegels vorgeschrieben und zwar soll in diesem ein dreitürmiges Tor abgebildet sein, in dessen Öffnung ein Goldschmied (wörtlich: Handwerker des Goldschmiedstandes, also kein Bischof!) sein Handwerk ausübt. In dieser Form kennen wir auch das Zunftsiegel.³ Später wurde ein Siegel gebraucht,⁴ in dem wir wieder einen Bischof in der Toröffnung arbeiten sehen. Auch in der Form der Türme weicht dieses Siegel von dem älteren ab,

látható, sisaknélküli, ormós tornyok alakját mutatja.

Az ötvöstárgyak bélyegzéséről az 1632-i céhszabály 2. pontja így intézkedik: „*Minden ötvös mesternek tulajdon bélyege legyen, melyet minden ő kézi munkájára, ki félmarchánál többet nyom, reá üssen, ha ki ezt nem cselekszi, egy lath ezüst büntetése.*“

Próbabélyegekről nincs szó a céhszabályban s a XVII. században, itt éppenúgy, mint Erdélyben általában, nem is használtak ilyeneket. Vajjon a XVIII. században a többi városok példája nyomán itt is bevezették-e a használatukat, az még nem egészen bizonyos. Azonban azt hiszem, hogy az erdélyi tárgyon előfordult, 1219. számú próbabélyeget, amelyet az ezredéves kiállítás tárgymutatója a benne levő háromtornyos kapu alapján Wittenbergbe sorozott be,⁵ valamivel több joggal ebbe az erdélyi városba oszthatom be, miután a benne látható sisakos tornyok alakja — a kolozsvári jegyek tornyaitól eltérően — erősen hasonlít az itteni régibb cégpecsétben látható tornyokéhoz.

A XVIII. század végén és a XIX. században csak fémfínomsági jeleket használtak.

denn sie sind denen im Stadtwappen Klausenburgs ähnlich.

Über die Stempelung der Arbeiten verfügt der § 2 der Artikel so, daß jeder Meister sein eigenes Zeichen haben muß, das er auf jede Arbeit über ½ Mark draufschiagen soll; wenn er das versäumt, wird er mit 1 Lot Silber bestraft.

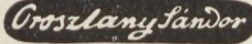
Beschauzeichen sind in den Artikeln nicht erwähnt und wurden auch im XVII. Jh., wie in Siebenbürgen allgemein, nicht gebraucht. Ob im XVIII. Jh. nach dem Beispiel der anderen Städte auch hier Beschauzeichen eingeführt wurden, steht heute noch nicht fest. Doch glaube ich das Zeichen Nr. 1219, das an einer Siebenbürger Arbeit vorgekommen ist und auf Grund des dreitürmigen Tores im Katalog der Millenarausstellung nach Wittenberg verwiesen wurde,⁵ mit mehr Recht in dieser siebenbürgischen Stadt einreihen zu können, da die Form der Türme mit einem Turmhelm, abweichend von den Klausenburger Zeichen, eine starke Ähnlichkeit mit dem hiesigen, älteren Zunftsiegel zeigt.

Gegen Ende d. XVIII. Jh. und im XIX. Jh. wurden nur Feingehaltszeichen gebraucht.

¹ Lásd — *Siehe*: Gyulafehérvár — *Karlsburg*. — ² Szádeczky Lajos: Iparfejlődés és a céhek története, Bp., 1913; II. 115. — ³ Arch. Értesítő 1878, 68 (Deák F.); Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1912, 291 (Köszeghy E.). — ⁴ Ibidem, 1911, 282 (Gyárfás T.). — ⁵ Az ezredéves kiállítás katalógusa, Történelmi csoport: 6494. — R³ 4908.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung	F. sz. Lf.Nr.	Fémfínomsági jel Feingehaltszeichen	Kor Zeit
1219		? Ca 1700	1220		Ca 1830
			1221		Ca 1840—1850

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1222	—		A marosvásárhelyi kovácscéh talpaspohara, trébelt lambrekénnel. — <i>Zunftbecher der Schmiede v. Marosvásárhely, mit getriebenen Lambrequins.</i> — „1637.“ M—H 17 Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe-Museum</i> , Bp. Expos. 1931 : 178.
1223	—		Keresztelőkanna, tojásalakú testtel, kiöntőcsőrrrel, csavaros fejű karcsú nyakkal. — <i>Taufkanne, m. eiförm. Leib, Ausgußrohr u. dünnem Hals m. Schraubendeckel.</i> — „1695.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Marosvásárhely. Expos. 1884. Pulszky—Radisics—Molinier: <i>Chefs-d'oeuvre d'orfèvrerie</i> II. 37, képpel — <i>mit Abbildung.</i>
1224	Nr. 1219		Pohár, aranyozott peremű. — <i>Becher mit vergoldetem Rand.</i> M—H 12,5 Gróf Bánffy Miklós. Expos. 1884 : V, 22; 1896 : 6494 (Wittenberg?). R ³ 4908. Expos. 1931 : 121.
1225	Nr. 1220		Kehely, hosszúkás hólyagokkal, és hozzátartozó patena. — <i>Kelch mit länglichen Buckeln und dazu gehörige Patene.</i> — „1792.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Marosvásárhely.
1226	—		Vésett jegy. — <i>Graviertes Zeichen.</i> A marosvásárhelyi csizmadiacéh pohara. — <i>Zunftbecher der Tschismenmacher in Marosvásárhely.</i> — „1796.“ Mus. Nat. Hung. Erdélyi Múzeum 1899, 402. (Szádeczky L.)
1227	Nr. 1220		A marosvásárhelyi szabócéh pohara. — <i>Zunftbecher d. Schneider in Marosvásárhely.</i> — „1829.“ Mus. Nat. Transilv. Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i>
1228	Nr. 1221		Samuel Darkó, * 1813, M ca 1840. Fogadalmi ajándékok. — <i>Votivgaben.</i> R. k. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Marosvásárhely.
1229	Nr. 1221		Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> Cukorszóró. — <i>Zuckerstreuer.</i> Dersi Biás István, Marosvásárhely.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1230			Alexander (Sándor) Oroszlány, e. 1858.
	Nr. 1221		a) Javítás egy bécsi serlegen. — <i>Reparatur an einem Wiener Pokal.</i> — „1862.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Marosvásárhely.
	—		b) Fogadalmi ajándékok. — <i>Votivgaben.</i> R. k. pléb. templom — Pfarrkirche, Marosvásárhely.
A 1230			Ugyanaz. — Derselbe.
	Nr. 1221		Kehely későbbi felirattal. — <i>Kelch m. spät. Inschrift.</i> „1881.“ R. k. pléb. templom — Pfarrkirche, Marosvásárhely.

MEDGYES

MEDIASCH.

MEDIASCH

Az ötvösök az erdélyi szászok egyetemes gyűlésétől 1561-ben kapják a céhlevelüket, a többi erdélyi szász város ötvöseivel együttesen.¹

Az itteni ötvösökről a XV. századig visszamenően jelentek meg elszórt adatok,² tudtommal azonban erről a céhről összefoglaló ismertetés még nem jelent meg.

A céh pecsétje a XVI., XVII. és XVIII. századból ismeretes.³

Die Goldschmiede erhalten von der „Universitas Saxonum“ 1561 ihren Zunftbrief, zugleich mit d. Goldschmieden der anderen sächsischen Städte.¹

Über hiesige Goldschmiede sind Daten aus den XV—XVIII. Jh. veröffentlicht,² doch wurde meines Wissens nach über die Zunft keine zusammenfassende Schilderung geschrieben.

Das Zunftsiegel ist aus dem XVI., XVII. u. XVIII. Jh. bekannt.³

Próbabélyeg használatának semmi nyoma nincs.

Az alább bemutatott mesterjegyek meghatározásai Roth Viktor művének adataira s csekély részben arra a jegygyűjteményre támaszkodnak, amely

Beschauzeichen wurden scheinbar nicht gebraucht.

Die Identifizierung der hier veröffentlichten Meisterzeichen beruht auf Angaben in dem Werke V. Roths und teilweise auf der Markensammlung aus

Resch Adolf hagyatékából közölt egy dem Nachlasse A. Resch's, wo leider általa összeállított jegysorozatot s die Arbeiten, an welchen sich die amely; sajnos, egy jegyről sem közölte, Marken befinden sollen, nicht mit-hogy milyen tárgyon és hol fordult elő. geteilt sind.

¹ Orsz. Levéltár. — *Staatsarchiv, Bp.* — Kmetty Béla: A magyar ötvösök helyzete a XVI. században, Bp., 1912; 12. — ² *Sächsischer Hausfreund, Kronstadt 1865; 18 (Fr. Müller).* — *Archiv des Vereines für sieb. Landeskunde. Neue Folge III. — Korrespondenzblatt, 1884 (W. S.).* — V. Roth: *Kunstdenkmäler in den sächsischen Kirchen Siebenbürgens. I. Goldschmiedearbeiten, Hermannstadt, 1922. Unter „Roth“ zitiert.* Adolf Resch: *Mărcile de fabrică ale argintarilor sași din Transilvania, in Cronica Numismatică și Archaeologică, 1929.* — ³ Múzeumi és Könyvtári Értesítő, 1911, 288 (Gyárfás T.).

F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1231		Servatius Heltner, MC 1559. (Rosenberg) a) Fedeles kupa, testén három ékítményes szalag. — <i>Deckelkanne, am Körper drei Ornamentbänder.</i> — „1568.“ M—H 18,8 Ev. egyház, Eczel — Ev. Kirche, Hetzeldorf. Roth: 213, 555, Tafel 175, 3. b) Ostyatartó szelence, házalakú. — <i>Hostiendose in Hausform.</i> — „1570.“ Ev. egyház, Medgyes, — Ev. Kirche, Mediasch. Expos. 1885 (Nürnberg) 458. R ³ 8096. Valószínűleg ugyanaz a jegy — <i>Wahrscheinlich dieselbe Marke:</i> c) Pohár, alacsony csonkakúptalpon, felül erősen kihajló széllel. — <i>Becher mit niederem Kegelstumpffuß u. stark ausgeschwungener Schale.</i> „... TATARLAK ... 1609.“ Ev. egyház, Tatárlak — Ev. Kirche, Taterloch. Roth: 184, 449. d) Serleg, kúpos kelyhén vésett reneszánsz ékítmény. — <i>Pokal, an der kegelförm. Schale grav. Renaissanceornament.</i> M—H 16 Ev. egyház, Kisapold — Ev. Kirche, Kleinpold. Roth: 172, 416.
1232		Johannes (Hannes) Gunthardt, e. 1609—. (Roth) Fedeles kupa, reneszánsz-díszű, fedelén lépő oroslán. — <i>Deckelkanne m. Renaissanceornamenten, Deckelfigur: schreitender Löwe.</i> M—H 19 Ev. egyház, Berethalom — Ev. Kirche, Birthelm. Roth: 218, 566, Tafel 182, 1.
1233		Johannes (Hannes) Wintergrün, e. 1636—. (Resch) Ismeretlen tárgy. — <i>Unbekannter Gegenstand.</i> ? A. Resch op. cit. Nr. 230.
1234		Stephanus Gendert, e. 1648 — avagy — oder Stephanus Gresser, e. 1652—, királybíró — <i>Königsrichter</i> 1681. a) Fedeles kanna jelképes alakokkal; fedelén Agnus Dei. (L. 1240. szám.) — <i>Deckelkanne m. alleg. Figuren; Deckelfigur: Agnus Dei (s. Nr. 1240).</i> — „1651.“ Ev. egyház, Medgyes — Ev. Kirche, Mediasch. Roth: 224, 581, Tafel 83.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1234		b) Fedeles kupa, vert virágos. — <i>Deckelkanne m. getr. Blumen.</i> — Ca 1680. Mus. Nat. Hung.
1235		Georgius Hetzelderffer , e. 1652— (Roth) a) Patena. — <i>Patene.</i> — „AD VSVM ECCLAE BOLGATI... 1666.“ Ev. egyház, Bolkács — <i>Ev. Kirche, Bolkatsch. Roth : 247, 694.</i> b) Patena. — <i>Patene.</i> — „1672.“ Ev. egyház, Nagyselyk — <i>Ev. Kirche, Marktschelken. Roth : 261/775. (Georg Hossmann, Hermannstadt, zugeteilt.)</i> c) Kehely, lapos gömbnódusszal. — <i>Kelch m. abgeflachtem Kugelnodus.</i> M—H 22 Ev. egyház, Mihályfalva — <i>Ev. Kirche, Michelsdorf. Roth : 130, 291, Tafel 122.</i>
1236		Johannes Gundhartt , e. 1666. (Roth) Keresztelőmedence, hólyagos. — <i>Taufbecken, gebuckelt.</i> — „1656.“ Ev. egyház, Medgyes — <i>Ev. Kirche, Mediasch. Roth : 235, 605, Tafel 193.</i>
1237		Daniel Schimmert , e. 1666. (Roth) Patena. — <i>Patene.</i> — „1674.“ Ev. egyház, Zsidve — <i>Ev. Kirche, Seiden. Roth : 251, 721.</i>
1238		Michaël Hanius , e. 1672, avagy — <i>oder</i> Michaël Hetzeldorfer , e. 1686. a) Patena. — <i>Patene.</i> — „1686.“ Ev. egyház, Medgyes — <i>Ev. Kirche, Mediasch. Roth : 250, 710.</i> b) Mellboglár. — <i>Heftel.</i> † Gyárfás Tihamér dr., Brassó — <i>Kronstadt.</i>
1239		Daniel Fabri senior , e. 1669, avagy — <i>oder</i> Daniel Fabri junior , e. 1689. a) Talpaspohár. — <i>Kluftbecher.</i> — „1699.“ — XVII. század 2. fele. — 2. H. XVII. Jh. Mus. Nat. Hung. b) Serleg, nyelén 3 fül és 3 szarvasfej, talpán állatok festőzománcban. — <i>Pokal, am Schaft 3 Bügel u. 3 Hirschköpfe, am Fuß Tiere in Maleremail.</i> M—H 29,3 Ev. egyház, Sáros — <i>Ev. Kirche, Scharosch. Roth : 169, 407, Tafel 148.</i>
1240		— I. A. Haner , e. 1735. a) „Agnus Dei“ az 1234a) kanna fedelén — <i>auf d. Deckel d. Kanne Nr. 1234a)</i> „I. A. Haner A. 1735 Agnum Imponit.“ b) Feszület XVII. századi kanna fedelén. — <i>Kruzifix auf d. Deckel einer Kanne d. XVII. Jh.</i> „Ornat. Cruce I. A. Haner. A. 1735.“ a—b) Ev. egyház, Medgyes — <i>Ev. Kirche, Mediasch. Roth : 225, 583, Tafel 180, 3.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1241		Stephanus Mederus , e. 1754. (Roth: „Stephanus Mederus Mediensis.“) (Roth) Patena. — <i>Patene</i> . — „1783.“ Ev. egyház, Nemes — <i>Ev. Kirche, Nimesch. Roth: 250, 713.</i>
1242		Andreas Madjar , e. 1761. (Roth) Ostyatartó szelence, fedelén Jézus és 3 apostol szobrocskája. — <i>Hostien-kästchen, auf d. Deckel Statuetten: Jesus m. 3 Aposteln</i> . — „1769.“ Ev. egyház, Medgyes — <i>Ev. Kirche, Mediasch. Roth: 202, 521.</i>
1243		Michaël Cartmann , e. 1780—1811. (Roth a) Kehely, tojásnódusszal, XVI. Lajos-stílusú. — <i>Kelch mit eiförmigem Nodus, Stil Louis XVI</i> — „1795.“ Ev. egyház, Baromlak — <i>Ev. Kirche, Wurmloch. Roth: 154, 356 — m. Abbild.</i> b) Patena. — <i>Patene</i> . — „1833.“ Ev. egyház, Felsőbajom — <i>Ev. Kirche, Baassen. Roth: 247, 689.</i>

MISKOLC

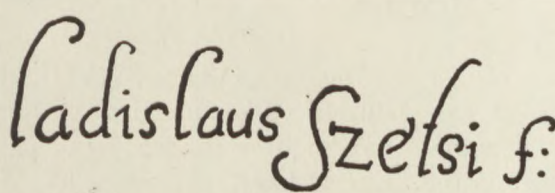

Egyes ötvösmesterek előfordulnak itt a XVI. és XVII. században is,¹ úgy látszik azonban, hogy 1836-ig céhet nem alkottak. 1750 és 1810 között itteni mesterek vidéki mesterekként szerepelnek a rimaszombati ötvöscéh irataiban.² Két metszett lemezkéről, amelyek az Iparművészeti Múzeumban vannak, ismertetőik azt állítják,³ hogy a miskolci ötvöscéh hagyatékából kerültek elő, azonban semmisem bizonyítja, hogy a két lemez készült idején (1775 és 1825) céh állott fenn Miskolcon. 1836-ban az órásokkal, lakatosokkal és puskaművesekkel közösen kaptak magyar céhszabályt az ötvösök is.⁴

1750-ig itteni tárgyakon csak vésett mesternevek fordultak elő.

Einzelne Goldschmiede werden zwar im XVI u. XVII. Jh. erwähnt,¹ doch scheinen sie vor 1836 keine Zunft gebildet zu haben. 1750—1810 sind Goldschmiede von Miskolc (spr: Mischkolz) in der Zunft von Rimaszombat Landmeister.² Von zwei gravierten Plättchen (1775 u. 1825) im Kunstgewerbe Museum wird zwar behauptet,³ daß sie aus dem Nachlaß der Miskolcer Goldschmiedezunft stammen, doch werden für das damalige Bestehen der Zunft keine Beweise angeführt. In 1836 erhalten die Goldschmiede zusammen mit anderen Handwerkern in ung. Sprache ihre Privilegien.⁴

Bis 1750 kamen hier nur gravierte Meisterbezeichnungen vor.

¹ Arch. Értesítő 1893, 329 (Mihalik J.). — ² Mus. Nat. Hung. (Manuscripta). — ³ Magyar Iparművészet 1898, 297 (Szendrei J.); Mihalik S.: A rimaszombati ötvöscéh, Bp. 1919; 44. — ⁴ Országos Levéltár. — Staatsarchiv, Bp. (Liber Coehal. 833).

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1244		Ladislaus Szétsi, e. 1745. (1745-ben perbe- foglák sikkasztás és hamis- pénz verése miatt, mire elszökött. — Wurde 1745 wegen Silberunterschleif u. <i>Geldfälschung angeklagt, worauf er aus der Stadt geflüchtet ist.</i>) Fedeles kanna, fedelén toboz ; teste cápás, talpán vésett mesternév. — <i>Deckelkanne, m. tannenzapfenartigem Deckelknopf ; Leib geperlt, am Fuß Signatur. — „1739.“</i> M—H 39 Ref. egyház — Ref. Kirche, Miskolc. Expos. 1884 : IV, 3, 69, 75; 1896 : 2225. R ³ 9422, (irrtümlich „Szepsi“ genannt).
1245		Franciscus Szombati, M 1750, e. — 1768. (Vidéki mestere a rimaszombati céhnek. — <i>Landmeister in Rimaszombat.</i>) Jegy nélkül — Ohne Zeichen : a) Fedeles kanna, fedelén tulipános gomb ; testén cápás alapon felirat 1750-ből, talpán alábbi vésett mesterjelzés. — <i>Deckelkanne m. tulpen- artigem Deckelknopf ; am geperlten Leib Inschrift aus 1750, am Fuß Signatur : „R. Szombati Ferencz által Misk.“</i> M—H 47 Ref. egyház — Ref. Kirche, Miskolc. Expos. 1884 : IV, 3, 68, 74. Fenti jeggyel és 13-as számmal — Mit obigem Zeichen und 13-er Zahl : b) Füstölő. — <i>Weihrauchfaß.</i> — Rokoko. Görögk. templom — Griechische Kirche, Miskolc.

A további kutatás érdekében két próba-
bélyeget, melyeken egy kar kalászkokat (?)
tart, kísérletkép ide osztok be. Miskolc
címere (jobbában kalászkokat, baljában
szőlőfürtöt tartó hajdu) némi hasonlóságot mutat fel e próbabélyegek ábráival.

Um der weiteren Forschung zu dienen,
reihe ich zwei Beschauzeichen, in denen
ein Arm Ähren (?) hält, hier ein. Das
Wappen von Miskolc (ein Hajduk mit
Ähren in der Rechten) weist eine Ähn-
lichkeit mit diesem Beschauzeichen auf.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1246		{	Nagyon kérdéses, hogy miskolci próbabélyegek-e. 1849
1247			Sehr fraglich, ob Miskolcer Beschauzeichen. 1852
1248			Talán — Vielleicht Samuel Lettner, tanul 1830— Besztercebányán — lernt von 1830 an in Neusohl.
Nr. 1246		a)	Ostyatányér. — <i>Hostienteller.</i> — „1850.“ Ev. egyház, Zólyom — Ev. Kirche, Altsohl
Nr. 1247		b)	Kanál. — <i>Löffel.</i> Mus. Nat. Hung.

MODOR

MODERN

MODRA.

Az az egy-egy mester, akinek neve a XVII. és XVIII. században itt előfordul, vidéki mester volt a nagyszombati céhben.¹ Az a mester, akiről a XIX. századból tudomásom van s aki szintén magában működhetett itt, — mert 1828-ban egy ötvös sincs a városban — olyan próbabélyeget használt, amely a város címerének³ megfelelően osztott pajzsok jobbfelében 4 pólyát, balfelében szőlőtőkét mutat.

Die im XVII. u. XVIII. Jh. hier einzeln vorkommenden Meister waren Landmeister in der Tirnauer Zunft.¹ Ein Meister, der im XIX. Jh. hier tätig war — wahrscheinlich auch allein, denn 1828 ist kein Goldschmied in der Stadt,² — gebraucht ein Beschauzeichen, das dem Stadtwappen³ nachgebildet, im geteilten Schilde rechts vier Balken, links eine Weinrebe aufweist.

¹ Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1917, 76 (Mihalik S.). — ² Kapossy János: M. o. ötvösök a XVIII—XIX. századból, Bp. 1934. — ³ Tagányi Károly: op. cit.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1249			Próbabélyeg 1832-ből. — <i>Beschauzeichen aus 1832.</i>
1250			Michael Schnell, e. 1844—1848. (Wancsek dr. polgármester 1918-i szíves közlése a városi levéltárból. — <i>Gefl. Mitteilung des H. Bürgermeisters Dr. Wancsek aus dem Stadtarchiv.</i>)
	Nr. 1249		Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel.</i> Mus. Nat. Hung.

MÓDOS

JAŠA TOMIČ.

E torontálmegyei mezőváros vegyes céhének 1837-ben nyert magyarnyelvű szabályai* az ezüstműveseket is említik.

Die mit ungarischem Text in 1837 ausgestellten Zunftartikeln dieses Markt fleckens im Komitat Torontál* erwähnen auch Silberschmiede.

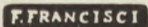
* Orsz. Levéltár — *Staatsarchiv*, Bp. (Liber Coehalium 840/841.)

MOSÓC MOŠOVCE.

Ebben a turócvármegyei helységben mindössze egy mester ismeretes a XIX. század derekáról. Ezt még 1869-ben felveszi a besztercebányai céh vidéki mesternek.* Miután azonban munkáin még a hivatalos fémjelzés bevezetése előtti jelek, még hozzá az egyiken 1856-i évbélyegzővel fordulnak elő, okvetlenül legalább 1856-tól kezdve kellett már működnie.

In diesem Marktflecken (Komitat Turz) ist nur ein Meister um die Mitte d. XIX. Jh. bekannt. Er wird 1869 noch in die Neusohler Zunft als Landmeister aufgenommen.* Da aber seine Arbeiten noch mit Feingehaltszeichen, die vor der amtlichen Punzierung in Gebrauch waren, und einmal sogar mit der Jahrespunze 1856 vorkommen, muß er schon zu dieser Zeit tätig gewesen sein.

* Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1918, 142 (Mihalik S.)

1251		Fémfinomsági jel { Ca 1856 Feingehaltszeichen } —1867	1251 ^A		Évbélyegző Jahrespunze 1856
F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur		
1252		 Franciscus Francisci , M ca 1850(?), e. 1869—1872. (Vidéki mester Besztercebányán. — <i>Landmeister in der Neusohler Zunft.</i>)			
Nr. 1251	a)	Pohár. — <i>Becher.</i> Radvánszky Andorné, Radvány.			
Nr. 1251	b)	Asztalkendőgyűrű. — <i>Serviettenring.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Bp.			
Nr. 1251	c)	Csat. — <i>Schnalle.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe-Museum</i> , Bp.			
Nr. 1251	d)	Filigránmívű kosárka. — <i>Körbchen in Filigranarbeit.</i> Artner Kálmánné, Sopron — <i>Ödenburg.</i>			
1253		 Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>			
Nr. 1251	a)	Filigránmívű csat. — <i>Filigranschnalle.</i> Mus. Nat. Hung.			
?	b)	Kehely. — <i>Kelch.</i> R. k. plébánia templom — <i>Pfarrkirche</i> , Mosóc. Szendrei-Szentiványi: Magyar képzőművészek lexikona, 525.			
Nr. 1251	c)	Filigránpitykék. — <i>Filigranknöpfe.</i> Iparműv. Múz. — <i>Kunstgew. Mus. Bp. Mus.</i> , Besztercebánya — <i>Neusohl.</i>			
1254		 Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i>			
Nr. 1251 +1251A		Filigránmívű karperec gombolyagtartóval. — <i>Armband m.</i> <i>Garnbehälter in Filigranarbeit.</i> — Mint — <i>Wie</i> Nr. 1252d).			

MUNKÁCS

MUKAČEVO.

Néhány jelentéktelen XIX. századi tárgyon olyan próbabélyegeket találtam, amelyeken a beléjük vett M betű ezzel a betűvel kezdődő nevű városokra utal. A helyrajzi csoportosítás szerint a történeti országterület északkeleti részeire esnek. Az ezen a tájon fekvő városok közül Munkács volt az, ahol a helyszínén gyűjtött adataim, amelyek néhány itteni ötvösről szóltak, leginkább megengedték annak feltevését, hogy ezeket az M betűs próbákat az itteni ötvösök (valószínűleg házi próbákként) használták.

Einige unbedeutende Arbeiten aus dem XIX. Jh. tragen ein Beschauzeichen, in dem ein Buchstabe M auf solche Städte hinweist, deren Namen mit M anfangen. Nach örtlicher Gruppierung fallen sie auf den nordöstlichen Teil des Landes. Unter den Städten dieser Gegend war Munkács (spr. Munkatsch) diejenige Stadt, wo die wenigen, an Ort und Stelle gesammelten Daten über Goldschmiede des XIX. Jh. die Voraussetzung bekräftigen, daß dieses Beschauzeichen hier gebraucht worden sei.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung
1255		Ca 1820	1257		1834
1256		1829	1258		Ca 1850
F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meisterzeichen Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur			
1259		J. SCHÖNWA ? J. Schönwald, ca 1820. (Egyelőre még nem igazolható itteni ötvösként. — <i>Vorläufig noch als hiesiger Goldschmied nicht nachgewiesen.</i>)			
	Nr. 1255	Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> — Ca 1820. Kálniczky Géza, Kassa — <i>Kaschau.</i>			
1260		Esetleg ugyanaz, avagy — <i>Möglicherweise derselbe oder</i> Josephus Sole , XIX. század első fele — <i>1. Hälfte d. XIX. Jh.</i> — (Unokájának, Sole Náthánnak 1903-ig volt több nemzedéken át vezetett műhelye. — <i>Sein Enkelsohn Nathan Sole führte bis 1903 eine Werkstatt, die seit mehreren Generationen in den Händen seiner Familie war.</i>)			
	Nr. 1256	a) Teaszűrő. — <i>Teesieb.</i> Márki Dénesné, Késmárk — <i>Kesmark.</i>			

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1260	Nr. 1257	b) Evőkészlet. — <i>Tafelsilber</i> . Özv. Székely Farkasné, Lőcse — <i>Leutschau</i> .	
1261		 Valószínűleg — <i>Wahrscheinlich</i> J. Brand , ca 1850. (Brand Jakab munkácsi aranyműves 1910-i közlése szerint családjának több nemzedéken át volt műhelye. — <i>Nach 1910-er Mitteilung des Goldarbeiters Jakob Brand, besaß seine Familie durch mehrere Generationen eine Werkstatt.</i>)	
	Nr. 1258	Kanalak. — <i>Löffel</i> . Özv. Várallyayné, Nyiregyháza.	
1262		 (Csányi)	
	Nr. 1258	Kulcstartó m.-tulajdonban. — <i>Schlüsselbehälter in Privatbesitz.</i>	

NAGYBÁNYA

NEUSTADT

BAIA MARE.

E gazdag bányavárosban, amelynek Zsigmond király kora óta pénzverő kamarája is volt s amelyet akkor Asszony-patakának (*Rivulus Dominarum*) neveztek, az ötvösök már a XV. század elején előkelő szerepet játszottak.¹

Egyes ötvösök nevei már a XV. és XVI. századból ismertek.² A céh megalkulása idejéről nincs adatunk, de a XVI. században már fenn kellett állnia, mert 1601-ben már egyezsége lép a nagyváradai céhvel a mestereknek új remeklés nélkül való kölcsönös átvételéről.³

Ebben az időben még 12 mester volt a céhben.⁴ 1715-ben 3, 1732-ben 2 a mesterek száma.⁵

A nagybányai református egyház 1576-i billikomán látható próbabélyegget, keresztbetett bányászéket és kala-

In dieser reichen Bergstadt, die schon seit der Zeit König Sigismunds eine Münzstätte hatte und die in damaligen Urkunden *Rivulus Dominarum* genannt wird, haben die Goldschmiede schon am Anfang des XV. Jh. eine vornehme Rolle gespielt.¹

Etliche Goldschmiedennamen sind schon aus d. XV. u. XVI. Jh. bekannt.² Das Gründungsjahr der Zunft kennen wir nicht, doch muß sie schon im XVI. Jh. bestanden haben, da sie 1601 mit derjenigen von Großwardein ein Abkommen, betreffend das Übernehmen der Meister³ schließt.

Zu dieser Zeit sind noch 12 Meister in der Zunft.⁴ Ihre Zahl sinkt 1715 auf 3, 1732 auf 2.⁵

Als Beschauzeichen wurde von J. Mihalik, auf Grund einer hier aufbewahrten Goldschmiedearbeit aus

[illegible]

NAGYBECSKEREK

VELIKI BEČKEREK.

Ötvösei 1818-ban más kézművesekkel együtt alkotnak céhet s ekkor nyernek úgynevezett „vegyes“ céhük számára levelet.¹

1828-ban csak egy mesterről esik említés, de már 1843-ban négyen írják alá a levelet, amelyet a rimaszombati céhhez intéznek egy ötödik jelentkezése ügyében.³

Kísérletképen ide osztok be két jegyet azon az alapon, hogy az elég ritka összetételű mesterjegyetük itt szereplő mester nevéhez illenek. Igaz, hogy a hozzátartozó próbabélyegben csillagos kapu látszik s ennek a város címeréhez nincs semmi köze, viszont azonban az ez utóbbiban látható csoportos jelenet⁴ teljesen alkalmatlan arra, hogy próbabélyegbe véssék.

Die Goldschmiede erhalten mit anderen Handwerkern zusammen 1818 den Zunftbrief einer „gemischten“ Zunft.¹

1828 wird nur ein Meister erwähnt,² doch 1843 schreiben ihrer vier nach Rimaszombat in der Angelegenheit der Aufnahme eines fünften.³

Die Zeichen, die ich versuchsweise hier einreihe, weil das, in dieser Zusammenstellung seltene Monogramm des Meisterzeichens zum Namen eines hiesigen Meisters trifft, zeigen zwar im Beschauzeichen, von dem Stadtwappen vollends abweichend, ein Tor m. Stern darüber, doch das Stadtwappen mit einem Gruppenbild darin⁴ ist gänzlich ungeeignet, um als Beschauzeichen zu dienen.

¹ Nemzeti Múzeum céhírtái az Országos Levéltárban. — *Zunftschriften des Nat. Museums im Staatsarchiv*, Bp. „Priv. Caeh. pro Magistris Pistorum, Ceroplastarum, etc... et Aurifabrorum in unum coetum coalitis in Oppido Nagy-Beeskerek, comitatui Torontaliensi ingremiato“. — ² Kapossy János: M. o. ötvösök..., Bp. 1934. — ³ Museum, Rimaszombat. — ⁴ Tagányi Károly op. cit.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1270			? Próbabélyeg a XIX. század 1. feléből. ? Beschauzeichen aus der 1. Hälfte d. XIX. Jh.
1271			Martinus Zimmerer, e. 1828—1843.
	Nr. 1270		a) Kis kanna, fedelén tölgylevél. — <i>Kleine Kanne, auf d. Deckel Eichenblatt.</i> † Pekár Imre dr., Bp.
	Nr. 1270		b) Kanalak. — <i>Löffel.</i> — Ca 1830. Mus. Nat. Hung.; magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Nagyikinda.

NAGYENYED

ENYEDEN

AIUD.

Az ötvösök céhlevele 1592-ben kelt.¹ 1601-ben a céhlevél megerősítést nyert.²

Már 1566-ból van azonban olyan adatunk, amely különös dícsérettel emlékszik meg egy ötvösről és művéről.

Der Zunftbrief der Goldschmiede ist von 1592 datiert.¹ 1601 wurde dieser Zunftbrief bekräftigt.²

Schon aus 1566 wird ein besonders geschickter Goldschmied und dessen Werk lobend erwähnt.

1272 Magister Egidius, e. 1566. Mint ötvöst említik, aki ütőszerkezettel bíró órát készített s egy gyémántgyűrűbe foglalt, amely mesteri alkotása feltűnést keltett a János Zsigmond fejedelemtől Szolimán szultánnak küldött ajándékok között.³ — *Als Goldschmied erwähnt, dessen meisterhaft ausgeführte Uhr mit Schlagwerk, in einen Brilliantring gefasst, unter den Geschenken, die der Fürst von Siebenbürgen Johann Sigismund dem Sultan Soliman schickte, Aufsehen erregt hat.*³

¹ Kmetty Béla: A magy.-orsz. ötvösök helyzete a XVI. sz.-ban, Bp. 1912; 12. — ² Országos Levéltár. — *Staatsarchiv*, Bp. — ³ J. Fessler: *Geschichte der Ungern*, Leipzig, 1815—25, VIII, 487, idézi Bagyary Simon: A magyar művelődés a XVI—XVII. században, Esztergom, 1907; 104.

NAGYKÖRÖS

E város ötvöseiről nincs egyéb adatunk csak az, hogy abban az időtájban, amikor a céheket feloszlatták, két mester működött itt.¹ Egy próbabélyeg alapján azonban, amely e város címeréhez² hasonlóan lombos fát tüntet fel, szükségesnek látom, hogy az alábbi tárgyat feltételelesen idesorozzam.

Über Goldschmiede dieser Stadt ist nichts bekannt, außer dem, daß um jene Zeit, da die Zünfte aufgelöst wurden, zwei Meister tätig waren.¹ Ein Beschauzeichen aber, das so, wie das Wappen dieser Stadt,² einen Baum aufweist, veranlasst mich die folgende Arbeit hier einzureihen.

¹ Galgóczy Károly: Pest megye monográfiája, Bp. 1876, III, 249. — ² Tagányi op. cit.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1273		?	Próbabélyeg. — <i>Beschauzeichen</i> . 1817.
1274			Sótartó kerek talpon, két füllel. — <i>Salzfaß auf rundem Fuß, m. zwei Henkeln</i> . — Empire. Motesiczky László, Bp. Expos. 1918.

NAGYSZEBEN

HERMANNSTADT

SIBIU

A nagyszebeni ötvösség történetét Gyárfás Tihamér dr. szándékozott a brassai ötvösségről szóló munkájához hasonló műben feldolgozni, korai halála azonban megakadályozta ebben. Így csak egy értékes dolgozata jelent meg a nagyszebeni ötvösség köréből: a szerencsésen fennmaradt mesterjegytábla ismertetése.¹

A céh alapításának ideje még bizonytalan. Az első ismert céhszabály 1495-ből való.² Viszont már 1493-ban szó esik az ötvösök tornyáról.³ Ez arra mutat, hogy a céhnek már korábban kellett megalakulnia. Későbbi szabályok 1504-⁴, 1539-⁵ és 1561-ből⁶ ismereteseek.

A céh pecsétje a XVI. és XVII. századból ismeretes szakirodalmunkban.⁷

A céh a legnépesebb céhek egyike volt. 1571-ben 33 tagja volt,⁸ 1599 és 1605 közt 60 ötvösről esik szó,⁹ 1657-ben 23-an,¹⁰ 1720-ban 19-en¹¹ vannak a céhben.

Az ötvöstárgyak bélyegzéséről a II. Ulászló király által 1504 január 26-án kiadott szabadalomlevél 2. pontja következőképp intézkedik:

„A modo et deinceps nemo de czeha ipsorum aurifaber habitans in Cibinio quodcumque vas vel opus argenteum . . . possit emittere seu venditioni exponere, nisi prius ipse proprium et privatum aliquod signum, quod quisque pro se et suis successoribus ex nunc debeat ac possit aligere in illud vas vel opus argenteum a se factum incudat et imprimat. Deinde itidem magistro czehe et duobus aliis magistris in arte expertis . . . comprobandum exhibeat ac secundario per eosdem signo communi czehe peri voluntate ad hoc ordinato signare permittat.“

Die Geschichte der Goldschmiedekunst in Hermannstadt hat Dr. Tihamér v. Gyárfás beabsichtigt zu bearbeiten, wurde aber daran durch seinen frühen Tod verhindert. So ist von ihm nur ein Aufsatz über die glücklicherweise erhalten gebliebene bleierne Kontrolltafel der Hermannstädter Goldschmiede erschienen.¹

Es ist ungewiß, wann die Zunft gegründet wurde. Die ersten Artikel sind aus 1495 bekannt.² Doch schon 1493 wird der Turm der Goldschmiede erwähnt,³ also muß die Zunft schon früher entstanden sein. Spätere Privilegien stammen aus 1504,⁴ 1539⁵ und 1561.⁶

Das Zunftsiegel ist aus dem XVI. und aus dem XVII. Jh. bekannt.⁷

Die Zunft war sehr stark bevölkert. In 1571 sind hier 33 Meister,⁸ zwischen 1599 und 1605 werden 60 genannt,⁹ in 1657¹⁰ sind 23, in 1720¹¹ noch 19 in der Zunft.

Über die Stempelung verordnet der 2. § des von König Wladislaus II den 26. I. 1504 herausgegebenen Privileg's¹² Folgendes:

Ebből világosan látható, hogy a XVI. század elején Nagyszebenben az „örökölhető“, tehát nyilván a kőfaragó-jelek mintájára alkotott, úgynevezett családjegy alakú mesterjegyek mellett már valamilyen próbabélyeg is használatos volt. Eddig azonban ilyen bélyeggel ellátott tárgyat, amely Nagyszebenre utalna, nem ismerünk. Ez a próbabélyeg különben is csak rövid ideig lehetett használatban, mert már 1539-ben úgy intézkedik a szászóság egyetemes gyűlésétől kiadott új céhszabály¹³ 5. pontja, hogy minden mester festesse le a céhben az ő saját jelét, mivel minden mester jelének a céhben meg kell lennie.

A „lefestés“ alatt vagy a jel alakjának a céhjegyzőkönyvben való lerajzoltatását avagy magáról a jegyről papírra készült lenyomatot kell értenünk. Ez utóbbira Brassóban látunk példát. Később, Gyárfás szerint¹⁴ 1551 v. 1571-ben, egy ólomtáblába kezdték a mesterjegyeket beütni, amely mai napig is megvan a nagyszebeni Bruckenthal-múzeumban, részben, sajnos, olvashatatlanul válva.¹⁵ Az első harminchárom jegyben, amelyeket e táblába ütöttek, a monogrammok vagy családi jelek mellett a 71-es számot láthatjuk. Ebből azt következtetem, hogy a nagyszebeni ötvösök 1571-ben határozták el, hogy jegyeikben a más városokbeli ötvösök jegyeitől való megkülönböztetés céljából évszámokat fognak alkalmazni. Azért is gondolom, hogy e táblát mindenesetre csak az 1571. évben vették használatba.¹⁶ Az 1571 után a céhbe lépett mesterek a belépésük évének számát vésték be a jegyükbe, de egyesek még később is

Daraus ist deutlich ersichtlich, daß am Anfang d. XVI. Jh. in Hermannstadt neben den „erblichen“ Meisterzeichen, also offenbar sogen. Hausmarken, auch schon ein Beschauzeichen gebräuchlich war. Bisher ist jedoch keine so bezeichnete Arbeit bekannt. Dieses Beschauzeichen konnte aber auch nur eine kurze Zeit in Gebrauch gewesen sein, denn schon in 1539 bestimmt der 5. §. der, von der Universitas Saxonum herausgegebener, Zunftordnung¹³ Folgendes:

„Eÿn ÿkklich Meister soll seÿn eÿgen Czeÿchen ÿn der Czeh abmalen lassen, auff das eÿn ÿkklicher seÿn Czeÿchen ÿn der Czeh habe . . .“

Unter dem „Abmalen“ müssen wir entweder eine Zeichnung in einem Zunftprotokoll oder einen Abschlag auf Papier, wofür auch Kronstadt ein Beispiel bietet, verstehen. Später, nach Gyárfás¹⁴ in 1551 oder 1571, wurde eine bleierne Kontrolltafel in Gebrauch genommen, die heute noch, wenn auch teilweise unleserlich geworden, im Bruckenthal'schen Museum zu Hermannstadt aufbewahrt ist.¹⁵ Die ersten 33, in diese Bleitafel eingeschlagenen Meisterzeichen weisen alle neben den Namensbuchstaben oder Hausmarken die Zahl 71 auf. Darum glaube ich, daß die Hermannstädter in 1571 beschlossen haben, ihre Zeichen durch Beifügen der Jahreszahl von den Zeichen der Goldschmiede anderer Städte unterschiedlich zu machen. So meine ich, daß diese Tafel jedenfalls nur 1571 in Gebrauch genommen wurde.¹⁶ Die nach 1571 in die Zunft aufgenommenen Meister nahmen die, ihrem Eintreten entsprechende

megmaradtak a 71-es szám alkalmazásánál. A XVII. század közepén túl már csak elvétve fordulnak elő évszámok a jegyekben.

A próbabélyegnek használata, amely a városi címer¹⁷ nyomán két keresztbe tett kardot mutat hársleveles csúcsokkal bíró háromszögre helyezetten, csak a XVIII. század második felében volt eddig kimutatható.

A Knies művében¹⁸ nagyszebeni jegyként bemutatott próbabélyegeknél, amelyeket hazai szakirodalmunk is ilyeneként vett át,¹⁹ semmi közülük nincs Nagyszebenhez.²⁰ Lásd a 306. old. jegyzetét.

Zahl in ihr Zeichen, doch manche hielten an der Zahl 71 fest. Von der Mitte des XVII. Jh. an kommen die Zahlen nur mehr vereinzelt vor.

Der Gebrauch eines Beschauzeichens, das dem Stadtwappen¹⁷ nachgebildet zwei gekreuzte Schwerter, die über ein Dreieck mit Lindenblättern an den Spitzen gelegt sind, aufweist, taucht nur in der 2. H. des XVIII. Jh. auf.

Das von K. Knies¹⁸ als Hermannstädter Beschauzeichen veröffentlichte Zeichen, das als solches auch in der ung. Fachliteratur übernommen wurde,¹⁹ hat mit Hermannstadt nichts zu tun.²⁰ S. Seite 306.

¹ Arch. Értesítő 1910, 407—419, (Gyárfás T.). E fejezetben Gy : MT és oldalszám (p. 407—419) vagy az ott közölt jegyek folyószáma (1—134) alatt idézem. — *In diesem Abschnitt wird dieser Aufsatz unter Gy : MT (Meiterzeichentafel) und Seitenzahl (p. 407—419) oder unter Gy und laufende Nummer der dort gebrachten Zeichen (1—134) zitiert.*

² Gy : MT, 408. — ³ Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde, XXIX, 321 (Reissenberger L.). ⁴ Országos Levéltár — Staatsarchiv. Bp. — Kmetty Béla : M. o. ötvösök helyzete ..., 13. — ⁵ Városi levéltár — Stadtarchiv. Gy : MT, 409. — ⁶ Mint — Wie Note Nr. 4. — ⁷ Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1911, 207 (Gyárfás T.). — ⁸ Mesterjegytábla — Kontrolltafel. — ⁹ Mint — Wie Nr. 3, XIV, 408 (Dr. Fr. Teutsch). Arch. Értesítő 1879, 60 (Fabricius K.). — ¹⁰ Mint — Wie Nr. 3, XVII, 284 (K. Albrich). — ¹¹ Arch. Értesítő 1904, 385, (Illésy J.). — ¹² Városi levéltár — Stadtarchiv. Gy : MT, 408. — ¹³ Városi levéltár — Stadtarchiv. Gy : MT, 409. — ¹⁴ Gy : MT, 412. — ¹⁵ Gy : MT, képmelléklet, amelyen a mesterjegytábla negatív képe látható. — *Bildbeilage, an der die Kontrolltafel negativ abgebildet ist.* — ¹⁶ Nürnbergben is csak 1561-ben kelt az ólomtábla használatára vonatkozó rendelkezés. — *Auch in Nürnberg wurde nur 1561 verordnet, die „von allen andern zeichen unterschiedlichen ... puntzel ... in pleiene platen zu stempfen.“* R³ Band III, S. 11. — ¹⁷ Tagányi Károly op. cit. — ¹⁸ Karl Knies : Die Punzierung in Österreich, Wien, 1896 ; 57, Tafel VII, 1—4. — ¹⁹ Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1910, 84 (Mihalik J.). — Ráth György : Az íparművészet könyve, II. 126. — ²⁰ Arch. Értesítő 1912, 148 (Kőszeghy E.)

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Fémfínomsági jel Feingehaltszeichen	Kor Zeit
1275		XVIII. sz. 2. fele 2. H. XVIII. Jh.	1279		Ca 1806	1283		Ca 1756
1276		XVIII. sz. vége Ende XVIII. Jh.	1280		Ca 1820	1284		Ca 1760
1277		Ca 1800	1281		XIX. sz. közepe Mitte XIX. Jh.	1285		Ca 1774
1278			1282			1286		Ca 1800
						1287		
						1288		
						1289		Ca 1820
						1290		Ca 1850

A mesterjegyek meghatározásához Gyárfás dr.-nak előlemlített tanulmányán kívül felhasználtam a nagyszebeni ötvösmestereknek ama névjegyzékét, amelyet a nagyszebeni ötvöscéhnek az ottani szász levéltárban őrzött irományai alapján Bieltz Gyula dr. állított össze és lekötendő szíveséggel bocsátott kéziratban rendelkezésemre. Ez a becses kézirat lényegesen kibővítette Gyárfás dr. adatait.

A mesterjegyek itt abban a sorrendben következnek egymásután, ahogy azok az ellenőrző táblán láthatók. Ott azonban, ahol a tábla jegyei olvashatatlanokká váltak, valószínű nagyszebeni mesterjegyeket illesztettem be és pedig a hozzájuk illő mesterek működési adatainak időrendjében. Azoknál a jegyeknél, amelyeket a tábla nyomán közlök, zárójelek között közlöm a mesternév után a mesterjegytábla oldalát, (előlap *A*, hátlap *B*), a sort és a sorbeli folyószámot, ahol a jegy látható. E mellé odajegyeztem Gy betűvel azt a számot, amely alatt Gyárfás dr. a jegyet közölte.

(Gyárfás dr. azt a jegyet, amelyet a tábla előlapjának szélére, az első jegy elé ütöttek be s amely nyilván egy későbbi mesteré, az első jegynek tekintette s egy XVI. századi mesternek tulajdonította — lásd az 1448. folyószámot —, az olvashatatlan jegyeket pedig nem számozta.)

Ebben a fejezetben a báró Bruckenthal-féle múzeum említésénél annak megjelölését, hogy ez Nagyszebenben van, elhagytam.

Zur Identifizierung der Meisterzeichen benutzte ich außer der vorne schon erwähnten Abhandlung Dr. Gyárfás's das „Namensverzeichnis der Hermannstädter Goldschmiede, zusammengestellt auf Grund der im Archiv der sächsischen Nation in Hermannstadt erliegenden Urkunden der Hermannstädter Goldschmiedezunft“ von Dr. Julius Bieltz, das er mir in Manuscript liebenswürdig zur Verfügung stellte.

Die Meisterzeichen stehen hier in der Reihenfolge, wie sie in die Kontrolltafel eingeschlagen sind. Dazwischen wurden aber dort, wo die Zeichen der Tafel unleserlich geworden sind, vermeintlich hiesige Zeichen eingefügt, und zwar nach der Zeitreihe der Daten über die Meister. Nach dem Meisternamen ist bei solchen Zeichen, die nach der Kontrolltafel abgebildet sind, in Klammern die Seite der Tafel (Vorderseite *A*, Rückseite *B*), die Reihe und die laufende Nummer angegeben. Daneben steht der Buchstabe Gy mit der Zahl, unter der die Marke bei Dr. Gyárfás vorkommt.

(Dr. Gyárfás hat die Marke, die an den Rand der Tafel vor die erste Marke eingeschlagen wurde, die aber einem späteren Meister gehört, für die erste angesehen und einem Meister des XVI. Jh. zugeteilt, s. Nr. 1448, die unleserlichen Zeichen aber nicht numeriert.)

In diesem Abschnitt wurde bei Erwähnung d. Br. Bruckenthal'schen Museums die Angabe dessen, daß es sich in Hermannstadt befindet, weggelassen.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1291		Casparus (Gaspar) Moller, e. 1550—. (A : I,1. Gy : 2.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1292		Antonius (Antoni) Goldschmied, M 1550. (A : I,2. Gy : 3.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1293		Martinus (Marten) Malbrodt, M 1550, e. —1585.) A : I, 3. Gy : 4.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1294		? Valentinus (Felten) Dengel , M 1550, e. —1570. (A : I,4. Gy : 5.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1295		Rochus (Rochel) Stin , M 1551, e. —1577. (A : I,5. Gy : 6.) a) Hólyagos serleg, szárán három delfin. — <i>Buckelpokal, am Stiel drei Delphine.</i> M—H 16,7 Ev. egyház, Nagyvessződ — <i>Ev. Kirche, Zied. Expos. 1913 : 22. Viktor Roth : Kunstdenkmäler aus den sächsischen Kirchen Siebenbürgens, I. Teil: Goldschmiedekunst, Hermannstadt, 1922; 167, 403, Tafel 140, 2. (In diesem Abschnitt unter Roth zitiert.)</i> b) Mellboglár, nyitható középrésszel. — <i>Heftel m. aufklappbarem Mittelstück.</i> Bruckenthal-Museum.
1296		Balthasar (Balthesser) Fleischer , M 1551. (A : I,6. Gy : 7.) a) Mellboglár. (Nagyenvedi lelet.) — <i>Heftel. (Fund v. Nagyenyed.)</i> Mus. Nat. Hung. Arch. Értesítő 1897, 422. b) Mellboglárszerű pluvialekapocs, középrészén „Angyali üdvözlét.” — <i>Heftelartige Pluvialeschließe, am Mittelteil Verkündigung.</i> Keresztény Múzeum, Esztergom — <i>Christl. Museum, Gran.</i>
1297		David Ertler , (A : I,7. Gy : 8.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1298		Gregorius (Greger) Bartiger , M 1553. (A : I,8. Gy : 9.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1299		Mathias (Mathes) Hussar , M 1553, e. —1575. (A : I,9. Gy : 10.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1300		Benedictus (Benedick) von Grossscheuren , M 1553, e. —1573. (A : I,10. Gy : 11.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1301		Simon Hecht , M 1553. (A : I,11. Gy : 12.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1302		Albert Helwig , M 1554, e. —1591. (A : I,12. Gy : 13.) Hatkaréjos mellboglár, csúcsíves jellegű. — <i>Heftel, sechs-paßig, v. gotischer Art.</i> Bruckenthal-Museum.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1303		Simon (Seimen) Tonsch , M 1554, † 1585. (A : I,13. Gy : 14.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i> Gy : 14-nél utalás történik a következő tárgyak hasonló jegyére. Bár valószínűtlennek tartom, hogy ugyane mesterre vonatkozzék, itt közlöm, az 1884. évi kiállítási lajstrom után kiegészítve. — <i>Gy : 14 weist auf die ähnliche Marke der folgenden Arbeiten hin. Obwohl ich bezweifle, daß sie demselben Meister gehöre, sei sie hier, nach dem Katalog 1884 ergänzt, wiedergegeben.</i>
1304		Talán ugyanaz. — <i>Vielleicht derselbe.</i> a) Serleg díszedénynódusszal. — <i>Pokal m. Vasennodus.</i> Collectio Ráth. Expos. 1884 : III, 3, 49, 36. b) Szerpentinkupa foglalat, fedelén koronás, szakállas fő reneszánsz-éktímes keretben. — <i>Fassung einer Kanne aus Serpentin, am Deckel bekrönter, bärtiger Kopf zwischen Renaissanceornamenten.</i> M—H 15,3 Kárász Géza, Bp. Expos. 1884 : III, 3, 40, 10.
1305		Simon Goldschmied , M 1554. (A : I,16. Gy : 15.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1306		Urbanus Weltzer , M 1554, e. —1581. (A : I,17. Gy : 16.) Serleg, kuppáján nagyobb, talpán kisebb hólyagokkal. — <i>Pokal m. größeren Buckeln an der Schale und kleineren am Fuß.</i> M—H 15 Mus. Nat. Hung.
1307		Emericus Gro I , M 1559, e. —1595. (A : I,19. Gy : 17.) Hasonló jeggyel évszám nélkül (talán ugyanaz a mester 1571 előtt?) — <i>Ähnliches Zeichen ohne Jahreszahl (vielleicht derselbe Meister vor 1571?) :</i> Kókuszserleg, füles szárral. — <i>Kokuspokal, am Stengel Bügel.</i> M—H 23 Mus. Nat. Hung.
1308		? Michaël Mair , e. 1560—1588. (Kísérletkép az A : I,20. számú olvashatatlan jegy helyére teszem. — <i>Versuchsweise an der Stelle des unleserlichen Zeichen A : I,20 eingereiht.</i>) Mellboglár, hátlapján nyílalakú tűvel. — <i>Heftel m. pfeilartiger Nadel.</i> Bruckenthal-Museum.
1309		? Johannes (Hans) Kontz , M 1560, e. —1577. (A : I,21. Gy : 19.) Gyárfás dr. az 1311. számot tulajdonítja neki. A jegy elmosódott. — <i>Dr. Gyárfás teilt ihm die zweitnächste Marke zu. Das Zeichen ist undeutlich.</i> Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1310		Stephanus (Steffen) Seler M 1561, e. —1577. (A : I,22. Gy : 18.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1311		? Nem tisztán kivehető jegy, HC vagy HL. Gy : 19 Hans Kontz-nak tulajdonítja. — <i>Nicht ganz deutliche Marke, HC oder HL. Gy : 19 teilt sie Hans Kontz zu.</i> Hasonló jegyű mű nem ismeretes. — <i>Arbeit m. ähnl. Zeichen nicht bekannt.</i>
1312		Antonius Stamp , e. 1561—1571. (A : I,24. Gy : 20.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1313		Thomas Stin I , e. 1563, † 1589. (A:I,25. Gy: 21.) A jegy tárgyon nem fordult elő, ellenben a mestertől hasonló vésett niellós jeggyel ismeretes az alábbi mű. — <i>Das Zeichen ist an Arbeiten nicht vorgekommen, doch vom Meister ist das folgende Werk, mit ähnlicher gravierter u. niellierter Bezeichnung bekannt :</i> Fedeles kanna, lenn szatírféjes, fenn angyalféjes lambrekénnel ; 1603-i és 1665-i feliratokkal. A niellós jegyen kívül a mester fiának későbbi, 1363. számú jegyével. — <i>Deckelkanne, unten Lambrequin m. Satyrköpfen, oben m. Cherubsköpfen ; Inschriften v. 1603 u. 1665. Außer der Niello-Marke des Meisters, auch die Marke seines Sohnes, Nr. 1363 angebracht.</i> — „1583.“ M—H 27 Ref. egyház — Ref. Kirche, Szendrő. Expos. 1884 : IV, 119, 1.
1314		Thomas Kheler , e. 1563, † 1573. (A : I,27. Gy : 22.) Hasonló, de elmosódott jegyű tárgy — <i>Ähnliche, doch verschwommene Marke an :</i> Hólyagos serleg, füles nyéllel. — <i>Buckelpokal m. Bügelnodus.</i> Bruckenthal-Museum.
1315		Valentinus (Velten) Geisbert , e. 1565, † 1581. (A : II, 1. Gy : 23.) Mellboglár, csúcsíves jellegű, hátlapján nyílalakú tű. — <i>Heftel, gotisierend, m. pfeilförmiger Nadel.</i> Bruckenthal-Museum.
1316		Antonius Schuller , e. 1566—1577. (A : II,2. Gy : 24.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1317		Talán ugyanaz 1571 előtt. — <i>Vielleicht derselbe vor 1571.</i> Pohár, pereme alatt vésett virágszalag. — <i>Becher m. grav. Blumenfries unter dem Lippenrande.</i> — XVI. század, későbbi évjelzéssel — XVI. Jh., spätere Datierung : „1720.“ Bruckenthal-Museum.

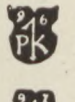
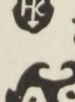

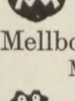
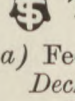
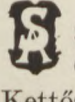

F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1318		Johannes (Hannes) Kirtscher I, e. 1566—, † 1582. (A : II,3. Gy : 25.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1319		Martinus Tenck, e. 1568—1581. (A : II,4. Gy : 26.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1320		Ismeretlen mester családi jegye. — <i>Hausmarke eines unbekannten Meisters.</i> (A : II,5. Gy : 27.) Tekintve, hogy a jegyeket céhbelépésük sorrendjében üthették a mesterek a táblába, leginkább a következők jöhetnének figyelembe — <i>Da die Zeichen scheinbar in der Reihenfolge des Eintretens eingeschlagen sind, kämen am ehesten in Betracht :</i> Martinus Lekes, e. 1568—1570, et David Hess, e. 1569—1575.
1321		Franciscus Goldschmitt, M 1571, † 1573. (A : II,6. Gy : 28.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1322		Thomas May, M 1572, † 1585. (A : II,7. Gy : 29.) Műve ilyen jeggyel nem ismeretes, de a következő jegy szintén az övé lehet. <i>Arbeit mit dieser Marke nicht bekannt, doch die folgende Marke könnte auch demselben Meister gehören.</i>
1323		Talán ugyanaz. — <i>Vielleicht derselbe Meister.</i> Serleg, körtealakú kelyhén hólyagok, baluszterszárán szatírhermäs fülek. — <i>Pokal, der birnförm. Kelch gebuckelt, am Balusterstiel Satyrhermen als Henkel.</i> — Renaissance. M—H 17, 5 Collectio Ipolyi, Keresztény Múzeum, Esztergom — Christl. Museum, Gran.
1324		Stephanus (Steffen) Kirtscher, jegye szerint — <i>nach der Marke :</i> M 1572, e. 1572—, † 1583. (A táblán A : II,7 alatt üres, kerek hely. — <i>An der Tafel ist an der Stelle A : II,7 eine runde, unlesbare Marke.</i>) Mellboglár, zománc nyomóval. — <i>Heftel m. Spuren v. Email.</i> Mus. Nat. Hung.
1325		? (A : II, 9. Gy : 30.) EB-vel kezdődő nevű mester ezidőtájt nem szerepel. — <i>Kein Meister EB ist um diese Zeit bekannt.</i> Ily jegyű mű nem akadt. — <i>Arbeit m. diesem Zeichen nicht vorgekommen.</i>
1326		Martinus (Merten) Fenikh, e. 1574—1577. (Jegye számára itt nincs hely a táblán, inkább az A : I,26. számú olvashatatlan jegy helyén, de előfordulási éve szerint ide kellett soroznom. — <i>An der Tafel ist hier kein Raum für seine Marke, eher an der Stelle der unlesbaren Marke A : I,26 ; doch chronologisch muß er hier eingereiht werden.</i>) Könyvalakú óra aranyozott réztokja, az órás nevével. — <i>Verg. Kupfergehäuse einer Uhr in Buchform. Am Uhrwerk : „MICHAEL WOLFF HERRMANSTADT 1576.“</i> Ráth-Múzeum, Bp.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1327		Johannes (Hanns) Bulkesch, e. 1574, † 1575. (A : II, 10. Gy : 31.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1328		Paulus Brölfft I, M 1574, † 1602. (A : II, 11. Gy : 32.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1329		Petrus Kersten, M 1574, e. — 1597. (A : II, 12. Gy : 33.) a) Céhpohár vésett kőmívesjelvénnnyel. — <i>Zunftbecher m. grav. Maurerzeichen.</i> — „1586.“ Bruckenthal-Museum. b) Athosi fakereszt foglalata. — <i>Fassung eines Holzkreuzes v. Athos.</i> Ugyanott — <i>Daselbst.</i> Roth : 3, 4. Képe — <i>Abbildung: Mitteilungen d. Zentral Commission 1861, 52.</i> c) Serleg lapított gömbnódusszal és trébelt kosárral. — <i>Pokal m. flachem Kugelnodus u. getr. Schalenkorb.</i> — Renaissance. M—H 16,2 Ev. egyház, Gerdály — <i>Ev. Kirche Gürteln.</i> Roth : 168, 405, képpel — <i>m. Abbild.</i>
1330		Johannes (Hannes) Seiller, M 1575, † 1592. (A : II, 13. Gy : 34.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1331		Blasius Lutz, e. 1574, B 1609. (A : II, 14. Gy : 35.) a) Kettős serleg fele, vázaidomú nyelén 3 fül szatírokkal, kelyhén 3 maszkos hólyag. — <i>Hälfte eines Doppelpokals, am vasenförm. Schaft 3 Henkel in Satyrenform, am Kelch 3 Buckel m. Maskarons.</i> M—H 18,5 Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i> b) U. a. serleg másik fele. — <i>Andere Hälfte desselben Pokals.</i> Dr. Hirschler Henrik, Bp. Expos. 1931 : 26, képpel — <i>mit Abbildung.</i> c) Pluviale-csat, hármass mennyezet alatt női szentekkel. — <i>Pluviale-schließe, m. weibl. Heiligenfiguren unter Baldachinen.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe-Museum, Bp.</i>
1332		Lucas Pfeffer, e. 1575—, † 1580. (A : II, 15. Gy : 36.) Mellboglár a nagyenyedi leletből. — <i>Heftel aus d. Fund v. Nagyenyed.</i> Mus. Nat. Hung. Arch. Ért. 1897, 422 (Kövér B.).
1333		Georgius Hener, M 1575, † 1578. (A : II, 16. Gy : 37.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1334		Stephanus (Steffen) Kurtz, e. 1577—1584. (A : II, 17. Gy : 38.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1335		Jacobus Schwartz, e. 1579. (A : II, 18. Gy : —.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>

F. sz. Lf. Nr	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1336		Daniel Bulkescher, e. 1580—1600. (A : II,19. Gy : 39.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1337		Ugyanannak tulajdonítják — <i>Demselden zugeschrieben von : Reisenberger, Roth, Rosenberg.</i> a) Fedeles kanna, reneszánsz keretekben mitológiai alakokkal. — <i>Deckelkanne m. mythol. Gestalten in reness. Kartouchen.</i> — „1589.“ Ev. egyház, Medgyes — Ev. Kirche, Mediasch. Expos. 1885 (Nürnberg): 455. Roth : 225, 582, Tafel 180, 4. R ³ 8082. b) Kettős serleg fele. — <i>Hälfte eines Doppelpokals.</i> — Renaissance. c) Talpaspohár, talpán két szarvas, kutyaival, peremén lambrekén. — <i>Kluftbecher am Fuß Hirsche u. Hund, am Lippenrand Lambrequin.</i> b—c) Iparműv. Múzeum — Kunstgewerbe-Museum, Bp.
1338		Johannes (Hannes) Bloss, e. 1580, † 1585. (A : II,20. Gy : 40.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1339		Daniel Hennig, M 1581, e. —1602. (A : II,21. Gy : 41.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1340		Stephanus (Steffen) Mor, M 1581—1597. (A : II,22. Gy : —.) Elmosódott jegy. Ilyen alakban művön nem fordult elő. — <i>Undeutliche Marke. In dieser Form an Arbeit nicht vorgekommen.</i>
1341		Talán ugyanaz. — <i>Vielleicht derselbe Meister.</i> Pohár, fenekében aranyozott gombon vésett céhjelvénny. — <i>Becher am Grund verg. Knopf m. grav. Zunftabzeichen.</i> — „1588.“ Mus. Nat. Hung.
1342		Talán — <i>Vielleicht Gregorius Gunesch</i> , e. 1597. (Jegye lehetne az A : II,23—25 valamelyike, akkor 1581 és 1585 között lett volna mesterré. — <i>Könnte eine der unlesbaren Marken A : II,23—25 sein, dann wäre er um 1581—1585 Meister geworden.</i>) a) Talpaspohár vésett arabeszkés lambrekénnel. — <i>Kluftbecher m. grav. Arabeskenbehängen.</i> — Ca 1600. M—H 16,5 Bárá Herzog Mór Lipót, Bp. Expos. 1931 : 164. b) Pohár, későbbi talpon. — <i>Becher, m. Fußteil v. 1716.</i> Iparműv. Múzeum — Kunstgewerbe-Museum, Bp.
1343		Johannes (Hans) Hess, M 1585, † 1590. (A : III,1. Gy : 42.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1344		Mauritius (Moritz) Letz , M 1585, e. —1600. (A : III,2. Gy : 43.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1345		Gregorius Berger , M 1585, e. —1588. (A : III,3. Gy : 44.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1346		Andreas (Endris) Geldmintzer , e. 1585—1591. (A : III,4. Gy : —.) a) Céhpohár, peremén vésett arabeszk szalag. — <i>Zunftbecher, am Lippenrand grav. Arabeskenband.</i> — Renaissance. M—H 10,9 Bruckenthal-Museum. b) Serleg, talpán reneszánsz ékítmény, kelyhén kerek bemélyedések. — <i>Pokal, am Fuß Renaissanceornament, an der Schale runde Vertiefungen.</i> — Ca 1600. M—H 13,1 Ev. egyház, Nagyszöllös — <i>Ev. Kirche, Grossalisch. Roth : 171, 411; Tafel 141, 3.</i>
1347		Martinus (Merten) Steinbrecher , e. 1588—1598. (A : III, 5. Gy : 45.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1348		Michaël (Mechel) Letz , e. 1588—1594. (A : III,6. Gy : 46.) a) Római pénzes talpaspohár. — <i>Kluftbecher m. angelöteten röm. Münzen.</i> M—H 25 Gróf Andrassy Manó. Expos. 1884 : IV, 2, 33, 83. Gróf Andrassy Géza Expos. 1931 : 156. b) Mellboglár, közepén Sz. György. — <i>Heftel, in d. Mitte Hl. Georg.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgew. Museum</i> , Bp. Expos. 1931 : 326. c) Hasonló tárgy. — <i>Ähnl. Gegenstand.</i> Emil Sigerus, Nagyszeben — <i>Hermannstadt.</i>
1349		Christianus (Crestell) Ollert , e. 1588—1604. (A : III,7. Gy : 47.) Ilyen jegyű mű nem ismeretes., de hasonló alakú, vésett CO jegy van az alábbi tárgyon. — <i>Arbeit mit dieser Marke nicht bekannt, doch mit ähnlichem, gravierten CO Zeichen ist die folgende Arbeit bezeichnet :</i> Serleg, későbbi tojásnódusszal és vésett lambrekénnel. — <i>Pokal m. späterem eiförm. Nodus u. grav. Lambrequin.</i> — Ca 1600. M—H 12,5 Piarista-Múzeum — <i>Piaristen-Museum</i> , Bp.
1350		Simon Kontz , e. 1589—1598. (A : III, 8. Gy : 48.) a) Verejtékes talpaspohár. — <i>Kluftbecher m. Tränen.</i> M—H 21. Báró Herzog Mór Lipót, Bp. Expos. 1931 : 163.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1350		Hasonló vésett jeggyel — <i>Mit ähnlichem gravierten Zeichen :</i> b) Öv végpántjai, zománccal és ékkövekkel. — <i>Endstücke eines Gürtels, m. Email u. Steinen.</i> — XVI. század — Jh. Gróf Andrassy Manó. Expos. 1884 : III, 6, 122, 4, képpel — <i>mit Abbildung.</i>
1351		? (A : III, 9. Gy : 49.) Gyárfás szerint — <i>Nach Gyárfás :</i> Georgius Sturm, e. 1589—1599. Római érmes talpas pohár. — <i>Kluftbecher mit römischen Münzen.</i> Mus. Nat. Hung.
1352		Petrus Erosem, e. 1588—1600. (A : III, 10. Gy : 50.) Műve nem ismereres. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1353		Martinus (Merten) Augustin, e. 1593—1623, MC 1609. (A : III, 11. Gy : 51. Gyárfás szerint — <i>Nach Gyárfás :</i> Merten Ludescher, e. 1591—1624.?) a) Mellboglár türkizekkel és sodronykúpokkal. — <i>Heftel m. Türkisen u. Drahtkegeln.</i> Mus. Nat. Hung. b) Serleg felsőrésze. — <i>Pokal ohne Fußteil.</i> — Renaissance. — „1629.“ Bruckenthal-Museum. Roth : 172, 414, képpel — <i>mit Abbildung.</i>
1354		Johannes (Hannes) Summer, e. 1592—1601. (A : III, 12. Gy : 52.) Műve nem ismeretes — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1355		Christianus (Crestell) Messner, e. 1592—1606. (A : III, 13. Gy : 53.) Valószínűleg ugyane bélyeggel — <i>Wahrscheinlich mit derselben Marke :</i> Serleg, félgömbös csészével. — <i>Pokal m. halbkugelförm. Schale.</i> — Renaissance. Ev. egyház Nagyludas — <i>Ev. Kirche, Grosslogdes.</i> Roth : 170, 409.
1356		? Gyárfás szerint — <i>Nach Gyárfás :</i> Josephus Goldschmied, M 1593. (A : III, 14. Gy : 54.) Műve nem ismeretes — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1357		Georgius (Gerg) Hermanstedter, M 1593, e. —1600. (A : III, 15. Gy : 55.) a) Mellboglár. XVI. század. — <i>Heftel. XVI. Jh.</i> Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i> b) Talpas pohár lambrekénekekkel. — <i>Kluftbecher m. Lambrequins.</i> — Ca 1600. Gróf Andrassy Géza. Expos. 1931 : 161.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1358		Gregorius (Greger) Binesch, e. 1596—1600. (A : III, 16. Gy : 56.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1359		Paulus Kirtscher, M 1596, † 1609. (A : III, 17. Gy : 57.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1360		Johannes (Hans) Kirtscher II, M 1597, † 1625. (A : III, 18. Gy : 58.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1361		Antonius Schnitzer (Snetzer) II, e. 1598—1633. (A : III, 19. Gy : 59.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1362		Mathias Weltzer, e. 1598. (A : III, 20. Gy : 60.) Mellboglár kövekkel és zománccal. — <i>Heftel m. Steinen u. Email.</i> Museum, Segesvár — <i>Schässburg.</i> Arch. Ért. 1879, 267. (Pulszky K.)
1363		Thomas Stin II, M 1598, e. —1604. (A : III, 21. Gy : 61.) a) Fedeles kanna, hengeres testén gazdag reneszánsz ékítmény. — <i>Deckelkanne, am zylindr. Leib reiches Renaissanceornament.</i> M—H 18 Bruckenthal-Museum. Expos. 1884 : IV, 120, 2. Roth : 219, 569, Tafel 180, 2. b) Talpaspohár, gyermekfejes lambrekénnel. — <i>Kluttbecher, daran Lambrequin u. Kinderköpfe.</i> Báró Radvánszky Béla, Sajóháza. Expos. 1884 : IV, 120, 3. Elmosódott évszámmal a jegyben — <i>Mit verschwommener Jahreszahl im Zeichen :</i> c) Fedeles kupa, prófétaalakokkal. — <i>Deckelkanne m. Propheten.</i> Báró Apor Károly. Expos. 1884 : IV, 2, 43, 132. Ugyane jegy rajta van az 1313. számú tárgyon is. — <i>Dieselbe Marke auch an Nr. 1313 angebracht.</i>
1364		Stephanus (Steffen) Auner, M 1598, e. —1605. (A : III, 22. Gy : 62.) Kettős serleg fele. — <i>Hälfte eines Doppelpokals.</i> M—H 18 Mus. Nat. Hung. A táblán a fenti jegy után következő, olvashatatlan jegy helyére az alábbi két jegy egyike volna illeszthető. — <i>An der Stelle des folgenden Zeichens an der Tafel, das unlesbar ist, könnte eines der hier folgenden zwei Zeichen gesetzt werden :</i>
1365		Daniel Rott, e. 1598—99. Fedeles kupa, kettősfenekű, fülében szívócsővel. — <i>Deckelkanne, m. Doppelboden u. Schlürfrohr im Henkel.</i> M—H 16 Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe-Museum, Bp.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1366		Andreas Kohng , e. 1599. (<i>Archiv d. Vereins für siebenb. Landeskunde</i> , XIV. 2.) (Roth) Fedeles kupa vésett lambrekénnel. — <i>Deckelkanne m. grav. Lambrequin.</i> — „1603.“ M—H 22,5 Ev. egyház, Brullya — <i>Ev. Kirche, Braller. Roth : 213, 553; Tafel 173, 3.</i>
1367		Paulus Wich (Wigt) , M 1599, † 1623. (A : III, 24. Gy : 63.) Művei az alábbi csekély eltérést mutató jeggyel ismertek. — <i>Arbeiten mit der folgenden, ein wenig abweichenden Zeichenvariante bekannt.</i>
1368		a) Kehely , hatkaréjos talppal. — <i>Kelch m. Sechspaßfuß.</i> — „1610.“ Ev. egyház, Monora — <i>Ev. Kirche, Donnersmarkt. Expos. 1913:124. Roth:111, 249.</i> b) Serleg , reneszánsz díszű hengeres szárral. — <i>Pokal, am zylindr. Nodus Renaissanceornament.</i> Ev. egyház, Szerdahely — <i>Ev. Kirche, Reussmarkt. Roth : 183, 448, képpel — mit Abbildung.</i> c) Talpas pohár , fenekében vésett címer. — <i>Kluftbecher, m. grav. Wappen im Boden.</i> Piarista-Múzeum — <i>Piaristen-Museum, Bp.</i>
1369		Christianus (Krestel) Pröffing , M 1601, e. —1604. (A : III, 25. Gy : 64.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1370		Emericus (Emrich) Gro II , e. 1602. (A : IV, 1. Gy : 65.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1371		Georgius (Gerg) Augustin , Gyárfás szerint — <i>nach Gyárfás</i> M 1602, Bieltz szerint — <i>nach Bieltz e. 1593(M?)—1620.</i> (A : IV, 2. Gy : 66.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1372		Johannes (Hannes) Reiphaun , e. 1601, † 1618. (A : IV, 3. Gy : 67.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1373		Andreas Eckhardt , e. 1602. (A : IV, 4. Gy : 68.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1374		Johannes (Hans) Augustin I , e. 1602—1629. (A : IV, 5. Gy : 69.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1375		Simon Emrich , M 1603, e. —1630. (A : IV, 6. Gy : 70.) Talpas pohár , lambrekénnel. — <i>Kluftbecher, m. Lambrequin.</i> Báró Radvánszky Béla, Sajókaza. M—H 17,5

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1376		Georgius (Gerg) Auner, M 1604, † 1615. (A : IV,7. Gy : 71.) Érmes kupa, fedelén Ámor. — <i>Münzenkanne, Deckelfigur : Amor.</i> Ref. egyház — Ref. Kirche, Cégénydánád. Expos. 1934. Magyar Iparművészet 1934, 184 (Mihalik S.), G. Augustinnak tulajdonítja — G. Augustin zugeteilt.
1377		Johannes (Hans) Henssel, M 1604, e. —1632. (A : IV,8. Gy : 72.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1378		Michaël (Mechel) Bausnert, M 1604, e. —1623. (A : IV,9. Gy : 73.) Kehely, áttört kosárral. 1613-i magyar felirattal. — <i>Kelch m. durchbroch. Schalenkorb. Ung. Inschrift aus 1613.</i> Ev. egyház, Hölztövény — Ev. Kirche, Heldsdorf. Expos. 1913 : 156. Roth : 48.
1379		Andreas Fleischer, M 1605, e. —1618. (A : IV,10. Gy : 74.) Fedeles kanna, testén mellképek. — <i>Deckelkanne, am Leib Brustbilder.</i> — „TOLDALAGY MIHALY . . . 1623.“ M—H 29,5 Mus. Nat. Hung. Expos. 1884:IV, 3, 67, 69. (Tulajd. — Eigent.: Gróf Teleki Samu.) Kalauz a M. N. M. régiségtárában, Bp. 1912; 228, képpel — mit Abbildung.
1380		Antonius Bloss, M 1608. (A : IV,11. Gy : 75.) Fedeles kanna, testén gyümölcs és csigák. — <i>Deckelkanne, am Leib Früchte u. Schnecken.</i> M—H 26 Bruckenthal-Museum. Roth : 219, 568.
1381		Johannes (Hans) Hartmann, M 1609, e. —1630. (A : IV,12. Gy : 76.) Talpas pohár. — <i>Kluftbecher.</i> — „1627.“ Piarista-Múzeum — Piaristen-Museum, Bp.
1382		Benedictus (Benig) Wolff, M 1610, e. —1623. (A : IV,13. Gy : 77.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1383		Martinus Hermann I, M 1610, † 1622. (A : IV,14. Gy : 78.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1384		Petrus Schnell I, M 1615, e. —1651. (A : IV,15. Gy : 79.) a) Talpas pohár érmekkel. — <i>Kluftbecher m. Münzen.</i> „1622.“ 20,8 Gróf Andrassy Géza, Bp. Expos. 1931 : 177. b) Talpas pohár. — <i>Kluftbecher.</i> Mus. Nat. Hung.

F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1384		c) Kehely, hatkaréjos XVI. századi talpon. — <i>Kelch m. Sechspaß- fuß aus dem XVI. Jh.</i> Ev. egyház, Felek — <i>Ev. Kirche, Freck.</i> Expos. 1913 : 35. Roth : 109. Valószínűleg u. a. jegy — <i>Wahrscheinlich dasselbe Zeichen :</i> d) Kehely, XVI. századi jellegű. — <i>Kelch in der Art d. XVI. Jh.</i> Ev. egyház, Szászugra — <i>Ev. Kirche, Galt.</i> Roth : 17, képpel — <i>mit Abbildung.</i>
1385		Andreas Wagner, e. 1614. (A : IV,16. Gy : 80.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1386		Thomas Gaudt, M 1614. (A : IV,17. Gy : 81.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1387		Martinus Rürich, e. 1615—1638. (A : IV,18. Gy : 82.) a) Kehely. — <i>Kelch.</i> — Renaissance. Ev. egyház, Baromlak — <i>Ev. Kirche, Wurmloch.</i> Expos. 1913 : 130. b) Mellboglár. — <i>Heftel.</i> Mus. Nat. Hung.
1388		Simon Berwert, M 1615, e. —1625. (A : IV,19. Gy : 83.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1389		Michaël Girtler, M 1617, e. —1633, avagy — oder Mathias (Mattes) Gunterdt, M 1617, † 1636. (A : IV,21. Gy : 84.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1390		Antonius Schmid, e. 1623—1625. (A : IV,22. Gy : 85.) Műve nem ismeretes — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1391		Georgius Renner, M 1626. (A : IV,23. Gy : 86.) Fedeles kanna, korabarokk keretekben angyalokkal. — <i>Deckel- kanne m. Engelsgestalten in frühbarock Kartouchen.</i> — „1636.“ Ev. egyház, Fehéregyház — <i>Ev. Kirche, Leschkirch.</i> Expos. 1885 (Nürnberg): 471. Roth : 224, 580, Tafel 189, 3.
1392		Johannes (Hans) Hochtuffel, e. 1626—1644. (A : IV,24. Gy : 87.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1393		Johannes (Hans) Schwartz I, M 1627, e. —1644. (A : IV,25. Gy : 88.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1394		Caspar Greff, e. 1631—1651. (A : V,1. Gy : 89.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1395		<p>Gregorius Unverzagt, M 1631. (A : V,2. Gy : 90.)</p> <p>Valószínűleg ugyane jeggyel — <i>Wahrscheinlich m. dieser Marke :</i></p> <p>Serleg, magas szárán fülekkel, kuppáján fülkagylódísz. — <i>Pokal, am hohen Stengel Bügel, an d. Kuppa Ohrmuschelornament.</i> — Ca 1650.</p> <p>Ev. egyház, Holczmány — <i>Ev. Kirche, Holzmengen.</i> Roth : 177, 430; Tafel 147, 4. (Roth a jegyet EV alakban közli, de olyan irottalakú E-vel, amelyet a XVII. század közepén nem használnak — <i>Roth bringt die Marke als EV, doch das E in Kursivform, wie es um die Mitte d. XVII. Jh. nicht gebräuchlich ist.</i>)</p>
1396		<p>Johannes (Hans) Schelker, M 1632, e. — 1659. (A : V.,3 Gy : 91.)</p> <p>Fedeles serleg, virágkehely alakú, talpán, kelyhén és fedelén hólyagokkal. — <i>Deckelpokal in Akeleiform, m. Buckeln am Fuß, Kelch u. Deckel.</i> M—H 56,5</p> <p>Gróf Bánffy György, Bp. Expos. 1927 : 55.</p>
1397		<p>Johannes (Hans) Fridericus Benedick, M 1632, e. — 1651. (A : V,4. Gy : 92.)</p> <p>a) Fedeleskupaérmekkel. — <i>Deckelkanne m. Münzen eingelegt.</i> — „1680.“</p> <p>Ev. egyház, Lekence — <i>Ev. Kirche, Lechnitz.</i> Expos. 1885 (Nürnberg) : 475. Roth : 217, 564, Tafel 170, 1. R³ 8084.</p> <p>b) Fedeles kupa, barokk lambrekénnel, fedelén bárány. — <i>Deckelkanne m. barocken Lambrequins, Deckelfigur : Lamm.</i></p> <p>Ev. egyház, Fehéregyháza — <i>Ev. Kirche, Weisskirch.</i> Roth : 212, 551.</p> <p>c) Ékszettálka, nyolckaréjos, közepén Bethlen Gábor mellképe. — <i>Schmuckschale, achtpaßig, m. getr. Brustbild Gabriel Bethlen's.</i></p> <p>Özv. Salamon Gézáné. Expos. 1931 : 233.</p>
1398		<p>Johannes (Hans) Bausnert, M 1631, e. — 1651. (A táblán olvashatatlan — <i>An der Tafel unleserlich.</i> (A : V,5. Gy : —.)</p> <p>Pohár, oldalán török fejek. — <i>Becher m. Türkenköpfen.</i> — „1635.“</p> <p>Bruckenthal-Museum.</p>
1399		<p>Michaël (Mechel) Brölfft, M 1633, e. — 1657. (A : V,6. Gy : 93.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i></p>
1400		<p>Stephanus Weinisch, M 1635, e. — 1648. (A : V,8. Gy : 95.)</p> <p>Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i></p>
1401		<p>Michaël Gunterdt, e. 1636—1659. (A : V,10. Gy : 97.)</p> <p>a) Cápás pohár, címerrel. — <i>Becher, geperlt, m. Wappen.</i> — „1638.“</p> <p>Gróf Andrássy Géza, Bp. Expos. 1931 : 104.</p> <p>b) Hasonló pohár évszám nélkül. — <i>Ähnl. Becher ohne Jahreszahl.</i></p> <p>Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i></p>

F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1401		c) Talpaspohár lambrekénnel. — <i>Kluftbecher m. Lambrequin.</i> Ev. egyház, Beszterce — <i>Ev. Kirche, Bistritz. Roth : 183, 447, képpel — mit Abbildung.</i>
1402	PS	Petrus Schnell II, M 1637, e. —1657. (A : V,7. Gy : 94.) a—b) Mellboglár türkizekkel. — <i>Heftel m. Türkisen.</i> a) Mus. Nat. Hung. b) Keresztény Múzeum, Esztergom — <i>Christ. Mus. Gracu.</i>
1403	PS	Valószínűleg ugyanaz. — <i>Wahrscheinlich derselbe Meister.</i> a) Cápás pohár. — <i>Becher, geperlt.</i> — „1651.“ M—H 10,3 b) Szomszédsági pohár. — <i>Nachbarschaftsbecher.</i> — „1655.“ M—H 17 a—b) Bruckenthal-Museum. c—d) Talpaspoharak. — <i>Kluftbecher.</i> — e) Mellboglár. — <i>Heftel.</i> c—e) Mus. Nat. Hung.
1404	FK	Franciscus Kirtscher, e. 1637—1662. (A : V,11. Gy : 98.) a) Talpaspohár lambrekénnel. — <i>Kluftbecher m. Lambrequin.</i> Mus. Nat. Hung. b—c) Mellboglárak. — <i>Heftel.</i> b) Mus. Nat. Hung. c) Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i>
1405	HA 1637	Johannes (Hannes) Augustin II, e. 1637—1657. (A : V,12. Gy : 99.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1406	FS 11	Franciscus Schuller, M 1637. (A : V,13. Gy : 100.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1407	PR 1637	Paulus Roth, M 1637, e. —1656. (A : V,14. Gy : 101.) a) Fedeles kanna érmekkel. — <i>Deckelkanne m. Münzen.</i> — „1640.“ Sammlung Fidgor, Wien. Expos. 1884 : 63, 61. Pulszky—Radisics: Chefs d'oeuvre d'orfèvrerie..., 128. Kunst und Kunsthandwerk 1911, 386 (M. Rosenberg), képekkel — <i>mit Abbildungen.</i> b) Cápás pohár vésett címerrel. — <i>Becher, geperlt, m. grav. Wappen.</i> Mus. Nat. Hung.
1408	R	Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> Sasalakú edény. — <i>Ziergefäß, einen Adler darstellend.</i> Dr. Friedmann Ignác, Bp. Expos. 1931 : 258.
1409	IS	Johannes Schimmerth, M 1637, e. —1646. (A : V,15. Gy : 102.) Fedeles serleg füles vázanódusszal, fedelén szatír. — <i>Deckelpokal m. Vasennodus, daran Henkel, Deckelfigur : Satyr.</i> M—H 34 Ernst Vilmos, Bp. Expos. 1931 : 36.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
		Itt be kell iktatnom a táblán hiányzó, de idetartozónak látszó két jegyet. — <i>Hier müssen zwei Zeichen eingefügt werden, die an der Tafel fehlen, doch schein- bar hierher gehören :</i>
1410		Franciscus Kleinschelker, M 1638. a) Talpaspohár, kalapos, szárnyas hermákkal. — <i>Kluftbecher, daran beflügelte Hermen m. Hüten.</i> — Ca 1650. Csubry J., Nagyszeben — <i>Hermannstadt.</i> b) Talpaspohár, hermákkal. — <i>Kluftbecher m. Hermen.</i> — Ca 1650. Gróf Bánffy Miklós, Expos. 1931 : 210.
1411		a—d) Szomszédssági poharak. — <i>Nachbarschaftsbecher.</i> — a) „1643.“ — c) „1656.“ d) „1664.“ a—b) Gróf Andrassy Manó. Expos. 1884:V, 18, 19. — c) Bruckenthal-Museum. d) Mus. Nat. Hung. e—f) Mellboglárok. — <i>Heftel.</i> e) Mus. Nat. Hung. f) Mus. Nat. Transilv. Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i>
1412		Paulus Klockner, e. 1641—1645. (A : V,16. Gy : 103, tévesen — <i>irrtümlich Pitter Kreutzer</i> , e. 1625—1640, tulajdonítja — <i>zugeteilt.</i>) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1413		Melchior Hermann, M 1641, † 1682. (A : V,17. Gy : 104.) a) Pohár gyümölcskötegekkel. — <i>Becher m. Obstbehängen.</i> — „1646.“ b) Pohár angyalfejekkel. — <i>Becher m. Engelsköpfen.</i> — „1659.“ a—b) Bruckenthal-Museum. c) Talpaspohár. — <i>Kluftbecher.</i> — „Reispergas 1675.“ Mus. Nat. Hung. d—e) Két menyasszonypohár későbbi feliratokkal. — <i>Zwei Jung- fernbecher m. späteren Inschriften.</i> Bruckenthal-Museum.
1414		Jacobus Schliesser, e. 1641—1671. (A : V,18. Gy : 105.) a) Fedeles kupa, fedelén bárány. — <i>Deckelkanne, Deckelfigur : Lamm.</i> — „1645.“ Ev. egyház, Szászorbo — <i>Ev. Kirche, Urwegen.</i> b) Cápás pohár címerrel. — <i>Becher, geperlt m. Wappen.</i> — „1648.“ Keresztény Múzeum, Esztergom — <i>Christliches Museum, Gran.</i> c) Űrasztali serleg, füles nyéllel. — <i>Pokal m. Bügeln am Schaft.</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Sátorajaujhely.

F. sz Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1414		d) Fedeles kupa vésett gyümölcstálakkal s rajtuk egy-egy madárral. — <i>Deckelkanne m. grav. Fruchtschüsseln u. Vögeln.</i> M—H 18,5 Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe-Museum</i> , Bp. Expos. 1931 : 57. e) Talpaspohár trébelt maszkokkal. — <i>Kluftbecher m. getr. Masken.</i> Dr. Deutsch József, Bp. Expos. 1931 : 187.
1415		Simon Fleischer, M 1643, e. —1663. (A : V,19. Gy : 106.) a) Szomszédási talpaspohár. — <i>Nachbarschafts Kluftbecher.</i> — „1682.“ b) Zászlórúd hegye. — <i>Fahnenstangenspitze.</i> a—b) Bruckenthal-Museum.
1416		Michaël Stampf, M 1643, e. —1657. (A : V,20. Gy : 107.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1417		Johannes Hermann I, M 1646, e. —1662. (A : V,21. Gy : 108.) a) Szomszédási talpaspohár. — <i>Nachbarschafts Kluftbecher.</i> — „1656.“ b) Ugyanaz évszám nélkül. — <i>Dasselbe ohne Jahreszahl.</i> c—d) Mellboglárak. — <i>Heftel.</i> a—d) Bruckenthal-Museum.
1418		Johannes Gräff, M 1644, e. —1649. (A : V,22. Gy : 109.) Mellboglár. — <i>Heftel.</i> Mus. Nat. Hung.
1419		Georgius Aurlich, M 1648, † 1673. (A : V,23. Gy : 110.) a) Fedeles kupa, hatoldalú testén gyümölcs és angyalfejek. — <i>Deckelkanne, am sechsseitigen Leib Obst u. Engelsköpfe.</i> — „1648.“ Gróf Andrassy Manó. Expos. 1884 : IV, 2..., 28. b) Érmes pohár. — <i>Münzbecher.</i> — „1655.“ Gr. Andrassy Manó. Expos. 1884 : IV, 2, 13. Gr Andrassy Géza Expos. 1931:198.
1420		Georgius Schirmer I, M 1648, † 1661. (A : V,24. Gy : 111.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i> A tábla balfele első sorának 16 olvashatatlan jegye helyére ideiktatom kísérletkép a következő 7 jegyet. — <i>An die Stelle der unleserlichen 16 Zeichen in der 1. Reihe an der Rückseite der Kontrolltafel werden die folgenden 7 Zeichen versuchsweise eingereiht.</i>
1421		Johannes Maurer, M 1648. a) Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1663.“ Ev. egyház, Zsiberek — <i>Ev. Kirche, Seiburg.</i> Roth : 118.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1421		<p>b) Fedeles kupa, két angyallal s királynővel, fedelén fekvő szarvas. — <i>Deckelkanne mit zwei Engeln und Königin. Deckelfigur: Hirsch.</i> Özv. Salamon Gézáné. Expos. 1931: 71.</p> <p>c—e) Mellboglárak zománccal. — <i>Heftel m. Email.</i> c) Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i>, Mogyorós. Arch. Ért. 1879, 267 (Pulszky K.). d) Gróf Andrássy Manó. Expos. 1884: II, 157, 15. e) Keresztény Múzeum, Esztergom — <i>Christl. Museum, Gran.</i></p>
1422		<p>Georgius Fernengel, M 1652, e. —1675.</p> <p>Mellboglár, ékkövekkel. — <i>Heftel m. Steinen.</i> Mus. Nat. Hung.</p>
1423		<p>Johannes (Hannes) Schuller II, M 1653, e. —1657.</p> <p>a) Kehely, kosarán bibliai jelenetekkel. — <i>Kelch m. bibl. Szenen am Schalenkorb.</i> — „1662.“ M—H 22 Bruckenthal-Museum. Expos. 1913: 13. Roth: 111.</p> <p>b) Kehely hatkaréjos talppal, áttört kosárral. — <i>Kelch m. Sechspaßfuß u. durchbroch. Schalenkorb.</i> — „1669.“ M—H 35 Ugyanott — <i>Daselbst.</i> Roth: 122, Tafel 113, 4.</p> <p>c—e) Kelyhek a rotuluszokon zománccal. — <i>Kelche m. Email an den Rotuli.</i> c) „1670.“ d) „1674.“ e) „1676.“ Ugyanott — <i>Daselbst.</i> Roth: 122, Tafel c) 115. d) 113, 3. e) 110.</p> <p>f) Kehely, hatkaréjos talppal és áttört kosárral. — <i>Kelch, m. Sechspaßfuß u. durchbroch. Schalenkorb.</i> Ev. egyház, Újegyház — <i>Ev. Kirche, Leschkirch.</i> Expos. 1913: 61, Roth: 124 280, Tafel 119, 1.</p> <p>g) Pohár. — <i>Becher.</i> Bruckenthal-Museum.</p> <p>h) Szerpentinpohár foglalata. — <i>Fassung eines Serpentinbechers.</i> Székely Nemzeti Múzeum — <i>Sekler Nat. Museum, Sepsiszentgyörgy.</i></p>
1424		<p>Georgius Schnell, M 1654, e. —1657.</p> <p>a) Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1686.“ M—H 21,5 Ev. egyház, Szászrégen — <i>Ev. Kirche, Sächsisch-Regen.</i> Roth: 116.</p> <p>b) Szelence, Mikola László címerével. — <i>Dose m. Wappen.</i> — „1686.“</p> <p>c) Fedeles pohár Mikola L. címerével. — <i>Deckelbecher m. Wappen.</i> b—c) Gróf Teleki Domokos. Expos. 1931: b) 264; c) 139.</p> <p>d—g) Talpas poharak. — <i>Kluftbecher.</i> d) Mus. Nat. Hung. e) Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i> f) Báró Radvánszky B., Sajókaza. g) Piarista-Múzeum — <i>Piaristen-Museum, Bp.</i></p> <p>h) Fedeles serleg, füles szárral. — <i>Deckelpokal, am Schaft Bügel.</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Marosvásárhely.</i></p> <p>i) Kehely. — <i>Kelch.</i> Ref. egyház, Harina — <i>Ref. Kirche Mönchs Dorf.</i> Roth: Beiträge, 239.</p>

F. sz Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1425		Daniel Kroner, M 1655, † 1686. Kehely hatkaréjos talppal. — <i>Kelch m. Sechspaßfuß.</i> M—H 27 Ev. egyház, Romosz — <i>Ev. Kirche, Rumes.</i> Expos. 1913 : 137. Roth : 126, 284.
1426		Paulus Schirmer I, M 1656, † 1685. a—b) Két mellboglár. — <i>Zwei Heftel.</i> Mus. Nat. Hung. Hasonló jegy. — <i>Ähnliches Zeichen.</i> c) Fedeles kanna. — <i>Deckelkanne.</i> — „BONVM ECCLESIAE ORBOGENSIS. 1680.“ Ev. egyház, Szászorbó — <i>Ev. Kirche, Urwegen.</i> Roth : 214, 557, Tafel 170, 3.
1427		Georgius Hossmann, M 1661, † 1699. a) Talpaspohár, 3 keretben levéldísszel. — <i>Kluffbecher m. Blätterwerk.</i> Gróf Andrássy Géza, Bp. Expos. 1931 : 192. b) Kehely áttört kosárral. — <i>Kelch m. durchbroch. Schalenkorb.</i> Ev. egyház, Buzd — <i>Ev. Kirche, Busd.</i> Expos. 1913 : 134. Roth : 120.
1428		Georgius Alle (Goldschmied?), e. 1661—1682. (B : I,17. Gy : 112.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1429		Johannes (Hans) Friedrich, M 1664, † 1680. (B : I,18. Gy : 113.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1430		Johannes (Hannes) Schwartz II, e. 1665. (B : I,19. Gy : 114.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1431		Johannes Ongjert I, M 1668, e. —1673. (B : I,20. Gy : 115.) a) Kehely, kosarán festettzománcos virágokkal. — <i>Kelch, m. Blumen in Maleremail am Schalenkorb.</i> — „1673.“ Bruckenthal-Museum. Expos. 1913 : 57. Roth : 132, 298, Tafel 109. b) Pohár. — <i>Becher.</i> — „1677.“ Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Torda. A Néprajzi Oszt. Értesítője, 1912. c) Kehely, áttört kosárral. — <i>Kelch m. durchbroch. Schalenkorb.</i> Bruckenthal-Museum. Expos. 1913 : 82. Roth : 115, 259. d) Érmes pohár. — <i>Münzenbecher.</i> M—H 19,7 Wolfner Gyula, Bp. Expos. 1931 : 174.
1432		Paulus Brölfft II, M 1669, e. —1713. (B : I,21. Gy : 116.) a) Ostyatartó doboz. — <i>Hostiendose.</i> — „1679.“ M—H 11. Ev. egyház, Szerdahely — <i>Ev. Kirche, Reussmarkt.</i> Roth : 195, 486, Tafel 161, 3.

F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1432		b) Ostyatartó doboz. — <i>Hostiendose</i> . M—H 6,2 Ev. egyház, Kereszténysziget — <i>Ev. Kirche. Grossau</i> . Roth : 194, 480, Tafel 162, 1.
1433		Tobias Deutsch, M 1670, e. —1685. (Talán — <i>Vielleicht</i> B : I, 23. A táblán olvashatatlan. — <i>An der Tafel unleserlich</i> . Gy : —). Cápas pohár vésett címerrel. — <i>Becher, geperlt, m. grav. Wappen</i> . Báró Rudnyánszky Gyula. Expos. 1931 : 150.
1434		Martinus Hermann III, M 1671. (B : I, 22. Gy : 117.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt</i> .
1435		Daniel Hossmann I, M 1671, † 1716. (B : I, 24. Gy : 118.) a) Kehely, nagyvirágos kosarú. — <i>Kelch, am Schalenkorb große Blumen</i> . — „1692.“ M—H 26,7 Ev. egyház, Szászveszöd — <i>Ev. Kirche, Wassid</i> . Roth : 127, 286, Tafel 114, 3. b—c) Kávészkanna, bordázott testtel és hólyagos cukortartó; vésett Bánffy-Wesselényi-címerrel. — <i>Gerippte Kaffeekanne u. gebuckelte Zuckerdose m. grav. Wappen</i> . — „1712.“ Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> . Expos. 1931 : 248, 247, XV. tábla — Tafel XV.
1436		Johannes Hermann II, M 1671, e. —1683. (B : I, 25. Gy : 119.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt</i> .
1437		Sebastianus Hann, * 1644 Lőcse — <i>Leutschau</i> , M 1675, MC II 1689, MC I 1694, senator 1700, † 1713. A barokk ötvösművészetnek legjelentősebb képviselője Magyarországon. Lőcséről származott, ahol 1640 körül négy Hann (Haan, Han) nevű család szerepel, de Sebestyénnek sem anyakönyvi adata nem maradt fenn, sem tanulóéveiről nem akad nyom, miután az ötvöscéh ez időből való iratai 1747-ben elégték. 1675-ben Nagyszebenben elvette egy ötvös özvegyét, itt telepedett meg s működött haláláig. Műveit igen gazdag díszítés és erősen kidomborodó alakokkal bíró, bibliai és történeti jelenetek mesteri alkalmazása jellemzi. Műveinek méltatásával és meghatározásával sokan foglalkoztak.* Jegye, amely az ellenőrző tábla hátsó lapján a második sor olvashatatlan 1—14. jegyei közé esik, nem egészen szabályos ellipszisbe foglalt SH betűkből áll s igen csekély eltérésekkel fordul elő. Stílusa azonban mindig felismerhetővé teszi műveit. — <i>Der hervorragendste Vertreter der barocken Goldschmiedekunst in Ungarn. Er stammt aus Leutschau, wo um 1640 vier Familien Hann (Haan, Han) nachweisbar sind, jedoch sind über Sebastian keine Matrikeldaten erhalten, und Aufzeichnungen über seine Lehrzeit fehlen auch, da die Zunftschriften in 1747 verbrannt sind. Im J. 1675 heiratete er in Hermannstadt die Witwe eines Goldschmiedes, wurde dort ansässig und wirkte dort bis zu seinem Tode. Seine Werke sind durch reiche Verzierung und durch meisterhafte Anwendung biblischer oder historischer Szenen mit stark hervortretenden Figuren gekennzeichnet. Mit seinen Werken und mit deren Identifizierung haben sich mehrere</i>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1437		<p><i>Forscher beschäftigt.* Sein Meisterzeichen, das sich unter den unleserlichen Zeichen 1—14 der 2. Reihe an der Rückseite der Kontrolltafel befinden muß, enthält die Lettern SH in nicht ganz regelmäßig ovalem Felde und kommt mit unbedeutenden Abweichungen vor. Sein Stil ermöglicht aber auch abgesehen von den Zeichen die Identifizierung seiner Arbeiten.</i></p> <p>* Alább felsorolom azokat a fontosabb műveket és értekezéseket, amelyekben Hann Sebestyén munkáiról méltatások és ábrázolások találhatók. Munkáinak felsorolásánál csak a kiállítási lajstromokra és M. Rosenberg művére hivatkozom, ahol az irodalom részletes felsorolása található. Csupán a nála nem szereplő munkáknál említem külön az irodalmat. — <i>Untenfolgend werden die wichtigeren Werke und Abhandlungen, in denen Hann's Arbeiten besprochen und reproduziert sind, angeführt. Bei der Aufzählung seiner Arbeiten werden nur die Ausstellungskataloge und Rosenberg zitiert, bei dem die Literatur ausführlich angegeben ist. Nur bei den Arbeiten, die bei ihm nicht erwähnt sind, befinden sich Hinweise auf die Fachliteratur.</i></p> <p>Ludwig Reissenberger: <i>Arbeiten des Hermannst. Goldschmiedes Sebastian Hann</i>, [Hermannstadt, 1884.]</p> <p>Ludwig Reissenberger: <i>Die evang. Pfarrkirche A. B. in Hermannstadt</i>, 1884.</p> <p>Szendrei János: <i>Az 1884. évi ötvösműkiállítás emléke</i>, Bp. 1884.</p> <p>Pulzsky—Radisics: <i>Az ötvösség remekei. — Chefs d'oeuvre d'orfèvrerie. Kirchliche Denkmäler aus Siebenbürgen, Serie I. Neue Ausgabe</i>, Wien, 1887.</p> <p>Czobor—Szalay: <i>Magyarország történeti emlékei</i>, Bp. 1903. — <i>Die hist. Denkmäler Ungarns</i>, Wien, 1903.</p> <p>Emil Sigerus: <i>Sebastian Hann (Im Kalender d. Siebenbürger Volksfreundes, Jahresbericht des Sebastian Hann-Vereins für 1907/8.</i> [1906, 53.]</p> <p>Viktor Roth: <i>Geschichte des deutschen Kunstgewerbes in Siebenbürgen</i>. Strassburg, 1908.</p> <p>Gyárfás Tihamér dr.: <i>A három Hann Sebestyénről</i>. (Erdélyi Múz., XXVII.)</p> <p>Roth Viktor: <i>Franck Bálint epitáfiuma</i>. (Arch. Értesítő, 1911, 107.)</p> <p>Viktor Roth: <i>Kunstdenkmäler in den sächs. Kirchen Siebenbürgens. I. Teil: [Goldschmiedekunst, Hermannstadt, 1922.]</i></p> <p>Karl Csányi: <i>Sebastian Hann (Belvedere, 1924, 149—153.)</i>.</p> <p>L. Sievert: <i>Sebastian Hann. (Mitteilungen aus dem Baron Bruckenthalischen Museum, II : 1932.)</i></p> <p>a) <i>Fedelese kupa bibliai jelenettel. — Deckelkanne m. bibl. Darstellung.</i> — „1682.“ Bruckenthal-Museum. Expos. 1884 : IV, 11, 78, 3. R³ 8085 d.</p> <p>b) <i>Kehely. — Kelch. — „1684.“</i> Bruckenthal-Museum. Expos. 1913 : 40 (erratum: „1648“). R³ 8085 e.</p> <p>c) <i>Fedelese kupa bibliai jelenetekkel. — Deckelkanne m. bibl. Szenen.</i> — „1684.“ Barcsay Kálmán, Déva. Expos. 1884 : IV, 11, 78, 2. R³ 8085 f.</p> <p>d) <i>Fedelese kupa, erények alakjaival. — Deckelkanne m. allegorischen Gestalten — „1684.“</i> Müller Lipót, Bp. Expos. 1927 : 141 a; 1931 : 82.</p> <p>e) <i>Keresztelőmedence. — Taufbecken. — „1685.“</i> Bruckenthal-Museum. Expos. 1885 (Nürnberg): 477; 1897 (Wien): 56. R³ 8085 g.</p> <p>f) <i>Kehely, áttört kosarú. — Kelch m. durchbr. Schalenkorb. „1686.“</i> Ev. egyház, Szerdahely — Ev. Kirche, Reussmarkt. Expos. 1913 : 81.</p> <p>g—h) <i>Gyertyatartók, hármass lábon. — Leuchter m. dreiteiligem Fuß. — „1691.“</i> Bruckenthal-Museum. Expos. 1884 : IV, 77, 1; 1896 : 6336, 6340. R³ 8085 h, i.</p>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1437	i)	Kehely, virágos díszű. — <i>Kelch m. getr. Blumen.</i> — „1692.“ Ev. egyház, Doborka — <i>Ev. Kirche, Drobing.</i> Expos. 1913 : 42. R ³ 8085 k.
	j)	Cápás pohár. — <i>Becher, geperlt.</i> — „1693.“ Báró Herzog Mór Lipót. Expos. 1931 : szám nélkül — <i>nicht numeriert.</i>
	k)	Kehely, virágos díszű. — <i>Kelch, m. getr. Blumen.</i> — „1696.“ Ev. egyház, Szászorobó — <i>Ev. Kirche, Urwegen.</i> R ³ 8085 l.
	l)	Fedeles kupa ókori jelenettel. — <i>Deckelkanne m. antiker Szene.</i> — „1697.“ Mus. Nat. Hung. Expos. 1884 : IV, 11, 79, 6. R ³ 8085 m.
	m)	Fedeles kupa ókori jelenetekkel. — <i>Deckelkanne m. antiken Szenen.</i> — „1697.“ Lüdecke Ernő, Nagyszeben — <i>Hermannstadt.</i> Expos. 1884 : IV, 11, 78, 4. R ³ 8085 n.
	n)	Fémdíszítés Franckensteini Franck Bálint ón-epitáfiumán. — <i>Beschläge am Epitaph des Valentin Franck von Franckenstein.</i> — „1697.“ Bruckenthal-Museum. Arch. Ért. 1911, 107 (Roth V.), képpekkel — <i>m. Abbild.</i>
	o)	Fedeles kupa bibliai jelenetekkel. — <i>Deckelkanne m. bibl. Szenen.</i> — „1(6)99.“ † Baron Karl v. Rothschild, Frankfurt a. M. 1885. R ³ 8055 p.
	p)	Mikola László epitáfiuma, a feszület előtt térdeplő Mikola alakjával. — <i>Epitaph d. Ladislaus v. Mikola, der vor d. Kruzifix knieend abgebildet ist.</i> — „1700.“ M—H 44,5 Főszékesegyh. kincstár, Esztergom — <i>Domschatz, Gran.</i> Expos. 1931 : 266.
	q)	Kehely, áttört kosarú. — <i>Kelch, m. durchbr. Schalenkorb.</i> — „1700.“ Ev. egyház, Rüz — <i>Ev. Kirche, Reussen.</i> Expos. 1913 : 68.
	r)	Füles tálka 3 lábon. — <i>Henkelschale auf 3 Füßen.</i> — „1706.“ Bruckenthal-Museum. Expos. 1884 : IV, 11, 80, 9. R ³ 8085 q.
	s)	Fedeles kupa bibliai jelenetekkel, 1745-i utólagos felirattal. — <i>Deckelkanne m. bibl. Szenen u. späterer Inschrift v. 1745.</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Déva.</i> Expos. 1884 : IV, 11, 79, 7. R ³ 8085 o.
		Évjelzés nélküli művek. Az elsőt Rosenberg 1680 előttre, a két következőt 1680—1684-re teszi. — <i>Arbeiten ohne Datierung. Die erste wird v. Rosenberg vor 1680, die zwei folgenden auf 1680—1684 gesetzt.</i>
	t)	Fedeles kupa ókori alakokkal. — <i>Deckelkanne m. ant. Darstellungen.</i>
	u)	Fedeles serleg vésett dísszel. — <i>Deckelpokal m. Gravierungen.</i> t—u) Freiherr Ludwig v. Rosenfeld, Wien. R ³ 8085 a, b.
	v)	Fedeles serleg, hasonló az előbbihez. — <i>Deckelpokal ähnl. wie 1437 u.</i> Baronin Wilhelmine v. Mylius, Klagenfurt. Expos. 1907 (Wien): 999. R ³ 8085 c.
	w)	Kehely, vert virágos. — <i>Kelch m. getr. Blumen.</i> R. k. pléb. templom, Brassó — <i>Pfarrkirche, Kronstadt.</i> R ³ 8085 cc.
	x)	Kehely áttört kosárral. — <i>Kelch m. durchbr. Schalenkorb.</i> M—H 27 Ev. egyház, Roszsúr — <i>Ev. Kirche, Reussdörfel.</i> Expos. 1913 : 133.

F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1437	y)	Kehely áttört kosárral. — <i>Kelch m. durchbr. Schalenkorb.</i> 19,5 Dr. Deutsch József, Bp. Expos. 1931 : 23.
	z)	Ostyatartó, csészéjében : Utolsó vacsora. — <i>Ziborium, im Innern : Letztes Abendmahl.</i> M—H 21 Bruckenthal-Museum. Expos. 1884 : IV, 11, 80, 10. R ³ 8085 aa.
	aa)	Ostyatartó bibliai jelenettel. — <i>Ziborium m. bibl. Darstellung.</i> Ev. egyház, Nagydisznód — <i>Ev. Kirche, Heltau.</i> R ³ 8085 bb.
	bb)	Fedeles serleg vésett tájjal. — <i>Deckelpokal m. grav. Landschaft.</i> Schiffer Miksa, Bp. Expos. 1931 : 45.
	cc)	Fedeles kupa diadalmenettel és Salamon ítéletével. — <i>Deckelkanne m. Triumphzug u. Salomonsurteil.</i> M—H 20,3 Nagy Lajos, Doboka. Expos. 1884 : IV, 11, 79. 5. R ³ 8085 r.
	dd)	Fedeles kupa hasonló jelenetekkel, fedelén lovas alak. — <i>Deckelkanne m. ähnl. Szenen ; Deckelfigur : Reiter.</i> M—H 27 Ernszt Vilmos, Bp. Expos. 1931 : 81.
	ee)	Fedeles kupa ókori jelenettel. — <i>Deckelkanne m. ant. Darstellung.</i> † F. Spitzer, Paris. (1892.) R ³ 8085 s.
	ff)	Fedeles kupa diadalmenettel. — <i>Deckelkanne m. Triumphzug.</i> Schiffer Miksa, Bp. Expos. 1931 : 79.
	gg)	Fedeles kupa diadalmenettel és Salamon ítéletével, fedelén gyümölcs. — <i>Deckelkanne m. Triumphzug u. Salomonsurteil. Deckelknopf : Frucht.</i> Tószeghy Richárd, Bp. Expos. 1931 : 80.
	hh)	Szarvasalakú asztaldísz, korálaganccsal. — <i>Tischaußatz in Hirschform m. Geweih aus Korallen.</i> M—H 46 Özv. Jósika Samu báróné. Expos. 1927 : 138; 1931 : 265.
	ii)	Bagolyalakú edény. — <i>Ziergefäß in Eulenform.</i> M—H 17,5 Ernszt Vilmos, Bp. Expos. 1931 : 259.
	jj)	Srófos fedelű palack. — <i>Flasche m. Schraubendeckel.</i> M—H 23,4 † Baron K. v. Rothschild, Frankfurt a. M. (1885). R ³ 8085 t.
	kk)	Gyömbértartó, szerpentin testtel. — <i>Ingwerbehälter aus Serpentin.</i> M—H 16,8 Gróf Bánffy György. Expos. 1927 : 145; 1931 : 263.
	ll)	Cápás pohár. — <i>Becher, geperlt.</i> M—H 11,5 Dr. Hirschler Henrik, Bp. Expos. 1931 : 136.
	mm)	Tányér, nyolcszögű. — <i>Teller, achteckig.</i> † Báro Herzog Mór Lipót, Bp. Expos. 1927 : 150.
	nn)	Dísztálka, korálszáron ferdén álló csészéjében Sába királynője. — <i>Prunkschale auf Korallengriff schräg gestellt, m. Königin v. Saba.</i> Gróf Bánffy György. Expos. 1884 : V, 33; 1927 : 232; 1931 : 240. R ³ 8085 y.
	oo)	Ékszer tartó korálszárral és kristálycsészével. — <i>Schmuckschale m. Korallengriff u. Kristallschale.</i> Szabó Józsefné, gr. Haller Fanny. Expos. 1884 : IV, 11, 81, 11. R ³ 8085 x.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1437		<p>pp—ss) Füles tálkák, ellipszis kerülettel. — <i>Henkelschalen, oval.</i> pp) Freih. Ludwig v. Rosenfeld, Wien. R³ 8085 u. qq) <i>Pfälzisches Gewerbe-Museum, Kaiserlautern.</i> R³ 8085 v. rr) Schiffer Miksa, Bp. Expos. 1931 : 238. ss) Bárány Herzog Mór Lipót, Bp. Expos. 1931 : 243.</p> <p>tt) Füles tálka, hatkaréjos. — <i>Henkelschale, sechspassig.</i> Donáth Sándor, Bp. Expos. 1931 : 237.</p> <p>uu) Füles tálka, nyolckaréjos. — <i>Henkelschale, achtpassig.</i> Bárány Herzog Mór Lipót, Bp. Expos. 1931 : 239.</p> <p>vv) Talpas tálka. — <i>Schale auf Fuß.</i> Baronin Wilhelmine v. Mylius, Klagenfurt. R³ 8085 w.</p> <p>ww) Könyvtábla bibliai jelenetekkel. — <i>Buchtafel m. bibl. Szenen.</i> † Ráth Györgyné, Bp. Expos. 1884 : IV, 11, 81, 13. R³ 8085 dd.</p> <p>xx) Dombormű : Sába királynője. — <i>Relief : Königin v. Saba.</i> Gróf Zichy Ferenc. Expos. 1884 : IV, 11, 81, 12. R³ 8085 ee.</p> <p>yy) Kengyel, áttört talppal. — <i>Steigbügel, m. durchbr. Standfläche.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz.</i> Expos. 1931 : 420.</p> <p>zz) Mellboglár zománcsal és kövekkel. — <i>Heftel m. Email u. Steinen.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgew.-Museum,</i> Bp. Expos. 1927 : 153; 1931 : 331.</p> <p>További tárgyak — <i>Weitere Stücke</i> vide : Sievert op. cit. — Néhány tárgy SH jeggyel négyszögű keretben — <i>Einige Stücke mit SH im Rechteck (Hann?) :</i> R³ 8086. — Arch. Értesítő 1900, 253 (Mihalik J.).</p>
1438		<p>Valószínűleg az olvashatatlan B : II, 1—14 valamelyike. — <i>Wahrscheinlich eines der unleserlichen B : II, 1—14.</i></p> <p>a) Talpaspohár kovácsékhjelvénnel. — <i>Kluftbecher m. Schmiedezunftabzeichen.</i> — „1678.“ M—H 14 Gróf Andrássy Géza. Expos. 1931 : 203.</p> <p>b) Talpaspohár, nagyvirágos. — <i>Kluftbecher m. großen Blumen.</i> Bárány Radvánszky Béla, Sajókaza.</p> <p>c) Kehely patenával. — <i>Kelch m. Patene.</i> — „1689.“ M—H 24 Ev. egyház, Szászszentgyörgy — <i>Ev. Kirche, Sankt Georgen.</i> Roth : 117.</p> <p>d) Patena. — <i>Patene.</i> — „1691.“ Ev. egyház, Felsőidecs — <i>Ev. Kirche, Obereidisch.</i> Roth : 263, 791.</p> <p>e—g) Talpaspoharak. — <i>Kluftbecher</i> — Ca 1690—1700. e) Mus. Nat. Hung. f) Bárány Herzog M. Lipót, Bp. Expos. 1931 : 208. g) Gróf Andrássy Géza. Expos. 1931 : 212.</p> <p>h) Ékszer-tálka, nagyvirágos. — <i>Schmuckschale m. großen Blumen.</i> Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i></p>
1439		<p>Georgius Weinholdt I, M 1683, e. — 1709 (B : II, az olvashatatlan 1—14 között, — <i>unter den unleserlichen Zeichen 1—14.</i>)</p> <p>a) Fedeles serleg, szára angyal. — <i>Deckelpokal. Schaft : Cherub.</i> „1694.“ Bruckenthal-Museum. Expos. 1913 : 56. Roth : 193, 478, Tafel 159, 1.</p>

F. sz Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1439		<p>b) Kehely, nóduszán kövekkel. — <i>Kelch m. Steinen am Nodus.</i> — „CALIX ECCLESIAE GERGELYFALVIENSIS. ANNO 1702.“ Ev. egyház, Gergelyfalva — <i>Ev. Kirche, Gergesdorf. Roth: 134, 302, Tafel 125, 1.</i></p> <p>c) Kancsó vésett Apor—Farkas-címerrel. — <i>Kanne m. grav. Wappen.</i> — „1704.“ Mus. Nat. Hung.</p>
1440		<p>Georgius Gaudt, M 1687, † 1719. (B : II, 1—14 között, — unter 1—14.)</p> <p>a) Patena. — <i>Patene.</i> — „1703.“ Ev. egyház, Kisekemező — <i>Ev. Kirche, Kleinprobstdorf. Roth : 249, 706.</i></p> <p>b) Kehely, patenával. — <i>Kelch m. Patene.</i> M—H 28,8 Ev. egyház, Szászújfalva — <i>Ev. Kirche, Neudorf. Roth : 116.</i></p> <p>c) Talpas pohár. — <i>Kluftbecher.</i> — Ca 1700. Műkereskedelem — <i>Kunsthandel, Bp.</i></p>
1441		<p>Talán ugyanaz. — <i>Vielleicht derselbe Meister.</i></p> <p>Mellboglár, közepén üveg. — <i>Heftel, in der Mitte Glas.</i> Glück Frigyes, Bp. Expos. 1931 : 334.</p>
1442		<p>Georgius Schirmer II, M 1688, e. —1692. (B : II, 15. Gy : 120.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i></p>
1443		<p>Paulus Schirmer II, M 1688, † 1699. (B : II, 16. Gy : 121.) Műve ilyen jeggyel nem ismeretes, de valószínűleg az övé a követ- kező jegy is. — <i>Arbeit m. diesem Zeichen nicht bekannt, doch wird das nächste Zeichen wahrscheinlich auch ihm gehören.</i></p>
1444		<p>Ugyanaz. — <i>Derselbe.</i> (Roth szerint — <i>Nach Roth : P. Schirmer Junior.</i>)</p> <p>Kehely patenával. — <i>Kelch m. Patene.</i> — „1690.“ Ev. egyház, Kereszténysziget — <i>Ev. Kirche, Grossau. Expos. 1913 : 37. Roth : 121, 273.</i></p>
1445		<p>Johannes Christophorus Schwartz, M 1689, † 1705. (B : II, 19? elmosódott — <i>verschwommen.</i>)</p> <p>a) Serleg, háromfülű szárral. — <i>Pokal, m. Dreibügelknaufl.</i> — „1690.“ Ev. egyház, Kisekemező — <i>Ev. Kirche, Kleinprobstdorf. Expos. 1913 : 86. Roth : 177, 431.</i></p> <p>b) Füles tálka, nyolckaréjos. — <i>Henkelschale, achtpassig.</i> — „1691.“ Bruckenthal-Museum. <i>Roth : 237, 609.</i></p> <p>c) Fedeles kupa. — <i>Deckelkanne.</i> — „1696.“ Ev. egyház, Nagyszeben — <i>Ev. Kirche, Hermannstadt. Roth : 209, Tafel 170.</i></p> <p>d) Kehely, kosarán bibliai jelenetek. — <i>Kelch mit biblischen Szenen am Schalenkorb.</i> — „1698.“ Ev. egyház, Nagydisznód — <i>Ev. Kirche, Heltau. Expos. 1913 : 1. Roth : 128, Tafel 118.</i></p>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1445	e) 	Ev. egyház, Omlás — <i>Ev. Kirche, Hamlesch. Expos. 1913 : 107. Roth : 128, Tafel 117.</i> f) Nyolcszögű tányér, nagyvirágos. — <i>Teller, achteckig, m. großen Blumen.</i> Gróf Bánffy György, Bp. Expos. 1927 : 52. g—q) Hasonló tányér, 11 darab. — <i>Ähnliche Teller, 11 Stück.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz. Expos. 1931 : 228.</i> r) Serlegfedél az 1396 b) számhoz. (L. ott.) — <i>Deckel des Pokals Nr. 1396 b).</i>
1446		Andreas Waxmann, M 1691, † 1720. (B : II, 20. Gy : 122.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1447		Stephanus Lőrentz, M 1697. (B : III, 1—16?) a) Kehely áttört kosárral. — <i>Kelch mit durchbrochenem Schalenkorb.</i> — „1710.“ Ev. egyház, Szebenrécse — <i>Ev. Kirche, Rüksch. Roth : 138, 312, Tafel 123.</i> b) Tálka, 2 füllel. — <i>Henkelschale.</i> Bruckenthal-Museum.
1448		Johannes Ongjert II, M 1701, e. — 1721. (B : III, 1—16?) a) Ostyatartó, hólyagos. — <i>Hostienbüchse m. Buckelreihen.</i> — „1706.“ Ev. egyház, Nagypold — <i>Ev. Kirche, Grosspold. Roth : 200, 512, Tafel 162, 4.</i> b) Cápás pohár 1709-i éremmel. — <i>Becher, geperlt, m. Medaille v. 1709.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz. Expos. 1931 : 143.</i> c) Ostyatartó. — <i>Hostienbüchse.</i> — „1711.“ Ev. egyház, Doborka — <i>Ev. Kirche, Dobring. Roth : 200, 511.</i> d) Ostyatartó, hólyagos fedelű. — <i>Hostienbüchse, Deckel gebuckelt.</i> — „1712.“ Ev. egyház, Kercz — <i>Ev. Kirche, Kerz. Roth : 199, 506.</i> e) Cápás pohár. — <i>Becher, geperlt.</i> Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i> f) Patena. — <i>Patene.</i> Ev. egyház, Mihályfalva — <i>Ev. Kirche, Michelsberg. Roth : 245, 677 (irrtümlich J. Olescher, 1776—1807, zugeteilt).</i>
1449		Christianus Hay, M 1701, † 1727. (B : III, 1—16?) a) Női öv. — <i>Frauengürtel.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe-Museum, Bp.</i> Valószínűleg ugyanaz. — <i>Wahrscheinlich dasselbe Zeichen :</i> b) Patena. — <i>Patene.</i> — „1713.“ Ev. egyház, Fogaras — <i>Ev. Kirche, Fogarasch. Roth : 248, 697.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1450		Paulus Olescher, M 1705, e. — 1731. (A tábla első oldalán, A : I. 1 elé oldalvást beütött jegy. — <i>An der Vorderseite der Tafel, vor A : I, I, seitwärts eingeschlagen.</i> Gy : 1. Magister Petrus, 1550—.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1451		— Georgius Weinholdt II, M 1706, e. — 1748. Mesterjegy nélkül — <i>Ohne Meisterzeichen :</i> a) Patena. — <i>Patene.</i> — „IN × HONOREM × DEI × GEORGIVS × WEINHOLDT × AVRIFABER ... 1714.“ Ev. egyház, Nagyszeben — <i>Ev. Kirche, Hermannstadt.</i> Roth : 240, 626. b) Ostyatartó szelence. — <i>Hostienbüchse.</i> — „GEORGII × WEINHOLD × SCHVLDIGES × DANCK × OPFER × ANNO 1723 × “ Ev. egyház, Rosszcsűr — <i>Ev. Kirche, Reussdörfel.</i> Roth : 200, 510, <i>Tafel</i> 162, 10.
1452		Georgius Böhm, M 1706, † 1717. (B : III,1—16?) (Roth) a) Patena. — <i>Patene.</i> — „1712.“ Ev. egyház, Szász-Veresmart — <i>Ev. Kirche, Rothberg.</i> Roth : 251, 718. b) Patena. — <i>Patene.</i> — „1712.“ Ev. egyház, Szászorobó — <i>Ev. Kirche, Urwegen.</i> Roth : 252, 724.
1453		Laurentius Schwab, M 1712, † 1735. (B : III,1—16?) Evőkészlet, dúsan díszített. — <i>Eßbesteck, reich verziert.</i> — Ca 1720. Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe-Museum, Bp.</i>
1454		Michaël Hossmann, M 1712, † 1730. (B : III,1—16?) a) Egybejáró cápás poharak. — <i>Setzbecher.</i> — „1721.“ † Bárány Herzog Mór Lipót, Bp. Expos. 1931 : 146, képe — <i>Abbildung IX.</i> b) Kehely, áttört kosarú. — <i>Kelch m. durchbr. Schalenkorb.</i> — „1723.“ Ev. egyház, Újegyháza — <i>Ev. Kirche, Leschkirch.</i> Expos. 1913 : 172. Roth : 136. c) Kehely, körtenódusszal. — <i>Kelch m. Birnennodus.</i> Ev. egyház, Egerbegy — <i>Ev. Kirche, Arbegen.</i> Expos. 1913 : 104. Roth : 142. d) Cibórium, áttört kosarú. — <i>Ziborienkelch, m. durchbroch. Korb.</i> Glück Frigyes, Bp. Expos. 1931 : 25.
1455		Martinus Regis, M 1715, e. — 1746. (B : III,1—16?) a) Kanál. — <i>Löffel.</i> — b) Hatszemélyes evőkészlet. — <i>Bestecke f. 6 Personen. a—b)</i> „GROS U. KLEINRING NACHBARSCH : 1722.“ a) Bruckenthal-Museum. b) Árverési Csarnok — <i>Auktionshalle, Bp.</i> 1935, II. c) Kehely, áttört kosara XVI. századi övből készült. — <i>Kelch m. durchbroch. Schalenkorb aus einem Gürtel d. XVI. Jh.</i> Ev. egyház, Nagycsűr — <i>Ev. Kirche, Grossscheuren.</i> Expos. 1913 : 62. Roth : 135. d—e) Cápás poharak. — <i>Becher, gepertl.</i> d) Urányi A. Beszterce — <i>Bistritz.</i> e) Bárány Radvánszky B., Sajókaza.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1456		Thomas Lang. M 1717, † 1732. (B : III,1—16?) a) Násfa, gyöngyökkel. — <i>Anhänger m. Perlen.</i> — Ca 1720. Magántulajdon — <i>Privatbesitz.</i> Expos. 1931 : Szám nélkül — <i>unnummeriert.</i> b) Patena. — <i>Patene.</i> — „1728.“ Ev. egyház, Dolmány — <i>Ev. Kirche, Thalheim.</i> Roth : 251, 723.
1457		Daniel Hossmann II, M 1720. (B : III,1—16?) Kehely, díszedényódusszal. — <i>Kelch m. Vasennodus.</i> — „1721.“ Ev. egyház, Vingárd — <i>Ev. Kirche, Weingartskirchen.</i> Expos. 1913:170. Roth:144.
1458		Samuel Eystach I, M 1722, † 1757. (B : III,17. Gy : 123.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
A 1458		Adam Kissling, M 1731, † 1773. (B : III,22. Gy : 124.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1459		Johannes Georgius Weinhold I, M 1734, e. —1771. (B : IV,1—15?) — a) Kehely Bethlen-címerrel. — <i>Kelch m. Wappen.</i> — „1741.“ Nr. 1283 b) Patena, u. a. címerrel. — <i>Patene m. Wappen.</i> — „1741.“ — a—b) Ref. egyház, Debrecen — <i>Ref. Kirche, Debrezin.</i> — c) Patena. — <i>Patene.</i> — „FECIT J : G : V : 1741.“ Ev. egyház, Nagyszeben — <i>Ev. Kirche, Hermannstadt.</i> Roth : 240, 627. Nr. 1283 d) Fedeles kupa. — <i>Deckelkanne.</i> — „1744.“ M—H 27 Nr. 1283 e) Fedeles kanna. — <i>Deckelkanne.</i> — „1744.“ M—H 30 Nr. 1283 f) Kenyérosztó tál. — <i>Hostienschüssel.</i> — „1744.“ — d—f) Kálvintéri ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Bp.</i> Expos. 1934. Nr. 1283 g) Kehely, barokk. — <i>Kelch, barock.</i> — „1748.“ — Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Bethlen (Csányi).</i> — h) Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1754.“ — Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Erdölengyel (Csányi).</i> — i) Haller János gróf epitáfiuma. — <i>Epitaph d. Grafen Johann Haller.</i> — „1755.“ — Ernszt-Múzeum, Bp. (Csányi.) — j) Kehely vázanódusszal. — <i>Kelch m. Vasennodus.</i> — „1757.“ — Ev. egyház, Kelnek — <i>Ev. Kirche, Kelling.</i> Expos. 1913 : 154. Roth : 150, Tafel 129, 3.
1460		Michaël Pilder. M 1740, e. —1771. (B : IV,1—15?) „13“ a) Kehely, talpán a 4 evangélista trébelt alakja. — <i>Kelch, am Fuß die 4 Evangelistengestalten getr.</i> — „1756.“ M—H 30

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1460	„13“	b)	Kehely rokokó dísszel. — <i>Kelch. Rokoko.</i> — „1756.“ a—b) Ev. egyház, Szászsebes — <i>Ev. Kirche, Mühlbach. Roth : 147, 335 und 334.</i>
	—	c)	Úrmutató, talpán trébelt bibliai jelenetek, sugárkoszorúján festőzománcos szentek. — <i>Monstranz, am Fuß bibl. Szenen getr., am Strahlenkranz Heilige in Maleremail.</i> M—H 44 R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche, Marosvásárhely.</i>
	—	d)	Keresztelőtál delfintalpon. — <i>Taufschale auf Delphin.</i> Ev. egyház, Nagypold — <i>Ev. Kirche, Grosspold. Roth : 232, Tafel</i>
	—	e)	Kehely. — <i>Kelch.</i> — Rokoko. M—H 27,6 Ev. egyház, Nagyszeben — <i>Ev. Kirche, Hermannstadt. Roth : 145, Tafel 132, 2.</i>
Nr. 1287		f)	Cukortartó szelence, bordás. — <i>Zuckerdose, gerippt.</i> Dr. Nagy Ferenc, v. b. t. t., Bp.
	—	g)	Pohár, vésett tájjal. — <i>Becher m. grav. Landschaft.</i> † Báró Herzog Mór Lipót, Bp.
1461			Johannes Conrad, M 1742, †1752. (B : IV,1—15?)
	—	a)	Patena. — <i>Patene.</i> — „1757.“ Ev. egyház, Nagypold — <i>Ev. Kirche, Grosspold. Roth : 248, 701.</i>
	—	b)	Talpas pohár trébelt palmettadísszel. — <i>Kluftbecher m. getr. Palmettenverzierung.</i> M—H 14,5 Bárá Prónay György, Bp. Expos. 1931 : 217.
1462			Georgius Baier (Beuer) M 1748, e. —1768. (B : IV,16. Gy : 125.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1463			(Johannes?) Simon Hermann, M 1749, †1770. (B : IV,17. Gy : —.)
	—		Pohár. — <i>Becher.</i> — „1754.“ Mus. Nat. Hung.
1464			Andreas Gross, M 1749, †1778. (B : IV,18. Gy : 126.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1465			Johannes Georgius Hambacher, M 1753, †1792. (B : IV,19. Gy : 127.)
	—	a)	Kehely gömbnódusszal. — <i>Kelch m. Kugelnodus.</i> Ev. egyház, Rozsonda — <i>Ev. Kirche, Roseln. Roth : 151, Tafel 129, 4.</i>
	„13“	b)	Patena. — <i>Patene.</i> Ev. egyház, Nagyekemező — <i>Ev. Kirche, Grossprobstdorf. Roth : 244.</i>
Nr. 1284		c)	Cápás pohár, félgömbalakú. — <i>Becher, geperlt, halbkugelförmig.</i> Gróf Dessewffy Miklósné, Bp.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1466		IS	Johannes Schwab, M 1755, e. —1794. (B : IV,20. Gy : —.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1467	Nr. 1276?	GK	Georgius Kein II, M 1758, e. —1796. (B : IV,21. Gy : 128.) Késbak. — <i>Messerbank.</i> — Ca 1790. Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i>
1468		IG	Josephus Glantz, e. 1759. (B : IV,23. Gy : 130.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1469		D-K	Daniel Kessler, M 1760, † 1791. (B : IV,22. Gy : 129.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1470		IGV	Johannes Georgius Weinhold II, M 1761, e. —1790. (B : V,17.) — Serleg Nagysenkről. — <i>Pokal aus Großschenk.</i> — „1763.“ Mus. Nat. Hung.
1471		BWP	Burkhardt Wilhelm Paltzoff, M 1764, e. —1780. (B : V,15?) — a) Pohár pikkely-véséssel. — <i>Becher m. grav. Schuppen.</i> — „1767.“ Gróf Andrassy Manó. Expos. 1884 : V, 17, 2; 1931 : 153. — b) Kehely gömbnódusszal. — <i>Kelch m. Kugelknauf.</i> — „1774.“ Ev. egyház, Kercz — <i>Ev. Kirche, Kerz. Roth : 151, 344.</i> — c) Talpaspohár. — <i>Kluftbecher.</i> — „1774.“ Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Bp. — d) Kehely körtenódusszal. — <i>Kelch m. Birnenknauf.</i> „1778.“ Ev. egyház, Bolkács — <i>Ev. Kirche, Bolkatsch.</i> Expos. 1913 : 152. <i>Roth : 149.</i> Nr. 1288 e) Kehely körtenódusszal. — <i>Kelch m. Birnenknauf.</i> Ev. egyház, Erked — <i>Ev. Kirche, Arkedei.</i> Roth : 149, 340. Nr. 1288 f) Cukordoboz, bordázott. — <i>Zuckerdose, gerippt.</i> Dr. Nagy Ferenc, v. b. t. t., Bp.
1472		MG	Michaël Gross, M 1767, e. —1778. (B : V,14. Gy : 131.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1473		SPC	Simon Petrus Conrad, M 1771, e. —1793. (B : V,13. Gy : 132.) Nr. 1286 a) Korsó, gömbtestű, magas nyakú, fülén kígyó. — <i>Kanne,</i> <i>m. Kugelleib u. langem Hals, am Henkel Schlange.</i> M—H 35 Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe-Museum</i> , Bp. Expos. 1931 : 83.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1473	—		b) Cukortartó, bordástartó. — <i>Zuckerdose, gerippt.</i> Dr. Nagy Ferenc, v. b. t. t., Bp.
1474		DM	Daniel Müller II, M 1772. (B : V,10.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1475		PP	Johannes Paulus Pilder, M 1773, e. — 1796. (B : V,11. Gy : 133.)
—			Női öv ametisztékekkel. — <i>Frauengürtel m. Amethysten.</i> Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — <i>Klausenburg.</i>
1476		IOE	Johannes Oelschläger, M 1774, e. — 1799. (B : V,12.)
Nr. 1285	a)		Ciborium, bibliai jelenetekkel. — <i>Ziborium mit biblischen Szenen.</i> — „1774.“ Bruckenthal Museum. <i>Roth</i> : 198, 501, <i>Tafel</i> 159, 2.
—	b)		Pohár, vert dísszel. — <i>Becher, getrieben.</i> — Rokoko. Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe-Museum</i> , Bp.
Nr. 1285	c)		Cukorszelence. — <i>Zuckerdose.</i> H—L 14,2 Középesy Gyula, Nagyvárád — <i>Grosswardein.</i>
1477		M	? Johannes Georgius Müller. M 1776, † 1807. (B : V,9.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1478		MS	Michaël Schobel, M 1787, e. — 1807. (B : V—VI?)
Nr. 1276			Késszak. — <i>Messerbank.</i> — Ca 1790. Székely Nemzeti Múzeum — <i>Sekler Nat. Museum</i> , Sepsiszentgyörgy.
1479		DD	Daniel Dendler, M 1787, e. — 1816. (B : V—VI?)
—	a)		Ciborium, fedelén bárány. — <i>Ziborium, Deckelfigur : Lamm.</i> — „1795.“ Ev. egyház, Alczina — <i>Ev. Kirche, Alzen.</i> <i>Roth</i> : 198, <i>Tafel</i> 159, 3.
Nr. 1279	b)		Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1806.“ Ev. egyház, Kiscsür — <i>Ev. Kirche, Kleinscheuren.</i> Expos. 1913 : 74. <i>Roth</i> : 158, <i>Tafel</i> 134.
Nr. 1279	c)		Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1808.“ Ev. egyház, Kisprázmár — <i>Ev. Kirche, Tartlau.</i> Expos. 1913 : 75. <i>Roth</i> : 161.
Nr. 1281	d)		Cukorszelence. — <i>Zuckerdose.</i> Dr. Nagy Ferenc, v. b. t. t., Bp.
Nr. 1277	w)		Gyertyatartók, 2 darab. — <i>Zwei Leuchter.</i> — Empire. Kálniczky Gézané, Kassa — <i>Kaschau.</i>
Nr. 1277	f)		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> N. Kärgelein, Nagyszeben — <i>Hermannstadt.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1480			Benjamin Samuel Pilder , M 1807, e. —1856. (B : V—VI?)
	Nr. 1275		Városkapitányi buzogány veretei. — <i>Beschläge des Streitkolbens, der ehemals Abzeichen des Stadthauptmanns war.</i> Bruckenthal-Museum.
1481			Ugyanaz. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1278		a) Cukortartó urna. — <i>Zuckerbehälter in Urnenform.</i> Mus. Nat. Transilv., Kolozsvár — Klausenburg.
	?		b) Javítás a 230b) számú brassai kelyhen. — <i>Reparatur am Kronstädter Kelch Nr. 230b).</i> Roth : 108, 241. (Irrtümlich Paul Brölff, 1669—1713 zugeschrieben.)
			Esetleg u. a. jegy — <i>Vielleicht dieselbe Marke : Roth 160, 377.</i>
1482			Johannes Georgius Heinrich , M 1813, e. —1845. (B : V—VI?)
	—		Kanalak. — <i>Löffel.</i> — Ca 1820—1830. Zayzon Ferenc, Sepsiszentgyörgy.
1483			Johannes Georgius Mainth , M 1819, † 1826. (B : VI,2.)
1484			Ugyanaz. — <i>Derselbe Meister.</i> (B : VI,1. Gy : 134.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1485			J. Georgius Kürmes . M 1819, e. —1826. (B : VI,4.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1486			? Johannes Michaël Kayser , M 1826. (B : VI,3.) Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>
1487			Daniel Kleinradt , M 1836, † 1848. (B : VI,5—9?)
	Nr. 1282		a) Fedelespohár. — <i>Deckelbecher.</i> — „1837.“ Bruckenthal-Museum.
	?		b) Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1847.“ Ev. egyház, Kakasfalva — <i>Ev. Kirche, Hahnbach.</i> Roth : 157, 366.
	Nr. 1281		c) Cukorszóró, újbarokk. — <i>Zuckerstreuer, neubarock.</i> Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe-Museum, Bp.</i>
1488			Andreas Lauterbach , M 1838, e. —1867.
	?	(Csányi)	a) Rézkehely, aranyozott. — <i>Messingkelch, vergoldet.</i> „1845.“ Ev. egyház, Kereszténysziget — <i>Ev. Kirche, Grossau.</i> Roth : 156.
	Nr. 1278?		b) Serleg. — <i>Pokal.</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Kézdivásárhely (Csányi).</i>

F. sz. Lf. Nr.	Proba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1489	„13“		Hugo Lüdecke, M ca 1860. (Roth) Kehely. — <i>Kelch</i> . Ev. egyház, Verd — <i>Ev. Kirche, Werd. Roth: 163, 390.</i>
1490	Nr. 1290		Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> . Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Zayzon Ferenc, Sepsiszentgyörgy.

NAGYSZENTMIKLÓS SÄNNICOLAUL-MARE.

A vegyes céh 1821. évi szabályaiban
(Orsz. Levéltár: Liber Coehal. 548)
ezüstművesek is szerepelnek.

Die Privilegien der gemischten Zunft
aus 1821 (Staatsarchiv, Bp.) erwähnen
auch Silberarbeiter.

NAGYSZOMBAT

TRNAVA.

Már a XV. századból ismerjük több itteni ötvös nevét,¹ de céhüket csak 1590-ben alapítják meg. Az ebben az évben nyert céhszabályok 1702-ből származó másolatban maradtak fenn a céhnek 1669-ben készült, szépen faragott ládájában, amelyet ma az Iparművészeti Múzeum őriz.² Ugyanabban a céhládában maradtak fenn s ugyanott vannak őrizetben a céhnek a XVII. és XVIII. századból való, magyar nyelven vezetett iratai.³

A céh alapítása idején nyolc mester-ről esik említés. 1689-ben⁴ öt, 1828-ban⁵ már csak három mester volt a céhben.

A céh pecsétje a XVIII. század elejéről ismeretes.⁶ Rajta kelyhet látunk egy külsős kerékre helyeztetten.

A próbabélyeg használata a XVI. század vége óta mutat-

Schon aus dem XV. Jh. sind mehrere Goldschmiede bekannt,¹ doch ihre Zunft wird erst 1590 gegründet. Die Zunftartikel aus diesem Jahr sind uns in einer Abschrift v. 1702 in der Zunfttruhe aus 1669 erhalten geblieben. Diese wird heute in dem Kunstgewerbe-Museum zu Budapest aufbewahrt.² Eben dort werden auch die Zunftschriften aus dem XVII. u. XVIII. Jh. verwahrt, die alle in ungarischer Sprache geführt wurden.³

Zur Zeit d. Gründung d. Zunft waren acht Meister tätig. In 1689⁴ sind fünf, in 1828⁵ nur drei Meister in d. Zunft.

Das Zunftsiegel ist vom Anfang d. XVIII. Jh. bekannt⁶ und weist einen Kelch in einem Speichenrad auf.

Der Gebrauch des Beschauzeichens ist seit dem Ende d.

ható ki. A város címerének mintájára alkották meg, leegyszerűsítve a címert. A címerben ugyanis Keresztelő Szent János feje látható küllős dicsfényvel övezetten.⁷ A próbabélyegben csak a küllős dicsfény kereke látható, időnként a fej nyomát őrző maggal, később azonban már kifejezetten egy küllős kerék ábrázolását vésték a próbabélyegbe.

Ellenőrző betűk használatára csak igen szórványosan akad adat, úgyszintén ritkán, csupán egy mesterjeggyel fordult elő a város német nevét feltüntető, kiegészítő helyibélyeg.

XVI. Jh. nachweisbar. In diesem wurde das Stadtwappen in vereinfachter Form nachgebildet. Im Wappen sieht man nämlich den Kopf des Hl. Johannes d. Täufers mit einer Speichenglorie,⁷ im Beschauzeichen dagegen nur die Speichenglorie, zeitweise noch mit einem dickeren Mittelknoten, später schon ausgesprochen als ein Rad abgebildet.

Kontrollbuchstaben und ein Ortszeichen mit dem ausgeschriebenen Ortsnamen als Ergänzung zu einem Meisterzeichen, kommen nur vereinzelt vor.

¹ Arch. Értesítő 1886, 173 (Ballagi A.), cit. Fejérpataky László: Magyar városok számadáskönyvei, Budapest, 1885. — ² Képe — *Abbildung in* Gerevich—Genthon: A Magyar Történelem Képeskönyve, Budapest, 1935; XXX, 22. — ³ Múz. és Könyvt. Értesítő, 1917, 73. (Mihalik S.) — ⁴ Vide nr.³, 74. — ⁵ Kapossy János: Magyarországi ötvösök stb., Budapest, 1934. — ⁶ Turul, 1930, 26 (Mihalik S.) — ⁷ Tagányi Károly: Magyarország címertára.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
1491		XVI— XVII. sz. — Jh.	1497		1788	1503		1833 Ca 1850—
1492		XVII. sz. XVII. Jh.	1498		1791	1504		1860
1493			1499		Ca 1800	Ellenőrző évbetű Kontrollbuchstabe		
1494		XVIII. sz. közepe Mitte XVIII. Jh.	1500		Ca 1810	1505		XIX. sz. eleje Anfang XIX. Jh.
1495		1770	1501		Ca 1815	Kiegészítő helyi bélyeg Ergänzendes Ortszeichen		
1496		178(?)	1502		Ca 1830	1506		ad Nr. 1521

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1507	Nr. 1491		Úrmutató, felső, korábbi részén csúcsíves fiálékkal, négykaréjos talppal, lapított gömbnóduszán halhólyagokkal. — <i>Monstranz, m. Fialen am oberen, früheren Teil, Vierpaßfuß u. Fischblasen am gedrückten Kugelnodus.</i> — Saec. XVI. Szent Bertalan-templom — Bartholomäus-Kirche, Gyöngyös.
1508 _A	Nr. 1492		Kanál. — <i>Löffel.</i> — „1625.“ Mus. Nat. Hung.
1508	Nr. 1492		Mesterjegy nélkül — <i>Ohne Meisterzeichen:</i> Feszület a keresztszárak végein az evangelisták vésett képeivel. — <i>Kruzifix, an den Armendungen Evangelisten graviert.</i> — „1627.“ Keresztény Múzeum, Esztergom — Christl. Museum, Gran.
1509	Nr. 1491		? Benedictus ötvös (=aurifaber), e. 1641—1656. a) Feszület. — <i>Kruzifix.</i> Ferenceszárdá — Franziskanerkloster, Alsósebes.
	Nr. 1491		b) Ciborium, harangalakú talpán angyalfejek, fedelén kereszt. — <i>Ziborium, am glockenförmigen Fußteil Cherubsköpfe, auf d. Deckel Kreuz.</i> Szent Bertalan-templom — Bartholomäus-Kirche, Gyöngyös.
	Nr. 1492		c) Tömjéntartó. — <i>Weihrauchschiffchen.</i> Ferencesrendház, Pozsony — Franziskanerkloster, Pressburg.
1510	Nr. 1493		Kanál. — <i>Löffel.</i> — „1639.“ Mus. Nat. Hung.
1511	Nr. 1492		Johannes Deacsics, e. 1664—1677. Kanál hatoldalú nyéllel. — <i>Löffel m. sechsseitigem Stiel.</i> Mus. Nat. Hung.
1512			— Daniel Samarjay, M 1696, e. —1732. (Felszabadult — <i>Freigesprochen</i> 1689.) — Aranyozott ezüstlap az 1669. évi céhládán, rajta kiverve két hólyagos serleg. Vésett felirata szerint felszabadulásakor ajándékozták a céhnek. — <i>Verg. Silberplatte an d. Zunftlade v. 1669, daran getr. zwei Buckelpokale. Nach der grav. Inschrift bei der Freisprechung der Zunft gewidmet.</i> — „1689.“ Iparműv. Múzeum — Kunstgewerbe-Museum, Bp. Múz. és Könyvt. Értesítő 1917, 73 (Mihalik S.)
1513	Nr. 1494		Johannes Svetkovits, e. 1756. a) Kehely. — <i>Kelch.</i> — Rokoko. — „1769.“ Minoritazárda, Csütörtökhely — Minoritenkloster, Donnersmark.
	?		b) Kehely, XVIII. századi. — <i>Kelch. XVIII. Jh.</i> R. k. pléb. templom — Pfarrkirche, Bars-Németi (Divald).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1513	Nr. 1494	c)	Tömjéntartó. — <i>Weihrauchschiffchen</i> . R. k. pléb. templom, Nagyszombat — <i>Pfarrkirche, Tirnau</i> .
A 1513			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 1494		Oltári csengő. — <i>Altarglocke</i> . R.k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche, Torna</i> .
1514			Mathias Szaczlauer, e. 1769—1784.
	Nr. 1495		Díszkard. — <i>Prunksäbel</i> . — (1770.) Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe-Museum, Bp.</i>
1515			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 1496	a)	Só- és borsszelenc. — <i>Salz- u. Pfefferdose</i> . Sipeky Sándor, Bp.
	Nr. 1497	b)	Kávészkanna. — <i>Kaffeekanne</i> . — (1788.) Iparműv. Múzeum — <i>Kunstgewerbe-Museum, Bp.</i>
	Nr. 1498	c)	Cukorszelence. — <i>Zuckerdose</i> . — (1791.) Csekei Varjú Elemérné, Bp.
	Nr. 1498	d)	Sótartó. — <i>Salzfaß</i> . — (1791.) Arverési Csarnok. (Varjú.)
1516			Ugyanaz. — <i>Derselbe</i> .
	Nr. 1499	a)	Kávészkanna. — <i>Kaffeekanne</i> . — Ca 1800. Dr. Nagy Ferenc, v. b. t. t.
	Nr. 1499	b)	Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . — Ca 1800. Horváth Kálmán, Selmechánya — <i>Schemnitz</i> .
1517	Nr. 1501 +1505		Johannes Kolbenhayer, e. 1815—1828.
	Nr. 1502 +1505	a)	Sószóró. — <i>Salzstreuer</i> . Mus. Nat. Hung.
		b)	Filigrán pitykék. — <i>Knöpfe in Filigranarbeit</i> . Műkereskedelem — <i>Kunsthandel, Bp.</i>
1518			Ugyanannak jegye jelentéktelen használati tárgyakon. — <i>Zeichen desselben an unbedeutenden Gebrauchsgegenständen</i> .
1519			(Johannes?) Sigismundus Birk, e. 1828.
	Nr. 1500	a—b)	Tojástartó és késbakok. — <i>Eierschale u. Messerbänke</i> . Mus. Nat. Hung.
1520			Johannes Christian, e. 1833.
	Nr. 1503		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Sporzón Pál, Magyaróvár — <i>Ung. Altenburg</i> .
1521			H. Szwatko, ca 1850—1860. (Eddig nincs róla levétári adat. — <i>Bisher urkundliche Daten nicht vorhanden</i> .)
	Nr. 1504 +1506		Kanál, 1850-es alak. — <i>Löffel, Typ v. 1850—1860</i> . Csekei Varjú Elemérné, Bp.

NAGYVÁRAD

GROSSWARDEIN

ORADEA MARE.

Szent László bazilikájának kibővítésével kapcsolatban — írja Divald Kornél¹ — Nagyvárad a XIV. század derekán jelentős művészi élet színhelye. Miután tudjuk, hogy ez a művészi élet nagyarányú bronzszobrászatot termelt ki s ez a szobrászat az ötvösségből fejlődött,² bátran állíthatjuk, hogy virágzó ötvösségnek is kellett ekkor már itt lennie.

Az ötvöscéh megalakulásának idejét nem ismerjük, de az 1563-ban a debreceni céhvel folytatott tárgyalásokból³ következtethetjük, hogy a céh már legalább a XVI. század eleje óta állott fenn. 1590-ben megújítják az egyezséget a debreceniekkel, amely szerint a két céh mesterei egyik céhből a másikba egy „mesterasztal” költsége árán átléphetnek. Ugyanilyen egyezséget kötött a céh 1625-ben a szatmári és németi ötvöscéhhel.⁴

1642-ben 9 mester szerepel a céh egyik felszabadító levelén.⁵ 1660-ban Nagyvárad török kézre került s az ötvösök már az ostrom előtt szétszéledtek s nyilván a céh iratait is magukkal vitték. Így kerültek a fenti egyezséglevelek Kassára.⁶

1715-ből egy, 1732-ből 3⁷ és 1785-ből⁸ egy ötvösről van adatunk. 1804 és 1829 között a nagyváradi mesterek részben a kassai, részben a budai céhben vidéki mesterek.⁹ 1828-ban már 7 a mesterek száma¹⁰ s 1829-ben a város közönsége V. 2-i gyűléséből 163. szám alatt kiadta az artikulusokat „a négy szomszéd városokban: úgymint

Großwardein war um die Mitte d. XIV. Jh. — nach K. Divald¹ — im Zusammenhang mit der Erweiterung der Basilika des H. Ladislaus, die Stätte regen Kunstlebens. Wir wissen, daß dadurch auch eine mächtige Bronzplastik ins Leben gerufen wurde und diese hatte ihren Ursprung in der Goldschmiedekunst.² Wir können also ein Blühen der letzteren voraussetzen.

Den Zeitpunkt der Gründung der Goldschmiedezunft kennen wir nicht, doch aus einem Briefwechsel der Zunft mit jener v. Debrezin³ können wir folgern, daß die Zunft wenigstens seit dem Anfang d. XVI. Jh. bestand. In 1590 wird die „Confoederation“ mit der Debreziner Zunft, betreffend die gegenseitige Übernahme der Meister, erneut. Ähnliches Abkommen wurde in 1625 mit der Zunft von Szatmár und Németi geschlossen.⁴

In 1642 werden in einer Zunftschrift 9 Meister genannt.⁵ Im Jahre 1660 eroberten die Türken Großwardein; die Goldschmiede flüchteten von dort und nahmen auch die Zunftschriften mit. So kamen die erwähnten Confoederationsbriefe nach Kaschau.⁶

Aus 1715 wissen wir von einem, aus 1732 von 3,⁷ und aus 1785 von einem⁸ Meister. 1804—1829 sind hiesige Meister teils in Kaschau, teils in Ofen als Landmeister „incorporiert.“⁹ In 1828 gibt es schon 7 Meister und die Stadtvertretung bewilligt unter Zahl 163/1829. neue Zunftartikel für die, an Zahl sehr reich gewordene Gesell-

Nagyvárad, Várad-Olaszi, Várad-Váralja és Várad-Velence városaiiban lévő Arany- és Ezüstmívesek“ megszaporodott számú „Társaságának.“ Az újjáalakult céh ládája és iratai 1911-ben egyik céhbeli mester leszármazójánál voltak.¹¹

A céh pecsétje, amelyet 1563-ban használt, címerpajzsban két szekerce között templomi kelyhet ábrázol, a pecsét körül ezzel a körirattal: „Sigilum Aurifabrorum Varadien.“¹² Itt idézett leírásánál nem esik szó arról, hogy milyen korú. A XVII. századból származó, későbbi pecsétet a mellékelt ábra mutatja.¹³

A régi céhben használt próbabélyegben koronát s alatta bárdot tartó kart látunk. A csatabárd, Szent László attribútuma, mindig lényeges alkotórésze a nagyvárad-i címernek. Az 1580-ban nyert címerben oroszán tartja a bárdot, az 1600-i változatban oroszán és angyal tartják kétoldról.¹⁴ Az ötvösök próbája még nyilván az 1580 előtti címer emlékét őrzi.

1800 körül, tehát még a céh újjáalakulása előtt, ismét próbabélyeget használtak az ötvösök. Ebben oroszán bárdal vagy anélkül s néha koronával a fején látható. 12 latos ezüstre a koronát magában is használták. Ugyancsak a céh újjáalakulása előtt, a XIX. század elején harmadik jegyként évetűk is fordulnak elő. A város magyar nevét feltüntető helyi bélyeg a XIX. század közepe táján merül fel.

schaft der Goldschmiede in der Stadt Großwardein und in deren Vorstädten Olaszi, Váralja und Velence. Die Zunftlade der erneuerten Zunft und die Schriften von 1829 an, befanden sich noch in 1911 bei einem dortigen Goldschmied.¹¹

Das, im J. 1563 gebrauchte Zunftsiegel weist einen Kelch zwischen zwei Beilen auf, mit der folgenden Umschrift: „Sigilum Aurifabrorum Varadien.“¹² Die hier benützte Beschreibung dieses Siegels gibt die Zeit nicht an, aus der es stammen kann. Das spätere Siegel aus d. XVII. Jh. ist nebenan abgebildet.¹³

Das, in der alten Zunft gebrauchte Beschauzeichen weist eine Krone und einen Beil haltenden Arm auf. Das Beil (Streitaxt), ein Attribut des Hl. Ladislaus, war immer im Stadtwappen. Im Wappen v. 1580 hält ein Löwe die Axt, im Wappen v. 1600 wird sie von einem Löwen und einem Engel gehalten.¹⁴ Das Beschauzeichen weist auf ein Wappen noch vor 1580 hin.

Um 1800 nehmen die Goldschmiede, noch vor der Erneuerung der Zunft, ein neues Beschauzeichen in Gebrauch. In diesem ist ein Löwe, manchmal bekrönt, mit oder ohne Beil, abgebildet. 12 lötiges Silber wurde mit einer Krone bezeichnet. Auch Kontrollbuchstaben kommen schon vor der Erneuerung der Zunft vor. Ein Ortszeichen mit dem ung. Namen der Stadt taucht um die Mitte d. XIX. Jh. auf.

¹ Diváld Kornél: Magyarország művészeti emlékei, Budapest, 1927; 102. — ² Minerva, Budapest, 1924, 110 (Gerevich T.) — Hekler Antal: A magyar művészet története, Budapest, 1934; 64. — ³ Szádeczky Lajos: Iparfejlődés és a céhek története, Budapest, 1913;

II. 71. — ⁴ Arch. Értesítő, 1883, 237 (Ballagi A.) — ⁵ Mihalik József: Kassaváros ötvösségének története, Budapest, 1900, 263. — ⁶ Arch. Értesítő, 1883, 238. — ⁷ Arch. Értesítő, 1904, 385 (Illésy J.) — ⁸ Keresztési József: Krónika, Pest, 1868, 101. — ⁹ Archivum Musei, Kassa — *Kaschau*. — ¹⁰ Kaposy János: Magyarországi ötvösök a XVIII—XIX. században, Budapest, 1934. — ¹¹ Kolosváry Sándor, Nagyvárad, Bémer-tér 293. — ¹² Szádeczky L. op. cit. II, 73. — ¹³ Arch. Értesítő, 1892, 429 (Mihalik J.) — ¹⁴ Tagányi Károly: Magyarország címertára.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
1522		XVI. sz. Jh.	1531			1540		Ca 1860
1523			1532		Ca 1830	1541		
1524		Ca 1800	1533				Fémfinomsági jel 3. sz. aranyra. <i>Feingehaltszeichen für Gold 3. Grades</i>	
1525			1534		Ca 1840	1542		Ca 1850
1526		1806	1535		Ca 1848		Ellenőrző évbetű <i>Kontrollbuchstaben</i>	
1527			1536			1543	„C“	1802
1528		Ca 1810	1537		Ca 1850	1544	„G“	Ca 1806— 1817
1529		1817	1538				Helyi bélyeg <i>Ortsstempel</i>	
1530		Ca 1820	1539		Ca 1860	1545	N.VÁRAD	Ca 1860

F. sz. Lf.Nr.	Mesterjegy <i>Meisterzeichen</i>	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom <i>Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur</i>
------------------	-------------------------------------	--

1546 Martinus et Georgius de Colosvar, alias de Clussenberch, e. 1370—1390. Régi művészetünk e kimagasló alakjairól már a 165—166. oldalon volt szó annak kapcsán, hogy M. Rosenberg az ő világhírű prágai Szent György-szobrukat tévesen Kolozsvár neve alá vonta. E jeles bronzszobrászok működési helye Nagyvárad volt, ahol 1370—1390-ig van működésükről tudomásunk. Általánosan elfogadott dolog, hogy

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1546		<p>e szobrászaink okvetlenül ötvösök is voltak s művészeti irodalmunk egyik kiváló tekintélye igen alapos indokolással tulajdonította nekik ötvösségünk alábbi, nagybecsű emlékét. — <i>Über diese hervorragende Gestalten der alten Kunst in Ungarn wurde schon auf Seite 165—166 gesprochen, da M. Rosenberg ihre weltberühmte Bronzplastik, die heute in Prag stehende Hl. Georg-Statue irrthümlich unter dem Namen Klausenburgs einreichte. Das Betätigungsfeld dieser Künstler war Großwardein, denn wir haben aus 1370—1390 Berichte über ihre dortige Tätigkeit. Allgemein ist es angenommen, daß diese Bildhauer unbedingt auch Goldschmiede waren und eine hervorragende Autorität der ung. Kunsliteratur hat das folgende, kostbare Goldschmiedewerk sehr wohlbegründet ihnen zugewiesen.</i></p> <p>Szent László király ereklyetartó mellszobra. A szakállas fej aranyozott, a vállrészt sodronyzománcos mezőkből áll, a lelapított fejtetőn nagyobb részében 1600-ban megújított, ékköves korona. Czobor Béla dr. megállapítása szerint Szent László király 1390-i lovasszobra fejének mása, amelyet a Kolozsvári-testvérek a XIV. század utolsó tizedében készítettek. — <i>Kopfreliquiar des Königs Hl. Ladislaus. Der bärtige Kopf ist vergoldet, an den Schultern Drahtemail, am oben abgeflachten Kopfe größtenteils in 1600 erneuerte Krone m. Steinen besetzt. Das Werk ist der Meinung Dr. B. Czobors nach die Kopie des Kopfes vom Reiterstandbild des Königs aus 1390, die im letzten Zehntel d. XIV. Jh. von den obigen Meistern verfertigt wurde.</i></p> <p>Székesegyház, Győr — <i>Kathedrale, Raab. Expos. 1884: II, 3, 42, 15. Részletes leírás képekkel és a régi irodalom Czobor Béla dr. tanulmányában. — Ausführlich behandelt mit Abbildungen und ält. Literatur angegeben in Dr. Czobors Abhandlung im folg. Werke: Forster Gyula: III. Béla magyar király emlékezete, Bp. 1900; 307—327. Divald Kornél: Magyarország művészeti emlékei, Bp. 1927, 104.</i></p>
Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1547		<p>Nr. 1522 Kanál, vésett dísszel, nyélgombjába fűzött karikákkal. — <i>Löffel, graviert, am Ende d. Stieles Knopf m. Ringen. — XVI. század — Jh. H—L 13,8</i> Eisenstädter Ödön, Bp. Expos. 1927: 106.</p>
1548		<p>Johannes Mészáros nobilis, * 1767, M 1792—, † 1851, (családi közlés — <i>Familienmitteilung</i>), e. 1828 mint budai vidéki mester. — <i>als Landmeister in Ofen.</i></p> <p>Nr. 1523 a) Kókuszszelence háromlábbon, két füllel. — <i>Kokosnuß-becher auf drei Füßen, m. zwei Henkeln. — Empire.</i> Grieger Tivadar, Eperjes.</p> <p>? b) Kehely. — <i>Kelch. — „1832.“</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i>, Komádi. Expos. 1934: VI, 49, 3.</p> <p>Nr. 1523 c) Kenyérosztótányér. — <i>Hostienteller. — „1839.“</i> Ref. egyház, Nagyvárad — <i>Ref. Kirche, Grosswardein.</i></p>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1549	?		Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i> a) Kehely tányérral. — <i>Kelch m. Hostienteller.</i> — „1809.” Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Darvas. Expos. 1934 : XII, 38, 5—6.
Nr. 1524			b) Feszület, XVI. Lajos-stílusú. — <i>Kruzifix, Louis XVI.</i> R. k. pléb.-templom — <i>Pfarrkirche</i> , Debrecen.
Nr. 1525			c) Sótartó négy kecskelábon. — <i>Salzfaß auf vier Bockfüßen.</i> Középpessy Gyula, Nagyvárad — <i>Grosswardein.</i>
1550			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i> Lábas fanyéllel. — <i>Kasserolle m. Holzgriff.</i> Dr. Egry Aurélné, Bp.
1551			Stephanus (István) Nádudvary, e. 1804—1816, mint vidéki mester a kassai céhben — <i>als Landmeister</i> <i>in der Kaschauer Zunft.</i>
Nr. 1527 + „C“			a) Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1802.” Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Gyula. Expos. 1934 : VI, 50, 12.
Nr. 1526 + „G“			b) Trébelt lemez, Szent Iványi Sámuel, Nádudvary tanítványa felszabaduláskori munkája. — <i>Getr. Täfelchen, des Lehrlinges S. Szent Iványi Arbeit bei seiner Freisprechung.</i> — „1806.” Museum, Kassa — <i>Kaschau.</i>
Nr. 1526 + „G“			c—d) Kávés- és tejeskanna. — <i>Kaffee- u. Milchkanne.</i> — Emp. Középpessy Gyula, Nagyvárad — <i>Grosswardein.</i>
Nr. 1528			e) Cukorszóró. — <i>Zuckerstreuer.</i> Szilágyiné gróf Batthyány Erzsébet, Bp. Expos. 1931.
1552			Josephus Grandy, MC 1828. (Művének próbája szerint már 1817-ben is működik. — <i>Dem Beschauzeichen seiner Arbeit nach schon 1817 tätig.</i>)
Nr. 1529 + „G“			Két ámpolna hozzávaló tálcával. — <i>Zwei Meßkännchen mit zugehöriger Platte.</i> Székesegyház, Gyulafehérvár — <i>Kathedrale, Karlsburg.</i>
1553			Josephus Kretschmer, e. 1818, mint a kassai céh vidéki mestere — <i>als Landmeister in Kaschau</i> , † 1821. (1821—1832 özvegye vezeti műhelyét — <i>leitet seine Witwe die Werkstatt.</i>)
Nr. 1530			Cápás pohár, két medaillonban vésett tájakkal. — <i>Becher, geperlt, m. zwei grav. Landschaften in Medaillons.</i> Báró Kohner Adolf, Bp.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1554			Josephus Bakó, e. 1828.
	Nr. 1531		Kávéskanalak 1818—26-i huszasokból, filigránmívű nyéllel. — <i>Kaffeelöffel aus Münzen v. 1818—26, m. Stielen in Filigranarbeit.</i> Mus. Nat. Hung.
1555			Leopoldus Ausländer, e. 1836—1837.
	Nr. 1532		Evőkanál. — <i>Tafelsilber.</i> — Ca 1830—1840. Várad Szűcs Ottilia, Bp.
1556			Ludovicus Mészáros nobilis, * 1806, ca 1840— vezeti atyja, M. János műhelyét — <i>leitet die Werkstatt seines Vaters, Johann M., † 1865.</i> (Családi közlés. — <i>Familienmitteilung.</i>)
	Nr. 1537		a) Fedeles serleg. — <i>Deckelpokal.</i> — „1854.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Váncsod. Expos. 1934 : XII, 38, 3.
	Nr. 1537		b) Sótartó. — <i>Salzfaß.</i> Mus. Nat. Hung.
	Nr. 1536 + 1545		c) Cukortartó négy lábbon. — <i>Zuckerdose auf vier Füßen.</i> Kolozsváry Sándor, Nagyvárad — Grosswardein.
1557			MÉSZÁROS L. Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1539 + 1545		Keresztelő kanna. — <i>Taufkanne.</i> — „1858.“ Ref. egyház, Nagyvárad — Ref. Kirche, Grosswardein.
1558			ML. Ugyanannak jegye arany tárgyakra. — <i>Zeichen desselben Meisters für Goldarbeiten.</i>
	Nr. 1542		Jegygyűrű. — <i>Ehering.</i> Özv. Kikinger Károlyné, Nagyvárad — Grosswardein.
1559			Rudolphus (Rezső) Balázsovits, e. 1863. (Ez évben ő a legidősebb a céhben. — <i>Damals ist er der Älteste in der Zunft.</i>)
	Nr. 1534		Evőeszközök szarvasagancs-nyéllel. — <i>Tafelsilber m. Griffen aus Hirschhorn.</i> Ciszterciek rendháza, Székesfehérvár — Zisterzienser kloster, Stuhlweissenburg; Csekei Varjú Elemérné, Bp.
1560			? L. S. (Talán az 1828—1829-ben említett Schvambeck Károly utódja. — <i>Vielleicht Nachfolger des, in 1828—1829 erwähnten Karl Schvambeck.</i>)
	Nr. 1538		Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel.</i> — Ca 1840. Mus. Nat. Hung.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1561	Nr. 1535	ls	Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i> Kenyérosztó tányér. — <i>Hostienteller.</i> — „1848.“ Ref. egyház, Nagyvárad — <i>Ref. Kirche, Grosswardein.</i>
1562	Nr. 1538	KK	Carolus Kikinger, * 1820, M 1850, † 1863. (Özvegye vezette a műhelyt 1870-ig. Az özvegy közlése. — <i>Seine Witwe leitete die Werkstatt bis 1870. Mitteilung der Witwe.</i>) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> — Ca 1850—1860. Özv. Kikinger Károlyné, Nagyvárad — <i>Grosswardein.</i>
1563	Nr. 1540	KS	Alexander (Sándor) Kolosvári, * 1822 Kolosvár — <i>Klausenburg</i> , M 1847 ugyanott — <i>daselbst</i> , 1857 — Nagyváradon működik, 1865 átveszi apósa, Mészáros Lajos műhelyét — <i>von 1857 an in Großwardein tätig, übernimmt in 1865 die Werkstatt seines Schwiegervaters, L. v. Mészáros.</i> — Vide Nr. 1010. a) Díszkanál, XVI. századi modorú. — <i>Prunklöffel in der Art d. XVI. Jh.</i> Majtin József, Bp. Az 1010. számú mesterjeggyel. — <i>Mit dem Zeichen Nr. 1010.</i>
	Nr. 1545		b) Ezüstözött rézdombormű, virágsokor. — <i>Kupferplatte, versilbert, daran Blumenstrauß getrieben.</i> Kolosvári Sándor, Nagyvárad — <i>Grosswardein.</i> (A tulajdonos fia a mesternek. Tudomása szerint e tárgy atyjának egyik mesterremeke volt — valószínűleg a nagyváradi céhbe való belépés alkalmával. — <i>Der Eigentümer ist der Sohn des Meisters. Seiner Mitteilung nach sei die Arbeit eines der Meisterstücke seiner Vaters gewesen, — wahrscheinlich beim Eintritt in die Grosswardeiner Zunft.</i>)
1564	Nr. 1540 + 1541		Mesterjegy nélküli tárgy — <i>Arbeit ohne Meisterzeichen.</i> Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel.</i> Mus. Nat. Hung.

NYIREGYHÁZA

Ötvösei csekély számban lehettek. 1828-ban egyről esik említés.¹ Miként az alábbi példából következtethetjük, nem használtak próbabélyegeket.

Goldschmiede waren hier nur in mäßiger Zahl tätig. In 1828 wird einer erwähnt.¹ Sie haben scheinbar keine Beschauzeichen gebraucht.

* Kapossy János: Magyarországi ötvösök a XVIII—XIX. században, Bp. 1934.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1565	—	Johannes Gáll, ca 1834. (Levéltári adat még nincs róla. — <i>Archivdaten noch nicht vorhanden.</i>) Kehely, baluszterszárral, kerek talpán és harangkuppáján kései empire díszítéssel, vésett felirattal és mesterjelzéssel. — <i>Kelch m. Balusterschaft, am kreisrunden Fuß u. an der glockenförmigen Kuppel spät-empire Ornament. Ung. Widmung und Signatur:</i> — „A NEHázi Agost Ev Ekklesiának Temploma fél: századi ünepe emlékére Ns. Benkő István és Hitese Drask. Draskóczy Susanna ajándékol adják 1834 Mart 25-kén. — Készítete Gáll János.“ Ev. egyház — <i>Ev. Kirche</i> , Nyiregyháza.

NYITRA

NITRA.

NEUTRA

Ötvöscéh fennállásáról nincs adat. 1732-ben három ötvösről tesznek jelentést,¹ akik közül az egyik már nem dolgozik.² 1828-ban egy ötvös működik itt.³

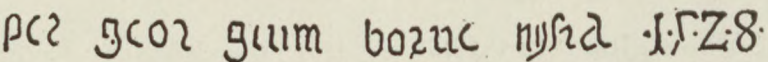

Próbabélyegegek már a XVIII. század közepétől kezdve fordulnak elő. A város címere nyomán zászlót tartó kart foglalnak magukban.

Von dem Bestehen einer Zunft gibt es keine Nachricht. In 1732 werden 3 Meister registriert,¹ doch der eine arbeitet damals nicht mehr.² In 1828 ist nur ein Meister tätig.³

Beschauezeichen kommen von der Mitte d. XVIII. Jh. angefangen vor. Nach dem Vorbilde des Stadtwappens enthalten sie einen Arm mit einer Fahne.

¹ Arch. Értesítő, 1904, 385 (Illésy J.) — ^{2, 3} Kapossy J. op. cit.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
1566		XVIII. sz. közepe <i>Mitte</i> XVIII. Jh.	1569		XIX. sz. eleje <i>Anfang</i> XIX. Jh.	1572		Ca 1830
1567		XVIII. sz. 2. fele <i>2. H.</i> XVIII. Jh.	1570		1818	1573		1836
1568		Ca 1800	1571		Ca 1820	1574		Ca 1840
						1575		1842

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1576			E felirat nyilván nyitrai mester nevét rejti magában. — <i>Offenbar birgt obige Inschrift den Namen eines Goldschmiedes aus Neutra.</i> — Kehely, hatkaréjos talpán „börtüs“ dísz, nóduszán cherub-fejek, kuppakosarán 6 sodronydíszű mező közt öntött maszkok. — <i>Kelch, am Sechspaßfuß Filigranschmuck, am Nodus Cherubsköpfe, am Schalenkorb zwischen 6 Filigranfeldern gegossene Masken.</i> — „1528.“ M—H 22. Székesegyház, Gyulafehérvár — <i>Kathedrale, Karlsburg.</i> Expos. 1884 : II, 8, 78, 46.
1577			
	Nr. 1566		Kehely trébeléssel. — <i>Kelch, getrieben.</i> — Rokoko. Ferenciek rendháza, Érsekújvár — <i>Franziskanerkloster, Neuhausel.</i>
1578			
	Nr. 1567		Ostyasütőfogó. — <i>Zange zum Oblatenbacken.</i> Mus. Nat. Hung. — Paulus Prokopius, e. 1799.
1579			— Buzogány, sárgarézből ezüst díszekkel; az urna alakú fejben irat arról, hogy a tárgy 1799-ben készült; a hengeres szár alsó gombján alábbi vésett mesterjelzés. — <i>Streitkolben aus Messing, mit silb. Verzierungen; im urnenförmigen Kopfe Schrift über die Anfertigung in 1799, am unteren Ende des zylindrischen Schaftes graviert:</i> „PAVLVS · PROKOPIVS · AVRIFABER · CIVIS · NIT̃ +“ Museum, Nyitra — <i>Neutra.</i>
1580			
	Nr. 1568		Kanál. — <i>Löffel.</i> † Sporzon Pál, Magyaróvár — <i>Ung.-Altenburg.</i>
1581			Johannes Sodomka, e. 1825—, † 1829.
	Nr. 1569		a) Szelence, ellipszis kerületű. — <i>Dose, oval.</i> — Empire. Dr. Nagy Ferenc, v. b. t. t., Bp.
	Nr. 1570		b) Evőeszközök magántulajdonban, Nyitrán. — <i>Tafelsilber in Privatbesitz, Neutra.</i>
1582			Franciscus Vedrődi, e. 1830.
	Nr. 1571		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> — Ca 1820—1830. Özv. Szirányi Andorné, Bp.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1583		ROJA	Roja, ca 1830. (Eddig nincs adat róla. — <i>Bisher keine Daten über ihn.</i>)
	Nr. 1572		Evőeszközök, mint az 1582. sz. — <i>Tafelsilber, wie Nr. 1582.</i>
1584		LUDWIG	Ludwig, 1836. (Csak a próba szerint. — <i>Nur dem Beschauzeichen nach.</i>)
	Nr. 1573		Csat népviselethez. — <i>Schnalle zur Volkstracht.</i> Szerző nyitrai vétele — <i>Neutraer Kauf d. Verfassers.</i>
1585		GS	Georgius Sodomka, filius Johannis * 1810, M ca 1836.
	Nr. 1574		Népviseleti pityke, mint az 1584. sz. — <i>Knopf zur Volkstracht, wie Nr. 1584.</i>
1586		WF	
	Nr. 1575		Kanál, mint az 1584. sz. — <i>Löffel, wie Nr. 1584.</i> — (1842.)

PANCSOVA

PANČEVO.

Az egyetlen ötvös művön, amelyet pancsovai eredetűként ismerek, nincs jegy, csupán vésett mesternév. A tárgy azonban állítólag mesterremek volt s így Pancsován az ötvösök valamilyen céhnek lehettek tagjai.

Die einzige, mir bekannte Goldschmiedearbeit hiesigen Ursprunges hat nur gravierte Meistersignatur. Da sie aber angeblich ein Meisterstück war, müssen die hiesigen Goldschmiede Mitglieder irgendeiner Zunft gewesen sein.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1587		— Eduardus Fridl, e. (M?) 1851. Fedeles serleg, kerek talpon, kelyhe alján hólyagok, oldalán keretekben német felirat. A kehely fenekén az alábbi mesterjelzés. — <i>Deckelpokal auf rundem Fuß, an d. Schale grav. Inschrift, am Boden der Schale die grav. Signatur: „EDUARD FRIDL PANCSOVA 1851.“</i> Frindt Lajos, Arad. (A tulajdonos közlése szerint atyja Frindt János, mint franzfeldi lelkész kapta a tárgyat 1853-ban a pancsovai ev. gyülekezettől s tudomása szerint a készítőnek mesterremeke volt. — <i>Nach Mitteilung des Besitzers wurde dieses Werk seinem Vater, Johann Frindt als Franzfelder ev. Pfarrer, in 1853 von der ev. Gemeinde in Pancsova geschenkt und seines Wissens nach sei es das Meisterstück seines Verfertigers gewesen.</i>)

PÁPA

A győri káptalan 1614 november 17-én három pápai ötvös kérelmére a győri, komáromi, esztergomi és érsekújvári ötvösöknek ártikulusait, melyeket azok az 1529. évi április 24-én kelt pesti céhlevélnek 1603-ban a maguk részére történt átíratása által nyertek el, másolatban kiadja.¹ Ez ártikulusokat 1628. évi július hó 16-án gróf Esterházy Miklós a pápai ötvösök részére megerősíti.²

Az ártikulusok a céhszabály többi pontjaival együtt átvették az SVC betűkből alkotott „céhmesterség pöcsétje“ használatára vonatkozó szabályt is (l. Komáromnál). Azonban arra nincs adat, hogy e jelet a pápaiak is használták volna próbabélyegül. 1657-es évszámmal jelzett, de valamilyen korábbi jellegű pápai ötvöstárgyon már a pápaiak saját próbabélyegével találkozunk, amely a város címeréből vett félholdat és csillagot tünteti fel. A XVIII. század első felében szünetel a próbabélyeg használata, a század 2. felében a város címerén a pajzs fölött látható zárt hercegi koronát veszik a próbába. A XIX. században pedig az egész város címert (térdeplő egyházi személy, előtte pajzson keresztbetett babérágak, fejétől jobbra félhold, balra hatágú csillag)³ utánzó próbabélyeg mellett — amelyben a pajzs inkább füles üstnek látszik — a hercegi zárt koronát mutató jegyet is használták.

A XVII. században alakult céh — bár szabályait Esterházy Ferenc gróf 1750. évi május 28-án újra megerősíti.

Das Kapitel von Raab hat am 17. XI. 1614 auf Ansuchen der drei Goldschmiede von Pápa ihnen eine Abschrift der Zunftartikeln herausgegeben, die die Raaber, Komorner, Graner und Neuhäusler Goldschmiede auf Grund des Pester Zunftbriefes von 24. IV. 1529 für sich erlangt haben.¹ Diese Zunftartikeln wurden den 16. VII. 1628 vom Grafen Nicolaus Esterházy für die Pápaer Goldschmiede bekräftigt.²

Mit den anderen Vorschriften zusammen wurde auch der § über den Gebrauch des SVC-Zeichens aus den erwähnten Artikeln übernommen (s. Komorn.) Ob sie dieses als Beschauzeichen auch gebraucht haben, ist unbekannt. Auf einer, mit 1657 bezeichneten Goldschmiedearbeit etwas früheren Charakters in Pápa, ist schon das eigene Zeichen der Pápaer Zunft mit Halbmond und Stern aus dem Stadtwappen zu sehen. In der 1. Hälfte d. XVIII. Jh. bleibt der Gebrauch des Beschauzeichens aus, in der 2. Hälfte d. Jh. wird ein Zeichen mit einer geschlossenen Fürstenkrone in Gebrauch genommen. Eine solche bekrönt ebenfalls das Stadtwappen. Im XIX. Jh. wird neben dem Zeichen mit der Fürstenkrone auch ein Zeichen gebraucht, das dem Stadtwappen³ nachgebildet ist, mit dem Unterschied, daß vor der Gestalt des Geistlichen, statt eines Schildes mit Olivenzweigen ein kesselartiger Gegenstand steht.

Die im XVII. Jh. gründete Zunft wurde scheinbar — obwohl ihre Privilegien in 1750 vom Grafen Franz

sítette⁴ — úgylátszik, megszűnt a XVIII. század vége felé. Ez időben ugyanis egy ötvösmester, aki 1828-ban egyike volt az itt említett két ötvösnek,⁵ vidéki mestere volt a győri céhnek.⁶

Esterházy neuerdings bekräftigt werden — gegen Ende d. XVIII. Jh. aufgelöst. Zu dieser Zeit ist nämlich der eine der, in 1828 als hier tätig erwähnten zwei Meister,⁵ Landmeister in Raab.⁶

¹ A budapesti Egyetemi Könyvtárban és a gróf Esterházy család pápai levéltárában. — *In der Universitätsbibliothek zu Budapest und im Archiv der Grafen Esterházy, Pápa.* Történelmi Tár, 1894, 631 (Reizner J.). — ² Tört. Tár 1894, 644. (Reizner J.). — ³ Tagányi Károly: M. o. címertára. — ⁴ Tört. Tár, 1894, 634. — ⁵ Kapossy J.: M. o. ötvösök a XVIII—XIX. században, Budapest, 1934. — ⁶ A győri ötvöscéh irataiból a Bencés-rend gimnáziumában. — *Aus den Zunftschriften der Raaber Goldschmiede im Gymnasium des Benediktiner-Ordens.*

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Fémfinomsági jel Feingehaltszeichen	Kor Zeit
1588		XVII. sz. XVII. Jh.	1591		Ca 1800	1594		XVII. sz. vége Ende XVIII. Jh.
1589		XVIII. sz. 2. fele 2. H. XVIII. Jh.	1592		Ca 1810	1595		Ca 1850
1590			1593		1826	1596		Arany- próba Goldpunze ca 1860

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1597			? Josephus Eötvös, MC 1628. Esetleg azonos az 1614-ben szereplő Eötvös Jósával. Családi nevét, amely C-vel kezdődhetett, nem ismerjük. Meg kell jegyezni, hogy 1614-ben szerepel egy Csepelszigeti Eötvös Miklós s nem lehetetlen, hogy József Eötvös is ugyanabból a családból való. — <i>Vielleicht identisch mit Eötvös (= Goldschmied) Jósá, erw. 1614, Familienname unbekannt. Es muß erwähnt werden, daß in 1614 ein Goldschmied Nicolaus Csepelszigeti genannt wird und es wäre nicht ausgeschlossen, daß der Meister J. C. derselben Familie angehört.</i>
—			Kehely, kerek talpon, gömbnóduszán 6 ékkővel és áttört fehérezüst kuppakosárral. XVII. század első fele. — <i>Kelch m. rundem Fuß, 6 Steinen am Kugelnodus u. durchbrochenem weißsilb. Schalenkorb. 1. Hälfte d. XVII. Jh. — „1657.“</i> Ref. egyház — Ref. Kirche, Pápa.
1598			
Nr. 1588			Kehely, hasonló az előbbihez, de nódusza pogácsaalakú s nincsenek kövek rajta, hanem szívalakú gerezdek, melyek közei cápázottak. XVII. század első fele. — <i>Kelch, dem</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1598			<i>vorigen ähnlich, doch der Nodus ist nicht mit Steinen besetzt, sondern durch herzförmige Erhöhungen geschmückt, zwischen denen der Grund geperlt ist. 1. Hälfte d. XVII. Jh. — „1657.“</i> Ref. egyház — Ref. Kirche, Pápa.
1599			— Andreas Hatvani , ? ca 1726. (Adat nincs róla, de műve lelőhelye után kísérletkép ide osztom be. — <i>Urkundlich nicht nachgewiesen, doch nach dem Aufbewahrungsort seiner Arbeit wird er versuchsweise hier eingereiht.</i>) — Patena alábbi felirattal — <i>Patene mit der Inschrift</i> : „OPVS HOC CVR : FIE : NOM : GLF : S : S : TRI : P : ILL : G : IO : D : GYVLA ET : CONT : E : JVLIA POGANY DE CSEB TEMPORE RIV : DOM : E : P : F : MICH : JENEI — ANDREAS HATVANI FECIT ANNO 1726.“ Museum, Pápa.
1600			Franciscus Szallai , e. 1728. (Pápán lakozott Szallai Ötvös Ferenc fiát, Jánost inasul veszi fel a győri ötvöscéh 1728-ban. Győri céhiratok, Sz. Benedek-rend gimnáziuma, Győr. — <i>Der Sohn des, in Pápa wohnhaften Franz Szallai wird Lehrling in Raab 1728.</i>) — Feszület, négy kiszögelléssel megtört ellipszis kerületű talppal és körtenódusszal. — <i>Kruzifix m. ovalem Fuß, daran vier Rippen, u. Birnennodus.</i> R. k. pléb. templom — Pfarrkirche, Pápa.
1601			— Sigismundus Balog , e. 1750. — Kehely alábbi mesterjelzéssel — <i>Kelch mit der Signatur</i> : „1750 factum per me Sigismundum Balog Papae.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Tapoleafő (Varjú).
1602			Nr. 1589 Tömjéntartó, ellipszis kerületű talpon, csészéje árktolt. — <i>Weihrauchschiffchen, Aufsatzrand oval, Schiffchen gefurcht.</i> Dómkincstár, Pozsony — Domschatz, Pressburg.
1603			Antonius Kopf , M 1789, e. — 1828. (1789;ben vidéki mesterként veszi fel a győri céh. — <i>Wird in 1789 als Landmeister in Raab aufgenommen.</i>) Nr. 1590 a) Kehely, hatsarkosan ívelt szélű talpon, kései rokokó-dísszel. — <i>Kelch, Aufsatzrand sechseckig gewellt. Spät-rokoko.</i> — „1793.“ M—H 24,5 Nr. 1590 b) Feszület. — <i>Kruzifix.</i> — Louis XVI. M—H 39 a—b) Apátság — Abtei, Celldömölk. Expos. 1912 (Szombathely — Steinamanger) : 228 et 280.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1603	—		c) Kehely. Kései rokokó. — <i>Kelch. Spätrokoko.</i> R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Pápa.
	Nr. 1590		d) Filigránmívű pityke. — <i>Knopf zur Volkstracht, Filigran.</i> Museum, Székesfehérvár — <i>Stuhlweissenburg.</i>
1604	—		Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1594		Kanál tömjéntartóhoz. — <i>Weihrauchlöffel.</i> R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Pápa.
1605	—		
	Nr. 1591		Kókuszdiószelence, 3 lábon. — <i>Kokosbecher auf 3 Füßen.</i> — Empire. Özv. Szirmay Józsefné, Bp.
1606	—		
	Nr. 1592		Kanál. — <i>Löffel.</i> — Ca 1810—1820. Mus. Nat. Hung.
1607	—		Carolus Jenko, e. 1828.
	Nr. 1593		Kanál, 2 darab. — <i>Löffel, 2 Stück.</i> — (1826.) Mus. Nat. Hung.
1608	—		Emanuel Steinberger, * ca 1820, † 1895. (Családi közlés. Utódja Benedek Oszkár, Steinberger unokájának férje, akinek műhelyében 1912-ben megvolt a bélyegző acél. — <i>Familien-</i> <i>mitteilung. Sein Nachfolger ist der Gatte seiner Enkelin, Oscar Benedek,</i> <i>in dessen Besitz die Stahlpunze des hier abgeb. Zeichens noch in 1912</i> <i>vorhanden war.</i>)
	Nr. 1595		Feszület aranypénzekkel, amelyeket a felirat szerint a tulaj- donos atyja foglaltatott egy feszületbe. — <i>Kruzifix m.</i> <i>Goldmünzen, die der Inschrift nach vom Vater des Besitzer</i> <i>in ein Kruzifix gefasst wurden.</i> — „1850.“ Ruschek Antal kanonok, Győr — <i>Raab.</i>
1609	—		Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1596		Jegygyűrű. — <i>Ehering.</i> Rosenbergné Steinberger Fanny, Pápa.

PÉCS

Pécsett már 1495-ben II. Ulászló király számára dolgozott két ötvös¹ s így feltehetjük, hogy e város már a török uralom előtt virágzó ötvösség színhelye volt.

A török uralom megszűnte után 1724-ben alakult meg az ötvöscéh, átvéve a budai céhnek 1696-ban kelt szabályait.

A céhlevél az Országos Levéltárban van, a Nemzeti Múzeumból átvett céh-iratok között. Ezt a díszesen kiállított, függőpecsétetes, hártýára írt levelet Georgius Christ. Zenegg de et in Scharffenstein, magy. kir. kamarai tanácsos, az egész budai kerület kamarai felügyelője 1724 szeptember 6-án adta ki a pécsieknek, és pedig mint egy I. Lipót király által három pécsi ötvös kérelmére 1696-ban kiállított szabadsomlevél másolatát. Szakirodalmunk 1696-ból valónak vette.² Alapos okaim vannak arra, hogy ezt a céhlevelet csak a budaiak 1696-i céhlevele átírásának tekintsem, amely a pécsiek részére 1724-ben készült. Ha lett volna 1696-ból való eredeti céhlevelük, aligha kellett volna 28 év után újra kiállíttatni azt, még hozzá ilyen díszes alakban, függő pecséttel, amelyben a budai céh 1697-ben készült pecsétje látható. Az sem valószínű, hogy a szabadsomakat állítólag 1696-ban szerzett ötvösök valamennyien 36 éven felüli ideig működtek volna, pedig mindháromnak neve újra szerepel 1732-ben.³ Egyikük még hozzá csak 1712-ben szabadult fel Budán.⁴ (Lásd az 1616. számot.) A két céhlevelnek egy és ugyanazon napról való keltezéséből (1696 július 11) azt következtetem, hogy a kamarai felügyelő a hiteles lemásolást csak a németnyelvű céhszabályokra értette s a latinnyelvű bevezetést és befejezést Pécsre alkalmazva iratta hozzá. A budai céh pedig, amely mintegy anyacéhe volt a török uralom

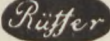

FÜNFKIRCHEN

Zwei Goldschmiede arbeiteten schon in 1495 für den König Wladislaus II in Fünfkirchen.¹ Wahrscheinlich blühte also hier die Goldschmiedekunst schon vor der Türkenherrschaft.

Nach der Vertreibung der Türken wurde in 1724 die Goldschmiedezunft gebildet, wobei die Artikel der Ofner v. 1696 übernommen wurden.

Der Zunftbrief wird im Staatsarchiv zu Bp. aufbewahrt. Diese, auf Pergament ausgestellte, mit einem Hängesiegel versehene Urkunde wurde von Georg Christ. Zenegg de et in Scharffenstein, Consiliarius der kön. ung. Kammer und Kameralinspektor des Ofner Bezirkes, 6. IX. 1724 für die Fünfkirchner Goldschmiede ausgestellt und zwar als Kopie des Privilegs, das König Leopold I. in 1696 für sie gegeben hat. In der Literatur wird diese Urkunde auf 1696 gesetzt.² Triftige Gründe bewegen mich zur Annahme, daß dieser Zunftbrief nur eine, in 1724 entstandene Abschrift der Ofner Artikel v. 1696 sei. Es ist schwer zu glauben, daß im Falle, wenn der Zunftbrief in 1696 für die Fünfkirchner ausgestellt worden wäre, sie schon in 1724 eine Kopie, noch dazu in so prächtiger Form, benötigt hätten. Auch das ist unwahrscheinlich, daß die Goldschmiede, die die Artikel in 1696 angeblich erwirkt haben, alle drei über 36 Jahre tätig gewesen wären, und doch werden alle in 1732 wieder erwähnt.³ Von einem wissen wir außerdem, daß er in der Ofner Zunft in 1712 freigesprochen wurde.⁴ (S. Nr. 1616). Aus dem Übereinstimmen des Datums (11, VII, 1696) an beiden Urkunden schliesse ich, daß G. Zenegg das Kopieren nur auf die deutschen Artikel selbst bezog und erlaubt hat, daß die lateinische Einleitung und der Schluß für die Fünfkirchner adaptiert werde. Die Ofner Zunft aber, die die Mutterzunft aller, auf dem gewesenen türkischen

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1616		<p>Simon Radnich, e. 1718—1733. Egyike a cég alapítóinak. — <i>Einer der Begründer der Zunft</i>. — (Mihalik S. dr. közlése szerint: felszabadult Budán 1712-ben s 1718-ban már pécsi lakosként, 5 forinttal mindent kifizetett 1710—1718-ig a budai céhvel szemben, amiből azt következteti, hogy Landmeister volt Budán. Ezt nem látom beigazoltnak. A tartozás tanuló- és legényéveire is vonatkozhatik. — <i>Nach Dr. Mihalik's Mitteilung wurde er 1712 in Ofen freigesprochen und bezahlte in 1718, schon als Fünfkirchner Einwohner 5 Gulden, womit er alle Schuld für 1710—1718 gegenüber der Ofner Zunft beglichen hat. Daraus folgert Dr. M., daß er Landmeister der Ofner Zunft gewesen sei. Doch das ist noch nicht bewiesen. Die Schuld konnte aus seinen Lehrlings- u. Gesellenjahren stammen.</i></p> <p>Kehely rézből, sodronyzománcsal, talpán alábbi poncolt felirat: — <i>Kelch aus Messing m. Drahtemail, am Fuß punziert: „HOC OPUS DONAVITO SIMON RADNICH AVRIFABER QVINQVE ECLESIIENSIS ECCLESIE P. P. F. E. S: PAT: FRANCISCI. 1733.“</i></p> <p>Mus. Nat. Hung. Arch. Értesítő 1906, 83 (Hampel J.), képekkel — <i>mit Abbild.</i></p>
Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1617		<p>Nr. 1610 Fésűscég-jelvény, köralakú füles érem, első lapján szalagsokron lógó fésű, alatta fedeles serleg. — <i>Abzeichen einer Kammacherzunft, kreisrunde Medaille m. Ohr, an der Vorderseite Kamm an Bandmasche hängend, darunter Deckelpokal, an der Rückseite: „IOHANES PECHER 1793.“</i></p> <p>Mus. Nat. Hung. (Numism.)</p>
1618		<p>Josephus Mayerhoffer, e. 1809, † vor 1828 előtt. (1828-ban özvegye és fia vezetik a műhelyt. — <i>In 1828 führt die Witwe mit dem Sohn die Werkstatt.</i>)</p> <p>Nr. 1611 a) Füstölő, 2 darab. — <i>Weihrauchfässer, 2 St.</i> — Empire.</p> <p>— b) Tömjéntartó. — <i>Weihrauchschiffchen.</i></p> <p>a—b) Székesegyház, Pécs — <i>Kathedrale, Fünfkirchen.</i></p>
1619		<p>Nr. 1612 Sótartó négy kecskelábon. — <i>Salzfaß auf vier Bockfüßen.</i></p> <p>Dr. Cholnoky Ferencné, Pécs — <i>Fünfkirchen.</i></p>
1620		<p>Franciscus Schack, e. 1824, † vor 1828 előtt. (1828-ban özvegye és fia, aki valószínűleg szintén Ferenc volt, vezetik a műhelyt. — <i>In 1828 führt die Werkstatt seine Witwe mit dem Sohn, der wahrscheinlich auch Franz hieß.</i>)</p> <p>Nr. 1613 Borsszóró. — <i>Pfefferstreuer.</i></p> <p>Dr. Egerer Gida, Bp.</p>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1621			Andreas Wittmann, e. 1828.
	Nr. 1614		Merőkanál. — <i>Schöpflöffel</i> . — Ca 1820—1830. † Sporzon Pál, Magyaróvár — <i>Ung.-Altenburg</i> .
1622			Jacobus Posz, M ca 1830, † 1854.
	Nr. 1614		Evőeszközök m.-tulajdonban. — <i>Tafelsilber in Privatbesitz</i> , Bp.
1623			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1614		a) Kenyérosztó tányér. — <i>Hostienteller</i> . Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Nagyszokoly.
	Nr. 1614		b) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Friedmann Izidor, Bp.
1624			Josephus Rüffer, * 1810 Boldogasszonyfa, M 1838, † 1876. (Leánya fiának, Vasváry Ferenc dr. jogtanár- nak közlései Szőnyi Ottó dr. múzeumi igazgató szíves közvetítésé- vel. Az 1624—1626. számú jegyek, úgyszintén az 1615. számú próba- bélyeg bélyegzővasai Vasváry dr. tulajdonában. — <i>Mitteilungen seines Enkelsohns Dr. F. v. Vasváry, der die Stahlpunzen Nr. 1615, 1624—1626. besitzt.</i>)
	Nr. 1615		Krizmatartó szelence. — <i>Chrismabüchse</i> . Mus. Nat. Hung.
1625			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1615		a) Augsburgi tálca megújított alja. — <i>Renovierter Boden einer Augsburger Platte</i> . Székesegyház, Pécs — <i>Kathedrale, Fünfkirchen</i> (Szőnyi).
	Nr. 1615		b) Kanalak magántulajdonban. — <i>Löffel in Privatbesitz</i> .
1626			Ugyanannak jegye aranyra. — <i>Zeichen desselben Meisters für Goldarbeiten</i> . (Vide 1624.)
1627			M. Schönwald, ca 1850. (1912-ben még emlékezett a nevére Engesser Miklós, öreg pécsi aranyműves Szőnyi Ottó dr. szíves közlése szerint. — <i>N. Engesser, gewesener Gold- schmied, erinnerte sich seiner noch in 1912.</i>)
	„13“		Kézi, körmeneti gyertyatartók. — <i>Handleuchter</i> . Székesegyház, Pécs — <i>Kathedrale, Fünfkirchen</i> (Szőnyi).

POZSEGA

POŽEGA.

E szlavóniai területen fekvő város ötvösei a rézművesekkel és gombkötőkkel együtt 1761-ben Mária Terézia királynétől nyerték 18 pontból álló szabályaikat¹ s e szabályzat tanúsága szerint Szent István magyar királyt vallották a céh védnökéül. 1828-ban két mester volt a városban.²

Die Goldschmiede dieser Stadt im ehem. Slavonien erhielten in 1761 mit den Gelbgießern u. Knopfmachern zusammen von der Königin Maria Theresia ihre Privilegien.¹ Wie es diese Privilegien bezeugen, war ihr Schutzheiliger der Hl. Stephan, König v. Ungarn. In 1828 waren 2 Meister da.²

¹ Egyetemi Könyvtár — Universitätsbibliothek, Budapest Manuser. nr. 376. — Századok 1877, 407 (Rómer F.) — ² Kapossy János op. cit.

POZSONY

PRESSBURG

BRATISLAVA.

A város történetének neves írója, Ortvy Tivadar dr., művében már a XV. századból és a XVI. század első negyedéből tizennégy ötvösről közöl adatokat.¹ Részletesebben 1575-től ismerjük a pozsonyi ötvösség történetét, mert a céh életére vonatkozó adatokat a fennmaradt céhnapló s az azt kiegészítő tanoncjegyzék ez évtől kezdve híven megőrizték.² Mindkettőt kimerítően feldolgozta és ismertette Mihalik József „Háromszáz év a pozsonyi ötvösség történetéből“ című tanulmányában,³ amelynek adataira támaszkodom itt, főként a felkutatott tárgyak jegyeinek meghatározásánál.

A céh megalakulása idejét nem ismerjük. A meglévő céhnapló vezetésének első éveiben már régi szokásokról és a régi privilégiumról van szó, melyet a céh a város tanácsától nyert. 1765-ben új szabályokat Mária Terézia királynő adott a céhnek.⁴

Dr. Theodor Ortvy hat in seiner „Geschichte der Stadt Preßburg“ Daten über 14 Goldschmiede aus dem XV. Jh. und aus dem 1. Viertel d. XVI. Jh. veröffentlicht.¹ Ausführlichere Daten über das Leben in der Preßburger Goldschmiedezunft besitzen wir von 1575 an in dem uns erhalten gebliebenen „Zechbuech“ und „Verzeichnis der Lehrjungen.“² Diese beiden Quellen wurden in einem Aufsatz v. J. Mihalik³ erschöpfend bearbeitet und publiziert, dessen wohlgeordnete Daten hier, besonders bei der Identifizierung der von mir gesammelten Zeichen benützt wurden.

Die Entstehungszeit der Zunft ist unbekannt. Schon auf den ersten Blättern des Zechbuches wird von den alten Privilegien gesprochen, die der Stadtrat der Zunft erteilt hat. In 1765 erhält die Zunft neue Artikel von der Königin Maria Theresia.⁴

A céhnapló az 1575-től 1867-ig terjedő időben 135 olyan mestert említ, akiket bevettek a céhbe s akik helyben laktak. Az egyidejűleg működő mesterek számát a XVI. és XVII. században átlag tízre tehetjük. 1720-ban 7, 1732-ben 6 a mesterek száma,⁵ 1820-ban 12 mester van a céhben s kettőnek özvegye s egynek örökösei vezetnek műhelyt.⁶

A céh pecsétje egy XVII. századi s egy XVIII. századi változatban ismeretes.⁷ Mindkettőnek a pecsétlője megmaradt s a város múzeumban őrzik.

A céhnek fából faragott és festett behívótáblája 1623-ból ugyancsak a múzeumban van.⁸

Említést érdemel a múzeumban őrzött ellenőrző réztábla is az 1820. évből, amelybe az azévi próbabélyeg és aranypróbák alá az összes mesterek beütötték a jegyeiket, többen két változatban is, amennyiben arany- és ezüstmívesek voltak. Arra, hogy ez a szokás már korábbi előzményekből fejlődött-e s hogy továbbra is fennmaradt-e, egyelőre nincs adatunk.

Az ötvöstárgyak bélyegzését a pozsonyi céhben igen lelkiismeretesen végezték. Már a XVI. század 2. felében állandóan használják a város háromtornyos kaput ábrázoló címere nyomán alkotott próbabélyeget.⁹ E jegynek a XVII. században való használatát szakirodalmunk már régen megállapította.¹⁰ Az 1584 és 1743 közötti időben a próbabélyeg és mesterjegy

Im Zunftbuch sind von 1575 bis 1867 als solche Meister, die in die Zunft aufgenommen und hier wohnhaft waren, 135 erwähnt. Im XVI—XVII. Jh. kann ihre durchschnittliche Zahl auf ungefähr 10 gesetzt werden, in 1720 sind 7, in 1732: 6⁵ in der Zunft, in 1820 wird in 15 Werkstätten gearbeitet,⁶ wovon drei von Witwen, bzw. Erben geleitet werden.

Das Siegel der Zunft ist aus d. XVII. u. aus d. XVIII. Jh. bekannt.⁷ Die Siegelstempel sind erhalten und werden im städtischen Museum aufbewahrt.

Das Einberufungszeichen, aus Holz geschnitzt u. bemalt, befindet sich auch im Museum, es stammt aus 1623.⁸

Erwähnungswert ist auch die ebendort aufbewahrte Kontrolltafel aus Kupfer v. 1820, in die unter das damals gebrauchte Beschau-

zeichen jeder Meister sein Zeichen — wenn er zugleich Goldarbeiter war, so seine beiden Zeichen — eingeschlagen hat. Ob diese Gewohnheit auch in anderen Zeiten schon gepflogen wurde, dafür haben wir keine Daten.

Das Zeichnen der Goldschmiedearbeiten wurde in der Zunft sehr sorgfältig durchgeführt. Schon in der 2. Hälfte d. XVI. Jh. werden ständig Beschauzeichen gebraucht, die, wie das Stadtwappen, ein dreitürmiges Tor aufweisen.⁹ Der Gebrauch eines ähnl. Zeichens im XVII. Jh. wurde schon vor langem bewiesen.¹⁰ Von 1584 bis 1743 kann neben Beschauzeichen und

mellett a fűrészvonalú metszés (más-kép: „cikázó vonal“) is előfordul a pozsonyi tárgyakon.¹¹

1732-től kezdve, tehát éppen azóta, hogy az 1732 I. 26-i kormányrendelet az ötvösök összeírásáról és szigorúbb ellenőrzéséről intézkedett,¹² a céh az évenként változó évszámot és a fémfinomságot jelző 13-as számot is bevette a próbabélyegbe és pedig nem a nálunk már korábban fellépő beszercebányai évszamos jegy mintájára, hanem a bécsi próbabélyeg nyomán. 1812 és 1819 között a próbabélyeg eltér az addigi alaktól, amennyiben kapu helyett a három torony alatt karikába foglaltan látható benne a 13-as. Ezáltal méginkább hasonlónak lett a próba a bécsi, illetőleg osztrák jegyekhez. 1820-ban azonban ismét a régi alakú jegyhez tér vissza a céh.

A Knies művében¹³ Pozsony neve alatt megkérdőjelezetten közölt három háromtornyos bélyeg közül az első Sopron, a második Székesfehérvár s csak a harmadik valóban Pozsony.

1743-tól kezdve évbetűk is fordultak elő. Betűrendjükből sejthetőn már 1740 körül kezdték ezeket alkalmazni az alcéhmesterek.

Meisterzeichen auch die Anwendung des Ziselierstiches auf hiesigen Arbeiten festgestellt werden.¹¹

Seit dem Jahre 1732, als eine Zusammenschreibung und eine schärfere Kontroll der Goldschmiede verordnet wurde,¹² nahm die Zunft in das Beschauzeichen die jährlich wechselnde Jahreszahl und als Feingehaltsangabe die Zahl 13 auf, und zwar nicht nach dem Neusohler, sondern nach dem Wiener Muster. 1812—1819 weicht das Beschauzeichen von der bis dahin üblichen Form ab, in dem es unter den drei Türmen die Zahl 13 nicht in einem Tor, sondern in einem Kreis aufweist, wodurch das Zeichen dem Wiener Zeichen noch ähnlicher wurde. In 1820 wird wieder die alte Form gebräuchlich.

Von den bei Knies¹³ unter Preßburg, allerdings mit einem Fragezeichen veröffentlichten Beschauzeichen gehört das erste Ödenburg, das zweite Stuhlweißenburg und nur das dritte wirklich Preßburg an.

Kontrollbuchstaben kommen von 1743 an vor. Sie wurden wahrscheinlich um 1740 eingeführt und von den Probermeistern angebracht.

¹ Ortway Tivadar: Pozsony város története, II, 4, Pozsony, 1903; 240—242. — *Geschichte der Stadt Pressburg*, 1903, II, 4, 251—257. — ² Museum, Pozsony — *Pressburg*. — ³ Múzeumi és Könyvt. Értesítő, 1911, 85—155. — ⁴ Museum, Pozsony — *Pressburg*. — ⁵ Arch. Értesítő 1904, 384 (Illésy J.). — ⁶ A múzeumban levő ellenőrzőtábla szerint. — *Laut der Kontrolltafel im Museum*. — ⁷ Múz. és Könyvt. Értesítő 1911, 103. — ⁸ Czobor—Szalay: Magyarország történelmi emlékei... — *Die historischen Denkmäler Ungarns...*, Bp.—Wien, II, 434. Múz. és Könyvt. Értesítő 1911, 103, képekkel — *m. Abbildungen*. — ⁹ Arch. Értesítő 1911, 43 (Köszeghy E.). — Múz. és Könyvt. Értesítő 1911, 155—161 (Köszeghy E.). Utóbbi közleményben a pozsonyi jegyek és tárgyak nagyrésze már szerepelt. Az alábbi felsorolásnál K. E. és az ottani folyószám alatt idézem. — *In der letzteren Abhandlung ist ein grosser Teil der hier publizierten Marken und Arbeiten schon aufgezählt. Hier werden sie unter K. E. und der dortigen lf. Nr. zitiert*. — ¹⁰ Arch. Értesítő 1901, 110, (Mihalik J.). — ¹¹ Arch. Értesítő 1911, 39—44 (Köszeghy E.). — ¹² Arch. Értesítő 1904, 385 (Illésy J.). — ¹³ Karl Knies: *Die Punzierung in Österreich*, Wien, 1896. *Tafel VIII, Fig. 13—15*. Lásd Pozsony-Vártelek. — *Siehe auch Pressburg-Schlossgrund*.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
1628		XVI. sz. — Jh.	1641		1772	1654		1802
1629		XVII. sz. 1. fele XVII. Jh. 1. Hälfte	1642		1773	1655		1804
1630			1643		1775	1656		1806
1631			1644		1779	1657		1808
1632			1645		178(1?)	1658		1809
1633		XVII. sz. középe Mitte XVII. Jh.	1646		1784	1659		1812
1634		Ca 1711	1647		1788	1660		1813
1635		Ca 1720	1648		1790	1661		1814
1636		1732	1649		1793	1662		1815
1637		1743	1650		1794	1663		1816
1638		1750	1651		1795	1664		1818
1639		1760	1652		179(6?)	1665		1819
1640		1763	1653		1799	1666		1820

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
1667		1822	1675		18(3)4	1683		1845
1668		1823	1676		1835	1684		1846
1669		1825	1677		1836	1685		1847
1670		1826	1678		1837	1686		1848
1671		1827	1679		1840	1687		1850
1672		1829	1680		1842	1688		1853
1673		1832	1681		1843	1689		1858
1674	 (Csányi)	1833	1682		1844	1690		1864
Fémfinomsági jelek — Feingehaltszeichen								
1691		12 latos ezüstre Für 12 löt. Silber 1776	1693		Arany- próbák Gold- punzen 1820	1695		Aranypróba Goldpunze ca 1835
1692		Aranypróba Goldpunze 1820	1694			1696		Aranypróba Goldpunze ca 1856

Ellenőrző évetük a tárgyakon 1743-tól kezdve fordultak elő s miután ekkor C betű volt használatban, valószínűleg 4 évvel előbb jöttek használatba, mert átlag kétevenként változtatták őket. A céhnapló 1769-től 1794-ig és 1803-tól 1848-ig jegyezte fel használatuk évét. Itt csupán azokat közlöm, amelyek tárgyakon fordultak elő és pedig azzal az évszámmal,

Kontrollbuchstaben kamen an Arbeiten von 1743 an vor und da in diesem Jahr ein C zur Kontrolle gebraucht wurde, kann man annehmen, daß diese Kontrolle 4 Jahre früher eingeführt wurde, denn die Buchstaben wechseln meist zweijährlich. Im Zunftbuch sind die Buchstaben für 1769—1794, und 1803—1848 angegeben. Hier werden nur jene angeführt, die an

amely a velük talált próbán volt látható. A céhnapló alapján Mihalik J. által készített évbetűfelsorolás adataitól itt némi eltérések mutatkoznak, ami abban leli magyarázatát, hogy az évbetűket évközben, Mihalik szerint, János-nap után vagyis július 1-e körül változtatták.

Werken vorkamen, und neben ihnen stehen die Jahreszahlen der mit ihnen gefundenen Beschauzeichen. Es sind dabei kleine Abweichungen von Mihalik's Verzeichnis bemerkbar, was erklärlich ist, da die Buchstaben um den 1. Juli geändert wurden.

F. sz. Lf. Nr.	Évbetű Jahres- buchstabe	Év Jahr	F. sz. Lf. Nr.	Évbetű Jahres- buchstabe	Év Jahr	F. sz. Lf. Nr.	Évbetű Jahres- buchstabe	Év Jahr
1697	„C“	1743	1710	„Z“	1788	1723	„W“	1827
1698	„I“	1760	1711	„B“	1793	1724	„X“	1829
1699	„K“	1760	1712	„C“	1794/95	1725	„A“	1832/33
1700	„M“	1763	1713	„D“	179(6?)	1726	„B“	1834
1701	„N“	1763	1714	„G“	1802	1727	„C“	1835
1702	„O“	1769	1715	„H“	1804	1728	„D“	1836
1703	„P“	1772	1716	„K“	1806/08	1729	„E“	1837
1704	Я	1773/75	1717	„M“	1813/15	1730	„I“	1840
1705	„R“	1779	1718	„N“	1816	1731	„M“	1843
1706	„T“	1781	1719	„O“	1818/19	1732	„N“	1844/46
1707	„W“	1784	1720	„R“	1822	1733	„A“	1848/50
1708	„X“	1784	1721	„S“	1823	1733 ^A	„E“	1853/58
1709	„Y“	1788	1722	„V“	1825/27			

A tárgyak alábbi felsorolásánál mellőzöm a fűrészvonalú metszés és az évbetűk előfordulásának említését. Előbbi csekély kivétellel 1743-ig fordul elő, utóbbiak 1743-tól kezdve mindig a tárgyakon vannak.

Bei der folg. Aufzählung der Goldschmiedearbeiten wird das Vorhandensein des Ziselierstiches und des Kontrollbuchstaben an ihnen nicht angeführt. Jene sind bis 1743 fast immer, diese von 1743 an allgemein gebräuchlich.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1734		L	Sebastianus Liebhardt, MC 1575—1577 avagy — oder Eligius Sattler, alias Loy Goldschmidt, e. 1576—1592. (Lehetséges, hogy e jegyet a Liebhardt-ötvöscsalád e legidősebb tagja választotta magának, mikor még családjából egyedül ő volt a céhben, de még valószínűbb, hogy e jegyet Sattler használta, akit többnyire csak Loy Goldschmidt és Maister Loy néven említenek. A Loy az Eligiusnak szokásos rövidítése. A bécsi ötvösök 1366. évi privilégiuma az ötvösök védszentjét is Sand Eloy-nak

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1734			nevezi. — <i>Es wäre möglich, daß dieses Zeichen von dem ältesten Mitglied der Goldschmiedefamilie Liebhardt gewählt wurde, als er noch allein aus seiner Familie in der Zunft war, doch noch wahrscheinlicher ist es, daß dieses Zeichen von Sattler gebraucht wurde, der meistens als Loy Goldschmidt oder Maister Loy erwähnt wird. Loy ist die übliche Abkürzung von Eligius. Auch der Hl. Eligius wird im Rechtsbrief der Wiener Goldschmiede v. 1366 Sand Eloy genannt. (S. Karl Knies, Die Punzierung in Österreich, Wien, 1896 ; 8.)</i>
	Nr. 1628		A pozsonyi német szabócéh ezüst pecsétlője. — <i>Silb. Siegel der Preßburger deutschen Schneiderzunft.</i> — „1584.“ Museum, Pozsony — Preßburg.
1735			Jacobus Steiger, e. 1578—1586.
	Nr. 1628		Városbírói pálca, kehelyalakú felső gombján levéldísz, két gömb közti fogantyúja fölött vésett felirat. — <i>Szepterartiger Richterstab.</i> — „M . D . LXXXIII . CASPAR . LIECHTENPERGER.“ H—L 94 Museum, Pozsony — Preßburg. Múz. és Könyvt. Ért. 1911, 156, 1. (Köszeghy E.).
1736			(Csányi) Úrasztali serleg, kelyhén trébelt virágok. — <i>Pokal m. getr. Blumen</i> — Ca 1600. M—H 16 Ref. egyház — Ref. Kirche, Solt. Expos. 1934 : X, 36, 13. (Csányi.).
1737			Mathias (Matheas, Mattes) Liebhardt, M 1601, (Csányi) e. —1616.
	Nr. 1628		Kehely, hatkaréjos talppal, lapított gömb náduszan mér-műves díszítés. — <i>Kelch m. Sechspaßfuß, am gedruckten Kugelnodus Fischblasen-Ornament.</i> — „1604.“ M—H 20,2 Auctio, 1931, II. Ernst-Museum, Bp. (Csányi.).
1738			Johannes (Hans) Ruprecht, M 1613, e. —1627.
	Nr. 1629		Kehely, hatkaréjos talppal, körtenáduszan 3 kerubfej, talpán és kuppakosarán börtűs dísz. — <i>Kelch m. Sechspaßfuß, am Birnennodus 3 Cherubsköpfe, am Fuß u. Schalenkorb Filigranverzierung.</i> — „1619.“ M—H 23 Ferenciek rendháza, Pozsony — Franziskanerkloster, Preßburg. Expos. 1884 : II, 8, 90, 75. Arch. Értesítő, 1901, 110. (Mihalik J.).
1739			Georgius Striegler, M 1622, † 1652.
	Nr. 1630		Kehely, hatkaréjos talppal, csúcsíves jellegű nádusszal. — <i>Kelch m. Sechspaßfuß u. gotischem Nodus.</i> M—H 20,5 Mint — <i>Wie</i> Nr. 1738. Expos. 1884 : II, 8, 91, 78.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1740			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
Nr. 1631	a)		Két kanál vésett címerekkel. — <i>Zwei Löffel m. grav. Wappen.</i> Ag. ev. egyház, Sopron — <i>Ev. Kirche, Ödenburg.</i>
Nr. 1631	b)		Pohár, XVII. század. — <i>Becher, XVII. Jh.</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche, Komjáti.</i> Expos. 1934 : XIII, 54, 37.
1741			? „Jobst von der Gabor,“ M 1626, e. — 1630.
Nr. 1632	a)		Serleg kuppája, két szatírféjes fülel. — <i>Kuppa eines Pokals, m. zwei satyrköpfigen Henkeln.</i> — Ca 1650. Mus. Nat. Hung.
Nr. 1632	b)		Serleg alsó része, nyelén levéldíszes korong, későbbi kelyhén hamisított évszám. — <i>Unterteil eines Pokals, am Schaft Scheibe m. Blätterschmuck, an der erneuten Kuppa die gefälschte Jahreszahl : „1599.“</i> Gróf Andrássy Manó. Expos. 1884 : IV, 1, 13, 65.
1742			Otto Müller, M 1630, † vor 1676 előtt.
Nr. 1631	a)		Ciborium, kerek talppal, hólyagos nádusszal, fedelén feszület. — <i>Ziborium auf rundem Fuß, am Nodus Buckel, am Deckel Kruzifix.</i> M—H 32,5 Ferenciek rendháza, Pozsony — <i>Franziskanerkloster, Preßburg.</i> K. E. 4.
Nr. 1631	b)		Fedeles kupa, cápázott testtel és hermás fülel. — <i>Deckelkanne, geperlt, am Henkel Herm.</i> — „1683“, (későbbi — <i>später.</i>) Ev. egyház, Pozsony — <i>Ev. Kirche, Preßburg.</i> K. E. 5.
1743			Leopoldus Dorfner, M 1644, e. — 1667.
Nr. 1633			Kanál. — <i>Löffel.</i> — Ca 1650. H—L 14,5 Bernauer M., Pozsony — <i>Preßburg.</i> K. E. 6.
1744			Johannes Christophorus Holstein senior, M 1671, e. — 1694.
—	a)		Fedeles kanna, cápázott testtel, ékalakú csőrrel. — <i>Deckelkanne, geperlt, m. Ausgußschneppe.</i> — „1686.“ M—H 24
—	b)		Ostyatartó szelence, fedelén vésett címer. — <i>Hostienbüchse, am Deckel grav. Wappen.</i> M—H 6,5 a—b) Ev. egyház, Pozsony — <i>Ev. Kirche, Preßburg.</i> K. E. 7, 8.
1745			Andreas Lambrecht Beltz, M 1705, e. — 1724.
Nr. 1634			Kehely, körtenádusszal, áttört kosarán 3 festőzománcos plaketten a kínoeszközök. — <i>Kelch m. Birnennodus ; am durchbroch. Schalenkorb 3 Plaketten in Maleremail die Marterwerkzeuge darstellend.</i> — „1711.“ Ugyanott — <i>Dasselbst.</i> K. E. 9.

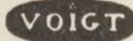

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1746			Johannes Christophorus Holstein junior, M 1713, e. —1742.
	Nr. 1635		Két oltári gyertyatartó hármás lábon, vésett címerrel. — <i>Zwei Altarleuchter auf dreiteiligen Füßen, m. grav. Wappen.</i> — „1720.“ M—H 66. Ugyanott — <i>Daselbst.</i> K. E. 10.
1747			Johannes Michaël Türschitz, M 1730, e. —1758.
	Nr. 1636		Baluszterszárú gyertyatartók. — <i>Leuchter m. Balusterschaft.</i> Dómkincstár, Pozsony — <i>Domschatz, Preßburg.</i> K. E. 11.
1748			Josephus Weýdenowsky, M 1739, e. —1781.
	Nr. 1640		a) Díszkard veretei. — <i>Beschläge eines Prunksäbels.</i> Rokoko. Mus. Nat. Hung.
	Nr. 1640		b) Ciborium. — <i>Ziborium.</i> Szt. Benedekrend, Győr — <i>Benediktinerkirche, Raab.</i>
	Nr. 1644		c) Úrmutatóalakú ereklyetartó. — <i>Reliquiar in Monstranzform.</i> Dómkincstár, Pozsony — <i>Domschatz, Preßburg.</i> K. E. 19.
1749			Daniel Faber, M 1744, e. —1766.
	Nr. 1639		Tömjéntartó. — <i>Weihrauchschiffchen.</i> (1760) — „1761.“ Dómkincstár, Pozsony — <i>Domschatz, Preßburg.</i>
1750			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	?+ „O“		a) Keztyűslegények céhszerlege. — <i>Zunftbecher der Handschuhmachergesellen.</i> Museum, Pozsony — <i>Preßburg.</i>
	Nr. 1641		b—g) Úrmutató, 3 kehely, ciborium, olajtartó. — <i>Monstranz, 3 Kelche, Ziborium, Ölbehälter.</i> — Rokoko. R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche, Rimaszombat.</i>
	Nr. 1644		h) Karosgyertyatartó, 2 darab. — <i>Zwei Armleuchter.</i> Koós Elemér, Zsarnó.
1751			Sigismundus Georgius Metzner, M 1746, e. —1768.
	?+ „C“		a) Oltári gyertyatartó, háromágú lábon, 2 darab. — <i>Altarleuchter auf dreiteiligen Füßen, 2 Stück.</i> — „1748.“ M—H 60 Ev. egyház, Pozsony — <i>Ev. Kirche, Preßburg.</i>
	Nr. 1637		b) Kanál vésett barokkdísszel. — <i>Löffel m. grav. Barockverzierung.</i> Csekei Varjú Elemérné, Bp.
	Nr. 1638		c) Úrmutatóalakú ereklyetartó. — <i>Reliquiar in Monstranzform.</i> R. k. pléb. templom, Szepesmindszent — <i>Pfarrkirche, Betendorf.</i>

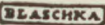

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1751	Nr. 1639		d) Gyertyatartók, barokk, 6 drb. — 6 <i>Leuchter</i> , barock. Szt. Erzsébetkolostor, Pozsony — Elisabethinerkloster, Preßburg.
1752			Johannes Christophorus Meszl, M 1755, e. —1769.
	Nr. 1639		a) Kanál füstölőhöz. — <i>Weihrauchlöffel</i> . Szt. Erzsébetkolostor, Pozsony — Elisabethinerkloster, Preßburg.
	Nr. 1640		b) Kanál vésett dísszel. — <i>Löffel m. grav. Verzierung</i> . Csekei Varjú Elemérné, Bp.
1753			Michaël Weiszmann, M 1759, e. —1780. (1759 előtt 9 évig céhen kívül dolgozott a Vártelken, l. 305. oldal. — <i>Vor 1759 neun Jahre lang außer Zunft tätig am Schloßgrund</i> , <i>siehe S. 305.</i>)
	Nr. 1642		Gyertyatartók baluszterszárral, 2 darab. — <i>Zwei Leuchter m. Balusterschaft</i> . † Dr. Pekár Imre, Bp.
1754			Michaël Tirtsch, M 1771, e. —1817.
	Nr. 1646		a) Ellipszis kerületű tálca. — <i>Platte, oval</i> . Ev. egyház — <i>Ev. Kirche</i> , Igló.
	Nr. 1647		b) Cukortartó tálka. — <i>Zuckerschale</i> . † Szalay Imre báró, Bp.
	Nr. 1649		c) Kanna, tojásdad testű. — <i>Kanne, mit eiförmigem Leib</i> . Baross János, Bp.
1755			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1649		a) Kanna, bordázott csőrrel. — <i>Kanne, m. gerippter Aus- gußschneppe</i> . † Dr. Pekár Imre, Bp.
	Nr. 1651		b) Fanyelű kanna. — <i>Kanne m. Holzhenkel</i> . Motesiczky Lászlóné, Bp.
	Nr. 1652 + „D“		c) Kanál. — <i>Löffel</i> . Mus. Nat. Hung.
1756			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1657		Kanna fafüllel. — <i>Kanne m. Holzhenkel</i> . Nagy Ferenc, v. b. t. t., Bp.
1757			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1663		Sótartók, 2 darab. — <i>Salzfässer, 2 Stück</i> . — Empire. Balgba Viktor, Felsőkubin — Oberkubin.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1758			Johannes Christophorus Stieger, M 1773, e. —1782.
Nr. 1691			a) Fali gyertyatartó. — <i>Wandleuchter</i> . — Louis XVI. „J. C. Stieger fecit Posonij 1776.“
Nr. 1644			b) Kehely. — <i>Kelch</i> . — Rokoko. — „1779.“ M—H 28 a—b) Ev. egyház, Pozsony — <i>Ev. Kirche, Preßburg</i> .
1759			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
Nr. 1645			Oltári gyertyatartó, 2 darab. — <i>Zwei Altarleuchter</i> . M—H 72 Ev. egyház, Pozsony — <i>Ev. Kirche, Preßburg</i> .
1760			Casparus Kundtner, M 1774, MC 1784—1807, 1812, e. —1817.
Nr. 1653			Kanál. — <i>Löffel</i> . Mus. Nat. Hung.
1761			Franciscus Xaverius Huber, M 1775, MC 1783—84.
Nr. 1643			a) Kehely. — <i>Kelch</i> . — „1776.“ (1775) Ev. egyház, Pozsony — <i>Ev. Kirche, Preßburg</i> .
Nr. 1644			b) Erekllyetartó feszület. — <i>Kruzifix als Reliquienbehälter</i> . Dómkincstár, Pozsony — <i>Domschatz, Preßburg</i> .
1762			Andreas Turchányi, M 1778, e. —1788. (Műve szerint 1794-ben is működik. — <i>Nach seiner Arbeit auch in 1794 tätig</i> .)
Nr. 1650			Kerek szelence. — <i>Runde Dose</i> . Baross János, Bp.
1763			Josephus Gerick senior, M 1782, MC 1809—12, 1818—1829, e. —1834.
Nr. 1646			a) Gyertyatartó. — <i>Leuchter</i> . — Louis XVI. Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> . Expos. 1912 (Szombathely) : 694.
Nr. 1647			b) Kosár, két fülel. — <i>Körbchen, mit zwei Henkeln</i> . Dr. Halász Aladár, Bp.
1764			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
Nr. 1654			Kézmósótál és kancsó. — <i>Waschschüssel u. Kanne</i> . Püspöki kápolna, Rozsnyó — <i>Bischöfl. Kapelle, Rosenau</i> .
1765			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
Nr. 1660			a) Úrmutató. — <i>Monstranz</i> . — Empire. Ferenciek temploma, Pozsony — <i>Franziskanerkirche, Preßburg</i> .
Nr. 1662			b) Sótartók, líra-szárral. — <i>Salzfässer m. lyraförm. Schaft</i> . Dr. Halász Aladár, Bp.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1765	Nr. 163	c)	Teafőző. — <i>Teekochoer</i> . Özv. gróf Zichy Józsefné, Bécs — Wien.
	?	d)	Úrmutató Keglevich-címerrel: — <i>Monstranz</i> . — „1816.“ R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Pétervására. Heves vm. monográfiaja, 65. (Reiszig E.), képpel — <i>mit Abbild.</i> (Igazoltan Gericktól való s kövek nélkül 6304 frt-ba került — <i>Meister u. Preis v. 6304 Gulden urkundlich nachgewiesen.</i>)
1766			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> . — (E jegye van az 1820-i ellenőrző táblán. — <i>Dieses Zeichen befindet sich auch an der Kontrolltafel v. 1820.</i>)
	Nr. 1667		Cizellált kávéskanna. — <i>Kaffeekanne</i> , ziselirt. Műkereskedelem — <i>Kunsthandel</i> , Bp.
1767			Georgius Müller, M 1788, e. — 1820. Jegye az 1820-i ellenőrzőtáblán van, mellette kereszt. Műve nem ismeretes. — <i>Zeichen an der Kontrolltafel von 1820 mit einem Kreuz bezeichnet. Arbeit nicht bekannt.</i>
1768			Fidelis Mayer, M 1803, e. — 1826.
	Nr. 1655	a)	Lábas fanyéllal. — <i>Kasserolle m. Holzgriff</i> . Egry Aurélné, Bp.
	Nr. 1656	b)	Szelence, ellipszis kerületű. — <i>Dose, oval</i> . Ungár N.-né, Magyaróvár — <i>Ung. Altenburg</i> .
1769			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1658		Keresztelőérem foglalata. — <i>Fassung einer Patenmedaille</i> . Museum, Kassa — <i>Kaschau</i> .
1770			Ugyanannak jegye az 1820-i ellenőrzőtáblán, mellette kereszt. — <i>Desselben Meisters Zeichen an der Kontrolltafel v. 1820, daneben Kreuz</i> .
1771			Franciscus Cribilie, M 1803, MC 1815, 1817—18, † vor 1820 előtt. A jegy mellett a táblán a következő felírás van — <i>An der Kontrolltafel steht neben dem Zeichen: „GRÜBILIE'S WITTWE“</i> Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt</i> .
1772			Johannes Joppe, M 1809, † vor 1819 előtt. Jegye mellett a táblán — <i>An der Tafel steht neben dem Zeichen: „JOPPE'S WITTWE †“</i> Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt</i> .

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1773			Johannes (Michaël) Tirtsch, M 1810, e. —1820. Jegyét a tábláról közlöm, műve nem ismeretes. — <i>Zeichen an d. Kontrolltafel, Arbeit nicht bekannt.</i>
1774			Johannes Gerick, M 1812, MC 1828—29. Jegye mellett a táblán mint alcéhmestert említik. 1831-ben özvegye vezeti már műhelyét egy munkavezetővel. — <i>Er wird an d. Tafel als Untervorsteher bezeichnet. In 1831 führt schon seine Witwe die Werkstatt.</i>
	Nr. 1671		Két alacsony gyertyatartó. — <i>Zwei niedere Leuchter.</i> Kőszeghy Antalné, Bp.
1775			Josephus Gerick junior, M 1813, e. —1834. Jegyét a tábláról közlöm, műve nem ismeretes. — <i>Zeichen an d. Kontrolltafel, Arbeit nicht bekannt.</i>
1776			Ugyanannak jegyváltozata az ellenőrzőtáblán. — <i>Des-selben Meisters zweites Zeichen an d. Kontrolltafel.</i>
1777			Johannes (Nepom.?) Schwäger, M 1813, MC 1837, 1839—40. Jegyét a tábláról közlöm, művön nem talál-tam. — <i>Zeichen an d. Kontrolltafel, an Arbeit nicht vorgekommen.</i>
1778	Kopott Verwisch		Ugyanannak jegyváltozata az ellenőrzőtáblán. — <i>Des-selben Meisters zweites Zeichen an der Kontrolltafel.</i>
			Tajtékpipa foglalata. — <i>Fassung einer Meerschaumpfeife.</i> Donáth Sándor, Bp.
1779			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1662		Kávéskanál. — <i>Kaffeeöffel.</i> Mus. Nat. Hung.
1780			Josephus Steinmassler, M 1815, MC 1831, 1837, 1839, 1841—53. Jegyét az ellenőrzőtábláról közlöm, műve nem ismeretes. — <i>Zeichen an d. Kontrolltafel, Arbeit nicht bekannt.</i>
1781			Ugyanannak jegye aranytárgyakra a táblán. — <i>Desselben Meisters Zeichen für Goldarbeiten an der Tafel.</i>
1782			Blasius Sicherl, M 1819, e. —1824. Jegye a táblán, 1830-ban özvegye vezeti a műhelyt. — <i>Zeichen an d. Tafel. In 1830 führt schon seine Witwe die Werkstatt.</i>
	Nr. 1671		Zászlóvég magyar koronával. — <i>Fahnen spitze m. d. ung. Krone.</i> Museum, Pozsony — <i>Preßburg.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1783			Ugyanannak második jegye a táblán arany- vagy kisebb ezüstitárgyakra. — <i>Desselben Meisters zweites Zeichen an d. Tafel, für Gold- u. kleinere Silberarbeiten.</i>
	Nr. 1667		Kis kanna. — <i>Kleine Kanne.</i> Dr. Nagy Ferenc, v. b. t. t., Bp.
1784			Adam Renner, M 1818, e. —1837. 1803-ban mint schlossgrundi lakost a céh elutasítja; 1808-ban vidéki mesternek veszi fel s pereskedés után 1818-ban a céhbe iktatják. Jegye a táblán van. (Lásd az 1857. folyószámot is.) — <i>Wird in 1803 als am Schloßgrund wohnhafter Silberarbeiter von der Zunft abgewiesen, dann in 1808 als Landmeister aufgenommen. Nach einem Prozess wird er 1818 inkorporiert. Zeichen an d. Kontrolltafel. (Siehe auch Nr. 1857.)</i>
	Nr. 1664		Gyertyatartó. — <i>Leuchter.</i> — Empire. Mus. Nat. Hung.
1785			Ugyanannak második jegye a táblán. — <i>Desselben Meisters zweites Zeichen an d. Kontrolltafel.</i>
	Nr. 1674		Sótartó. — <i>Salzfaß.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Pusztakamarás. (Csányi.)
1786			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1676		Tóratábla. — <i>Thoratafel.</i> Izr. hitközség, Hunfalu — <i>Isr. Gemeinde, Hunsdorf.</i>
1787			Fridericus Voigt, M 1820, e. —1840. Jegye a táblán. — <i>Zeichen an der Tafel.</i>
	Nr. 1671		Pohárka. — <i>Kleiner Becher.</i> Mus. Nat. Hung.
1788			Ugyanannak második jegye a táblán. Művön nem találtam. — <i>Desselben Meisters zweites Zeichen an d. Tafel. An Arbeit nicht vorgekommen.</i>
1789			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1667		a) Toiletté-készlet. — <i>Toilettégarnitur.</i> Szent-Ivány Márton, Liptószentiván.
	Nr. 1667		b) Cukorszóró. — <i>Zuckerstreuer.</i> Eisenstädter Ödön, Bp.
1790			Antonius (Ludovicus) Schier, M 1820, e. —1861. Jegye az utolsó a táblán. — <i>Sein Zeichen ist d. letzte an d. Kontrolltafel.</i>
	Nr. 1669 —1687		a) Asztali ezüstmű. — <i>Tafelsilber.</i> Mus. Nat. Hung., Szt. Benedek-rendház, Komárom és több magántulajdonban — <i>Benediktinerkloster, Komorn u. Privatbesitz.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1790	Nr. 1677		b) Toilette-készlet. — <i>Toilettegarnitur</i> . Dessewffy Miklós gróf, Vencsellő.
1791			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1682		a) Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel</i> . Mus. Nat. Hung.
	Nr. 1684		b) Cukorszóró. — <i>Zuckerstreuer</i> . Kőszeghy Antalné, Bp.
1792			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1689		Üveg pohár fedele. — <i>Deckel eines Glasbechers</i> . Dómkincstár, Pozsony — <i>Domschatz, Preßburg</i> .
1793			Casparus Blaschka, M 1823, e. — 1830.
	Nr. 1669		a) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Uhr Adolf, Kassa — <i>Kaschau</i> .
	Nr. 1670		b) Kanna. — <i>Kanne</i> . — Empire. Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Csorna. (Csányi.)
1794			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1672		Merőkanál. — <i>Schöpfelöffel</i> . Csányi Károly, Bp.
1795			Johannes Hauck, M 1830, e. — 1832. (A művén lát- ható évbetű szerint 1835-ben is működik. — <i>Nach dem Kontroll- buchstaben seiner Arbeit auch in 1835 tätig.</i>)
	Nr. 1695 + „C“		Aranygyűrű almandinnal. — <i>Goldring mit Almandin</i> . Eisenstädter Ödön, Bp.
1796			Johannes Kraner, M 1831, e. — 1855.
	Nr. 1676		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Kohn Ede, Bp.
1797			Ugyanaz. — <i>Derselbe Meister</i> .
	—		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber</i> . Magántulajdon, Pozsony — <i>Privatbesitz, Preßburg</i> .
1798			Gottlieb Kundtner, M 1831, e. — 1850.
	Nr. 1681		Pohár. — <i>Becher</i> . Praudich Pál, Bp.
1799			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1684		(Csányi) Cukorszóró. — <i>Zuckerstreuer</i> . Özv. Thieringné, Sopron — <i>Ödenburg</i> . (Csányi.)

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1800	Nr. 1689	UNDNER	Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i> Évőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Pfeiffer Emma, Pozsony — <i>Preßburg.</i>
1801	Nr. 1673	PARAY	Carolus Paray, M 1832, e. —1855. Sószóró. — <i>Salzstreuer.</i> Mus. Nat. Hung.
1802	Nr. 1679	PARAY	Ugyanaz. — <i>Derselbe Meister.</i> Gyógyszerésszmérleg csészéi. — <i>Schalen einer Apothekerwage.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Bp.
1803	Nr. 1686	PARAY	Ugyanaz. — <i>Derselbe Meister.</i> a) Kávéskanna csontnyéllel. — <i>Kaffeekanne m. Elfenbeingriff.</i>
	Nr. 1689		b) Betegetető csésze. — <i>Krankentasse.</i> a—b) Dr. Nagy Ferenc, v. b. t. t., Bp.
1804	Nr. 1689	CP	Ugyanaz. — <i>Derselbe Meister.</i> Sétabotnyél. — <i>Griff eines Spazierstockes.</i> Hais Bernát, Bp.
1805	Nr. 1679	WEINSTABL	Josephus Weinstabl, M 1835, e. —1866. Mustártartó. — <i>Senfbehälter.</i> Dr. Egerer Gedeon, Bp.
	Nr. 1689		Kávéskanal. — <i>Kaffeelöffel.</i> Mus. Nat. Hung.
^A 1805	Nr. 1684	JW	Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i> Évőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Bp.
1806	Nr. 1683 —1684	SKALA	Augustinus Skala, M 1839, e. —1850. Évőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Magántulajdon, Pozsony — <i>Privatbesitz, Preßburg.</i>
1807	Nr. 1689	STOUY	Johannes Stouy, M 1843, e. —1853. (Csányi) Talpas cukortartó. — <i>Zuckerbehälter in Aufsatzform.</i> II. Auctio, 1935, Árverési csarnok — <i>Auktionshalle</i> , Bp. (Csányi.)
1808	Nr. 1696	ME	Michaël Ehrenhoffer, M 1845, e. —1864. Aranyműves. — <i>Goldarbeitermeister.</i> Jegygyűrű, 1 pár. — <i>Ein Paar Eheringe.</i> — „1856.“ Özv. Hais Konrádné, Pozsony — <i>Preßburg.</i>

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1809			Gerhardus Weidner, M 1847, e. — 1857. (1846-ban az Óváros falain kívüleső, dunaparti külvárosban, a Zuckerman-delen lakó vidéki mestere a céhnek. — <i>In 1846 ist er Landmeister in der Zunft, da er außerhalb der Stadtmauer, in der Vorstadt am Donauufer „Zuckermandel“ wohnt.</i>)
	Nr. 1689	Úrmutató, újrokokó.	<i>Monstranz, neurokoko.</i> Dómkincstár, Pozsony — Domschatz, Preßburg.

POZSONY-VÁRTELEK PRESSBURG-SCHLOSSGRUND

A pozsonyi várhegy oldalában lévő ghettószerű városrész (Schloßgrund, Schloßberg) ötvösei nem tartoztak a városi ötvöscéh kebelébe. Ez a „Vártelek“, amely eredetileg királyi birtok volt, (1768-ban mint „Königlicher Schloßgrund“-ról esik róla szó a pozsonyi céh irataiban), a vármegyébe tartozott s reá a város törvénykezése nem terjedt ki. Már a XVIII. század első feléből vannak adataink arról, hogy ott többen s mindvégig majdnem kizárólag zsidók, művelték az ötvösséget.¹

A városi céh naplójában többször van szó a Schloßgrundról és az ottlakó ötvösökről, sőt ilyeneket vidéki mestereiv s idővel némelyeket közülök rendes mesterekként tagjaivá is választ a céh.

A pozsonyi céhíratok ismertetőjének figyelmét elkerülte az a körülmény, hogy ez esetekben a város külbelki lakosairól van tulajdonképpen szó és Schloßgrundot alsóausztiai helységnek vette,² nyilván összetévesztve a Pozsony közelébe eső alsóausztiai Schloßhoffal.

A vártelki ötvösökről azt is tudjuk, hogy a XVIII. század közepén céhet

Die Goldschmiede des ghettoartigen Stadtteiles am Abhang des Preßburger Schloßberges, der „Schloßgrund“ genannt wurde, waren nicht Mitglieder der städtischen Zunft. Dieser Schloßgrund, der ursprünglich königliches Gut war, (in 1768 wird er im Zunftbuch als „Königlicher Schloßgrund“ erwähnt), gehörte zum Komitat und die städtische Jurisdiktion hat sich nicht auf ihn erstreckt. Schon aus der 1. Hälfte d. XVIII. Jh. gibt es Daten darüber, daß dort mehrere jüdische Goldschmiede tätig waren.¹

Im Zunftbuch der städtischen Goldschmiede kommen Schloßgrund, Schloßberg und seine Goldschmiede öfters vor. Diese werden auch als Landmeister und mit der Zeit als ordentliche Meister inkorporiert.

Bei der Veröffentlichung der Preßburger Zunftschriften wurde nicht bemerkt, daß es sich hier eigentlich um die Einwohner einer Vorstadt handelt und Schloßgrund wurde, offenbar mit dem unweiten Schloßhof verwechselt, für eine niederösterreichische Gemeinde erklärt.²

Über die Schloßgrunder Goldschmiede wissen wir auch, daß sie

nem alkottak. Egyiküknek jelentkezésénél a városi céhbe, 1759-ben fel-
említi a céhnapló, hogy kilenc éven át
a Schloßbergen lakott és szabadon,
minden céhbe való beiratkozás nélkül,
dolgozott, miáltal a városbeli ötvösök
megélhetését nehezítette. Csupán pe-
reskedés révén jutott be a céhbe,
miután megelőzőleg sikerült egy ma-
gasállású nemes személy pártfogásá-
val éleshangú királyi rendeletet ki-
eszközölnie a maga javára a céhvel
szemben.³

A Várteleknek a várossal való egye-
sítése 1848-ban következett be, de az
ottani ötvösök továbbra is a céhen
kívül álltak.

A városi ötvösök céhmestere, Wein-
stabl József 1854 december 10-én arra
kérte a tanácsot, tiltsa meg az egyik
schloßgrundi izraelita ötvösnek, akinek
azévi Mihály-napig a Schloßgrundon, az
azelőtt Pálffy-féle nemesi portával szem-
ben szabadonálló és csupa üzlethelyi-
séget magában foglaló háznak a nemesi
portára néző oldalán volt műhelye, hogy
annak a háznak a város felé néző oldalán
nyisson üzletet. A városi tanács azonban
e kérelmet elutasította.⁴ Ebből is látható,
hogy a városi ötvösöknek erősen kellett
védekezniök a külvárosi ötvösök ver-
senye ellen. Ez időben azonban a ható-
ságok már szabadabbelvűek, mint voltak
1732-ben, amikor kormányrendelet iratja
össze az ötvösöket s az iránt érdeklődik
a törvényhatóságoknál, hogy az ötvösök
megélhetnek-e s a zsidók és cigányok
nem okoznak-e nekik káros versenyt.⁵

Az itteni ötvösök száma 1732-ben
négy volt,⁶ 1828-ban pedig heten dol-
goznak itt.⁷

Ha nem is alkottak céhet a vártelkiek,
a tárgyak bélyegzése dolgában tel-
jesen a pozsonyi céh nyomán jártak.
Már a XVIII. század végéről vannak

um die Mitte d. XVIII. Jh. keine
Zunft hatten. Als sich einer in 1759
in die städtische Zunft meldete, wird
im Zunftbuch bemerkt, daß er neun
Jahre hindurch am Schloßberg frei,
ohne jeder Zunft, gearbeitet und da-
durch die Existenz der städtischen
erschwert habe. Nur durch Prozessieren
kam er in die Zunft, nachdem er
durch die Protektion einer hochge-
stellten, adeligen Persönlichkeit eine
scharfe königliche Verordnung gegen
die Zunft für sich erwirkt hat.³

Die Vereinigung des Schloßgrundes
mit der Stadt erfolgte in 1848, aber
die hiesigen Goldschmiede blieben auch
weiterhin außer der Zunft.

Am 10. XII. 1854 wendet sich die
Zunft an den Stadtrat in der folg.
Angelegenheit: „M. W. Bernauer, is-
raelitischer Silberarbeiter am Schloß-
grunde allhier, hatte bis zu Michaeli l.
J. ein Geschäftsgewölbe in dem auf dem
Schloßgrunde vor dem Edelhofe frei-
stehenden, blos aus Gewölben bestehenden
Gebäude, und zwar auf der Seite gegen
den Edelhof, welcher vormals Pálffysch
war, innegehabt“; — da dieser nun auf der
Seite gegen die Stadt ein Gewölbe öffnen
will, bittet die Zunft, das zu verbieten.
Der Stadtrat wies aber diese Bitte ab.⁴
Die Zunft wollte sich vor der Konkurrenz
der Vorstädter wehren, doch die Behörden
waren schon zu dieser Zeit liberaler,
wie in 1732, als ein Regierungserlaß von
den Behörden Meldungen verlangte, ob
der Wettbewerb der Juden und Zigeuner
die Goldschmiede nicht schädige.⁵

Die Zahl der hierorts erwähnten
Goldschmiede war in 1732⁶: vier, in
1828⁷: sieben.

Wenn die hiesigen Goldschmiede
auch keine Zunft hielten, haben sie
in dem Zeichnen der Arbeiten vollends
die Zunftgewohnheiten der Preßburger

valószínű s 1803-tól kezdve kétségtelen adataink arról, hogy próbabélyegeket és pedig 1803 óta évenként változó évszámmal s 1822-től (valószínűleg 1820-ban kezdve az ABC-t) pontosan évenként változtatott ellenőrző betűket használnak a bélyegzésre. A vártelki próbabélyeg, amelyről az óvárosi céh irataiban is említés történik,⁸ a pozsonyi bélyeget utánozta nagyjából, a kapunyílás fölötti három torony középsőjét azonban hol kemenceszerűre, hol koronaalakúra torzították, vagy a szélső tornyokat dűtötték meg. 1813-ban, tehát majdnem ugyanakkor mint a városbeliek, ők is elhagyják a kapunyílast a jegyből s kis körbe helyezik a 13-as finomsági számot, amely alatt a ferde oldal-tornyok folytatásainak látszó vonalak vannak.

Néhány ilyen alakú jegyet (1818., 1820., 1831. és 1835. f. sz.) Karl Knies nagyszabedű jegyként ismertetett a szakirodalomban.⁹ Az osztrák fémjelzés fejlődéséről írt, egyébként kitűnő munkájában elérkezve az 1867. esztendőhöz, vagyis ahhoz az évhez, amikor a magyar törvényhozás az osztrákokéhoz hasonló hivatalos fémjelzést vezetett be Magyarországon is, szükségesnek találta, hogy néhány szóval a nemesfém tárgyakra 1867 előtt Magyarországon s Erdélyben szokásos jelzésére is kitérjen és néhány próbabélyeget mutasson be abból az időből, amikor az ötvöstárgyak jelzése még a céhek kezében volt. Eközben néhány hiba csúszott a munkájába, ami olyan kutatónál, aki az osztrák fémjelzés fejlődését tette vizsgálat tárgyává s Magyarországon soha nem is kutatott, könnyen megérthető. Azt kétségtelenül helyesen állapította meg, hogy Magyarországon a város címerek alapján alkotott próbabélyegek 1866-ig voltak használatban (14. o.), nagyon téves feltevés azonban

nachgeahmt. Vielleicht schon gegen Ende d. XVIII. Jh., aber ganz sicher von 1803 an, gebrauchen sie Beschauzeichen, und zwar von 1803 an mit wechselnder Jahreszahl. Von 1822 an sind auch jährlich wechselnde Kontrollbuchstaben nachweisbar (wahrscheinlich in 1820 mit A angefangen). Die Schloßgrunder Probpunze, die auch in den Altstädter Zunftschriften vorkommt,⁸ war dem Preßburger Zeichen nachgemacht, man hat nur den Mittelturm einmal schmelzofenartig, das andere Mal kronenartig entformt, oder die Seitentürme schiefgestellt. In 1813, also beinahe gleichzeitig mit den städtischen, lassen sie die Toröffnung aus dem Zeichen weg und setzen in einen Kreis die Zahl 13, unter der die Fortsetzungen der schiefen Seitentürme sichtbar sind.

Einige Zeichen dieser Form (Nr. 1818, 1820, 1831 u. 1835) hat Karl Knies als Hermannstädter Zeichen veröffentlicht.⁹ In seinem sonst vortrefflichen Werke über die Punzierung in Österreich, hat er es für nötig erachtet, dort wo er zu 1867, also zu dem Jahre, in dem die ungarische Gesetzgebung eine der österreichischen ähnliche amtliche Punzierung eingeführt hat, auch über die Punzierung in Ungarn vor 1867 einige Worte zu sagen und eine Reihe von Beschauzeichen aus der Zeit zu veröffentlichen, wo das Bezeichnen der Goldschmiedearbeiten noch in Händen der Zünfte war. Dabei sind ihm etliche Fehler unterlaufen, was ja bei einem Forscher, der die österreichische Punzierung ins Auge fasste und in Ungarn nie geforscht hat, leicht verständlich ist. Sehr richtig hat er festgestellt, daß in Ungarn die Beschauzeichen mit Stadtwappen bis 1866 gebräuchlich waren (S. 14), doch darin irrte er sich, daß eine Punzierung in Ungarn „in der vor Theresianischen Zeit wohl nur in Pest

részéről, hogy Magyarországon a próbabélyegezés a Mária Terézia előtti korban csak Pesten lett volna szokásos (57. o.). Legfeltűnőbbben téves megállapítására éppen a várbeli próbabélyeg vitte őt és ezért találtam helyénvalónak, hogy művének Magyarországot illető tévedéseit e fejezetben tegyem behatóbban szóvá.

Knies láthatólag csak a városi címerekkel való hasonlóságot tartotta szem előtt a magyarországi próbabélyegek meghatározásánál és — miként a magyar szakirodalom is régebben különös előszeretettel tette — egyáltalán csak a próbabélyegeknél tulajdonított fontosságot. A várbeli próbának módosult változatai s a nagyszebeni városcímernek egy háromszögű rostély fölött keresztberakott kardjai között nyilván valami hasonlóságot látott s teljes határozottsággal állapította meg, hogy az Erdélyben legkorábban használt próbabélyegek közül a leggyakoribbak a nagyszebeniek. Erre például négy várbeli próbát közöl. Téves megállapításait a magyar szakirodalom is átvette és fenntartotta,¹⁰ amíg azután a jegyek előfordulásának földrajzi csoportosítására, a jelekkel ellátott ötvöstárgyakon a próbával együtt előforduló mesterjegyekre és járulékos jegyekre stb. súlyt vető s nem pusztán a város címerekkel való hasonlóságra támaszkodó kutatás fel nem derítette a tévedéseket, amelyek a fenti módszer egyoldalúsága mellett elkerülhetetlenek.¹¹

Egyébként éppen a várbeli próbabélyegek azt is érthetővé teszik, miért kellett az évenként alig változó próbából lehetőleg teljes sorozatokat gyűjteni és közzétenni. Tekintetbe véve azt, hogy sok városnak hasonló a címere s hogy éppen ilyen gyakori címeralakos próbát még kültelki kontárok is utánóztak, érthető, hogy csak az ilyen aprólékos kutatás deríthet fényt ily városokbeli tárgyak hovatartozására.

bestanden haben mag.“ (S. 57). Zu dem auffallendsten Fehler hat ihn gerade das Schloßgrunder Zeichen verleitet, und das hat mich veranlasst, die, in diesem öfters zitierten Werke Ungarn betreffende Irrtümer an dieser Stelle eingehender zu besprechen.

Knies hat sich scheinbar bei den ungarischen Beschauzeichen nur auf Ähnlichkeiten mit Städtewappen gestützt und — wie es auch in der ungarischen Fachliteratur ehemals beliebt war — überhaupt nur auf die Beschauzeichen ein Gewicht gelegt. Zwischen dem Schloßgrunder Beschauzeichen und dem Hermannstädter Stadtwappen mit den gekreuzt über ein Dreieck gelegten Schwertern hat er irgendwelche Ähnlichkeit gesehen und sagt: „Von den zuerst gebrauchten Siebenbürger Punzen ist die am häufigsten vorkommende jene von Hermannstadt“. Dabei veröffentlicht er vier Schloßgrunder Zeichen. Seine irrümliche Feststellung wurde auch in die ungarische Fachliteratur übernommen,¹⁰ bis durch die Forschung, die sich auf topographische Einteilung der gefundenen bezeichneten Goldschmiedearbeiten, auf die mit den Beschauzeichen vorkommende Meisterzeichen, Kontrollbuchstaben, etc., und nicht nur auf eine Ähnlichkeit mit den Stadtwappen stützte, die Irrtümer, die von der einseitigen Methode herrührten, aufgeklärt wurden.¹¹

Übrigens erklären gerade die Schloßgrunder Zeichen gut, warum es nötig sei, die von Jahr zu Jahr kaum geänderten Beschauzeichen in womöglich vollständigen Reihenfolgen zu sammeln und zu veröffentlichen. In Anbetracht dessen, daß viele Städte ähnliche Wappen haben u. daß ihre Beschauzeichen auch sogar von vorstädtischen Goldschmieden nachgeahmt wurden, kann man nur durch eindringliche Detailforschung Klarheit schaffen,

¹ Arch. Értesítő 1904, 394 (Illésy J.). — Kaposy János op. cit. — ² Múzeumi és Könyvt. Értesítő 1911, 98 (Mihalik J.). — ³ U. ott — *Daselbst* 132. — ⁴ Arch. Értesítő 1912, 148 (Köszeghy E.). — ⁵ Arch. Értesítő 1904, 385 (Illésy J.). — ^{6, 7} Mint — *Wie* ¹. — ⁸ Múz. és Könyvt. Értesítő 1911, 143 (Mihalik J.). — ⁹ Karl Knies: *Die Punzierung in Österreich, Wien 1896, Tafel VII, Figur 1—4.* — ¹⁰ Múzeumi és Könyvt. Értesítő 1910, 84. — Ráth György: *Az iparművészet könyve*, III, 126. — ¹¹ Mint — *Wie* ⁴.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
1810		? XVIII. sz. vége Ende XVIII. Jh.	1819		1817	1829		1831
1811		? Ca 1800	1820	 (Knies)	1820	1830		1833
1812		1803	1821		1821	1831		1834
1813		1807	1822		1822	1832		183(8)
1814	 (Csányi)	1808	1823		1823	1833		1839
1815		1809	1824	 (Csányi)	1825	1834		1844
1815 ^A		1809	1825		1826	1835	 (Knies)	1845
1816		1810	1826		1287	1836	 (Csányi)	1856
1817		1813	1827		1829	1837		1858
1818	 (Knies)	1814	1828		1830			

Évbetűk,

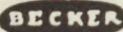

a velük együtt előfordult próbabélyegek
évszámaival.

Kontrollbuchstaben,

mit den Jahreszahlen der mit ihnen
zusammen gefundenen Beschauzeichen.

F. sz. Lf. Nr.	Betű Buchstabe	Évszám Jahreszahl	F. sz. Lf. Nr.	Betű Buchstabe	Évszám Jahreszahl	F. sz. Lf. Nr.	Betű Buchstabe	Évszám Jahreszahl
1838	„C“	1822	1842	„H“	1828	1847	„P“	1834
1839	„D“	1823	1843	„K“	1829	1848		1838
1840	„F“	1825	1844	„L“	1830	1849		1839
1841	„G“	1826	1845	„M“	1831	1850		1844
			1846	„O“	1833			

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1851			? Kérdéses, hogy idevaló mester-e. — <i>Fraglich, ob hiesiger Meister.</i>
	Nr. 1810		Veret vadásztőr tokján. Kései rokokó. — <i>Beschläge an der Scheide eines Jagdmessers. Spätrokoko.</i> — Ca 1780. Mus. Nat. Hung.
1852			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1811		Füstölő alsórésze. A felsőrész Bécs 1741, I. K. mesterjegy. — <i>Unterteil eines Weihrauchfaßes aus Wien, 1741, Meister I. K.</i> Belvárosi plébániatemplom — <i>Innerstädt. Pfarrkirche, Temesvár.</i>
1853			FB Fridericus Becker senior, ca 1800—1826. (1828-ban már nem szerepel. — <i>In 1828 wird er unter den hiesigen Meistern nicht aufgezählt.</i>)
	Nr. 1812		a) Sótartó négy kecskelábon. — <i>Salzfaß auf vier Bockfüßen.</i> Dr. Richter Viktor, Pozsony — <i>Preßburg.</i>
	Nr. 1815		b) Sótartó. — <i>Salzfaß.</i> (1809). Gróf Nákó Sándor, Bp. (Csányi.)
	Nr. 1816		c) Gyertyatartó. — <i>Leuchter.</i> Izr. hitközség, Hunfalu — <i>Isr. Gemeinde, Hunsdorf.</i>
	?		d) Pohár vésett koszorúkkal. — <i>Becher m. grav. Kränzen.</i> Báró Apor Péter. Expos. 1884 : V, 24.
	Nr. 1817		e) Kerek tálcaska. — <i>Rundes Schälchen.</i> Özv. Blaskovichné Waldeck Kornélia grófnő, Bp.
	Nr. 1817		f) Ékszettálka, hatkaréjos. — <i>Schmuckschale, sechspaßig.</i> Báró Radvánszky Béla, Sajókaza.
	Nr. 1816 —1824		g, h, etc.) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Székely Nemz. Múz. — <i>Sekler Nat. Mus., Sepsiszentgyörgy és többfelé magántulajdonban — und mehrorts in Privatbesitz.</i>
1854			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1813		a) Pohár vésett dísszel. — <i>Becher graviert.</i> Friedmann Izidor, Bp.
	Nr. 1815		b) Sótartó, figurális szárral. — <i>Salzfaß m. figürl. Schaft.</i> Székely Nemz. Múz. — <i>Sekler Nat. Museum, Sepsiszentgyörgy.</i>
1855			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1819		a) Pohár. — <i>Becher.</i> — <i>Empire.</i> Bárczyházy Bárczy István, Bp.
	Nr. 1823		b) Fedeles, talpas csésze. — <i>Aufsatz mit Deckel.</i> † Dr. Kosztka József, Kassa — <i>Kaschau.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1856			Ugyanaz a mester, esetleg utódja, l. 1860. szám. — <i>Derselbe Meister, ew. sein Nachfolger, s. Nr. 1860.</i>
	Nr. 1825 —1826		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Magántulajdon, Pozsony — <i>Privatbesitz, Preßburg.</i>
1857			Adam Renner, e. 1803—1818. (1818-tól a városi céh tagja, l. 1784. folyószám. — 1818 <i>in die Altstädter Zunft aufgenommen, siehe Nr. 1784.</i>)
	Nr. 1814		a) XVII. sz.-i serleg talpa. — <i>Fußteil eines Pokals a. d. XVII. Jh.</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Nyírtura. Expos. 1934 : V, 47, 7. (Csányi.)
	Nr. 1817		b) Koppantóhoz való tálca. — <i>Untertasse für eine Lichtschere.</i> † Spóner Sándor, Tállya.
1858			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1817		Gyertyatartók, 2 drb. — <i>Zwei Leuchter.</i> — Empire. † Puky József, Kassa — <i>Kaschau.</i>
1859			(Csányi) Kerek szelence. — <i>Kreisrunde Dose.</i> Auctio XXV., Ernzt-Museum, Bp. (Csányi.)
1860			Johannes Becker, e. 1828.
	Nr. 1831 —1844		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Magántulajdon, Bp. és Nyitra — <i>Privatbesitz, Bp. és Neutra.</i>
1861			Josephus Löffler, e. 1828.
	Nr. 1834		Evőkészlet, 12 személyre, bécsi porcellán nyelkekkel. — <i>Be-steckgarnitur f. 12 Personen, m. Griffen aus Wiener Porzellan.</i> Reiszig Antoinette, Kámon — Expos. 1912 (Szombathely — <i>Stein-manger</i>) : 670.
1862			Michaël Tuschek, e. 1828.
	Nr. 1837		Kerek tálca, újrokokó véséssel és cizellalással. — <i>Runde Platte mit neurokoko Gravierung, ziselirt.</i> Özv. Czóbel Istvánné Mednyánszky bárónő, Nagyőr — <i>Nehre.</i>
1863			Fridericus Becker junior, e. 1845. (Céhiratok, Szt. Benedekrendi-gimnázium, Győr. — <i>Zunftschriften, Benedik-tiner Gymnasium, Raab.</i>)
	Nr. 1829 —1833		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Mus. Nat. Hung. — Magántul. — <i>Privatbesitz, Bp.</i>
1864			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1830		Evőeszközök. <i>Tafelsilber.</i> † Spóner Sándor, Tállya.
1865			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1834		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Kereki Nagy Sándor, Bp.

PRIVIGYE

PRIEVIDZA

PRIWITZ

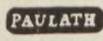
Egyelőre nincs adatom arról, hogy az alább megnevezett s 1828-ban is egymagában működő* ötvösön kívül mások is művelték-e az ötvösséget e helységben.

A korábbi privigyei tárgyak próbáin vágott pajzs felső mezejében 13-ast, az alsóban hatágú csillagot látunk. A múlt század közepén használt próbán feltűnő ügyes kivitelben Privigye címere — kezében keresztet tartó, repülő angyal — s alatta a helységnév kezdőbetűje, fölötte a fémfínomsági szám látható.

Vorläufig verfüge ich über keine Daten darüber, ob in dieser Gemeinde außer d. unten genannten, in 1828 allein tätigen* Goldschmied auch noch andere dieses Handwerk betrieben haben.

An den älteren hiesigen Arbeiten ist ein schildförmiges Beschauzeichen mit einem Stern unter der Zahl 13 zu sehen. Das Zeichen aus der Mitte d. XIX. Jh. weist in auffallend feiner Ausarbeitung das Ortswappen: fliegender Engel m. Kreuz in den Händen, und darunter den Anfangsbuchstaben des Ortsnamens auf.

* Kapossy János: op. cit.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1866			Próbabélyeg. — <i>Beschauzeichen</i> . — Ca 1830.
1867			Próbabélyeg. — <i>Beschauzeichen</i> . — Ca 1850.
1868			Franciscus Paulath, e. 1828.
	Nr. 1866		Kanalak. — <i>Löffel</i> . — Ca 1830. Topscher Samu, Bp.
1869			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1866		Kulestartó, filigránmunka. — <i>Schlüsselbehälter in Filigranarbeit</i> . Fekete Károlyné Öttömössy Gizella, Eger.
1870			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1867		Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel</i> . — Ca 1850. Topscher Samu, Bp.

RIMASZOMBAT GROSS-STEFFELSDORF

RIMAVSKÁ SOBOTA

A rimaszombati ötvösök, kovácsok, lakatosok, szíjgyártók, nyereggyártók és fegyvercsiszárok már az 1479. évben megalapították a plébánia-templom Szent Mihály-oltára körül alakult vallásos társulatukat. Ennek szabályait földesuraiktól, Losonczy Lászlótól és Istvántól nyerték.¹ A szabályok az 1506-i tűzben elégték s azokat Guti Ország Ferenc Budán 1516-ban újolag kiadta, I. Ferdinánd pedig 1553-ban megerősítette.² 1606-ban az ötvösök külön szabályokat kapnak Zechy Tamás gömöri főispántól.³ 1631-ben II. Ferdinánd ismét a régi vegyes céh szabálmait újítja meg.⁴ 1698-ban Forgách Ádám nógrádi főispán Losoncra és Szécsényre vonatkozólag is felruhazza a rimaszombati ötvösöket azzal a joggal, hogyha ott találnának mestereket, „akik nem igazán élnek mesterségeikkel,” azokat megbírságolják.⁵

A céh életéről a XVII. század elejétől 1870-ig vannak bővebb adataink a fennmaradt céhnaplókban, amelyeket a szakirodalomban már kivonatossan és részletesen is feldolgoztak.⁶ Ez adatok szerint a céh igen tekintélyes és népes volt. 1597-től 1870-ig 70-nél több helybenlakó mester neve ismeretes. A XVII. század közepén 10 mester is dolgozott egyszerre s füleki, jolsvai, losonci, miskolci és rozsnyói vidéki mesterek is tartoztak a céhbe. A XVIII. században 7—8, a XIX.-ben 4—5 a mesterek átlagos száma.

Die Goldschmiede, Schmiede, Schlosser, Riemer, Sattler und Schwertfeger dieser Stadt haben schon im Jahr 1479 eine religiöse Genossenschaft gebildet, die die Pflege des St. Michael-Altares in der Pfarrkirche übernahm. Die Artikel, die diese Gemeinschaft von den dortigen Grundherren Ladislaus und Stefan de Losoncz bekommen hat,¹ wurden, da sie verbrannt sind, von Franz Ország de Guth in Ofen 1516 neuerdings herausgegeben und in 1553 von Ferdinand I. bekräftigt.² 1606 erhalten die Goldschmiede v. Obergespan Zechy ihre eigenen Artikel.³ In 1631 schenkt Ferdinand II. wieder der alten gemischten Zunft Privilegien.⁴ In 1698 erhalten die hiesigen Goldschmiede sogar das Recht, auch im Nachbarkomitee solche Goldschmiede zu bestrafen, die ihr Handwerk nicht richtig ausüben.⁵

Von dem Leben in der Zunft haben wir vom Anfang d. XVII. Jh. bis zu 1870 ausführlichere Daten in den Zunftprotokollen, von denen schon Bearbeitungen in der Fachliteratur vorhanden sind.⁶ Laut dieser Daten war die Zunft gut bevölkert. Aus 1597—1870 sind über 70 hierorts tätige Meister bekannt. Um die Mitte d. XVII. Jh. arbeiten gleichzeitig 10 Meister und die Zunft hat auch mehrorts Landmeister. Im XVIII. Jh. waren durchschnittlich 7—8, im XIX. Jh. 4—5 Meister tätig.

1606-ból való a Szent Mihály-társulatnak pecsétje, amelyet az egykor közös társulatban állott céhek közös ügyeikben használtak még abban az időben is, amikor már az önállósult ötvöscéhnek megvolt a saját pecsétje is, amelyet az 1631. évből ismerünk.⁷

A céh ládája a XVII. század közepe tájáról maradt fenn. A Rimaszombatban lévő Gömöri Múzeumban őrzik. Nagy érdekessége, hogy fedelének belső oldalára 10 vagy 11 monogrammot festettek annak idején olajfestékkel (egyet vagy kettőt eltakar a későbbi zár) s ezek kétségtelenül a céhláda készítése idején működő mesterek neveinek kezdőbetűit (sőt valószínűleg akkor használt jegyeik alakját is) megőrizték.

Az ötvöstárgyak bélyegzéséről és a bélyegzéshez használt jelről szó van az 1606-i szabályzatban. Sajnos, e szabályok szövege hiányos s így csak ezt olvashatjuk ki belőlük:

„Mynden myvre fel Gyratol foghva myndenre feol ewtessek az yel, de elseoben az Ceh Mester tartozik meghprobalny es ha fol ery, hogy ewtessek...”

A jel alakját a szabályok nem írják le, de a helyszínén végzett kutatás azt igazolta, hogy az csak a város címerének megfelelően kiterjesztett szárnyú sas lehetett.⁸ A XVII. század közepétől kezdve a sas magában, a XIX.-ben a 13-as számmal együtt s közben kivételesen a mesterjegyre belefoglaltan

Aus dem J. 1606 stammt das Siegel d. Erzengel Michael-Innung, das die einst vereinigten Zünfte in gemeinsamen Angelegenheiten auch noch damals gebrauchten, als die selbständig gewordene Goldschmiedezunft schon ihr eigenes Siegel besaß. Dieses kennen wir aus dem J. 1631⁷.

Die Zunftlade ist aus d. Mitte des XVII. Jh. erhalten und ist im Gömörer Museum zu Rimaszombat aufbewahrt. Sie ist ein be-

sonders wichtiges Denkmal darum, weil an der Innenseite des Deckels 10 oder 11 Monogramme abgemalt sind, (eins oder zwei sind durch das spätere Schloß verdeckt) die jedenfalls die Anfangsbuchstaben der zur Zeit der Anfertigung der Lade tätigen Meister bewahrt haben.

Von einem Anbringen des Zeichens an Goldschmiedearbeiten ist schon in den Artikeln v. 1606 die Rede. Leider ist der Text dieser Artikel lückenhaft und so können wir ihnen nur so viel entnehmen, daß auf jedes Werk über $\frac{1}{2}$ Gyra das Zeichen anzubringen war, aber zuvor hatte der Zunftvorsteher es zu probieren.

Das Zeichen selbst wird in den Artikeln nicht beschrieben, doch die örtlichen Forschungen haben es bestätigt, daß dieses Zeichen dem Stadtwappen entsprechend ein Adler mit ausgebreiteten Flügeln war.⁸ Von d. Mitte d. XVII. Jh. an kommt der Adler allein, im XIX. Jh. mit der Zahl 13

is előfordult, ahogy azt a XVII— vor. Inzwischen wird er ausnahmsweise XVIII. században másfelé is látjuk. in das Meisterzeichen eingefügt.

¹ Történelmi Tár, 1877, 242—245 (Szilágyi S.). — Mihalik Sándor: A rimaszombati ötvöscéh. Bp. 1919. — ²⁻⁵ Orsz. Levéltár — *Staatsarchiv, Bp.* — ⁶ Századok 1877, 411—424 (Rómer F.). — Mihalik Sándor: op. cit. — ⁷ Múzeumi és Könyvt. Értesítő 1912, 292 (Kőszeghy E.). — ⁸ Arch. Értesítő 1892, 430 [Mihalik J.]; — ⁹ Arch. Ért. 1912, 49 (Kőszeghy E.).

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Fémfinomsági jel Feingehaltszeichen	Kor Zeit
1871		XVII. sz. XVII. Jh.	1874		Ca 1830— 1840	1877		Ca 1850
1872		XVII. sz. vége Ende XVII. Jh.	1875		Ca 1800	1878		Ca 1860
1873		Ca 1815	1876		Ca 1820	1879		Aranypróbák Goldpunzen Ca 1850— 1860
						1880		

Az 1881—1889. folyószámok alatt kö- zölt jelek az 1640—1650 tájáról való céhláda belső lapján látható monogram- mok körülbelül $\frac{1}{12}$ nagyságban, abban a sorrendben, ahogy a ládán láthatók, a hozzájuk illő nevű mesterekről ismert adatokkal.

Unter lf. Nr. 1881—1889 sind die, an der Innenseite der Zunftlade sichtbaren Monogramme in ungefähr $\frac{1}{12}$ Größe wiedergegeben, und zwar in der Reihen- folge, wie sie dort zu sehen sind, mit den Daten, die über die Meister bekannt sind, deren Namen zu ihnen passen.

- 1881 Georgius Bodzási, e. 1620—1648, MC 1633, 1640, 1642.
- 1882 Michaël Barsi, e. 1613—1634, MC 1621, 1632, 1634.
- 1883 Gregorius aurifaber (Eötvös Gergely), e. 1633—70, MC 1646, 1647, 1652, 1666.
- 1884 Andreas Eötvös (aurifaber), e. 1646—1659, MC 1649.
- 1885 ? Paulus Eötvös (aurifaber), e. 1646—1659, MC 1651.
- 1886 Franciscus Bodzási I, e. 1648—1676.
- 1887 Stephanus (István) Csontos, e. 1649—1668.
- 1888 Franciscus Farkas, e. 1647—1660, MC 1654—1657.
- 1889 Stephanus Pataki, e. 1633—1634.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1890	Nr. 1871		Valószínűleg az 1887. szám alatt említett mester. — <i>Wahrscheinlich der unter lj. Nr. 1887 schon genannte Meister.</i> Úrasztali serleg, kerek talpán és karcsú kelyhén trébelt gyümölcs- és levéldísszel, hólyagos náduszán szatírféjes fülekkel. — <i>Abendmahlspokal, am runden Fuß u. an der schlanken Schale Fruchtgehänge getrieben, am Buckelnodus Bügel m. Satyrköpfen.</i> — „1663.“ Museum, Rimaszombat.
1891	Nr. 1871	„I * G *“	Véssett jegy. — <i>Graviertes Zeichen.</i> Patena (a kezegei ev. egyháztól). — <i>Patene (von d. ev. Gemeinde in Keczege).</i> Museum, Rimaszombat.
1892	Nr. 1872		Nyolchólyagos tálka, nagyvirágos. — <i>Achtbuckelige Schale m. großen Blumen, getrieben.</i> Báró Radvánszky Béla, Sajókaza.
1893	—		Pohár, hullámosan vésett felülettel. — <i>Becher, wellig gerauht.</i> — „1722.“ Museum, Rimaszombat. (A rimaszécsi ref. egyháztól — <i>Von der ref. Gemeinde in Rimaszécs.</i>)
1894	—		Franciscus Bodzási II, M 1755, MC 1774, † 1786. (Csányi) Kehely, kagylós és angyalféjes dísszel, áttört noduszsal. — <i>Kelch m. Muscheln u. Cherubsköpfen verziert, Nodus durchbrochen.</i> — „1761.“ M—H 30 Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Tiszanána. Expos. 1934 : XIII, 57, 27.
1895	Nr. 1875		Martinus Alexy, M 1781, MC 1808, e. — 1830. a) Cukorszelence, fedelén rózsa. — <i>Zuckerdose, auf d. Deckel Rose.</i>
	Nr. 1875		b) Két gyertyatartó, szára golyókon álló sasláb. — <i>Zwei Leuchter, aus Adlerkrallen geformt, die auf Kugeln stehen.</i> a—b) Kálniczky Gézané, Kassa — <i>Kaschau.</i>
	Nr. 1875		c) Öröklámpa. — <i>Ewige Lampe.</i> — Empire. R. k. plébániatemplom — <i>Pfarrkirche</i> , Rimaszombat.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1896			<p>Josephus Szent-Pétery, * 1781 Rimaszombat, M 1810 (Pest), † 1862. A híres pesti ötvösművész rimaszombati származású volt: Szentpétery Sámuel és nemes Huszt Erzsébet házasságából született. 1815 körül szülővárosában kellett dolgoznia, mert úgy az 1911-ben, a rimaszombati Szentpétery- és Kossuth-utcák sarkán lakó örököseinél talált művén, mint a Hadimúzeumban lévő munkáján az 1873. f.-számú sasos próbabélyeget használta. Ez utóbbi művét a régi Buda és Pest iparművészetének 1934. évi kiállításán pesti műként állították ki s úgy is lajstromozták. Remélem, a művész élete részleteinek további kutatása meg fogja erősíteni ezt az, egyelőre csak ötvösjeggyel alátámasztott életrajzi adalékot. Igaz, hogy a sasos bélyegnek ezt az alakját a rimaszombati céhben szereplő mesterek jegyeivel kapcsolatban még nem találtam, de kizártnak tartom, hogy a kitűnő ötvös a sasos próbát Pesten készítette volna saját házi próbájának, ahogy azt kisvárosokban céhenkívüli mesterek csinálták. (L. az 504—508. folyószámot is.) — <i>Der berühmte Pester Goldschmied (siehe Nr. 504—508), der aus Rimaszombat stammte, muß um 1815 in seiner Vaterstadt gearbeitet haben, denn an einigen Werken aus dieser Zeit kommt neben seinem Meisterzeichen nicht das Pester Beschauezeichen, aber das Zeichen Nr. 1873 mit dem Adler, dem Wappen seiner Vaterstadt, vor. Allerdings habe ich dieses Zeichen bisher nur mit seinem Zeichen zusammen gefunden, doch halte ich es für ausgeschlossen, daß es sich hier um eine, für den eigenen Gebrauch angefertigte und in Pest gebrauchte Probpunze handeln könnte.</i></p>
Nr. 1873	a)		<p>Mentekötőlánc, csatján Mátyás király dombormívű mellképével. — <i>Kette zur ung. Tracht, an der Schnalle Brustbild d. Königs Matthias Corvinus.</i> Szent-Pétery örökösei — <i>Szent-Pétery's Erben</i>, Rimaszombat.</p>
Nr. 1873	b)		<p>Ezreddobosi bot, gömbidomú fején plasztikus kétfejű sas. — <i>Tambourmajorstab. am kugeligen Kopf plast. Doppeladler.</i> — „1815.“ M. Kir. Hadimúzeum — <i>Kön. Ung. Kriegsmuseum</i>, Bp. Expos. 1935 : 80. (1815-i pesti műnek mondja. — <i>Für Pester Arbeit erklärt.</i>)</p>
Nr. 1873	c)		<p>Talpas kanna. — <i>Kanne m. Fußteil.</i> — Empire. Eyssen László. (Csányi.)</p>
1897			<p>Josephus Hudetzius, M 1819, e. — 1827.</p>
Nr. 1876	a)		<p>Céhpoharak, kehelyalakú 3 darab, a rimaszombati mézszáros-céhtől. — <i>Drei kelchförmige Zunftbecher der Fleischer.</i> Museum, Rimaszombat.</p>
—	b)		<p>Kókuszszelence. — <i>Kokosbecher.</i> — Empire. Lengyel István, Rimaszombat. (Divald.)</p>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1898		UM	Nicolaus (Miklós) Urházy, M 1824, MC 1839—, e. —1866. (1870-ben még él, de munkára képtelen. — <i>In 1870 arbeitsunfähig.</i>)
	Nr. 1876		Merőkanál, tallérből való fejjel. — <i>Schöpflöffel, aus einem Taler.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Rimaszombat.
1899		Libay	Paulus Libay, M 1829, e. —1866.
	Nr. 1874		a) Feszület, „Boule-berakásos ereklyetartóból átalakított.“ — <i>Kruzifix, umgeformt aus einem Reliquiar in Boule-Art.</i> R. k. plébániatemplom — <i>Pfarrkirche</i> , Rimaszombat. Múz. és Könyvt. Ért., 1914, 47 (Divald K.). Divald úgy vélte, hogy ez a rozsnyói Libay András műve, aki „a mult század derekán úgy látszik átköltözött“ Rimaszombatba. — <i>Durch Divald dem Rosenauer Andreas Libay zugeteilt.</i> — Vide Nr. 1918.
	Nr. 1874 ?		b) Ostyatartó szelence. — <i>Hostiendose.</i> Ev. templom — <i>Ev. Kirche</i> , Osgyán. Mint — <i>Wie</i> Nr. 1874/a.
	Nr. 1874		Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel.</i> — Ca 1830—1840. Mus. Nat. Hung.
1900		SZ:PÉTERI	Josephus Szent-Péteri junior, M 1840, e. —1864.
	Nr. 1877		Üveg-cukorszóró kupakja. — <i>Kopf eines Zuckerstreuers aus Glas.</i> Kálnicky Gézáné, Kassa — <i>Kaschau.</i>
1901		Szlávi	Fridericus Szlávi, * 1822, M 1847, MC 1869, † 1908.
	Nr. 1878		a) Serleg (Pázmán színingazgató kapta a közönségtől). — <i>Pokal.</i> — Neorokoko. — „1857.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Rimaszombat.
			b) Kávéskanalak Máriás huszasokból. — <i>Münzenlöffelchen.</i> Varga K., Rimaszombat.
1902		Sz7	Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	—		a) Két karperec. — <i>Zwei Armbänder.</i> Varga K., Rimaszombat.
	Nr. 1879		b) Jegygyűrű. — <i>Ehering.</i> — „1858.“ Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Rimaszombat.
^A 1902		Sz	Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 1880		Kövesgyűrű. — <i>Goldring m. Edelstein.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Rimaszombat.

ROZSNYÓ

ROŽŇAVA.

ROSENAU

Már a XVI. századból több ötvös neve ismeretes.¹ A város 1574-ben árszabást is alkotott az ötvösök részére és a városi alapszabályzat 37. pontjába foglalta a rendelkezést, hogy az ötvösök becsületesen készítsék áruikat, ne csaljanak meg senkit s aki rossz vagy hamisított árút készít, a törvény értelmében bűnhődjék.² Eszerint ez időben még nem volt önálló céhük. 1673 és 1700 között a rimaszombati céhben avatják fel a rozsnyai mestereket.³ 1708-ban önálló szabályokkal alakult meg a céhük.⁴

A mesterek száma 1720-ban⁵ három, 1753-ban⁶ négy, 1828-ban egyet említene.⁷ 1839-ben a város főbírája igazolja egy ötvösnek ottani letelepülését⁸ s így valószínű, hogy ekkor már megszűnt a céh működése.

A céh pecsétje a szabadságlevelével keltének évében készült.⁹

Az ötvöstárgyak bélyegzésénél a céh alakulásaelőtti időből annak látjuk nyomát, hogy a mesterjegybe belefoglalták a város címeréből vett három rózsát. A XVIII. század elején fémfínomsági jelet használnak, majd egy időre szünetel a jegyek használata. A XVIII. század 2. felében fellép a különálló próbabélyeg a három rózsával, amelynek XIX. századi használatát szakirodalmunk már régebben megállapította.¹⁰

Schon aus d. XVI. Jh. sind mehrere Goldschmiede bekannt.¹ Die Stadtbehörde hat in 1574 die Preise der Goldschmiedearbeiten limitiert, und im 37. § der städtischen Statuten angeordnet, daß die Goldschmiede „rechtschaffen“ arbeiten und niemanden betrügen sollen, sonst werden sie nach dem Gesetz bestraft.² Damals bestand also noch keine Zunft. 1673—1700 sind hiesige Goldschmiede in Rimaszombat Landmeister.³ Aus 1708 stammt ihr eigener Zunftbrief.⁴

Die Zahl der Meister war in 1720 :⁵ 3, in 1753 :⁶ 4, 1828 wird nur einer erwähnt.⁷ Im J. 1839 stellt der Stadtrichter ein Zeugnis für einen dortigen Goldschmied aus,⁸ die Zunft war also zu dieser Zeit schon aufgelöst.

Das Zunftsiegel stammt aus dem Jahre der Erlangung der Privilegien.⁹

Noch vor der Entstehung der Zunft sehen wir in einem vorhandenen Zeichen die Spuren davon, daß die drei Rosen aus dem Wappen der Stadt in die Meisterzeichen aufgenommen wurden. Am Anfang d. XVIII. Jh. sind Feingehaltszeichen, dann eine Zeit lang keine Zeichen in Gebrauch. In d. 2. H. d. XVIII. Jh. tritt ein gesondertes Beschauzeichen mit den drei Rosen auf, dessen Gebrauch im XIX. Jh. schon längere Zeit bewiesen ist.¹⁰

¹ Századok 1877, 411 (Rómer F.). Tört. Tár 1884, 163 és 174 (Mikulik J.). Arch. Ért. 1879, 154 (ny. a.); 1893, 329; 1896, 142 (Mihalik J.) — ² Mikulik József: Magyar kisvárosi élet 1526—1716, Rozsnyó, 1885; 59. — Szádeczky Lajos: Iparfejlődés és a

céhek története, Budapest, 1913; I., 119. — ³ A rimaszombati ötvöscéh jegyzőkönyve. (Manusc. Musei Nat. Hung.) — ⁴ Archivum musei, Kassa — *Kaschau*. — Arch. Értesítő 1884, 362 (Ballagi A.). — ⁵ Arch. Értesítő 1904, 395 (Illésy J.). — ⁶ Vide nr. ⁴. — ⁷ Kaposy János op. cit. — ⁸ Vide nr. ⁴. — ⁹ Századok 1877, 808 (Rómer F.). — Múz. és Könyvt. Értesítő 1912, 291 (Kőszeghy E.). — ¹⁰ Arch. Értesítő 1901, 108 (Mihalik J.).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. N ^o	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Fémfinomsági jel Kor Feingehaltszeichen Zeit
1903		Ca 1760	1906		XIX. sz. 1. fele	1908	1702
1904		Ca 1790— 1800	1907		1. H. XIX. Jh.	1909	XVIII. sz. 2. fele 2. H. XVIII. Jh.
1905		Ca 1810— 1820					
F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy <i>Meisterzeichen</i>	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom <i>Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur</i>					
1910		a) Olajtartó szelence. — Ölbehälter. — „1648 Reno : A : 1804.“ b) Síma kehely a betegek kiszolgálására. — Glatter Kelch zum Bedienen d. Kranken. a—b) Ev. egyház, Rozsnyó — Ev. Kirche, Rosenau.					
1911		Michael Grus alias Süveges, ca 1669. Működéséről ugyan nincs adat, de az alábbi tárgy ajándékozója nevének a mesterjeggyel egybevágó kezdőbetűi valószínűvé teszik, hogy a készítő és ajándékozó ugyanaz volt. — Als Goldschmied nicht nachgewiesen, doch das Übereinstimmen der Anfangsbuchstaben des Donatornamens mit dem Meisterzeichen an der folg. Arbeit lassen die Vermutung zu, daß er auch der Verfertiger war. Serleg, kerek, bordás talppal, a száron groteszk figurás fülekkel, kelyhén tájképekkel. — Pokal, am runden Fuß Rippen getr., am Schaft Bügel m. grotesken Figuren, an d. Schale Landschaften. Inschrift : „HIC CALIX OBLATUS IN GLORIAM DEI A MICHAELE GRUS alias SÜVEGES AN : 1669 . 25 . dec.“ Ev. egyház, Rozsnyó — Ev. Kirche, Rosenau.					
	Próba Beschau	Mesterjegy <i>Meisterzeichen</i>	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom <i>Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur</i>				
1912		Stephanus (István) Segesváry, M 1692, vidéki mester a rimaszombati céhben — Landmeister der Zunft in Rimaszombat, e. — 1698.					
Nr. 1908		Nyolckaréros ékszettálka, közepén nagy virágok. — Schmuck-schale, achtpassig, im Spiegel große Blumen. Inschrift : „... Ex fodinis Rosnobannensis fieri curavit Paulus Lany Anno 1702.“ Radvánszky Béla báró, Sajókaza.					

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1913	—		— Georgius Molnár, MC 1753, e. —1776. (Műve szerint már 1733-ban mível. — <i>Laut seiner Arbeit schon in 1733 tätig.</i>) — Fedeles kanna, kiöntőcsőrrrel, testén több felirat. — <i>Deckelkanne, mit Ausgußschneppe, am Leib mehrere ung. Inschriften.</i> „EVANGELICVSOK IGY TETTENEK IOT ENGEM AIANDEKOZTAK ISTEN TISZTESSÉGÉRE VRVNK ASZTALARA IS IARVAN BERZETERE.“ — Talpába vésve — <i>Im Boden graviert:</i> „Regis Marton Mozdította Pr: A Kiss István indította És Molnár György megtsinálta.“ (=verfertigt von Georg Molnár.) Ev. egyház, Rozsnyó — <i>Ev. Kirche, Rosenau.</i>
1914	—		— Martinus Szilassy, ca 1754. Esetleg ugyanőt említik mint Martinus Ötvest 1733-ban. — <i>Möglicherweise ist er mit dem, in 1733 erwähnten Martinus Ötves (= Goldschmied) identisch.</i> — Ciborium körtenodusszal, kosarán rokokó dísz. — <i>Ziborium m. Birnennodus, am Schalenkorb rokoko Verzierung.</i> „... ANNO 1754 FECIT MARTINVS SZILASSY“ Székesegyház, Rozsnyó — <i>Kathedrale, Rosenau.</i>
1915	Nr. 1903		Szelence, fedelén vésett dísz. — <i>Dose, m. grav. Deckel.</i> — Rokoko. Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> , Liptószentiván.
1916	Nr. 1909		Samuel Fenzeri, e. 1753. Tálca, ellipszis-ker., lábakon. — <i>Platte, oval, auf Füßen.</i> Székesegyház, Rozsnyó — <i>Kathedrale, Rosenau.</i>
1917	—		Samuel Bablirik, e. 1828. Cukortartó urna. — <i>Zuckerbehälter in Urnenform.</i> Iglói Szontágh József, Rozsnyó — <i>Rosenau.</i>
1918	Nr. 1905		Andreas Libay, XIX. század első fele. — <i>1. Hälfte d. XIX. Jh.</i> (Meghatározta — <i>Identifizierung von Mihalik J. Arch. Ért. 1901, 108.</i>) a) Úrmutató. — <i>Monstranz.</i> — Empire. Székesegyház, Rozsnyó — <i>Kathedrale, Rosenau.</i> Múz. és Könyvt. Ért., 1914, 50 (Divald K.).
	Nr. 1905 —1907		b) Cukorszóró és kanalak. — <i>Zuckerstreuer u. Löffel.</i> Iglói Szontágh József, Rozsnyó — <i>Rosenau.</i>
	Nr. 1905		c) Tajtékpipa verete. — <i>Beschlag einer Meerschampfeife.</i> † Balgha Viktor, Felsőkubin — <i>Oberkubin.</i>
	Nr. 1906		d) Kókuszszelence és koppantó. — <i>Kokosdose u. Lichtschere.</i> † Pekár Imre dr., Bp. Arch. Ért., 1901. 108 (Mihalik J.).

R U M A

A vegyes céh 1818. évi latin szabályai (Orsz. Levéltár: Lib. Coeh. 553/554.) az ötvösöket is említik.

Die lateinischen Satzungen der gemischten Zunft aus 1818 (Staatsarchiv, Bp.) erwähnen auch Goldschmiede.

SÁROSPATAK

A céh megalakulásáról egyelőre nincs adatom. A XVII. század első felében igen népes lehetett az ötvöscéh, mert egy 1639-i felszabadítólevelél négy céhelöljárót sorol fel névszerint s még azokon kívül ott élő mesterekről szól.¹ Az ötvösség virágzása önként értetődően összefügg Sárospatakna arra az időre eső nagy emelkedésével, amikor az ottani vár a Rákóczyak birtoka volt (1614—1711). 1732-ben már csak egy ötvös él ott.²

A céh pecsétje a XVII. század első feléből ismeretes.³ Jelentékeny helyet foglal el benne a fedeles serleg fölött lebegő nyílt korona.

Hasonló alakú korona mint jegy is előfordult Sárospatak közeléből származó ötvöstárgyakon. Miután pedig az egykori Sárosnagypatak régi címerében⁴ két angyal lebeg nyitott liliomos koronát tartva, nyilvánvaló, hogy a koronás jegy a sárospataki ötvösök próbabélyege volt.

Über die Gründung der Zunft gibt es vorläufig keine Daten. Sie muß in der 1. Hälfte d. XVII. Jh. besonders bevölkert gewesen sein, denn an einer Zunfturkunde aus 1639 werden vier Vorsteher aufgezählt und außerdem noch dort tätige Meister erwähnt.¹ Das Blühen der Zunft hängt mit der großen Entwicklung der Stadt in der Zeit zusammen, als das hiesige Schloß den Rákóczy's gehörte (1614—1711). In 1732 ist nur mehr ein Meister tätig.²

Das Siegel der Zunft ist aus der 1. Hälfte d. XVII. Jh. bekannt.³ Es enthält eine offene Krone über einem Deckelpokal schwebend.

Eine Krone ähnlicher Form ist auch als Zeichen an Goldschmiedearbeiten aus d. Nähe v. Sárospatak vorgekommen. Da im alten Wappen d. Stadt auch eine offene Krone von zwei Engeln getragen wird,⁴ wurde offenbar das Zeichen mit der Krone hier als Beschauzeichen gebraucht.

¹ Archivum musei, Kassa — Kaschau. — ² Kapossy János: M. o. ötvösök, Bp. 1934. — ³ Múz. és Könyvt. Értesítő 1912, 291 (Köszeghy E.). — ⁴ Az Orsz. Községi Törzskönyvbizottság szíves közlése. — Gefl. Mitteilung des Gemeinde-Grundbuchausschusses.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1919			Próbabélyeg, XVII. század. — Beschauzeichen, XVII. Jh.
1920	—		Thomas Gálffi, e. — 1639. Kenyérosztó tányér. — Hostienteller. — „1608.“ Ref. egyház — Ref. Kirche, Sátorajáújhely.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
A 1920	Nr. 1919		Mesterjegynélküli tárgy — <i>Arbeit ohne Meisterzeichen</i> ; Talpas pohár, trébelt lambrekénnel, későbbi, vésett felirattal. — <i>Kluftbecher m. getr. Lambrequin u. spät. grav. Inschrift</i> : „... ATTAK EZ POHART AZ T = N = VJHELYLYI RE- FORMATA ECCLESIAK A . D . 1714.“ — XVII. sz. — <i>Jh.</i> Keresztény Múzeum, Esztergom — <i>Museum, Gran. Expos. 1931:182.</i>
B 1920	Nr. 1919		? Stéphanus (István) Bihari, MC 1639, e. — 1666. (Csányi) Kenyérosztótányér. — <i>Hostienteller</i> . — „1659.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Barabás. <i>Expos. 1934: V, 48, 42.</i>

SÁTORALJAÚJHELY

Egy-egy ötvösét említik 1720 óta.¹ Einige Meister sind seit 1720 er-
A város régi, XIV. századi címere wähnt.¹ Das alte Stadtwappen war
V betű pajzsban.² ein V im Schild.²

¹ Kaposy János op. cit. — ² Orsz. Levéltár — *Staatsarchiv*, Bp.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1921			Valószínű próba. — <i>Wahrscheinliches Beschauzeichen</i> .
A 1921	Nr. 1921		Mentegombok. — <i>Knöpfe</i> . Mus. Nat. Hung.

SEGESVÁR

SIGHIȘOARA.

SCHÄSSBURG

Már a XIV. század végéről ismeretes egy ötvöse, a XV. századból pedig több is.¹ 1517-ben a várban lévő Turmgassét jelölte ki a város az ötvösök vásárhelyéül.² Volt-e már ekkor céhük, azt nem tudjuk biztosan. 1533-ban készült a céh pecsétje³ — amelyen a város nevét magyar alakjában látjuk — ekkor tehát már fennállott a céh.

1551-ben az ötvöscéh tornyát említik a krónikák.⁴

Ende des XIV. Jh. wird hier ein Goldschmied, im XV. Jh. auch mehrere erwähnt.¹ In 1517 wird ihnen die Turmgasse in der Burg als Verkaufsstätte zugewiesen.² Es ist unbekannt, ob sie schon damals eine Zunft gehabt haben. Aus 1533 stammt das Siegel der Zunft mit dem ung. Stadtnamen, da muß also die Zunft schon bestanden haben.

In 1551 wird der Turm der Zunft erwähnt.⁴ In 1561 erlan-

a többi szász városokkal együttesen kapnak az itteni ötvösök is céhlevelet a szászok egyetemes gyűlésétől.⁵

A céh Roth Viktor adatai szerint⁶ a XVII. század elején igen jelentékeny lehetett. 1617-ben 16 mestert említ. Ez a virágzás azonban nem lehetett hosszú életű. Ezt úgy a mesterek számának lepadásából, — 1754-ben öt, 1813-ban egy a mesterek száma — mint abból a perből következtethetjük, amelyet a brassai ötvöscéh indított 1726-ban egy segesvári ötvös ellen, aki hamis vagyis silány ezüsből készült tárgyakat a brassaiak különleges, tulajdon bélyegével, a koronával ellátva hozott forgalomba.⁷ A pör adataiból látszik, hogy a segesvári céhben az ötvözést és az ötvöstárgyak jelzését nem vették valami szigorúan. 1745-ben az egész céhet a kir. tábla elé idézi a kincstári igazgató rossz munka miatt.⁸

Az ötvöstárgyak jelzésére nyilván csak mesterjegyeket használtak.

Az a tény, hogy Segesvárt a brassai jegyeket utánózták, önkénytelenül ráirányította figyelmemet olyan ötvösművekre, amelyeknek mesterjegyeiben a betűk fölött koronaszzerű idom, de nem kifejezetten korona látható. Az ilyen jegyek mindenesetre alkalmasak voltak arra, hogy azok segítségével kisebb céhekbeli mesterek munkáikat brassaiaknak tüntessék fel. Egy ilyen munkát Segesvárt találtam s azért kísérletképp még három másikat is idesorozok.

gen die hiesigen Goldschmiede zusammen mit anderen, Privilegien von der „Universitas Saxonum.“⁵

Nach V. Roth⁶ muß die Zunft am Anfang d. XVII. Jh. sehr bedeutend gewesen sein. Er erwähnt in 1617 16 Meister. Das Blühen der Zunft kann aber nicht von langer Dauer gewesen sein. Darauf kann man so aus dem Abnehmen der Zahl der Meister — 1754 sind fünf, 1813 ein Meister da — wie aus dem Prozeß folgern, den die Kronstädter Goldschmiede in 1726 gegen einen Schäßburger Goldschmied geführt haben „wegen verfertigter falscher Arbeit und aufgedruckten fremden Zeichen oder Wappen, so sonst der Cronstädter eigenes Wappen ist.“⁷ Aus den Daten des Prozesses sieht man, daß in Schäßburg die Legierung und Bezeichnung nicht streng genommen wurde. 1745 wird die Zunft vor die königliche Tafel zitiert wegen schlechter Arbeit.⁸

Zum Bezeichnen der Arbeiten dienten Meisterzeichen.

Die Tatsache, daß in Schäßburg das Kronstädter Zeichen nachgeahmt wurde, hat meine Aufmerksamkeit auf solche Arbeiten gelenkt, in deren Meisterzeichen über den Buchstaben eine kronenähnliche Zeichnung zu sehen ist. Solche Zeichen waren unbedingt geeignet, Arbeiten aus kleineren Zünften für Kronstädter Werke gelten zu lassen. Da eine dieser Arbeiten in Schäßburg aufbewahrt wird, werden noch drei andere versuchsweise auch hier eingereiht.

¹ Viktor Roth: *Geschichte des Kunstgewerbes in Siebenbürgen, Strassburg, 1908*; 61/62. — ² *Archiv d. Vereins für siebenb. Landeskunde, II, 409*; idézi Kmetty Béla: *A magyar ötvösök helyzete a XVI. században, Bp, 1912*; 81. — ³ *Múzeumi és Könyvt. Értesítő 1911, 288* (Gyárfás T.) — ⁴ *Archiv d. Vereins f. s. Landeskunde, II, 401*; id. Kmetty B. op. cit. 96. — ⁵ Kmetty B. op. cit. 12. — ⁶ V. Roth a. a. O. — ⁷ *Arch. Ért. 1884, 211* (Ballagi A.). — Gyárfás Tihamér: *A brassai ötvösség története, Brassó, 1912*; 307—310. — ⁸ Roth op. cit., Seite 82.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1922		Mellboglár, csuklós középrészén Agnus Dei. XVI. század vége. — <i>Heftelartige Brustspange, am Mittelstück Agnus Dei. Ende XVI. Jh.</i> Museum, Segesvár — <i>Schässburg.</i>
1923		Fedeles kupa, vésett jelenetekkel. XVII. század. — <i>Deckelkanne m. grav. Szenen. XVII. Jh.</i> M—H 23,3 Ev. egyház, Segesvár — <i>Ev. Kirche, Schässburg.</i>
1924		Talpas pohár, a talp fölött oroszlán, a talpon rókák és kutyák tréb. — <i>Kluftbecher, ober dem Fußteil Löwe, am Fuß Füchse u. Hunde getr.</i> Ca 1650. M—H 19,5 Museum, Segesvár — <i>Schässburg.</i>
1925		a) Fedeles serleg, testén 6 bibliai kép, szára Diana. — <i>Deckelpokal, am Kelch 6 bibl. Szenen, Schaft: Dianafigur.</i> — „1654.“ M—H 45,5 Gróf Korniss Emil. Expos. 1884 : III, 3, 39, 6. b) Talpas pohár, talpán tájkép. — <i>Kluftbecher, am Fußteil Landschaft.</i> Gróf Andrássy Géza, Bp. — Expos. 1931 : 172.
1926		Mellboglár zománccal. — <i>Heftel m. Email.</i> Gróf Andrássy Géza, Bp. — Expos. 1931 : 347.
1927		? Georgius Hirling, e. 1688—1726. Talpas pohár lambrekénnel. — <i>Kluftbecher m. Lambrequin.</i> — Ca 1670. Museum, Segesvár — <i>Schässburg.</i>
1928		Stephanus Jüngling, e. 1724—1728. Fedeles kupa, fedelén bárány. — <i>Deckelkanne, auf d. Deckel Lamm.</i> „In honorem ... obtulerunt germani Fr̃es ... Dñus Daniel Jüngling et Stephanus huius operis artifex anno 1728.“ M—H 28 Ev. egyház, Segesvár — <i>Ev. Kirche, Schässburg.</i> Arch. Ért. 1879, 269. (Pulszky K.)
1929		Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i> Cápás pohár. — <i>Becher, geperlt.</i> — „1739.“ M—H 13,7 Museum, Segesvár — <i>Schässburg.</i>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1930		Bodnárceh pohara. — <i>Becher einer Böttcherzunft.</i> — „1738.“ Museum, Segesvár — <i>Schüssburg.</i>
1931		— A. G. Roth, e. 1784. (Csak műve feliratán szerepelt eddig. — <i>Nur in der Inschrift seiner Arbeit erwähnt.</i>) Javítás egy XVII. századi fedeles kannán. — <i>Renovierungsarbeit an einer Kanne aus d. XVII. Jh.</i> — „Renov. pr. A. G. Roth 1784.“ Ev. egyház, Segesvár — <i>Ev. Kirche, Schüssburg.</i> Expos. 1884 : IV, 3, 65, 63.
1932	 (Roth)	A. Resch (l. a 219. o.) segesvári mesternek tulajdonítja e jegyet, közelebbi indokolás nélkül. — <i>A. Resch teilt dieses Zeichen einem Schäßburger Meister zu. Nähere Begründung fehlt. S. Seite 219.</i> a) Patena. — <i>Patene.</i> — „1792.“ Ev. egyház, Szénaverős — <i>Ev. Kirche, Zendersch. V. Roth: Kunstdenkmäler aus d. sächs. Kirchen Siebenbürgens Hermannstadt, 1927; 264, 796.</i> b) Ostyatartó, 3 golyón áll. — <i>Hostienbüchse auf 3 Kugeln.</i> — „1832.“ Ev. egyház, Köhalom — <i>Ev. Kirche, Repts. Roth op. cit. 203, 524. Tafel 161, 4.</i>

SELMECBÁNYA

SCHEMNITZ

BAŇSKÁ ŠTIAVNICA.

Ebben a jelentékeny bányavárosban a régi számadáskönyvek már a XIV. században gyakran említenek ötvösöket. 1364-től 1388-ig hat mester neve fordul elő.¹ A céh megalapítása idejéről egyelőre nincs adatunk, de valószínűnek kell tartanunk, hogy ez a céh az ország legrégebbi alapítású céhei közé tartozott. Arra, hogy ötvöseik az úgynevezett alsóbányavárosi ötvösök körében vezetőszerepet játszhattak, abból következtethetünk, hogy 1560-ban Zólyom város tanácsa Selmezbánya tanácsát kéri fel, hogy a kamaránál, illetve a királynál az ötvösök érdekében vesse közbe magát az ezüstmárka árának leszállítása végett.² Az itteni ötvösöket már a XVI. században mesz-

In dieser bedeutenden Bergstadt werden in den Rechnungsbüchern schon im XIV. Jh. Goldschmiede oft erwähnt. 1364—1388 kommen die Namen von sechs Meistern vor.¹ Von der Zeit der Gründung der Zunft gibt es vorläufig keine Angabe, doch es ist wahrscheinlich, daß diese Zunft zu den ältesten des Landes gehörte. Die hiesigen Goldschmiede scheinen in den Bergstädten eine führende Rolle gespielt zu haben, worauf man daraus folgern kann, daß die Stadt Altsohl sich in 1560 an den Schemnitzer Rat wendet, er möge sich im Interesse der Goldschmiede bei der Kammer, bzw. bei dem König für das Herabsetzen des Preises d. Silbermark ein-

sze földről megrendelésekkel keresték fel, miként azt abból az 1591-i feljegyzésből láthatjuk, amely szerint Draskovich Mátyás prépost a zágrábi érsek részére itt rendel tányérokat és evőeszközt.³

A XVI. század második feléből 16 ötvöst ismerünk⁴. A XVII. századot illetően nincs adatom. A XVIII. század elején öt—hat a számuk, 1828-ban csak ketten vannak a városban.⁵

A céh pecsétje az 1630. évből ismeretes.⁶

A céhszabályokat eddig nem ismerjük. Abból a körülményből azonban, hogy az itteni próbabélyegben a XVII. századig visszamenően mindig benne van a városnév kezdőbetűje, úgy vélem, szabad azt feltételeznem, hogy a régi céhszabályok az 1529-i pesti szabályzattal állhattak vonatkozásban, amelyben — a legnagyobb valószínűség szerint — szintén benne volt a városnév kezdőbetűjének a próbában való használata. (L. 66. o.)

A próbabélyegnek már a XIV. században való használatára vélt — némi fenntartással — következtethetni szakirodalmunk⁷ a városi számadási könyv 1378-i következő adatából:

„Item qui praeparavit ferrum ad signandum vasa . . . 4 gross.“

Úgy vélem, e feljegyzés még nem elég bizonyíték a jegy ily korai használatára.

A próbabélyeg hiteles alakját, a keresztbetett bányász-éket és kalapácsot fölöttük az S betűvel, már több mint egy félszázaddal ezelőtt megállapította Hampel József⁸. Rosenberg

setzen.² Die hiesigen Goldschmiede wurden auch aus weiter Ferne mit Aufträgen betraut. Laut einer Aufzeichnung wurde in 1591 das Tafelsilber für den Agramer Bischof hier bestellt.³

In der 2. H. d. XVI. Jh. werden 16 Meister erwähnt.⁴ Über das XVII. Jahrh. habe ich keine Daten. Am Anfang des XVIII. Jh. waren 5—6, in 1828 nur 2 Meister da.⁵

Das Siegel der Zunft ist aus 1630 bekannt.⁶

Die Zunftartikel sind bisher nicht bekannt geworden. Aus dem Umstande, daß das hiesige Beschauzeichen seit dem XVII. Jh. ständig den Anfangsbuchstaben des Stadtnamens enthält, glaube

ich annehmen zu dürfen, daß die Zunftartikel mit denjenigen von Pest aus d. J. 1529 verwandt sein konnten, die wahrscheinlich auch das Anbringen des Anfangsbuchstaben vom Stadtnamen verordnet haben. (S. Budapest-Pest, Seite 66.)

Auf den Gebrauch eines Stadtzeichens schon im XIV. Jh. wurde in der Fachliteratur⁷ aus der folg. Aufzeichnung in den Stadtrechnungen des Jahres 1378 gefolgert:

Doch erachte ich das noch nicht als genügenden Beweis für den frühen Gebrauch des Zeichens.

Die Form des Beschauzeichens, Hammer und Schlägel mit S darüber, wurde schon vor mehr, als einem halben Jahrhundert durch Josef Hampel genau bestimmt.⁸ Mark Rosenberg

Márk azután az 1884. évi ötvösműkiállítás anyaga alapján négy változatát közölte e jegynek műve 1890-i első kiadásában.⁹ A III. kiadásban egész indokolatlanul egy S nélküli jegyet is csatolt a korábbiakhoz.¹⁰

hat dann auf Grund des Materials in der Goldschmiedewerk-Ausstellung v. 1884 in 1890 vier Varianten des Zeichens veröffentlicht,⁹ in 1927 aber irrthümlich noch ein nicht hingehörendes Zeichen ohne S, angeschlossen.¹⁰

¹ Fejérpataky László: Magyar városok középkori számadáskönyvei, Bp. 1885; 1/34. Idézi Arch. Értesítő 1886, 172 (Ballagi A.). — ² Arch. Ért. 1879, 360 (Szikinczey.).
³ Mint — *Wie* ². — ⁴ Sobó Jenő: Selmezbánya sz. k. város ipara, Bp. 1910; 66.
— ⁵ Kapossy J.: M. o. ötvösök stb. Bp. 1934. — ⁶ Arch. Értesítő 1891, 92 (Mihalik J.). — ⁷ Arch. Értesítő 1886, 172 (Ballagi A.). — ⁸ Arch. Ért. 1883, 152 (Hampel J.).
— ⁹ R¹ 2376/2379. — ¹⁰ R³ 9364. — Vide Nr. 1263.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
1933		XVII. sz. 2. fele 2. H. XVII. Jh.	1940		Ca 1820	1947		Ca 1850
1934		XVII. sz. vége Ende XVII. Jh.	1941			1948		
1935		XVIII. sz. eleje Anfang XVIII. Jh. R ³ 9365	1942					Fémfinomsági jel Feingehaltszeichen
1936		XVIII. sz. — Jh. R ³ 9367	1943		Ca 1830	1949		XIX. sz. közepe Mitte XIX. Jh.
1937		Ca 1800	1944			1950		
1938		Ca 1810	1945		Ca 1840			Aranypróba Goldpunze
1939			1946			1951		XIX. sz. közepe Mitte XIX. Jh.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
-------------------	------------------------------	---

1952

LN

Bányászjelvény, ék és kalapács Selmezbánya vésett címeireivel és feliratokkal. — *Bergmannsabzeichen, Schlegel u. Hammer, m. grav. Wappen v. Schemnitz u. Inschriften.* — „1538.“

Museum, Selmezbánya — Schemnitz. Expos. 1884: IV, 1, 12, 63. M. Rosenberg: *Geschichte der Goldschmiedekunst, Einführung, Leipzig. 1912; 20, mit Abbildung.*

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1953	H G	Az ötvöscéh ezüstpecsétje. — <i>Silb. Zunftsiegel d. Goldschmiede</i> , 1630. Museum, Selmecbánya — <i>Schemnitz. Arch. Ért.</i> 1891, 92. (Mihalik J.)
1954		— Johannes Weidner , M ca 1655, e. (művén — <i>an seinem Werk</i>) 1685. (1645—50 tanult Besztercebányán — <i>gelernt in Neusohl</i> .) Fedeles kupa, oldalán vésett bibliai jelenet, Selmecbánya címere és kronogramm: 1685; fülén mesterjelzés. — <i>Deckelkanne m. grav.</i> <i>bibl. Szene, Wappen v. Schemnitz u. Khronogramm</i> : 1685; <i>am</i> <i>Henkel Signatur</i> : „JOHAN WEIDNER.“ M—H 26,4 Ev. egyház — <i>Ev. Kirche</i> , Nemeskér. Múz. és Könyvt. Értesítő 1913, 183 (Bün- ker R.), 7 képpel — <i>mit 7 Abbildungen</i> . Expos. 1927 (tulajdonos — <i>Eigentümer</i> : Dr. Delmár Emil.) : 58.
Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1955		Nr. 1933 Fedeles kupa, oldalán 3 keretben bányászjelenetek tréb., XVII. század 2. fele. — <i>Deckelkanne, m. getr. Bergmann-</i> <i>szenen in Kartouchen. 2. Hälfte d. XVII. Jh.</i> M—H 21,4 Szunnyogh Szaboles, Nagyvárád — <i>Großwardein</i> (1917).
1956		Nr. 1933 (Rosenberg) Johannes (Hans) Storch , e. 1667. <i>Nautilus foglalata. — Fassung eines Nautilus.</i> Baron Rothschild, Frankfurt a. M. R ^a : 9373.
1957		Nr. 1933 Bartholomaeus Weigl , e. 1680. a) Fedeles kupa, áttörtmívű, angyalalakos és virágos borí- tással, fedelén galambok. — <i>Deckelkanne, m. durchbrochenen</i> <i>Mantel Engel u. Blumen, auf d. Deckel Tauben.</i> M—H 17,6 Iparm. Múz. — <i>Kunstgew. Mus. Arch. Ért.</i> 1910, 403 (Divald K.). b) Fedeles kupa, áttört borítással és festőzománcos plake- tekkel, rajtuk Hit, Remény, Szeretet és bányászok; fedelén a Megváltó szobrocskája. — <i>Deckelkanne, m. durchbroch.</i> <i>Mantel u. Plaketten in Maleremail: Glaube, Liebe, Hoff-</i> <i>nung u. Bergleute; auf dem Deckel Statuette d. Erlösers.</i> Ev. egyház, Selmecbánya — <i>Ev. Kirche, Schemnitz. Arch. Ért.</i> , 1910, 403/404 (Divald K.), képpel — <i>m. Abbild.</i> ? c) Hatkaréjos tálka. — <i>Schmuckschale m. sechs Buckeln.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz</i> Cseklész (Csányi).
1958		Nr. 1933 Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i> a) Szenteltvíztartó. — <i>Weihwasserbehälter.</i> Iparm. Múz. — <i>Kunstgew. Mus. Arch. Ért.</i> 1890, 348 (Mihalik J.).

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Meisterzeichen Mesterjegy	Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom
1958	Nr. 1933		b) Fedeles kupa festőzománcos képekkel az áttört borításán, a talpán és fedelén. — <i>Deckelkanne m. Bildern in Maleremail am durchbroch. Mantel, Fuß u. Deckel.</i> Ev. egyház, Lőcse — <i>Ev. Kirche, Leutschau</i> . Divald Kornél: Szepes vármegye műv. emlékei, III. kötet, 80.
1959	Nr. 1934		Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i> Fedeles kanna kiöntőcsőrrel, fedelén hegyi kristály. — <i>Deckelkanne m. Ausgußschneppe, auf d. Deckel Bergkristall.</i> Ev. egyház, Besztercebánya — <i>Ev. Kirche, Neusohl</i> . Arch. Ért., 1910, 20 (Divald K.).
1959 ^A	—		Weigl „stílusára emlékeztet“ — <i>Den Weigl'schen Arbeiten verwandt:</i> Hegyi kristályból készült kupa foglalata festett zománcos virágdísszel. — <i>Fassung einer Kanne aus Bergkristall, m. Blumen in Maleremail.</i> — Ca 1703—1710. Özv. báró Luzsénszky Henrikné, Osgyán. Múz. és Könyvt. Ért., 1914, 42 (Divald K.) képpel — <i>m. Abbildung.</i>
1960	Nr. 1934		a) Fedeles kupa, hengeres testén trébelt nagy virágok. — <i>Deckelkanne m. getr. großen Blumen.</i> — Ca 1680. Mus. Nat. Hung.
	Nr. 1934		b) Hólyagos serleg, szárán alakos fülekkel. — <i>Buckelpokal, am Schaft figürl. Bügel.</i> — „1690.“ Mus. Nat. Hung. Arch. Értesítő, 1883, 151 (Hampel J.); 1910, 405 (Divald K.) Expos. 1884: III, 2, 25, 8. R ³ 9370/d.
	Nr. 1934		c) Csavarosfejű palack. — <i>Schraubenflasche.</i> R. k. templom, Selmechánya — <i>Pfarrkirche, Schemnitz</i> . R ³ 9370/b.
	Nr. 1934		d—e) Kanalak. XVII. század. — <i>Löffel, XVII. Jh.</i> d) Mus. Nat. Hung. R ³ 9370/c. — e) Mähr. Gewerbe-Museum, Brünn. R ³ 9370/e.
1961	—		Michaël Klein, e. 1715—1732. (Divald) Kehely, hatkaréjos talpában 1601-ből való Reutter-családi érmekkel, áttört kosarán 4 zománcfestmény: Reutter—Sichel-címer és allegorikus alakok. — <i>Kelch m. Medaillen d. Familie Reutter aus 1601 am Sechspaßfuß; am durchbroch. Schalenkorb 4 Emailbilder: Wappen u. allegorische Figuren.</i> — „1714.“ M—H 34 Ev. templom, Selmechánya — <i>Ev. Kirche, Schemnitz</i> . Arch. Ért., 1910, 406 (Divald K.), képpel — <i>m. Abbildung.</i>
1962	Nr. 1935		(Rosenberg) Kehely. — <i>Kelch.</i> — „1729.“ Katalin-templom, Selmechánya — <i>Katharinenkirche, Schemnitz</i> . R ³ 9372.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1963			
	Nr. 1936	(Rosenberg) a)	„Ave Maria“. Vert munka. — <i>Treibarbeit</i> .
	Nr. 1936	b)	„Madonna“. Vert munka. — <i>Treibarbeit</i> . a—b) Hendl Vilmos. Expos. 1884 : II, 11, 128, 16—17. R ³ 9374/a, b.
1964			Mathias Henkuss, † 1814.
	Nr. 1937		Evőeszköz. — <i>Besteck</i> . — Ca 1800. † Sporzon Pál, Magyaróvár — <i>Ung. Altenburg</i> .
1965			Johannes Libay, e. 1812—1828.
	Nr. 1938		Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel</i> . Csekei Varjú Elemérné, Bp
1966			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1939	a)	Pecsétnyomó. — <i>Petschaft</i> . Műkereskedelem — <i>Kunsthandel</i> , Bp.
	Nr. 1940	b)	Filigránmívű kosárka. — <i>Körbchen in Filigranarbeit</i> . Engelmann Alfréd, Besztercebánya — <i>Neusohl</i> .
	Nr. 1941	c)	2 pár csat, filigrándíszű. — <i>2 Schnallen m. Filigranverzierung</i> . Boroskay János, Zólyom — <i>Altsohl</i> .
1967			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1942	a)	Filigránmívű pityke. — <i>Knopf zur Volkstracht</i> . Museum, Selmezbánya — <i>Schemnitz</i> .
	Nr. 1943	b)	Asztali ezüstnemű. — <i>Tafelsilber</i> . Várkonyi J., Mecenzéf — <i>Metzenseiffen</i> . — Kisóczy Uhlyarik Jenő, Bp.
1968			Nicolaus Wiener, e. 1820—1828.
	Nr. 1944	a)	Keresztelőérem. — <i>Patenmedaille</i> . — „1830.“ Museum, Besztercebánya — <i>Neusohl</i> .
	?	b)	Újítás XVII. századi úrmutatón. — <i>Renov. Teile einer Monstranz aus d. XVII. Jh.</i> R. k. plébániatemplom, Selmezbánya — <i>Pfarrkirche, Schemnitz</i> . (Divald.)
1969			Ludovicus Kuszy, M ca 1830, † 1865. (Tanult — <i>Gelernt</i> 1820—.)
	Nr. 1948		Merőkanál, m.-tulajdonban. — <i>Schöpfelöffel in Privatbesitz</i> , Bp.
1970			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 1948	a)	Kanal 1848-as huszasból. — <i>Münzenlöffel</i> . Museum, Kassa — <i>Kaschau</i> .
	Nr. 1949	b)	Lánc filigráncsattal. — <i>Kette m. Filigranschnalle</i> . Sebestyén J., Eger — <i>Erlau</i> .
1971			Ugyanannak jegye aranyra. — <i>Desselben Zeichen für Gold</i> .
	Nr. 1951		Jegygyűrű. — <i>Ehering</i> . Novák József, Selmezbánya — <i>Schemnitz</i> .

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
1972			Johannes Stanga, M ca 1835. (Felszabadult — <i>Freigesprochen</i> 1827.)
	Nr. 1945	a)	5 darab gyümölcskés. — <i>Obstmesser, 5 Stück.</i> Mus. Nat. Hung.
	Nr. 1946	b)	Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel.</i> — Ca 1840. Boroskay János, Zólyom — <i>Altsohl.</i>
1973	—		Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i> Filigránmívű pitykék. — <i>Knöpfe zur Volkstracht.</i> Museum, Selmezbánya — <i>Schemnitz.</i>
1974	?		„TRAUER“ Jacobus Trauer, M ca 1840, (tanult — <i>gelernt</i> 1826—), e. 1856—1857. Kanál. — <i>Löffel.</i> Magántulajdon — <i>Privatbesitz.</i> Arch. Értesítő, 1896, 331 (Mihalik J.).
1975			
	Nr. 1947		6 kanálka 1848-i huszasból. — <i>6 Münzenlöffel.</i> Mus. Nat. Hung.
1976			Szladek, ca 1850—1880. (Utódjának Novák József aranyművesnek közlése. — <i>Mitteilung seines Nachfolgers J. Novák.</i>)
	Nr. 1950		Filigrángombok. — <i>Knöpfe in Filigranarbeit.</i> Donáth Sándor, Bp

SOPRON

Az ötvösök 1612-ben alapították meg céhüket, miként az a Magyar Nemzeti Múzeum által 1910-ben megszerzett eredeti alapító céhlevélből már ismeretes.¹ Ez az okmány az ötvös-jegy-kutatáshoz jelentős adalékot szolgáltatott, mert a soproni ötvöscéh első próbabélyegének lenyomatát is megőrizte. (L. alább.)

A céh alapítása előtti időből újabban a soproni ötvösség történetének érdemes és buzgó kutatója, Csatkai Ferenc dr. gyűjtött adatokat. Igen helyes úton haladó, úgy a levéltári adatokra, mint a művekre és a jegyekre egyaránt súlyt vető monografiájában²

ÖDENBURG

Die Goldschmiede bilden in 1612 ihre Zunft, wie das aus dem Original-zunftbrief, der in 1910 durch das Nationalmuseum erworben wurde, bekannt geworden ist.¹ Diese Urkunde hat zur Markenkunde einen bedeutenden Beitrag geliefert, indem sie den Abdruck des ältesten Ödenburger Beschauzeichens bewahrt hat. (S. S. 333.)

Aus der Zeit vor der Gründung der Zunft hat neuerdings der erfolgreiche Forscher der Geschichte der Ödenburger Goldschmiede, Dr. Franz Csatkai Daten gesammelt. In seiner, so auf die Archivalien, wie auf die Goldschmiedewerke und auf ihre

a XV. század végéről egy, a XVI. századból tíz mester nevét közli s úgy véli, hogy a század derekán az ötvösök a városban „ketten-hárman voltak egy időben s így testületet alkottak, mely Pozsonytól függhetett.“³ A szervezett-ségre vall — szerinte — a polgári lajstrom 1568-ból való bejegyzése, mely szerint egy ötvös polgárrá való bekebelezése előtt mesterremeket is készített s azt a „Handwerckh“ szabályszerűen jónak találta. (A Handwerckh jelenthetne valamely vegyes céhet is.) A Pozsonytól való függés azáltal válik valószínűvé, hogy egy szabálytalanul dolgozott ötvöst segédje 1562-ben Pozsonyban jelentett fel. A pozsonyi ötvöscéhhel való valamelyes összeköttetés mellett szól nézetem szerint a fűrészvonalú metszésnek némely soproni tárgyon való előfordulása is.⁴

A XVII. században az egyidejűleg működő ötvösök átlagos száma három volt, 1706-ban azonban a város ötvös nélkül áll;⁵ 1720-ban és 1732-ben két,⁶ 1828-ban négy⁷ mester volt a céhben. 1612—1867-ig összesen 54 itt működő mesterről vannak adatok.⁸

A céhiratokból a mesterkönyv maradt fenn nem pontosan vezetett mesterlajstrommal és hézagos legény- és tanulójegyzékekkel, azonkívül jegyzőkönyvek az 1628—1729-ig és 1801—1859-ig terjedő időről.⁹

A céh pecsétje a XVII. század negyvenes éveiben készült és ép lenyomatain körirata kétségtelenül ilyen szövegű lehet:¹⁰

„SIGIL . AVRIFABROR . LIB . AC . REG . CIVITATIS . SOPRONIENSIS“

ZeichenGewichtlegenden Monographie² ist im XV. Jh. ein Meister, im XVI. Jh. zehn dem Namen nach erwähnt. Seiner Meinung nach war ihre Zahl im XVI. Jh. ständig 2—3, und um 1568 „mag schon irgend eine Korporation vorhanden gewesen sein, die wahrscheinlich von Preßburg abhängig war.“³ Das Vorhandensein einer Korporation unterstützt er damit, daß in 1568 ein Goldschmied erst, nachdem das „Handwerckh“ sein Meisterstück für rechtmäßig erkannte, als Bürger aufgenommen wurde. Das Abhängen von Preßburg erscheint dadurch glaubhaft, daß ein nicht rechtmäßig arbeitender Meister in Preßburg verklagt wurde. Irgendwelche Verbindung mit Preßburg beweist meiner Ansicht nach auch das Vorkommen des Ziselierstiches an Ödenburger Arbeiten.⁴

Im XVII. Jh. war die durchschnittliche Zahl der gleichzeitig tätigen Meister 3, in 1706 sterben sie aber ganz aus;⁵ in 1720 u. 1732 sind zwei,⁶ in 1828 vier Meister⁷ in der Zunft. Aus 1612—1867 sind zusammen 54 hierorts tätige Meister bekannt.⁸

Von den Zunftschriften ist ein Meisterbuch mit ungenauem Meisterverzeichnis und lückenhaften Gesellen- und Lehrjungenlisten, außerdem Protokolle aus 1628—1729 u. aus 1801—1859 erhalten.⁹

Das Zunftsiegel wurde in den vierziger Jahren des XVII. Jh. angefertigt und wird an gut erhaltenen Abdrücken diese Inschrift¹⁰ aufweisen:

A soproni próbabélyegben mindig három tornyot látunk, az első időben zárt, később kapunyílással bíró várfal fölött.

Egy szerencsés véletlen megőrizte számunkra a bélyeg legrégebbi alakját. Az, akinek őrizetére bízta a céhlevelet és a próbaponcot, a városi függőpecsétet környező, szabadon maradt viaszfelületbe, miként az a mellékelt rajzomon látható, körben a pecsét körül 17-szer benyomta a próbabélyegzőt. Miként már e sajtóságos céhemléknek 1911-i közzétételekor feltételezttem, ennek a műveltnak rövidesen a céh megalakulása után kellett történnie. A próbabélyeg ugyanis, mely a XV. századi jellegű városi pecsét nyomán zárt várfal fölött három

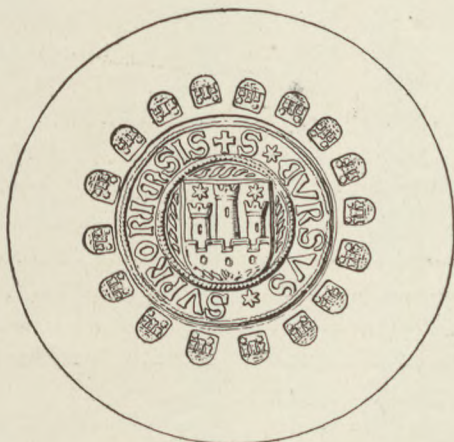
tornyot s az alacsonyabb oldaltornyok fölött egy-egy csillagot tüntet fel, pajzsának alakja tekintetében a legkorábbi pozsonyi próbabélyeggel (1628. folyószám) mutat rokonságot s így nyilvánvalón a XVII. század legelejére utal. A próbabélyeg későbbi alakja, melynek akkor még csak a XVIII. század 2. negyedéből való változtatát ismertem, már kapunyílast mutatott a várfalban. Az 1411-i városi címet azonban — miként Csatkai dr. közli¹² — 1622-ben változtatták meg s akkor került az addig zártan ábrázolt várfalba a kapunyílás. Ez tehát egész nyilvánvalóvá teszi, hogy a függőpecsétbe nyomott próba valóban a céh megalakulása után közvetlenül, 1612 és 1622 között készült. Hogy meddig volt használatban, az egyelőre még nem állapítható meg. Sem Bünker Rajnárd dr.-nak, aki a soproni próbabélyeg közzététele után az ottani múzeum részére

Das Ödenburger Beschauzeichen weist immer drei Türme, zuerst über einer geschlossener Burgmauer, später über einer mit Toröffnung, auf.

Ein glücklicher Zufall hat uns die Form des ältesten Beschauzeichens überliefert. Derjenige, der den Zunftbrief und die Probpunze aufzubewahren hatte, hat in die frei gebliebene Wachsfläche des Siegels,

der am Zunftbrief hängt, wie das an der Abbildung nebenan zu sehen ist, rings um das Stadtsiegel die Probpunze 17-mal eingedrückt. Wie ich bei der Veröffentlichung dieses merkwürdigen Denkmals in 1911 schon annahm, geschach das gleich nach der Zunftgründung.¹¹ Das Beschauzeichen nämlich, das dem Stadtsiegel aus dem XV. Jh. genau

nachgebildet, eine Burgmauer mit drei Türmen und zwei Sterne über den kleineren Seitentürmen aufweist, ist in der Form des Schildes mit dem frühesten Preßburger Beschauzeichen (Nr. 1628) verwandt und weist so auf den Anfang des XVII. Jh. hin. Die spätere Form des Beschauzeichens, die mir damals nur aus dem 2. Viertel d. XVIII. Jh. bekannt war, wies schon ein Tor in der Mauer auf. Das Stadtwappen v. 1411 wurde aber — wie es Dr. Csatkai erwähnt¹² — in 1622 geändert und damals wurde in die bis dahin geschlossene Mauer ein Tor gezeichnet. So ist es nun klar, daß dieses Zeichen zwischen 1612 und 1622 in Gebrauch genommen wurde. Bis wann es gebräuchlich war, kann heute noch nicht bestimmt werden. Weder Dr. Reinhard Bünker's Forschungen, der nach der Veröffentlichung des Ödenburger Beschauzeichens eine Sammlung Ödenburger

nagy igyekezettel kezdett soproni ötvöstar-
tárgyakat gyűjteni s kutatásaimnál szíves
készséggel támogatott, sem pedig Csatkai
dr. kutatómunkájának, aki már a sop-
roni ötvösség történetét tárgyaló műve
megjelenése előtt szíves volt az ötvösökre
vonatkozólag gyűjtött adatokat velem
közölni, (amelyek a jelen műben közölt
mesterjegyek meghatározásánál alapul
szolgáltak), nem sikerült XVII. századi
soproni ötvöstárgyakat találniok.

A XVIII. század vége felé a kapu-
nyílás elmarad a bélyegből, illetve el-
torzul. 1787-ben (közel 100 évvel kés-
őbb, mint Besztercebányán, több
mint 50 évvel később, mint Pozsony-
ban és 10 évvel Szombathely után)
megjelenik az évszám itt is a próba-
bélyegben, amely azután a céhek meg-
szüntéig már alig valamit változik.

Némely régebbi soproni munkán a
fűrészvonalú metszéssel is találkozunk,
de már abban az időben, amikor ennek
a jelnek használata már Pozsonyban
is lassanként abbamarad. Így tehát
ennek a — valószínűleg Pozsonyból
átvett — jelnek használatáról egy-
előre még biztosat nem tudunk.

Arbeiten für das dortige Museum ein-
leitete und mich in meiner Arbeit liebens-
würdig unterstützte, noch die eingehenden
Forschungen Dr. Csatkai's, der schon vor
dem Erscheinen seiner Monographie die
Liste der erforschten Daten über die dor-
tigen Goldschmiede mir freundlich über-
ließ, (auf die ich mich hier bei der Identifi-
kierung der Meisterzeichen stütze), haben
Ödenburger Werke aus dem XVII. Jh.
feststellen können.

Im Beschauzeichen vom Ende d.
XVIII. Jh. blieb das Tor weg. In 1787
(beinahe 100 Jahre später, als in
Neusohl, über 50 Jahre später, als in
Preßburg und 10 Jahre nach Stein-
amanger) erscheint auch die Jahres-
zahl im Beschauzeichen, das sich dann
bis zum Aufhören des Zunftwesens
wenig ändert.

An einigen älteren Arbeiten ist auch
der Ziselierstich zu sehen, aber schon
zu jener Zeit, als auch in Preßburg
die Anwendung des Ziselierstiches lang-
sam ausblieb. Darum können wir über
den Gebrauch dieses — wahrscheinlich
aus Preßburg übernommenen — Zei-
chens nichts genaues wissen.

¹ Arch. Értesítő 1911, 308 (Kőszeghy E.). — ² Dr. Csatkai Endre: Soproni ötvösök
a XV—XIX. században. — *Ödenburgs (Soprons) Goldschmiede im Zeitraum XV—XIX.
Jahrhundert. (Mit deutscher Zusammenfassung des ungarischen Textes.)* Sopron 1931. (E
fejezetben „Csatkai“ és oldalszám alatt idézem. — *In diesem Abschnitt unter „Csatkai“
u. Seitenzahl zitiert.* — ³ Csatkai: 8, 28, — ⁴ Arch. Ért. 1911, 39 (Kőszeghy E.). —
⁵ Csatkai: 12, 30. — ⁶ Arch. Ért. 1904, 38 (Illésy J.). — ⁷ Kapossy János: M. o.
ötvösök stb., Bp. 1934. — ⁸ Csatkai: 15/19, 31/33. — ⁹ Csatkai: 4, 27. — ¹⁰ Múzeumi
és Könyvt. Értesítő 1912, 292 (Kőszeghy E.). — ¹¹ Arch. Ért. 1911, 309. — ¹² Csatkai: 26.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
1977		XVII. sz. XVII. Jh.	1979	 (Csatkai)	XVIII. sz. 1. fele 1. H. XVIII. Jh.	1981		Ca 1760
1978	 (Csatkai)	XVIII. sz. 1. fele 1. H. XVIII. Jh.	1980			1982	 (Csányi)	Ca 1770

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
1983		Ca 1780	1992		1808	2001		1833
1984	 (Csátskai)	1787	1993		1810	2002		1837
1985		1789	1994		1814	2003		1838
1986	 (Csányi)	1794	1995		1818	2004	 (Csányi)	1843
1987		1798	1996		1820	2005		1848
1988		1799	1997		? 1821— 1825	2006		1851
1989		? 1800— 1804	1998		1826	2007		1855
1990		1805	1999		1828	2008	 (Csátskai)	1856
1991		1807	2000		1829			

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2009	?		„AE“ Andreas Erlböck, M 1655. Ékszertálka. — <i>Schmuckschale</i> . XXXI. auctio, Ernszt-Museum, Bp. Katal.: 1003. Csátskai 16—31.
2010	Nr. 1978		Henricus Goldner, M 1706, civis 1711, e. —1730. a) Polgármesteri csengő. — <i>Glocke des Bürgermeisters</i> . — „1719.“ (Fűrészvonalú metszéssel. — <i>Mit Ziselierstich</i> .) Museum, Sopron — <i>Ödenburg</i> . Csátskai : 16—31.
	?		b) Oltári gyertyatartók, 4 pár, hármass lábon. — <i>Altarleuchter</i> , 4 Paar, auf dreiteiligen Füßen. — „1720.“ M—H 81—47 Pléb. templom, Darázsfalva — <i>Pfarrkirche, Trauersdorf</i> . Csátskai : 16.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2010	Nr. 1980	c)	Tömjéntartó, hóllyagos szárral, barokk vert dísszel. (Fűrészvonalú metszéssel.) — <i>Weihrauchschiffchen m. Buckeln am Schaft, getrieben. Barock. (Mit Ziselierstich.)</i>
	Nr. 1980	d)	Füstölő, hasonló jellegű. — <i>Weihrauchfaß ähnlicher Art. b—c) Szent Mihály-templom, Sopron — Michaelikirche, Ödenburg.</i>
	Nr. 1980	e)	Evőkészlet volutás nyelekkel. — <i>Besteck m. Voluten am Griff.</i> Storno Ferenc, Sopron — Ödenburg.
2011			Balthasar Somogyi , M 1720, e. —1730.
	Nr. 1980	(Csányi)	Fedeles serleg. — <i>Deckelpokal.</i> — Louis XIV. M—H 35 Ref. egyház — Ref. Kirche, Bakta. Expos. 1934:XIII, 55, 19 (Csányi).
2012			Martinus Heydelberger , M 1731, civis 1732, e. —1746.
	Nr. 1980		Evőkanál, XVIII. sz. első felére valló díszű nyéllel. (Fűrészv.) <i>Löffel, Typ. der 1. H. d. XVIII. Jh. (Ziselierstich.)</i> Magántulajdon, Sopron — Privatbesitz, Ödenburg. Arch. Ért. 1911, 310 (Kőszeghy E.).
2013			Georgius (Gottfried) Hüpfel , M 1731, e. —1766.
	Nr. 1980	a)	Szelence, ellipszis kerületű. — <i>Dose, oval.</i> — „1762.” Kincs István, Kőszeg — Güns. Expos. 1912 (Szombathely): 655.
	Nr. 1980	b)	Perselyzacskó, rúdon (2 darab). — <i>Sammelsäckchen (2 Stück).</i> Ev. egyház, Sopron — Ev. Kirche, Ödenburg.
2014			Antonius Freydenberg , M 1735, civis 1740, † 1741 VI. 3 előtt — vor 3. VI. 1741.
	Nr. 1980	a)	Kehely, körtenódusszal, kosarán és talpán vert dísz. — <i>Kelch m. Birnennodus, Schalenkorb u. Fuß getrieben.</i>
	Nr. 1980	b)	Feszület bordás tojásnódusszal, a háromkaréjos szár- végeken ráforrasztott kerubfejekkel. — <i>Kruzifix m. Eier- nodus u. Cherubsköpfen an den Kreuzarmendungen.</i> a—b) Szent György-templom, Sopron — Georgskirche, Ödenburg.
2015			Johannes (Nicolaus) Coriary , M 1765, MC 1794, e. —1805.
	Nr. 1981	a)	Evőkészlet — <i>Besteck</i> , XVIII. sz. — <i>Jh.</i> Özv. Thieringné, Sopron — Ödenburg (Csányi.)
	Nr. 1989	b)	Kanál. — <i>Löffel.</i> — Ca 1800. Artner Kálmánné, Sopron — Ödenburg.
2015 ^A			Mesterjegynéküli tárgy. — <i>Arbeit ohne Meisterzeichen.</i>
	Nr. 1981		Botfogantyú, két szent képével. — <i>Griff eines Spazierstockes, daran zwei Heiligengestalten, getrieben.</i> — Rokoko. Collectio Storno, Sopron — Ödenburg.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2016			Michaël Heckenast, M 1771, e. — 1823.
Nr. 1988	a)		Soproni fésűsök pecsétje. — <i>Siegel der Kammacher in Ödenburg.</i> — „1800.“ Museum, Sopron — Ödenburg (Büncker).
Nr. 1989	b)		Kanál. — <i>Löffel.</i> — Ca 1800. Magántulajdon, Sopron — <i>Privatbesitz, Ödenburg.</i>
2017			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
Nr. 1992	a)		Pluviále-csat. — <i>Pluvialeschließe.</i> Templom, Lajtapordány — Kirche, Leithaprodersdorf. Csatkai : 17, 32.
Nr. 1993	b)		Nyaklánc. — <i>Halskette.</i> N. ékszerész, Sopron — <i>Juweliengeschäft, Ödenburg.</i> Gomb, csat gyakori. — <i>Knöpfe, Schnallen nicht selten.</i> (Csatkai.)
2018			(Josephus) Gottlieb Kuhn, civis 1785, † 1805.
Nr. 1984	a)		Kosáralakú sótartó. — <i>Korbformiges Salzfaß.</i> Wolff-Museum, Kismarton — <i>Eisenstadt.</i> Csatkai : 18, 32.
Nr. 1985	b)		Sugaras úrmutató. — <i>Strahlenmonstranz.</i> — Louis XVI. Szent Mihály-templom, Sopron — <i>Michaelskirche, Ödenburg.</i>
Nr. 1986	c)		Lábas fanyéllel. — <i>Kasserolle mit Holzgriff.</i> Singer Károly, Budapest. Expos. 1918 : 504.
Nr. 1986	d)		Evőeszköztartók. — „Besteckbehälter.“ (<i>Messerbank?</i>) Museum, Sopron — <i>Ödenburg.</i> Csatkai : 18, 32.
Nr. 1990	e)		Kehely. — <i>Kelch.</i> Templom, Nagyhöflány — Kirche, Grosshöflein, Csatkai : 18, 32.
Nr. 1990	f)		Levesmerő. — <i>Suppenshöpfer.</i> Grünhut Gy., Sopronkeresztúr — <i>Deutschkreuz.</i> Özvegye által vezetett műhelyéből, az ő jegyével került ki — <i>Aus der, von seiner Witwe weitergeleiteten Werkstatt mit obigem Meisterzeichen :</i>
Nr. 1991	g)		Fedeles kanna, ellipszis talpon. — <i>Deckelkanne auf ovalem Fuß.</i> — Empire. Vide nr. 2023. Özv. Artnerné, Sopron — <i>Ödenburg.</i>
2019			Christianus Ellenberger, civis 1789, † ca 1817.
Nr. 1983			Evőeszközök soproni magántulajdonban. — <i>Tafelsilber in Ödenburger Privatbesitz.</i>
2020			Samuel Kamecker, civis 1796, e. — 1804.
Nr. 1997	a)		Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel.</i> Mus. Nat. Hung. Csatkai I. K.-nak olvasva Kuhn Józsefnek tulajdonítja — <i>Durch Csatkai als I. K. gelesen und J. Kuhn (Nr. 2023) zugeteilt :</i>

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2020	Nr. 1997		b) Kígyós kulcstartó. — <i>Schlüsselbehälter, schlangenförmig.</i> Wolff-Museum, Kismarton — <i>Eisenstadt</i> , Csatkai : 38.
2021			Daniel Heckenast , civis 1804, e. — 1835. (Jegyek (Csatkai) szerint — <i>Nach Marken</i> : — 1838.)
	Nr. 1992		a) Kehely. — <i>Kelch.</i> b) Gomb. — <i>Knopf.</i> a) Templom, Feketeváros — <i>Kirche, Purbach.</i> b) Museum, Sopron — <i>Ödenburg.</i> Csatkai : 18—32.
2022			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	?		a) Misekancsók. — <i>Meßkännchen.</i> — (1817). R, k. templom, Lajtapordány — <i>Pfarrkirche, Leithaprodersdorf.</i> Cs. : 18.
	Nr. 1995		b) Ostyatartó. — <i>Hostienbehälter.</i> Ev. egyház, Fertőmeggyes — <i>Ev. Kirche, Mörbisch.</i> Csatkai : 18.
	Nr. 1995		c) Levesmerő. — <i>Suppenschöpfer.</i> Mus. Nat. Hung.
	Nr. 1995		d) Feszület. — <i>Kruzifix.</i> — e) Navicula. Szentlélek-templom, Sopron — <i>Heilige Geistkirche, Ödenburg.</i> Cs. : 18.
	Nr. 1995		f) Gyertyatartó háromszögű talpon. — <i>Leuchter auf dreieckigem Fuß.</i> Dr. Holl Jenő, Sopron — <i>Ödenburg.</i> Csatkai : 18.
	Nr. 1996		g) Gyertyatartók, XVIII. századi modorban. — <i>Altarleuchter in d. Art d. XVIII. Jh.</i> Ev. egyház, Sopron — <i>Ev. Kirche, Ödenburg.</i>
	Nr. 1997		h) Füstölő. — <i>Weihrauchfaß.</i> Szentlélek-templom, Sopron — <i>Heilige Geistkirche, Ödenburg.</i>
	Nr. 1997 — 2003		i) Kanalak, gombok stb. — <i>Löffel, Knöpfe etc.</i> Museum és magántulajdon, Sopron — <i>und Privatbesitz, Ödenburg.</i>
2023			Josephus Kuhn , civis 1807, e. — 1823. (Őlehet a mestere az atyja műhelyében, annak halála után készült 2018/g számú munkának. — <i>Er wird der Meister der Arbeit Nr. 2018/g sein.</i>)
	Nr. 1992		a) Sótartó. — <i>Salzfaß.</i> — <i>Empire.</i>
	Nr. 1994		b) Teaszűrő és evőeszközök. — <i>Teesieb u. Bestecke.</i> Özv. Artnerné, Sopron — <i>Ödenburg.</i>
2024			Christianus Klein , civis 1810, e. — 1842.
	Nr. 1995	(Csatkai)	Filigránmívű mentegomb. — <i>Knopf in Filigranarbeit.</i> Dr. Holl Jenő, Sopron — <i>Ödenburg.</i> Csatkai : 18, 32.
2025			Franciscus (Xaverius) Buk , civis 1814, e. — 1846. (Dr. Csatkai megjegyzi, hogy „néha sajátos bélyegzőt használ“, erről l. a 2084. folyószámot. — <i>Siehe auch Nr. 2084.</i>)
	Nr. 1998		a) Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel.</i> Benedekrend, Komárom — <i>Benediktinerkloster, Komorn.</i>

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2025	Nr. 1999		b) Cukorfogó ráforr. pénzekkel. — <i>Zuckerzange m. Münzen.</i> Dr. Holl Jenő, Sopron — <i>Ödenburg.</i> Csatkai : 18, 32.
	Nr. 2000		c) Cukortartó urna. — <i>Zuckerbehälter in Urnenform.</i> † dr. Pekár Imre, Bp.
	Nr. 2001 —2004		Evőeszközök, gombok, ékszerek stb. — <i>Tafelsilber, Schmuck etc.</i> Múzeum és m.-tul., Sopron — <i>Museum und Privatb., Ödenburg.</i>
2026	—	MK	Michaël Kugler, * 1792, civis 1823, † 1868. Perselyrúd veretei. — <i>Beschläge der Stange v. Nr. 2013 b).</i> Ev. egyház, Sopron — <i>Ev. Kirche, Ödenburg.</i>
	?		Kanalak, gombok. — <i>Löffel, Knöpfe.</i> Csatkai : 19, 32.
A 2026	Nr. 2002 —2005	KUGLER	Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i> Kanalak. — <i>Löffel.</i> Múzeum és magántulajdon — <i>Museum und Privatbesitz, Ödenburg.</i>
2027	Nr. 2000	PK	Paulus Keller, civis 1830, e. — 1858. Kanalak, gombok stb. — <i>Löffel, Knöpfe etc.</i> Rosenstingl N. Szombathely és többfelé — <i>Steinamanger u. mehrorts.</i>
2028	Nr. 2006 —2008	PK	Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i> Hasonló tárgyak. — <i>Ähnl. Arbeiten.</i> Mus. Nat. Hung. és magántulajdon — <i>und Privatbesitz.</i>
2029	Nr. 2001	SR	Stephanus Rombauer, civis 1830, e. — 1842. Filigránmívű kanálkák, 5 darab. — <i>5 Löffelchen in Filigranarbeit.</i> Mus. Nat. Hung.
2030	Nr. 2001	PK	Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i> Hasonló, 6. kanálka. — <i>Das 6. Stück zu den obigen Löffeln.</i> Mus. Nat. Hung.
2031	Nr. 2008	MB	Marcus Buk, civis 1840. (Csatkai) Merőkanál. — <i>Schöpfelöffel.</i> — (1856.) Holl Jenő dr., Sopron — <i>Ödenburg.</i> Csatkai : 19, 33.
2032	Nr. 2007 —2008	HKUGLER	Henricus Kugler, civis 1847. a) Kanál. — <i>Löffel.</i> b) Merőkanál. — <i>Schöpfelöffel.</i> a) Mus. Nat. Hung. b) Museum, Sopron — <i>Ödenburg.</i>
2033	?		„KUGLER“ Georgius Kugler, M 1859, † 1914. Ha- sonló v. azonos (?) jegyet használ, mint atyja, K. Mihály. — <i>Ge- braucht ähnl. oder dasselbe (?) Zeichen, wie sein Vater, Michael K.</i> Karkötő, remekbe készült. — <i>Armband, als Meisterstück an- gefertigt.</i> — (1859.) Museum, Sopron — <i>Ödenburg.</i> Csatkai : 19.

SZAMOSUJVÁR ARMENIERSTADT GHERLA.

Ötvöscéhéről csak annyit tudok, hogy az I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem udvari kiadásairól szóló feljegyzések szerint a fejedelem az udvari ötvösökön kívül többek között a szamosujvári ötvöscéhnek is adott megbízásokat ötvösművek készítésére.*

Von der Goldschmiedezunft ist mir nur soviel bekannt, daß der Fürst von Siebenbürgen Michael Apafi I laut des Ausgabenbuches seines Hofes außer den Hofgoldschmieden unter anderen auch dieser Zunft Aufträge für Goldschmiedearbeiten erteilte.*

* Novák János: A kolozsvári ötvöscéh a XVIII. századig. Kolozsvár 1913; 57.

SZÁNTÓ

A ma Abaújszántó nevet viselő nagyközség vegyes céhének 1818. évi magyar szabályai (Orsz. Levéltár: Liber Coeh. 346) az ötvösöket is említik.

Die ungarischen Satzungen der gemischten Zunft dieser, heute Abaújszántó genannten Ortschaft aus 1818 (Staatsarchiv, Bp.) erwähnen auch Goldschmiede.

SZATMÁRNÉMETI SATU MARE.

A két városban, Szatmáron és Németiben, amelyek csak a XVIII. század elején egyesültek, eredetileg két céhüknek is kellett lennie az ötvösöknek. Ezt bizonyítja a kassai céh ládájában lévő 1625. évi oklevél, amelyben a „szakmari, es nemeti, etves, mesterek” adják tudtára akiknek illik, hogy a nagyváradi céhvel egyezséget kötöttek a „harom uarosban lakozó Etves Mestereknek Czehkek es czehbeli rendtartasuk egiezven mindönükben”, a mestereknek új mesterremek nélkül kölcsönösen való átvételét illetően.¹ Az egyezséglevélen két pecsét látható. Mindkettőt XVI. századi jellegűnek

In den beiden Städten: Szatmár und Németi, die nur am Anfang d. XVIII. Jh. vereint wurden, müssen ursprünglich die Goldschmiede zwei Zünfte gebildet haben. Dafür spricht eine Urkunde aus 1625 unter den Kaschauer Zunftschriften, in der die Goldschmiede von Szatmár und Németi es kundgeben, daß sie mit der Großwardeiner Zunft, da in den drei Städten die Zunftregeln in allem übereinstimmen, ein Abkommen geschlossen haben, laut dessen ihre Meister ohne neues Meisterstück zu leisten gegenseitig übernommen werden können.¹ Diese Urkunde wurde mit zwei Siegeln

mondja idézett ismertetésük. Az egyiken aranymívest látni, amint üllőjén serleg öblözetét készíti. Kőrirata a következő:

„HOC EST SIGILLVM COETVS AVRIFABRORVM OPPIDI Sz NEMETI.“

A másik pecsét a szatmári céhnek a mellékelt ábrán látható magyar kőriratú pecsétje 1590-ből.²

A XVI. századból egy mester nevét ismerjük.³ Az egyezséglevélen négy mester neve szerepel, 1720-ban kettőről tesznek jelentést,⁴ s a későbbi szórványos adatok szerint⁵ is egy-két mesternél több már nem működött egyidejűleg e városban.

A korábbi századokban csak mesterjegyek voltak, úgylátszik, használatban. 1842-ből a város teljes nevét az évszámmal és a 13-as számmal együtt feltüntető próba is előfordult.

versehen. Beide stammen aus dem XVI. Jh. An dem einen ist ein Goldschmied abgebildet und die Inschrift lautet folgend:

Das andere Siegel ist das nebenan abgebildete Siegel der Zunft von Szatmár aus 1590, mit ungarischer Inschrift.²

Aus dem XVI. Jh. ist ein Meister bekannt.³ An der Urkunde aus 1625 sind vier

Meister genannt, in 1720 werden zwei erwähnt,⁴ und den einzelnen späteren Daten⁵ nach, können auch nie mehr als 1—2 Meister hier gearbeitet haben.

In früheren Jahrhunderten waren nur Meisterzeichen gebräuchlich. Aus 1842 ist auch ein Beschauzeichen mit dem vollen Stadtnamen und der Jahreszahl vorgekommen.

¹ A Felsőmagyarországi Múzeum-Egylet III. Évkönyve, Kassa, 1879: 17/18 (Myskovszky Viktor.) — ² Arch. Értesítő 1893, 188 (Mihalik J.). A másik pecsétet nem említi. — ³ Történelmi Tár 1895, 421, (Lehoczky T.). — ⁴ Arch. Értesítő 1904, 394 (Illésy J.). — ⁵ Kapossy János: M. o. ötvösök, Bpest 1934.

2034		Próbabélyeg 1842-ből. <i>Beschauzeichen aus 1842.</i>
F. sz.	Mesterjegy	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom
Lf. Nr.	Meisterzeichen	Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2035		Kehely, hatkaréjos talppal, a talp egyik felső mezőjén a fenti vésett jellel, a csúcsíves nódusz rotulusain málnák. — <i>Kelch m. Sechspafßfuß, an einem oberen Felde von diesem das grav. Zeichen, am gotischen Nodus himbeerenartige Verzierungen.</i> R. k. pléb. templom — Pfarrkirche, Szatmárnémeti. Expos. 1884: II, 8, 112, 129.
2036	—	Michaél Szeghedi Eötvös (= aurifaber), e. 1625—, iudex 1642—1646. a) Fedeles kupa hatoldalú testtel. — <i>Sechsseitige Deckelkanne m. ung. Signatur: „En Szeghedi Eötvös Miháli készítettem el Istenhez való indulatomból 1627.“</i>

F. sz Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2036		b) Úrvacsorai tányér. — <i>Hostienteller mit der Inschrift: „Ex amore erga Deum et Eccliam Nemethianam per Dom. Michaellem Eötvös Szegedi judicem primarium... a. D. 1646.“</i> a—b) Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Szatmárnémeti. Arch. Ért. 1884, 203. (Ballagi A.)
2037		? Gregorius Eötvös Zegedi alias Karacson, e. 1642. (EG = Eötvös Gergely?) (Csányi) A szatmári szabócéh pohara. — <i>Zunftbecher der Schneider</i> . Városháza — <i>Rathaus</i> , Szatmárnémeti. (Csányi.) Az elől közölt 2034. számú próbával — <i>Mit dem Beschauzeichen Nr. 2034:</i>
2038		Böhm, ca 1842. Közelebbi adat nincs róla. — <i>Daten über ihn nicht bekannt</i> . Az elől közölt 2034. számú próbával — <i>Mit dem Beschauzeichen Nr. 2034:</i> Burnótszelence, fedelén vésett pajzs, újbarokk levéldisszel. — <i>Schnupftabakdose, mit graviertem neubarock Verzierung</i> . Eisenstädter Ödön, Bp.

SZEGED

Szegedről egy ötvös már 1496-ban szerepel a római Szentlélek-kórház pártolótagjai sorában.¹ A XVI. század első feléből többnek neve ismeretes² s ekkor már céhük is lehetett, mert 1552-ben, Szegednek török kézre kerültekor, háromszegediötvös Kecskemétre menekül s ott — bizonyára korábbi céhük mintájára — 1557-ben céhet alapít.³

1732-ben már újra három ötvös működik itt⁴ s a város fejlődésével mindig több ötvös telepszik oda.⁵ 1828-ban öten,⁶ 1860—1870 táján már tizen⁷ vannak.

A XIX. századnál korábbi ötvösségnek nem találtam emlékeit s a bélyegzésre vonatkozólag sem akadt útbaigazító nyom. A város címere 1691-ben kiterjesztett szárnyú sas. A XIX.

SEGEDIN

Schon in 1496 wird ein hiesiger Goldschmied unter den Mitgliedern der Bruderschaft des Heiligen Geistes in Rom erwähnt.¹ Aus der 1. H. d. XVI. Jh. sind mehrere bekannt.² Zu dieser Zeit werden sie schon eine Zunft gehabt haben, denn drei von ihnen, die vor den Türken flüchteten, gründeten in 1557 die Zunft von Kecskemét.³

In 1732 sind schon wieder drei Meister da⁴ und mit der Entwicklung der Stadt wächst auch ihre Zahl.⁵ In 1828 sind fünf,⁶ um 1860—1870 schon zehn⁷ Meister tätig.

Aus dem XVIII. Jh. sind mir weder Arbeiten, noch Hinweise bezüglich der Stempelung bekannt. Das Stadtwappen ist in 1691 ein Adler mit ausgebreiteten Flügeln. Im XIX. Jh.

században a XVIII. századi város-
címer⁸ sisakdíszé nyomán bárány van a
próbabélyegben.

wird im Beschauzeichen, dem Kleinod
des Stadtwappens aus dem XVIII. Jh.
entsprechend,⁸ ein Lamm abgebildet.

¹ Művészet 1912, 227 (Tóth-Szabó P.). — ² Reizner János: Szeged története, Szeged 1900; IV. 115—122. — ³ Vide Kecskemét. — ⁴ Arch. Értesítő 1904, 396 (Illésy J.). — ⁵ Reizner J. kéziratából idézi Szendrei-Szentiványi: Magyar Művészeti Lexikon, I. Bpest 1913, 240, 348. — ⁶ Kaposy János: M. o. ötvösök stb., Bpest 1934. — ⁷ Numizmatikai Közöny 1912, 9 (Tömörkényi J.—Harsányi P.). — ⁸ Podhradszky: Collectio diplomatum, etc. (Manuser. Mus. Nat. Hung. 2230. Fol. Lat. II. 1269.)

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Fémfajomsági jel Feingehaltszeichen	Kor Zeit
2039		Ca 1830	2041		XIX. sz. — Jh.
2040		XIX. század — Jh.	2042		
			2043	Aranypróba — Goldpunze 	
F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meisterzeichen Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur			
2044	Nr. 2039	 Gabriel Politzer , e. 1828. Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel</i> . — Ca 1830. Szalay Győzőné, Bp.			
2045		 Lazarus Politzer , e. 1828. Mesterjegye bélyegítőjét a városi múzeum 1910-ben szerezte meg a 2040., 2042. és 2043. számú bélyegzőkkel együtt utódjától, Politzer Lipóttól. — <i>Die Namenspunze u. die Punzen der Zeichen Nr. 2040, 2042 u. 2043 wurden durch das städt. Museum 1910 von seinem Nachkommen Leopold Politzer erworben.</i> Műve nem ismeretes. — <i>Arbeit nicht bekannt.</i>			
2046	Nr. 2041	 Ludovicus Kotsis , ca 1850. (Politzer L. közlése. — <i>Mitteilung v. L. Politzer.</i>) Gombok, Politzer ékszerésznél, Szeged. — <i>Knöpfe bei Juvelier Politzer. Segedin.</i>			

SZÉKELYUDVARHELY

ODERHEY

ODORHEIU SĂCUIESE.

Ötvösségéről nincs adatom, de az
alábbi tárgy készítője minden való-
színűség szerint ottani ötvös volt s mint
általában az erdélyiek, próbabélyeget
nem használt.

Über hiesige Goldschmiede habe ich
keine urkundliche Daten, doch der
Verfertiger der folg. Arbeit war laut
der ung. Inschrift jedenfalls ein hiesi-
ger Goldschmied.

- 2047 **Michaël Szegedi**, e. 1672. (Művén kívül nincs adat róla. — *Außer seiner Arbeit ist nichts über ihn bekannt.*)

Pecsétnyomó rézből, lapján alábbi körirat (1), nyelén vésett mesterjelzés (2). — *Petschaft aus Messing, an der Siegelfläche die Inschrift (1), am Griff Meistersignatur (2).* 1) „SIGIL : ECCLESIAE . REFORMATAE . VDVARHEL . LILIVM . INTER . SPINAS.“ 2) „** SZEGEDI · ÖTVÖS · MIHALY MECZETTE · S · AIANDEKOZTA · AZ · UDVARHELYI · REFOR : SZ : ECLESIAK ANNO 1 · 6 · 7 · 2 · DIE · 22 · IANU :“

Mus. Nat. Hung.

SZÉKESFEHÉRVÁR STUHLWEISSENBURG

A Szent István által alapított, nagymultú város ötvösségéről csak a török uralom utáni időből vannak adataim. A XVIII. században itt működő ötvösök önálló céhet nem alkottak, mert valószínűleg mint vidéki mesterei a komáromi céhnek, azzal szemben erősen függő viszonyba kerültek. Valamilyen szervezetük mégis volt, mert egyik öreg társuk a komáromi céh megbízásából céhelőljárai jogokat gyakorolt, mint az a komáromi céhnek egy 1753-i, a bélyegzésre vonatkozólag alább idézett iratából¹ látható. Ebben az időben a városi tanács két ötvöst elegendőnek tartott a helyi igények kielégítésére s egy harmadiknak nem adta meg a polgárjogot 1749-ben,² de a helytartótanács, ahová az illető fordult, megadhatta az engedélyt a letelepedésre, mert 1753-ban már itt működik. 1715-ben³ és 1720-ban⁴ kettő, 1732-ben⁵ és 1828-ban⁶ három volt az ötvösök száma.

Az ötvöstárgyak jelzésére a mesterjegyen kívül a komáromi céh csak a 13-as számot, mint fémfínomsági jelzést, engedte meg használniok.

Über Goldschmiede dieser, vom Heiligen Stefan gegründeten Stadt finden sich nur nach der Türkenzeit Daten. Die im XVIII. Jh. hier tätigen Goldschmiede bildeten keine selbständige Zunft, denn sie waren — wahrscheinlich als Landmeister — der Komorner Zunft streng untergeordnet. Irgendeine Art Innung haben sie doch gehabt, denn der älteste Meister übte, von der Komorner Zunft beauftragt, die Rechte eines Vorstehers aus, wie das aus der hinsichtlich der Stempelung unten zitierten Schrift der Komorner¹ aus 1753 ersichtlich ist. Zu dieser Zeit war der Stadtrat der Meinung, daß zwei Meister den örtlichen Bedarf befriedigen können und versagte einem dritten das Bürgerrecht in 1749,² doch die Statthalterei scheint ihm erlaubt zu haben, daß er sich niederlasse, denn in 1753 ist er schon hier tätig. In 1715³ und in 1720⁴ war die Zahl der Meister zwei, in 1732⁵ u. 1828⁶ drei.

Zur Bezeichnung der Arbeiten erlaubte die Komorner Zunft außer den Meisterzeichen nur den Gebrauch der 13-er Feingehaltszahl.

A komáromvármegyei levéltárban néhai Alapy Gyula dr. szíves segítségével kutatva egy 1753-i iratot találtam, amelyben a komáromi céhmester a legidősebb fehérvári mestert inti, hogy ne használjanak próbajeleket.

Az egyik ottani mestert ugyanis bevádolták — írják a komáromiak — a céh előtt, hogy „*valamely próbajelt tart magának, amellyet mi szabadságul nem adtuk, mert azt törvény ellen cselekszi és inhiáltuk kegyelmed által, hogy többül ne cselekedgye mert annak érdemet vallya, ha penig olyas munka adatik, hogy tizenharom probas kelletik, tehát tizenharom numerusu számot rea lehet ütni és nem mast a maga neve is mellette legyen a kegyelmed láttára és próbálására és egyik is kegyelmetek közül egymas hire nélkül fel ne verje, mi is azt veghez vinni egymas nélkül nem merjük.*“

Valószínűnek látszik, hogy a székesfehérvári ötvösök szótfogadtak a komáromi céhnek s valóban csak 13-as jeleket használtak. Idővel egy csillagot tettek a jelbe, majd 1800 körül már önálló próbabélyeget használnak, amelyben úgy, miként a városcímerben, háromtornyos kapu látható, hol rács nélkül, hol ráccsal.

A székesfehérvári 2054. folyószámú próbabélyeget K. Knies⁷ pozsonyi, M. Rosenberg⁸ pedig kolozsvári próbajelként ismertette.

Im Archiv des Komitates Komorn befindet sich eine Schrift aus 1753, die untenfolgend im ung. Originaltext zitiert ist, in welcher der Komorner Vorsteher die Stuhlweißenburger ermahnt, Beschauzeichen nicht zu gebrauchen.

Die hiesigen Goldschmiede berücksichtigten die Ermahnung der Komorner und gebrauchten scheinbar nur die 13-er Zahl. Später haben sie der Zahl noch einen Stern angefügt, gegen 1800 aber gebrauchen sie schon ein selbständiges Beschauzeichen, in dem ein dreitürmiges Tor, bald ohne, bald mit Gitter zu sehen ist.

Das hiesige Beschauzeichen Nr. 2054. wurde von Knies⁷ für Preßburg, von Rosenberg⁸ für Klausenburg in Anspruch genommen.

¹ Komárom vármegyei levéltár — *Komitatsarchiv, Komorn.* — ² Székesfehérvári Szemle 1933, 1. 12 (Schoen A.). — ³ Arch. Értesítő 1904, 396 (Illésy J.). — ⁴⁻⁶ Kapossy János: M. o. ötvösök stb., Bpest 1934. — ⁷ Karl Knies: *Die Punzierung in Österreich, Wien, 1896, Tafel VIII, 14.* — ⁸ R³ 8091.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
2048		XVIII. sz. 2. fele 2. H. XVIII Jh.	2052		Ca 1820	2056		1849
2049		Ca 1800	2053		1822	2057		1860
2050		Ca 1810	2054		1833	2058		XVIII. sz. — Jh.
2051			2055		1840	2059	„13“	
						2060	EZÜST	

Fémfomomsági jelek
Feingehaltszeichen

XIX. sz. közepe
Mitte XIX. Jh.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2061			Michaël Krizmanics , e. 1715—1753, MC(?) 1753. (Öt bizza meg a komáromi céh a bélyegzés felügyeletével. — <i>Er wird von der Komorner Zunft mit der Aufsicht der Punzierung betraut.</i>)
	Nr. 2058		Filigránmívű ládika, egy ametisztel. — <i>Filigrankästchen m. einem Amethyst.</i> M—H 8,5 Iparművészeti Múzeum — Kunstgewerbemuseum, Bp.
2062			Stephanus (István) Bory , e. 1749—1753. 1749-ben (Csányi) a városi tanács elutasítja folyamodását polgárjogért, 1753-ban őt jelentik fel próbajel használatá miatt. — <i>Wird 1749 vom Stadtrat als Bürger nicht aufgenommen, 1753 ist er derjenige, der wegen der Probe angezeigt wird.</i>
	Nr. 2059		Kehely, keretes virágdíszel. — <i>Kelch m. Kartouchen u. Blumen.</i> — Rokoko. Ref. egyház — Ref. Kirche, Baracska (Fejér m.). Expos. 1934 : IX, 29, 41 (Csányi).
2063			Johannes Takács , e. 1753.
	Nr. 2048		Filigránmívű gombok. — <i>Knöpfe in Filigranarbeit.</i> Museum, Székesfehérvár — Stuhlweissenburg.
2064			Andreas Fanari , † 1815.
	Nr. 2049		Gyertyatartók baluszterszárral. — <i>Leuchter m. Balusterschaft.</i> Mus. Nat. Hung.
2065			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 2051		Gyertyatartók baluszterszárral. — <i>Leuchter m. Balusterschaft.</i> Hillinger Oszkár, Bp. Expos. 1935 : 63.
2066			Augustinus Böhm , e. 1815—1828.
	Nr. 2051		a) Szenteltvíztartó. — <i>Weihwasserbecken.</i> Püspöki kápolna, Székesfehérvár — <i>Bischöfl. Kapelle, Stuhlweissenburg.</i> (Csányi.)
	Nr. 2052		b, c) Gyümölcstál, cukorfogó. — <i>Tafelaufsatz, Zuckerzange.</i> Műkereskedelem — <i>Kunsthandel</i> , Bp.
2067			Franciscus Günther , e. 1828—1832. (Kitűnő vésnök, vele vésetik a győriek is a próbaponcokat a győri céhiratok tanúsága szerint. — <i>Vorzüglicher Stempelschneider, laut der Raaber Zunftschriften graviert er auch für Raab die Probpunzen.</i>)
	Nr. 2049		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Museum, Székesfehérvár — Stuhlweissenburg; Schönwald S., Pécs.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2067 ^A			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 2053		Cukorcsiptető. — <i>Zuckerzange.</i> Mus. Nat. Hung.
2067 ^B			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 2053		a—b) Kelyhek. — <i>Kelche.</i> Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , a) Székesfehérvár — <i>Stuhlweissenburg</i> ; b) Tác. Expos. 1934. (Csányi.)
	Nr. 2054		c) Gyümölcstál. — <i>Tafelaufsatz.</i> Görgey Gusztáv, Lőcse — <i>Leutschau.</i>
	Nr. 2055		d) Karosgyertyatartók. — <i>Armleuchter.</i> Sárkány Ferenc, Komárom — <i>Komorn.</i>
	Nr. 2053 —2055		e) Evőeszközök gyakoriak magántulajdonban. — <i>Tafelsilber häufig in Privatbesitz.</i>
2068			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 2054		Gyűrű, ezüstből. — <i>Silberring.</i> Museum, Székesfehérvár — <i>Stuhlweissenburg.</i>
2069			
	Nr. 2052		Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Ciszterciak rendháza, Székesfehérvár — <i>Zisterzienser, Stuhlw.-burg.</i>
2070			Jacobus Rohrmüller, e. 1828, avagy — <i>oder</i> Josephus Rohrmüller, e. 1860
	Nr. 2056		a) Kehely, újbarokk. — <i>Kelch, neubarock.</i> Székesegyház, Székesfehérvár — <i>Kathedrale, Stuhlweissenburg.</i> (Csányi.)
	Nr. 2056		b) Övcsat. — <i>Gürtelschnalle.</i> Csekei Varjú Elemérné, Bp.
	Nr. 2057		c) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> Ciszterciak rendháza, Székesfehérvár — <i>Zisterzienser kloster, Stuhlweissenburg.</i>
2071			Ugyanazok egyike. — <i>Einer der beiden Meister.</i>
	Nr. 2060		Filigrángombok. — <i>Filigranknöpfe.</i> Klein ékszerész, Székesfehérvár — <i>Juvelier Klein, Stuhlweissenburg.</i>
2072			
	Nr. 2060		Teaszűrő. — <i>Teesieb.</i> Egerer Gedeon, Bp. Expos. 1918 : 872.

SZEPESSZOMBAT GEORGENBERG SPIŠSKÁ SOBOTA.

E kis városban egy-egy ötvös szerepel 1756-ban,¹ 1773-ban² és 1781-ben.³ Jegyeket, úgylátszik, nem használtak, hanem csak vésett jelzéseket.

Meg kell jegyeznem, hogy okleveleken és ötvöstárgyon is a város latin neve Mons Sancti Georgii szokott szerepelni.

In dieser kleinen Stadt wird in 1756,¹ in 1773² und 1781³ je ein Goldschmied erwähnt. Scheinbar haben sie ihre Meisterzeichen nur graviert.

Es muß bemerkt werden, daß so in Urkunden, wie auf Goldschmiedearbeiten der lateinische Stadtname: Mons Sancti Georgii gebraucht wird.

¹ R. k. anyakönyv. — *R. kath. Matrikel*. — ² Kapossy János: M. o. ötvösök stb., Bpest 1934; 19, 8, (tévesen Sztgyörgyhegy alatt). — ³ Divald Kornél: Szepes vm. műv. emlékei, III. Bpest 1907; 26.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2073	„CH“	Christianus Hoffmann, ~ 1756, e. — 1773. Kanál, nyelén vésett dísszel. — <i>Löffel, m. grav. Griff.</i> — XVIII. sz. — <i>Jh.</i> Özv. Wildburg Hermann báróné, Késmárk — Keszmark.
2074	—	G. Z. Schneider, e. 1781. (Munkáján kívül nincs adat róla. — <i>Außer seiner Arbeit keine Daten über ihn bekannt.</i>) Javítás XV. századi úrmutatón. — <i>Renovierung einer Monstranz aus d. XV. Jh.</i> „Ao 1781... per GZ Schneider Aurif: MSG (= Montis Sancti Georgii) Renovat.“ R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Felka. Expos. 1884, II, 8, 68, 20. Divald Kornél: Szepes vm. műv. emlékei III, Bp. 1907; 26.

SZEPSI

MOLDAU

MOLDAVA NAD BODVOU.

Az ötvösöknek a lakatosokkal és asztalosokkal közösen alakított céhe fennállásáról a közös céhpecsét tanuskodik.¹ A céh Mihalik József véleménye szerint² a XVII. század második felében alakult meg. A XVII. század első feléből is van már adat ötvösről.³

Von einer Zunft, in der die Goldschmiede mit den Schlossern und den Tischlern vereint waren, gibt ein Zunftsigel Kunde.¹ Die Zunft soll J. Mihalik's Meinung nach² in der 2. H. d. XVII. Jh. gegründet worden sein. In der 1. H. dieses Jh. wird auch schon ein Goldschmied erwähnt.³

¹ Arch. Értesítő 1879, 145 (Thallóczy L.). — ² Mihalik József: Kassa város ötvös-ségének története, Bpest 1900; 73. — ³ Ibidem, 113, 317.

SZIGETVÁR

Egy ötvösét ismerjük¹ s annak teljesen kiírt nevű mesterjegye az aradihoz hasonló próbabélyeggel fordult elő. Kérdéses, hogy ezt itt használták-e, mert a város mostani címerében nem főnixszmadár, hanem kaputorony és oroszlanok láthatók.²

Ein hiesiger Goldschmied ist bekannt¹ und ein Meisterzeichen mit seinem Namen kam mit einem Phoenix-Beschauezeichen vor. Ob dieses hier gebraucht wurde, ist noch nachzuweisen, da im jetzigen Stadtwappen² Turm und Löwen zu sehen sind.

¹ Kapossy János: M. o. ötvösök, Bpest 1934. — ² Orsz. Községi Törzskönyvbizottság.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2075		?	Próbabélyeg a XIX. század első feléből. ? <i>Beschauezeichen aus der 1. Hälfte des XIX. Jahrhunderts.</i>
2076			Ignatius Roser, e. 1828.
	Nr. 2075		Kanál. — <i>Löffel.</i> — Ca 1830—1840. Mus. Nat. Hung.

SZOMBATHELY

Az itteni különböző iparosok között, akik 1614-ben a zágrábi vegyes céh levelét elkérik,¹ az ötvösökről is szó esik s a város 1615-i jegyzőkönyve is említi őket,² de számuk sohasem lehetett jelentékeny s önálló céhet nem alkottak. 1736-ban a város úgy rendelkezik, hogy „az ötvösök a szíjjártó czéhbe járjanak.”³ A városbeli céhek 1776-i felsorolásánál sem szerepel az ötvöscéh a céhek között.⁴

1652-ben egy ötvös néve fordul elő a városi jegyzőkönyvben,⁵ 1732-ben nines ötvös a városban,⁶ 1777-ben többesszámban szól róluk a jegyzőkönyv, 1828-ban egy mester van itt.⁷

A bélyegzésre nézve 1777-ből van adatunk. Ez évben ugyanis a város „Generális Gyülekezete” próbamestert

STEINAMANGER

Unter den Handwerkern, die in 1614 den Zunftbrief der gemischten Zunft v. Agram übernehmen,¹ werden auch Goldschmiede erwähnt, und auch im Stadtprotokoll ist in 1615 von ihnen die Rede.² Doch ihre Zahl kann nie hoch gewesen sein und eine Zunft besaßen sie nicht. In 1736 werden sie zur Zunft der Riemer gereiht.³ Auch bei der Aufzählung der Zünfte in 1776 wird ihre Zunft nicht erwähnt.⁴

In 1652 wird im Stadtprotokoll ein Goldschmied genannt,⁵ in 1732 gibt es keinen hier,⁶ in 1777 wird in der Mehrzahl von ihnen gesprochen, 1828 ist wieder nur einer da.⁷

Über die Stempelung haben wir aus 1777 Nachricht. In diesem Jahr hat die Stadtvertretung aus der Reihe

választ az ötvösök közül s arra bízta a város címerével ellátott próbabélyeg kezelését.

Az erre vonatkozó városi határozatból, amelyet 1912-ben Újváry Ede dr. városi főjegyző, jelenlegi polgármester szíves segítségével kutatva a városi levéltárban találtam, a próbálásra vonatkozó részről szó szerint közlöm:

„Hogy a városunkban lévő Eötvösök ennek utánna mihez tudhassák magukat tartani, mindazon okból, hogy az Ezüst mivekben semmiféle csalárdság el ne követtessék — — szükségesnek találtatott az, hogy az Böcsületes Város a Mincz Ambtbul váltott 13 próbás jelt, mellyen a Városnak Czimere vagyon, egy választott Proba Mesternek adja, amint is Proba Mesternek választotta Szaniszló Eötvös Márton Uramat, kinek is midőn meghíttetett volna ara, hogy ebbéli hivataljában igazán eljár az denotált 13 próbát rajta viselő Város Cimere oly értelemmel kezéhez adatott, hogy mind a mostani Eötvösök ettől mind pedig az jövődébéliek attul, kit a Város Proba Mesternek fog rendelni fügjenek, és ahoz vigyék munkájokat az 13 proba reá ütés végett a ki iss mindenkor, ha anyi próbának találtatik, reá fogja ütni, különben hozzá tévén azt is, hogy az 12 próbát is nem más, hanem a proba Mester üsső az Előladandó munkákra (szabadságában maradván mind azon által kinek kinek a maga munkájára maga nevét reá ütni) . . .“

Az 1777-beli jegy tisztán mutatja a város címerét, a nyitott kapus várfalat erkélyes toronnyal s félholddal és csillaggal. Későbbi jegyeken az ábra eltorzul.

A 2079. számú próbabélyeget Csatkai dr.⁸ a tévesen olvasott 2084. számú mesterjegy kapcsán „ismeretlen jelentésű soproni jegy“-ként tette közzé.

der Goldschmiede einen Probmeister erwählt und ihm das Stadtzeichen anvertraut.

Der betreffende und folgend im orig. Text wiedergegebene Beschluß stellt die Forderung, es möge jeder Goldschmied seine Werke durch den Probmeister probieren u. bezeichnen lassen. (Aus dem Stadtarchiv.)

Das Zeichen von 1777 weist deutlich das Stadtwappen — ein Turm mit Erkern über einem Tor, darüber Halbmond u. Stern — auf. Später ist die Zeichnung schon undeutlich.

Das Zeichen Nr. 2079 hat Dr. Csatkai⁸ im Zusammenhang mit dem irrthümlich entzifferten Meisterzeichen Nr. 2084 als Ödenburger Zeichen veröffentlicht.

¹ Századok, 1877, 409 (Rómer F.). — ²⁻⁵ Városi levéltár — Stadtarchiv. — ⁶ Arch. Értesítő 1904, 396 (Illésy J.). — ⁷ Kapossy János: M. o. ötvösök stb., Bpest 1934. — ⁸ Dr. Csatkai Endre: Soproni ötvösök a XV—XIX. században. Sopron, 1931; 38.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
2077		1777	2079		1836? 1856?	2080		Ca 1840
2078		XIX. sz. eleje Anfang XIX. Jh.	2079 ^A		XIX. sz. 1. fele 1. H. XIX. Jh. (Csányi)	2081		Ca 1850

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2082			Martinus Szaniszló , e. 1772—1801. 1777— a város által választott próbamester — <i>von der Stadt eingesetzter Probiermeister</i> .
Nr. 2077	a)		Ereklyetartó, felső, csillagalakú sugárkoszorús részét földgömbre ágaskodó kutya tartja a fején. — <i>Reliquienbehälter den Oberteil m. Strahlenkranz trägt ein Hund am Kopfe.</i> , Szent Domonkosrend, Szombathely — <i>Dominikanerorden, Steinamanger. Expos. 1912. Szombathely: 253.</i> Valószínűleg tőle van elmosódott, egytornyos próbával és M. S. jeggyel. — <i>Wahrscheinlich von demselben Meister m. verwischtem eintürmigen Beschauzeichen und M. S.:</i>
?	b)		Kenyérosztótányér. — <i>Hostienteller</i> . — „1791.“ Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i> , Körmend. Expos. 1934: VIII, 24, 37.
2083			Josephus Bruckner , e. 1828.
Nr. 2078	a—b)		Érmes kanálkák. — <i>Münzlöffel</i> . a) Museum, Szombathely — <i>Steinamanger</i> . b) Székesegyház, Pécs — <i>Kathedrale, Fünfkirchen</i> .
Nr. 2078	c)		Elefántcsontládika foglalata. — <i>Fassung eines Elfenbeinkästchens</i> . Wurmbrand grófnő, Pozsony — <i>Pressburg (Csányi)</i> .
2084			Vincentius Beck , ca 1830—1850, avagy fia — <i>oder sein Sohn: Georgius Beck</i> , † 1873. (1911-ben még emlékeztek Szombathelyt a Beck-ötvöscsaládra, amelynek jegyét Csatkai dr. Buk soproni ötvös jegyével tévesztette össze. — <i>1911 war die Goldschmiedefamilie Beck noch bekannt in Steinamanger. Das Zeichen wurde von Dr. Csatkai irrtümlich dem Ödenburger Buk zugeschrieben</i> .)
Nr. 2079	a)		Tálca, ellipszis kerületű. — <i>Platte, oval</i> . Baross János, Bp. Expos. 1918: 726.
Nr. 2079	b)		Keresztelőérem. — <i>Patenmedaille</i> . Heidenreich Lajos, Kőszeg — <i>Güns. Expos. 1912 (Szombathely): 622.</i>
2085			(Csányi)
Nr. 2079/A			Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel</i> . — XIX. század — <i>Jh.</i> Báró Miske Kálmán, Kőszeg — <i>Güns. (Csányi)</i>
2085		BERTAN	Carolus Bertan , * 1805, M ca 1830, † 1890. (Családi közlés. — <i>Familienmitteilung</i> .)
Nr. 2080	a)		Kanál. — <i>Löffel</i> . — Ca 1840. Museum, Szombathely — <i>Steinamanger</i> .
Nr. 2081	b)		Kanál. — <i>Löffel</i> . — Ca 1850. Bertány Samu, Szombathely — <i>Steinamanger</i> .

TATA

A XVIII. sz.-ból egy (később Győrött tevékeny) ötvös-kardcsíszárnak az Esterházy-grófok tatai várában való működéséről egy kard vésett felirata tanuskodik. A XIX. sz.-ból egy ötvöséről tudok. Próbabélyegnek nem akadt nyoma.

TOTIS

Aus dem XVIII. Jh. haben wir durch die Signatur einer Arbeit Kenntnis von einem Schwertfeger-Goldschmied, der im Schloß der Grafen Esterházy tätig war. Aus d. XIX. Jh. kenne ich einen Meister. Beschauzeichen kamen bisher keine vor.

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2086	—	Josephus Liebel, e. 1740. (1765—1768 e. Győrött — <i>in Raab</i> . Vide nr. 744.) Ezüstveretek egy kardon, amely a költő Amadé László báró (1703—1764) tulajdona volt, vésett feliratokkal és mesterjelzéssel. — <i>Beschläge eines Säbels m. grav. Inschriften u. Signatur</i> . „BARO LADISLAVS AMADE DE WARKONY — MARS IN ARMIS VENERIS“ — „Esterházi Jós Bán és Ország Bíró ajánd. 1748.“ — „Joseph Liebel Fecit A: Tata 1740.“ Mus. Nat. Hung. A. M. N. Múzeum multja és jelene, Bp. 1902; 153. Kalauz a M. N. Múzeum régiségtárában, 1912; 207; ábrával — <i>mit Abbildung</i> , 89, 3.
2087		Petrus Uzovics, * ca 1800, † ca 1885. (Grünhut József komáromi ötvös közlése. — <i>Mitteilung d. Goldschmiedes J. Grünhut in Komorn.</i>) a) Nyaklánc. — <i>Halskette</i> . — b) Filigrángombok. — <i>Filigranknöpfe</i> . a—b) Seiwarth Antal, Tata — <i>Totis</i> . c) Filigránmívű pitykék. — <i>Volkstracht-Knöpfe in Filigranarbeit</i> . Museum Kassa — <i>Kaschau</i> .

TEMESVÁR

TIMIȘOARA.

A török uralom után rövidesen nagyobb számban telepsznek meg itt ötvösök Magyarország nyugati vidékéről és Ausztriából (1717 és 1730 között négyet vesznek fel a polgárok sorába¹), de céhet, úgylátszik, csak 1815-ben alapítottak, amikor a rézművesekkel és más iparosokkal együtt alapítják meg azt.² Az 1732-i ötvösszéirásra vonatkozórendeletet megőrizte a város,³ de az Országos Levéltárban nincs

Bald nach der Türkenherrschaft lassen sich mehrere Goldschmiede aus Österreich u. Westungarn hier nieder (1717—1730 werden vier in die Reihe der Bürger aufgenommen)¹, doch scheinbar gründen sie nur in 1815 ihre Zunft und zwar mit anderen Handwerkern zusammen.² Die Verordnung über die Registrierung der Goldschmiede hat die Stadt aufbewahrt,³ aber ob dieser auch Folge geleistet

nyoma, hogy eleget tettek-e a rendelkezetnek. A céh alapítása idején már egészen jelentékeny lehetett az ötvösök száma. 1828-ban már tíz itt működő mesterről tesznek jelentést.⁴

Az ötvöstárgyak jelzésére már a XVIII. század eleje óta olyan bélyeget használtak, amelyben kétfászlós kaputorony látható. Ilyen torony fordul elő a város címerében is.⁵ Aránylag igen korán, a XVIII. század első tizedében (az év a hiányos jegyen nem állapítható meg) befoglalják a bélyegbe az évszámot is. Az 1838-ban használt próba-bélyeget már Knies⁶ is helyesen határozta meg.

wurde, davon findet sich im Staatsarchiv keine Spur. Zur Zeit der Zunftgründung muß die Zahl der Meister beträchtlich gewesen sein, denn in 1828 werden schon zehn gemeldet.⁴

Zum Bezeichnen der Arbeiten gebrauchten sie ein Zeichen mit einem beflaggten Turm darinnen. Ein solcher Turm kommt auch im Stadtwappen vor.⁵ Verhältnismäßig früh, im ersten Zehntel des XVIII. Jh. (das Jahr ist im fehlerhaften Zeichen nicht zu entziffern), wurde die Jahreszahl in das Zeichen aufgenommen. Das Beschauzeichen aus 1838 hat schon Knies richtig bestimmt.⁶

¹ Dr. Berkeszi István szíves közlései a városi levéltárból. — *Gefl. Mitteilung v. Dr. Stefan Berkeszi aus dem Stadtarchiv.* — ² Orsz. Levéltár — *Staatsarchiv, Bpest.* (Lib. Coehal. 482/483.) — Szádeczky Lajos: *Iparfejlődés stb.*, Bpest 1913; 313. — ³ Dr. Baróty Lajos: *Adattár Délmagyarország XVIII. századi történetéhez*, Temesvár 1893—1896, I. 26. — ⁴ Kapossy János op. cit. — ⁵ *Történelmi és Régészeti Értesítő* 1902, 113 (Berkeszi I.). — ⁶ *Karl Knies: Die Punzierung in Österreich, Wien 1896; Tafel VIII. 16.*

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
2088		Ca 1701— 1709	2092		Ca 1810	2096		1837
2089		XVIII. sz. közepe Mitte XVIII. Jh.	2093		Ca 1820— 1830	2097		1838
2090		1784	2094			2098		1839
2091		1790	2095		1836	2099		Ca 1840— 1850
F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur					
2100	Nr. 2088		Serleg, XVII. századi csészéből alakították át. — <i>Pokal aus einer Schale d. XVII. Jh. umgeformt, m. ung. Schenkungsinschrift: „Idvezült Macskási György Hagyománya a Szi-lágyi Csehi Ecclesia számára Anno 1710.“</i> Mus. Nat. Hung.					

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2101			Olvashatatlan jegyű mester a XVIII. század derekán. — <i>Unleserliches Zeichen eines Meisters um die Mitte d. XVIII. Jh.</i>
	Nr. 2089		Pásztorbot, a vele együtt őrzött 1732-i bécsi pásztorbot egyszerűbb mása, görbületében Szent Miklós dombormívű képe. — <i>Bischofsstab, einem 1732-er Wiener Stück nachgemacht, in der Krümmung Reliefbild d. Hl. Nicolaus.</i> Székesegyház — Kathedrale, Temesvár.
2102			Két szelence utolsókeneti kellékekre. — <i>Zwei Büchsen für den Versehgang.</i> Belvárosi pléb. templom — Innerstädt. Pfarrkirche, Temesvár.
2103			
	Nr. 2091		Örökmécses felső része. A mécses: Bécs, 1754. — <i>Oberteil einer Ewigen Lampe aus Wien, 1754.</i> Székesegyház — Kathedrale, Temesvár.
2104			Franciscus Klamer, e. 1815—1828.
	Nr. 2092		Evőkanál. — <i>Eßlöffel.</i> — Ca 1810. Zálogház — Versatzamt, Arad.
2105			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister.</i>
	Nr. 2094		a) Örökmécses. — <i>Ewige Lampe.</i> Kegytemplom — Wallfahrtskirche, Máriaradna.
	Nr. 2094 —2096		b—c) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> b) Gyöngyösi Pethő Eugenia, Bp.; c) Pollitzer L. Szeged.
2106			
	Nr. 2093		Korona Madonnaképről. — <i>Krone von einem Madonnenbild.</i> Gond Ferenc, Lőcse — Leutschau.
2107			Kreizer, ca 1830—1840. (Közelebbi adat nincs róla, talán azonos az előző M K mesterrel. — <i>Näheres über ihn nicht bekannt, vielleicht identisch mit dem vorigen M K.</i>)
	Nr. 2093 —2098		a) Evőeszközök. — <i>Tafelsilber.</i> † Bárá Szalay Imre, D'Isos Kálmán, Vozárik N. Bp., etc.
	Nr. 2097		b) Négyszögletű szelence. — <i>Viereckige Dose.</i> Baross János, Bp. Expos. 1918 : 756.
	Nr. 2098		c) Örökmécses, ahol a 2105/a) sz. — <i>Ewige Lampe daselbst, wo Nr. 2105/a).</i>
2108			
	Nr. 2095		Kanál, ahol 2105/b) sz. — <i>Löffel daselbst, wo Nr. 2105/b).</i>

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2109		AS	
Nr. 2097		a)	Keresztelő kagyló. — <i>Muschelförmige Taufschale.</i>
Nr. 2097		b)	Olajtartó szelencék. — <i>Ölbehälter-Büchsen.</i> a—b) Belvárosi pléb. templom — <i>Innerstadt. Pfarrkirche</i> , Temesvár.
Nr. 2097		c)	Szenteltvíztartó üst. — <i>Weihwasserkessel.</i> Székesegyház — <i>Kathedrale</i> , Temesvár.
2110		Debeutz	Debeutz, ca 1838.
Nr. 2097			Kanalak magántulajdonban. — <i>Löffel in Privatbesitz</i> , Bp.
2111		FS	
Nr. 2099			Kanalak magántulajdonban. — <i>Löffel in Privatbesitz</i> , Bp.
2112		BS	
Nr. 2099			Veret Damjanich tábornok pipáján. — <i>Pfeifenbeschlag.</i> 1848—49-es ereklyemúzeum — <i>1848—49-er Reliquienmuseum</i> , Arad.

TRENCSEN

TRENCŠIN.

TRENTSCHIN

Az ötvöscéh 1662-ben alakult meg. Ez évben eszközölték ki az itteni ötvösök a pestiek 1529. évi szabályzatának átíratását a maguk részére.¹ Az átírás latin nyelvé s azt a város tanácsa hitelesítette. A céhalakulást megelőzően egyes ötvösök már a XV. és XVI. században is szerepelnek.²

1720-ban öt ötvösről tesznek jelentést, 1732-ben hétről, de ezek közül is csak öt dolgozik már.³ 1828-ban⁴ és 1859-ben⁵ ketten vannak.

Az ötvösművek bélyegzését illetően a 174. oldalon már idézett céhszabály a T betű használatát rendelte el. Így tehát igen valószínű, hogy a T betűs próbabélyeggel előforduló magyarországi tárgyak, amelyek a külföldi T-jelektől eltérő jelekkel bírnak, idevalók. A XVIII. században a város címerét már a XIV. század óta alkotó „Agnus

Die Zunft wird in 1662 gebildet. In diesem Jahr erwirken die Goldschmiede für sich die Übertragung der Pester Artikel von 1529.¹ Die Urkunde ist in lateinischer Sprache und wurde vom Stadtrat bekräftigt. Vor dem Entstehen der Zunft werden einzelne Meister schon im XV. u. XVI. Jh. erwähnt.²

In 1720 werden fünf Meister angemeldet, in 1732 sieben, von denen aber nur fünf arbeiten.³ In 1828⁴ und 1859⁵ sind zwei Meister da.

Betreffs der Stempelung verordnet der auf S. 174 zitierte § den Gebrauch des Buchstaben T. So ist es sehr wahrscheinlich, daß die mit T bezeichneten ungarischen Arbeiten, deren Zeichen von den ausländischen abweichen, hiesigen Ursprungs sind. Im XVIII. Jh. sind Beschauzeichen mit einem „Agnus Dei“ nachweisbar, das seit dem

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
2113		XVII. sz. — Jh.	2116		Ca 1800	2119		XIX. sz. 1. fele 1. H. XIX. Jh.
2114		XVII— XVIII. sz. — Jh.	2117		XIX. sz. eleje Antang XIX. Jh.	2120		XIX. sz. közepe Mitte XIX. Jh.
2115		XVIII. sz. 2. fele XVIII. Jh. 2. H.	2118					
F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur					
2121	Nr. 2113		Pohár, XVII. század. — Becher, XVII. Jh. Mus. Nat. Hung.					
2122	Nr. 2114		Talán — Vielleicht Johannes Behunek, e. 1720. Cápás pohár. — Becher, gekörnt. Báró Radvánszky Béla, Sajókaza.					
2123	Nr. 2115		Samuel Stauff, civis 1743. Csöngetyű, XVIII. sz., a trencsényi piaristák rendházából. — Altarglocke, XVIII. Jh. aus d. Trentschiner Piaristenkloster. Mus. Nat. Hung.					
2124	Nr. 2115		Josephus Kollar, e. 1747 avagy — oder Johannes Koscsal, e. 1774. (Csányi) Kis ereklyetartó. — Kleiner Reliquienbehälter. R. k. pléb. templom, Trencsén — Pfarrkirche, Trentschn.					

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2125			Johannes Stauff, e. 1810.
	Nr. 2118		Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel</i> . Dr. Kosztka József, Kassa — <i>Kaschau</i> .
2126			Samuel Huszár, e. 1828.
	Nr. 2116		a) Kávéskanál. — <i>Kaffeelöffel</i> . — Ca 1800—1810. Dr. Kosztka József, Kassa — <i>Kaschau</i> .
	Nr. 2118		b) Sótartók 3 lábon. — <i>Salzfäßer auf 3 Füßen</i> . Donáth Sándor, Bp.
2127			Ugyanaz a mester. — <i>Derselbe Meister</i> .
	Nr. 2117		Kanalak magántulajdonban. — <i>Löffel in Privatbesitz</i> .
2128			Josephus Rettinger, M ca 1830. (Utódjának közlése. — <i>Mitteilung seines Nachfolgers</i> .)
	Nr. 2119		Tóramutató. — <i>Thorazeiger</i> . Izr. hitközség, Hunfalva — <i>Isr. Gemeinde, Hunsdorf</i> .
2129			Johannes Huszár, e. 1859.
	Nr. 2118		Kanal magántulajdonban. — <i>Löffel in Privatbesitz</i> . — Ca 1830.
2130			KEIL Keil. (Nincs róla adat. — <i>Daten über ihn nicht bekannt</i> .)
	Nr. 2120		Kanal magántulajdonban. — <i>Löffel in Privatbesitz</i> . — Ca 1850.

ÚJBÁNYA

KÖNIGSBERG

NOVÁ BAŇA.

1732-ben azt jelentik erről az egykor híres bányavárosról, hogy emberemlékezet óta nem lakik ott ötvös.¹ A XIX. század derekán működött egy ötvösére néhai Divald Kornélnak a helyszínen szerzett értesülése szerint 1912-ben még jól emlékeztek s egy újabban közzétett levéltári adat megerősítette az adat helytállóságát. Az itt használt próbában lévő jelről egyelőre bajos megállapítani, mit ábrázol.

In 1732 wird aus dieser, einst berühmten Bergstadt gemeldet, daß dort seit Menschengedächtnis keine Goldschmiede wohnen. Ein Meister des XIX. Jh. war noch in 1912 bei älteren Stadtbewohnern lebhaft in Erinnerung, wie mir das w. K. Divald mitteilte. Diese Angabe wurde neuerdings auch archivalisch bekräftigt. Von dem hier gebrauchten Probezeichen ist es schwer festzustellen, was es enthält.

¹ Arch. Értesítő 1904, 396 (Illésy J.). — ² Kapossy János: M. o. ötvösök stb., Bpest, 1934.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2131			Próbabélyeg. — <i>Beschauzeichen</i> . — Ca 1830—1840.
2132			Johannes Pratzner, e. 1828. (Állítólag 1850—1860 között még működött. — <i>Soll noch um 1850—1860 tätig gewesen sein.</i>)
Nr. 2121			a) Filigrán mellű. — <i>Vorstecknadel in Filigranarbeit</i> . Pratzner József, Újbánya — Königsberg (Divald).
Nr. 2121			b—c) Kanalak. — <i>Löffel</i> . b) Mus. Nat. Hung. — c) Kaldrovics N., Újbánya — Königsberg (Divald).

ÚJVIDÉK

NOVI SAD.

NEUSATZ

A rövid múltú, de gyorsan fejlődő városban az ötvösök a XVIII. század végén állhattak céhbe, mert pecsétjük 1797-ből való.¹ Rajza nem ismeretes az irodalomban, de az idézett helyen közölt leírás szerint: „Igen szép az aranyművesek pecsétje: közepén kereszt van, amelynek egyik felén szent Cirill, másikon Metód áll; szélről kehely és templomi öröklámpa látható. A pecsét körirata:

ΣΦΡΑΓΙΣ ΡΟΝΦΣΤΙΣ ΧΡΥΣΙΚΙΣ ΝΕΟΦΤΟ. 1797.

(Aranyműves ipar pecsétje. Újvidék.)“

1764-ből egy mesterről tudunk, aki még vidéki mestere volt a budai céhnek.² 1828-ra már 23-ra szaporodott fel a számuk.³

Próbabélyegükben, miként Knies helyesen állapította meg,⁴ három torony áll. A jegynek ennél korábbi változatán a város címerében⁵ látható, olajággal repülő galambot is sikerült megtalálnom. Évbetűk használata szintén szokásban volt.

In dieser, auf eine kurze Vergangenheit zurückblickenden Stadt, die sich aber rasch entwickelte, haben die Goldschmiede ihre Zunft wahrscheinlich am Ende des XVIII. Jh. gegründet. Ihr Siegel ist von 1797.¹ Eine Abbildung ist davon nicht veröffentlicht, doch laut der zitierten Stelle ist darin ein Kreuz, daneben die Heiligen Cyrill u. Method, ein Kelch u. eine ewige Lampe. Die Inschrift lautet:

(Siegel des Goldschmied-Handwerks, Neusatz.)

Aus 1764 ist ein Meister bekannt, der in der Ofner Zunft Landmeister war.² In 1828 beträgt die Zahl der Meister 23.³

Im Beschauzeichem stehen drei Türme, wie das schon von Knies festgestellt wurde.⁴ In einer früheren Variante des Zeichens fand ich auch die Taube mit dem Ölweig, die im Stadtwappen⁵ vorkommt. Jahresbuchstaben waren auch in Gebrauch.

¹ Érdúj helyi Menyhért: Újvidék története. Újvidék, 1894; 290. — ² Mihalik S. dr. szíves közlése. — *Gefl. Mitteilung v. Dr. A. Mihalik*. — ³ Kapossy János: M. o. ötvösök stb., Bpest 1934. — ⁴ Karl Knies: *Die Punzierung in Österreich*, Wien 1896; *Tafel VIII, 12*. — ⁵ H. G. Ströhl: *Städte-Wappen von Österreich-Ungarn*, Wien 1904; 96.

F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit	F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Kor Zeit
2133		XIX. sz. eleje Anfang XIX. Jh.	2134	 (Csányi)	XIX. sz. eleje Anfang XIX. Jh.	2135	 (Knies)	XIX. sz. — Jh.
2136	„A“	Ellenőrző évetű a XIX. század elején. Kontrollbuchstabe, Anfang XIX. Jh.						
F. sz. Lf.Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur					
2137		 Johannes Kostics, e. 1828.						
	Nr. 2133 + 2136	Sótartó rombuszidomú talpon, karsú szárral és sajkaszerű testtel. — Salzfaß, Aufsatzrand Rhombus, Schale kahnförmig. Baross János, Bp. Expos. 1918 : 748.						
2138		 Johannes Neumayer, e. 1828.						
	Nr. 2133 + 2136	Cukortartó urna. — Zuckerbehälter, urnenförmig. Motesiczky Lászlóné, Bp. Expos. 1918 : 624 b.						
2139		 (Csányi) Lábas. — Kasserolle. — Empire.						
	Nr. 2134	Gróf Andrássy Géza, Bp. (Csányi.)						

UNGVÁR UŽHOROD.

A céh fennállásáról legkorábbi adatunk 1640-ből való. Ha a mellékelt ábrán látható céhpecsét köriratának kissé elmosódott évszámát vázlatom készítésekor jól olvastam, úgy az 1640-ben készült. (Régebben „56??“ként közölték).¹ 1666-ban a céh egyezséget kötött a kassai céhvel,² amelynek az volt a veleje, hogy a két céh tagjai szabadon árulhassanak városaik vásárain. Ez természetesen az erősebb kassai céhnek volt érdeke s 30 forintot adott érte, hogy az egyezés létrejöhön.

Von dem Bestehen der Zunft ist die früheste Nachricht aus 1640. Wenn ich die Jahreszahl des hier abgebildeten Zunftsiegels richtig entziffert habe, so stammt es aus dem obigen Jahre. (Die Zahl wurde auch als „56??“ gelesen).¹ In 1666 schließt die Zunft mit der von Kaschau ein Abkommen,² laut dessen die Meister der beiden Zünfte auf den Märkten der beiden Städte ihre Waren frei verkaufen können. Davon hatte die mächtigere Kaschauer Zunft den Vorteil, was sie mit 30 Gulden bezahlte.

A céh fennállása előtti időből egy-egy ötvösről van adat 1582-ből³ és az 1614 előtti évekből.⁴ Ez utóbbi Bereg vármegye nemességétől hozott ajánlólevelet a kassai céhhez, tehát ebből is látható, hogy ekkor még nincs céh itt. Az 1666-i egyezés kötésekor négy mester volt a céhben; 1732-ben kettő;⁵ 1828-ban már csak egy.⁶ 1837-ben a lakatosokkal, puskamívesekkel és órással együtt említi a vegyes céh levele az ötvösöket is.⁷ Ez a céh még, úgy látszik, az abszolutizmus idején is szerezhett valamely szabadalmakat, mert 1859-i pecsétje,⁸ amely utolsó helyen említi az ötvösöket, cs. kir. szabadalmazásról szól vegyesnyelvű köriratában: „*K. K. Ungvar. Priv. Laka : Puska : Órás : Ötves M Pec : 1859.*“

Az ötvöstárgyak bélyegzésére vonatkozó adatot és ide beosztható ötvöstárgyat eddig nem ismerem.

Aus der Zeit vor der Zunftgründung gibt es Daten über einzelne Goldschmiede aus 1582³ und um 1614.⁴ Der in der letzteren Zeit erwähnte Meister kommt mit einer Empfehlung des Komitates in die Kaschauer Zunft, also war damals hier noch keine Zunft. In 1666 sind vier, in 1732 zwei,⁵ in 1828 nur ein Meister da.⁶ In 1837 werden die Goldschmiede in dem Zunftbrief der gemischten Zunft mit anderen Handwerkern erwähnt.⁷ Diese vereinigte Zunft kann auch noch während des Absolutismus (1849—1867) irgendwelche Privilegien bekommen haben, denn im Siegel aus 1859,⁸ deutet die halb deutsch halb ungarische Inschrift „K(aiserlich) K(önigliche) Priv(ilegien)“ an.

Bisher sind mir weder Hinweise über die Art der Stempelung, noch Arbeiten hiesiger Herkunft bekannt.

¹ Arch. Értesítő 1892, 431 (Mihalik J.). — ² Történelmi Tár 1893, 372 (Zoványi J.). — Mihalik József: Kassa város ötvösségének története, Bpest, 1900; 96. — ³ Arch. Ért. 1896, 423 (Mihalik J.). — ⁴ Mihalik József op. cit. 253. — ⁵ Arch. Értesítő 1904, 396 (Illésy J.). — ⁶ Kaposy János: M. o. ötvösök stb., Bpest 1934. — ⁷ Orsz. Levéltár — Staatsarchiv. (Lib. Coehal. 847/848.) — Szádeczky Lajos: Iparfejlődés stb., Bpest 1913; 317. — ⁸ A Felsőmagyarországi Múzeum-Egylet Harmadik Évkönyve, Kassa 1879; 45 (Dragóner B.).

VÁC

A magyarországi ötvöscéhek emlékeinek legrégebbike az egykori váci ötvöscéh emlékezetét őrizte meg. A Magyar Nemzeti Múzeum 1909-ben Regensburgból vásárolt egy hártakódexet, melyet 1423-ban Vácott írtak s amely az egykori ottani ötvöscéh egyházi szerkönyve volt.¹ Szép miniatűrjei egyike János mester, a váci püspök illuminátora szent Eligius, az ötvösök

WAITZEN

Das älteste Denkmal einer Goldschmiedezunft in Ungarn hat das Andenken der Waitzner Zunft verewigt. Das Ung. National Museum erwarb in 1909 aus Regensburg einen Kodex, der für die Waitzner Goldschmiede in 1423 geschrieben wurde.¹ In einem seiner schönen Miniaturbilder hat Meister Johannes, der Illuminator des Waitzner Bischofs, den Hl. Eligius ab-

védőszentjét festette, jobbján gyűrűvel, baljában aranykehellyel, lábainál ötvösműhely berendezési tárgyaival. (E kép színes hasonmását kiadta a Magyar Nemzeti Múzeum).²

Egy ötvös nevével már 1104-ben találkozunk,³ de azután sem egyes ötvösökről, sem a XV. század elején már fennállott céhről nincs adatom. Csak 1800 táján akad ismét nyoma itteni ötvösnek, aki vidéki mester a budai céhben 1809 és 1812 között.⁴ Az 1828-i jelentés szintén csak egy mesterről szól.⁵

Az ötvöstárgyak bélyegzésére 1800 körül, miként azt már Mihalik Sándor dr. megállapította,⁶ a város címerének megfelelően Szűz Máriát a gyermek Jézussal ábrázoló próbabélyeget használtak. 1850 tájáról próbanélküli egyszerű tárgyak akadtak.

gemalt mit einem Ring an der Rechten und einem Kelch in der Linken, bei seinen Füßen sind Goldschmiedewerkzeuge. (Eine farbige Reproduktion ist davon veröffentlicht).²

Einen Goldschmiedennamen kennen wir aus 1104, doch später fehlt so von Goldschmieden, wie von der im XV. Jh. schon bestehenden Zunft jede Nachricht. Nur um 1800 taucht wieder ein Goldschmied auf, der 1809—1812 Landmeister in der Ofner Zunft war.⁴ In der Meldung aus 1828 wird auch nur einer erwähnt.⁵

Um 1800 wurde zur Stempelung ein Beschauzeichen mit der Madonna, dem Stadtwappen entsprechend, gebraucht, wie das Dr. Mihalik festgestellt hat.⁶ Aus d. Mitte d. XIX. Jh. sind einfache Arbeiten ohne Beschauzeichen vorgekommen.

¹ Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum 1909. évi állapotáról, Bpest 1910; 25. —

² Ibidem, 1. melléklet — *Tafel I.* — ³ Tragor Ignác: Vác műemlékei és művészei, Vác 1930; 74. — ⁴ Mihalik Sándor dr. szíves közlése. — *Gefl. Mitteilung v. Dr. A. Mihalik.* —

⁵ Kapossy János: Magyarországi ötvösök a XVIII—XIX. században, Bpest 1934. —

⁶ Tragor J. op. cit. 74.

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2140			Próbabélyeg 1802 körül. — <i>Beschauzeichen um 1802.</i>
2141			Josephus Stenzl, M ca 1800, e. 1809—1812 mint vidéki mester Budán, ahol 1785—1791-ig tanult. — <i>als Landmeister in Ofen, wo er 1785—1791 gelernt hat.</i>
	Nr. 2140		Kehely baluszterszárral. — <i>Kelch m. Balusterschaft.</i> — „1802.“ Székesegyház, Vác — <i>Kathedrale, Waitzen.</i> Tragor I. op. cit. 74.
2142		TK	Carolus (Károly) Terpitz, * 1821, M 1850, † 1901. (Utódjának, Tóth ékszerésznek közlése. — <i>Mitteilung seines Nachfolgers, des Juweliers Tóth.</i>)
	—		Síma gyűrűk és karperecek. — <i>Glatte Ringe u. Armbänder.</i> Tóth N., Vác — <i>Waitzen.</i>

VARASD

WARASDIN

VARAŽDIN.

Az ötvösök 1628-ban nyerték szabadalmaikat.¹ Ez időben 9 mester volt a céhben. A céh további sorsáról nincs adatom. 1800 körül, amikor egy-egy ötvösről van adat,² már nem volt itt céh. Egy itteni ötvöst, aki 1801-ben Győrből telepedett ide, kérésére az ottani céhben 1807-ben „szabadalmazott ötvös“-ként jegyeznék be,³ mivel Varasdon szabadalmazott céh nincsen. 1828-ban két mestert említenek itt.⁴

Die Goldschmiede erwarben ihre Privilegien in 1628.¹ Zu dieser Zeit waren 9 Meister in der Zunft. Spätere Daten habe ich keine über die Zunft. Um 1800, wo einzelne Meister erwähnt werden,² war schon keine Zunft da. Ein hiesiger Goldschmied, der aus Raab stammte, wurde in 1807 als „privilegiierter Mitmeister“ in die Raaber Zunft „einverleibt“, da es in Warasdin keine priv. Zunft gab.³ In 1828 sind 2 Meister da.⁴

¹ „Privilegium cehale Ferdinandi II. Imp. et R. Aurifabris Varasdiensibus an. 1628 collatum.“ Orsz. Levéltár — *Staatsarchiv, Bpest* (Cehal. Mus. Nat. Hung.). — Századok 1877, 807 (Rómer F.). — Arch. Ért. 1884, 220 (Ballagi A.). — ² Mihalik József: Kassa város ötvösségének története, Bpest 1900; 310. — Győri céhiratok a Benedekrend gimnáziumában. — *Zunftschriften im Gymnasium des Benediktinerordens, Raab*. — ³ Jankó László: Győri ötvösök stb., Győr 1934; 29. — ⁴ Kapossy János: M. o. ötvösök stb., Bpest 1934.

VERSEC

WERSCHETZ

VRŠAC.

Az ötvösök céhszabályai 1817-ből valók.¹ 1828-ban három mester működött itt.²

Der Zunftbrief der Goldschmiede ist aus 1817.¹ In 1828 sind drei Meister tätig.²

¹ Orsz. Levéltár — *Staatsarchiv, Bpest*. (Lib. Coehal. 100/101.) — ² Kapossy János op. cit.

VUKOVÁR

A „vegyes céh“ 1832-ből való szabályaiban* egyéb iparosok között az ötvösök is szerepelnek.

Die Statuten der gemischten Zunft aus 1832,* erwähnen unter anderen Handwerkern auch die Goldschmiede.

* Orsz. Levéltár — *Staatsarchiv, Bpest*. (Lib. Coehal. 793.)

ZÁGRÁB

ZAGREB.

AGRAM

A zágrábi ötvösök („aurifabri Montisgrencensis“) kérésére II. Lajos király Budán 1519-ben megerősíti a kiváltságokat, melyekkel dicső elődei alatt éltek s az időben is élnek, s amelyeket velük a budai polgárok közöltek.¹ A dicső elődök szóból azt kell következtetnünk, hogy a zágrábi ötvösök legalább is a II. Lajos előtti másodutolsó uralkodó, vagyis Mátyás király idejében vették át a budaiak céhszabályait.

A XVI. század második, vagy a XVII. század első felében, egyelőre közelebbről meg nem határozható időben, az ötvösök a kardcsíszárokkal, lakatosokkal és kovácsokkal közös céhbe álltak. Erről reneszánsz jellegű közös céhpecsétjük tanuskodik, amelyet még 1678-ban is használtak.² 1678 és 1687 között még más iparosokkal is, mint puskaművesekkel és csizmadiákkal is kibővült a céh, miként azt az 1687-ben használt céhpecsétjükön előforduló szerszámokból láthatjuk.³ E céhpecsét körirata csak az ötvösöket említi és a zágrábi káptalan ötvöseinek mondja őket. Ez utóbbi kifejezés értelmét megvilágítja az 1781-ből fennmaradt céhlevél,⁴ amely a zágrábi püspökség területén működött iparosoknak, köztük az ötvösöknek is, közös kiváltságait foglalja magában.

Die Agramer Goldschmiede („aurifabri Montisgrencensis“) erlangen in 1519 vom König Ludwig II. die Bekräftigung der Privilegien, die sie schon unter seinen Vorfahren genossen haben und welche ihnen von den Ofner Bürgern mitgeteilt wurden. Daraus, daß in der Urkunde von Vorfahren gesprochen wird, folgere ich, daß sie wenigstens unter dem vorletzten Vorfahren Ludwigs, also unter Mathias I. die Ofner Artikel übernommen haben.

In der 2. Hälfte d. XVI. Jh. oder in der 1. Hälfte des XVII. Jh. bildeten die Goldschmiede mit den Schwertfegern, Schlossern u. Schmieden eine gemeinsame Zunft. Das bezeugt ihr gemeinsames Renaissance-Siegel, das noch in 1678 in Gebrauch war.² Zwischen 1678 u. 1687 treten auch noch andere Handwerker, wie Büchsen- und Tschismenmacher der Innung bei, wie das aus den Werkzeugen zu sehen ist, die in dem, in 1687 gebrauchten Siegel vorkommen.³ In der Umschrift werden nur die Goldschmiede, erwähnt. Sie werden Goldschmiede des Agramer Kapitels genannt. Dem entspricht auch ein Zunftbrief v. 1781,⁴ in dem d. Handwerker, unter ihnen auch die Goldschmiede, die in der Agramer Dioecese tätig sind, gemeinsame Privilegien erlangen.

A későbbi céhpecsétnek nagy érdekessége, hogy abban a „céhmesterség pecsétje“, az SVC jel (l. 174—176. o.) SVCZ-re kibővítvé fordul elő.

Das spätere Siegel hat eine besondere Wichtigkeit dadurch, daß darin das SVC-Zeichen (siehe S. 174—176) zu SVCZ erweitert wurde.

2143

A zágrábi próbabélyeg valószínű alakja a XVII—XVIII. században. — *Wahrscheinliche Form des Agramer Beschauzeichens im XVII—XVIII. Jh.*

A céhpecséten látható jel, miként azt az érdekes pecsétű okmány tanulmányozásánál megállapíthattam, amit tulajdonosának, Mihalik Sándor dr.-nak szívessége tett lehetővé, még többet mond, mint amennyit róla felfedezője és ismertetője leolvasott és közölt. A pecséten Mihalik dr. szerint az „SVC jegy V betűjének alsó pontjából jobbfelé ugyanis egy vízszintes meghosszabbítást találunk“, s így „tehát egy tudatosan alkalmazott és a komáromi ötvöscéh hitelesítő jegyéhez hasonló, de attól szándékosan megkülönböztetett jeggyel állunk szemben.“ Jól megnézve e jelet láthatjuk, hogy a V betűnek nemcsak alsó pontjából jobbfelé, hanem jobb szárának felső pontjából balfelé is van vízszintes meghosszabbítása, sőt maga a szár közepén egy áthúzást mutat, vagyis egyszerűen: a V betűhöz egy Z betű csatlakozik. Ez tehát amellett szól, hogy az SVC jelet „Sigillum Visitationis Cehae“nak és ez esetben Zagrabiensisnek kell olvasnunk s nem pedig Sigillum Ceharum Unitarumnak, az 1912-ben általam ajánlott második javaslat szerint, amelyet Mihalik dr. is elfogadhatónak talált.

Az ötvösök számáról a korábbi századokban a fennmaradt egyes céhíratokból nem nyerünk pontos tájékozást, mert az azokon szereplő mestereket bajos a vegyes céh iparágai szerint megkülönböztetnünk. 1828-ban hét ötvös szerepel itt.⁵

Das Zeichen im Siegel, das ich aus Freundlichkeit des Besitzers der damit versehenen Urkunde, Dr. A. v. Mihalik, in Original studieren konnte, besagt noch mehr, als was bei dessen erster Veröffentlichung daraus abgelesen wurde. Dr. v. Mihalik meinte, daß in dem Zeichen SVC durch Zusatz eines wagerechten Striches nach rechts ausgehend von dem unteren Ende des Buchstaben V, eine absichtliche Änderung gemacht wurde, um ein, dem Komorner Beschauzeichen ähnliches und doch abweichendes Zeichen zu schaffen. Doch genauer betrachtet, hat das V nicht nur am unteren Ende einen Zusatz nach rechts, sondern auch am oberen Ende des rechten Zuges nach links, ja sogar der Zug selbst ist in der Mitte durchstrichen, also einfach: das V ist mit einem Z verbunden. Das spricht also dafür, daß das SVC-Zeichen als „Sigillum Visitationis Cehae“ zu lesen ist, wozu hier noch das Wort Zagrabiensis beigelegt wurde, und nicht als Sigillum Ceharum Unitarum, wie ich es in 1912 vorgeschlagen habe und welche Leseart auch von Dr. Mihalik angenommen wurde.

Über die Zahl der Goldschmiede liefern die einzelnen Zunftschriften keine genaue Aufklärung, da die Meister der gemischten Zunft nach den einzelnen Handwerken schwer abzusondern sind. In 1828 werden 7 Meister genannt.⁵

¹ Orsz. Levéltár — *Staatsarchiv, Bpest* (Cehal. Mus. Nat. Hung.) — Századok 1877, 795 (Rómer F.). — ² Múz. és Könyvt. Értesítő 1912, 293 (Köszeghy E.). — ³ Turul 1930, 26—29 (Mihalik S.). — ⁴ Orsz. Levéltár — *Staatsarchiv, Bpest*. — ⁵ Kapossy J.: op. cit.

ZALAEGRSZEG

Az ötvösök más iparosokkal együtt 1669-ben már vegyes céhben állottak, miként azt már ismert, de a szakirodalomban tévesen Milej falu neve alatt ismertetett,¹ körirat nélküli céhpecsétjük évszáma tanúsítja. E céhpecsét abban a kézirat könyvecskében található,² amelyben a zalaegerszegi főbíró az ottani vegyes céh hat rendbeli mestereivel 1739-ben kiadatta a mileji kovácsoknak a zágrábi vegyes céhtől korábban nyert szabályzatainak másolatát.

A céhpecsét első ismertetője is megjegyezte, hogy az 1669. évszám miatt kétségesse válik, „hogy vajjon itt tényleg a mileji mesterek pecsétjével állunk-e szemben?” Szerinte problematikus a kérdés, de „minthogy ennek a pecsétnek a lenyomata a mileji mesterek céhkönyvében maradt reánk, mindaddig, amíg az erre vonatkozó bővebb adatok birtokába nem jutunk, ezt a pecsétet Milej kisközség mesterei vegyes céhe sigillumának kell tartanunk.” Nézetem szerint bővebb adatok nélkül is elhihető, hogy az 1669-es évszámot viselő pecsét nem azé, aki a szabályt 1739-ben kapta, hanem azé, aki a másolatot kiadta.

Egy ötvöstárgyat Zalaegerszeg környékéről kísérletkép említék fel itt.

Die Goldschmiede haben schon in 1669 mit anderen Handwerkern eine Zunft gebildet, wie das aus der Jahreszahl ihrer schon — allerdings irrtümlich unter dem Namen des Dorfes Milej — veröffentlichten¹ Siegels zu ersehen ist. Dieses Siegel befindet sich in dem handschriftlichen Büchlein,² in welchem der Richter dieser Stadt durch d. gemischte Zunft ihre, von der Agramer Zunft erlangte Satzungen in 1739 für die Schmiede des Dorfes Milej herausgeben liess.

Der Veröffentlichter des Siegels hat auch schon die Bemerkung getan, daß es wegen der Jahreszahl 1669 fraglich ist, ob es sich um das Siegel der Meister von Milej handelt. Dennoch meint er, bis keine näheren Daten über diese Frage vorhanden sein werden, das Siegel, das in dem Büchlein der Zunft von Milej sich befindet, für das Siegel der gemischten Zunft von Milej erklären zu müssen. Auch ohne nähere Daten glaube ich annehmen zu dürfen, daß das Siegel mit der Jahreszahl 1669 dem gehört, der das Büchlein in 1739 ausgestellt, und nicht dem, der es erst damals bekommen hat.

Eine Arbeit aus der Umgebung dieser Stadt reihe ich versuchsweise hier ein.

¹ Turul 1930, 24—25 (Mihalik S.). — ² Mus. Nat. Hung. (Manuscr. 1059. Quart Hung).

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2144	„CZ“ egybefontan verbunden	„Kivehetetlen“ próbával. — Mit undeutlichem Beschauzeichen. Kehely tojásnodusszal. — Kelch mit Einodus. — „1636.“ R. k. pléb. templom — Pfarrkirche, Nova. Szmrecsányi Marian: A novai templom és falképei, Bp. 1935; 28, képpel — m. Abbildung.

ZÓLYOM

ALTSOHL

ZVOLEN.

Ötvöscéh fennállásáról egyelőre nincs adatom, de a városi címerből, a kettős keresztből alkotott próbabélyegnek a XVII. században való használata, melynek a század derekán való használatát már régebben megemlítették, illetve megállapították,¹ arra mutat, hogy ha csekély számuk is volt az itteni ötvösöknek, azért szabályokat tartottak.

1560-ban² s 1627-ben³ egy-egy ötvösről esik említés, 1732-ben a városban nincs ötvös, csak egy javító munkás a várban.⁴ 1779/80-ban és 1828-ban ketten dolgoznak itt.⁵

Über das Bestehen einer Zunft fand ich keine Daten, doch der Gebrauch eines Beschauzeichens mit dem, aus dem Stadtwappen genommenen Doppelkreuz, das schon im XVII. Jahrhundert nachgewiesen ist,¹ bezeugt es, daß wenn die hiesigen Goldschmiede auch nicht stark an der Zahl waren, doch nach Zunftvorschriften arbeiteten.

In 1560² und 1627³ wird je ein Goldschmied erwähnt, in 1732 gibt es keinen in der Stadt, nur einen Arbeiter im Schloß.⁴ In 1779—80 und 1828 sind zwei Meister da.⁵

¹ Arch. Értesítő 1889, 346 (Lipsey J.); 1896, 333 (Mihalik J.). — ² Arch. Ért. 1879, 360 (Szikinczey). — ³ Mihalik József: Kassa város ötvösségének története, Bpest 1900; 318. — ⁴ Arch. Értesítő 1904, 396 (Illésy J.). — ⁵ Kapossy János: M. o. ötvösök, Bpest 1934.

F. sz. lf. Nr.	Próba Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung	F. sz. Lf. Nr.	Próla Beschau	Kormeghatározás Zeitbestimmung
2145		Ca 1620	2146		Ca 1646—1666
F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur		
2147			Nr. 2145 Patena, szegélyén vésett koszorúban felirat. — <i>Patene, am Rand in Kranz gravierte Inschrift.</i> — „1620.“ R. k. pléb. templom, Zólyom — <i>Pfarrkirche, Altsohl.</i>		
2148					
			? Gabriel Eötvös de Zólyom, e. 1627. (Fia, aki Kassán tanul, Zólyomi Izsák néven szerepel, de eredeti családneve esetleg e jegy betűjének felelt meg. — <i>Sein Sohn, der in Kaschau lernt, wird zwar Zólyomi genannt, doch der ursprüngliche Familienname kann diesem Zeichen entsprochen haben.</i>		
Nr. 2146			a) Egybejáró poharak a zólyomi mészárosceh tulajdonából. — <i>Setzbecher aus dem Besitz der Altsohler Fleischerzunft.</i> — „1646. 1657. 1661. 1666.“ Városház, Zólyom — <i>Rathaus, Altsohl.</i> Arch. Ért. 1889, 346 (Lipcsey J.); 1896, 333 (Mihalik J.).		

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2148			Valószínűleg ugyanazon mestertől jegy nélkül — <i>Wahrscheinlich von demselben Meister nur mit Beschauzeichen:</i>
	Nr. 2146	b)	Ugyanazon céh pecsétnyomója ugyanott. — <i>Siegel derselben Zunft daselbst.</i>
2149	—		(Mihalik) Patena, peremén koszorúban vésett felirat. — <i>Patene m. der Inschrift: „ECCLAE HAINICEN A : D : 1639“</i> R. k. pléb. templom — <i>Pfarrkirche</i> , Hajnik. Arch. Ért. 1896, 333. (Mihalik J.)

ZOMBOR

SOMBOR.

Az ötvösök 1700 táján állhattak közös céhbe a szappanosokkal, mint azt közös céhpecsétjükből annak ismertetője¹ következteti. A pecsét rajzát nélkülözvén, nem tudhatjuk, hogy annak jellege megerősíti-e a feltevést, mely szerint a céh alapítása még I. Lipót korába esett. Az idézett helyen közölt leírás szerint a pecséten „ovális gyöngykoszorúban ószláv betűkkel

Die Goldschmiede sollen um das Jahr 1700 mit den Seifensiedern gemeinsam eine Innung gegründet haben, wie das aus dem gemeinsamen Zunft-siegel von dessen Veröffentlichung¹ gefolgert wurde. Ohne die Abbildung des Siegels zu sehen, können wir die obige Voraussetzung nur mit Vorbehalt annehmen. Laut der Beschreibung ist im Siegel die altslavische Inschrift:

ИГХЪ КѢДЪ * ГДНЪ * ГОМБОРЪ *

(Ötvö[sök]Szappa[nosok] céhe Zombor) körirat látható, melyben baloldalon kehely, jobbra öt szál gyertya függ egy fonálon. Ezek fölött egy ötágú korona van. „—, A céhtől a fentemlített pecséten kívül nem maradt ránk semmi. Nem tudjuk, volt-e céhszabályuk és céhkönyvük. A XIX. század elején az ötvösökkel mint külön céhvel találkoztunk. Könyvüket szerb nyelven szerkesztették.“ Ezenkívül említi az ismeretetés, hogy egy jegyzőkönyv 1838-ból

(Innung der Gold[schmiede] Seifensieder] Zombor) in einem ovalen Perlenkranz zu sehen, links steht ein Kelch und rechts hängen fünf Kerzen. Darüber schwebt eine fünfzackige Krone. Von der Zunft sei außer dem Siegel nichts erhalten, weder Statuten, noch ein Zunftbuch. Am Anfang d. XIX. Jh. haben die Goldschmiede schon eine selbständige Zunft, deren Zunftbuch in serbischer Sprache geführt wurde und nur ein deutsches Protokoll aus

német nyelvű, az utolsó, 1848-ból való pedig magyar.

A mesterek száma 1828-ban² 9. Valamennyien szerbek egynek kivételével, akinek neve, mint zombori mesteré, 1830-ban a lőcsei ötvöscéh irataiban is szerepel.³

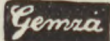
A város címere várkapu fölött két kisebb hegyes torony között emelkedő zömök, ormós bástya, melyből kardot tartó kéz és zászló nyúlik ki; a sisakdísz növekvő oroszlán karddal és zászlóval.⁴ A század elejéről való próba egyszerűsítve ábrázolja a címert.

1838, und ein ungarisches aus 1848 ist darin.

Die Zahl der Meister war in 1828 : 9.² Sie sind mit Ausnahme eines, der als Zomborer Goldschmied auch in den Leutschauer Zunftschriften erwähnt wird,³ alle Serben.

Im Stadtwappen steht über einem Burgtor zwischen zwei kleineren Türmen ein dickerer Turm; die Helmzier bildet ein wachsender Löwe mit Schwert und Fahne.⁴ Das Beschauzeichen vom Anfang d. XIX. Jh. hat das Wappen vereinfacht nachgebildet.

¹ Arch. Értesítő 1907, 69—71 (Frey J.). — ² Kapossy János: M. o. ötvösök stb., Bpest 1934. — ³ Museum, Lőcse — *Leutschau*. — ⁴ Podhradzky: Collectio diplomatum etc. (Manuser. Mus. Nat. Hung. 2230, Fol. Lat. II, 1469.)

F. sz. Lf. Nr.	Próba Beschau	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2150			Próbabélyeg a XIX. század elejéről. <i>Beschauzeichen vom Anfang des XIX. Jahrhunderts.</i>
2151			Josephus Gemza, e. 1828—1830.
	Nr. 2150		Két gyertyatartó baluszterszárral. — <i>Zwei Leuchter m. Balusterschaft.</i> Mus. Nat. Hung. Közlemények a Nemzeti Múz. érem- és régiségtárából, 1916, 63, rajzzal és a próbabélyegleírásánál „Szabadka?” jegyzettel — <i>mit Zeichnung und bei dem Beschauzeichen mit der Bemerkung: „Szabadka?”</i>

ZSOMBOLYA

JIMBOLIA.

HATZFELD

E torontálmegyei mezőváros egyes céhének 1823-ban kelt német nyelvű szabályai* az ezüstműveseket is említik.

Die deutschen Satzungen der gemischten Zunft dieser, im Komitat Torontál gelegenen Ortschaft aus 1823,* erwähnen auch Silberarbeiter.

* Orsz. Levéltár — *Staatsarchiv*, Budapest (Liber Coehalium 636).

FÜGGELÉK

ANHANG

E fejezetben olyan jelentékenyebb magyarországi ötvösművek kerülnek felsorolásra, amelyek — bár jegyeik nem voltak megfejthetők, illetve mestereik nem voltak a városok nevei alá beoszthatók, — mellőzhetetlenek voltak a magyarországi ötvöstárgyak bélyegzése tárgyalásánál. (L. a Bevezetést.)

In diesem Abschnitt werden einige bedeutendere Goldschmiedearbeiten aus Ungarn angeführt, die — obwohl ihre Zeichen vorläufig nicht gelöst, bzw. ihre Meister nicht unter den Städtenamen eingereiht werden konnten — bei dem Zusammenfassen der frühesten Stempelungsdaten erwähnt werden mussten. (Siehe Einleitung.)

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2152	—	<p>Petrus Gallicus, filius Simonis de Senis, „fidelis aurifaber“ Caroli I., regis Hungariae, vicecomes et castellanus Scepusiensis, e. 1313—1318 (Itáliában — <i>in Italien</i>), 1329—1335 (Magyarországon — <i>in Ungarn</i>).</p> <p>I. Károly király pecsétje 1331-ből. — <i>Siegel des Königs Karl I. aus 1331.</i> — Átm. — Dm.: 11.</p> <p>Lenyomata oklevelekből ismeretes. — <i>Siegelabdrücke an Urkunden.</i> Carolus Wagner: <i>Analecta Scepusii</i>, Tomus I., Viennae 1772; 131/132. („— considerantes servitia ipsius Magistri Petri, quae idem nobis — in sculptione, fabricatione, seu paratione praesentis sigilli nostri authentici exhibuit“, etc.) — Berwaldszky Kálmán: A sienai eredetű Gallicus család és művészete, Igló, 1908; 6—9. — Alessandro Mihalik: I maestri orafi Pietro e Nicolò Gallicus di Siena, in Ungheria. Siena, 1928; 7—11.</p>
2153		<p>? Nicolaus Gallicus, e. 1329, 1336 castellanus, 1337—1342 vicecomes et castellanus, 1343 vicecastellanus Scepusiensis. — Divald Kornél az itt közölt vésett betűket Nicolaus Gallicusnak olvasta s az alábbi művet feltételezen („ha Miklós mester is ötvös volt“), az előző mester öccsének tulajdonította. Berwaldszky K. és Mihalik S. határozottsággal az ő művének nyilvánítják, de ötvös volta még bizonyításra szorul. — <i>Die hier reprod. gravierte Buchstaben wurden von K. Divald als Nicolaus Gallicus gedeutet und die folgende Arbeit für den Fall, daß der jüngere Bruder des vorigen Meisters als Goldschmied nachgewiesen werden könnte, ihm zugeteilt. Andere erklären ihn entschieden für den Meister, doch, ob er Goldschmied war, ist noch nicht bewiesen.</i></p> <p>Ereklyetartó feszület zománcozás maradványaival. — <i>Kruzifix als Reliquienbehälter mit Überresten von Email.</i> — M—H 42, 5</p> <p>R. k. pléb.-templom — <i>Pfarrkirche</i>, Igló. Pulszky—Radisics: Chefs-d'oeuvre d'orfèverie 1885; I. 61/62. Czobor—Szalay: Magyarország Történelmi Emlékei — <i>Die hist. Denkmäler Ungarns</i>, I. 161, m. <i>Abbild.</i> — Divald Kornél: Szepes vármegye művészeti emlékei, III. Bp., 1907; 16—18. képekkel — <i>mit Abbildungen.</i> — Berwaldszky K. op. cit. 14—15. — A. Mihalik op. cit. 11—14.</p>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2154		Valószínűleg próbabélyeg és mesterjegy az alábbi XIV. századi tárgyon. — <i>Wahrscheinlich Beschauzeichen u. Meisterzeichen an der folg. Arbeit d. XIV. Jh.</i> — A második jegy elmosódottsága mellett nem lehet megállapítani, hogy az első próbabélyeg-e, avagy mesterjegy. Előbbi esetben városnév kezdőbetűje, utóbbiban keresztnév kezdőbetűje lehet. (Lásd a Bevezetést.) — <i>Bei der Verschwommenheit der zweiten Marke ist nicht zu entscheiden, ob das A in der ersten Marke als Beschauzeichen den Anfangsbuchstaben eines Stadtnamens, oder als Meisterzeichen den Taufnamen eines Goldschmiedes bedeute. (Siehe Einleitung.)</i>
2155		Csésze, belsejében vésett állatalakok. Körmendi lelet. XIV. század közepe. — <i>Schale mit gravierten Tierfiguren. Fund von Körmendi. Mitte des XIV. Jh.</i> Mus. Nat. Hung. — Varjú Elemér: Vezető a M. N. Múzeum tört. oszt. kiáll. gyűjteményeiben, Bp., 1933; 19. — E. v. Varjú: <i>Führer durch die Schausammlung der Hist. Abt. d. Ung. Nationalmuseums</i> , Bp., 1933; 16. Arch. Értesítő, 1934, 106 (Höllrigl J.).
2156	„Z“	Valószínűleg Mátyás királynak valamely udvari ötvöse. <i>Wahrscheinlich ein Hofgoldschmied des Königs Matthias Corvinus.</i> Fedeles, hólyagos serleg sodronyzománcsal, melyet Mátyás király készíttetett 1462-ben. — „Corvinus-Becher“ genannter Buckelpokal „mit charakteristisch ungarischem Drahtemail“ (Rosenberg). <i>Geschenk des Königs Matthias Corvinus an Kaiser Friedrich III., aus 1462. (S. Tafel II.)</i> M—H 82 Museum, Bécsújhely — <i>Wiener-Neustadt. Korrespondenzblatt d. Vereins f. siebenb. Landeskunde</i> 1889, 11. (J. Mayer). — Arch. Értesítő, 1891, 26 (Mayer J.). — <i>Ungarische Revue</i> , 1891, 212 (J. Mayer). — Arch. Ért., 1892, 25 (Kövér B.). — <i>Berichte u. Mitteilungen d. Wiener Alterthumsvereins</i> , 1892, 86 (W. Boeheim). — <i>Ill. Geschichte d. Kunstgewerbes</i> , Berlin, 1908, I, 374 (O. v. Falke). — Mihalik József: Az ötvösség és a zománc. Bp., 1913, 51. — Az Orsz. Magy. Régészeti Társulat I. évkönyve, Bp., 1923; 189 (Csányi K.). R ³ 7960. — Genthon István: Magyar művészek Ausztriában a mohácsi vészig. Bp., 1927, 44—54, képpel — <i>mit deutschem Auszug u. Abbildung</i> . (Genthon dr. történeti és stíluskritikai alapon kimutatja, hogy Mayer és Boeheim véleménye, mely szerint a serleget Wolfgang Zulinger bécsújhelyi ötvös készítette volna, tarthatatlan. — <i>Dr. Genthon hat nachgewiesen, daß die Zuteilung Mayers u. Boeheims an den Wiener-Neustädter Goldschmied Wolfgang Zulinger unhaltbar ist. O. v. Falke und Rosenberg betonen auch den unleugbar ungarischen Ursprung.</i>)
2157		Valószínűleg Zápolyai István nádor udvari ötvöse. <i>Wahrscheinlich ein Hofgoldschmied des Palatins Stefan de Zápolya.</i> Díszedény, melyet reneszánsz foglalatú, erdélyi krizoprászból való csészeből fatörzset ábrázoló talp és hólyagos fedél ráalkalmazásával serleggé alakítottak; a fedéldíszben Zápolyai István címere, a talpon és fedélen forgácslelvédísz. A csésze 1480 és 1490 között készülhetett Budán, a többi részt 1491 és 1499 között Zápolyainak valamely, esetleg szepesvári ötvöse készíthette. — <i>Prunkgefäß aus einer Renaissancechale durch Zusatz eines baumförmigen Fußteiles und eines</i>

F. sz. Lf. Nr.	Mesterjegy Meisterzeichen	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur
2157		<p>gebuckelten Deckels pokalartig umgeformt; auf dem Deckel Schildträger mit Zápolya's Wappen, am Fuß und Deckel hobelspanartige Blätter. Die Fassung der aus siebenbürgischem Chrisopras geformten Schale könnte aus Ofen stammen (1480—1490), die Zutaten hat gewiß ein Hofgoldschmied Zápolya's (1491—1499) vielleicht in seiner Familienburg, im Zipserhaus, gefertigt. (S. Tafel III.)</p> <p>Iparművészeti Múzeum (az Esterházy hercegi kincstár letéte.) — <i>Kunstgewerbe-Museum, Bp. (Deposit d. Schatzkammer d. Fürsten Esterházy).</i> — Expos. 1884 : III. 2, 24, 7. — Pulszky—Radisics—Molinier: <i>Chefs d'oeuvre d'orfèvrerie</i>, I. 7. R³ 3756 i. (E tárgyat Pulszky—Radisics Sziléziával hozták kapcsolatba, Rosenberg pedig, mint Ludwig Krug műveinek közeli rokonát, Nürnberg neve alá vonta. Ezekkel szemben e tárgyat jellegzetes magyar munkának tartom, amelynek stílusbeli sajátosságait az olasz reneszánsznak Budán már 1480 és 1490 között történt bevezetése s a csúcsíveskori sajátosságoknak az ország többi részén még sokáig tartott uralma érteti meg legjobban. Az Iparm. Múzeum vezetősége érvelésemet elfogadta, 1931-ben az addig német műként kiállított műremek felírását megváltoztatta. — <i>Dieses Werk haben Pulszky u. Radisics mit Schlesien in Verbindung gebracht, Rosenberg aber als „den Ludwig Krugschen Arbeiten sehr verwandt“ bei Nürnberg erwähnt. Dagegen halte ich es für ein bezeichnend ungarisches Werk, dessen Stileigenheiten durch die Einführung der italienischen Renaissance in Ungarns Hauptstadt zwischen 1480 u. 1490, und durch die weiter andauernde Herrschaft der Gotik auf den Peripherien des Landes am besten erklärt werden können.</i>)</p>
2158		<p>Valószínűleg próbabélyeg 1500 tájáról. <i>Wahrscheinlich Beschauzeichen um 1500.</i></p> <p>Feszület, Mária és János mellékalakjaival, a jegy mellett vésett AV betűk, a feszület hátán alábbi felirat. — <i>Kruzifix mit Statuetten: Maria und Johannes; neben dem Zeichen graviert: AV, an der Rückseite Inschrift: „IOANNES ET NICOLAUS SENICENSES STANISLAUS LOPITOWSKI PAROCHVS LB.“</i> Ca 1500. M—H 11</p> <p>Mus. Nat. Hung (a csíksomlyói zárdából — <i>aus dem Kloster in Csíksomlyó</i>). — Közlemények a Nemzeti Múzeum érem- és régiségtárából, 1916; 54. Arch. Értesítő, 1934, 106 (Höllrigl J.).</p>
2159		<p>Próbabélyeg vagy mesterjegy 1500 körül. <i>Beschauzeichen oder Meisterzeichen um 1500.</i></p> <p>Úrmutató, hatkaréjos talpán szentek vésett alakjai, fülkés, szobrocskás középrésze fölött Patrona Hungariae. — <i>Monstranz, am Sechspaßfuß grav. Heiligengestalten, ober dem Mittelteil mit Nischen und Statuetten die Patrona Hungariae.</i> — Ca 1500.</p> <p>Székesegyház, Győr (a németjárfalvi templomból). — <i>Kathedrale Raab (aus der Pfarrkirche v. Deutschjarendorf).</i> — Expos. 1930 : 288.</p>
2160		<p>Próbabélyeg vagy mesterjegy 1512-ből. <i>Beschauzeichen oder Meisterzeichen aus 1512.</i></p> <p>(Csányi) Kehely hatkaréjos talppal, almaidomú noduszán ékköves rotuluszok. — <i>Kelch mit Sechspaßfuß, der apfelförmige Nodus mit Steinen besetzt.</i> — „1512.”</p> <p>Ref. egyház — <i>Ref. Kirche</i>, Nagydorog. Expos. 1934 : IX. 30, 4 (Csányi).</p>

HIBAIGAZÍTÁSOK

BERICHTIGUNGEN

Oldal Seite	F. sz. Lf. Nr.	
70	474	A jegy fordított helyzetben van. — <i>Die Marke ist verkehrt gesetzt.</i>
115	689c	A tulajdonos lakóhelye — <i>Wohnort des Eigentümers</i> — recte : Sárpatak.
157	933—935	A jegyek mellől lemaradt — <i>Bei den Marken fehlt</i> : ca 1760, ca 1800, ca 1850.
192	1116	A próbabélyegek számait elcserélték. — <i>Die Nummern der Beschauzeichen sind vertauscht.</i>
230	1272	„Egidius“ recte : Aegidius.
234	—	A 31. sorban — <i>In der 31. Zeile</i> „1448“ recte : 1450.
239	1331	A mesternév után — <i>Nach dem Meisternamen</i> „B 1609“ recte : † 1609.
260	1454	Kimaradt a XIX. műmellékleten ábrázolt tárgy. — <i>Es blieb aus das Werk, Tafel XIX :</i> e) „Szürcsölő“, kagylóalakú. — <i>Trinkschale, muschelförmig.</i> H—L, 19,5. Iparművészeti Múzeum — <i>Kunstgewerbe-Museum, Bp.</i> (Depositum.)
328	1957b	Lemaradt a próba száma — <i>Die Nummer des Beschauzeichens ist</i> : Nr. 1933.
356	2114, 2122	Nem tartoznak ide. — <i>Gehören nicht her.</i> (Thorn, R ³ 8008, 8018.)

JEGYMUTATÓK.

A jegymutatók három csoportban mutatják be a műben előforduló jegyeket :

- a) betűsjegyek,
- b) alakosjegyek,
- c) számok.

Olyan jegyeket, amelyekben betűk, alakok és számok együtt fordulnak elő, mindig az előbbrevaló csoporthoz tartozó alkotórészük szerint kell keresni. Vagyis :

alakosjegyeket betűkkel és számokat betűkkel

az a) mutatóban ;

számokat alakos jellel

a b) mutatóban ;

számokat magukban

a c) mutatóban

kell keresni.

A jegyek mellett azok folyószámai láthatók.

MARKENREGISTER.

In den Markenregistern sind die im Werke vorkommende Zeichen in drei Gruppen geteilt :

- a) Monogramme,
- b) figürliche Zeichen,
- c) Zahlen.

Solche Zeichen, die Buchstaben, Figuren und Zahlen mit einander verbinden, sind nach jenem Bestandteile zu suchen, der zu der früheren Gruppe gehört. Demnach sind :

figürliche Zeichen mit Buchstaben und Zahlen mit Buchstaben

im Register a) ;

Zahlen mit figürlichen Zeichen

im Register b) ;

Zahlen allein

im Register c)

zu suchen.

Neben den Zeichen stehen deren laufende Nummern.

a) Betűjegyek mutatója.

A betűkből álló, vagy azokat is magukban foglaló jegyek mind itt találhatók fel még akkor is, ha a jegy főrészt alakos jel foglalja el.

Kivételek a kiírt mesternevek és teljes városnevek. Ezek közül az előbbieket az ötvösök névsorában (399—408. o.), az utóbbiakat a tartalomjegyzékben (VII—IX. o.) lehet megtalálni.

Kivételt alkotnak továbbá az ellenőrző évbetűk, melyekből csak a rendes (bemélyített nagybetűs) alaktól eltérőket közli a mű hasonmásban, s a mutatóban is csak ezek szerepelnek. Meghatározásoknál az évbetűk amúgy is legföljebb elmosódott, vagy hasonló próbák esetében bírnak jelentőséggel.

A jegyek betűrendben következnek egymás után. Egy-egy betűn belül az egy betűből alkotott jegyek állnak legelől, a két vagy több betűből álló jegyek követik ezeket. E csoportok keretében a nagybetű a kisbetűt, az álló írás a folyót, a domború betű a homorút, a magában álló betű az alakkal vagy számmal bővítettet megelőzi. Több betűnél az egymás mellett állók után jönnek az egymáshoz támaszkodók, azután az egybefonódók. Az egybefontaknál a jobban balfelé álló betű az irányadó, ha ezt nem lehet megállapítani, akkor a betűrendben előrébb lévő; egymás felett állóknál, illetve két sorban elhelyezetteknél a felső.

A jegy külső körvonala tekintetében a sorrend a körtől, ellipszisen, négyszögön, többszögön át a csipkészszerű, karéjos pajzs-alak felé halad.

A betűk mellett lévő alakok úgy következnek egymás után, mint az alakosjegyek csoportjaiban.

a) Register der Monogramme.

Alle Marken, die aus Buchstaben bestehen oder solche enthalten, finden hier ihren Platz, auch dann, wenn in der Marke ein figürliches Zeichen dominiert.

Eine Ausnahme bilden die voll ausgeschriebenen Goldschmiede- und Städtenamen. Die ersten sind im Namensverzeichnis (S. 399—408), die letzteren im Inhaltsverzeichnis (S. VII—IX.) zu finden.

Ausserdem wurden hier die Kontrollbuchstaben gewöhnlicher Form (vertiefte Grossbuchstaben) weggelassen, die auch im Werke nicht in Faksimile wiedergegeben sind. Bei Identifizierungen haben diese sowieso nur im Falle verschwommener und von einander wenig abweichender Beschauzeichen eine Wichtigkeit.

Die Marken reihen sich nach dem Alphabet. Innerhalb eines Buchstaben stehen die Marken mit einem Buchstaben voran, dann folgen die mit mehr Buchstaben. Die Grossbuchstaben sind vor den Kleinbuchstaben, die stehenden vor den kursiven, die erhabenen vor den vertieften, die alleinstehenden vor jenen mit Figuren oder Zahlen angeordnet. Bei mehreren Buchstaben stehen die nebeneinandergestellten vor den verschlungenen. Bei verschlungenen Buchstaben entscheidet derjenige, welcher am meisten nach links vortritt, in zweifelhaften Fällen derjenige, welcher im Alphabet früher vorkommt; bei übereinanderstehenden der obere.

Was die äussere Kontur des Zeichens anbelangt, geht die Reihenfolge vom Rund und Oval zur quadratischen, vielseitigen und fassonierten Schildform über.

Die Reihenfolge der Beizeichen ist die gleiche wie die der figürlichen Marken im folgenden Register.

A	
2154	
735	
1884	
1505	
2158	
1180	
1596	
1542	
2066	
1217	
44	
1380	
614	
773	
2009	„AE“
688	
1373	
2014	
2085	
1117	
1379	
2064	
2065	
294,,AG“	
1464	
884	
236	
516	
1292	
1268	
946	
125	
1184	
948	
947	
993	
1302	
799 ^B	
1604	
1458 ^A	
799 ^A	
1603	
1366	
109	
101	
703	
1488	
1918	
1114	
1242	
496	
1577	
251	
866 ^A	
251 ^A	„AM“
257	
1857	
379	
1185	
866	
1858	
1784	
1932	
46	
1088	
1792	
2109	
706	
745	
1087	
27	
1317	
26	
1170	
97	
1361	
205	
47	
1316	
514	
513	
1762	
1215	
1216	
1446	
1385	
1181	

B							
		593		1213		1607	
1031		1226	„13 BJ“	1212		2024	
1509		1331		781		1760	
1328		877	„BM“	1793		218	
1296		988		194		95	
686		1559		2019		93	„CL“ egybe- fonva verbunden
1336		2112		254		166	
1004		585		533		226	
1894		2011		1051		1144	
582 ^A		1783		1052		1138	
1300		1782		914		126	
859		1959		284		554	
2062		1958		2073	„CH“	520	
1920		1957		1411		951	
183		1382		1449		650	
995 ^A		1471		1890		358	
202			C	1223		651	
1975		1071	„C“ félkerék fölött pajzsban über Halb- rad i. Schild	1887		916	„C:M.“
		1072		2122		1349	
							D
						1128	
						1337	
						1479	
						1172	

1187	1425	996	646	1865
1749	588 ^A		647	1886
1750	1474	E	340	1771
1239	637	1033	1186	685
1179	562	632	1190	986
1178	1598	624	1191	1253
14	184	1325	293 „ES“	1252
2022	1229	1602	1608	1888
941	1197	575	1609	1083
1457	1198	1297	649	2068
1435	1196	875	2060 EZÜST	1135
1339	1237	1065	F	1321
2021	1228	1064	43	342
1511	889	161	375	1084
863	888	359	1853	475
1487	498	2037	1855	2105
1469	950	578 „EI“	1863	2104
	380	349	1854	
			1864	

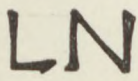

1963	1352	499	1345	576
664	1915	1761	1358	219
1404	122	486	689	1441
510	119	G	1298	2013
1410	118	1342	1881	760
1770	204	1883	989	1859
1326	1620	1510	1370	990
1769	2111	1105	1307	2148
1768	523	1419	1422	1333
29	522	779	1440	1357
538	167	1371	48	1351
487	1406	1376	687	1427
488	1600	1428	542	209
1868	1582	881	543	966
348	1789	1462		1235
347	211	1452		

991 	527 	117 	H	1922
1741 	992 	1585 	545 	1926
1236 	225 	1442 	1374 	1580
1467 	244 	1739 	1405 	1343
1086 	1401 	634 	1309 	1429
1485 	252 	1740 	170 	1232
1116 	259 	502 	171 	2010
1799 	260 	116 	1924 	1953
655 	1224 	206 	195 	690
654 	2044 	1420 	196 	1927
168 	483 	1459 	1398 	15
2018 	869 ^A 	1439 	1338 	612
182 	172 	1395 	1397 	1392
159 	1391 	1090 	1377 	1381
160 		38 	1327 	177
1044 		1091 		
1171 		1092 		

231		1547		1393		99		1418	
2121		224		1396		1394		36	
292		1040		1354		1746		876	
291		860		1330		1744		176	
592		1738		1109		1445		1774	
91		192		1233		1759		1775	
635		1093		198		1758		253	
1318		1430				1195		1267	
1360		1956				165		1465	
1489		1930				662		1482	
1311		1423				472		1483	
898		1231				1892		105	
940		232				1891,,I.G.“		1962	
2016		186				1765		1470	
235		208				1763		98 „IH“	
234						1468		1795	

2129	1852	518	163	337
942	336	1475	1519	511
35	1752	1626	1463	1261
94	882	1625	1049	2083
1417	739	1119	1005	265
1436	1421	1225	2063	1554
1356	1068	100	864	268
193	338	1466	943	267
	341	1778	945	
2023	742	696	892	266
1192	1777	1513	350	1461
476	1448	1513	886	749
1199	1431	1189	1748	887
605	1476	1188	197	49
1111	737	1409	872	50
1200	2132	474	J	
2124	478	1507		
1202	477	158	1617	1262
1965	521		21	561
1851				893

958	1897	1861	378	2125
957	1772	353	782	1581
906	248	1966	783	377
354	249	1967	534	1973
1552	1797	528	537	1735
905	1214	530	376	1912
907	1201	529	492	2141
1764	1553	531	491	1260
748	1518	1618	1622	1779
747	1517	609	493	1781
280	1796	1550	494	1780
279	1115	1549	544	759
1767	503	1548	2071	1578
1094	373	2138	2128	490
895	1486	1551	682	1773
896	2137	944	681	282
663	608	949	746	798
894	565		697	890
			615	

757 	1058 	1207 	278 	1293
1805 ^A 	590 	230 	283 	1255
891 	591 	497 	276 	1258
352 	1562 	1089 	277 	264
351 	524 	162 	275 	263
500 	871 	484 	693 	1256
K	987 	606 	261 	1257
1066 	880 ^A 	740 	1453 	1895
1067 	1619 	805 	1561 	473
846 	2072 	653 	1560 	102
847 	1563 	526 	862 	1353
1039 	174 	525 	960 	2031
908 	L	2046 	961 	1378
909 	1734 	1971 	1477 	574
985 	858 	702 	797 	1882
K x F	1099 	1969 	795 ^A 	1399
704 	1210 	215 	677 	1243
705 	1208 	1952 	1308 	
173 	1555 	2045 	998 	

1355 	1291 	741 „MK“	678 	641
563 	1389 	2106 	636 	643
807 	2012 	2026 	191 	222 „MR“ koronával m. Krone
240 	1454 	1118 	233 	272
241 	1964 	489 	764 	237
870 „ME“ egybekötve verbunden	37 	2061 	766 	1387
1808 ME	1434 	1961 	210 M P	644
572 	1383 	874 	1050 	1478
255 	2017 	164 	586 	1627
269 	242 	1558 	1460 	1515
638 	201 	339 	228 	1516
2149 	1413 	1737 	227 	1514
238 	1238 	1955 	214 	372
1472 MG	1910 	1556 	1113 	873
1911	482 	1344 	1112 	103
MC	587 	1348 	356 	274
1001 		582 	642 	2082
		796 	1455 	

102 ^A		243		994		P		250	
223		1319		175		1867		258	
190		1048		917		1662		553	
213		1925		684	„NS“	2159		1046	
180		200		2108		381		879	
189		199		565 ^A		581		106	
1347		694		1968		1432		1438	
1747		1753		O		1480		2028	
1755		1003		1053		1481		2027	
1754		1362		360		246		1412	
1862		573		362		247		1369	
1121		1271		364		343		999	
1757		N		365		481		867	
869		512		780		340 ^A		1329	
1756		1222		1742		1923		1194	
178		2153		2157		551		1332	
				1230					

270 	1402 	Q	1936 	1364
45 	1384 	462 q	1939 	1312
1082 „PN“ szivpajzsban in Herzschild	1403 	R	1940 	1390
878 	1042 ^B 	1704 Я	1941 	22
549 PN	1889 	1008 	1942 	584
1211 	1426 	1000 	1944 	1388
1450 	245 	2030 	1945 	1917
185 	1443 	1372 	1946 	271
169 	1444 	2070 	1947 	583
1408 	640 	1295 	1948 	2100
216 	793 PT	S	1943 	883
217 	2087 	1340 	1414 	212
1365 	580 	1935 	1313 	1458
1407 	1368 	1934 	1310 	371
1129 	1367 	1933 	1335 	1346
	997 	1937 		1375
		1938 		1916

2069	633	229	1016	13
1415	1334	1473	1017	1274
^A 1042	1350	1921 ^A	2143	207
1234	2020	2029	657	1386
1012	273	479	656	1920
1042	1324	480	^A 1902	221
181	110	1204	508	915
1305	107	1605	1245	557
1751	1447	2123	1902	1069
1437	794	885	1009	286
2127	2047	2035	507	2142
2126	1341		1227	1960
1301	1416	805 ^A	<hr/> T <hr/>	
577 „SI“	1241	1400		
1928	1182	1175	1848	2147
1929	1183	1013	2113	287
555	918	1014	2114	220
		1015	959	1314
			2119	919
			2120	

1456		501		1898		865		346	
239		1433				1174		2103	
1323		188		1047		901		564	
1085	T N	203						256	
179		1606		1921		39		903	
1304		861		1315		1306			
1303		1508		880		1621		1850	
1363				2139		1586		2160	
1322		1849		589		344			
				1893		2102		2156	„Z“
				804		345		104	

b) Alakosjegyek mutatója.

A jegyek a következőképpen csoportosulnak:

Égitestek. — Ember (egész alak, szív, kar). — Oroszlán. — Különféle emlősök és képzeleti állatok. — Sas. — Különféle madarak. — Növények. — Korona, fegyver. — Kereszt, püspöksüveg. — Zászló. — Szerszámok és különféle tárgyak (kürt, kalapács, gyűrű, kerék, rács). — Bástya. — Egytornyos épület. — Többtornyos épület (három- és öttornyos). — Család-jegy. — Pólya, pajzs. — Pont, kör és határozatlan jelek.

b) Register der figürlichen Marken.

Die Marken sind in folgende Gruppen zusammengefaßt:

Himmelskörper. — Mensch (ganze Gestalt, Herz, Arm). — Löwe. — Diverse Säugetiere und Fabeltiere. — Adler. — Diverse Vögel. — Pflanzen. — Krone, Waffen. — Kreuz, Bischofshut. — Fahne. — Geräte und diverse Gegenstände (Horn, Hammer, Ring, Rad, Gitter). — Bastei. — Gebäude mit einem Turm. — Gebäude mit mehr Türmen (drei und fünf Türme). — Hausmarken. — Balken und Schild. — Punkte, Kreise und unbestimmte Zeichen.

Égitestek — Himmelskörper

1588 	2077 	1270 	965 	1866
699 	806 	1977 	2048 	660

Ember — Mensch

2140 	23 	1246 	1569 	1567
96 	334 	1247 	1566 	1570
1592 	1522 	1568 	1572 	1573
		1574 	1571 	1575

Oroszlán — Löwe

1541 	1525 	1538 	1527 	1523
1540 	1524 	1530 	1532 	1535
1526 	1534 	1533 	1531 	1537

1536	1529	626	621	2150
1539	24		625	

Különféle emlősök — Diverse Säugetiere.

597	2039	569	571	570
3	2040			2115
911	2118	568	2117	2116

Sas — Adler

1871	617	828	834	840
1872	619	829	835	841
1873	618	830	836	842
1874		831	837	843
1120	620	832	838	844
616	827	833	839	845

Különféle madarak — Diverse Vögel

1133	2	12	4	9
40	11	7	5	10
41	2075	1	8	2133

Növények — Pflanzen

1273 	136 	1904 	815 	809
130 	137 	1907 	816 	813
131 	1249 	1906 	811 	810
132 	335 	1905 	817 	622
133 	1177 	814 	818 	821
129 	30 	808 	812 	822
138 	1903 	820 	819 	823

Korona, fegyver — Krone, Waffen

1919 	925 	366 	1828 	824
921 	926 	367 	1528 	139
922 	928 	1593 	135 	787
923 	931 	1820 	140 	930
32 	33 	1821 	128 	1589
929 	361 	1825 	134 	920
927 	363 	1826 	25 	1282
932 		1827 	1591 	1278
924 			1590 	1279

1280		1281		1276		1277		1275	
Kereszt, püspöksüveg — Kreuz, Bischofshut									
708		1141		596		709		1150	
707		623		601		716		1146	
1122		1147		599		717		1148	
1123		1145		598		718		567	
1125		2146		710		720		1153	
1126		2145		711		721		1152	
771		566		715		722		1151	
1143		1139		712		723		1124	
1137		1140		726		724		769	
1142		600				725		770	
Zászló — Fahne									
2093		2089		2090		2095		2097	
2099		2092							
2094		2088		2091		2096		2098	

Szerszámok (tárgyak) — Geräte (Gegenstände)

802	785	1494	1496	1075
801	788	1499	1497	1076
1264	772	1502	1498	1078
1263	1491	1501	1503	1077
1265	1492	1504	1073	1613
786	1493	1495	1074	1614
784	1500			1615

Bástya — Bastei

310	313 ^A	317	321	323
311	314	318	322	324
312	315	319	2007	325
313	316	320	2008	

Egytornyos épület — Gebäude mit einem Turm

441	2079 ^A	393	385	383
442		394	384	387
444	1106	395	382	386
443	436			

388 	397 	408 	419 	430
389 	398 	409 	420 	431
390 	399 	410 	421 	432
392 	400 	411 	422 	433
391 	401 	412 	423 	434
1107 	402 	413 	424 	435
1610 	403 	414 	425 	437
1612 	404 	415 	426 	438
776 	405 	416 	427 	1103
2078 	406 	417 	428 	1101
396 	407 	418 	429 	1104
				1102

Többszörnyes épület — Gebäude mit mehr Türmen

295 	1632 	1631 	1219 	301
1630 	1634 	1629 	298 	308
296 	1633 	967 	297 	309
1628 		1635 		299

2134 	1018 	981 	1645 	1655
980 	1019 	975 	1646 	1990
2051 	1978 	969 	1984 	1656
2052 	1979 	973 	1647 	1813
2135 	1980 	1810 	1985 	1991
668 	1981 	1811 	1648 	1657
2080 	1982 	1611 	1649 	1814
305 	1983 	1636 	1650 	1992
968 	300 	1637 	1986 	1658
1026 	306 	1638 	1651 	1815
1027 	304 	1639 	1652 	1815 ^A
302 	307 	1640 	1987 	1816
296 ^A 	303 	1641 	1653 	1993
2049 	979 	1642 	1988 	1659
2050 	970 	1643 	1989 	1660
1020 	971 	1644 	1654 	1817
	972 		1812 	1661

1994	1824	1676	1681	2056
1663	1670	1021	2004	1687
1664	1998	1677	1682	2006
1995	1671	2079	1683	978
1665	974	1678	1024	1688
1666	1999	2002	1684	1689
1996	1672	1022	1685	2057
1997	2000	2003	976	1690
1667	1673	2055	1686	666
2053	2054	1679	977	667
1668	1674	1023	1025	669
1823	2001	1680	2005	670
1669	1675			

Családjegyek — Hausmarken

857	1173	1299	1320	1294
-----	------	------	------	------

Pólya, pajzs — Balken, Schild

51	57	691	714	52
----	----	-----	-----	----

53	713	719	65	70
54	825	60	66	71
55	826	61	67	72
55 ^A	58	62	68	73
56	59	63	69	64

Pont, kör és határozatlan jelek
Punkte, Kreise und unbestimmte Zeichen

848	658	1822	594	1835
698	1818	1829	1832	1836
2081	1819	1830	1833	1837
1165	659	1831	1834	2155
2131				

c) Számok mutatója — c) Register der Zahlen

1692	1	151	12	933	13	1158	13	604	13
1951	2	147	12	1162	13	935	13	1876	13
1693	2	156	12	142	13	328	13	672	13
673	2	74	12	1079	13	1290	13	630	13
2043	2	145	12	671	13	75	13	1155	13
778	3	701	12	777	13	631	13	1283	13
1694	13	1691	12	1157	13	1061	13	849	13
76	3	1284	12	1289	13	934	13	1286	13
854	3	152	13	1287	13	1595	13	1288	13
1080	3	1062	13	153	13	791	13	1875	13
1879	3	1156	13	1166	13	34	13	852	13
1695	3	628	13	2058	13	157	13	1908	13
1696	13	1161	13	1909	13	627	13	603	13
445	3	1285	13	1134	13	1164	13	790	13
1880	9	440	13	913	13	1877	13	327	13
912	10	2041	13	695	13	1220	13	1160	13
1029	11	326	13	1167	13	853	13	1159	13
629	12	982	13	1163	13	2042	13	851	13
144	12	1221	13	803	13	1878	13	661	13
141	12	146	13	1028	13	602	13	850	13
150	12	1950	13	692	13	700	13	1154	13
1168	12	1949	13	792	13	1251	13	1594	13
143	12	154	13						

ÖTVÖSÖK BETŰRENDI NÉVSORA.

A műben szereplő mesterek itt családneveik szerinti betűrendben következnek egymás után, nevük mellett a folyó számmal. A több jegyváltozattal szereplő mesterek neve mellett csak az első szám látható, amely alatt életrajzi adataik találhatóak. Olyan mesterek, akiket műveik feliratai vagy levéltári adatok Eötvös-, Goldschmied- vagy aurifaberként jelölnek meg, — ha nyilvánvaló, hogy ez a megjelölés nem családnevet, hanem csak foglalkozást jelent, — keresztnevükön kerültek a mutatóba.

VERZEICHNIS DER GOLDSCHMIEDENAMEN.

Die Meister, die im Werke vorkommen, sind hier dem Zunamen nach alphabetisch geordnet. Die Zahlen zeigen die laufende Nummer an. Bei Meistern mit mehreren Zeichen ist nur die erste Nummer angegeben, unter der ihre biographischen Daten vorkommen. Jene Meister, die in Inschriften oder Archivsdaten neben dem Taufnamen nur als Goldschmiede (aurifaber, Eötvös) bezeichnet sind, wurden, wenn diese Bezeichnung nicht ausgesprochen als Zuname galt, ihrem Taufnamen nach eingereiht.

Abrahámffy, Michael.....	473	Békésy, Samuel.....	585
Adler, Josephus	378	Belényesi, Georgius	689
Adler, Philippus	374	Beltz, Andreas Lambrecht.....	1745
Aegidius.....	1272	Benckner, Johannes II.	266
Alexy, Martinus	1895	Benckner, Josephus	265
Alle, Georgius	1428	Benedick, Joh. Fridericus	1397
Allert, Michael	102	Benedictus aurifaber	1509
Allert, Zacharias	104	Benyo, Johannes	337
Amtmann, Ludovicus	1210	Berger, Gregorius	1345
Anders, Ludovicus	1207	Bergmann, Erasmus	96
Andreas aurifaber	1884	Bertan, Carolus	2085A
Antonius Goldschmied	855	Berwert, Simon	1388
Antonius Goldschmied	1292	Beri, Michael	574
Augustin, Georgius	1371	Bihari, Stephanus	1920B
Augustin, Johannes I.	1374	Binesch, Gregorius	1358
Augustin, Johannes II.	1405	Birk, Sigismundus	1519
Augustin, Martinus	1353	Biró, Martinus	988
Auner, Georgius	1376	Birtheimer, Johannes sen.	195
Auner, Stephanus.....	1364	Bithe, Michael	877
Aurlich, Georgius	1419	Blaschka, Casparus	1793
Ausländer, Leopoldus	1555	Blettel, Josephus	511
Aystorfer, Carolus	1212	Bloss, Antonius	1380
		Bloss, Johannes	1338
Bablrík, Samuel.....	1917	Bloweber, Johannes	170
Backos, Casparus.....	194	Bodzási, Franciscus I.	1886
Baier, Georgius.....	1462	Bodzási, Franciscus II.	1894
Bajusz, Martinus	988	Bodzási, Georgius	1881
Bakó, Josephus	1554	Bollo, Melchior	546
Balázsovits, Rudolphus	1559	Borsovay, Josephus.....	593
Balog, Sigismundus	1601	Bory, Stephanus	2062
Bányai, Stephanus	995A	Böhm, Augustinus	2066
Baranyi, Daniel, jun.	1128	Böhm, Georgius	1452
Baranyi, Daniel, sen.	1128	Böhm	2038
Barbeel, Gallus	984	Brand, J.	1261
Barbenius, Samuel	271	Brassai, Daniel	1004
Barsi, Michael	1882	Brassai, Johannes	882
Bartesch, Petrus III.	246	Brozer, Stephanus	995
Barth, Johannes	859	Brölfft, Michael	1399
Bartiger, Gregorius	1298	Brölfft, Paulus I.....	1328
Bartsch, Alexander	1217	Brölfft, Paulus II.	1432
Baum, Lucas	230	Bruckner, Josephus	2083
Bausnert, Johannes	1398	Brüll, Ignatius	21
Bausnert, Michael	1378	Brüll, Mauritius.....	19
Beck, Georgius	2084	Budai, Carolus	781
Beck, Vincentius	2084	Buk, Franciscus	2025
Becker, Fridericus jun.	1863	Buk, Marcus	2031
Becker, Fridericus sen.	1853	Bulkesch, Johannes	1327
Becker, Johannes	1860	Bulkescher, Daniel	1336
Behunek, Johannes	2122	Bürtsch, Johannes Carolus	99
Békési, Gregorius	738	Büttösi, Georgius	582A
Békéssy, Gregorius II.	881	Büttösi, Stephanus	584

Cartmann, Michael.....	1243	Erkeder, Christianus	254
Christen, A.	773	Erkeder, Michael	269
Christian, Johannes	1520	Erlböck, Andreas	2009
Cimbalmos, Stephanus	1002	Erman, Johannes	1038
Cinka, A.	613	Erosem, Petrus.....	1352
Clemens aurifaber, sen.	164	Ertler, David	1297
Clussenberch, Georgius de	1546	Eystach, Samuel I.	1458
Clussenberch, Martinus de	1546	Faber, Daniel	1749
Cochsel, Octavianus	780	Fabri, Daniel, jun.	1239
Colosvar, Georgius de	1546	Fabri, Daniel, sen.	1239
Colosvar, Martinus de.....	1546	Fabriczius, Ludovicus	1089
Conrad, Johannes.....	1461	Fanari, Andreas	2064
Conrad, Simon Petrus.....	1473	Farkas, Franciscus	1888
Coriary, Johannes	2015	Farkas, Johannes	893
Corossacz, Franciscus	685	Fausser, Josephus	472
Crestels, Lucas	226	Feld, E.	1063
Cribilie, Franciscus	1771	Feldmayer, Eduardus	1063
Crines, Joh. Michael	739	Fenes, Martinus	988
Cseh, Georgius	914	Fenikh, Martinus	1326
Cseh, Paulus	558	Fenzeri, Samuel	1916
Cserekviczky, Ignatius	560	Fernengel, Georgius	1422
Csonka, Stephanus	583	Fiktorovich, J.	561
Csontos, Stephanus	1887, 1890	Filstich, Laurentius	994
Czigler, Paulus	343	Finck, Daniel	1187
Czikos de Tarcál, Michael	869	Fischer, Leonardus	162
Czupra, Petrus	1129	Fischer, Leopoldus	497
Dallinger, Paulus	481	Fleischer, Andreas	1379
Darkó, Samuel	1228	Fleischer, Balthasar.....	1296
Deacsics, Johannes	1511	Fleischer, Christianus Gottlieb	284
Debutz	2110	Fleischer, Simon	1415
Debreczeny, Emericus.....	863	Fodor, F.	1110
Dendely, Josephus	887	Francisci, Franciscus	1252
Dendler, Daniel	1479	Fray	1100
Dengel, Valentinus	1294	Freydenberg, Antonius	2014
Depner, Thomas	207	Fridl, Eduardus	1587
Deutschmann, Johannes	49	Friedmann, Bernhardus	767
Dietrich, Michael	562	Friedrich, Johannes	1429
Diószegi, Stephanus	883	Frölich, Carolus	908
Dorfner, Leopoldus	1743	Fuchs, Antonius	1117
Draudt, Martinus.....	240	Fuchs, Franciscus Josephus	1083
Drauth, Simon	212	Fuchs, Marcus, jun.	238
Eckhardt, Andreas	1373	Fucker, Martinus	638
Ecsedi, Stephanus	578	Gaal, Jacobus	253
Egei, Josephus	588	Gabor, Jobst von der	1741
Egrý de Kolozsvár, Mathias	870	Gálffi, Thomas	1920
Ehrenhoffer, Michael	1808	Gáll, Johannes	1565
Ellenberger, Christianus	2019	Gallicus, Nicolaus.....	2153
Emrich, Simon	1375	Gallicus, Petrus	2152
Engel, Samuel	371	Garai, Gregorius	869A
Enyedi, Fabianus.....	986	Gatthi, Michael	1001
Enyeter, Martinus	255	Gaudt, Georgius	1440
Erasmus aurifaber	161	Gaudt, Thomas	1386
Erdódi	1011	Gebell, Georgius, jun.	219
		Geisbert, Valentinus	1315

Geldmintzer, Andreas	1346	Halcz, Daniel	941
Gemza, Johannes	954	Hambacher, Johannes Georgius ...	1465
Gemza, Josephus	2151	Hammermann, Jonas	94
Gendert, Stephanus	1234	Haner, J. A.	1240
Genersich, David	1178	Hanff, Johannes	894
Gerhardt, Johannes	904	Hanius, Michael	1238
Gerick, Johannes	1774	Hann, Sebastianus	1437
Gerick, Josephus, jun.	1775	Hanzély, Andreas, jun.	948
Gerick, Josephus, sen.	1763	Hanzély, Andreas, sen.	946
Giergl, Aloisius	515	Harnischmacher, Georgius	209
Girtler, Michael	1389	Hartl, Lambertus	484
Glantz, Josephus	1468	Hartmann, Johannes	1381
Gloger, Carolus	1051	Hatvani, Andreas	1599
Goldberger, Carolus	704	Hauck, Johannes	1795
Goldner, Henricus	2010	Hauszer, Gustavus	760
Goldschmit, Michael, sen.	187	Hay, Christianus	1449
Goldschmitt, Franciscus	1321	Hecht, Simon	1301
Goldstein, Hermann	690	Heckenast, Daniel	2021
Gorgias, Andreas	236	Heckenast, Michael	2016
Goszmán, Georgius	541	Heil, Johannes	942
Gönczy, Stephanus	876	Heinrich, Johannes Georgius	1482
Gräff, Johannes	1418	Heltner, Servatius	1231
Grandy, Josephus	1552	Helwig, Albert	1302
Greff, Casparus	1394	Henek, Georgius	209
Greff, Jeremias	176	Henek, Simon	186
Gregorius aurifaber	1883	Hener, Georgius	1333
Gresser, Stephanus	1234	Henkuss, Mathias	1964
Gretschl, Eduardus	359	Hennek, Michael	242
Gretschl, Josephus (Carolus)	354	Hennig, Daniel	1339
Gretschl, Josephus, jun.	354	Henning, Johannes	231
Gretschl, Wenzel	344	Henssel, Johannes	1377
Grimm, Andreas	884	Hentsch, Johannes Gottfried	747
Gro, Emericus I.	1307	Herlich, Israel	35
Gro, Emericus II.	1370	Hermann, Johannes I.	1417
Gross, Andreas	1464	Hermann, Johannes II.	1436
Gross, Christianus	172	Hermann, J. Simon	1463
Gross, Michaël	1472	Hermann, Martinus I.	1383
Großscheuren, Benedictus von ...	1300	Hermann, Martinus III.	1434
Grus, Michaël	1911	Hermann, Melchior	1413
Gruz, Simon	181	Hermanstedter, Georgius	1357
Grünhut, Josephus	1060	Herritz, Aloisius	123
Günther, Franciscus	2067	Hertzog, Andreas	1184
Guhr, Johannes	963	Herz, Hirschl	15
Gundhartt, Johannes	1236	Herz, Josephus	16
Gunesch, Georgius	48	Hess, David	1320
Gunesch, Gregorius	1342	Hess, Johannes	1343
Gunterdt, Mathias	1389	Hetzelderffer, Georgius	1235
Gunterdt, Michael	1401	Hetzeldorfer, Michael	1238
Gunthardt, Johannes	1232	Heuffel, Andreas	545
Gust, Adolphus	294	Heydelberger, Martinus	2012
Gyurakovics, Michael	1044	Hiemesch, Petrus II.	250
Gyursa, Gregorius	576	Hiemesch, Petrus III.	258
Hacker, Joachim	98	Hirling, Georgius	1927
Haendel, Eusebius Michael	1190	Hirsch Goldschmied	15
Haendel, Johannes David	1195	Hirschler, Petrus	250
		Hochteuffel, Johannes	1392

Hoffmann, Christianus	2073	Kein, Georgius II.	1467
Hofmann	611	Kelecsényi, Michael	1045
Holstein, Joh. Christoph., jun.	1746	Kéler, Elias	646
Holstein, Joh. Christoph., sen.	1744	Kéler, Gottfried	654
Horák, Mathias	898	Keller, Daniel II.	1136
Horváth, Jos. Ignatiu	1094	Keller, Daniel III.	1136
Hossmann, Daniel I.	1435	Keller, Paulus	2027
Hossmann, Daniel II.	1457	Kemmel, Martinus	201
Hossmann, Georgius	1427	Keőwmyes, Johannes	864
Hossmann, Michael	1454	Képiró, Franciscus	985
Huber, Franciscus Xaverius .. 342,	1761	Kersten, Petrus	1329
Hudetzius, Josephus	1897	Kessler, Daniel	1469
Hundertschaff, Martinus	201	Kheler, Thomas	1314
Hunyadi, Andreas	993	Khuen, Johannes	91
Hussar, Mathias	1299	Khurmesser, Petrus	867
Huszár, Johannes	2129	Kikinger, Carolus	1562
Huszár, Josephus	1269	Kindler, Gregorius	168
Huszár, Samuel	2126	Kinig, Leonhardus	166
Huszár, Carolus	592	Király, Josephus	1056
Hügel, Johannes Nep.	763	Kiray, Josephus	1199
Hüpfel, Georgius	2013	Kirner, Georgius	552
Igell, Bartholomaeus, jun.	202	Kirtscher, Franciscus	1404
Igell, Bartholomaeus, sen.	183	Kirtscher, Johannes I.	1318
Igell, Johannes I.	177	Kirtscher, Johannes II.	1360
Janowitz, Leopoldus	652	Kirtscher, Paulus	1359
Javylak, Ignatius	800	Kirtscher, Stephanus	1324
Jekel, Jeremias	193	Kiskomáromi, Johannes	579
Jekel, Johannes Georgius	279	Kissling, Adam	1458A
Jekelius, Henricus	291	Klamer, Franciscus	2104
Jekelius, Jeremias III.	248	Klein, Christianus	2024
Jenko, Carolus	1607	Klein, Michael	1961
Jocher, Edmundus	349	Kleinradt, Daniel	1487
Jocher, Wolfgang	345	Kleinschelker, Franciscus	1410
Joppe, Johannes	1772	Klockner, Paulus	1412
Josephus Eötvös	1597	Klosch, Thomas	220
Josephus Goldschmied	1356	Klügel, Georgius	1116
Jüngling, Stephanus	1928	Klügl, Johannes	1115
Kalb, Samuel	273	Knisner, Albertus	799
Kalix, Jacobus	1205	Kohng, Andreas	1366
Kállai, Michaël	874	Kojanitz, Johannes	476
Kamecker, Samuel	2020	Kolbány, Andreas	109
Kammerschreiber, Eucharius	875	Kolbány, Paulus	106
Kápolnási, Emericus	590	Kolbenhayer, Johannes	1202
Karaczon, Gregorius	2037	Kolbenhayer, Johannes	1517
Karsai, Paulus	999	Kollar, Josephus	2124
Kasten, Thomas	286	Kolmayer, Georgius	1086
Katonaý, Michael	987	Kolosvári, Alexander	1010, 1563
Kattner, Christianus	172	Kolozsvári Kis, Josephus	1007
Katzendorffer, Georgius	173	Komáromi, Samuel	880A
Kaynaar, Johannes	1192	Konsbol, Wolff	92
Kayser, Johannes Michael	1486	Kontz, Johannes	1309
Keeskeméti W., Petrus	879	Kontz, Simon	1350
Keil	2130	Kopescher, Simon	174
		Kopf, Antonius	1603
		Kopf, Johannes Michael	741
		Koromzay, Daniel	588A

Koscsal, Johannes	2124	Libay, Johannes	1965
Kostics, Johannes	2137	Libay, Paulus	1899
Kotsis, Ludovicus	2046	Libay, Samuel	110
Kovácsy, Johannes	357	Liebel, Josephus	2086
Kovatsik, Josephus	1214	Liebhardt, Mathias	1737
Kozak, Georgius	182	Liebhardt, Sebastianus	1734
Köhler, Henricus	635	Liebl, Josephus	744
Kőmíves, Franciscus	985	Liebrich, Johannes	353
Körner, Franciscus	664	Liedemann, Johannes Bernhardus	1193
Krانتz, Josephus	373	Lietschner, Samuel	794
Kramer, Paulus	1177	Lion, Philippus	775
Kraner, Johannes	1796	Lippa, Johannes de	858
Kraudy, Alexander	101	Loy Goldschmidt	1734
Krausz, Johannes Georgius	1086	Löffler, Josephus	1861
Kreisch, Casparus	218	Lórentz, Stephanus	1447
Kreizer	2107	Lőw, Paulus, jun.	1194
Kretschmer, Josephus	1553	Lubisics, Emericus	340
Kriek, Johannes	503	Lubisics, Martinus	339
Krikavinus, Simon	633	Ludovicus Goldschmied	159
Krizmanics, Michael	2061	Ludwig	1584
Kronberger, Fridericus	510	Lüdecke, Hugo	1489
Kroner, Daniel	1425	Lutz, Blasius	1331
Kufer, Josephus	608		
Kugler, Georgius	2033	Madjar, Andreas	1242
Kugler, Henricus	2032	Mainth, Johannes Georgius	1483
Kugler, Michael	2026	Mair, Michael	1308
Kuhn, Josephus	2023	Maius, Johannes	882
Kuhn, Josephus Gottlieb	2018	Majovszky, Johannes	677
Kuhnert, Mathias	489	Malbrodt, Martinus	1293
Kundtner, Caspar	1760	Márialaki, Michael	582
Kundtner, Gottlieb	1798	Marjalaki, Johannes	587
Kupetz, Paulus	108	Martinovich, Jacobus	336
Kurtz, Stephanus	1334	Mateides, Carolus	650
Kusch, Laurentius	215	Mathias Goldschmied	1171
Kuszy, Ludovicus	1969	Mathiasch, Johannes	940
Kürmes, Johannes Georgius	1485	Mattjasovszky, Martinus	795
Kys, Laurentius	857	Mattjasovszky, Mathias	795A
		Maurer, Johannes	1421
Laky, Carolus	524	Mauthner, Andreas	257
Lang, Elias	1186	Mautner, Johannes, sen.	234
Lang, Petrus	270	May, Andreas, jun.	251A
Lang, Thomas	1456	May, Andreas, sen.	251
Laurenti, Petrus	270	May, Georgius I.	225
Lauterbach, Andreas	1488	May, Georgius II.	244
Lehmann, J.	565	May, Georgius III.	262
Lehner, Christophorus, jun.	95	May, Michaël II.	263
Lehner, Christophorus, sen.	93	May, Samuel	274
Lekes, Martinus	1320	May, Thomas	1322
Lenkholtzer, Samuel	107	Mayer, Fidelis	1768
Leonardus aurifaber	871	Mayerhoffer, Josephus	1618
Letner	1248	Mayle, Christophorus	520
Letovics, Stephanus	740	Mederus, Stephanus	1241
Lettner, Samuel	1248	Meitinsky, Wilhelm	564
Letz, Mauritius	1344	Melchior Goldschmied	1171
Letz, Michael	1348	Melchior, Thomas	239
Libay, Andreas	1918	Melichar, Martinus	678

Messen, Martinus	191	Ongjert, Johannes I.	1431
Messner, Christianus	1355	Ongjert, Johannes II.	1448
Mészáros, Johannes	1548	Opecz, Antonius	1053
Mészáros, Ludovicus	1556	Oroszlány, Alexander	1230
Meszl, Johannes Christophorus	1752	Ortner, Martinus	764
Metzner, Michael, jun.	639	Otto, Johannes	31
Metzner, Michael, sen.	636		
Metzner, Sigism. Georgius	1751	Pákoszta, Josephus	782
Michel, Constantinus	951	Paltzoff, Burkhardt Wilhelm	1471
Michelmann, Johannes	37	Paray, Carolus	1801
Mikovinyi, Josephus	609	Parcer, Josephus	540
Miller, Johannes Michael	485	Pasperger, Franciscus	487
Minarcher, Michael, jun.	998	Pasperger, Johannes	518
Minarcher, Michael, sen.	998	Pasperger, Josephus I.	477
Miske, Daniel	637	Pasperger, Josephus II.	534
Missbrenner, Carolus	358, 554	Pataki, Stephanus	1889
Mixkovsky, Carolus	126	Patits, Franciscus	550
Moller, Casparus	1291	Paulath, Franciscus	1868
Molnár, Georgius	1913	Paulus aurifaber	1885
Mor, Stephanus	1340	Pauscher, Franciscus	347
Motsáry, Michael	910	Perelhefter, Michael	210
Muschalek, Carolus	288	Perelhefter, Petrus I.	169
Müller, Antonius	496	Perelhefter, Petrus II.	185
Müller, Daniel II.	1474	Perelhefter, Petrus III.	185
Müller, Georgius	527	Perezsteghy, Johannes	737
Müller, Georgius	1767	Pesti, Andreas	581
Müller, Johannes Georgius	1477	Pesti, Michael	586
Müller, Josephus	528	Petrovich, Franciscus	334
Müller, Otto	1742	Petueli, Eduardus	1059
		Pfeffer, Lucas	1332
Nadascher, Johannes	224	Pieroth, Josephus	521
Nádudvary, Stephanus	1551	Pilder, Benjamin Samuel	1480
Nagy de Koložsvár, Laurentius ..	871	Pilder, Johannes Paulus	1475
Neoman, Salomon	595	Pilder, Michael	1460
Neugeboren, Paulus	549	Pip, Stephanus	229
Neumann, Petrus	1082	Plecker, Marcus	214
Neumayer, Johannes	2138	Polák, Josephus	376
Neustäder, Michael	233	Politzer, Gabriel	2044
Nickl, Josephus	512	Politzer, Lazarus	2045
Nicolaus Goldschmied	175	Pollak, Christophorus	1176
Niederleitner, Franciscus	29	Posz, Jacobus	1622
Nigl, Josephus	742	Prandtner, Johannes	535
Nitschko, Thomas	1085	Prandtner, Josephus, jun.	536
Nonnert, Paulus	878	Prandtner, Josephus, sen.	491
Novak, Paulus	1211	Pratzner, Josephus	2132
Novoszády, Stephanus	1182	Prodner, David	184
		Prodner, Michael	227
Oelschläger, Johannes	1476	Pröffling, Christianus	1369
Offenmüller, Fridericus	538	Prokopius, Paulus	1579
Olescher, Georgius, jun.	259	Puchmayer, Johannes Michael	338
Olescher, Georgius, sen.	252	Puskailler, Johannes Georgius	105
Olescher, Paulus	1450		
Ollert, Christianus	1349	Raab, Christianus	750
Olmützer, Jacobus, jun.	949	Raab, Ignatius	680
Olmützer, Jacobus, sen.	944	Raaber, Paulus	281
Olomutz, Nicolaus de	939	Rác de Gyalu, Ambrosius	866

Radecius, Valentinus	1000	Schätzl, Josephus	474
Radnich, Simon	1616	Schelker, Johannes	1396
Raisch, Georgius	483	Schelling, Michael	189
Ramsler, Jacobus, sen.	100	Scherr, Mathias	372
Ramsler, Johannes	100	Scherwerd, Franciscus	167
Rappel, Adalbertus	556	Scheuermann, Valentinus	1174
Ráth, Gustavus	768	Schiberna, Franciscus	533
Redl, Josephus	544	Schickinger, Josephus	547
Regis, Martinus	1455	Schier, Antonius (Ludovicus).....	1790
Rehner, Michaël	222	Schildmacher, Michael.....	180
Reichenpfalter, Simon	479	Schiller, Henricus	1093
Reiphaun, Johannes	1372	Schimmert, Daniel	1237
Renner, Adam	1784, 1857	Schimmerth, Johannes	1409
Renner, Georgius	1391	Schirmer, Franciscus	167
Repsch, Martinus	1112	Schirmer, Georgius I.	1420
Repser, Johannes, sen.	195	Schirmer, Georgius II.	1442
Repser, Michael	237	Schirmer, Jacobus	163
Resch, Carolus	289	Schirmer, Paulus I.	1426
Resch, Laurentius	283	Schirmer, Paulus II.	1443
Rether, Franciscus	204	Schletter, Franciscus, jun.	548
Retsch, Johannes, jun.	192	Schletter, Franc. Xav. Christianus	499
Retsch, Johannes, sen.	192	Schliesser, Jacobus	1414
Rettinger, Josephus	2128	Schmid, Antonius.....	1390
Reuther, Andreas.....	1185	Schmidt, Andreas.....	205
Riemer, Marcus III.	272	Schmidt, Franciscus	522
Riemer, Marcus IV.	272	Schmitt, Michael, sen.	187
Rohrmüller, Jacobus	2070	Schneider, G. Z.	2074
Rohrmüller, Josephus	2070	Schnell, Eduardus	293
Roja	1583	Schnell, Georgius	1424
Rombauer, Mathias	641	Schnell, Michael	1250
Rombauer, Stephanus	2029	Schnell, Petrus I.....	1384
Rosenauer, Laurentius	693	Schnell, Petrus II.	1402
Rosenberger, Franciscus	118	Schnitzer, Antonius II.	1361
Roser, Ignatius.....	2076	Schobel, Michael	1478
Roth, A. G.	1931	Schoen, Carolus	17
Roth, Johannes Christophorus	749	Schoppel, Marcus	213
Roth, Johannes Mathias	341	Schoppelt, Andreas	46
Roth, Mayer	356	Schönberger, Andreas	26
Roth, Paulus	216	Schönwald, J.	1259
Roth, Paulus	1407	Schönwald, M.	1627
Rott, Daniel	1365	Schönwald, Noë	18
Römer, Josephus Traugott	282	Schuller, Antonius	1316
Römer, Laurentius	275	Schuller, Daniel	212
Römer, Lucas	261	Schuller, Franciscus	1406
Ruppani	683	Schuller, Johannes II.....	1423
Ruprecht, Johannes.....	1738	Schuller, Mattes	180
Rüffer, Josephus	1624	Schüssler, Andreas	97
Rürich, Martinus	1387	Schüssler, Matthias, sen.	103
Saároossy, Emericus.....	649	Schüssler, Michael	102A
Salabak, Josephus	746	Schwab, Johannes	1466
Samarjay, Daniel	1512	Schwab, Laurentius	1453
Sárközi, Stephanus	577	Schwäger, Johannes	1777
Sattler, Eligius	1734	Schwager, Johannes Michael	482
Schack, Franciscus	1620	Schwartz, Georgius	502
Schade, Georgius	634	Schwartz, Jacobus	1335
		Schwartz, Johannes I.	1393

Schwartz, Johannes II.	1430	Süssmilch, Johannes, sen.	208
Schwartz, Johannes Christophorus	1445	Süveges, Michael	1911
Schwarz, Michael	223	Svetkovits, Johannes	1513
Schweyer, Andreas	745	Szaczlauer, Mathias	1514
Schyrmer, Georgius	158	Szakáll, Johannes	1005
Schyrmer, Johannes	158	Szakmáry, Daniel	888
Sebastianus Aurifaber	1170	Szakmáry, Johannes Daniel	1196
Segesváry, Stephanus	1912	Szakmáry, Johannes Samuel	1204
Seibriger, Michael	189	Szakmáry, Paulus	640
Seiller, Johannes	1330	Szakmáry, Vilhelmus	901
Seitz, Isaac	377	Szallai, Franciscus	1600
Seler, Stephanus	1310	Szaniszló, Martinus	2082
Sicherl, Blasius	1782	Szathmári, Georgius	1009
Sigerus, Petrus	245	Szegedi, Michael	2047
Sikett, Laurentius	862	Szeghedi, Michael	2036
Simon Goldschmied	1305	Szentendrey, Josephus	1049
Skala, Augustinus	1806	Szentjóni, Georgius	1042
Slabus, Nicolaus	684	Szentkirályi, Martinus	873
Sodomka, Georgius	116	Szent-Pétery, Josephus	504, 1896
Sodomka, Georgius	1585	Szent-Pétery, Josephus, jun.	1900
Sodomka, Johannes	1581	Szétsi, Ladislaus	1244
Sole, Josephus	1260	Szigeti, Samuel	539
Sommer, Michael	189	Szilassy, Johannes	1188
Somogyi, Balthasar	2011	Szilassy, Martinus	1914
Sosziperger, Josephus	377	Szladek	1976
Spanik, Andreas	1087	Szlávi, Fridericus	1901
Sperndorfer, Andreas	97	Szombati, Franciscus	1245
Stadler, Johannes	759	Szwatko, H.	1521
Stagl, Andreas	13		
Stamp, Antonius	1312	T akács, Johannes	2063
Stampf, Michael	1416	Tar, Elias	915
Stanga, Johannes	1972	Tarnóczy, Samuel	885
Starckmann, Johannes, sen.	234	Tellmann, Stephanus	179
Stark, Johannes	696	Tenck, Martinus	1319
Starkmann, Andreas	257	Terpitz, Carolus	2142
Starzer, Antonius	513	Teschlag, Josephus	557
Stauff, Johannes	2125	Teutsch, Tobias	1433
Stauff, Samuel	2123	Thadeus, Martinus	243
Steiger, Jacobus	1735	Thiel, Carolus	509
Steinberger, Emanuel	1608	Tichi, Laurentius	919
Steinbrecher, Martinus	1347	Tink, Martinus	178
Steinmassler, Josephus	1780	Tirman, J.	1069
Stenzl, Josephus	2141	Tirtsch, Johannes (Michael)	1773
Stieger, Johannes Christophorus	1758	Tirtsch, Michael	1754
Stigler, Ignatius	377	Tonsch, Simon	1303
Stin, Rochus	1295	Toperczer, Ludovicus	959
Stin, Thomas I.	1313	Trauer, Jacobus	1974
Stin, Thomas II.	1363	Trautzi, Dominicus	498
Stolz, Johannes	555	Trautzi, Franciscus	475
Storch, Johannes	1956	Trautzi, Josephus	490
Streitferder, Georgius	206	Trautzi, Josephus, jun.	532
Striegler, Georgius	1739	Trautzi, Thomas	501
Stouy, Johannes	1807	Trepches, Thomas, jun.	203
Sturm, Georgius	1351	Trepches, Thomas, sen.	188
Summer, Johannes	1354	Trittenwein, Philippus	553
Süssmilch, Johannes, jun.	232	Türschitz, Johannes Michael	1747

Turchányi, Andreas	1762	Weinholdt, Georgius II.	1451
Tuschek, Michael	1862	Weinisch, Stephanus	1400
Ülicny, Andreas	1132	Weinstabl, Josephus	1805
Ullreich, Jacobus	1006	Weiss, Martinus, jun.	200
Umlauff, Antonius	1215	Weiss, Martinus, sen.	199
Umlauff, Johannes	798	Weismann, Michael	1753
Unger, Carolus	1203	Weltzer, Mathias	1362
Unverzagt, Gregorius	1395	Weltzer, Stephanus II.	256
Urbiger, Valentinus	211	Weltzer, Urbanus	1306
Urházy, Nicolaus	1898	Welzer, Johannes	197
Uzovics, Petrus	2087	Werner, Mathias	1003
Üveges, Eduardus	1054	Werner, Michael	1003
Üveges, Martinus	1047	Wessely, S.	656
Váradi, Andreas	868	Westher, Gustavus	38
Váradi, Johannes	864	Weýdenowsky, Josephus	1748
Várady-Szakmáry, Jacobus, jun. ...	945	Weynberg, David	996
Várady-Szakmáry, Jacobus, sen. ...	943	Wich, Paulus	1367
Vásárhely, Martinus	804	Widemann, Johannes	890
Vásárhelyi, Stephanus	880	Wiener, Johannes Georgius	1090
Vedrődi, Franciscus	1582	Wiener, Nicolaus	1968
Veres de Válaszút, Michael	865	Willigut, Josephus	352
Veress, Ladislaus	589	Wintergrün, Johannes	1233
Voigt, Fridericus	1787	Wittmann, Andreas	1621
Waas, Johannes	757	Wolff, Benedictus	1382
Wachter, Daniel	950	Wüstemann, Aron	1180
Wagner, Andreas	1385	Wüstemann, Erhardus	1173
Wallach, Moses	694	Wurtzinger, Josephus	350
Wandet, Johannes, jun.	891	Zahn, Josephus	500
Wandet, Johannes, sen.	886	Zakull, Georgius	209
Waxmann, Andreas	1446	Zakull, Michael	242
Weidner, Gerhardus	1809	Zegedi, Gregorius	2037
Weidner, Johannes	1954	Zegedi, Martinus	573
Weigl, Bartholomaeus	1957	Zegedy, Thomas	861
Weinhold, Johannes Georgius I. ...	1459	Zeller, Franciscus	486
Weinhold, Johannes Georgius II. ...	1470	Zilahy, Paulus	997
Weinholdt, Georgius I.	1439	Zimmerer, Martinus	1271
		Zimmermann, Stephanus	229
		Zólyom, Gabriel de	2148
		Zongó, Stephanus	872

MŰMELLÉKLETEK
TAFELN

1546 Martinus et Georgius de Colosvar, alias de Clussenberch

Szent László ereklyetartó mellszobra. — *Kopfreliquiar Ladislaus' des Heiligen.*

Nagyvárad — *Großwardein*, ca 1400.

Székesegyház, Győr

Kathedrale, Raab

2156 Magister „Z“

Mátyás király serlege. — *Corvinus-Becher*. — 1462.

Múzeum, Bécsújhely

Museum, Wiener-Neustadt

2157 Magister „OP“

Zápolyai István díszserlege. — *Prunkgefäß des Stefan de Zápolya.*
Ca 1500.

Esterházy hercegi kincstár

Fürst Esterházy's Schatzkammer

985 Franciscus Képiró

A Losonci-kancsó. — *Kanne des A. de Losonci.*
 Kolozsvár — *Klausenburg* 1548.

Esterházy hercegi kincstár

Fürst Esterházy's Schatzkammer

165 Magister „IE“

Ötvöscéh behívótablája. — *Zunftschild der Goldschmiede.*

Brassó — Kronstadt, 1556.

Magyar Nemzeti Múzeum

Ung. Nationalmuseum

165 Magister „IE“

Az előző behívótábla hátlapja. — Rückseite des vorigen Schildes.

Brassó — Kronstadt, 1556.

1379 Andreas Fleischer

Toldalaghy-kanna. — *Kanne des M. Toldalaghy.*
Nagyszeben — Hermannstadt, 1623.

Magyar Nemzeti Múzeum

Ung. Nationalmuseum

995 Stephanus Brozer

Aranykehely. — Goldkelch.
Koložsvár — Klausenburg, 1640.

208 a Johannes Süssmilch
 Elefántesontkupa. — Elfenbeinkanne.
 Brassó — Kronstadt, ca 1640.

Orsz. Magy. Iparművészeti Múzeum

Kunstgewerbe-Museum, Budapest

879 a Petrus W. Kecskeméti

„Szőlőfőpohár“. — *Traubenpokal.*
Kassa — Kaschau, 1664.

Ref. egyház, Kassa

Ref. Kirche, Kaschau

687 a Magister „G G“

Fedeles talpaspohár. — *Kluftbecher mit Deckel.*
Fogaras, 1670.

Özv. Alapi Salamon Gézáné, Bethlen grófnő

Gräfin Salamon-Bethlen

1437 nn Sebastianus Hann

Sába királynője. — *Königin von Saba.*
Nagyszeben — *Hermannstadt*, ca 1680.

Iparművészeti Múzeum

Kunstgewerbe-Museum

1437 *hh* Sebastianus Hann

Asztaldísz. — *Tafelaufsatz*.
Nagyszeben — *Hermannstadt*, ca 1680.

Özv. Jósika Samu báróné

Baronin Samuel Jósika

1437 *n* Sebastianus Hann

F. Franck Bálint képmása. — *Bildnis des Valentin Franck v. Franckenstein.*
Nagyszeben — Hermannstadt, 1697.

Bruckenthal-Múzeum, Nagyszeben

Bruckenthal-Museum, Hermannstadt

1958 b Bartholomaeus Weigl

Fedeles kupa festőzománcsal. — *Deckelkanne mit Maleremail.*
 Selmecbánya — Schemnitz, ca 1680.

Ev. egyház, Lőcse

Ev. Kirche, Leutschau

689 b Georgius Belényesi

„Csobolyó“. — Weingefäß.
Fogaras, 1687.

Gróf Teleki Domokos

Graf Dominik Teleki

1184b Andreas Hertzog
Tréfás pohár. — *Schertzbecher*.
Lőcse — *Leutschau*, ca 1700.

1961 Michael Klein

Kehely festőzománccal. — *Kelch mit Maleremail.*
Selmecbánya — *Schemnitz*, 1714.

Ev. egyház, Selmecbánya

Ev. Kirche, Schemnitz

1454 e Michael Hossmann
Szűrő. — *Trinkschale*.
Nagyszeben — *Hermannstadt*, ca 1720.

263 a—264 c Michael May II

Fedeles pohár. — *Becher mit Deckel.*
1727.

Feszület. — *Kruzifix.*
1752.

Brassó — *Kronstadt*

Iparművészeti Múzeum, Kunstgewerbe-Museum — Glück Frigyes, Budapest, Friedrich Glück, Budapest

1189 dd Johannes Szilassy

Kehely festőzománcos képekkel. — *Kelch mit Maleremailbildern.*
 Lőcse — *Leutschau*, 1763.

1189 ii Johannes Szilassy

Úrmutató. — *Monstranz.*
Lőcse — *Leutschau*, 1767.

Szt. Orsolyarendi templom, Kassa

Ursulinerkirche, Kaschau

338 b Joh. Michael Puchmayer

Kehely festőzománcképekkel.
Kelch mit Maleremalbildern.
 Buda — Ofen, 1769.

472 Josephus Fauser

Kehely.
Kelch.
 Pest, 1760.

Újlaki plébánia Neustifter Pfarrkirche, Budapest — Szt. Anna-templom St. Annenkirche, Budapest

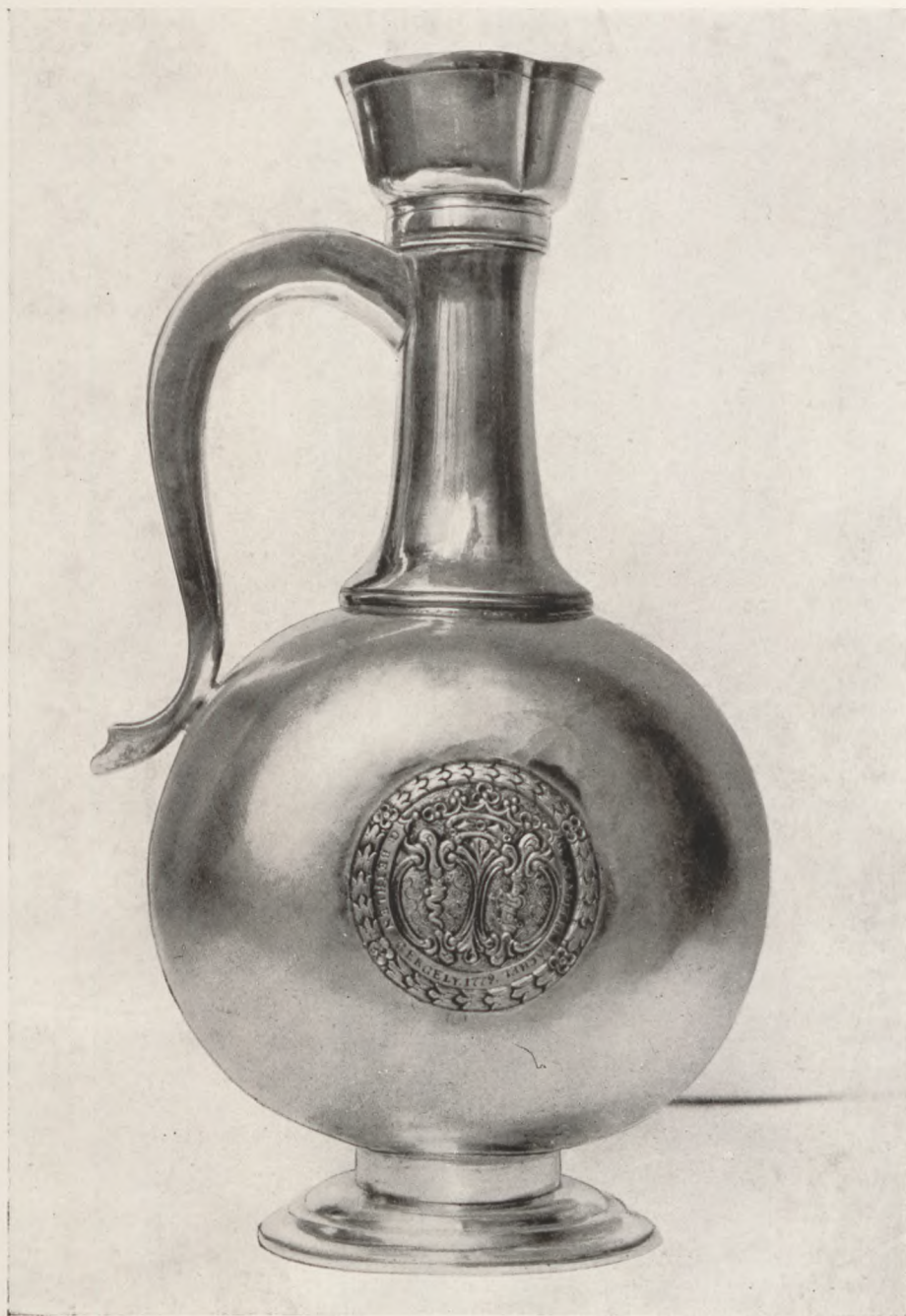
480 a Simon Reichenpfalter

Elefántcsontkupa. — *Elfenbeinkanne.*
Pest, ca 1765.

Dr. Hirschler Henrik

Dr. H. Hirschler Budapest

1005 f Johannes Szakáll
 Boroskancsó. — Weinkanne.
 Kolozsvár — Klausenburg, 1779.

491 d Josephus Prandtner senior

Levita-kanna. — *Leviten-Kanne*.
Pest, ca 1796.

Zsidó Múzeum, Óbuda

Jüd. Museum, Altofen

505 e Josephus Szent-Pétery

Kávékészlet. — *Kaffeesevice.*
Pest, 1823.

Máriássy Andorné, Budapest

Frau A. v. Máriássy, Budapest

508 a Josephus Szent-Pétery

Nagy Sándor átkelése a Granichuson, — Alexander der Große am Granichus.
Pest, 1830.

Magyar Nemzeti Múzeum

Ung. Nationalmuseum

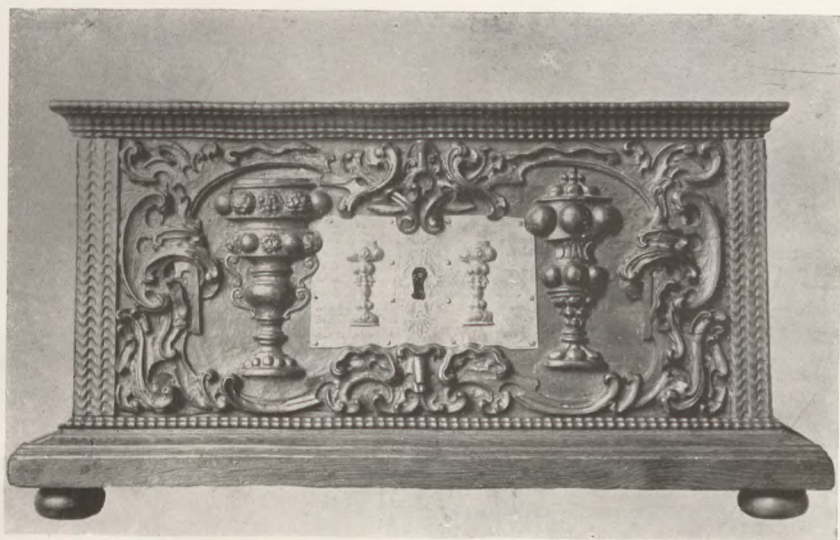
515 f Aloisius Giergl

Kávészakészlet. — *Kaffeeservice.*
Pest, 1826.

Wertheimer Adolf, Budapest

Adolf Wertheimer, Budapest

1512 Ötvöscéh ládája. — *Zunftlade der Goldschmiede.*
Nagyszombat — *Tirnau*, 1669.

Orsz. Magy. Iparművészeti Múzeum

Kunstgewerbe-Museum, Budapest

Ötvöscégér egy eperjesi házon.
Werkstattzeichen eines Goldschmiedes in
Eperies. — 1669.

Holénia felvétele

Photo Holénia

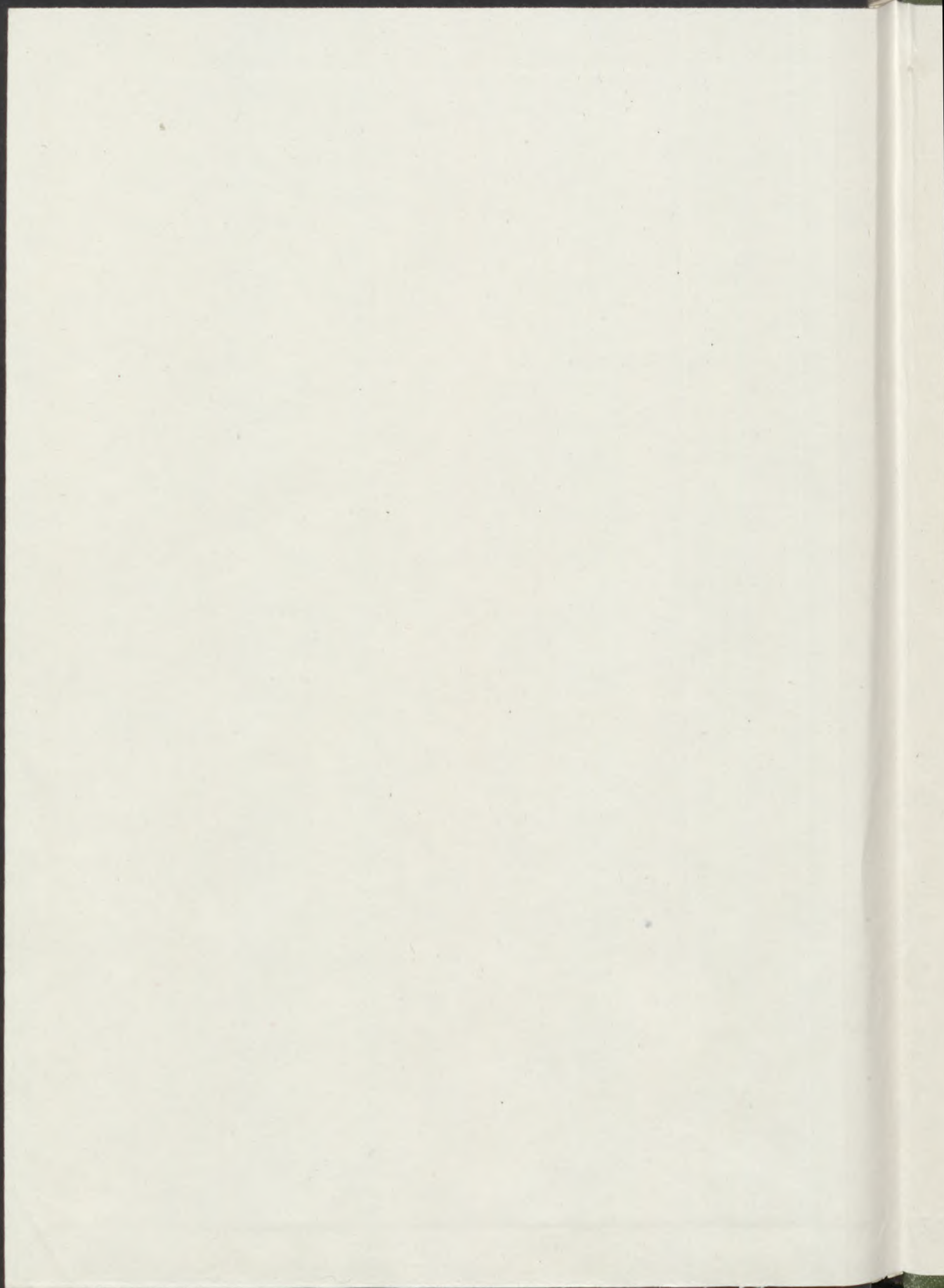

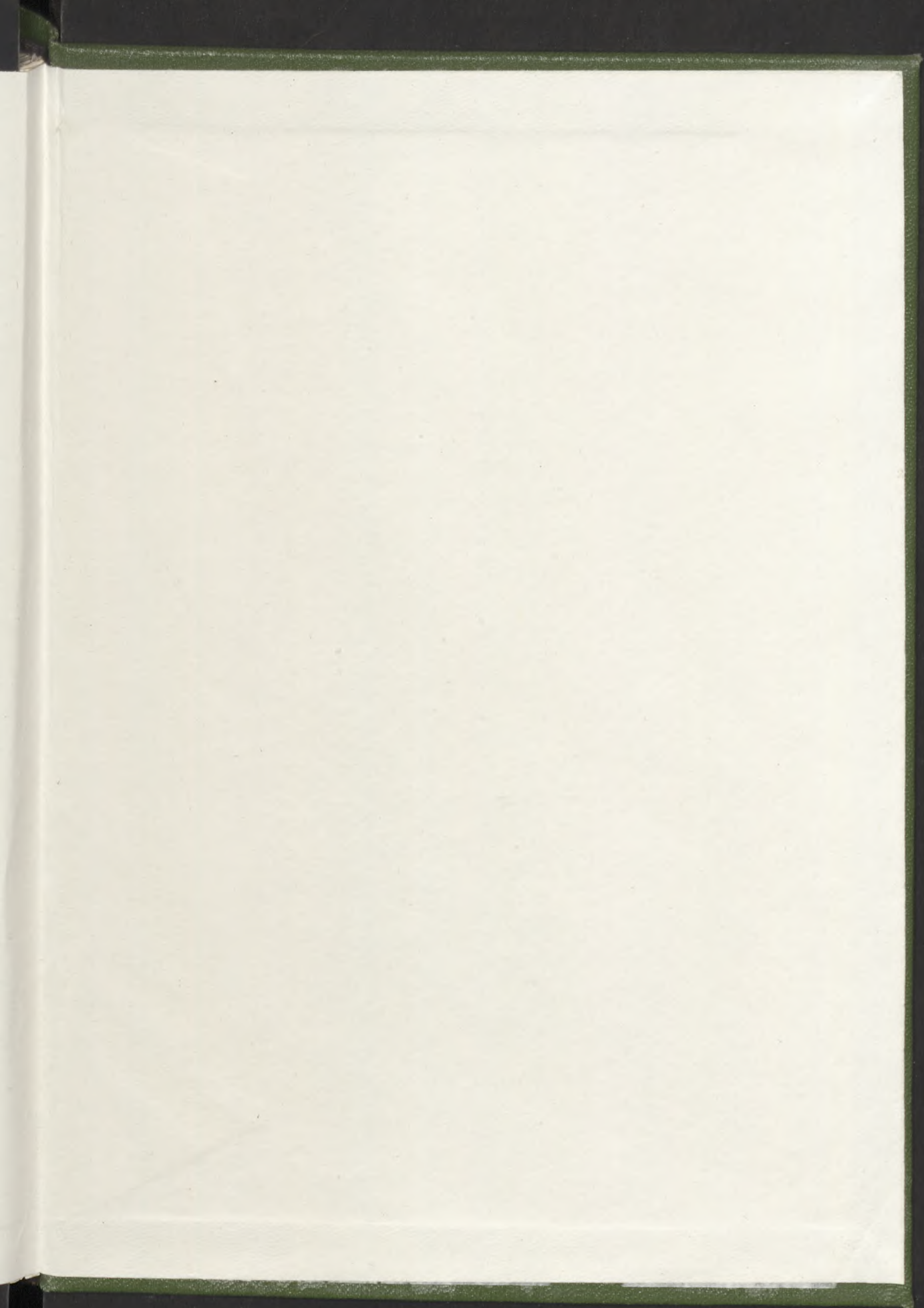
Ellenőrző lemez a kőszegi céhből.
Kontrolltäfelchen aus der Zunft von Güns.
Ca 1820.

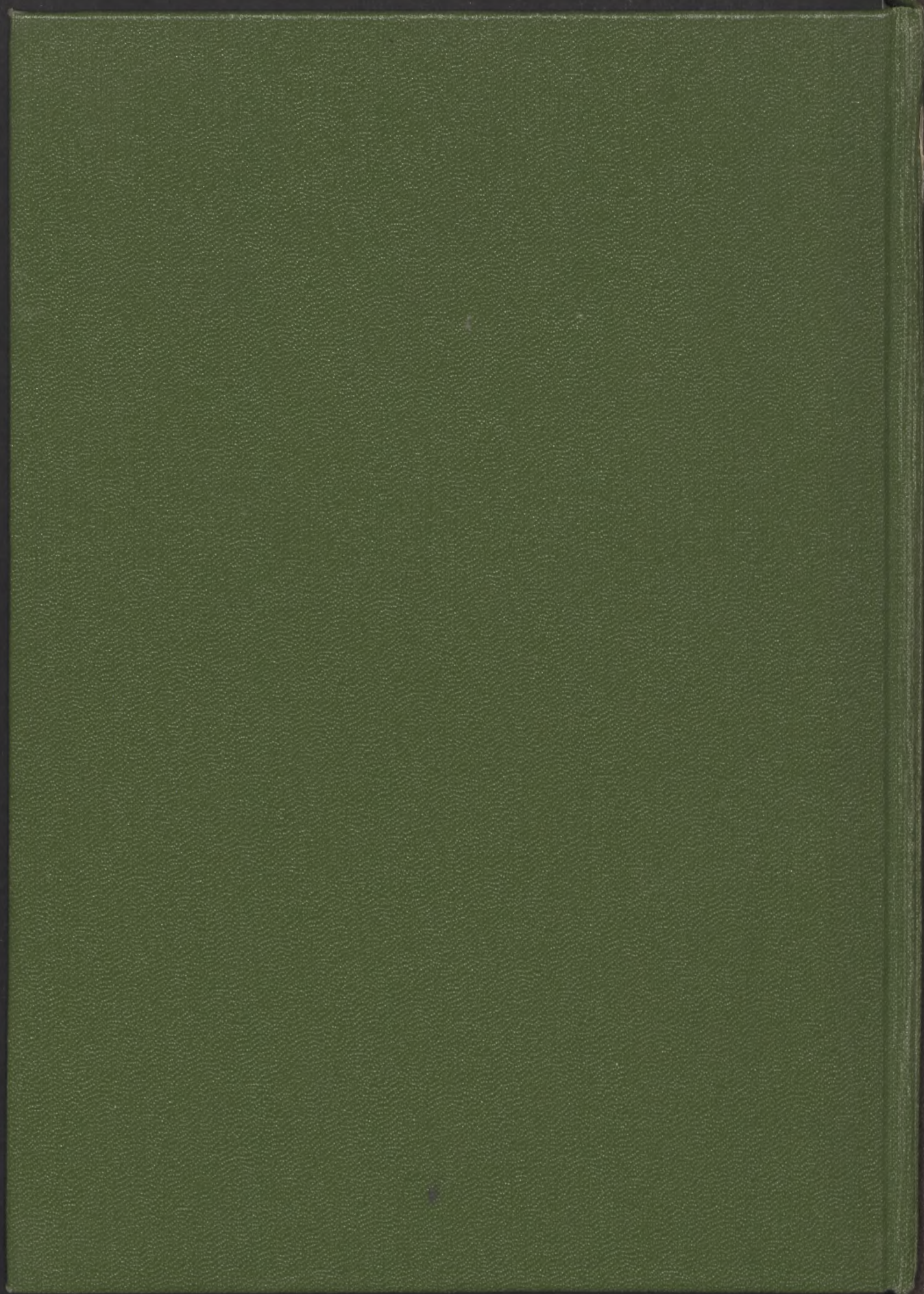
Múzeum, Kőszeg

Museum, Güns

.....
59.458

CSZK

.....